DOCTORIS GOBELINI PERSONAE, ... COSMODROMIUM, HOC EST...

Gobelinus Persona, Heinrich Meibom

DOCTORIS

GOBELINI

PERSONAE, DECANI

BILFELDENSIS, ET OFFICIALIS PADERBORNENSIS,

COSMODROMIVM,

Hoc est,

CHRONICON VNIVERSALE, COMPLECTENS RES ECCLESIAE ET REIPVBLICAE ab orbe condito usq; ad annum Christi 1418.

INPRIMIS COMPENDIO EXPLICANS HISTORIAS gentium GERMANICARVM: earundem origines, migrationes, colonias, religionem: Item, Quomodo ad Christianismum traductæ eum in finibus suis propagârint.

SVB FINEM VOLVMINIS EXQVISITA REPERITVR expositio rerum illarum, quæ sub PP. Vrbano VI. Bonifacio IX. Innocentio VII. Gregorio XII. in Italia contigerunt, quas auctor αὐτόπτης optima fide descripsit.

OPVS ERVDITVM, COPIOSVM ET LVCVLENTVM, à multis hactenus desideratum, & nunc in lucem editum,

STVDIO ET OPERA

HENRICI MEIBOMII LEMGOVIENSIS, Poetæ Cæsarij, & Academiæ Iuliæ professoris.

15 99.

FRANCOFVRTI,

Apud Andreæ Wecheli heredes,

Claudium Marnium, & Ioannem Aubrium.

REVERENDISS. ILLVSTRISS.
GENEROSISSIMISQVE

PRINCIPIBVS,

ILLVSTRIBVS AC GENEROSIS

COMITIBVS,

MAGNIFICIS, NOBILISS. ET AMPLISS.

ORDINIBVS CAETERIS,
VTRIVSQVE SAXONIÆ

Intra Albim & Rhenum:

PATRIÆ PATRIBVS,

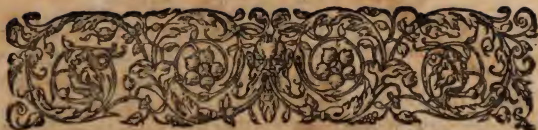
publicæ ſalutis conſeruatoribus,

DOMINIS SVIS CLEMENTISS. CLEMENTIBUS, ac benigniſs.

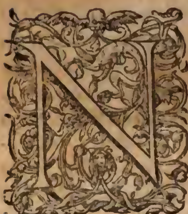
Hiſtoriam hanc Gobelini Perſonæ
SAXONICAM,
è tenebris, ſitu & ſqualore erutam,
teſtimonium ſui erga patriam
animi,
erga P. P. obſeruantiæ

L. M. Q.
D. D. D.

Henricus Meibomius.

VITA
GOBELINI PERSONAE,
DECANI BILVELDIENSIS ET OFFICIALIS PADERBORNENSIS.

ATVS est Gobelinus Persona in antiqua Saxonia, quæ nunc Westphalia dicitur. Locum natalem non expressit, annum, quo primum lucem vidit, indicauit. Fuit is à nato Christo 1358. A prima ætate literis adhibitus pro istius temporis conditione plurimum in illis profecit. Sæculum, quo vixit, planè fuit barbarum: cumprimis verò in Germania & Galliis literæ planè conticuerant. Sola Italia ad puritatem Latini sermonis quasi postliminiò aspirare videbatur. Fuit ea non postrema Gobelini felicitas, quòd Italos nactus est præceptores, quibus se informandum tradidit. Constat tum temporis Romæ & alibi per Italiam floruisse Franciscum Petrarchā, & Johannem Boccatium Poëtas: qui vna cum aliis quam-multis literarū & linguarum studia, 700. ferè annis tetra barbarie oppressa, ab interitu vindicabant: quibus mox alii successerunt. Italiam Gobelinus penè lustrauit vniuersam, vt ex hoc opere manifestum fit. In curia Romana diu hæsit, & tam ipsis Pontificibus, quam reliquis aulæ proceribus, puta Cardinalibus & Episcopis, familiaris fuit. Quæ res ipsi ad beneficia Ecclesiastica aditū patefecit, sic vt primo sacerdos inauguraretur. Factū id anno 1386. Triennio pòst rector capellæ S. Trinitatis in Ecclesia Paderbornensi constituitur: cùm iam annum ætatis ageret 31. Plurimùm autem & capellam ipsam & ædes ad sacerdotium hoc pertinentes exornauit, insumtis in structuram aureis numis 80. Præfuit deinde Paderbornæ templo forensi ecclesiastes: cumq; sub annum Christi 1405. consules eius loci statutum quoddam condidissent, quod & pontificum Decretis, & Imperatorum sanctionibus aduersari videbatur, ipse pro concione illud reprehendere, & auctores, vt anti-

quæretur monere & cogere non destitit. Quare inuidia cœpit deflagrare, ciuibus eum nunc auaritiæ, nunc ambitionis accusantibus. Tulit iniurias istas ad tempus emendationem sperans: quæ cum non sequeretur, odia autem ingrauescerent, tempestati cedendum ratus, sacerdotium illud cum alio commutauit, publico docendi munere hac occasione leuatus. Credibile est munus officialis, (is est Episcopi in certa parte diœcesis vicarius) tunc ei demandatum fuisse. In illo cum ea versaretur fide & diligentia, qua par erat, odia maleferiatorum hominum effugere & euitare non potuit. Inprimis vero monachos familiæ Benedictinæ Paderbonenses offendit. Nolebant isti reformari, vt vocant, & Episcopo Wilhelmo illud omnino volenti superbè & contumaciter sese opposuerunt. Cui cum officialis in hoc negocio operam sedulè nauaret in periculum venit. Cucullati enim cum apertè homini nocere non possent ad artes flagitiosis vsitatas decurrerunt, & veneno cibis insperso eum è medio tollere conati sunt. Sed ille re detecta abiit Bilueldiam comitatus Rauensburgici metropolim, curia sua cum iurisdictione eo secum translata. Reclamatum quidem fuit à Capitulo: sed nec mansuro defensio promissa, neq; reformationis negotium promotum est. Bilueldiæ Gobelinus Decanatu potitus est, quando vero id factum sit, non satis liquet. Tandem negociorum pertæsus cum religio eum arctior incessisset, in monasterio Bodekem, nuper reformato, cucullum induit, atque ibi precibus deinceps & literarum studiis vacauit. Quo anno extinctus sit, indagare non potui: vnum constat, cum finem huic operi imponeret, quod anno Christi 1418. factum est, sexagenarium fuisse. Otium toto vitæ suæ tempore detestatus est, ac Philosophiæ in iuuentute, in virili ætate Theologiæ & Iuri Pontificio operam quàm diligentissimè impendit. Augustinum legit præ reliquis scriptoribus intentè: atque inde est, quod huius auctoris verba & sententias subindè vsurpet. Isidorus non minus ei familiaris fuit, ex quo integras pagellas exscripsit. Præter Cosmodromion, quod in lucem nunc damus, alia ingenii sui monumenta reliquit, quæ ipse inculcat:

Tractatus de Legenda vndecim millium virginum Coloniensis cleri censuræ oblatus.

Historia seu Cantus de Festo visitationis S. Mariæ, à Johanne PP. confirmatus.

Poema de rebus gestis Vrbani VI. PP.

Aliud

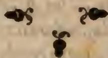
Aliud Poema de gestis Ruperti Episcopi Paderbornensis & nonnullis eius antecessoribus.

*Verùm in carmine Gobelinus infelix fuit. Redolent enim versus eius superioris sæculi barbariem. Prosa tolerabilior est, ornamentis suis non carens: etsi alicubi Gobelinum dormitaße inficiari non possumus. Res quas describit magna collegit diligen-
„ tia, summa perscripsit fide: neque in eo quicquam desideres, nisi
„ quòd, more sui similibus vsitato, Papæ contra Imperatores plurimum tribuit. Sicuti contrà hoc notatu dignum, quòd Legendam de xi. millibus Virginum, & de S. Catharina in dubium vocare ausus fuit. Sanè rationes in medium adfert non elumbes, sed ex veritate historica depromtas: neq; temeritate quadã res tẽporis quadã præscriptione in Ecclesia ꝓ veris habitas in dubiũ vocat, sed veritatis inuestigãdæ studio circũstantias probè & pensiculatè examinat, ne vel ipse nimia credulitate suspecta amplecti, vel alios, vt idẽ faciãt, quod non minus delictũ est, supino ac præpostero silentio induxisse videretur. Opus hoc, quod nostra opera nunc prodit, licet typis expressum hactenus nondum fuerit, non tamen latuit. Lectum est à multis Historicis, & in Scriptoribus nostri sæculi frequens eius mentio, nec contemnenda auctoritas. Nobis dignum visum fuit, quod publicum fieret: itaque rem egimus cum fide & cura. Nacti sumus exemplaria duo, vnum à Matthæo Dressero Viro Cl. alterum ab amico quodam nobis transmissum est: sed lacerum & in fine mutilum. Vtriusque codicis beneficio integrum Cosmodromion damus: à quo vel partem reuellere, vel quicquam eius omittere religio nobis fuit. Etsi enim ea, quæ sub primis ætatibus referuntur, ab aliis scriptoribus, tam Græcis quàm Latinis, copiosius & elegantius exposita sint, inueniet tamen lector ea inspersa & immixta, quæ cognitu non indigna censebit. Vnũ illud demirari satis non possum, quòd cum σύγχρονοι fuerint Theodoricus de Niem & Gobelinus, ac vno eodemque tempore Romæ in aula Pontificia vixerint, officiaque publica administrarint, neuter alterius mentionem faciat, maximè cum vterque ex diœcesi Paderbonensi originem traxerit. Verùm caussam eius rei odorari mihi videor. Gobelinus enim in schismate Papali partibus Vrbani plurimum fauit: à quo Niemius ita dissentit, vt Vrbani mores, consilia & facta acerbè insectetur & reprehendat. Qui volet cognoscat vtrumque, Niemium in libris 4. de schismate & in Nemore*

Vnionis (quos libros lectu vtiles & iucũdos Simoni Schardio Iurisconsulto debemus) & Gobelinum in postremis huius voluminis capitibus. Sunt penes nos adhuc alij rerum Germanicarum Scriptores hactenus inuisi & inediti: qui breui Gobelinum subsequentur, & quidem eò citiùs, quò maiore beneuolentia studiosi patriæ antiquitatis hunc prodromum excepisse cognouero.

GEORGIVS FABRICIVS.

Turpe & ciue subdito indignum fuerit, externa inquirere, & res peregrinas admirari; bona vero patria ac propria non considerare, aut positam ante oculos Principum suorum virtutem suspicere & magnifacere.

TESTI-

TESTIMONIA QVORVNDAM CLARISSIMORVM VIRORVM DE GOBELINO PERSONA, eiusq; COSMODROMIO.

Matthias Flacius Illyricus in Catalogo testium veritatis editionis Argentinensis, pagina 586.

Doctor GOBELINVS Decanus in BILEFELDT scripsit Historiam, titulo COSMODROMIVM: in quo cùm multa alia notatu digna sunt, tum illud non minimè, vbi ostendit Legendam, vel Fabulam potius, Catharinæ merum figmentum esse.

David Chytraeus in Chronico Saxonico libro 3.

De hisce Ecclesiis (VVestphalicis) earumq; Episcopis vsque ad annum 1400. & 1500. secutis, tum alii aliquot superiores, vt GOBELINVS Decanus Bilfeldensis, qui tempore Concilij Basileensis scripsit, & VVernerus Rolevingius, tum verò imprimis Metropoleos Saxoniæ auctor Albertus Crantzius diligenter explicauit.

Suffredus Petri Iurisconsultus lib. 2. de origine Frisiorum cap. 5.

Saxo gentis Saxonicæ conditor ad Hadelerium appulit anno ante natum Christum 300. quod non modo Scriptores nostri prodiderunt, sed & VVarnerus quoque VVestualus disertè scripsit: sicut & ante illum Ioannes de Essendia, & Henricus de Heruordia & GOBELINVS.

Idem eiusdem libri cap. 15.

Saxones per Albim appulisse in Holsatiam anno ante natum Christum 300. Annales nostri referunt, quibus consentiunt VVarnerus Rolevinck & GOBELINVS & complures alii. Annales nostri referunt Brunonios eodem tempore per Albim paulò altiùs subvectos inter Albim & Visurgim consedisse, ibidemq; prouinciæ suæ caput Brunsuicum ædificatum de nomine fundatoris appellasse. Ex horum posteris tandē Angrinarios cum Chamavis traiecto Visurgi sedibus suis expulisse Bructeros, VVarnerus Rolevinck & GOBELINVS, & alii Saxones, mox vbi Holsatiam occupassent, in VVestvaliam penetrasse scribunt.

Hermannus Hamelmannus Theologus libro 2. illustr. virorum Westphaliæ.

GOBELINVS primò Decanus BILFELDENSIS, postea monachus in Bodekem, in Cosmodromio dicit, legendam de S. Catharina esse fabulam. Idem Hamelmannus lib. 3. Genealogiarum subinde Gobelini Cosmodromion allegat.

Christianus Cleinsorgius Iurisconsultus in Chronico Comitum Lippiensium manuscr.

Quemadmodum inter cæteros GOBELINVS PERSONA quondam Decanus Bilfeldensis & Officialis Paderbornensis, & post eum Bernhardus VVittius & alii testantur.

Reinerus Reineccius in Oratione de Historia eiusque dignitate.

Accepimus Paulum Æmilium in Gallicam suam Historiam annos 30. impendisse. GOBELINVM in COSMODROMIVM 42. Meminit enim is, incoasse se temporibus Bonifacii IX. Pontificis, absoluisse Martini V. anno primo, qui incidit in annum Christi 1418. Sic vt intermedium tempus eos, quos dixi, annos præcisè exprimat.

Petrus Albinus Electoris Saxon. Historicus in progymnas. Noua Historia Saxonicæ pagina 233.

Vnam tantùm Historiam de Caroli M. contra Saxones expeditionibus ex GOBELINO, & quæ alia ad VVidekindi M. vitam (non enim hanc historiam hoc tempore latiùs nobis perducendam esse duximus) pertinentia in COSMODROMIO suo scripsit, addemus, in qua ille quidem (nam eo in loco vbi auctor vixit plæraque gesta sunt) NON INDILIGENTER neque INFELICITER explicat.

Idem ibidem pagina 246.

Hæc de bello Saxonico, & aliis rebus præcipuè sub VVidekindo gestis, GOBELINVS, in quibus MVLTA sunt IVCVNDA COGNITV. Apparet enim eum pro captu sæculi, in quo vixit, NON VVLGARI & ERVDITIONE & DILIGENTIA atque STVDIO indagandarum rerum ad Historiam pertinentium fuisse. Idem auctor in Chronico Misnensi sæpissimè Gobelinum laudat.

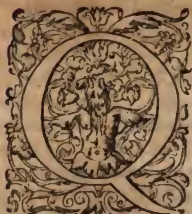
Ioannes Iacobus Frisius in additionibus ad Bibliothecam Gesneri.

Balduinus (rectiùs Gobelinus) parochus Paderbornensis scripsit historiam vniuersalem ab orbe condito vsque ad annum Christi 1418.

¶ *Albertus Crantzius in contexenda metropoli Gobelini Cosmodromio plurimum vsus est, integrasque ex eo pagellas descripsit, nomen verò ipsius reticet. Videatur Metropoleos lib. 1. cap. 16. 28. lib. 4. cap. 4. lib. 7. cap. 28. lib. 9. cap. 5. lib. 10. cap. 1. 2. & 35. Hermannus Kersenbroch consarcinator catalogi Episcoporum Paderbornens. maluit Gobelinum penè totum exscribere, quàm vel semel nominare.*

LECTO-

LECTORI BENEVOLO S.

Vantoperè Gobelinus uniuersalem Ecclesiæ Romanæ reformationem desiderarit, id opus hoc euoluenti manifestum fiet. Vidit ipse ecclesiam tam in capite, quàm in membris omnibus plurimum laborare, pleraq; olim rectè constituta à prima sua ordinatione degenerasse, ideoq; salutarem emendationem requiri. Fecit itaq; suo loco quod potuit, & de collegiis canonicorum & monasteriis, in quæ iurisdictionem habebat, reformandis multùm laborauit. Exempla eius conatus sunt in Cosmodromio, & aliud ex sequenti epistola apparet. Eam ab amico nobis transmissam tecum, benevole Lector, communicare voluimus: tu studiis nostris faue & have.

Gobelinus Decanus Ecclesiæ S. Mariæ noui oppidi Bilueldensis Paderbornensis diœcesis, commissarius ad infrascripta à reuerendissimo in Christo patre & domino nostro, Domino Theodorico archiepiscopo Coloniensi, & administratore ac pastore ecclesiæ Paderbornensis, specialiter deputatus, Venerabilibus viris, Dominis Capitulo, singulisque Canonicis & Vicariis ac personis ecclesiæ S. Mariæ prædictæ, Salutem in Domino sempiternam. Literas reuerendissimi patris & domini nostri archiepiscopi & administratoris supradicti nos recepisse noueritis tenoris infrascripti. Theodoricus Dei gratia archiepiscopus Coloniensis, sacri Imperij per Italiam archicancellarius & administrator ac pastor ecclesiæ Paderbornensis, Honorabili viro, Domino Gobelino Person, Decano ecclesiæ S. Mariæ Bilueldensis Paderbornensis diœcesis salutem in Domino. Exposito nobis per illustrẽ Wilhelmum de Monte, Comitem de Rauensberg, Patronum dictæ ecclesiæ vestræ, ac nostrum affinẽ carissimum, quòd pridem dum ipse adhuc Electi ecclesiæ Paderbornensis & confirmati fungebatur officio, ipse circa Reformationem morum & consuetudinum ecclesiæ vestræ prædictæ, & præsertim ab officij diuini & ecclesiasticæ disciplinæ obseruantia, quæ in maiori & cæteris collegiatis ecclesiis ciuitatis & diœcesis Paderbornensis viget, & nonnunquam à libris ecclesiæ vestræ prafatæ, & præsertim illis, qui super obseruantia diuini officij sunt conscripti, plurimùm exorbitantium singularem gerebat affectum, quem guerris quidem primùm & occupationibus arduis, deinde præfatæ ecclesiæ Paderbornensis cessione interuenientibus, ad effectũ perducere non valebat: Supplicatoq; nobis instanter per eundem Comitem & Patronum, vt huiusmodi eius pium desiderium auctoritate nostra ordinaria, qua in dicta Paderbornensi fungimur Ecclesia, ad desideratum ipsius perducere dignaremur effectum. Nos ex debito pastoralis officii omnem circa præmissa erroris occasionem cupientes adimere & solerter attendentes, quòd membra à capite dissidere non conuenit, supplicationibus Comitis & Patroni prædicti, vt puta pietate & ratione grauidis, fauorabiliter annuentes, vobis Decano prædicto, auctoritate nostra ordinaria

ſupradicta committimus & mandamus, quatenus ordinem & modum obſeruantiæ diuini officii & cæremonialium eiuſdem, ſecundum continētiam librorum prædictæ veſtræ eccleſiæ, ſeu modum & obſeruantiam maioris, aut aliarum eccleſiarum collegiatarum ciuitatis & diœceſis prædictarum, prout diſcretioni veſtræ magis viſum fuerit expedire, in ſcripturam certam expēſis capituli veſtri colligatis: quam quidem ſcripturam in formam libelli redactam à ſingulis perſonis præfatæ eccleſiæ veſtræ, prout ad eas, & earum quamlibet pertinebit, faciatis inviolabiliter obſeruari: contradictores & rebelles eadem auctoritate noſtra per cenſuram eccleſiaſticam compeſcendo: conſuetudinibus ipſius eccleſiæ contrariis, & iuramento, quod vos & alii de obſeruandis Statutis vel conſuetudinibus eiuſdem eccleſiæ veſtræ in genere præſtitiſtis, non obſtantibus: ſuper quibus, ſi opus fuerit, auctoritate noſtra ſupradicta vobis diſpenſandi concedimus poteſtatem, & etiam quantùm ad perſonam veſtrā præſentibus diſpenſamus. In quorum teſtimonium ſigillum noſtrum præſentibus eſt appenſum. Datum Arnsberg anno Domini 1416. menſis Februar. die vndecima.

TESTI-

Testimonia Illustrium quorundam Virorum de Annalibus & monumentis superioris sæculi in lucem eruendis diligentérq; cognoscendis.

Philippus Melanchthon in præfatione Chronici Abbatis Vrspergensis.

Quanquam igitur iure in nostris Scriptoribus desiderari multa possunt, tamen faciendum est scilicet id, quod res fert. Non sunt negligenda hæc, quanquam rudia monuméta maiorum nostrorum, quæ multas pulcerrimas virtutes nostrorum Regum & Ducum, si non satis illustrant, viuis, vt ita dicam, coloribus, adumbrant tamen: & homines prudentes hæc ipsa adumbratio multa monere potest.

Ioannes Bodinus methodi legendæ Historiæ cap. 4.

Veterum Annalium libris carere omninò non possumus.

Iohannes Pistorius V. Cl. in præfatione in 1. Tomum Historicorum Germanicorum.

Rectè meum studium posuisse videor, quòd veteres Annales recudi iussi, & nouos cum illis coniunxi: & benè profectò typographi de Historiarum lectoribus promeriti sunt, quòd eos omnes à me sumtos typis suis publicarunt.

Nicolaus Cisnerus Iurisconsultus præfatione in Annales Boiorum Iohannis Auentini.

Qui ciuitates vel populos imperio suo subiunctos habent, iis summo studio summaq; cura in id est incumbendum, vt suæ gentis & nationis res gestas, bella, fœdera, pacta, leges & mores teneant. Et Germanis Principibus elaborandum est, vt rerum Germanicarum scriptores potissimùm euoluant, & maiorum suorum gesta & actiones, instituta & disciplinam percalleant.

Suffridus Petri Iurisconsultus & Historicus Cl. præfatione in Scriptores Frisiæ.

Digna est hæc res piis Principibus & Prouinciarum Ordinibus, & magnarum ciuitatum præfectis, vt propositis præmiis eruditos inuitent, vt illustres patriæ suæ Scriptores in lucem eruant, & ab interitu vindicent, ex quorum testimoniis ordine legitimo digestis, origo Populi, familiarum illustrium ortus ac successus, castrorum & vrbium fundationes, iura & priuilegia ciuium, Reipublicæ ornamenta ac subsidia, bella item, pericula & cætera incommoda diuersis temporibus intentata: Maiorum denique pro his vel arcendis ac propulsandis res præclare gestę, non modò cum voluptate, sed etiam cum vtilitate percipiuntur.

Christianus Vrstisius mathematicus & Historicus Cl. præfatione in volumen Historicorum Germanicorum.

Vt iis magnas debemus gratias, qui in scribenda Historia, ne rerum memoria succedentibus sæculorũ ætatibus obliteretur, de omni posteritate bene sunt meriti: Sic & illi operæ-pretium patriæq; debitum officium præstitisse censentur, qui bonis eius generis libris è tenebris in lucem proferendis, obstetricantur, neglectosque & squalentes, deterso situ, in hominum conspectum atque consortium deducunt. Vicissim graui vituperatione digni sunt, non minus quàm Plautinus senex thesaurum olim defodiẽs, qui veterum labores, boni publici caussa susceptos atque peractos, inutiliter & auare detinent, cælant, ac cœco carcere premunt. Occulta sapientia, inquit Syracides, & thesaurus absconditus, quæ vtilitas in vtrisque? Musarum certè sores inuidentiæ peste laborare non decet.

Reine-

Reinerus Reineccius Polyhiſtor Cl. præfatione in Chronico Ditmari Epiſcopi Merſeburg.

Eſt & hoc cum vtilitatis fructu coniunctum haud pœnitendo, profecta ab aliorum induſtria monumenta, ſi forte latent, proferre in lucem: quemque inde contraxêre ſitum conueniente lima detergere.

Idem præfatione in Helmoldum & Arnoldum Hiſtoricos.

In Hiſtoriæ tractatione etiam atque etiam opera danda eſt vt fontes, hoc eſt, Annales, & id genus alia mouumenta, vnde iuſtæ expoſitiones inſtitui & contexi ſolent, ſimul indagentur, ſimul conſeruentur. Neque hic ſcrupulum iniicere cuiquam debet, quòd qui à noſtræ aut aliarum gentiũ hominibus poſt Romani Imperii occaſum conſcripti ſunt, vel barbare loquantur, vel ea deficiantur orationis maieſtate, quã Oratores affectant. Alibi enim delitię iſtæ quęrendæ ſunt: hic rerum cognitio, & veritatis ſtudium ſufficere debent.

Idem præfatione in Chronicon Alberti Abbatis Stadenſis.

Laudem eorum inſtitutum non poſtremam meretur, qui Annales tineis & blattis expoſitos, quodam vindiciarum iure in lucem reuocant, atque in uſum depromunt aut depromptos iam ante comptiore veluti ornatu veſtiunt.

Idem in appendice ad Annales de Carolo M.

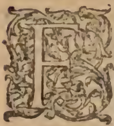
Omnes omnium ordinum hortor, obteſtor, obſecro, vt quotquot in Bibliothecis ipſorum hactenus Annales delituêre, in medium proferant, & tanti theſauri fructus decerpere omnes ſinant. Ea res & ipſos ſummæ liberalitatis & benignitatis laude cumulabit, & incredibilem lucem antiquitati Germaniæ adferet.

Andreas Althamerus commentario in Cornelii Taciti Germaniam.

Certè ſingularum Nationum eruditi in hoc incumbere deberent, vt quo res memorabiliores, vel à maioribus noſtris, vel exteris geſtæ fuiſſent inueſtigarent. Principes in hoc doctos alere, inſtigare & adiuuare deberent, qui patrias vetuſtates inquirerent, & ad poſteritatem tranſmitterent: vt poſtera ætas haberet hiſtoriarum lucem, & quales maiores habuiſſet agnoſceret: eorumq; exemplo ad virtutem accenderetur: nec Academiæ hanc operam intermittere deberent, ne tantùm peregrinis hiſtoriis, ſed & patriis aliquid operæ tribuerent.

PRIMA

PRIMA AETAS MVNDI.

FINIBVS seculorum, qui in nos venerunt, emensis attentiùs, signisq; in sole & luna ac stellis, quas Dominus luminaria in firmamento fecit ecclesiæ, crebrescentibus, dum post longum religionis ambitionisq; secularis agonem, auro caritatis, argento puritatis, fortitudinis ære & ferro disciplinæ redactis in fauillam, vidi quòd juris decreti gloria, imó ipsum jus naturale, mirante synteresi, extra limites æquitatis exsulabat, & lapis offensionis, ac petra scandali, duabus domibus Israel, qui percusserat statuam, impleuit vniuersam terram, visiones capitis mei conturbauerunt me. Verùm, quia plerumq; sic turbatæ mentis anxietas, præcedentium rebus gestis ætatum, vna cum se mouentibus, discretionis in lancibus appensis, aut suæ turbationis caussam justificatam sentit, aut consolatione, licet tenui, mitigatur: mens mea propterea, quæ modernis novit occurrisse temporibus, in priorum discursus seculorum suæ qualiscunque stabilitatis laxauit habenas. Dum verò singularum mundi ætatum tempora auida curiositate rimari nititur, rapido cursu temporum tantùm fertur in præceps, quòd nullo rerum gestarum quietatur occursu: donec in ea, quæ ante omnia tempora, seu in initio temporum facta sunt, Scriptura sancta dictante, caligantibus licet oculis, defigit aspectum. Perinde ætatibus igitur, sic seculis jam decursis, invenio mundi cursum in sex ætatum spacia per maiorum scripta distingui. Hinc est, quòd ea, quæ in diuersis libris sparsim contenta perspexi, vnà cum his, quæ modernis temporibus acciderunt, voluminis vnius contextu comprehendere cupiens, præsentem librum, quem COSMODROMIVM, id est, mundi cursum, de sex ætatum mundi decursu, confeci. Cùm igitur librorum, rerum gestarum series complectentium, tanta in nominibus hominum & locorum, ac ipsis numeris annorum inuenitur diuersitas, quòd de eis Doctores antiqui se ad plenum expedire non possint, nemo, qui præsentis libri scripta perlegerit, frustra miretur, si ea, quæ hic legerit, aliis, quæ ante perspexit, non omnino concordant. Nam, vt dicit Isidorus lib. xv. Etymolog. [cap. 11.] Nec historicos, nec commentatores varia dicentes, imperitè condemnare debemus: quia antiquitas ipsa creauit errorem. Legant igitur præsentem librum, quibus placet, vt attento vna mecum illo Dauidico: Homo vanitati similis factus est, dies ejus sicut vmbra [Psal. 143.] prætereunt, declinando vitia, virtutes sectando, ponant in Deo spem suam, & non obliuiscantur operum Dei.

CAPVT PRIMVM.

PRima igitur ætas mundi, incipiens ab Adam, primo homine, per duo millia annorum, & annos CCXLII. protensa describitur. Sed quia omnium generatio rerum, cunctusq; mutabilium naturarũ progressus, & quicquid aliquó mouetur modo, caussas, ordinem, formas ex ipsius Dei creatoris omnium stabilitate sortitur, ab eadem tanquam primo principio dignè me sumere dicendorum reor exordium. [Verba Boethij de consolat. Philos. prosa 6. lib. 4.] Deum quippe esse & æternum & omnium ratione degentium commune judicium est. [lib. 5. prosa 6.] Quid autem Deus sit, diuersorũ diuersa fuit opinio. Cicero enim volens definire Deum dixit: Deus mens quędam est soluta & libera, secreta ab omni cõcretione mortali, omnia sentiens & mouens, ipsaq; prædita motu sempiterno. [1. Tusculanar. quæst.] Item Plotinus Platonicus Deum summum omniũ creatorem, quem nos dicimus verum Deum, sic à Platone prædicari asseuerat, quod ipse sit solus, qui non possit penuria sermonis humani, & quavis oratione vel modicé comprehendi, vix autem sapientibus viris, cum se vigore animi, quantùm licuit, à corpore remouerunt, intellectum huius Dei, id quoq; interdum velut in altissimis tenebris [Verba Augustini lib. 9. de C. D. cap. 16.]

Philosophorum opinio de vno Deo. rapidiſſimo coruſcamine lumen candidum intermicare. Multi ſiquidem Philo-
ſophorum vnum eſſe Deum, qui cuncta creauit, ſcribunt. Alii quidam etiam hoc
addiderunt, quod Deus cuncta per verbum ſuum & fecerit, & regat, & verbum
Dei ſit, quo cuncta moderentur. In hoc non ſolū legi, ſicut primi, ſed & Euangeliis
Cap. 8. conſona ſcribunt. Vnde beatus Auguſtinus lib. VIII. de civitate Dei dicit: Qui-
cunq; Philoſophorū de Deo ſummo & vero iſta ſenſerunt, quòd & rerum crea-
tarum ſit effector & lumen cognoſcendarum & bonum agendarū: quòd ab illo
nobis ſit & principium naturæ, & veritas doctrinæ & felicitas vitæ, ſiue Platonici,
Ionici, Pythagoræi, Atlantici, Libyci, Ægyptij, Indi, Perſæ, Chaldæi, Scythæ,
Galli, Hiſpani aliique reperiuntur, qui hoc viderint, ac docuerint, eos omnes
cæteris anteponimus, eosque nobis propinquiores fatemur. Hinc eſt quod di-
Boëthius. citur tertij de conſolatitione Philoſophiæ proſa tertia: Vos quoq; ô terrena ani-
malia, tenui licet imagine, veſtrum tamen principium ſomniatis. Finaliter verò
Auguſt. de Deo ſic dicit: Quo intellectu homo Deum capit, qui ipſum intellectū
ſuum, quo eum vult capere, nondū capit? Intelligimus Deum ſi poſſumus, & in
quantū poſſumus, ſine qualitate bonū: ſine quantitate magnum: ſine indigentia
Iſidorus Etymol lib. 7. cap. 1. creatorem: ſine ſitu præſentem: ſine habitu omnia continentem: ſine loco vbiq;
totum: ſine tempore ſempiternum: ſine ſui commutatione mutabilia facientem,
nihilque patientem. Hic Deus creator omnium, decem nominibus appellatur
Nomina Dei. apud Hebræos. Primum nomen eſt Heli, quod alii Deum, alii etymologiam eius
1\. exprimentes ἰσχυρὸν, id eſt, fortem interpretati ſunt: ideo quia nulla infirmitate op-
2\. primitur, ſed fortis eſt & ſufficiens ad omnia perpetranda. Secundum nomen
3\. 4. eſt Eloi: Tertium Eloë, quod vtrumque in latinum dicitur Deus. Quartum no-
men dicitur Sabaoth, quod vertitur in latinum Deus exercituum ſiue virtutum.
5\. Quintum eſt Elion, quod in latinum interpretatur excelſus, quia ſupra cœlos eſt.
6\. Sextum nomen eſt Eieie, id eſt, qui eſt: Deus enim ſolus æternus eſt, hoc eſt,
quia exordium non habet, & eſſentiæ nomen verè tenet. Hoc enim nomen ad
ſanctum Moyſen per angelum eſt delatum. Quærenti enim, quod eſſet no-
men eius, qui eum pergere præcipiebat ad populum ex Ægypto liberandum,
reſpondit: Ego ſum qui ſum, & dices filijs Iſraël, qui eſt, mittit me ad vos, tan-
quam in eius comparatione, qui verè eſt: quia incommutabilis eſt, eaque com-
mutabilia facta ſunt, quaſi non ſint. Quod enim dicitur fuit, non eſt: & quod di-
citur erit, nondum eſt. Deus autem eſſe tantum novit fuiſſe, & futurum eſſe non
novit. Solus enim pater cum filio & Spiritu ſancto veraciter eſt: cuius eſſentiæ
comparatum eſſe noſtrum non eſſe eſt. Septimum nomen eſt Adonai, quod in-
7\. terpretatur generaliter Dominus. Octauum nomen eſt Ia, quod ponitur in fine
8\. Alleluia, quod propriè in Deo ponitur, quia inuiſibilis eſt. Nonum nomen eſt
9\. Sadai, id eſt, omnipotens. Dicitur autem omnipotens, quod omnia poteſt. Di-
citur enim omnipotens faciendo, quod vult: non patiendo, quod non vult: quod
ſi ei accideret, non eſſet omnipotens. Vnde propterea quædam non poteſt, quia
eſt omnipotens: nam qui hoc poteſt, quod ei non expedit, & quod non decet
poteſt, qui quanto magis poteſt, tanto magis aduerſitas & perverſitas poſſunt in
illum, & ipſe minus contra illas. Qui ergo ſic poteſt, non potentia facit, ſed im-
potentia: non enim dicitur ideo poſſe, quia ipſe poſſit, ſed quia ſua impotentia
10\. facit aliud in ſe poſſe. Decimum nomen eſt Tetragrammaton, hoc eſt, quatuor
literarum, & dicitur ineffabile, non quod dici non poſſit, ſed quia finiri ſenſu &
intellectu humano nullatenus poteſt, & ideo, quia de Deo nihil dignè dici poteſt,
ineffabilis eſt. De hoc nomine dicit Origenes homil. XIIX. in lib. Numero-
rum: Nomen Dei vero certo quodam literarum ſigno ſcribitur apud Hebræos,
& hoc tetragrammaton dicitur, & aliter ſcribitur Deus apud eos indifferenter ſi-
gnificans Deum quemcunque &c.

CAPVT II.

DEVM omnipotentem creatorem creaturarum omnium in principio creati-
onis ſex diebus operatum fuiſſe, & ſeptima die quieviſſe, ſcriptura ſancta
comme-

commemorat. Prima quidem die, vt doctores Christiani testantur, Deus in lucis nomine condidit Angelos. *Opera creationum.* Secunda die in firmamenti appellatione cœlos. Tertia die in discretionis vocabulo superficiem aquarum & terræ: Quarta die condidit luminaria cœli: Quinta die condidit animantia ex aquis: Sexta die fecit animantia ex terra & hominem, quem appellauit Adam. Septima die quieuit ab omni opere, quod patraverat. Cuiusmodi autem fuerint hi dies, aut perdifficile nobis, aut etiam impossibile est cogitare, quanto magis dicere: prout refert beatus Augustinus, lib. XI. de C. D. dicit enim: videmus quippe istos dies *Cap. 7.* notos non habere vesperam, nisi de solis occasu, nec mane, nisi de solis exortu. Illorum priores tres dies sine sole peracti sunt, qui quarto die factus refertur. Et primitus quidem lux verbo Dei facta atq; inter ipsam & tenebras Deus separasse narratur & eandem lucem vocatam diem, tenebras autem noctem. Sed qualis illa sit lux, & quo alternante motu, qualemq; vesperam & mane fecerit, remotum est à sensibus nostris: nec ita vt est, intelligi à nobis potest, quod tamen sine vlla hæsitatione credendum est. Quod etiam Deus dicitur septimo die quieuisse ab *lib. 11. cap. 8. de C. D.* omnibus operibus suis, nequaquam accipiendum est pueriliter, tanquam Deus laborauerit operando, qui dixit, & facta sunt verbo intelligibili & sempiterno, non sonabili & temporali. Sed requies Dei requiem significat eorum, qui requiescunt in Deo, sicut lætitia domus significat lætitiam eorum, qui lætantur in domo. Vbi de mundi constitutione sacræ literæ loquuntur, non euidenter dici- *libro eodem cap. 9.* tur vtrum, vel quo ordine creati sint angeli: sed si prætermissi non sunt, vel cœli nomine, vbi dictum est: In principio fecit Deus cœlum & terram, vel potius lucis huius, de qua dictum est; Fiat lux, significati sunt. Nimirum ergo, si ad isto- *Angelorum creatio vbi in sacris literis indicata.* rum dierum opera Dei pertinent angeli, ipsi sunt lux illa, quæ diei nomē accepit, cuius vnitas vt cōmendaretur, vel cōmemoraretur, non est dictū dies primus sed dies vnus. Nec alius est dies secundus, aut tertius, aut cæteri, sed idem ipse vnus ad implendū senarium vel septenariū repetitus est, propter senariam vel septenariā cognitionem: senariam scilicet operum, quæ fecit Deus, & septenariam quietis Dei. Hæc autem propter senarii numeri perfectionem, eodem die sexies repe- *Libro eodem cap. 30.* tito, sex diebus perfecta narrantur: non quia Deo necessaria fuerit mora temporum, quasi qui non potuerit omnia creare simul, quæ deinceps congruis motibus peragerent tempora: sed quia per senarium numerum est operum significata perfectio. Numerus quippe senarius primus completur suis partibus, id est sextà sui parte, & tertia & dimidia: quæ sunt vnum, & duo & tria: quæ in sunmam ducta, sex fiunt. Partes autem in hac consideratione numerorum illæ intelligendæ sunt, quæ quotæ sint, dici potest: sicut dimidia, tertia, quarta: & deinceps ab aliquo numero denominatæ. In septimo autem die, id est, eodem die septies repe- *cap. 31.* tito, qui numerus etiam ipse alia ratione perfectus est, Dei requies commendatur, in qua primum sanctificatio sonat. Sunt autem quidam stultè dicentes: Quid *Quæstio curiosa.* fecit Dominus priusquam fecit cœlum & terram? quibus respondet beatus Augustinus lib. confession. XI. dicens: Ecce respondeo dicenti: quid faciebat *cap. 12.* Deus antequam faceret cœlum & terram? Respondeo non illud, quod quidam iòculariter eludens quæstionis violentiam: Alta, inquit, scrutantibus gehennas parabat: aliud est videre, aliud ridere: hæc non respondeo. libentiùs enim responderim, nescio quando nescio: quàm illud vnde irridetur, qui alta interrogauit, & laudatur, qui falsa respondit. Sed dico te Deus noster omnis creaturæ creatorem. Et si cœli & terræ nomine omnis creatura intelligitur: audenter dico, antequam Deus faceret cœlum & terram, non faciebat aliquid. Si enim faciebat, quid nisi creaturam faciebat? & vtinam sic sciam, quicquid vtiliter scire cupio, quemadmodum scio, quod nulla fiebat creatura, antequam fieret vlla creatura. At si cuiusquam volatilis sensus vagatur per imagines retrò temporum, & *ibidem cap. 13.* te Deum omnipotētem & omnicreantem cœli & terræ artificem, ab opere tanto, antequā id faceres, per innumerabilia secula cessasse miratur: euigilet atq; attendat, quia falsa miratur. Et infra subdit, nec patior quæstiones hominum, qui pœ- *cap. 30.* nali morbo plus sitiunt, quam capiunt & dicunt: quid faciebat Deus antequam

faceret cœlum & terram? aut quid venit ei in mentem, vt aliquid faceret, cùm antea nunquam aliquid fecerit? Da illis Domine, bene cogitare quid dicant & inuenire, quia non dicitur nunquam, vbi non est tempus. Qui ergo dicitur nunquam fecisse, quid aliud dicitur, nisi nullo tempore fecisse? Videant itaque nullum tempus esse posse sine creatura tua & desinant istam vanitatem loqui. Sicut ergo nosti in principio cœlum & terram sine varietate notitiæ tuæ, ita fecisti in principio cœlum & terrã sine distinctione actionis tuæ, qui intelligit confiteatur *Psalm. 145.* tibi: & qui non intelligit confiteatur tibi. O quàm excelsus es, & humiles corde sunt domus tua. Tu enim erigis elisos, & non cadunt quorum celsitudo tu es.

CAPVT III.

τὸ τοπικὸν in historia non negligendū. SEd quia in præsenti libro, non solum tempora, verum etiam loca in quibus hominum facta sunt gesta, narrantur, pleraque recitabo, priusquam ad alia progrediar, vt legentibus ex hoc plenior eorum cognitio proueniat, partes famosiores mundi, tam maris, quàm terræ succinctè recitabo. Aqua igitur, quæ terram circuit, quia in modum circuli ipsam terram ambit, *Oceanus.* Oceanus, siue mare Oceanum nuncupatur, & à proximis regionibus sibi diuersa sortitur vocabula. Mare verò magnum, siue mediterraneum, est mare, quod ab occidente ab oceano influit terræ aridæ, & per medium terræ diffusum partes mundi, videlicet, Europam, Africam, & Asiam ab inuicem determinat. Vnde vbi primum ab *Fretum Gaditanum.* Oceano limes magni maris aperitur, in occidente dicitur fretum Gaditanum, à Gadibus, videlicet columnis Herculis, quas ipse ibidem posuit: vel à nomine insulæ, quæ Gadis dicitur, de qua infra. Deinde vbi primum ipsum mare Hispanijs infunditur, sinus ille dicitur Ibericus, deinde Balearicus, po- *Sinus maris quid.* stea sinus Gallicus, qui Narbonensem prouinciam alluit. Vnde sinus maris dicitur magnus recessus maris intra ipsam terram, & vocatur sinus, quia naues in eo tutæ à procellis quiescunt. Post Gallicum sinum sequitur Ligusticus à Liguria prouincia Italiæ dictus, qui iuxta ciuitatem Ianuam existit. Deinde sequitur mare Tyrrhenum, siue sinus Tyrrhenus, qui cæteras partes Italiæ versus Austrum tangit, quem Græci Ionium appellant, & dicitur mare Tyrrhenum, à Tyrrhenis nautis, qui se in eum præcipitasse dicuntur: sed dicitur mare Ionium, à quodam rege Atheniensium, qui dictus fuit Io: à quo Athenienses & Iones dicti sunt ab Ion, quod est vir fortis. Alii dicunt, quòd Io fuit filia Inachi, quæ in speciæ vaccæ illud mare secundum fabulas transijt & inde mare Ionium dictum fit: Et est propriè mare, quod est inter Græciam & Siciliam, & sic pars eius est sinus Adriaticus, siue mare Adriaticum, ab Adria ciuitate dictum: vel, vt alii volunt ab ἀδρα, vel ἀδρὶς quod est petra: quia ille sinus cæteris sinibus magis petrosus est. Vnde Ouidius faciens mentionem transitus sui per mare, quando ductus fuit in *Eleg. 3.* exilium lib. 1. Tristium sic dicit:

Nos tamen Ionium non nostra findimus æquor
Sponte, sed audaces cogimur esse metu.

Mare Siculum est, quod Siciliam insulam alluit. Deinde Creticus sinus, qui in Pamphiliam & Ægyptum pertendit. Deinde Hellespontus, qui in septentrionem retorquens anfractibus magnis iuxta Græciam & Illyricum in angustias septem stadiorum stringitur: quo Xerxes ponte nauibus facto in Græciam commeavit: & quia in eo mari Helles quædam fœmina submersa est, sinus ille Helles- *cap. 4.* pontus appellatur. Notandum est etiam quòd, vt dicit Isidorus lib. XIV. Etymolog. Illyricus generaliter omni de Græcia dicitur. Post Hellespontum sequitur sinus, qui dicitur Bosporus. Deinde Ponticus sinus amplissimus à tergo Mæotis paludibus adiacens. Mare Caspium est sinus maris Oceani in septentrione: Similiter sinus Persicus & sinus Arabicus sunt recessus maris Oceani in meridie, & dicitur mare Rubrum, non quòd aqua sit rubea, sed terra. Et sic etiam mare Oceanum à proximis regionibus diuersa sortitur vocabula ut mare Gallicum, Germanicum, Britannicum &c.

CAPVT IIII.

TErra trifariè diuisa est: Vna pars eius dicitur Asia, quæ dimidiam partem [*Isidorus Etym. lib. 14. cap. 2. & 3.*] Orbis continet, & incipiens ab Oriente, Meridie & septentrione complexis, versus occidentem mari magno finitur, & dicitur Asia, à nomine cuiusdam mulieris, [*Asia.*] quæ olim in partibus Orientis imperium tenuit, & continet in se prouincias & regiones infra scriptas. Paradisus est locus in orientis partibus constitutus: cu- [*Paradisus.*] ius vocabulum ex Græco in Latinum vertitur Hortus. Porrò Hebraicè Eden dicitur, quod in Latinum delitiæ interpretatur, & vtrumque eorum iūnctum facit hortum deliciarum. Est enim omni genere ligni & pomiferarum arborum consitus, habens etiam lignum vitæ. Non est ibi frigus, non æstus: Sed perpetua aëris temperies: E cuius mediò fons prorumpens totum nemus irrigat: & in quatuor flumina diuiditur, & post peccatum hominis aditus illius loci interclusus & muro igneo, cuius penè cum cœlo incendium, cinctus est. Prima Prouincia post Paradisum est India, ab Indo flumine dicta, quo ab Occidente clauditur: à [*India.*] meridie mari Oceano, à septentrione Caucaso monte terminatur. Parthia ab O- [*Parthia.*] riente incipit à flumine Indo, à meridie habet mare Rubrum: à septentrione Hircanum fluuium: ab Occidente Salum fluuium. Assyria ab occidente incipit ab [*Assyria.*] India: à meridie Mediam regionem tangit: ab occidente Tigrim fluuium: à septentrione Caucasum montem, vbi portæ Caspiæ sunt, à quibus mare Caspium dictum est. Et dicitur Assyria ab Assur filio Sem, qui eam regionem post diluuium primus incoluit: Sed Parthia dicta est à Parthis, qui profecti sunt a Scythia, & regionem illam occupaverunt, & lingua Scythica Parthi interpretatur fugaces: quia suos fugiendo progenitores terras alienas coluerunt. Media à rege Medo [*Media.*] dicta est, & ab occasu Parthia: à septentrione Armenia: ab ortu Caspiis & à meridie Perside clauditur, & penultima syllaba huius nominis Media est producta, vnde Ouidius: [*lib. 3 Trist. elegia 8.*]

Nunc ego Medeæ vellem frenare Dracones.

Persia siue Persis, aut Persida, à Perso rege dicta, habet ab oriente Indos; ab [*Persia.*] occasu mare Rubrum: ab Aquilone Mediam: ab Austro mare Oceanum. Mesopotamia [*Mesopotamia.*] est regio inter duo flumina sita, quæ sunt Tigris, quod habet ab oriente, & Euphrates, quod habet ab occidente, & à septentrione inter montem Caucasum & Taurum, quos à meridie sequitur Babylonia, deinde Chaldæa, nouissimè Arabia. Notandum quòd Caucasus mons, de quo dictum est, sicut scribit [*Caucasus.*] Iordanus Episcopus in Chronica sua, surgit ab Indico mari, & quà meridiem re- [*De rebus Geticis.*] spicit Sole inuaporatus ardescit flamma. Quà à septentrione patet, rigentibus ventis est obnoxius & pruinis. Mox in Syriam curuato angulo reflexus, licet amnium plures emittat, in Asianam tamen regionem Eufratem Tigrimque nauigeros ad opinionem maximam perennium fontium copiosis fundit vberibus. Tunc in septentrionem reuertens, Scythicas terras iugum ante fatū magnis flexibus peruagatur, atque ibidē opinatissima flumina in Caspium mare profundens, continuato iugo ad Riphæos vsque montes extenditur: qui Riphæi dicuntur, ab [*Riphæi montes.*] impetu ventorum, quemadmodum ῥιπὴ interpretatur impetus. Indeq; Caucasus mons, Scythicis gentibus dorso suo terminum præbens, ad Pontum vsq; descendit, consertisque collibus Istri fluenta contingit, quo amne scissus dehiscens in Scythia quoque Taurus vocatur. Sciendum etiam est, quod licet Tigris & Eu- [*Tigris & Eufrates*] frates effluunt de Paradiso, tamen dictum est, eos oriri sub Caucaso monte; quia postquam egressi sunt de Paradiso, per quaidam regiones transeuntes, à terra absorbentur, & postea sub Caucaso monte iterum oriuntur: Similiter & alia duo flumina Paradisi videlicet Nilus, qui alio nomine dicitur Gihon, à terra absor- [*Nilus.*] ptus, non longè surgit ab Atlante monte, & Ganges, qui & Phison dicitur, in locis Caucasi montis surgere dicitur. Babylon vrbs erat tam nobilis, vt Chaldæa, [*Babylon.*] Assyria & Mesopotamia in eius nomen aliquandò transierint, sed modò desolata dicitur. Arabia à thure dicta est, quod aris imponebatur: vt vocatur etiam Saba [*Arabia.*] à filio Chus, & habet ab oriente sinum Persicum: ab occidente sinum Arabicum

Syria. & à septentrione Chaldęam. Syria à quodam Syro dicta, ab oriente Euphrate flumine: ab occidente mari magno & Ægypto terminatur, tangens à septentrione *Phœnicia.* Armeniam & Cappadociam: a meridie sinum Arabicum. Phœnicia a Phœnice fratre Cadmi dicta, in qua Tyrus ciuitas quondam à Phœnicibus condita, habet *Palæstina.* ab oriente Arabiam: à meridie mare Rubrum. Palæstina prouincia Philistinam vrbem quondam habuit, quæ postea est dicta Ascalon, ex qua regio Palæstina dicta erat: & habet ab oriente mare rubrū: à meridie Iudęam: a septentrionali plaga *Iudæa.* Tyriorum finibus clauditur: ab occasu Ægyptio limite terminatur. Iudæa regio Palæstinæ, à Iuda filio Iacob dicta est: eò quòd reges de tribu terram illam tenuerunt: in qua ciuitas Ierusalem vmbilicus terræ habitabilis & longitudo eius à vico Arfa ad vicum Iuliadem: latitudo eius à monte Libano vsque ad Tiberiadis *Samaria.* lacum extenditur. Samaria prouincia dicta à Samaria ciuitate, iacet media inter *Galilæa.* Iudæam & Galilæā. Galilæa prouincia Palæstinæ est. Pentapolis est regio in confinibus Arabiæ & Palæstinæ, sic dicta à quinq; ciuitatibus, quæ igne cœlesti perierunt: inter quas Sodoma & Gomorra fuerunt. Nabathæa à Nabath filio Ismaël *Ægyptus.* dicta pars est Arabiæ. Ægyptus quæ prius Ærea dicebatur, ab Ægypto Danai fratre postea ibi regnante, nomen accepit. Hæc ab oriente Syriæ & mari Rubro coniuncta est: ab occasu Libyam habet: à septentrione mare magnum: à meridie verò introrsus recedit protendens vsq; ad Æthiopes, & est regio cœli imbribus insueta, & pluuiarum ignara. Bactria regio à Bactro fluuio orientis dicta est. Scy*Scythia.* thia ab oriente Indiam habet: à septentrione Mæotides paludes: ab occidente *Hircania.* mare Caspium: à meridie iugum Caucasi montis. Hircania regio dicta est à sylua, quæ Scythiæ subiacet, habens ab oriente mare Caspium: à meridie Armeni*Albania.* am: a septentrione Albaniam: ab occasu Iberiam. Albania à colore populi nuncupata est, eò quod albo crine nascantur. Hæc ab oriente sub mare Caspium surgens per oras septentrionalis Oceani, usq; ad Mæotides paludes per deserta & in*Armenia.* culta extenditur. Armenia, ab Armeno Iasonis Thessali comite dicta, sita est inter Taurum & Caucasum, & à Cappadocia vsq; ad mare Caspium protensa est. *Iberia.* Iberia regio est Asiæ prope Pontum Armeniæ coniuncta. Cappadocia ab ipsa vr*Cappadocia.* be sua nominata, in capite Syriæ sita, ab oriente Armeniam tangit: ab occasu Asiam minorem. ab Aquilone mare Cimmerium & Hemiscirios campos, quos ha*Cilicia.* buerunt Amazones: à meridie verò Taurum montem habet, cui subiacet. Cilicia & Isauria vsque ad Cilicum sinum extenduntur, qui sinus spectat contra insulam *Asia minor.* Cyprum. Asia minor ab occidente Cappadocia cingitur: ab aliis partibus mari circumdatur. Nam à septentrione Pontum Euxinum habet: ab occasu Propontidem: à meridie Ægyptium mare, & habet prouincias Bithyniam, Phrygiam, Ga*Bithynia.* latiam, Lydiam, Cariam, Pamphiliam, Isauriam, Lyciam atq; Ciliciam. Bithynia priùs erat dicta Beritia, deinde Migdonia: postea à Bithynio rege Bithynia. Ipsa etiam dicitur maior Phrygia: in ea est Nicomedia vrbs, in qua Hannibal sum*Galatia.* to veneno perijt. Galatia dicta est à Gallis, qui in auxilium regis Bithyniæ euocati, peracta victoria, regnum cum eo diuiserunt, & modò dicuntur Galatæ, & priùs *Gallograeci.* dicebantur Gallogræci: Sed priusquā illo venerant dicebantur Galli Senones, pro*Galli Senones.* ut infra dicetur. Phrygia nuncupata est à Phrygia Europis filia. Hic Europs se*Phrygia.* cundus rex Sicyoniorum licet primus in titulo annum XXII. agebat in regno Sicyonum, quod postea dictum est Achaia, eo tempore, quo natus est Abraham. Hæc prouincia etiam dicta est Dardania, à Dardano Iouis filio. Hic profectus de Corintho ciuitate primus venit in Phrygiam. Est autem regio Troiadis superiecta habens Galatiam à meridie: Lycaoniam ab oriente: ab occidente Hellesponto *Troia.* mari terminatur, cuius regio Troia est, quam ex suo nomine appellauit Tros Troianorum rex. Duæ sunt autem Phrygiæ: Maior, quæ habet Smyrnam: *Caria.* Et Minor, quæ habet Ilium & Lycaoniam. Cariam Hermus fluuius discernit à *Lydia.* Phrygia. Lydia à Lydo rege nominatur: cuius frater Tyrrhenus nomine cum ingenti multitudine inde exiit, & quædam loca Galliæ occupauit, & inde mare Tyrrhenum à Tyrrhenis nautis dictum est, vt supra dictum est. Hæc Lydia coniungitur ab occidente minori Phrygiæ: ab ortu Smyrnam vrbem habet.

Isauria ex situ loci cognominata perhibetur eò quod vndiq; aperta aurarum flatibus pateat. *Isauria.* Cilicia à quodam Cilice rege, fratre videlicet Cadmi, dicta perhibetur: *Cilicia.* quæ habet ab occasu Lyciam: à meridie mare Persicum: & à tergo montis Tauri juga. Lycia nuncupata eò quod ab oriente Ciliciæ juncta sit. Nam habet ab *Lycia.* ortu Ciliciam: ab occasu & meridie mare: à Septentrione Cariam.

CAPVT V.

EVropa secunda pars orbis, dicitur ab Europa filia Agenoris, quam Iupiter ab *Europa.* Africa raptam Cretam aduexit. Europa itaq; incipit à flumine Tanai, descen- *Isidorus lib. 14. cap. 4.* dens ad occasum per Septentrionalem Oceanum, vsque ad fines Hispaniæ: cuius pars occidentalis & meridionalis, à Ponto cõsurgens tota mari magno coniungitur, & in insula Gadibus finitur. Prima Europæ regio est Scythia inferior, quæ à *Scythia.* Mæotidis paludibus incipiens inter Danubiũ & Oceanum Septentrionalem vsq; ad Germaniã porrigitur. Huius prima pars Alania est, quæ ad Mæotides paludes *Alania.* vsq; pertingit. Post hanc Dacia quæ à Teutonicis Rucia dicitur, & ibi est Gothia. *Dacia.* Germania a germinando populos dicta post Scythiam inferiorem à Danubio in- *Germania.* ter Rhenum fluuium Oceanumq; conclusa est. Germania multas habet prouincias, de quibus Scriptores antiqui, qui circa descriptiones terrarũ magnam fecerunt diligentiam, nihil omnino scripserũt: quia temporibus eorum fortè Latinis, seu etiam Græcis incognitæ fuerunt: & non est facilè inuenire caussas, seu origines nominum earum, vel etiam vrbium cõtentarum in ijsdem, cum priusquam Germania fidem Christi suscepit, nõ fuerunt aliqui, vt videtur, qui in partibus illis studium literis adhibuerunt. Subijciam tamen quasdam prouincias, prout nunc in *Prouinciæ* vsu sunt, secundum nomina earum à parte Orientali incipiendo, vt sunt Liuonia, *Germaniæ.* Prussia, Saxonia, cuius pars est Westphalia, quæ est inter Weseram & Rhenũ fluuios. Item Holsatia est pars Saxonię circa littus maris Oceani. Similiter & Phrisia, seu Phrisonia, quæ tangit Holsatiam ab occidente, & Westphaliam habet à meridie, & mare Oceanum à Septentrione. Saxones dicti sunt à loco, qui dicitur Sa- *Saxones.* xum Marpesiæ, vnde ad Germaniam progressi sunt, prout dicetur infra. Et habet Saxonia a meridie Misniam, Thuringiam & Hassiam, quæ olim de partibus Fran- *Saxonia.* coniæ, siue Franciæ orientalis fuerunt: quæ quidem Franconia eis adiacet à meridie. Et postquam Saxonia fidem Christi suscepit, ipsa versus Orientem vltra Albiam fluuium, qui ipsam nunc intersecat, dilatata est: Quia regio illa vltra Albiam Sclauis, seu Wandalis, inhabitabatur, quorum plurimi adhuc in rure citra Albiam reperiuntur. Item Westphalia pars Saxoniæ à Westphalis inhabitatoribus ipsius *Westphalia.* dicta. Vnde Westphali interpretantur occidentales nutantes seu dubitantes. Cùm enim Karolus M. rex Francorum Saxones subegit fidei Christianæ gladio, Christi fidem susceptam sæpe dimiserũt: & quia isti Westphali versus occidentalem partem Saxoniæ siti sunt, & occidens eorum lingua West dicitur, cumq; ipsi primùm inter cæteros Saxones fidem Christianam receperint, postea maluerunt Westphali, quàm Saxones appellari: maximè ad hoc auxilium præstante priuilegio, quod Karolus cõcessit eisdem: quoniam intra patriam eorum duntaxat certa loca priuilegiauit pro fidei defensione, in quibus certo modo judiciũ celebratur, *Iudicium Westphalicum.* quod ipsi Frigeding appellãt: nec cuiquam licet extra loca, ad hoc decreta, huiusmodi iudicium exercere, quantacunq; ille pręeminentia existat: & hęc prouincia vsq; ad Rhenum extenditur. Vbi notandum, q. Rhenus, vnus inter tres maximos *Rhenus fl.* fluuios Germaniæ, surgit inter Alpes in pede montis, qui vulgo Sethiner dicitur in diœcesi Curiensi, &, vt cõijcio, à lacu Lemanno, qui ab alia parte dicti mõtis existit per cataractas aquam trahit, & fluit per stadia quasi quinq; millia trecenta triginta magnis auctus fluminibus, & tandẽ per tria ostia mari Oceano influit. Fluit.n. ab origine fontis sui vnico defluxu, & eodem nomine, quasi per stadia quatuor millia septingẽta septuaginta, & tunc in loco, qui dicitur Lobet, in duos defluxus diuiditur: quorũ vnus versus occidentem declinãs vulgo Wael dicitur, supra quod Nu- *Neomagũ.* megen opidum situm est: similiter & Tile opidum vbi quondam XI. millia virginum de Oceano nauigando recepta sunt: & cùm ad locũ, qui Worcthem dicitur,

peruenit, flumini quod Maſe nominatur commiſcetur, & ſic totum flumen deinceps Marowe appellatur, donec juxta Dordrecht mari Oceano influit. Alia verò pars Rheni, quę magis ad Septẽtrionem declinat, nomen priſtinũ retinet: & cum à loco ſupra dicto Lobet quaſi per ſtadia LX. defluit, iterum in duo flumina ſe diuidit juxta locũ qui dicitur Iſelorde/ quorum fluminum vnum verſus Aquilonẽ

Iſela.

magis ſe dirigens Iſele appellatur, & juxta opidum Campen in Oceanum mare decurrit. Aliud flumen Rheni nomen retinet: donec ad locum Eulenbergen nominatum peruenit, ibiq́ue nomen mutat, & deinde Lecke nuncupatur, donec juxta opidum Dordrecht ſupradictum Oceano miſcetur. Item rurſus ab Oriente incipiendo verſus meridiem prouinciæ Germaniæ ſunt: Cracouia, Polonia, Bo-

Sclauonica lingua.

hemia, Sclauonia, quæ prouincię omnes vtuntur lingua Gothica, vel Sclauonica. Deinde à meridie Morauiæ eſt Auſtria, quæ à meridie habet Styriam, cui vltra coniungitur Carinthia, vſque ad Italiam protenſa. Auſtria ab occidente habet Baioariam, ſeu Bauariam, cui ſuccedit ab occidente Sueuia, in qua oritur Danubius, in villa quæ dicitur Dinoweſchingen: & veriſimile eſt, quòd à lacu Conſtantienſi per quem Rhenus fluuius trãſit, fons Danubij aquam trahit. De hoc fluuio

De rebus Geticis.

ſic ſcribit Iordanes epiſcopus in Chronica ſua: Danubius in Alemañicis arvis exoriens, LX. habet à fonte ſuo flumina vſq; ad oſtia in Pontum vergentia, per MCC. paſſuum millia hinc inde ſuſcipiens flumina in modum ſpinæ, quæ coſtas vt cratẽ

Iſter.

intexunt. Omnino ampliſſimus eſt, qui lingua Beſſorum Iſter vocatur, ducentis tantùm pedibus in altum aquã alueo habet profundam. Hic etenim amnis inter cætera flumina immanis omnes ſuperat præter Nilum. Item ab Auſtria verſus Orientem per defluxum Danubij deſcendendo ſunt prouinciæ Mœſia, Pannonia,

Hungaria.

& videtur quod iſtæ prouinciæ modò dicuntur Hungaria: quia, vt dicit Iſidorus, habent ab Euro Thraciam: à meridie Macedoniam, & ab occaſu Styriam, & poſt tempora Iſidori Hungari occupauerunt Pannoniã, expulſis inde Hunis, ſeu Auaribus: quæ quidem Hungaria prouinciis ſupradictis terminatur. Thracia à Tyras filio Iaphet dicta eſt: huic ab oriente Propontis & vrbs Conſtantinopolis oppoſita eſt: à meridie Ægeo mari adhæret: quod mare dicitur Ægeum, à promontorio, quod in mare prominet, & formam capræ repræſentat, quæ Græca lingua αἰγὸς dicitur: & habet ab occaſu Macedoniam. Hæc prouincia ſeu pars ejus, nunc

Thracia.

Græcia.

dicitur Bulgaria. Gręcia à Græco rege vocata eſt, qui cunctam eam regionem tenuit. Sunt autem prouinciæ Græciæ ſeptem: quarum prima ab occidente Dal-

Ejus prouincia.

matia eſt, quę ab oriente adhæret Macedoniæ; a Septentrione Mœſiæ: ab occaſu Iſtria terminatur: à meridie Adriatico ſinu clauditur. Aduertendũ eſt, quòd prouincia, quæ circa littus Adriatici maris inter Italiã & Hungariam protẽditur, Sclauonia dicitur: ſed poteſt inter partes Hungarię computari. Secunda prouincia eſt

Epirus.

Epirus, à Pyrrho Achillis filio dicta: cujus pars Chaonia dicta eſt, quæ antea Moloſſia fuit nominata, à Moloſſo filio Pyrrhi, quem de Andromacha habuit: ſed poſtquam occiſus eſt Pyrrhus Oreſtis inſidijs, Andromacham Helenus ſuſcepit tenuitq; regnum priuigni. Et hic Helenus fratrem ſuum Chaonem in venatu per ignorantiam occidit: vnde ad ſolatium fratris extincti hanc prouinciam Chaoni-

Hellas.

am nominauit. Tertia prouincia eſt Hellas, dicta à rege Hellene, à quo & Græci primò Hellines nuncupati ſunt. Ipſa eſt Attica terra, ab Acte primo dicta. Nam Graius quidam Græciæ indigena fuit, ex cujus filia Attis nomine Attica terra nominata fuit. Hęc inter Macedoniam & Achaiam media jacet, Arcadiæ à Septentrionali parte coniuncta: in ea eſt vrbs Athenarum. Sunt autem Helladis duæ

Bœotia.

prouinciæ Bœotia & Peloponeſus. Bœotia à boue dicta eſt: Nam Cadmus Agenoris filius ſororem ſuam quærens Europam, veniensq; ad Gręciam Thebas ciuitatem cõſtruxit in loco, in quo bouem requieuiſſe conſpexit, & inde prouinciam à boue Bœotiam nominauit. In hac prouincia nati ſunt Apollo & Hercules ma-

Peloponeſus.

ior. Peloponeſus à Pelope rege vocata eſt. Quarta prouincia eſt Theſſalia, à

Theſſalia.

Theſſalo rege cognominata: quæ ad meridianam plagam Macedoniæ coniuncta eſt: cujus præcipua ciuitas eſt Theſſalonica, vbi fuit patria Achillis, & origo Lapitharum, de quibus dicitur, quòd ipſi primùm equos frenis perdomuerint &

vſum

vſum domandorum equorum repererunt,& dicti ſunt Lapithæ à Lapitha filia A- *Lapitha.* pollinis. Sed vſum mulorum dicitur reperiſſe Naa nepos Eſau: qui, vt Iudæi aſſeruerunt, equarum greges ab aſinis in deſerto primus fecit aſcendi. Item in Theſſalia prouincia eſt mons Apollini quondam conſecratus, qui Parnaſſus dicitur. *Parnaſſus.* Quinta prouincia eſt Macedonia, in exordio ab Emathio rege dicta: ſed Macedo *Macedonia.* Deucalionis maternus nepos, poſtquam accepit ibi principatum, mutauit vocabulum,& vocauit eam Macedoniam. Ab Oriente habet Ægeum mare: à meridie Achaiæ adiacet: ab occaſu Dalmatiæ: a Septentrione Mœſiæ. Hæc fuit patria Alexandri M. & in ea eſt mons Olympus, qui excellenti vertice tantus attollitur, vt *Olympus.* in ejus cacumine, nec venti, nec nubes ſentiantur. Sexta prouincia eſt Achaia, ab *Achaia.* Achæo rege dicta. Hæc peninſula eſt: nam abſque Septentrionali parte, qua Macedoniæ jungitur, vndiq; ſepta eſt mari. Huius caput eſt vrbs Corinthus. Arcadia ſinus Achaiæ eſt. Ipſa eſt & Sicyonia à Sicyone rege, à quo & regnum Sicyonium dicebatur. Sunt etiam duæ inſulæ Græciæ in mari videlicet Creta & Cy- *Creta.* cladęs, de quibus infra patebit. Septima prouincia eſt Lacedæmonia, à Lacedæ- *Lacedæmonia.* mone filio Semeles, qui in provincia cōdidit Mycenas vrbem, vbi regnum tenuit Agamemnon. Pannonia prouincia Europæ, dicta eſt ab Alpibus Appenninis, *Pannonia.* quibus ab Italia ſecernitur, & dicitur modo Hungaria. Hiſtria ab Iſtro flumine, id eſt, Danubio nominatur. Italia olim à Græcis populis occupata, magna Gręcia *Italia.* fuit appellata. Deinde à regis Saturni nomine Saturnia, mox & Latium dicta, eò quòd idem Saturnus, a Ioue ſedibus ſuis pulſus, ibi latuerit. Poſtremò ab Italo Siculorum rege, ibi regnante, Italia nuncupata eſt. Cuius ſitus longitudinę amplius, quam latitudine a Circio in Eurum extenditur: à meridie Tyrrheno mari: ab Aquilone Adriatico mari clauditur: ab occiduo Alpium jugis finitur. Prima prouincia Italiæ eſt Venetia pro-nunc autem dicitur Forum Iulij, cuius caput eſt *Prima prouincia. Venetia.* Aquileia: nam Venetia non tantùm conſiſtit ciuitate, ſed in pluribus. Vnde Liguria & Æmilia, licet ſint diſtinctæ prouinciæ Italiæ, vt patebit infrá, tamen pars Venetiarum, ſeu Venetiæ aliquando nominantur, videlicet Diſt. XVII. §. Hunc etiam. De Origine Venetorum ſic ſcribit Titus Liuius de conditione vrbis libro I. Poſt bella Trojana, facta ſeditione in regno Paphlagoniæ, Heneti quidam, gentes eiuſdem regni, inde propulſi venerunt ad Troiam, & cum Antenore in magna multitudine mittentes ſe in mare, venerunt in vicinum ſinum Adriatici maris, & occupauerunt partes maritimas in parte Italiæ, & inde per inhabitatores partium earundem Veneti quaſi Venientes Heneti ſunt appellati: & inde pro- *Gerra Sicula.* uincia illa Venetia dicebatur: quæ poſtea Forum Iulij, ex eo, quòd Iulius Cæſar negotiationis forum ibi ſtatuerat, nuncupata. Et inde fortè dicitur, quòd Antenor fuerit cōditor Venetiarum: Non quòd condiderit Venetias, vrbem vi- *Antenor.* delicet Venetorum, vbi corpus S. Marci, ſeu ejus reliquiæ conſeruantur: Quia illa anno Dominicæ natiuitatis XII. incepta perhibetur: ſed quod in eadem prouincia primam condidit ciuitatem, quæ Ceruiſium à quibuſdam eſſe creditur. Secunda prouincia Italiæ eſt Liguria: ſic dicta à leguminibus, quorum eſt *Liguria.* ſatis ferax. In qua ſunt ciuitates Mediolanum, Ticinum, quæ & Papia dicitur, Verona & Papia: & hæc vſque ad Gallorum fines extenditur: nunc autem dicitur Longobardia, ſeu corrupto nomine Lombardia, à Longobardis, qui veni- *Longobardia.* entes ad Italiam ſedes ſibi in ea vendicabant. Inter Liguriam & Sueuiam, quæ eſt pars Germaniæ, inter Alpes ſunt duæ prouinciæ, videl. Rhætia prima & Rhæ- *Rhætia.* tia ſecunda: in quibus, vt refert, Paulus Diaconus in geſtis Longobardorū, Græ- *Lib. 2. cap. 15.* ci habitare noſcuntur. Sed modò pro maiori parte vtuntur lingua Teutonica, vt expertus ſum: quia ego aliquando profectus ab Italia verſus Alemaniā in diœceſi Curienſi, audiui villanos ſibi mutuo loquētes,& ego non omnino intelligens verba, quamuis Italicam linguam pleniùs intellexi, quæſiui ab eis, qua lingua loquerentur? me expedire non poterant: nihilominus penè omnes linguā Teutonicam ſciebant ibidem habitātes. Vbi notandum eſt, quod Teutonici a proprio eorum *Teutonici.* idiomate, quod in ſuperiori Alemania Deudſch/ & ab inferiori Germania, ſecundum diuerſitatem regionum, Dudeſch nominant, appellati ſunt. Iidem dicuntur

Alemanni. Alemanni à lacu Lemanno, qui est in Sueuia in diœcesi Augustensi: quia habitantes circa lacum illum inter vtentes lingua Teutonica, Romanis irrumpentibus Alpes, primò forte cogniti sunt: & sic eos à lacu, circa quem habitabant, Alemannos Romani nominabant: & sic deinceps cæteræ gentes, lingua Teutonica vtentes, propter identitatem idiomatis, vt Latinis videbatur, ab historiographis Alemanni vocati sunt. Vnde Lucanus huius lacus mentionem faciens dicit: *Lib. 1. Pharsal.*

Deseruere cauo tentoria fixa Lemanno.

Et sic patet, quòd Alemannia & Teutonia idem est, quę licet multas in se habeat prouincias, eodem tamen vtitur idiomate: sed Germania maior est, continet enim gentes multarum linguarum. *Alpes Coccia.* Quinta prouincia Italiæ Alpes Cocciæ dicitur à Coccio earum rege, quem scribit Paulus Diaconus temporibus Neronis fuisse, *lib. 2. cap 16.* & in hac prouincia ciuitas Ianuensis est. *Thuscia.* Sexta prouincia est Thuscia, dicta à thure, quod gentes illius Dijs suis offerre solebant, in qua est vrbs Roma. *Roma.* Nunc autem prouincia, in qua Roma sita est, distincta à Thuscia reputatur, & vocatur patrimonium Ecclesiæ, & continet Perusium, Viterbium, Cornetum. *Campania.* Septima prouincia est Campania, à Capua ciuitate, quæ in ea sita est, nominata: ab vrbe Roma incipiens vsque ad Siler Lucaniæ flumen protenditur: & sic continet in se Neapolim & Salernum: sed modò prouincia continens Neapolim dicitur terra Laboris: & est distincta à Campania: &, vt quidam asserunt, dicitur terra laboris propter vbertatẽ: quia ibi terra laboret fructus per se producendo, plus ibi quàm alibi. *Lucania.* Octaua prouincia est Lucania, quæ nomen à quodam luco accepit: & à Silere fluuio inchoat cum Brictia, vsq; ad fretum Siculum per oram maris Tyrrheni protenditur: in qua Rhegium positum est. Vnde Sallustius dicit: Rhegium Græca lingua dicitur, quasi abruptum. Nam dicit insulam Siciliæ vnam terram cum Italia fuisse, sed per humilitatem terram inter Siciliam & Rhegium mari obrutam, aut per angustiam scissam, & inde Rhegium vltimam ciuitatem Italiæ positam quasi abruptum nominatam. Vnde Lucanus de eodem: *Citantur hæc verba Sallustij ab Isidoro lib. 13. Etymol. ca. 18. & lib. 14. cap. 6.* *lib. 2.*

Longior Italia donec confinia Pontus
Solueret incumbens, terrasq; repelleret æquor:
At postquam gemino tellus elisa profundo est,
Extremi colles Siculo cessere Peloro.

Istud fretum, quod fretum Siculum dicitur, & Italiam ac Siciliam dirimit, trium tantum milliarium Italicorum latitudinis est. *Alpes Appenninæ.* Nona prouincia est in Alpibus Appenninis, quæ inde originem capiunt, vbi Alpes Cocciæ finiuntur, in qua Vrbinum & mons Bellius sunt: Et Alpes illæ dictæ sunt Appenninæ, à Pœnis hominibus, eò quod Hannibal dux exercitus eorum per illas transitum habuerit, dum versus Romam tendebat, & eadem de caussa montes dirimentes Italiam à Gallia Alpes Appenninæ dici videntur: & idem nomen comprehendit montes dirimentes Italiam à Germania. Sic etiam Lucanus montes intersecantes Italiam ab Ancona versus Pisam, quamuis superius distinctis nominibus descripti sunt, vnius nominis ac etiam montis vocabulo nominat, & ibidem terram altiùs eleuatam, quàm in omni Europa, excepto monte Olympo, affirmat, dicit enim: *libro 2.*

Hostis in occursum sparsas extendere partes,
Vmbrosis mediam quà collibus Appenninus
Erigit Italiam, nulloq; à vertice tellus
Altius intumuit propiusq; accessit Olympo.
Mons inter geminas mediùs se porrigit vndas
Inferni superiq; maris: collesq; coërcent
Hinc Tyrrhena vago frangentes æquore Pisæ,
Illinc Dalmaticis obnoxia fluctibus Ancon.

Æmilia. Decima prouincia est Æmilia, à Liguria incipiens versus Rauennam tendens: in qua Placentia, Parma, Bononia & forum Cornelij, quod Immola dicitur. *Flamminia.* Vndecima prouincia dicitur Flamminia, quæ inter Alpes Appenninas & mare Adriaticum est: in qua est Rauenna tantum. Rauenna dicitur aliquando Æmilia ciuitas, & ecclesia Rauennensis Æmiliensis. Dicitur autem Flamminia & Æmilia à constra-

constratis vijs, quæ ab vrbe Roma procedunt, & ab his, à quibus constratæ sunt viæ. Nunc tamen Flamminia & Æmilia reputantur partes Lombardiæ. Post Flamminiã Picenus duodecimus occurrit, habens ab Austro Appenninos montes: *Picenum & ager.* ex altera parte Adriaticum mare, in quo sunt ciuitates Firma, Asculum & Ancona: sed prouincia illa modo dicitur Marchia Anconitana, & ibidẽ est Adria ciuitas. Nunc tamẽ prouincia, cui hæc ciuitas adscribitur, dicitur Abrutia. Picenus verò dicitur, quia cum habitatores prouinciæ illius à Sabinis illuc properarent, in eorum vexillo Picus depictus erat. Tredecima prouincia est Valeria: *Valeria.* cui Nursia adiecta est, & inter Vmbriam, Campaniam, Picenumque constituitur: in quibus Tybur, Reate & regio Marsorum existunt: & de Nursia S. Benedictus ortus fuit. Quartadecima prouincia est Samnia, seu terra laboris, ad mare Adriaticũ: *Samnia.* in qua sunt vrbes Aufidus, Samnium, à qua prouincia nomen habet, & Beneuẽtum metropolis. Nunc autem in valle prouincia illa communiter appellatur vallis Beneuentana. Decimaquinta prouincia est Apulia, consociata sibi Calabria: *Apulia.* in qua sunt vrbes Luceria, Sipontus, Brundusiũ & Carentus: & habet Apulia in sinistro cornu apertum mercimoniis Hydruntum. Cæterę prouinciæ Italię saltem secundum idioma sunt insulæ maris, de quibus infra dicetur. Sciendum tamen, quòd plures prouinciæ Italiæ mutauerunt nomina antiqua: quædam in plurima nomina diuisa, & aliquarum nomina transierũt in nomina prouinciarum sibi adiacentium, quarundam antiqua nomina abolita sunt: immo nomina innouata à consuetudine declinant. Vnde districtus ciuitatis Bononiensis & loca circumvicina Romandiola quoq; appellata inueni, quod in libris antiquis non reperi: *Romandiola.* & patebit infra in locis suis. Gallia prouincia Europæ à candore populi nuncupata est: *Gallia.* γάλα enim Græcè lac dicitur. Hanc ab oriente Alpium juga tuentur: ab occasu Oceanus includit, & à meridie Pyrenæi montis pręrupta: à Septentrione Germania: cuius initium Belgica, in qua Treuiris ciuitas est, & finis est Aquitania. *Belgica.* Vnde Gallia triplex dicitur, videlicet, Gallia Braccata, Gallia Togata & Gallia Comata. *Gallia triplex.* Notandum, quòd sint plures prouinciæ inter Alpes & Oceanũ, circa ripam Rheni fluminis versus Galliam prospicientes protẽsæ, quæ in libris antiquis inter Galliæ partes reputantur: omnes tamen vtuntur lingua Teutonica, & ideo inter prouincias Teutonicas à modernis computantur: & sunt Alsatia, Brabantia, Selandia, Flandria, Hollandia. Vnde antiqui considerabant diuisiones provinciarum secundum limites & terminos montium, & syluarum ac marium: sed vulgares moderni attendunt tales distinctiones secundum differentias idiomatum. Vnde accidit, quòd illa ciuitas, quæ est in aliqua prouincia secundum vnam considerationem, est in alia secundum aliam considerationem. Hispania prouincia Europæ *Hispania.* ab Ibero amne nuncupata est Iberia: postea à Spano Spania, nunc verò dicitur Hispania: & eadem prouincia dicta est Hesperia, à stella Hespero propter occasum. Hæc à Septentrione Pyrenæis montibus clausa: ab aliis partibus mari vndique cincta est. Et continet in se regna quinq;: *Eius regna.* videlicet regnum Aragoniæ, regnum Nauarrę, regnum Castellę, & regnum Portugallię, quod ceu pars ejus Gallicia dicitur. Legitur enim, quòd post bella Troiana quidam frater Ajacis, eò, quod cum multitudine venerat, & à Gallis, quos inhabitatores ibi inuenit, prouinciam Galliciam nominauit. Libya, quæ & Africa dicitur, tertia pars orbis est. *Libya.* Dicta est autem Libya, à Libya filia Epaphi filij Iouis, quę imperium occidentis tenuit: & dicitur Africa ab Afro, quem dicunt aliqui ex posteris Abrahæ de Cetura genitum fuisse. Et versus Orientem incipit ab Ægypto pergens juxta meridiem per Æthiopiam vsque ad Atlantem montem: à Septentrionali parte mari coniuncta clauditur. Hæc habet prouincias Libyam Cyrenensem, Pentapolim, Tripolim, *Eius prouinciæ.* Byzantium, Carthaginem à Carthagine ciuitate magna dictam, Numidiam, Mauritaniam, Fitifensem, Mauritaniam Cæsariensem: & dicitur Mauritania *Isidorus lib. 14. cap. 5.* à nigredine hominum: quia μαῦρον Græcè, Latinè nigrum dicitur, Tingitanam & circa solis ardores versus meridiem Æthiopiam. De specificatione nominum & etiam situum prouinciarum Africæ supra dictarum, quia rarò occurrunt circa infrà dicenda, caussa breuitatis supersedere intendo.

Caput VI.

Isidorus lib. 14. cap. 6. Britannia. *Anglisaxones.* *Britanniæ duæ.* *Thyle.* *Orcades.* *Scotia.* *Gades.*

INsulæ dictæ sunt, quòd in salo, hoc est in mari, positæ sint. Britannia Oceani insula est inter occidentem & septentrionem: quam quidam tradunt appellatam à Britone filio naturali Priami regis Trojanorum, qui post excidium Trojæ, expulsis inde Gigantibus, eam occupauit: sed postea ab Anglis, qui de gente Saxonum exierunt, occupata, Britonibus expulsis vel subiugatis, Anglia dicta est & deinde alia insula Occidentis, ad quam Britones confugerant, Britannia appellata est vsque in hodiernum diem. Et sic duæ sunt Britanniæ, vna quæ maior dicitur, & est Anglia, alia minor. Thyle est vltima insula Oceani vltra Britanniam. Orcades insulæ iuxta Britanniam in Oceano numero XXXIII. sunt, quarum XX. desertæ sunt & XIII. inhabitantur. Scotia, quæ & Hibernia dicitur, proxima Britanniæ insula est, & ab Africo in Boream porrigitur. Gades insula est, quæ dirimit Europam ab Africa: in qua Herculis columnæ videntur, & vnde Tyrrheni maris faucibus Oceani æstus immittitur. Est autem à continenti terra CXX. passibus diuisa. Hanc Tyrij à rubro mari profecti occupantes, in lingua sua Gades, id est, circumseptam nominarunt, pro eo, quòd circumsepta sit mari, & inde fretum Gaditanum mare interiacens nominatur. Et sic videtur quòd Gades Herculis à nomine ipsius insulæ appellantur. Sunt tamen aliæ maris insulæ in septentrione, de quibus in Chronicis & historiis antiquis saltem sub nominibus consuetis nihil inuenio: videlicet Norvvegia, Dacia, quæ tamen conuenientiùs Dania diceretur ad differentiam Daciæ, de qua supra dictum est, quemadmodum inhabitantes eam Dani vocantur. Deinde est insula Suetiæ & quædam aliæ, quarũ nomina mihi non nota sunt. Sunt & insulæ maris Oceani in meridie, & in Indico mari: de quibus ab antiquis satis scriptũ est: Sed quia in sequentibus rarò eis, vel nunquam vtendum erit, ipsis breuitatis gratia dimissis, ad declarationem Insularum maris mediterranei, quæ in sequentibus frequentiùs occurrunt, me conuerto.

Insulæ septentrionales.

Cyprus. *Creta.* *Abydus.* *Coos.* *Cyclades.* *Delus.* *Rhodus.* *Colossus Solis.* *Etymologia inepta.* *Tenedos.*

Cyprus est insula & regnum, à Cypro ciuitate sic dicta. Creta est insula Græciæ. Hæc prima remis & sagittis vsa est: equestres turmas primò docuit. Abydus insula in Europa super Hellespontum posita, ab angusto & periculoso mari separata, & ἄβυδος Græcè dicta, quòd sit introitus Hellesponti, in quo Xerxes pontem fecit ex nauibus. Coos insula adiacens prouinciæ Atticæ, in qua Hippocrates medicus natus est: quæ arte lanificii, vt Varro refert, prima in ornamento fœminarum inclaruit. Cyclades insulæ antiquitus Græciæ fuerunt & sunt numero LIII. & metropolis earum est Rhodus. Delus insula Cycladum dicitur à δῆλος, quod est manifestum. Nam post diluuium, quod Ogygij temporibus dicitur accidisse, prima apparuit: & etiam dicta est Ortygia, eò quòd in ea coturnices aues, quas Græci ὄρτυγας vocant, primum visæ sint. Rhodos insula Cycladum prima est ab Oriente, in qua rosæ capitolium dicitur esse inventum, dum ibi ciuitas conderetur: ex quo insula & vrbs Rhodos est appellata. In hac vrbe Solis colossus fuit æreus, LXX. altitudinis, & in ipsa insula C. colossi minores fuerunt. Vnde colossus dicitur quasi colens ossa: & fuit statua, vel Pyramis, iuxta sepulcrum, & in memoriam & honorem defuncti collocata. Tenedos vna ex Cycladibus à septentrione sita: in qua olim ciuitas quædam à Tene quodam condita est. Nam Tenes iste informatus, quòd cum nouerca sua concubuisset, fugiens in hanc insulam vacuam cultoribus obtinuit eam, & inde dicta est Tenedos.

Carpathus. *Cythera.* *Icaria.* *Naxos.*

Carpathus insula vna ex Cycladibus, à meridie posita contra Ægyptum: à qua Carpathium mare appellatum est: & est ita vocata propter celerem fructuũ maturitatem, & est inter Rhodum & Ægyptum sita. Cythera insula vna ex Cycladibus, à parte occidua sita, sic vocata est, quòd ibi Venus sit orta. In hac insula Paris rapuit Helenam. Icaria insula vna ex Cycladibus, quæ Icario mari nomen dedit. Hæc inter Samum & Miconium procurrentibus saxis inhospitalis est, & nullis finibus portuosa: dicitur autem, quod Icarus Cretensis ibi naufragio perierit, & de eius exitu loco nomen impositum est. Naxos insula à Dionysio dicta, quasi Dianaxos, quòd fertilitate vitium vincat cæteras terras, à Delo XIX. millibus

lib. passuum separata. Melos ex numero Cycladum à rotunditate dicta est, eò quòd sit rotunda. Chios insula Syra lingua interpretatur, eò quod mastix ibi gignatur: Syri enim masticem Chion vocant. Samos insula est in mari Ægeo, & in ea nati sunt Pythagoras, & Sibylla Samia. In hac etiam insula vasa fictilia primùm facta referuntur, & inde dicuntur vasa Samia. Sicilia a Sicano rege priùs Sicania, deinde a Siculo fratre Itali Sicilia dicta est: ipsa etiã dicitur Trinacria, propter tria promontoria ejus. In ea est mons Ætna igne ardens continuè. Dicitur quòd terra huius insulæ omnibus terris prior aratro pro seminibus procreandis proscissa est, & omnis ambitus eius clauditur stadiorum trium millium spacio. Ab hac insula versus septentrionem fere LX. milliaribus Italicis mons jacet in mari, qui à vulgo Strumuli vocatur, & quotidie fumum & ignem exhalat, & vndiq; mari cinctus: & ædificia diruta apparent in eo, & arboribus consitus est, prout expertus sum, dum prope eundem alias nauigando pertransij. Tapsus insula stadijs x. à Sicilia jacet. Æoliæ insulæ sunt partes Siciliæ, ab Æolo, quem Poetæ deum ventorum finxerũt, appellatæ: & eædem insulæ Vulcaniæ appellantur, eò, quòd sicut & Ætna ardeant, & sunt novem & quædam earum ab initio non fuerunt, sed postea mari editæ vsq; nunc permanent. Stœchades insulæ Massiliensium sunt in fronte Narbonensis prouinciæ, qua Rhodanus fluuius in mare exit. Sardinia a Sardo Herculis filio dicta est: mel huius insulæ amarum esse dicitur, quia ipsa abundat absinthio. Corsica insula a Corso duce quodam dicta est. Hæc etiam a Græcis dicitur κύρνος, à Cyrno Herculis filio. Quidam dicunt Corsicam insulam a Corsa quadam muliere appellatam. Ebolus Hispaniæ insula est. Baleares insulæ sunt duæ propè Hispaniam, in quibus fuit origo funndarum, quibus lapides jaciuntur, & inde Baleares dictæ sunt: nam βάλλειν Græcè emittere dicitur, & inde est balista.

Melos. Samos. Sicilia. Ætna mons. Tapsus. Æolia. Stœchades. Sardinia. Corsica. Ebolus. Baleares.

Capvt VII.

Istis generalibus sic præmissis, propositum principale aggredior. Primò igitur hominem Deus fecit ex limo terræ secundum corpus, & inspirauit in faciẽ eius spiraculum vitæ: hoc est animam creauit, quam corpori facto vniuit, & vocauit eum Adam: & fecit Deus hunc hominem ad imaginem & similitudinem sui, non pueriliter hoc intelligendum est, quasi Deus habeat corpus per membra distinctum, vt homo: sed quando dicitur, homo creatus est ad imaginem Dei, intelligẽdum est de anima. Vnde Augustinus confession. lib. VI. Homo ad imaginem Dei factus est, quantum ad animam, in qua sunt memoria, intelligẽtia & voluntas: quæ tres potentiæ vna sunt anima. Vnde Origenes homelia I. super Genesin: Is qui ad imaginem Dei factus est, interior noster homo est, inuisibilis, & incorporalis & incorruptus: si quis verò hunc corporeum putat esse, qui ad imaginem & similitudinem Dei factus est, Deum ipsum corporeum, & humanæ formæ videtur inducere, quod sentire de Deo manifestè impium est. Cùm enim in Scripturis sanctis manus, vel pedes Dei, vel similia dicuntur, ipsa vocabula non propriè, sed transsumtiuè ponuntur. Vnde Augustinus lib. XVII. de C.D. Nec se secundum hoc credat homo in carnis effigie factum ad imaginem Dei. Adduntur & alia vtique hoc modo, & dicitur Deo, sub vmbra alarum tuarum protege me: vt intelligant homines, de illa ineffabili natura, non proprijs, sed translatis rerum vocabulis ista dici. Item Beatus Ambrosius in Hexamer. tractatu sextæ diei, sic dicit: Non caro potest esse ad imaginem Dei condita: sed anima nostra, quæ libera est, & diffusa cognitionibus atque consilijs huc atq; illuc, quę considerando spectat omnia. Hunc siquidem primum hominem Deus formauit in agro Damasceno, & deinde transtulit eum in Paradisum, & ibi misit soporem in eum, & interim spiritus ejus cœlesti curiæ intererat. Vnde & spiritum Prophetiæ obtinuisse creditur. Et extraxit Deus vnam costam de latere ejus, & ex illa formauit mulierem. quam Euam nominauit. Et non formauit eam de capite, ne viro dominaretur: nec de pede, ne à viro contemneretur: sed de latere formauit eam, vt amoris mutui vinculo jungeretur. Adiecit autem Deus præceptum

Creatio hominis primi. cap. 3. Hominem ad imaginẽ Dei factum esse, quomodo sit intelligendum. cap. 8. Homo vbi conditus. Creatio Euæ.

Mandatum primò hominibus datum. homini in Paradiſo, videlicet, vt cuſtodiendo Paradiſum de ligno, quod erat in medio Paradiſi, non guſtaret: & pœnam ſubiunxit, videlicet, quacunq; die comederet ex eo, deinde foret moriturus. Diabolus verò, qui jam de cœlo cecidit, prout Scriptura ſancta innuere dicitur, vbi dicit, Diuiſit lucem ac tenebras, inuidens homini, ſpeciem ſerpentis aſſumſit, & mulierem dolo circumueniens decepit eam, falſò promittens ei, quòd ſi de ligno prohibito guſtaret, morte non plecteretur, ſed magis Deo ſimilis efficeretur. *Eſus pomi.* Cui mulier credidit, & de fructu prohibito guſtauit, ac viro ad guſtandum tradidit: qui ſimiliter guſtauit: quo facto ſtatim membrorum genitalium ſtimulum & inobedientiam ſentientes, de nuditate ſua erubuerunt. *cap. 13.* Vnde Auguſtinus lib. XIII. de C. D. Poſtquam præcepti facta tranſgreſſio eſt, confeſtim gratia deſerente diuina, de corporum ſuorum nuditate confuſi ſunt: Vnde etiam folijs ficulneis, quæ fortè à perturbatis prima comperta ſunt, pudenda texerunt, quæ priùs eadem membra erant, ſed pudenda non erant. Senſerunt ergo nouum motum inobedientis carnis ſuæ tanquam reciprocam pœnam inobedientiæ ſuæ. Et ergo omnes homines propter inobedientiam carnis de membris genitalibus verecundantur, & non de alijs membris. *cap. 13.* Et Auguſtinus lib. XIV. de C. D. ſic dicit: Omnes gentes à ſtirpe Adæ procreatæ vſque adeo tenent inſitum pudenda velare, vt quidam Barbari illas corporis partes nec in balneis nudas habeant, ſed cum earum tegumentis lauant. *Pœna violati mandati diuini.* Propter tranſgreſſionem Dominici mandati ſuprà dicti ſic primi parentes expulſi ſunt de Paradiſo voluptatis, & huius mundi miſerijs cum ſua poſteritate dediti ſunt. Adam ergo primus homo rebus nomina impoſuit in ea lingua, quæ poſtea dicta eſt Hebræa. Et ipſe cognouit Euam vxorem ſuam, quæ concepit & peperit ei *Cain naſcitur.* filium, quem vocauit Cain. Deinde concepit, & peperit alium filium, quem vocauit Abel. Creditur deinde Adam docuiſſe filios ſuos Deo offerre decimas & primitias. Vnde Cain agricola factus Deo obtulit de frugibus, & Abel factus paſtor ouium obtulit Deo de ouibus: & reſpexit Deus ad oblationem Abel: quia ſine fraude obtulit, & oblationem Cain deſpexit, quia fraudulenter obtulit. *Occidit Abelem fratrem.* Vnde Cain fratrem ſuum Abel odiuit, & tandem eum occidit, quando ipſe Abel erat annorum XV. vt quidam tradunt: alij dicunt annorum C. Nec putandum eſt, quòd illi duo tantùm, & non plures erant filij Adam: immò plures filios & filias habuit, de quibus Scriptura non loquitur. Adam poſtquam erat CC. annorum, vel ſecundum textum Geneſis C. annorum, quod tamen poteſt intelligi poſt mortem Abel, genuit filium ſibi ſimilem quem vocauit Seth: & *Filij Dei & filij hominũ.* deſcendentes ab illo ſunt vocati filij Dei, quia Deum inuocauerunt: ſed deſcendentes de Cain vocati ſunt filij hominum. Cain accepta ſorore ſua Themee, vt dicit Philo, vel, vt alij dicunt, Salmana, genuit ex ea filium Enoch. Et tunc condidit ciuitatem in India, quam ex nomine filij Enoch nominauit. Et deinde *Antiquitat. lib. 1. cap. 3.* ſex alias ciuitates condidit, &, vt dicit Ioſephus, ſuos ad latrocinia & rapinas inuitauit: ſimplicitatem hominum ad menſurarum & ponderum inuentionem permutauit: terminos terræ primus poſuit, & timens quos lædebat, ſuos in vrbibus, quas ædificauit, collegit. Enoch filius Cain accepit vxorem de filiabus Seth, & genuit filium, quem vocauit Zizam, qui genuit Manihel, qui genuit Mathuſalem, qui genuit Lamech. *cap. 20.* Sed Auguſtinus lib. XV. de C. D. ponit hunc ordinem Enoch, Gaidad, Manihel, Mathuſalem, Lamech, & quòd non oportet iſtos reputari primogenitos. *Bigamia introducta à Lamech.* Lamech iſte, qui fuit ſeptimus ab Adam, primus Bigamiam introduxit: quoniam duas accepit vxores, licet quidam Iudæi aſſeruerunt, Adam habuiſſe duas vxores: quod reprobat gloſſa primæ ad Timoth. primo. Philo dicit quòd Adam poſtquam genuit Seth genuit XI. filios & IIX. filias. Vxores Lamech fuerunt Ada & Sella. Ada peperit Iabel, qui inuenit portatilia paſtorum, id eſt, tentoria ad immutanda paſcua. Item ipſa peperit Iubal, qui *Muſices inuentio.* primò adinuenit conſonantias Muſicales: & quia audiuerat Adam prophetaſſe de duobus judicijs, videlicet Aquæ & Ignis, ne periret ars inuenta, ſcripſit eam in duabus columnis, in qualibet totam: vna marmorea, altera lateritia: quarum altera non dilueretur diluuio, altera non ſolueretur incendio.

Sella

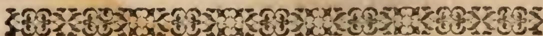
Sella vxor Lamech genuit Tubalcain, vel secundum alios Tobel. Hic ferrariam artem invenit: quo fabricante, frater eius Iubal, de quo dictum est, sono malleorum delectatus, ex ponderibus eorum proportiones & consonantias musicales excogitauit. Sed Græci dicunt Pythagoram huius artis fuisse inuentorem: Alii Linum Thebanum, alij Zethum & Amphiona musica arte primum claruisse affirmant. Noëma soror Tubalcain inuenit artem variæ texturæ.

Caput IIX.

Seth filius Adam genuit Enos. Is primò incepit invocare nomen Domini: quia, secundum aliquos, ipse excogitauit quædam verba deprecatoria, vel certum modum orandi Deum. *Seth inuocat nomen Domini.* Enos genuit Cainan, qui genuit Malalech, qui genuit Iared, qui genuit Enoch. Non autem arbitrandum est, vt dicit Augustinus, quòd isti omnes sint primogeniti, sed tales quos ordo successionis poscit, vt perueniatur ad Noë. *lib. 15. cap. 20.* Enoch, qui fuit septimus ab Adam, translatus est a Deo, nec mors ejus inuenta est: & ipse quasdam literas inuenit, & quosdam scripsit libros, & sub ipso Adam intelligitur mortuus. *Enoch literarum repertor.* Apparet à primo homine literarum exordium emanasse: cuiusmodi autem literæ hæ fuerint non constat. Literarum vsus propter memoriam repertus est: nam ne obliuione fugiant literis alligantur. *Isidorus Etym. lib. 1. cap. 3.* In tanta enim rerum varietate nec disci audiendo poterant omnia, nec memoria contineri. Abraham inuenit literas Chaldæorum & Syrorum, quæ cum literis Hebræis numero & sono concordant, sed solis characteribus discrepant. Literæ Hebrææ cœperunt a Moise per legem. *Literarum Inuentores.* Isis regina Ægypti filia Inachi de Græcia veniens in Ægyptum literas Ægyptiorum tradidit. Græcarum literarum vsum Phœnices primò invenerunt, & ergo adhuc principia librorum Phœniceo colore scribuntur. Cadmus Agenoris filius literas Græcas XVII. à Phœnicia in Græciam primus attulit. *Cadmus.* His Palamedes filius Naupli, in Troiano bello perseuerans, adiecit tres literas. *Palamedes.* Pythagoras Samius Y literam ad exemplum vitæ humanæ primus formauit: *Pythagoras.* cuius virgula inferiore designauit primam ætatem, quia teneram nec ad virtutes, nec ad vitia adhuc inclinatam, & superioribus virgulis duplicem statum, quarum dextra est ardua, & ad beatam vitam tendens, sinistra est facilior, ad labem & interitum deducens. Carmentis nympha, dicta Carmentis quia carminibus futura canebat, sed propriè dicta Nicostrata, literas Latinas reperit. *Carmentis seu Nicostrata.* Et hæc Carmentis erat mater regis Latini, qui tempore belli Troiani regnauit in Italia, vbi nunc est Roma. Sallustius ludimagister K literam Latinis adjecit, vt in sono discrimen faceret harum literarum C & Q. *Sallustius.* Et nec Græca, nec Hebræa lingua habet hanc literam: vnde superuacua dicitur, quòd nulli nomini Latino conuenit, hoc nomine Kalendas excepto. Item sciendum quod X litera vsq; ad tempora Augusti apud Latinos nondum erat: sed pro ea C & S scribebantur: vnde duplex vocatur: & inde est, quod quando X ingreditur compositionem sequente S, litera S subtrahitur: vt exulto, exurgo. Item Latinitas duas literas mutuauit à Græcis, Y videlicet & Z, propter nomina Græca: & hæc apud Romanos vsque ad tempora Augusti non scribebantur, sed pro Z duæ SS ponebantur: & ergo duplex vocatur. Enoch qui fuit translatus, genuit Mathusalem, qui vixit DCCCCLIX. annis. cuius temporibus nascebantur Gigantes super terram. Vnde Iosephus dicit: Angeli Dei multi cum mulieribus concubuerunt, & filios iniuriosos genuerunt, qui propter confidentiam fortitudinis Gigantes dicti sunt. *Antiquit. lib. 1 cap 4. Gigantes.* Sed Methodius dicit septingentesimo anno secundæ Chiliadis, hoc est, secundi millenarij filij Seth concupierũt filias Cain, & orti sunt Gigantes in Hebron, & in Thani ciuitate Ægypti: qui à ciuitate illa dicti sunt Titanes. Mathusalã genuit Lamech, qui genuit Noë. Hic Noë placuit Deo, & cum erat D. annorum, vel vt alii tradũt, CCC. annorum genuit tres filios: Sem, Cham & Iaphet. Istis temporibus malitia hominum tantum creuit in terra, quòd Deus decreuit mundum purgare diluuio: *Malitia hominum in terra.* & dixit ad Noë, Pœnitet me fecisse eos: & erunt dies eorum CXX. anni. Quæ verba non sunt sic intelligenda, quasi prædictum sit post hoc homines CXX. annos viuendo nõ transgredi, sed intelligenda sunt, vt dicit Augustinus XV. de C.D. *cap. 24.*

Hoc Deum dixisse, cum circa finem D. annorum esset Noë, id est, CDXXC. vitæ annos ageret, quos more suo scripturæ D. vocat nomine totiùs maximam partem plerumq; significãs, sexcentesimo quippe anno vitæ Noë secundo mense factum est Diluuium, ac si CXX. anni prædicti sunt futuræ vitæ hominum periturorum, quibus transactis diluuio delerentur. *Arca Noë.* Vnde dixit Dominus ad Noë, vt faceret arcam de lignis leuigatis & liniret eam intus & foris bitumine. Et fecit Noë sicut præcepit ei Dominus: & fecit arcam longitudinis CCC. cubitorum: latitudinis L. & altitudinis XXX. & compleuit eam in C. annis, prout testatur Augustinus vbi supra. *cap.27.* Et cubitus isti dicuntur fuisse Geometrici, non communes hominibus: ita vt vnus eorum haberet VII. pedes, vel IX. cum cubitus communis habeat pedem vnum cum dimidio. Postquam completa est arca, Noë cum vxore sua, & tribus filijs suis, & vxoribus eorum, introductis de singulis animalibus secum, juxta mandatum Dei intrauit in arcam, *Diluuium.* & factum est diluuium super uniuersam terram: ita vt aqua transcenderet omnes montes cubitis XV. Et saluatus est Noë cum illis qui secum erant in arca: & mansit Noë in arca propter aquam diluuij per vnum annum, & decem dies, juxta quosdam: & decresc̃etibus tandem aquis, arca requieuit in montibus Armeniæ. *Diluuia particularia.* Istud diluuiũ erat vniuersale super omnem terram: sed postea facta sunt diluuia partialia. Nam tempore Iacob patriarchæ factum est diluuium in Achaia, cum rexit Ogygius Eleusinam, cuius ipse conditor fuit: & dicitur diluuium Ogygij in Chronicis. *Ogygij in Achaia.* Deinde temporibus Moysi & Amphitryonis, qui tertiùs post Cecropem regnauit in Græcia, factum est diluuium, vnde plurimi perierunt, paucis liberatis per refugia montium, & maximè in monte Parnasso, in cuius circuitu Deucalion regno potiebatur: & illud in Chronicis vocatur diluuium Deucalionis. *Deucalionis in Græcia.* Petrus Manducator dicit, quòd de diluuio Noë in historiis Barbarorum legitur: sed Eusebius dicit, quòd nulla historia gentilis scribit de partibus, quæ fuerunt ante tempora Nini regis Assyriorum.

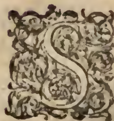
In primo diluuio quod sub Noë, vt dictum est, factum est, finitur prima ætas mundi.

SECVNDA AETAS MVNDI.

CAPVT PRIMVM.

Tempus secundæ ætatis mundi.

SECVNDA ætas mundi incipit à Diluuio, quod factum est anno creationis Adæ MMCCXLII. Sed Philo dicit MDCLII. & protenditur per annos DCCCCXLII. secundum Eusebium. Sed secundum Sulpitium per MLXX. annos. Vnde Augustinus XV. de C. D. *cap.10.* Inter Hebræos & nostros codices de ipso numero annorum nonnulla videtur esse distantia, quod ignoro qua ratione sit factum. Et durat secunda ætas mundi vsq; ad natiuitatem Abrahæ. Noë postquam egressus est de arca ædificauit altare Deo, & obtulit holocaustomata, tunc Deus reuelauit sibi, vt dicit Philo, resurrectionem mortuorum, diem judicij & vnicuiq; secũdum opera sua se daturum, & aliud cœlum & terram aliam futuram habitaculũ sempiternum. Et posuit Deus testamentũ suum ad Noë: quòd ampliùs aquis diluuij homines delere non vellet, dans ei in signum fœderis arcum in nubibus, videlicet Iridem, qui tunc primum apparuisse creditur. *Iris seu arcus cælestis.* Et vt tradunt Sancti, prout refert Isidorus, Iris non videbitur in nubibus ante judicium per XL. annos. Tunc concessit Deus hominibus vesci carnibus: prohibuit tamen comedere homines carnes cum sanguine, id est, animal suffocatum. Priùs enim comederant homines fructus arborum & terræ: & inde est quod

fagus

fagus & faba dicuntur à φαγεῖν Græco, quod est comedere in Latino: quia ante vsum panis erant hominibus in escam. *Fagus & faba vnde.* Attamen quoniam panis nomine significatur omne illud, quod mandi solet, post cibos fructuum fiebat panis de frumento & granis, & frangebatur in pila & inde frumentum dicebatur. Postea vsus molarum inventus est, & facta farina, & inde panis confectus est. *Vsus molarum.* Noë cœpit colere terram, & inuenit vitem: & postquam bibit vinum inebriatus est, & dormiuit denudatus: quod filius suus Cham videns, derisit eum: sed fratres verenda patris cooperuerunt. Quare Noë euigilans, & hæc cognoscens, maledixit Cham in filio suo Chanaan. *Cham maledicitur.* Et Noë postquam vixit post diluuium CDL. annis mortuus est, & facti sunt omnes dies Noe DCCCCL. annorum. Nam ante diluuium plures homines DCCCC. annos transierunt, quamuis nemo ad mille peruenerit. Nec, vt dicit Augustinus de C. D. vllo modo audiendi sunt illi, qui putant aliter annos illis temporibus computatos, id est, tantæ breuitatis, vt vnus annus noster decem illos habuisse credatur. *Lib 15. cap. 12.* Prorsus etiam tunc dies tantus fuit, quantus & nunc est quem viginti & quatuor horę diurno curriculo nocturnoq; determinant. *Ibid. cap. 14.* Tantus mensis quantus & nunc est: quem luna & cœpta & finita concludit. Tantus annus quãtus & nunc est: quem XII. menses lunares additis propter cursum solarem quinque diebus & quadrante consummant. Anno secundo post diluuium filius Noë genuit Arphaxat, qui genuit Sala, qui genuit Heber. Hic Heber genuit Phalec: cujus temporibus ædificata est turris, & facta est confusio linguarum. *Turris Babylonica.*

Caput II.

A Diluuio ad confusionem linguarum quidam computant DXXV. annos, alij CCCXLII. Vnde temporib⁹ Heber omnes gentes procreatæ de stirpe Noë, ipso adhuc viuente, vt scribit Philo, conuenerunt in vnum, vt eligerent tres principes. *Narratio ex Philone de ædificatione turris Babylonica.* Filij Sem elegerunt Iectam, filium Heber, fratrem Phalec: filij Cham elegerunt Nemroth gigantem nepotem Cham: & filii Iaphet elegerunt Phenec, filium Dodanim, pronepotem Iaphet: & conuenerunt omnes in campum Sennaar, vbi Nemroth ædificauit Babylonẽ, & dixerunt ad inuicem: Ecce futurum est, vt dispergamur ab inuicem, vnusquisq; à fratre suo & in nouissimis erimus alterutro nos expugnantes. Nunc ergo venite ædificemus turrim, cuius caput erit vsq; ad cœlum, & faciemus nobis nomen, & gloriam super terram, & accipiamus lapides, & scribamus singuli quique nomina nostra in lapidibus, & incendamus eos igni, & erit quod perustum fuerit in luto & latere. Et sic habentes lateres pro saxis, & bitumen pro cæmento, ędificauerunt turrim, quam cum in altitudinem V. millium passuum & CLXXIV. eleuaverunt à terra, Deus confudit linguas eorum, vt vnus alium non intelligeret. *Altitudo turris Babylonica.* Et, vt dicit Philo, mutauit effigies eorum, vt vnus alium nõ agnosceret: & sic ædificare cessabant, & diuisi sunt in orbem, & tot linguæ esse cœperunt, quot tunc gentes erant de filiis Noë procreatæ videlicet LXXIII. secundum quosdam: vel secundum alios LXXII. Deinde Nemroth ædificauit Edissam ciuitatem Armeniæ. *Edissa ciuitas Armeniæ.* Heber autem & filius ejus Phalec nõ consenserunt aliis in ædificatione turris: quare pristina lingua remansit in illis; quæ inde ab Heber Hebræa lingua dicta est. Sed dicitur quòd illa Hebræa lingua, qua vulgus vtebatur jam euanuit: sed literalis lingua adhuc manet, vt notat Iohannes Andreæ in cap. prim. de magistr. in clement. De Sem filio Noë gentes infra scriptæ descenderunt. *Posteri Semi.* A primogenito suo Elam Elamitæ principes Persidis: à secundo filio suo, qui dictus est Assur, Assyrij: ab Arphaxat tertio filio Chaldæi: à Lydo quarto filio Lydij: ab Aram quinto filio Syri, quorum metropolis fuit Damascus. Filij Aram nepotes Sem fuerunt quatuor Chus, Vl, Gether & Mesa. Chus Trachonitidis conditor fuit, qui inter Palæstinam & Cœlesyriam tenuit principatum: vbi postea habitauit Iob. Ab Vl descenderunt Armeni: A Gether Carmenij seu Carij. A Messa descenderunt hi, qui dicuntur Mæones. A Sala filio Arphaxat Samaritæ. Ab Heber filio Sale Hebræi: à Iectan filio Heber Iudæorum gens: à Sala filio Iectan Bactriani. Filij Cham quatuor fuerunt vide-

Posteri Cham. licet, Chus à quo Æthiopes orti sunt: Mesraim à quo Ægyptij: Phut à quo Libyi: à quo & Mauritaniç fluuius Phut dicitur. Chanaan à quo Afri & Phœnices & X. gentes Chananæorum. Quidam dicunt, quòd Chus filius Cham genuit Nemroth, & Nemroth genuit Assur: & forte ex hoc moti, quòd dicitur in Genesi: & de terra illa egressus est Assur, & ædificauit Niniuem. Sed Augustinus lib. XVI. de C. D. dicit: *cap. 30.* Assur, vnde Assyrij dicti sunt, non fuit de stirpe Cham: sed de stirpe Sem. Vnde apparet de stirpe Sem exortos fuisse illos, qui postea regnũ Gigantis Nimroth obtinuerunt, à quibus Belus descendit. Ex nepotibus Cham sex fuerunt filij Chus: Saba à quo Sabæi, qui dicuntur Arabes: Heuila à quo Getuli in parte remotioris Africæ eremo cohærentes: Sabata, à quo Sabatani, qui postea Astabari dicti sunt. Rema verò & Chusa antiqua nomina mutauerunt. Vnde nominibus minus vsitatis caussa breuitatis omissis famosiora nomina ponam. A Celsa filio Mesraim filij Cham, orti sunt Philistim, quos veteres Allophylos, nos verò Palæstinos vocamus. *Vide Isidor. lib. 9. cap. 2.* Filij Chanaan XI. fuerunt: quorum primus Sidon, à quo Sidones, & vrbs eorũ, quam in Phœnice condiderunt, Sidon vocatur. Secundus Ethæus, à quo Ethæi. Tertius Iebus, à quo Iebusæi, qui condiderunt Iebus, quæ postea dicta est Salem, quãdo Melchisedech in ea regnauit: deinde dicta est Ierusalem: demũ ab Adriano Ælio Ælia dicta est. Quartus filius fuit Amorræus, à quo Amorræi. Quintus Gergessæus, à quo Gergesæi. Sextus Euæus, à quo Euæi: ipsi sunt Gabaonitç, à ciuitate eorum Gabaon. Isti condiderũt Gazam opidum Palæstinæ, & dictum est Gaza, eo quòd Cambyses rex Persarum ibi recondidit thesauros suos. *Gaza ærarium regum Persarum.* Persarũ enim lingua thesaurus gaza dicitur. Septimus Arachæus, qui Achas condidit opidum contra Tripolim in radicibus Libani situm. Octauus Asenæus, à quo Asenæi. Nonus Aradius, à quo Aradij. Decimus Amarçus, à quo Syriç nobilis ciuitas, quæ vocatur Cœles. Vndecimus Amathæus. Hæ sunt gentes de stirpe Cham, quç a Sidone vsq; ad fretum Gaditanum, omnem meridianam partẽ tenent. *Posteri Iapheti.* Filij Iaphet septem nominantur: Gomer à quo Galatç, id est Galli: Magog à quo Gothi & Scythæ. Madaia à quo Medos quidam deducunt. Iauan a quo Iones, id est, Græci: Tubal à quo Hispani & quidã Italos suspicantur. Mosoch à quo Cappadoces. Tyras, à quo Thraces. Filij Gomer nepotis Iaphet: Ascanes, à quo Sarmatæ. Riphan, à quo Paphlagones. Cothorma, à quo Phryges. Filij Iauan Elisa, à quo Græci, qui dicuntur Elisæi: vnde quinta lingua Græca Æolis, siue Æolica dicitur. *lib. 1. cap. 7.* Tharsis à quo Cilices, vt Iosephus arbitratur. vnde & metropolis eorum Tharsis vel Tharsus appellatur. Cethim à quo Cithæi, i. e. Cyprij. Dodanim à quo Rhodij: cujus filius Fauet primò præcepit fieri naues maris, vt quidam arbitrãtur. Alij dicunt, quòd Lydij primò navim fabricauerunt, & humanis vsibus peruium mare fecerũt, vt dicit Isidorus lib. 19. Etymol. *cap. 1.* Hæ sunt gentes de stirpe Iaphet, quæ à Tauro monte ad Aquilonem, mediam partem Asię, & omnem Europam, vsque ad Oceanũ Britanicum possidẽt, nomina & locis & gentibus relinquẽtes, de quibus postea immutata sunt plurima. Plura enim gentium mutata, quàm manentia vocabula apparẽt: quibus postea nomina diuersa dedit ratio. Namq; Indi à flumine Indo dicti sunt, quod à parte occidẽtali eos includit. Seres à proprio opido nomen sortiti sunt, gens ad Orientem sita, apud quos lana de arboribus contexitur. Gangaridæ populi sunt inter Assyrios Indosq; habitantes circa Gangem fluuium. Casdæi, qui nũc Chaldæi, à Caseth filio Nachor fratris Abrahç cognominati sunt. Syri à Syro, qui fuit nepos Abraham ex Cethura. Quia de origine plurimarũ gentium supra in specificatione partium & prouinciarum orbis dictum est, & de origine quarundam infra dicetur suis in locis, quantum ad hæc præmissa sufficiant.

CAPVT III.

Origo Deastrorum. POst diluuium anno DXXXI. Phalec genuit Ragau: cuius temporibus dij primùm adorantur. Quorũ origo talis fuisse describitur: Fuerũt quidam viri fortes, aut vrbiũ conditores: quib. mortuis, homines, qui eos dilexerũt, simulacra finxerunt, vt haberent aliquod ex imaginũ contẽplatione solatiũ: sed paulatim hunc errorem, persuadentibus Dæmonibus, ita posteris cõstat irrepsisse, vt quos illi pro sola nominis memoria honorauerunt, successores deos æstimarent atque colerent,

rent, vt testatur Isidorus lib. II X. Etymolog. vnde subdit: Simulacrorum vsus ortus est cum ex desiderio mortuorum constituerunt imagines, vel effigies, tanquam receptis in cœlum, pro quibus se in terris Dæmones suppofuerunt, & sibi sacrificari à deceptis & perditis persuaserunt. Vnde Augustinus II X. de C. D. dicit: Dæmon simulacro arte impia colligatus ab homine factus est Deus, tali homini, non omni homini. Vnde Hermes Ægyptius, qui Trismegistus dictus est de dijs Ægyptiorum ad Asclepium dicit: quoniam proaui nostri multum errabant circa Deorum rationem increduli, & non animaduertentes ad cultum religionemque diuinam, inuenerunt artem, qua efficerent deos. Cui inuentæ adiunxerunt virtutem de mundi natura conuenientem, eamque miscentes, quoniam animas facere non poterant, euocantes animas Dæmonum, vel angelorum, eas indiderunt imaginibus sanctis diuinisque mysteriis. Per quas Idola & benefaciendi & male vires habere potuissent. Hic Hermes scribit Mercurium auum suum, fuisse primum inuentorem medicinæ, & translatum in cœlum, & homines inuocantes eum curare. Et ille Mercurius alio nomine Hermes maior est dictus. Non autem sufficit malignis hominibus persuadere se coli imo quoque cogunt inuitos. Vnde refert Augustinus lib. III I. de C. D. Tito Latino rustico Romano patrifamilias dictum est in somnis, in senatu nunciaret, vt ludi Romani instaurarentur; qui cum postera die iussa facere non ausus esset, secunda nocte seuerius imperatum est. Amisit filium, quia non fecit. Tertia nocte dictum est homini, quod maior ei pœna, si non faceret, immineret. Cùm etiam sic non audiret in morbum incidit acrem & horribilem. Tum vero ex amicorum sententia ad magistratus rem detulit, atque in lectica allatus est in senatum, expositoque somno, & recepta valetudine, pedibus suis sanus abscessit. Tanto stupefactus miraculo senatus, quadruplicata pecunia, ludos censuit instaurari. Quis non videat, qui sanum sapit, subditos homines malignis dæmonibus, à quorum dominatione non liberat, nisi gratia Dei per Iesum Christum Dominum nostrum, vi compulsos esse exhibere talibus dijs talia, quæ recto consilio poterant turpia iudicari? In illis certè ludis Poëtica numinum crimina frequentabantur: qui ludi cogentibus numinibus iussu Senatus instaurabantur. Quid enim turpius festis Liberi? vt dicit idem Augustinus lib. V II. de C. D. cuius sacra ad tantam turpitudinem, vt scribit Varro, deuenerunt, quòd in Italiæ compitis in eius honorem pudẽda virilia colerentur, nõ saltem aliquo verecũdiore secreto: sed in propatulo exultante nequitia. Nam hoc turpe membrũ per Liberi dies festos cũ honore magno sellis impositum, prius per rura in compitis, & usq; in vrbẽ postea vectabatur. In opido autẽ Lauinio vnus Libero totus mensis tribuebatur, cuius diebus omnes verbis flagitiosissimis vterentur, donec illud membrũ per forũ transvectum esset, atq; in loco suo requiesceret. Cui membro inhonesto materfamiliâs honestissima palàm coronam necesse erat imponere. Sed videlicet Liber placand⁹ fuerat pro euentibus seminũ: sic ab agris fascinatio repellẽda, vt matrona hoc facere cogeretur in publico quod nec meretrix, si matronæ spectarent, permitti debuit in theatro. His in huiusmodi erroribus homines implicati singulis reb⁹ Deos, vel Deas p̃ficientes, creaturas ꝓ creatore coluerũt. Alii homines mortuos: alii ignẽ: alij aquã: alij Solem: alij Lunã, vel stellas. Vt autẽ attestatur August. de C. D. lib. VII. Inter omnia numina gentiũ XII. mares & IIX. fœminæ fuerũt, quæ fuerũt prę cæteris numina electa, videl. Ianus, Iupiter, Saturnus, Genius, Mercuri⁹, Apollo, Mars, Vulcanus, Neptun⁹, Sol, Orcus, Liber Pater, Tell⁹, Ceres, Iuno, Luna, Diana, Minerua, Venus, Vesta. Omnes siquidẽ Deos utriusq; sexus, si & sexũ habent, Plato & alij Philosophi bonos æstimari debere dixerũt. Vnde August. III I. de C. D. de hoc loquẽs sic dicit: Quomodo erga Dea fortuna aliquãdo bona est, aliquãdo mala? an fortè quãdo mala est Dea nõ est? sed in malignũ Dæmonẽ rẽpẽte cõuertitur. Nec vt, dicit Isidor⁹, lib. III. Etym. miranda gentiliũ dementia, q̃ non solũ pisces, sed etiã arietes, & hircos & tauros, vrsas & canes, cancros & scorpiones translata credidit, & docuit. Sed quocunq; superstitionis modo hæc ab omnib⁹ nominẽtur, sunt tamẽ sidera, q̃ Deus in mundi principio condidit ac certo modo distinguere tẽpora

cap. 11. Vsus simulacrorum — *cap. 24.* — *ibid. cap. 26.* — *cap. 26. Titus Latinus rusticus Romanus.* — *cap. 21. Turpitudo sacrorum Liberi.* — *cap. 2. Ethnicorum numina electa.* — *cap. 18.* — *cap. 70.*

ordinauit. Sed nõnulli pulchritudine & claritate pellecti, in lapsus stellarum cœcatis mentibus corruerunt, ita vt per supputationes noxias quæ mathesis dicitur, uentus rerum præscire conentur: quos non solum Christianæ religionis doctores, sed etiam gentilium Plato, Aristoteles atque alii, rerum veritate commoti, concordi sententia damnauerunt dicentes: confusionem rerum potius de tali persuasione generari. Nam si genus humanum ad varios actus nascendi necessitate præmeretur, cur aut laudem merentur boni, aut mali legum percipiunt vltionem? Hinc est quod beatus Augustinus V. de C. D. dicit: Illi qui sine voluntate Dei aliquando opinantur decernere sidera, quid agamus, vel quid bonorum habeamus, malorumue patiamur, ab auribus omnium repellendi sunt: non solum eorum, qui veram religionem tenent, sed qui deorum qualiumcunque, licet falsorum, volunt esse cultores. Hæc enim opinio quid aliud agit, nisi vt nullus omnino colatur, aut rogetur Deus? Illi verò qui positionem stellarum quodammodo decernentium qualis quisque sit, & quid ei proueniat boni, quidue mali accidat, ex Dei voluntate suspendunt, si easdem stellas putant habere hanc potestatem traditam sibi à summa illius potestate, vt volentes ista decernant, magnã Deo faciunt iniuriam: in cuius velut clarissimo senatu ac splendididissima curia opinantur scelera facienda decerni: Quale deinde iudicium de hominum factis Deo relinquitur, quibus cœlestis necessitas adhibetur, cùm Dominus ille sit siderum & hominum? Aut si non dicunt stellas accepta quidam potestate à summo Deo arbitrio suo ista decernere: sed in talibus necessitatibus ingerendis illius omnino iussa compleri: itáne de ipso Deo sentiendum est, quod indignissimum visum est de stellarum voluntate sentire? Quod si dicuntur stellæ significare potius ista, quàm facere: vt quasi locutio quædam sit illa positio prædicens futura, non agens: Non enim mediocriter doctorum hominum fuit ista sententia: non quidem ita loqui solent mathematici, vt verbi gratia, Mars ita positus homicidam significat, sed non facit. Item lib. confess. III I. idem dicit de eodem: Bonum est confiteri tibi Domine, neq; ad licentiam peccandi abuti indulgentia tua, sed meminisse Dominicæ vocis: Ecce sanus factus es, iam noli peccare, ne quid tibi deterius contingat. Quam totam illi mathematici salubritatem interficere conantur, cùm dicunt: De cœlo tibi est ineuitabilis causa peccandi. Et Venus hoc fecit, aut Saturnus, aut Mars: scilicet vt homo sine culpa sit, caro & sanguis & superba putredo: culpandus autem sit cœli ac siderum creator & ordinator. Item Ambrosius in Hexamer. in tractatu de opere quintæ diei, sic dicit: Nonnulli vanitatum tentaverunt exprimere qualitates, qualis futurus sit vnusquisque, qui natus est: cùm hoc non solùm vanum, sed etiam inutile sit quærentibus; impossibile pollicentibus. Vnde legitur in vita S. Clemẽtis, quòd pater eius Faustinianus fuerit huic scientiæ Matthematicæ deditus, & dixit, dũ adhuc paganus erat, vxoris suæ, videlic. matris Clementis, schema natiuitatis fuisse, videlicet, quod habuit Martẽ cum Venere supra centrũ: Lunam verò in occasu, in domo Martis, in finibus Saturni. Et exposuit hoc significare, eam adulteram futuram & seruum amare proprium, & peregrè in aquis perituram: & asseruit hæc omnia sic euenisse: & propter hoc non posset fidem habere de providentia. Quoniam quæcunque genesis vnicuique dictaret, necesse esset ea euenire. Sed beatus Petrus hæc omnia falsa & erronea esse per exhibitionem operis ostendit, cùm ei vxorem suam adhuc viuam & castam assignauit. Ex superius recitatis quidam moti, hominibus mortuis, quos aliis potentia, robore, fortitudine, ingenio, vel industria insignes arbitrati sunt, stellas certas consecrantes, easdem stellas nominibus ipsorum hominum appellabant: quos tandem posteri æstimantes translatos in cœlum: pro Dijs coluerunt. Vnde summus Planetarum ab ipsis Saturnus est appellatus. Hic Saturnus quondam rex Cretę expulsus de regno per filium suum Iouem fugit in Italiam ad Ianum primum, vt quidam dicunt, regem Italiæ, & ibi docuit rudes homines agros colere, domos ædificare, & nummos æreos primus instituit. Vnde post mortem pro Deo colebatur ab ipsis, & summus Planetarum ei est consecratus. Sed ista, & quæ sequuntur, de istis hominibus, quibus sic stellæ consecratæ dicuntur

cap. 1.

cap. 3.

Faustinianus mathematicus.

Saturnus Planeta.

dicuntur, interpretationes, quas gentiles de his diis, & eorum factis, & sacrificiis crediderunt, magis videntur esse fabulosa poetica, quàm veridica historiographorum. Vnde Isidorus i i x. Etymolog. dicit: Quædam nomina deorum suorum gentiles per vanas fabulas ad rationes physicas conantur traducere: eaq; in caussis elementorum composita esse interpretantur: Sed hoc à Poëtis totum fictum est, vt deos suos ornarent aliquibus figuris: quos perditos ac dedecoris infamia plenos fuisse historiæ confitentur. Videtur autem quòd ipsi Poetæ propter turpitudinem facti nullam interpretationem sacrificiorum, seu nominum ipsorum deorum posuerunt. Vnde Augustinus lib. v i i. de C. D. dicit, Deæ magnæ, quæ Tellus, Ops, Vesta & Terra dicitur Galli castrati seruiebant. Hoc comparando ad sacra Liberi, de quibus supra dictum est, Augustinus vbi supra subdit: Ibi fascinatio agrorum timetur, hic membrorum amputatio non timetur. Demum subiungit: Itemq; de mollibus eidem matri magnæ contra omnium virorum mulierumq; verecundiam consecratis, qui vsq; in hodiernum diem, madidis capillis, facie dealbata, fluentibus membris, incessu fœmineo, per plateas vicosque Carthaginis, etiam a populis, vnde turpiter viuerent, exigebant: nihil Varro dicere voluit, nec vspiam me legisse commemini. Defecit interpretatio, erubuit ratio, conticuit oratio. Vicit matris magnæ omnes deos filios nō numinis magnitudo, sed criminis. Et dicit August. ibid. Vix autē delectorum deorū quispiam fuit, qui non in se notam contumeliæ insignis acceperit. De Iano quidē mihi non facilè quicquā occurrit, quod ad opprobrium pertineat. Vnde Ianus apud ipsos gentiles Deus initiorum dicebatur. Saturnus dicebatur deus sationum. Genius deus rerū gignendarum. Vnde quidā vocabant eum deum naturæ. Vulcanum ignem mundi gentiles dixerunt. Neptunum aquas mundi dicebant: Et Orcum terrenam & infimam & intimam partem mundi. Liberum & Cererem proposuerunt seminibus: illum masculinis, illam fœmininis, vel illum liquidis, illam aridis. Cererem etiam perhibent, & Iunonem Mineruam, Æthera, vel etiam Lunam esse dixerunt. Vestam quoque dearum maximam putauerunt, quod ipsa sit terra. Idem dicit Isidorus lib. i i x. quod Dis, qui & Orcus, etiam dicebatur Pluto. Et Liber dicebatur à liberamento, quòd mares in coëundo eius beneficiis emissis seminibus liberentur. Idem dictus fuit Lyæus à potu. Idem dictus fuit Dionysius à monte Niso, qui est in India, vbi est nutritus. Iuno dicitur dea aëris, & soror Iouis. Minerua dea scientiarū. Hæc Isidorus. De cæteris dijs & deabus electis dicetur infra. Secundus Planetarū dicitur Iupiter. Hic Iupiter filius Saturni ipsum Saturnū expulit de regno Cretæ, & regnauit pro eo: & pro summo Deo apud gentiles colebatur. Vnde Varro doctissimus Romanorum, ut testatur August. lib. x i x. de C. D. Deum, quem summum putauit, Iouē appellauit: & hunc Iouem, ut testatur Eusebius, Cecrops, qui primus regnauit in Græcia, prius deum nominauit, & bouē ei immolabat. Et dixerunt gentiles, hunc Iouē habere potestatem eorū omnium, quæ fiunt. In hoc siquidē Ioue omnes stellas, tanquam deos, se colere putabant, quamuis singulis supplicabant. Vnde Augustinus. i v. de C. D. hunc errorem eorum deridendo dicit: Si autem omnes stellas ideo colunt, quia in Ioue sunt quem colunt, isto compendio possent in illo vno omnibus supplicare. Sic enim nemo irasceretur, cùm in illo vno omnibus supplicaretur, nemo contemneretur, potiùs quam cultis quibusdam iusta irascendi caussa illis, qui prætermissi essent, multò numerosioribus præberetur, præsertim cùm eis de superna sede fulgentibus, turpi nuditate distentus præponeretur Priapus. Tertius Planetarum est Mars, & dicitur Mars, quia per mares bellū, cuius ipse deus est, exercetur, & Græcè vocatur Gradiuus. Hunc Martem Gothi apud se quondā dixerunt ortum, & victimæ eius fuerūt mortes captiuorum: opinabantur enim bellorum præsidem aptè humani sanguinis effusione placandum. Quartus Planetarum est Sol, quem gentiles consecrauerunt Apollini, & inde Solem Apollinem vocabant. Hic Apollo inuenit artem medicinæ, & quia videbatur vitam præstare hominibus curando eos, gentiles consecrauerunt ei Solem: cuius calore cuncta animantia viuunt: & etiam dicitur Titan & Phœbus, quia præstitit auxilium contra Titanes. Quintus Planetarum est Venus. Hæc quidem soror

cap. ix. — Poëtarum figmenta. — cap. 24. — cap. 26. — cap. 4. — cap. 7. — cap. 13. — cap. 16. — cap. 11. — Iupiter secundus Planeta. — cap. 22. — cap. 11. — Mars tertius Planeta. — Sol quartus Planeta. — Venus quintus Planeta.

Iouis à Saturno genita dicitur, & propter pulcritudinem eius translata in cœlum à gentibus credebatur: & Dea est amoris. Et dicitur Venus à vi, eo quòd sine vi fœmina virgo esse non desinit. *Mercurius sextus Planeta.* Sextus Planeta dicitur Mercurius. Hic Mercurius fuit nepos Atlantis, qui Atlas astronomiam inuenit. Et Mercurius de filia Atlantis genitus, multarum artium fuit inuentor, & in numero deorum reputatus est, & vocatur deus sermonum: & dicitur Mercurius quasi medius currens, quia sermo medius currit inter homines. *Luna Planeta infimus.* Luna est infimus Planetarum, & illam gentiles consecrauerunt Dianæ, quæ dicitur fuisse soror Apollinis, & dicebatur dea venatorum. Alii dicunt eandem fuisse filiam Agenoris, & sororem Cadmi, & dicta fuit Proserpina. Apud quosdam dicta fuit Nanea vt in II. lib. Macchabæor. *cap. 1.*

Caput IIII.

Ethnici dies a Planetis nominabant. Ab istis septem nominibus Planetarum apud gentes diuersas nominantur dies anni. Vnde gentiles quemlibet diem nominabant à Planeta, quem credebant dominari in prima hora talis diei, & credebant quemlibet Planetam dominari per vnam horam. Cùm igitur Sol inter omnes Planetas clarior & efficacior eis videbatur, primam illi diem attribuebant: & in prima hora illius diei præcipuè dominari dicebant. Secundam horam attribuebant Veneri: tertiam Mercurio: quartam Lunæ: quintam Saturno: sextam Ioui, & septimam Marti, & deinde octauam hòram Soli: nonam Veneri, & sic ascendendo & descendendo secundũ nomina Planetarum vsq; ad horam XXIV. inclusiuè. Ipsa hora XXIV. cedit Mercurio: Et ergo prima hora sequentis diei cedit Lunæ, quæ dies secunda dicebatur dies Lunæ, & sic de aliis diebus computando, dies tertia dicitur dies Martis: dies quarta dies Mercurij: dies quinta dies Iouis: dies sexta dies Veneris, & dies septima dies Saturni. Et ista satis apparent in lingua Latina, siue Romana, licet postquam fidem Christianam Itali receperunt, aliqua nomina dierum ob reuerentiam vtriusq; testamenti sunt mutata: quia dies Solis dicitur dies Dominica, quod tractum videtur de Apocalypsi, & dies Saturni dicitur Sabbathum, quod habetur ex veteri testamento, & ex Euangeliis. Et hunc modum in nominatione dierum aliæ gentes videntur seruare: vt Teutonici, licet in omnibus prouincijs Teutoniæ non eodẽ modo. *Germani quomodo dies suos appellent.* Vnde dies Solis dicitur Sunnentag: dies Lunæ dicitur Maentag: dies Martis dicitur Dingestag. Vnde Ding in antiquo vulgari sonat iudicium, prout patet in his vocabulis, Holtgeding / Frigeding & quia iudicium mortis gentiles attribuebant Marti, dies Martis Dingestag apud gentiles Teutonicos dicebatur: Et in signum istius iudicium quoddam occultum, cõcernens pœnam morte puniendorum in certis casibus, in partibus Westphaliæ præcipue die Martis celebratur; quod quidem iudicium incolæ Friding appellant. Dies Mercurij dicitur Godenstag. Vnde Deus, qui apud Romanos Mercurius dicebatur, prout legitur in gestis Longobardorum, dum adhuc gentiles erant, Godan vel Wodan dictus erat. *P. Diaconus lib. 1. cap 9.* Saxones cum eisdem Longobardis inuadentes Italiam eisdem vocabulis vsi sunt, prout experientia docet. Vnde in partibus Westphaliæ dicunt Godensdag / & in partibus Geldriæ & circumvicinis dicunt Wodensdag, vel per Syncopen Woansdag. In partibus Saxoniæ, quæ modò Saxonia dicitur, hæc dies vocatur medium septimanæ, quod Saxones videntur à Thuringis, eis vicinis traxisse. Dies Iouis dicitur Donnerstag / id est, dies tonitrui: quia gentiles potestatem tonandi attribuebant Ioui tanquam summo deorum. Dies Veneris dicebatur Fritage: Vnde Venus dicebatur dea amoris, & vt mihi videtur, saluo iudicio meliori, Venus apud quosdam Teutonicos dicta est Freige / dum adhuc gentiles erant: *Frea Dea amoris.* Vnde habemus adhuc verbum vulgare Frien / quod est ob copulæ carnalis amorem consensum in alium vel aliam dirigere, seu ad consensum huiusmodi prouocare, vel saltem consensum propalare. Et istud videtur satis alludere isti, quod superius dictum est, de interpretatione Liberi & Cereris: quia sic Libero attribuitur, quod mares eius beneficiis in actu Venereo per emissionẽ seminis liberantur. Sic & Cereri attribuitur in fœminis hoc idem. Sed quia nomina Deorum & Dearum apud diuersas gentes confundebantur, ita quòd

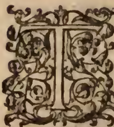
quòd illa dea, quæ apud aliquas gentes dicebatur Venus, apud alias dicebatur Ceres, apud alias Vesta: apud alias dicebatur Freyge secundum interpretationem idiomatum, quamuis apud alias gentes illa erant nomina diuersorum deorum vel dearum. Vnde Augustinus IIII. de C. D. dicit: Eandem Terram, Cererem & eandem etiam Vestam volunt: cùm sæpius Vestam non nisi ignem esse perhibeant, & ideo illi virgines Soli servire, quòd sicut ex virgine, ita nihil ex igne nascatur. Et subdit: Aliquando vestam non erubescunt etiam Venerem dicere. Ergo si eadem dea Venus, quæ & Vestà & Ceres dicta est, cuius beneficijs fœminæ liberabantur in coitu, sicut beneficijs Liberi ipsi viri, rectè lingua Teutonica hæc dea Freyge appellatur. Dies Saturni, siue Sabbatum, dicitur Satertag apud quosdam Westphalos: apud alios dicitur Sonnenauend / vel corrupto nomine Sunnauend / quod sonat, vigilia Solis, quasi dies illa deseruiret diei sequenti propter reuerentiam Solis, vel diem festum, quem gentiles agebant in die Solis. Nam vigilias festorum per Ecclesias institutas, seu etiam quemlibet diem, qui diem alicuius sancti præcedit illi appellant Auend. Superioris tamen Alemanniæ nationes hunc diem vocant Sambstag / quia fortè cùm adhuc gentiles erant, sub tali nomine Saturnum nominabant. Prædicti septem dies apud Iudæos nominantur à Sabbato, vt prima Sabbati: secunda Sabbati &c. De aliis autem mos Ecclesiasticus obtinuit, quòd dicimus feria secunda, feria tertia & sic de aliis: & dicuntur feriæ, vt dicit Isidorus lib. v. Etymolog. à fando, quod nobis in eis in officio diuino vel humano fandum est. Et sic quilibet dies appellatur feria. Vel feria dicitur à feriendis victimis, & sic Soli dies festi dicuntur feriæ: videlicet in quibus sacrificia præcipuè fieri solebant, & sic dicimus diem celebrem diem esse feriatam, & die feriata non esse iudicandum. In suprascripto numero dierum omnes gentes totius orbis, quantumcunque sint diuersarum linguarum, concordare dicuntur: quòd vtique à primo homine videtur esse transfusum: quem cùm Deus perfectum fecit, verisimile est, eum illa, quæ postea Moyses de creatione mundi scripsit, non ignorasse. Dies tamen secundũ diuersas nationes diuersimodè incipitur. Vnde Isidor. lib. v. Etym. Dies secundũ Hebræos incipit à vespera: Secundũ Ægyptios ab ortu Solis: Secundũ Persas ab occasu Solis: Secundum Athenienſ. à sexta hora diei: Et secundũ Roman. à media nocte. Anno DCIII. post diluuium Ragau genuit Sarug, vel Serug. Cuius tẽporibus incipit regnum Scytharum, vbi primus regnauit Thamus. Hic Ragau tempore natiuitatis filij sui Sarug demonstrato filio de Abraham sic dicitur prophetasse: Ex isto nascetur in quartam generationem, qui ponet habitationem suam super excelsa, & perfectus vocabitur & immaculatus: & pater gentium erit. Eo tempore cœperunt homines inspicere in astris, & inchoauerunt imiginari ex his, & diuinationes facere, & filios suos & filias transire per ignem. Deinde post diluuium anno DCCXCIII. Sarug genuit Nachor cuius tempore ortum est regnum Ægyptiorum, cui præerant Thebæi. Nachor post diluuium anno DCCCLXXII. genuit Thare: cuius temporibus orta sunt regna Assyriorum & Sicyoniorum. Thare vero post diluuium anno DCCCCXLII. genuit Abraham, & postea genuit Nachor & Aron fratres eius: & sic finitur ætas mundi secunda.

cap. 11. — *cap. 30.* — *Feria à feriendis victimis dicta.* — *cap. 30.* — *Initium diei apud diversas gentes diversum.* — *Diuinationes ex astris.*

TERTIA AETAS MVNDI.

CAPVT PRIMVM.

Tertia mũdi aetas.

ERTIA mundi ætas incipiens à natiuitate Abrahæ protensa vsque ad tempus, quo Dauid vnctus est in regem, continet secundum supputationem plurimorum annos DCCCCXL. Et quia iam quædam regna mundi orta fuerunt, & historiographi seriem narrationis suæ successione regum continuant, ego deinceps eosdem imitari desiderans, secundum regum illustrium successiones sequentia texã. Inter omnia regna mundi

Duo primaria regna mundi.

duo traduntur magis gloriosa, videl. regnũ Assyriorum & regnũ Romanorum: quorum vnum in oriente, alterum in occidente incepit. Et incipiente quodammodo regno Romanorum, videlicet, in loco, vbi postea Roma ædificata est, regnum Assyriorum deficiebat: non tamen, quòd alterum eorum per alterum dissolutum existat: sed quibusdam alijs regnis intercurrentibus, à regno Assyriorum ad regnum Romanorum, per dissolutionem vnius ab alio factam, peruentum est.

Regnũ Assyrium quãdiu durauit.

Regnum igitur Assyriorum per annos MCCXLV. sub regibus XXXVI. protensum esse scribitur: sed computato tempore, quo Belus ante Ninum regnauit, sunt anni MCCC. Vnde Belus, qui fuit de stirpe Sem, regnauit apud Assyrios annis LXV. Sed quia finibus suis contentus extera regna periisse non legitur, à Nino filio eius ordo regum illustrium incipitur.

Ninus.

Hic Ninus primus bella fouens, finibus suis nequaquam contentus, humanæ societatis fœdus interrupit, exercitus ducens, aliena vastare, liberos populos aut trucidare, aut subijcere cœpit, vniuersamque Asiam, exceptis solis Indis, vsq; ad Libyæ fines noua seruitute perdomuit, & regnauit annis LII.

Abraham nascitur.

Huius Nini anno XLIII. natus est Abraham, regnante apud Sicyones in Græcia Europe, secundo rege Sicyonum, anno regni sui XXII. Quem Europen in eodem regno præcesserat Ægialeus, regnans annis LII. & eodem tempore Thebæi regnabant in Ægypto. Et etiam

Zoroastres magus.

isto tempore Zoroastres, seu Zaroës, regnabat apud Bactrianos. Hic reperit artem magicam & à Nino prælio victus est: de quo dicit Augustinus lib. XXI. de C. D. *cap. 14.* Ferunt risisse Zoroastrem, quando natus est, nec ei boni aliquid monstrosus risus ille portendit. Nam magicarum artium fuisse perhibetur inuentor, quæ quidem illi nec ad præsentis vitæ vanam felicitatem contra suos inimicos prodesse potuerunt. De istis artibus magicis notandum est, quòd non fiunt, nisi per dæ-

Artes magicae fiunt per daemones.

mones. Vnde Origenes homilia XIII. in lib. Numeror. Magorum ministri sunt angeli refugæ, & spiritus maligni, & dæmonia immunda. Constat esse quosdam dæmones malos, qui inuocati à magis adsunt eis ad malum, non ad bonum. Item Augustinus lib. XXI. de C. D. *cap. 6.* dicit: Illiciuntur dæmones per varia genera lapidum, herbarum, lignorum, animalium, carminum, rituum. Vt autem illiciantur ab hominibus, prius eos ipsi astutissima calliditate seducunt, vel inspirando eorum cordibus virus occultum, vel etiam fallacibus amicitijs apparendo, eorumque paucos discipulos suos faciunt, plurimorumque doctores. Neq; etiam potuit nisi primùm ipsis docentib' disci quid quisq; illorum expetat, quid exhorreat, quo inuitetur nomine, quo cogatur, vnde magicæ artes, earumque artifi-

Ninus autor Idololatria

ces extiterunt. Ninus post mortem Beli patris sui fecit fingi imaginem in similitudine patris, promittens impunitatem delinquentibus confugientibus ad eam. Et inde succedente tempore hic Belus ab Assyrijs appellatus est deus, & ex hoc aliæ gentes traxerunt modum faciendi Idola, siue imagines, defunctis hominibus: qui tandem à successoribus Dij appellati sunt. Alii dicunt, quòd Belus habuit filium, qui in pueritia mortuus est, & illi fecit imaginem, de qua iam dictum est, & istud

fuit

fuit primum idolum, quod factum est. Et huic Deo videtur consonum esse illud, quod legitur in lib. Sapientiæ cap. xiv. Acerbo luctu dolens pater citò sibi rapti filii fecit imaginem: & illum, qui tunc quasi homo mortuus fuerat, nunc tanquam Deum colere cœpit, & constituit inter seruos suos sacra & sacrificia. Deinde interueniente tempore, conualescente iniqua consuetudine, hic error tanquam lex custoditus est, & tyrannorum imperio colebantur figmenta. Cùm igitur istud idolum apud gentiles primùm celebriùs colebatur, diuersæ gentes deos suos cum hac additione Bel nominabant. Vnde Moabitæ deum suum, seu Idolum, super monte Phægor collocatum, Belphægor nominabāt, quod dicebatur simulacrum ignominiæ, quia cum magno membro virili factum erat. *Bel seu Baal.* Et ille deus apud Latinos dicebatur Priapus, & deus hortorum. Fuit autem iste Priapus, vt dicit Isidorus lib. vii. Etymolog. *cap. 11.* quidam de Lampsaco ciuitate Hellesponti, de qua pulsus erat propter virilis membri magnitudinem, cuius simulacri turpitudinem Augustinus iiii. & vi. de C. D. sic exprimit: *lib. 4. cap. 11. lib. 6. cap. 7.* Nunquid Priapo mimi non etiam sacerdotes enormia pudenda fecerunt? Vnde Origenes homilia xx. in lib. Numer. Beelphægor est nomen Idoli, quod apud Madianitas præcipuè à mulieribus colebatur. Hinc est quòd in iii. lib. Regum dicitur: *cap. 15.* Asa rex Iuda amouit matrem suam, ne esset princeps sacris Priapi. Et credebant gentiles hunc deum sibi conferre fœcunditatem. Vnde vt dicit Augustinus vii. de Ciu. Dei. *cap. 24.* Apud gentiles in celebratione nuptiarum super Priapi caput noua nupta sedere iubebatur. Et istud idolum Iudæi in derisum gentium, quæ circa eos in terra promissionis habitabāt, propter spurcitiem immolaticii cruoris, Beelzebub nominabāt, quod est dictum deus vel vir muscarum. *Beelzebub.* Ninus rex Assyriorū ampliauit Ninum ciuitatem, quam Iudæi dicunt Niniuen: & postquam regnauit per annos lii. ictu sagittę occubuit. *Niniue.* Et regnauit Semiramis vxor sua post eum annis xlii. Hæc virum animo, habitu fœminam gerens, non contenta terminis, quos à viro suo tunc solo bellatore in l. annis acquisitos susceperat, Æthiopiam bello oppressam imperio suo adiecit: quā præter illam & Alexandrum M. nemo intrauit. *Semiramis regina Assyriorum.* Ipsa ampliauit Babyloniam, cuius murus deinde fuisse legitur ex cocto latere l. pedum latitudinis & ccc. pedum altitudinis & in circuitu habuit milliaria lx. & habuit portas C. & Euphrates fluuius transiuit per medium ciuitatis. *Babylonis magnitudo.* Vltimis temporibus Semiramidis Arphaxat filius Sem, & Phalec filius Heber, & Nachor mortui sunt. Et Abraham habitauit in Chaldæa. Hæc regina Semiramis vsum braccarum inuenit, & à filio suo Nino, cum eum pro concubitu interpellaret, refertur occisa.

CAPVT II.

ZAMEIS, Qui & Ninias, filius Nini & Semiramidis, tertius rex Assyriorum regnauit annos xxxix. *Zameis rex Assyriorū.* Eo tempore apud Cretam regnauit Cres primus rex Cretensis, à quo Creta dicta est, & dicitur quòd Iupiter ab eo nutritus sit. Item isto tempore Thare pater Abraham cum filiis suis & vxoribus, & cum Loth nepote suo filio videlicet Aram, egressus est Chaldæa. Et hic Aram mortuus est in Vr Chaldæorum ante istum egressum. Vbi notandum est, quòd Chaldæi adorabant ignē pro Deo: quia ignis omnia consumit, & calor vitam ministrat, & ignis lingua Chaldæorum Vr appellatur. *Chaldæi ignem pro Deo adorabant.* Quicunque igitur apud eos recusauit ignem adorare, hunc mittebant in caminum ignis, ut Deus eorum se in eum vindicaret. Cumque Abraham adhuc vocatus Abram, & quidem alii secum numero xi. vt dicit Philo, non consentirent eis, traditi sunt custodiæ, vt per duces populi igne comburendi iudicarentur. *Narratio fabulosa ex Philone.* Nocte igitur superueniente xi. viri auxilio ducis, qui stirpis eorum fuerat, fugerunt, & solus Abram sperans in DEVM, fugere renuit, & dixit ad principem, eum cum cæteris fugere exhortantem: Non mouebor de loco hoc: quoniam si fugerem in montes, fortè in bestias incidam, & propter incredulitatem meam deuorabunt me. Vnde die sequente à populo interrogatus, vbi xi. viri remansissent: respondit: Nocte, me dormiente, fugerunt. Et tunc populus misit Abram in Vr, id est, in ignem, quem in camino accenderant, & Abram à DEO liberatus est, & de viris circumstantibus

flamma combussit LXXXIV. millia & L. prout legitur in libris Philonis. Quidam tamen dicunt, quòd Aran frater Abrahæ secum remanserit, & ambo missi sunt in caminum: sed quia Aran dubitauit, in igne periit, & de hoc notat glossa in cap. *Vr ciuitas Chaldæorũ.* Cùm igitur XXV. quæst. prima. Alij credunt quòd Vr quædam fuerit ciuitas Chaldæorum, in qua Aran, mortuus sit: & inde scriptum sit quòd Aran mortuus sit in Vr Chaldæorum. Post mortem Tharæ anno huius regis Assyriorum regni XXIII. facta est promissio ad Abram, cùm ipse erat LXXV. annorum in Ha- *Promissio de Messia facta Abrahamo.* ram. Dixit enim sibi Deus, quòd egrederetur de terra & de cognatione sua, in terram, quam erat ostensurus ei, & in illa Deus ei benedicere vellet, quòd in semine eius benedicendæ essent omnes cognationes terræ. Abram itaque credens his verbis egressus est inde, & venit in terram Chanaan: vbi apparens ei Dominus dixit: Semini tuo dabo terram hanc. Quare Abraham ædificauit ibi altare Domino, qui ei ibi apparuit. Deinde fame inualescente in terra illa, Ab- *Abraham diuertit in Ægyptum.* ram descendit in Ægyptum, & habitauit ibi, & Loth filius Aran descendit cum eo: & postquam ditatus est ibi, reuersus est in terram Chanaan: vbi ipse & Loth propter multitudinem substantiæ eorum ab inuicem separati sunt, & Loth habitauit in Sodomis: Abraham autem habitauit in loco inter Bethel & Ai, vbi ante fecerat altare Domino, & postea habitauit iuxta vallem Mambre, quod est in Hebron, & ibi similiter ædificauit altare Domino. *Sodoma capitur ab hostibus.* Post hæc Sodoma capitur ab hostibus & Loth cum cæteris ciuibus captiu' abducitur: quod dum percepit Abraham, armauit vernaculos suos trecentos decem & octo, & aliis suis conuocatis, persecutus est eos, qui Loth abduxerunt & apprehensis eis, bellum commisit & vicit: & Loth cum omni substantia sua & vniuerso populo reduxit. Eo *Melchisedech rex Salem.* tempore Melchisedech rex Salem, quæ est Ierusalem, qui erat sacerdos Dei altissimi, egressus est obuiam Abrahæ à cæde hostium reuertenti, & obtulit ei panem & vinum atq; benedixit ei: & Abraham dedit ei decimas. Hunc Melchisedech dicunt Iudæi fuisse Sem filium Noë, quod ex Genesis textu prædoceri non potest, cùm ibi scriptum sit, quod Sem post diluuium superuixit D. annis minus duobus: Et Abram natus est post diluuium anno DCCCCXLII. Item dicunt, quòd *lib.7.c.16.* Sem cõdiderit Salem: Sed Iosephus in libro de Iudaico bello dicit: quòd quidam potẽtissimus Iudęorũ condidit Salem, qui paterna voce iustitiæ rex appellabatur. Erat quippe talis, & ideo sacerdotium Deo primus exhibuit, & Melchisedech rex iustitiæ interpretatur. Itẽ dicunt Iudæi, quòd omnes primogeniti à Sem filio *Primogenitorum ius & prærogatiua.* Noë, vsq; ad sacerdotium Aaron fuerant sacerdotes, & immolabant Deo: ad patris dexteram sedebant, ciboſq; duplicatos receperunt: & hæc esse primogenita, quæ vendidit Esau fratri suo Iacob. Quidã dicunt, Abram hoc tẽpore instituisse annum Iubilęum: primò propter victoriam, & propter remissionem captiuorum. *Annus Iubilæus.* Vnde Iubilæus annus remissionis dicitur: & statuit annum quinquagesimum semper pro Iubilæo obseruandum, ita quod anno illo serui, & captiui redirent ad libertatem, & exules restituerentur in patriam, & possessiones ad pristinos possessores redirent: & dicunt quòd tunc Loth erat L. annorum, vel, vt alii dicunt, quia Abram peritus astrorum vidit, quòd intemperies aëris, quæ fit eleuatis, vel depressis planetis, semper vsque ad L. annos ad temperiem redit, & *Eliezer dispensator domus Abrahami.* quod vidit fieri in astris, hoc voluit in terris imitari. Abraham habuit dispensatorem domus suæ Eliezer nominatum, cuius erat filius Damascus nomine qui post hæc condidit Damascum, & ipse Abraham non habebat liberos, & quia Sara vxor eius erat sterilis, timuit Abrahã, quod iste Damascus heres suus futurus esset. Quare sermo Dei factus est ad eum: Hic non erit heres tuus: Sed qui egredietur de vtero tuo: & in numero stellarum iubebatur semen suum considerare, quod *Prædictio seruitutis in Ægypto.* credidit Abraham. Vnde prędixit ei Deus, quod semen suũ fieret peregrinum in terra nõ sua CCCC. annis, & generatione quarta debebat illuc reuerti: quod postea completum est in Ægypto: quando filii Israël premebantur ab Ægyptiis: & hæc pressura durauit tantum post mortem Ioseph per annos CXLIV. annos: licet CCCCXXX. fuerint à repromissione ABRAHAM vsque ad tempus legis. Cùm igitur non haberet liberos ABRHAM vxore sua eum ad hoc cogente,

ingressus

ingressus est ad Agar ancillam ipsius Saræ Ægyptiam: quæ concepit & peperit ei filium, quem vocauit Ismaël, à quo dicti sunt Ismaëlitæ: qui & ab Agar dicti sunt Agareni, & postea nominauerunt seipsos Saracenos, quasi de Sara sint geniti falsò gloriantes, & illud nomen obtinuerunt. Et quando Ismaël natus est, Abraham erat annorũ LXXXVI. Postquam incepit Abraham esse XCIX. annorum, promisit ei Deus filium ex vxore sua Sara: & licet ipsa erat nonagenaria, Abraham tamen credidit Deo, & tunc statuit Deus cum eo fœdus circumcisionis omnis masculini sexus, & tunc primùm vocauit eum Abraham, quod interpretatur pater multarum gentium, cùm priùs vocaretur Abram, id est, pater excelsus. Et tunc Sara, quæ dicitur fuisse filia fratris Abraham soror Loth, primò hoc nomine Sara à Deo vocata est, cum antea dicta fuerit Sarai: & ipsa concepit & peperit filium suum Isaac. Cùm igitur Abraham erat XCIX. annorum, circumcidit carnem præputii sui, & filii sui Ismaël, qui tunc XIII. annorum erat, & omnes vernaculos suos circumcidit, sicut præcepit ei Deus: sed Isaac filium suum circumcidit octauo die Natiuitatis suæ iuxta præceptum Domini, & sic deinceps descendentes ab Abraham per sacramentum circumcisionis ab aliis gentibus Deo consecrati sunt. Sed Ambrosius in quadam epistola, quam direxit ad Constantium, scribit Ægyptios circumcidere illos, quos in sacris suis effici volunt sacerdotes: & æstimant hanc circumcisionem esse quasi quandam purgationem hominis, ad obtinendam sapientiam magici carminis, Geometriæ & Astronomiæ. Item subdit, quòd ipse repererit in veterum historiis Æthiopum, Arabum & Phœnicum aliquos erga suos vsos circumcisione ad destruendum insidias dæmonum, contra illos hoc eis valere arbitrantes. Iudæi dicunt, quòd Abraham primò aduexit formam denarii in terram Chanaan. Cùm Loth habitaret in Sodomis, misit Deus duos angelos in specie iuuenum Sodomã, vt nunciaret Loth, quòd exiret ipse, vxor, ac filiæ eius cum viris, quibus erant tradendæ ad nuptias: quia Dominus propter homines, qui habitabant in Sodomis, ciuitatem illã vellet destruere, lasciuia immutantes naturalem vsum concubitus humani: & inde adhuc huiusmodi peccatum Sodomiticum peccatum dicitur. Vnde ciues isti videntes iuuenes prædictos intrasse in domũ Loth, iuuenes ipsos, vt eis abuterentur, sibi tradi petebant: quos dum Loth precibus auertere non poterat, obtulit eis duas filias virgines, ne ita malè agerent in viros, præsertim hospites suos: Sed ipsi nolentes acquiescere, tentabant fores domus vi impetere. Quare Angeli percutientes eos cæcitate, vt oberrantes tota nocte ostium domus inuenire non possent, ipsum Loth cum vxore sua, & duabus filiabus, manè eduxerunt de ciuitate iniungentes eis, quòd ad montana pergerent, nec post tergum respicerent. Postquàm igitur Loth ingressus est vrbem Sægor in montanis, pluit Dominus super Sodomam & Gomorram, & super tres alias ciuitates sulphur & ignem à Domino de cœlo, & subuertit incendio ciuitates has, & locus harum ciuitatum factus est lacus, & dicitur Mare mortuum: quia nihil in eo mergi potest, sed solum id quod vita caret. Vxor autem Loth audiẽs clamorem pereuntium, respexit post tergum: quare statim in statuam salis conuersa est. Loth verò non audens manere in Sægor cum filiabus suis, ascendit vltra in montana, & requieuit in quadam spelunca. Timentes igitur filiæ suæ omnes masculos regionis periisse, & ne semine patris sui fraudarentur, inebriauerunt Loth vino, & dormientes cùm eo cognitæ sunt ab eo, & conceperunt. Et maior peperit filium, & vocauit eum Moab, à quo Moabitæ: Et minor peperit filium, quem Ammon vocauit, à quo descenderunt Ammonitæ. Nec Loth senserat, quando filiæ suæ ad se accesserant, vel quando surrexerant. Eo tempore Ragau siue Rehu mortuus est.

Abraham ancillam Agar cognoscit. — *Agareni qui & Saraceni.* — *Circumcisio instituta.* — *Isaac nascitur.* — *Circumciditur.* — *Sacerdotes Ægypti circumcisi.* — *Denarii visus in terra Chanaan.* — *Peccatum Sodomiticum.* — *Exscidium Sodoma & Gomorrha.* — *Mare mortuum.* — *Loth ebrius concumbit cũ filiabus.*

CAPVT III.

ARius quartus rex Assyriorum regnauit annos XXX. cuius decimo anno natus est Isaac, de quo supra dictum est: qui cum esset XL. annorum duxit vxorem Rebeccam, filiam Bathuëlis, filii Nachor fratris Abraham, puellam XI. annorum. Et hæc puella creditur prima fuisse, cuius consensus ad matrimonium

Arius rex Assyriorũ. — *Rebecca vxor Isaaci.*

contrahendum à parentibus est requisitus. Sciendum est quòd tradunt historiæ, quòd dum Isaac nascitur, & Abraham erat C. annorum, tunc erat centesimus annus decimæ & septimæ dynastiæ apud Ægyptios, & vicesimus sextus annus repromissionis. Vnde postquam regnum Ægypti non aliquis rex, sed populus vnius ciuitatis seu congregationis, tenuit, & tempus regiminis illius vocabatur Dynastia. Et cùm natus est Abraham incepit XVI. dynastia, & durauit per annos CXC. & per totum illud tempus regnabant Thebæi, id est populus illius ciuitatis, quæ dicitur Thebæ, à qua & regio Thebaida dicitur. Est & alia ciuitas in Græcia Thebæ dicta, quam condidit Cadmus: cuius ciues dicti sunt Thebani: ac etiam quoddam opidum Iudeæ dictum est Thebes, de quo habetur in lib. Iudicum, cuius incolæ dicuntur Thebitæ.

Thebæ Ægyptiaca.

cap. 9.

Aralius R. Assyr.

Aralius V. Assyriorum rex regnauit annis XL. cuius temporibus Cres regnauit apud Cretam, vt quidam scribunt. Huius Aralii anno XVII. Sara vxor Abraham mortua est: Et vltimo eius anno Esau & Iacob gemini nati sunt. Esau alio nomine dictus est Edom, & inde terra, quam inhabitauit, dicta est Edom, & Idumæa. Et Iacob alio nomine dictus est Israël: Vnde Israëlitæ, qui postea à Iuda filio Iacob, dicti sunt Iudæi.

Baleus R. Assyriorū.

Io alio nomine Isis dicta.

cap. 27.

Baleus, qui & Xerxes, sextus rex Assyriorum regnauit annos XXX. Cuius anno primo incepit regnum Argiuorum, apud quos primus regnauit Inachus. Huius filia fuit Io, quæ in Ægyptum veniens Ægyptiis primùm literas dedit: & inde apud eos dea reputata est, & mutato nomine dicta est Isis, & dea Lanigera nuncupata est, & alias appellatur Ceres. Vnde Augustinus libro octauo de C. D. Isis vxor Osyris regis dea Ægyptia, dum parentibus suis, qui omnes reges fuisse scribuntur, sacrificaret, inuenit hordei segetem, atque inde spicas marito regi, & eius consiliario Mercurio, demonstrauit. Vnde Ægyptij eandem Cererem esse volunt, & ab hoc nomine cereuisia potus, qui de hordeo præcipuus fit, dicitur, & etymologisatur, cereuisia, Cereris vis in aqua. Huius regis anno XV. Abraham dum esset annorum CLXXV. mortuus est. Et XVIII. eiusdem Sale filius Arphaxat moritur. Et eodem tempore, vt quidam dicunt, Apis primùm in Ægypto deus putatus est, quem Serapim vocant. Isaac postquam senuerat, caligantibus iam oculis eius, mandauit Esau filio suo, vt adferret sibi de venatione sua, vt comederet, & benediceret ei priusquam moreretur. Vnde Esau pro mandato patris implendo existente in venatione, Rebecca magis diligens Iacob induit eum vestibus optimis ipsius Esau, & occisis hœdis, quorum pellibus manus & brachia Iacob texit, & carnibus coctis, sub specie Esau ipsi patri suo, quasi de venatione sua pulmentum factum sit, suasit offerre, vt ipse Iacob benedictionem patris præriperet: qui matris consilio acquiescens, patrem manibus hirsutis, & vestimentorum fragrantia fallens, quamuis pater in voce eius hæsitauit, dicens: Vox quidem Iacob, manus autem Esau: benedictionem à patre suscepit. Propterea Esau odiuit Iacob, & morti eum tradere cogitat. Quod mater intelligens, mittit Iacob ad Laban fratrem suum in Mesopotamiam, donec Esau ira quiesceret. Cumque Iacob in hac via circa Luzam vrbem Samariæ nocte requieuit, vidit in somnio scalam descendentem de cœlo ad terram, & Dominum innixum scalæ: quare vrbem illam Bethel, id est, domus DEI, nominauit. Et postea ipse quodam præsagio ciuitatem Iudæ Ephrata vocauit Bethlehē, id est, domus panis, quia Christus panis vitæ æternæ ibi nasciturus erat. Veniens igitur Iacob ad Labañ auunculum suum, seruiuit ei sub condictis certorum temporum annis XX. videlicet, vt daret sibi filias suas in vxores: pro quibus seruiuit sibi XIV. annis, videl. pro qualibet earum VII. annis: & reliquis annis seruiuit sibi pro gregibus. Vnde elapsis VII. primis annis, tradidit Laban filiam suam maiorē Liam Iacob in vxorem, & dedit ei ancillam nomine Zelpha. Deinde tradidit Labā filiam suam minorē Rachel sibi cum ancilla Bala. Ex his quatuor mulieribus Iacob genuit XII. filios & vnam filiā. Filij Liæ fuerunt Ruben, Simeon, Leui, Iudas, Isaschar, & Zabulon. Filij Rachel fuerunt Ioseph & Beniamin:

Cereuisia etymon.

Apis Ægyptiorum Deus.

Iacob fratri Esau benedictionem præripuit.

Somnium Iacobi.

Iacob seruit Labano.

Lia vxor Iacobi.

Rachel altera vxor Iacobi.

Filij

Filii Balæ Dan & Nephthalim. Filij Zelpha Gad & Aser. Et Dina fuit filia Liæ. Ex prædictis x i i. filiis Iacob ortæ sunt x i i. tribus Israël. Cumq; Iacob ditatus fuerat apud Laban, ipse cum liberis & vxoribus recessit, & cùm peruenit ad vadum Iaboc, transmissis vxoribus & liberis ac gregibus vniuersis trans aquam, ipse solus circa flumen remanserat, & ibi apparuit ei nocte angelus in specie viri, & luctabatur secum tota nocte, & quæsiuit angelus ab eo, quod nomen est tibi: Ait ergo, Iacob: & dixit angelus: Nequaquam vltra appellatur nomen tuum Iacob, sed Israël. Et tangens eum angelus in femore, & statim emarcuit neruus in femore Iacob, & deinceps claudicauit, & propter hoc filii Israël non comederũt deinceps de neruo femoris. Deinde Iacob peruenit ad terram Emor Euæi, & emit ab ipso Emor partem agri, in qua fixit tabernaculum, & erexit ibi altare, & inuocauit ibi fortissimum Deum Israël. Dina vero filia Iacob egressa ibi videre mulieres regionis illius, rapta est à Sichem, filio Emor principis terræ illius, qui oppressit eam, & hoc fratres Dinæ ægrè nimis ferentes, inierunt fœdus cum Emor & Sichem, ac cæteris habitatoribus terræ illius in dolo, videlicet, vt circumcideretur omnis masculus apud eos, & similiter habitarent in terra illa, & Sichem obtineret Dinam in vxorem. Vnde circumcisis omnibus maribus in terra Emor, Simeon & Levi fatres vterini Dinæ, tertia die circumcisionis, quãdo maximus dolor vulnerum esse solet, cum suis ingressi sunt vrbem & interfecerũt Emor & Sichem, & omnem masculum vrbis in ore gladii, & tulerunt Dinam sororem suam de domo Sichem. Et post hoc cæteri fratres filii Iacob ex toto depopulati sunt vrbẽ, & mulieres ac paruulos abduxere capitvos: & factum istud Iacobo patri eorum omnino displicuit. Hic Emor fundaverat vrbem Sichem & Græcè & Latine Sicima dicitur, & vocauit eam Sichem à nomine filij sui.

Iacob nominatur Israel. *Emor Euæus.* *Dina filia Iacobi stupratur a Sichemo.* *Simeon & Leui vindicant stuprũ sororis.* *Sichem vrbs*

Capvt IIII.

ARmatrites v i i. rex Assyriorum regnauit annos x x x i i x. & anno eius primo incepit x v i i. Dynastia apud Ægyptios, & regnabant pastores annis c i i i. Item istis temporibus Iacob reuertitur ad patrem suum in ciuitatem Arbeæ, quæ dicitur alio nomine Hebron. Itẽ hoc tempore fuisse Iob creditur. Vnde dicunt Iudæi, quod Iob post flagella duxit Dinã filiam Iacob in vxorẽ, & ex ea suscepit filiã de qua & Putiphare eunucho & principe militiæ Pharaonis regis Ægypti nata est Asseneth, quã postea Ioseph duxit vxorẽ. Et sic Iudæi nituntur Ioseph excusare de matrimonio alienigenæ. Alibi legitur, videl. in libro Philonis, quòd postquam Simeon & Leui vindicabant sororem suam Dinam, accepit eam in vxorem Iob, & genuit ex ea x i i i i. filios & v i. filias: videlicet v i i. filios, & tres filias ante tentationẽ: & similiter 7. filios & 3. filios post tentationẽ. Et posteriores, tam filios, quàm filias, eisdẽ nominibus vocauit, quibus vocauerat priores. Quidam dicunt fuisse Iob pronepotem Esau: Sed Ebræi dicunt, eum processisse de Loth. Alii dicunt, quòd Nachor filius Abrahæ, habuit i i x. filios, quorum primogenitus dictus est Hus, à quo descendit Iacob. Et inde dicitur in principio libri Iob: Vir erat in terra Hus. Alium filium habuit Hus, à quo descendit Balaam & in libro Iob ille Baalam vocatur Eliu Buzites. Ego autem legi in quodam prologo in librum Iob, quòd Iob fuit rex Idumææ & habitauit inter Arabiam & Idumæam, & habuit vxorem Arabissam, & fuit genitus ex vno de filiis Esau, & erat quintus ab Abraham, & in Genesi appellatur Iobab & illud quodammodo consonat Avgvstino x i i x. libro de C. D. & in homelia super Euangelio: Liber Generationis. Sed Gregorivs in moralibus super Librum Iob videtur intendere, quòd Iob fuerit tempore Iudicum. Anno x x. huius regis Assyriorum mortuus est Sem filius Noë, quem Iudæi Melchisedech credunt. Quod si ita est, potuit esse, quòd ipsi Abraham obtulit panem & vinum, vt supra dictum est. Sed scriptura parentes Melchisedech non commemorat: & ergo beatus Paulus dicit eum filio Dei similem, quia initium generationis non habuit, id est, non inuenitur in scriptura generatio eius sub hoc nomine Melchisedech. Item eodem tempore Phoronæus filius Inachi, secundus

Armatrites R. Assyriorum. *Iob.* *Dina vxor Iobi.* *cap. 1.* *cap. 32.* *Iob fuit rex Idumææ.* *cap. 47.* *Rom. 7.* *Phoroneus R. Argiuorum.*

rex Argiuorum, regnat apud Argiuos, qui primus Græcis leges iudiciaque constituit. A quo Telchines patria pulsi Rhodum insulam occupabanr, quæ prius Ophiusa.

Belochus R. Assyriorū.

Belochus II X. rex Assyriorum regnauit annis XXXV. Huius anno X. mortuus est Heber filius Sale, & XXIV. anno eius Ioseph nascitur. Et XXXIII. anno eius factum est diluuium in Achaia, quod dicitur Ogygi. Istis temporibus narrat Ioseph patri somnia præsaga futurorum: videlicet, quæ significabant eum futurum dominum fratrum suorum. Vidit enim manipulos se colligere cum fratribus, & manipuli fratrum suorum incurvabant se versus manipulū suum. Item vidit Solem & Lunam ac stellas adorare se. Insuper ipse accusauit fratres suos de crimine pessimo, videlicet, de Idololatria, & propter hæc odium fratrum suorum incurrit, ita vt tandem quærerent occidere eum: sed quibusdam non consentientibus, venditus est ab eis mercatoribus ambulantibus per viam: qui venientes in Ægyptum vendiderunt eum ibidem. Et fratres eius finxeruut apud patrem eorum Iacob ipsum à bestia douoratum.

Somnia Iosephi.

Caput V.

Baleus rex Assyriorū.

Iosephi historia in Ægypto.

BALEVS IX. rex Assyriorum regnauit annis LII. cuius anno IIII. Ioseph cum esset annorum XVI. venditur à fratribus. Et sequenti anno Isaac cum esset annorum CLXX. mortuus est. Ioseph igitur ductus in Ægyptum emtus est à Putiphare eunucho, principe exercitus Pharaonis. Hic Putiphar dicitur habuisse filiam Pharaonis vxorem, & postea factus est sacerdos Heliopoleos, & exsectus est propter sacerdotium, & Eunuchus est vocatus. Alii dicunt, quod quia ipse IOSEPH emerat ad turpes actus, ergo DEVS exiccauit genitalia eius, & inde dictus est Eunuchus. Anno VII. huius regis, Apis cœpit regnare rex apud Argos tertius rex eorum, qui regnauit annis XXX. Hic X. anno regni sui condidit ciuitatem in Ægypto, quæ Memphis est vocata: in qua ciuitate primùm charta facta est: & fiebat de papyro, id est, iunco, & inde charta dicta est papyrus. Et dicitur charta, quia carptim papyri tegimen decerptum glutinatur. Sed pergamenum habuit originem in Pergamo ciuitate, & inde pergamenum dicitur: & etiam dicitur membrana, quia de membris pecudum trahitur. Sed modus scribendi cum stylo incepit à Græcis, Thuscis &c. Hic Apis rex Argiuorum, præficiens fratrem suum regno, profectus est cum multo populo in Ægyptum, ibidemque mortuus est: quem cùm Ægyptij sic mortuum pro Deo venerari incœperant, templum ei constructum est: sed quia priusquam templum consummabatur, ipse in Sarcophago seruabatur: & cum sarcophagus lingua Ægyptiorum σορὸς dicitur, primum Sorapis, quasi σορὸς. id est, sarcophagus Apis, & successu temporis mutato o in e dictus est Serapis: & maximus deus Ægyptiorum reputatus est. Vnde constitutum est ab eis, vt quicunque diceret eum fuisse hominem, capite puniretur & similis pœna erat apud eos de Iside Dea eorum, de qua dictum est supra cap. III. Eodem tempore Ioseph, domino suo Putiphare absente, à domina sua super concubitu interpellatur, & ipse renuens à domina sua apud dominum, quasi vim mulieri facere voluisset, falsò accusatur. Vnde dominus eius, vxoris suæ verbis credulus, Ioseph carceribus tradidit: vbi Ioseph pincernæ & magistro pistorum regis somnia prudenter exposuit, prout rei euentus comprobauit. Postea rex somnium vidit, & cùm nemo esset, qui hoc sibi interpretaretur, Ioseph ad consilium pincernæ, iam in officium restituti, eductus de carcere regi somnia interpretatur. Quare rex præferens eum cunctis sapientibus Ægypti, rradidit ei Asseneth filiam Putipharis in vxorem: & quia iuxta interpretationem somniorum regis Ioseph tempore fertilitatis collegit frumentum & granum multum, vnde tempore famis saluata est Ægyptus, rex nomen eius mutando, vocauit eum saluatorem mundi: & tunc erat Ioseph annorū 30. Asseneth vxor Ioseph peperit ei duos filios: quorū vnus dictus est Manasse, & alius

Apis rex Argiuorum.

Isidorus lib. 6 cap. 10.

ibidem cap. 11.

Isidorus lib. 8. cap. 11.

Iosephus de adulterio sollicitatur.

Incarceratur.

Interpretatur Pharaonis somnia.

Exaltatur à Pharaone.

alius Ephraim. Cumque inualuit fames in omni terra, misit Iacob decem filios in Ægyptum pro frumento, & venientes ad Ioseph, super frumento vendendo à rege constitutum, non nouerunt eum: ipse tamen eos nouerat, nec eis se indicauit. *Fratribus suis frumentum vendit.* Loquebatur autem eis per interpretem, simulans se linguam eorum non intelligere, exploratores terræ ipsos asserens eos terruit, & de multis interrogauit. Tandem confitentibus ei, quòd ipsi omnes vnius viri filij essent, & minimus frater eorum cum patre domi resideret, ipse coëgit eos vnum dè se dimittere apud eum, quem custodiæ traderet, donec minimum fratrem adducerent ad eum. Quare, derelicto ibi Simeone fratre, cum frumento abierunt & postea iuxta conditum cum Beniamin, fratre eorum minimo, ad ipsum redierunt. *Retinet Simeonem apud se.* Quem cum Ioseph vidit, commota sunt viscera sua super eo, quoniam frater ejus vterinus erat, erumpebantque lacrymæ ejus: & intrauit in cubiculum, & fleuit, donec lota facie egressus ad eos, jussit eos discumbere, & bene sunt epulati. Tunc commisit saccos eorum frumentis impleri, & pecuniam, quam attulerant ad saccos reponi, Scyphumque suum argenteum sacco minoris includi. Quod cum factum esset, & ipsi jam viam recedendi inceperant, Ioseph subitò misit post eos, & fecit eos, tanquam furti reos, comprehendi. *Arguit fratres furti.* Cumque compertum est, Scyphum esse in sacco fratris eorum minimi, ipsi omnes reuersi ad Ioseph adorauerunt eum super terram, & gratiam postulabant. Et sic somnium, quod patri & fratribus Ioseph narrauerat, impletum est. Tandem cùm Ioseph fratres suos quasi furti reos durius arguisset, & Beniamin sic in seruum retinere se velle diceret, ipse diutius se continere non valens, manifestauit se esse Ioseph fratrem eorum, quem vendiderant, *Manifestat se eis.* & consolatus est eos, & munera dedit eis, atque patri suo munera misit, mandans ei, quòd ad eum venire festinet in Ægyptum, ne fame vexetur: quoniam adhuc anni quinq; famis supersint. *Euocat patrem in Ægyptum.* Et sic XXX. huius regis anno, Iacob descendit in Ægyptum cum filijs suis, & omni supellectili sua: & erant omnes, qui egressi erant de femore Iacob, descendentes in Ægyptum LXX. Et dedit ei Ioseph ex mandato regis Pharaonis terram Gessen, quæ erat optima terra Ægypti. Deinde fame perdurante, Ioseph venditione frumenti totam Ægyptum acquisiuit Pharaoni, & in ejus seruitutem redegit: *Acquirit venditione frumenti Ægyptum Pharaoni.* ita quòd omnes habitantes in Ægypto, præter sacerdotes, datis omnibus, quæ possederant, pro frumento, tandem receptis seminibus à Ioseph pro agris seminandis, promiserunt regi quintam partem se daturos, tantùm sibi retentis quatuor partibus omnium, quæ crescebant in Ægypto. Anno vltimo huius regis, Argus filius Apis rex Argiuorum regnum accepit, & regnauit annnis LXX. *Argus rex Argiuorum.* & ab eo Argiui dicti sunt, & post mortem à suis pro deo colebatur, & sacrificijs honoratus est: qui honor adhuc eo viuente cuidam Homogyro, à fulmine percusso, delatus est, eò quòd ille primùm boues aratro junxit. *Aug. de C. D. lib. 18. cap. 6.* Et tunc Græcia primò cœpit habere segetes. Anno huius regis XLV. Iacob Patriarcha, qui & Israël, anno vitæ suæ CXLVII. mortuus est. *Mors Iacobi Patriarchæ.* Et cùm hic se sensit morti propinquum, caligantibus oculis suis, filijs Ioseph Manasse & Ephraim ante se statutis, Manasse ad dexteram, & Ephraim ad sinistram, immutatis manibus posuit dextram super caput Ephraim, & sinistram super caput Manasse, atque benedixit eis. Videns autem Ioseph, quòd pater ejus manus mutauit super capita filiorũ, grauiter accepit, & dixit ad patrem: Non ita conuenit, pater, quia hic est primogenitus meus demonstrando Manassen. Cui pater ait: Scio, fili mi, scio, & iste quidem erit in populos, & multiplicabitur, sed frater ejus minor maior illo erit. Post hoc Iacob, vocatis filijs suis XII. benedixit eis per singulos, cuilibet eorũ futura annuncians: *Iacob benedixit filijs suis.* & cùm benedixit filium suum Iudam inter cętera prophetando de Christo, & de vocatione gentium dixit: Non auferetur sceptrum de Iuda, & dux de femore ejus, donec veniat, qui mittendus est: & ipse erit expectatio gentium, ligans ad vineam pullũ suum, & ad vitem, fili mi, asinam suã. *Vaticinatur de aduentu Christi in carnem.* Et finitis benedictionibus filiorũ suorum, defunctus est, postquam habitauit in Ægypto XVII. annis: & reductus est per filios suos in terram Chanaan, & sepultus est in Hebron,

in sepulcro patrum suorum Abraham, & Isaac: quoniam ita adiurauit filios suos. Hic locus dicitur distare à Caluariæ loco ferè xxx. milliaribus, & vocatus fuit alio nomine Arbee, ac etiam Mambre. Et sepulti sunt ibi Adam & Eua: Abraham & Sara: Isaac & Rebecca: Iacob & Lia, & Ioseph.

Alcadas rex Assyriorū. *Annulorū inuentio.*

Alcadas X. rex Assyriorum regnauit annis xxxii. & anno ejus ii. Sparta condita est à filio Phoronei. Item hujus tempore dicitur fuisse Prometheus, qui inuenit vsum annulorum: & in quarto digito poni annulum debere dixit, quia ab illo quædam vena pertingit ad cor.

Caput VI.

Mamitus rex Assyriorum. *Mors Iosephi.*

Mamitus xi. rex Assyriorum regnauit annis xxx. cujus anno xxx. cùm Ioseph esset annorum cx. mortuus est. Et cum vicinus esset morti, adiurauit fratres suos, vt cum Dominus educeret eos de Ægypto, ipsi secum ossa sua deferrent. Huius regis vltimis temporibus Callichias Pirantis filius primus sacerdotio functus est apud Argos.

Mancaleus rex Assyr. *Atlas* *De C.D. lib. 18. cap. 8.* *Samothracia.*

Mancaleus xii. rex Assyriorum regnauit annis xxx. cuius temporibus Atlas, frater Promethei, astrologiam inuenit: & istis temporibus perdurat seruitus Hebræorum in Ægypto. Et de isto Atlante dicit Augustinus: Eo tempore, quo natus est Moyses, fuisse perhibetur Atlas, ille magnus Astrologus, Promethei frater, maternus avus Mercurij maioris: cuius nepos fuit Mercurius, qui Trismegistus dictus est, cuius temporibus in Ægypto viguit scientia, quam Ægyptij scientiam Ægyptiorum vocant. Hic Atlas dicitur habuisse filiam Electram nomine, ex qua Iouis genuit Dardanum: qui existens in Italia, responso à dijs accepto, locum mutauit, & per Thraciam Samum delatus est, quam Samothraciam nominauit. Deinde venit in Phrygiam, quam ex nomine suo Dardaniam nominauit, & ab eo reges Troiani duxerunt originem. Et quia Atlas supradictus fingitur à Poëtis sustentare cœlum, quidam mons nimiæ altitudinis existens in Africa Atlas dictus est.

Sphærus rex Assyriorū. Saru. *Moyses nascitur.* *Amram pater Moysis.* *Moys lingua Ægyptiaca aquā significat.* *Visio Mariæ sororis Moysis.* *Fabulosa historia de Moyse ex Philone.*

Sphærus xxx. rex Assyriorum regnauit annis xx. Eo tempore Suris indigena fuisse perhibetur, à quo Syria dicta est. Item eo tempore Æthiopes, ab Indo flumine consurgentes, juxta Ægyptum consederunt. Huius regis anno xiix. post natiuitatem Abrahæ ccccxxv. natus est Moyses, & a filia Pharaonis saluatus ex aqua in filium adoptatur. Mandauit enim rex Ægypti, omnes infantes Hebræorum masculos ad flumen proijci: ne populus Hebræus nimis accrescens, fortè expelleret Ægyptios de terra. Erat autem vir Hebræus in Ægypto nomine Amram, de tribu Leui, cuius vxor Iochabed peperit filium, & abscondit eum tribus mensibus, vocauitque nomen ejus Melchiel. Tandem diutius non audens cælare eum, fecit fiscellam scirpeam, & liniuit eam bitumine, & posuit infantulum in fiscellam, & exposuit eam in carecto ripæ fluminis. Et sic defluente fiscella, filia Pharaonis veniens cum puellis suis ad flumen, jussit sibi fiscellam adferri. Qua aperta vidit infantem vagientem, misertaque ejus ipsum adoptauit in filium, & vocauit nomen ejus Moyses, quia de aqua saluauit eum. Moys enim lingua Ægyptia aqua dicitur. Et dum filia Pharaonis infantem recepit de fiscella, accurrit Maria soror infantis, tanquam casu veniret, & exhibuit se ad prouidendum infanti de nutrice, si filiæ Pharaonis gratum esset. Quæ illud gratanter accipiens, jussit ad se nutricem adduci. Adduxit igitur Maria matrem infantis, & tradidit ei filia Pharaonis puerum nutriendum. Et legitur in libro Philonis, quòd hæc Maria soror Moysis, quando Moyses nascebatur, huiusmodi habuit visionem, quam parentibus narrauit, videlicet, vir quidam astitit ei in byssina veste & dixit ei, Vade, & dic parentibus: Ecce quod nascetur de vobis in aquam proijcietur, quoniam per eum aqua secabitur, & faciam per eum signa, & sanabo populum meum, & ipse ducatum ejus aget semper. Postquam Moyses ablactatus est, recepit eum filia Pharaonis: & rex videns puerum elegantis formæ, dilexit eum. Quadam igitur vice dum processisset puer in ætate infantiæ, rex jocando cum eo, coronam dei sui posuit super caput infantis: sed puer auferens coronam de capite ipsam

proiecit

proiecit in terram. Quod sacerdotes Idolorum videntes, dixerunt: Hic puer est futurus inimicus Deorum nostrorum. Vnde suaserunt regi, vt interficeret eum. Rex igitur, consilio super hoc habito, fecit adferri prunas ardentes, volens probare an puer ex industria hoc fecisset. Puer verò, oblatis sibi prunis, carbonem ardentem sustulit, & manu posuit ad os, & sic anteriorem partem linguæ adussit: & ex hoc balbutiens lingua remansit, & inde postea, dum Dominus sibi apparuit in Horeb, fertur dixisse: impeditioris linguæ sum. Et sic puer euasit insidias sacerdotum. Sed Origenes III. homilia in Exodum dicit: Moyses erat, quantum ad Ægyptios, sonoræ vocis, & eloquentiæ incomparabilis: vbi autem cœpit audire vocem Domini, & eloquia diuina suscipere, tunc sensit exilem & gracilem vocem suam, tardamq; & impeditam esse suam linguam intelligit.

Capvt VII.

MAmillus XIV. Rex Assyriorum regnauit annis XXX. Huius temporibus Moyses didicit omnem Philosophiam Ægyptiorum, & literas Hebræorum postea reperit, & etiam historias primus scripsit. Eo tempore Æthiopes inuaserunt Ægyptum, & Ægyptij à dijs suis responsum receperunt, quòd expediret eis contra Æthiopes auxilium alicuius, qui esset Hebræus. Quare Moyses factus est dux exercitus Ægyptiorum contra Æthiopes. Vt autem posset prævenire Æthiopes fugientes, deliberauit exercitum ducere per quoddam desertum: sed quia desertum illud præ multitudine serpentum hominibus inuium videbatur, ipse collegit multitudinem ciconiarum. Cumq; per desertum transijt, serpentibus ciconias obiecit, sicque fugatis serpentibus, desertum transijt, ac Æthiopes in ciuitate regia obsidione conclusit. Cum verò ciuitatem vi capere non poterat, Thamus filia regis Æthiopum, videns Moysen elegantis formæ, ex condicto prodidit ei ciuitatem: videlicet, vt ipse eam acciperet in vxorem, quod & factum est. Post hæc dum Moyses desideraret redire in Ægyptum, & vxor ei non acquiesceret, ipse tanquam peritus scientiæ astrorum duas imagines sculpsit in gemmis, huius efficaciæ, vt altera memoriam, altera obliuionem conferret. Cumq; paribus annulis eas inseruisset, alterum, videlicet obliuionis, vxori tradidit, alterum ipse sibi retinuit. Cœpit ergo mulier amoris viri obliuisci, & ipse in Ægyptum liberè reuersus est. Anno XII. huius regis Assyriorum in Thessalia primus regnauit Emon. Item circa idem tempus Hercules primus vicit Antæum. Item eodem tempore Catillus quadrigam iunxisse fertur.

Mamillus rex Assyriorum. Æthiopes inuadunt Ægyptum. Thamus filia regis Æthiopia. Emon rex Thessalia.

Sparametus XV. rex Assyriorum regnauit annos XL. Huius anno IV. incepit regnum Atheniensium, vbi primùm regnauit Cecrops, qui regnauit annis L. Hic Cecrops bouem immolans primus Iouem appellauit, & ipse natione Ægyptius erat. Istis temporibus Moyses videns quendam Ægyptium iniuriam irrogare cuidam Hebræo, zelo fraternæ dilectionis accensus, Ægyptium illum occidit. Quod factum dum ad notitiam regis peruenit, Moyses ad pœnam quæritur: quare ipse fugit in terram Madian. Vbi notandum, quòd, vt testatur Ambrosius in Hexameron circa principium, Moyses fugit in Æthiopiã, & peruenit ad ciuitatem, quæ Madian dicebatur, à quodam filio Abrahæ, quem ei genuit Cetura: & ibi Moyses se junxit affinitate sacerdoti ciuitatis, videlicet, illius viri, qui primatum gentis tenebat ibidem: & ergo sacerdos dicebatur. Hic proprio nomine vocabatur Raguel, agnominatus Iethro, & cognominatus Cineus fuerat. Hic habuit filiam nomine Sephoram, quam dedit Moysi in vxorem. Cumque postea Moyses quadam vice pascebat oues in monte Horeb, apparuit sibi Dominus in flamma ignis, in medio rubi, & vocauit eum: qui cùm appropinquaret rubo jussus est ire in Ægyptum, vt educeret filios Israël ex Ægypto. Et cùm dubitaret, reuelatum est ei nomen Domini, & doctus est signa, quæ facturus erat coram Pharaone, & filijs Israël. Moyses pergens in Ægyptum signa fecit coram Pharaone, & rex non credidit verbis ejus, neque signis: sed per incantatores suos similia signa fieri jussit:

Sparametus rex Assyriorum. Cecrops. Moyses Ægyptium occidit. Lib. 1. cap. 2. Ducit Sephoram filiam Raguelis. Iubetur proficisci in Ægyptum. Facit signa coram Pharaone.

in ſepulcro patrum ſuorum Abraham, & Iſaac: quoniam ita adiurauit filios ſuos. Hic locus dicitur diſtare à Caluariæ loco ferè xxx. milliaribus, & vocatus fuit alio nomine Arbee, ac etiam Mambre. Et ſepulti ſunt ibi Adam & Eua: Abraham & Sara: Iſaac & Rebecca: Iacob & Lia, & Ioſeph.

Alcadas rex Aſſyriorū. *Annulorū inuentio.*

Alcadas X. rex Aſſyriorum regnauit annis xxxii. & anno ejus ii. Sparta condita eſt à filio Phoronei. Item hujus tempore dicitur fuiſſe Prometheus, qui inuenit vſum annulorum: & in quarto digito poni annulum debere dixit, quia ab illo quædam vena pertingit ad cor.

CAPVT VI.

Mamitus rex Aſſyriorum. Mors Ioſephi.

MAmitus xi. rex Aſſyriorum regnauit annis xxx. cujus anno xxx. cùm Ioſeph eſſet annorum cx. mortuus eſt. Et cum vicinus eſſet morti, adiurauit fratres ſuos, vt cum Dominus educeret eos de Ægypto, ipſi ſecum oſſa ſua deferrent. Huius regis vltimis temporibus Callichias Pirantis filius primus ſacerdotio functus eſt apud Argos.

Mancaleus rex Aſſyr. Atlas. De C. D. lib. 18. cap. 8. Samothracia.

Mancaleus xii. rex Aſſyriorum regnauit annis xxx. cuius temporibus Atlas, frater Promethei, aſtrologiam inuenit: & iſtis temporibus perdurat ſeruitus Hebræorum in Ægypto. Et de iſto Atlante dicit Auguſtinus: Eo tempore, quo natus eſt Moyſes, fuiſſe perhibetur Atlas, ille magnus Aſtrologus, Promethei frater, maternus avus Mercurij maioris: cuius nepos fuit Mercurius, qui Triſmegiſtus dictus eſt, cuius temporibus in Ægypto viguit ſcientia, quam Ægyptij ſcientiam Ægyptiorum vocant. Hic Atlas dicitur habuiſſe filiam Electram nomine, ex qua Iouis genuit Dardanum: qui exiſtens in Italia, reſponſo à dijs accepto, locum mutauit, & per Thraciam Samum delatus eſt, quam Samothraciam nominauit. Deinde venit in Phrygiam, quam ex nomine ſuo Dardaniam nominauit, & ab eo reges Troiani duxerunt originem. Et quia Atlas ſupradictus fingitur à Poëtis ſuſtentare cœlum, quidam mons nimiæ altitudinis exiſtens in Africa Atlas dictus eſt.

Sphærus rex Aſſyriorū. Surus. Moyſes naſcitur.

Sphærus xxx. rex Aſſyriorum regnauit annis xx. Eo tempore Suris indigena fuiſſe perhibetur, à quo Syria dicta eſt. Item eo tempore Æthiopes, ab Indo flumine conſurgentes, juxta Ægyptum conſederunt. Huius regis anno xiix. poſt natiuitatem Abrahæ cccxxv. natus eſt Moyſes, & a filia Pharaonis ſaluatus ex aqua in filium adoptatur. Mandauit enim rex Ægypti, omnes infantes Hebræorum maſculos ad flumen proijci: ne populus Hebræus nimis accreſcens, fortè expelleret Ægyptios de terra. Erat autem vir Hebræus in Ægypto nomine

Amram pater Moyſis.

Amram, de tribu Leui, cuius vxor Iochabed peperit filium, & abſcondit eum tribus menſibus, vocauitque nomen ejus Melchiel. Tandem diutius non audens cælare eum, fecit fiſcellam ſcirpeam, & liniuit eam bitumine, & poſuit infantulum in fiſcellam, & expoſuit eam in carecto ripæ fluminis. Et ſic defluente fiſcella, filia Pharaonis veniens cum puellis ſuis ad flumen, juſſit ſibi fiſcellam adferri. Qua aperta vidit infantem vagientem, miſertaque ejus ipſum adoptauit in filium,

Moys lingua Ægyptiaca aquā ſignificat.

& vocauit nomen ejus Moyſes, quia de aqua ſaluauit eum. Moys enim lingua Ægyptia aqua dicitur. Et dum filia Pharaonis infantem recepit de fiſcella, accurrit Maria ſoror infantis, tanquam caſu veniret, & exhibuit ſe ad prouidendum infanti de nutrice, ſi filiæ Pharaonis gratum eſſet. Quæ illud gratanter accipiens, juſſit ad ſe nutricem adduci. Adduxit igitur Maria matrem infantis, & tradidit ei filia

Viſio Mariæ ſororis Moyſis.

Pharaonis puerum nutriendum. Et legitur in libro Philonis, quòd hæc Maria ſoror Moyſis, quando Moyſes naſcebatur, huiuſmodi habuit viſionem, quam parentibus narrauit, videlicet, vir quidam aſtitit ei in byſſina veſte & dixit ei, Vade, & dic parentibus: Ecce quod naſcetur de vobis in aquam proijcietur, quoniam per eum aqua ſiccabitur, & faciam per eum ſigna, & ſanabo populum meum, & ipſe ducatum ejus aget ſemper. Poſtquam Moyſes ablactatus eſt, recepit eum filia Pharaonis: & rex videns puerum elegantis formæ, dilexit eum. Quadam igi-

Fabuloſa hiſtoria de Moyſe ex Philone.

tur vice dum proceſſiſſet puer in ætate infantiæ, rex jocando cum eo, coronam dei ſui poſuit ſuper caput infantis: ſed puer auferens coronam de capite ipſam

proiecit

proiecit in terram. Quod sacerdotes Idolorum videntes, dixerunt: Hic puer est futurus inimicus Deorum nostrorum. Vnde suaserunt regi, vt interficeret eum. Rex igitur, consilio super hoc habito, fecit adferri prunas ardentes, volens probare an puer ex industria hoc fecisset. Puer verò, oblatis sibi prunis, carbonem ardentem sustulit, & manu posuit ad os, & sic anteriorem partem linguæ adussit: & ex hoc balbutiens lingua remansit, & inde postea, dum Dominus sibi apparuit in Horeb, fertur dixisse: impeditioris linguæ sum. Et sic puer euasit insidias sacerdotum. Sed Origenes III. homilia in Exodum dicit: Moyses erat, quantum ad Ægyptios, sonoræ vocis, & eloquentiæ incomparabilis: vbi autem cœpit audire vocem Domini, & eloquia diuina suscipere, tunc sensit exilem & gracilem vocem suam, tardamq; & impeditam esse suam linguam intelligit.

CAPVT VII.

MAmillus XIV. Rex Assyriorum regnauit annis XXX. Huius temporibus Moyses didicit omnem Philosophiam Ægyptiorum, & literas Hebræorum postea reperit, & etiam historias primus scripsit. Eo tempore Æthiopes inuaserunt Ægyptum, & Ægyptij à dijs suis responsum receperunt, quòd expediret eis contra Æthiopes auxilium alicuius, qui esset Hebræus. Quare Moyses factus est dux exercitus Ægyptiorum contra Æthiopes. Vt autem posset prævenire Æthiopes fugientes, deliberauit exercitum ducere per quoddam desertum: sed quia desertum illud præ multitudine serpentum hominibus inuium videbatur, ipse collegit multitudinem ciconiarum. Cumq; per desertum transijt, serpentibus ciconias obiecit, sicque fugatis serpentibus, desertum transijt, ac Æthiopes in ciuitate regia obsidione conclusit. Cum verò ciuitatem vi capere non poterat, Thamus filia regis Æthiopum, videns Moysen elegantis formæ, ex condicto prodidit ei ciuitatem: videlicet, vt ipse eam acciperet in vxorem, quod & factum est. Post hæc dum Moyses desideraret redire in Ægyptum, & vxor ei non acquiesceret, ipse tanquam peritus scientiæ astrorum duas imagines sculpsit in gemmis, huius efficaciæ, vt altera memoriam, altera obliuionem conferret. Cumq; paribus annulis eas inseruisset, alterum, videlicet obliuionis, vxori tradidit, alterum ipse sibi retinuit. Cœpit ergo mulier amoris viri obliuisci, & ipse in Ægyptum liberè reuersus est. Anno XII. huius regis Assyriorum in Thessalia primus regnauit Emon. Item circa idem tempus Hercules primus vicit Antæum. Item eodem tempore Catillas quadrigam iunxisse fertur.

Mamillus rex Assyriorum. Æthiopes inuadunt Ægyptum. Thamus filia regis Æthiopia. Emon rex Thessalia.

Sparametus XV. rex Assyriorum regnauit annos XL. Huius anno IV. incepit regnum Atheniensium, vbi primùm regnauit Cecrops, qui regnauit annis L. Hic Cecrops bouem immolans primus Iouem appellauit, & ipse natione Ægyptius erat. Istis temporibus Moyses videns quendam Ægyptium iniuriam irrogare cuidam Hebræo, zelo fraternæ dilectionis accensus, Ægyptium illum occidit. Quod factum dum ad notitiam regis peruenit, Moyses ad pœnam quæritur: quare ipse fugit in terram Madian. Vbi notandum, quòd, vt testatur Ambrosius in Hexameron circa principium, Moyses fugit in Æthiopiã, & peruenit ad ciuitatem, quæ Madian dicebatur, à quodam filio Abrahæ, quem ei genuit Cetura: & ibi Moyses se junxit affinitate sacerdoti ciuitatis, videlicet, illius viri, qui primatum gentis tenebat ibidem: & ergo sacerdos dicebatur. Hic proprio nomine vocabatur Raguel, agnominatus Iethro, & cognominatus Cineus fuerat. Hic habuit filiam nomine Sephoram, quam dedit Moysi in vxorem. Cumque postea Moyses quadam vice pascebat oues in monte Horeb, apparuit sibi Dominus in flamma ignis, in medio rubi, & vocauit eum: qui cùm appropinquaret rubo jussus est ire in Ægyptum, vt educeret filios Israël ex Ægypto. Et cùm dubitaret, reuelatum est ei nomen Domini, & doctus est signa, quæ facturus erat coram Pharaone, & filijs Israël. Moyses pergens in Ægyptum signa fecit coram Pharaone, & rex non credidit verbis ejus, neque signis: sed per incantatores suos similia signa fieri jussit:

Sparametus rex Assyriorum. Cecrops. Moyses Ægyptium occidit. Lib. 1. cap. 3. Ducit Sephoram filiam Raguelis. Iubetur proficisci in Ægyptum. Facit signa coram Pharaone.

quæ omnia ipsi fecerunt præter vnum, videlicet, quòd ex puluere terræ virga percusso cyniphes Moyses produxit, quibus tota Ægyptus replebatur. Vnde malefici in hoc signo deficientes, quod tamen minimum videbatur, dixerunt: Hoc
Decē plagæ Ægyptiacæ. digitus Dei est, id est, hoc spiritus Dei est. Vbi notandum, quòd legimus decem
1. plagas principales à Domino Ægyptijs illatas. Prima, quòd omnis aqua in terra
2. Ægypti conuersa est in sanguinem. Secunda, quòd omnia loca in terra Ægypti
3. repleta sunt ranis. Tertia, quòd cyniphes videlicet muscæ minutissimæ repleue-
4. 5. runt totam Ægyptum. Quarta, quòd muscæ magnę repleuerunt terram. Quin-
6. ta erat mors pecudum. Sexta, quòd pustulæ tanquam vesicæ turgebant in homi-
7. 8. nibus. Septima fuit grando percutiens vites & segetes. Octaua brucus corro-
9. 10. dens omne quod viride erat. Nona tenebræ densissimæ tribus diebus. Decima erat mors primogenitorum, tam in hominibus, quàm in jumentis. Nec dicendum est, quòd hodie vna plaga, & cras altera Ægyptij afflicti sunt: quia forte determinandum non est in quanto tempore: quia sine multo interuallo temporis forte hæc facta non sunt. Ex his plagis Ægypti tractum est, quòd quidam dies dicuntur dies Ægyptiaci, quorum duos in singulis mensibus notamus ad memoriam tantum. *Dies Ægyptiaci.* Non enim credendū est, vt dicit Isidorus, quòd Ægyptij, licet astrorum periti, deprehenderunt hos dies nefastos in incoatione operis, itineris, vel minutionis: sed tantum ad memoriam vocati sunt. Et sic forte Ægyptii notauerunt hos dies, vt videtur ex dictis Isidori: & præsertim illos dies, quibus plagæ factæ sunt: quod si ita est, sequitur, quòd per vnum annum ad minus bis plagis vexati sunt. De electione verò dierum seu reprobatione dicit Augustinus lib. v. de *cap. 7.* C. D. Iam illud quis ferat, quòd in eligendis diebus noua quædam suis actibus fata moliuntur? Non erat videlicet ille natus, vt haberet admirabilem filium, sed ita potius, vt contemtibilem gigneret: & ideo vir doctus elegit horam, qua misceretur vxori. Fecit ergo fatum, quod non habebat, & ex ipsius fato cœpit esse fatale, quod in ejus natiuitate non fuerat. O stultitiam singularem! eligitur dies vt ducatur vxor. Credo propterea, quia potest in diem non bonum, nisi eligatur, incurri & infeliciter duci. Vbi est ergo, quod nascentium sydera decreuerunt? An potest homo, quod ei jam constitutum est, diei electione mutare: & quod ipse in eligendo die constituerit, non poterit ab alia potestate mutari? Propter plagas Ægypti creditur Cecrops egressus Ægyptum, & in Græcia condidisse vrbem, *lib. 15. cap. 1.* quam Atten vel, vt dicit Isidorus, vocauit eam ex suo nomine Cecropiam, quam *Cecropia postea Athenæ.* Amphytrion, qui tertius post eum regnauit, ibidem Mineruæ consecrauit, & nomen ipsi ciuitati Athenæ dedit: nam Minerua Græcis ἀθηνᾶ dicitur. Sed verius videtur ex alijs supradictis, quòd Cecrops, antequam plagæ factæ sunt in Ægypto, egressus fuerat Ægyptum, cum Moyses nondum missus à Deo erat in Ægyptum, *Dionysius Bacchus excedit Ægypto.* quando jam Cecrops regnaret in Græcia. Creditur etiam Dionysius Bacchus propter plagas prædictas egressus Ægyptum: qui Græcis vsum vitis ostendit, & ergo apud eos in numerum deorum reputatus est. Anno XXIV. huius regis Assyriorum, Deucalion cœpit regnare apud eos, qui circa Parnassum montem habitabant: & XII. anno regni ejus factum est diluuium in Thessalia, quod dictum est *Diluuiū in Thessalia.* diluuium Deucalionis. Et eodem tempore factum est incēdium sub Phaethonte.

CAPVT IIX.

Ascatades rex Assyriorum. Ascatades XVI. rex Assyriorum regnauit annis XL. Huius anno V. condita est Corinthus. Et anno ejus IIX. nativitatis Abrahæ DV. repromissionis CCCCXXX. Moyses annorum LXX. educit filios Israël ex Ægypto. Quartadecima enim die mensis primi, id est, Aprilis, quem Iudæi Nisan appellant, eduxit Dominus per Moysen filios Israël de Ægypto: & nocte illa comederunt agnum *Agnus Paschalis.* Paschalem primò, & percussit Dominus eadem nocte omne primogenitum in terra Ægypti, à primogenito regis vsque ad primogenitum captiuæ, quæ erat in carcere, & similiter in animalibus. Et non erat domus in Ægypto, in qua non jaceret mortuus ea nocte, præterquam in domibus filiorum Israel, quæ erant in postibus & superliminaribus signatæ sanguine, prout Deus præceperat Moysi.

Vnde

Vndè surgentes Ægyptij coëgerunt filios Israël exire de Ægypto, ne omnes perirent. *Exitus Israelitarum de Ægypto.* Et dum exierunt Dominus præcessit eos in columna nubis per diem, propter ardorem solis: & in nocte per columnam ignis, vt eis monstraret viam, per quam graderentur. Et egredientes filij Israël de Ægypto erant fere DC. millia peditum virorum, absq; paruulis & mulieribus: Et nullus inter eos erat infirmus. Et hæc est dies Paschę apud Hebræos, quæ Gręcè Phase, id est, transitus dicitur. *Pascha.* Notandum quòd Pascha quandoq; vespera illa dicitur, quando agnus immolabatur. Vnde illud: Scitis quia post biduum Pascha erit: Quia Christus dixit feria tertia *Matth. 26.* illa verba: & tota dies præcedens illam vesperam Pascha dicebatur. Vnde illud, Vbi vis paremus tibi comedere Pascha? Et Paulus dicit: Pascha nostrum immolatus est Christus. *1. Cor. 5.* Item VII. dies sequentes videlicet dies azymorum dicebantur Pascha, vt ibi: Nō introierunt in prætorium, ne contaminarentur, sed vt manducarent Pascha, id est, mundi comederent in Pascha. *Iohan. 18.* Cumq; Moyses voluit educere filios Israël de Ægypto, ossa Ioseph secum abducere voluit, juxta quod adiurauerat fratres suos: sed de eo tempore Nilo fluuio plus solito inundante aqua, sepulcrum Ioseph minimè poterat inveniri. Quapropter Moyses nomen dictum Tetragrammaton sculpsit in lamina aurea, & illam posuit ad aquam, quæ supernatauit, & locum sepulcri ostendit. *Fabula.* Et sic ossa reperta sunt, quæ leguntur prophetasse. Vnde legitur de Ioseph Ecclesiastici XLIX. Ossa ipsius visitata sunt, & post mortem prophetauerunt. Hebræi tamen dicunt, quòd ouis ex improuiso astitit juxta eos, quæ locuta est ad eos, ob quam rem deduxerunt eam secum multo tempore per desertum, & vocauerunt eam ouem Ioseph. Et inde credunt illud psalmi esse scriptum: Qui deducis velut ovem Ioseph. *Psal. 79.* Egredientibus autem filijs Israel de Ægypto, Pharao rex Ægypti pœnitentia ductus, quòd filios Israel dimiserat, congregato exercitu, persecutus est eos. *Pharao persequitur Israelitas.* Videntes autem filij Israel Ægyptios venientes, timuerunt valdè. Vt legitur in libro Philonis in tres sententias consilia eorum diuiserunt. Nam tribus Ruben Isaschar & Zabulon & Simeon dixerunt: Venite & mittamus nos in mare: melius est nos in aqua mori, quàm ab inimicis concidi. *Altera fabula.* Tribus autem Gad, Aser, Dan & Nephtalim dixerunt: Non: sed reuertamur cum eis, & si voluerint nobis dare vitam, seruiemus illis. Sed tribus Levi, Iuda, Ioseph & Beniamin dixerunt: Non sic, sed accipientes arma nostra pugnemus cum eis, & erit Dominus nobiscum. Tandem Moyses ex præscripto Domini virga percussit aquam maris rubri, & diuisa est in diuisiones: ita quòd vnaquæque tribus per se ingrederetur, prout tangit Origenes homilia V. in Exod. *Transitus Israelitarū per mare rubrum.* Et sic transierunt filij Israël siccis pedibus per sinum Persicum maris rubri. Ægyptij verò persequentes eos operti sunt fluctibus, ita quòd nec vnus supermansit: & sic liberauit Dominus filios Israel die illa. Et Ægyptiorum qui submersi sunt erant L. millia equitum, & CC. millia peditum. Et demum filij Israel manebant circa mare VII. diebus: Et quolibet die accesserunt ad littus maris cantantes canticum, quod Moyses eos docuit, videlicet: Cantemus Domino, gloriosè enim honorificatus est. *Hymnus Moysis.* Et viri canebant seorsum & mulieres seorsum. Et hoc repræsentatur, quando septem diebus Paschalibus fons baptismatis ad vesperas cū solennitate visitatur, & legitur Psalmus: In exitu Israëlis de Ægypto. in quo fit mentio de maris recessu, & etiam de recessu Iordanis sub Iosue facto. *Psal. 113.* Fit etiam mentio in eodem psalmo de collium exultatione: Quia dicunt Hebręi quòd quidam montes in deserto ipsis inclinati sunt præbentes eis transitum. Postquam filij Israel recesserunt de mari venerunt in desertum Sur, vbi ei obdulcoratæ sunt aquæ amaræ per immissionem ligni, quod Dominus ostendit Moysi. *Sur desertum.* Deinde venerunt in Helim, vbi erant XII. fontes aquarum & LXX. palmæ, & castrametati sunt juxta aquas. Profectiq; sunt de Helim: & venit omnis multitudo cōtra Moysen & Aaron: dixeruntq; ad eos filij Israel: Vtinam mortui essemus per manū Domini in Ægypto, quando sedebamus super ollas carnium, & comedebamus carnes in saturitate. *Seditio adversus Moysen & Aaron.* Cur induxistis nos in desertū istud: vt occideretis omnem multitudinem fame? Dixit autem Dominus ad Moysen: Ecce ego pluam vobis panes de cœlo: egrediatur populus, & colligat, quæ sufficiunt vobis per singulos dies.

Die autem sexto parent quod inferant: & sit duplum, quàm colligere solebant per singulos dies. Et dixit Dominus ad Moysen: Audiui murmurationes filiorũ Israël, loquere ad eos: vespere comedetis carnes, & manè saturabimini panibus, scietisq; quòd ego sum Dominus Deus vester. Factum est ergo vespere, & ascendens coturnix operuit castra: maneq; res jacuit per circuitum castrorum. Cumque operuisset superficiem terræ, apparuit in solitudine terræ minutim, & quasi pilo tunsum in similitudine pruinæ super terram. Quod cùm vidissent filij Israël, dixerunt ad inuicem Manhu? quod significat: quid hoc est? Ignorabant enim quid esset. Quibus ait Moyses: Iste panis est, quem Dominus dedit vobis ad vescendum: & inde Manna dictum est, quo cibo vsi sunt filij Israël XL. annis in deserto. Terebant enim illud, & in panem redigebant, cuius sapor erat in ore cuiuslibet secundum propriam voluntatem: & ad ignem durabat, & ad solem liquefiebat: & quilibet accepit pro se mensuram, quæ Gomor dicebatur: & qui plus accipiebat, non habebat magis: & qui minus, sufficiebat tamen. Et mandauit Dominus, quòd nullus relinqueret Manna, quod sibi superesset, in tabernaculo suo vsque ad mane. Sed quidam reseruabant contra mandatum Dei, & illud computruit, & scaturijt vermibus. Illud autem, quod remansit in campo, sole incalescente euanuit. Recepit etiam Aaron de mandato Moysi vas, & impleuit illud Manna, & posuit in tabernaculum testimonij ad futuram memoriam. Et venerunt in hunc locum filij Israël die XV. mensis secundi, postquam egressi sunt de Ægypto. Vbi sciendum quod triplex est annus apud Hebræos: videlicet vsualis, quo vtuntur in contractibus, quem habent communem nobiscum. Alius est Legitimus, quo vtuntur in legitimis, videlicet, quæ agunt secundum legem. Huius anni tertio mense & quarto die, egressi sunt filij Israël de monte Sinai. Vnde Exodi cap. XIX. legitur, quòd tertio mense in hac die, quæ est Kalend. Iunii, venerunt ad montem Sinai: & post tertia die, quæ erat quinquagesima à Phase, & Græcè dies dicitur Pentecostes, acceperunt legem, & anno ab hoc revoluto recesserunt. Tertius est annus emergens: In memoriam enim liberationis suæ cœperunt annos suos numerare ab exitu de Ægypto, sicut Græci à prima Olympiade: Romani ab vrbe condita: Christiani à natiuitate Christi. Et huius anni secundo mense, vicesima die, egressi sunt de monte Sinai. Postquam recesserunt de deserto Sin venerunt ad montem Horeb, & ibi Moyses percussit petram virga, & egressæ sunt aquæ, & biberunt filij Israël.

Manna. — *Manna asseruatum putrescit.* — *Annus apud Hebræos triplex.* — *Æra seu epocha Iudæorum.* — *Aqua de petra egressa.*

CAPVT IX.

Promulgatio legis diuinæ.

POstquam igitur filij Israel venerunt in desertum Sinai, receperũt legem quinquagesima die à Phase. Vnde adueniente die, prout legitur in libro Philonis, voces & chorus cantantium, splendor & vox psalmi sonabant fortiter: & pauor factus est omni populo, qui erat in castris. Et ecce montes ardebant igni, & terra tremuit, & conturbati sunt colles, & montes voluebantur, & abyssi ebulliebant, & omne habitabile mouebatur, & cœli plicabãtur, & hauriebant aquam, & flammæ ignis exardescebant, & tonitrua & fulmina frequentabantur, & venti & procellæ perstrepebant: astra congregabantur, & angeli præcurrebant: quousque Deus poneret legẽ sempiterni testimonij filijs Israël: & tradidit Dominus Moysi duas tabulas lapideas, scriptas ex vtraque parte digito Dei, quæ continebant decem præcepta. Et interim quòd Moyses accipiens has tabulas erat cum Domino in monte, populus coëgit Aaron & Hur, quos Moyses populo præfecerat, vt facerent ei deos: cumq; illi recusauerunt, populus irruens in Hur ipsum sputis suffocauit. Quare Aaron timore coactus, postulauit inaures aureas mulierum, & ex illis formauit vitulum conflatilem, quem populus adorauit. Quoniam populus viderat Ægyptios Iouem in forma tauri venerari: licet etiam in forma arietis eundem Iouem venerari solebant, prout testatur Origenes homilia quarta in Exodum. Moyses vero postquam XL. diebus & XL. noctibus jejunans cum Domino fuerat in monte, iussu Domini descendit de monte, & portauit tabulas in manibus. Cumque audiuerat populum saltantem & cantantem circa vitulum, iratus

Lex Dei duabus tabulis inscripta. — *Aaron conflat vitulum aureum.*

iratus tabulas confregit: quoniam, vt dicit Philo, scripturã tabularum vidit deletam. Et accedens vitulum cõfregit, & misit in aquam: & ex illa potauit populus, & quicunq; habuit in voluntate sensus sui, quòd perficeretur vitulus, conscindebatur lingua ejus: vel, vt alij dicunt, puluis apparuit in barba ejus. Si quis verò coactus in timore consenserat, splendebat visus ejus. Quare Moyses jussit interfici omnes, qui voluntariè consenserant: & ceciderunt vna die quasi XXIII. millia hominum.

Moyses confrin͂git tabulas.

Deinde Moyse orante pro populo, Dominus præcepit ei: vt duas tabulas similes prioribus excideret. Et illis factis montem ascendit, & fuit iterum cum Domino XL. diebus, & XL. noctibus jeiunans.

Noua tabula à Moyse excisa.

Quibus transactis ipse descendit de monte cum tabulis continentibus scripta in se decem præcepta Domini, & apparuit tanta claritas in facie Moysi ex cõsortio sermonis Domini, quòd filijs Israel facies ejus cornuta videbatur: nec audebant respicere in eum, & ipse hoc ignorabat: sed postquam cognouit ipse, posuit velamen super faciem suam, & sic loquebatur ad eos. Quanto autem tempore durauit claritas in facie Moysi, & an semel aut pluries acciderit, ignoratur.

Facies Moysis radians.

Sed tradũt Hebræi, quòd Moyses tertio die ascendit in montem ad impetrandum eis veniæ certitudinem: & iterum fuit cum Domino XL. diebus & XL. noctibus jeiunans. Cumq; rediit cum certitudine veniæ, erat nona dies septimi mensis: & sic in crastino solennitatẽ agentes pro venia data afflixerunt animas suas jeiunantes, videlicet decima die mensis: & inde eadem dies, dies propiciationis dicta est.

Traditio Hebræorũ.

Pro quo notandum, quòd Iudæi primò habuerunt septem festa, videlicet, Sabbatum in qualibet septimana: Neomeniam in principio cujuslibet mensis: Pascha XIIII. luna Aprilis: Pentecosten L. die post Pascha, in memoriam datæ legis: Festum tubarum prima die Septembris, in memoriam liberationis Isaac: Festum propiciationis decima die Septembris: Festum Scenopegiæ, quod fixionem tabernaculorum sonat XV. die Septembris.

Dies propiciationis.
Iudæorum festa septẽ.

Et postea habuerunt alia festa, videlicet festum Encæniorum, hoc est dedicationis templi, & festum Sortium de historia Esther.

Item alia festa.

Dies propiciationis, de quo jam dictum est, etiam dicebatur dies Afflictionis: quia ea die jeiunabant homines & iumenta & pueri septennes, & agebatur ea die memoria mortuorum.

Dies afflictionis.

Item eadem dies expiationis dicebatur: quia ea die purificabant tabernaculum & altare per sanguinis aspersionem à contagijs, quæ contraxerant per totum annum à peccãtis ministrantium. Et ea die sacerdos tollebat vitulam ruffam & duos hircos pro peccato & arietem in holocaustum: & statuebat duos hircos in ostio tabernaculi, mittebatq; sortem super vtrumque, vt sciretur quis Domini esset, & quis populi fieret. cujus sors exibat, offerebat illum pro peccato populi, & cujus sors exibat, illum reseruabat viuum. Et immolabat vitulum pro peccato suo & domus suæ, tollebatque de sanguine hirci & vitulæ & thuribulum plenum prunis, multumque tollens thymiamatis intrauit vltra velum, aspergens septies digito de sanguine coram propiciatorio ad Orientem, & septies pauimentum: nullusque erat cum eo in tabernaculo, dum populum expiabat, in quem modum quidem semel in anno altaria lauant vino. Post hæc egrediebatur sacerdos ad hircum viuentem, ponensque vtramque manum super caput ejus, confitebatur generaliter peccata filiorum Israel, & imprecans ea capiti ejus, mittebat eum in desertum per hominem ad hoc paratum. Et sic populus erat expiatus à peccatis anni illius. Et hoc facto, sacerdos, depositis vestibus lineis, induebatur vestibus Pontificalibus, & offerebat Domino arietem. Vitulam autem & hircum, de quorum sanguine facta erat expiatio, ferebant extra castra, & comburebant igni tam pelles, quàm carnes eorum. Ex his cineribus fiebat aqua aspersionis, qua per totum annum purificabatur immundus: Et in hunc modum dicitur confici Chrisma.

Post supradicta Beseleel fecit arcam fœderis, seu testamenti de lignis Setim, & vestiuit eam intus & foris auro purissimo, & cætera fecit, quæ ad locum Dei pertinebant, iuxta quod Moyses ex præcepto Domini indicauit sibi.

Videtur hic in Gobelino hiatus esse.

Anno X. Ascatadis regis Assyriorum supradicti Moyse fratrem suum Aaron fecit summum sacerdotem primum apud Hebræos, & constituit filios suos sacerdotes minores. Posthæc Aaron & Maria soror eius murmurauerunt

Aarõ cõstituitur summus sacerdos.

contra Moysen pro vxore ejus Æthiopissa: & ꝑpter hoc Maria percussa est lepra a Domino, & ejecta extra castra septem diebus, & postea sanata est a Domino ad preces Moysi, & reuocata in castra: sed Aaron pœnituit, antequam vindicta venit in eum.

Moyses exploratores amandat in terram promissam.

Cumq; filij Israel in deserto Pharam moram traherent, Moyses misit x i i. viros, de quolibet tribu vnum, ad explorandam terram promissam: qui post x l. dies reuersi sunt apportãtes botrum vnum cum palmite in vecte, & de alijs fructibus terræ: sed ipsi omnes fecerunt populum desperatum, & concitauerunt murmur contra Moysen, præter duos, videlicet, Caleb filium Iephone de tribu Iuda, & Osee filiũ Nun de tribu Ephraim, quem Moyses Iosue nominauit. Hi duo consolabantur populum: sed populus noluit eos audire & imprecabatur sibi ipsi mortem in deserto futuram.

Iudæi irritant Deum.

Quare Dominus iratus cõtra populum, decreuit omnem populum natum à x x. annis & supra, moriturum in deserto, infra x l. annos, secundum quod x l. diebus in exploratione terrę perseuerauerant præter Caleb & Iosue. Et populus propter hoc luxit, & pœnituit ac jeiunauit, & hoc erat jeiunium secundum apud eos.

Templum Delphicum.

Anno x i i. huius regis Assyriorum templum Apollinis Delphici ab Erichtione fabricatum est. Item anno x v i i. vinea Dionysio inuenitur, nõ à filio Semeles, sed à Dionysio Baccho.

Numer. 16.

Postquã Moyses fratrem suum ex præcepto Domini summum constituit sacerdotem, Dathan & Abiron de tribu Ruben, & Core de tribu Leui, cum quibusdam alijs, volebãt sibi vendicare sacerdotium contra ordinationem Moysi: quare terra aperuit se, & deglutivit Dathan & Abiron cum omni substantia eorũ.

Seditio mota contra Moysen & Aaronem.

Et Core volens offerre ignem Domino, igne egrediente de thuribulis, vna cum viris c c l. hoc idem tentantibus, cõbustus est: quapropter populus cõgregatus sequenti die Moysen & Aaron lapidibus obruere voluit: quare Moyses & Aaron fugientes in tabernaculum fœderis absconderunt se: & ignis egressus à Domino combussit quatuordecim millia hominũ & septingentos. Post hoc dixit Dominus ad Moysen, vt tolleret x i i. virgas singulas continentes nomen principis vnius tribus, & cum hoc vnam virgam continentem nomen Aaron, & illas poneret ad tabernaculum fœderis, & quæcunq; germinaret, illius tribum elegisset Dominus ad sacerdotij dignitatẽ. Quod cum factum esset, Moyses sequenti die ingressus tabernaculum fœderis, inuenit germinasse virgam Aaron in domo Leui, & turgentib9 gemmis eruperant flores, qui folijs dilatatis in amygdalas deformati sunt.

Virga Aaronis germinat.

Et sic ostendit Deus, sacerdotes & ministros elegisse se de tribu Leui, summo sacerdotio tantum Aaron, & filijs suis reseruato.

Numer. 20.

Cumq; filij Israel residebãt in deserto Cades, iterum dedit eis Deus aquam de petra, quæ quidem aqua dicta est aqua contradictionis: vbi Moyses & Aaron incurrerunt indignationem Domini, eo quòd non glorificauerunt eum ibi coram populo: cum Dominus præceperat Moysi percutere petram virga: quia Moyses dixit ad populum: Audite rebelles num de petra hac vobis aquã poterimus eijcere? Et propterea noluit Dominus, quòd ipsi introducerent populum in terram promissionis.

Moyses & Aaron offendunt Deum.

Num. 21.

Ignei serpentes.

Deinde populus paruipendẽs Manna dixit: Anima nostra nauseat super cibo isto leuissimo, & ergo Deus misit in populum ignitos serpentes, qui interfecerunt plurimos: sed dum populus pœnituit, Moyses ex præcepto Domini fecit serpentem æneum, & quicunq; illum aspexit, à morsu serpentum sanabatur. Post hoc populus diuertit in terram Amorrhæorum: cumq; Amorrhæi tendebant filijs Israel insidias in montibus, Dominus oppressit Amorrhæos rupibus montium, & montes inclinati, vt Iudæi dicunt, transitum præbuerunt filijs Israel: & tunc occiderunt Sehon regem Amorrhæorum, qui contra eos venerat: & deinde simili modo occiderunt Og regem Basan cum filijs suis.

Sehon rex Amorrhæorum.

CAPVT X.

Balac rex Moabitarũ.

BAlac rex Moab, audiẽs famam filiorum Israel, timuit valdè: & misit pro Balaã hariolo, qui habitauit in Mesopotamia, vt dicit Philo, vt veniret ad se, & malediceret filijs Israel. Audiuit enim, q̃ Deus eorum pugnauit pro eis: vnde credidit si Balaam malediceret eis, Deus postea eos nõ defenderet: quia, vt dicit Philo, hic Balaam in diebus Sephor patris Balac, maledixit Amorrhęis inimicis ejus, & ceciderunt coram eo. De isto Balaam dicit Origenes homilia x i i i. in librum Numerorum:

rorum: Fatendum est in quibusdā plus posse, & plus verba valere quàm corpora: quod exercitus multarum gentium nequiuerat efficere, quod ferro & armis non posset obtineri, hoc verbis efficitur: & non dico sanctis verbis, vel Dei verbis, sed verbis quibusdam, quæ inter homines habentur: quæ quo modo nominē nescio: sunt tamen inutili arte composita, cuius artis vocabulū illud sit, quod vnicuiq; appellare libet. Item de huiusmodi verbis idem dicit homilia xx. in Iosuæ librum: Quare dicitur à gentibus, q̄ per carmina quædam, quæ precationes appellāt, quibus istud artis est, insusurrata, nominibus quibusdā compellatis, quæ & ne illi quidem, qui inuocant, norunt, ex solo vocis sono vel sopiuntur serpētes, vel etiam de cauernis protrahuntur abstrusi: sæpè autē & in corporibus humanis tumores, aut surfures vel alia huiusmodi, vel voce sola reprimere dicūtur. Hinc Balaam, vt subdit Origenes de eo, vbi supra, famosissimus erat in arte magica, & in carminibus præpotens: non enim habent potestatem, vel artem verborum, ad benedicendū: sed habent ad maledicendum. Dæmones enim ad maledicendū inuitantur, non ad benedicendū: & ideo, quoniam expertus in talibus in opinione erat omnibus, qui erant in Oriente: nisi enim experimenta ejus plurima præcessissent, quòd frequenter maledictis hostem vertisset armatum, nō vtiq; præsumsisset rex hoc posse fieri sermonib⁹, quod ferro & acie vix posset impleri. Venerūt igitur nuncij Balac cum diuinaculis ad Balaā. Vnde Origenes, vbi supra: In illis diuinationis artibus, quas curiositas humana composuit, sunt quædā, quę scriptura quidem diuinacula nominauit: gentilis autē consuetudo vel tripodas, vel cortinas, vel alijs hujusmodi vocabulis appellat, quæ quasi ad hoc ipsum cōsecrata moueri ab eis & contrectari solent. Scriptura sanè diuina ex hoc quodā vernaculo sermone nominauit in Prophetis, quod indumentum tradunt Prophetantiū: Balaam igitur mercedis, quam Balac ei promiserat, cupidus ad eum venire desiderabat: sed primò ꝓhibitus fuit à Deo, & nō iuit: secundò vocatus & à Domino ire jussus sub cōdicto asina sua strata profectus est. Dumq; per viam transijt, habuit angelū Dei contra se cum gladio euaginato stantem in via, & obsistentem sibi: quia mutauit propositum, ut populo malediceret: cumq; asina angelum videns, quem Balaam minimè vidit, se à via diuertit, Balaā eam tertiò ad viam reducere cupiens nec perficere volens, iratus asinam grauiter percussit: quare asina angelum declinare nesciēs sub pedibus Baalā cecidit in terram, & dixit: Quid feci tibi? cur percutis me ecce jam tertiò? & statim Balaam, cùm ad verba asinę respondit, angelū vidit. Vnde perterritus, quamuis, vt assuetus monstris, ad vocem asinæ nō expauit, cecidit in terram, & angelum adorauit. Angelus autem increpauit eum, eò quòd intentio sua esset peruersa, & Deo contraria: permisit tamen eum proficisci sub condicto, quòd aliud non diceret, q̄ id, quod Dominus vellet. Balaā igitur vltrò profectus venit ad regē: qui in aduentu suo gauisus, duxit eum super excelsa montis Baal: vbi Balaam videns extremam partem populi Israel in campis, erexit aras, & sacrificium imposuit, prout in augurando sibi moris fuerat & consulto Domino dixit: de Aram adduxit me Balac, rex Moabitarū, de montibus Orientis: Veni, inquit, & maledic Iacob: propera, & detestare Israel. Quomodo maledicam, cui non maledixit Deus? qua ratione detester, quē Dominus non detestatur? Moriatur anima mea morte justorum, & fiant nouissima mea horū similia. Hæc verba cùm rex grauiter acciperet, respondit Balaam: Num aliud loqui possum, nisi quod jusserit Dominus? Vnde Origenes vbi supra dicit: Res quidem prophanis sacrificijs gerebatur, & diuinatio magica arte perquiritur, volens tamē Deus ibi abundare gratiam, vbi superabundauit peccatum, adesse dignatur. Deinde rex Balac duxit Balaā super verticem mōtis Phasga: vbi Balaam erectis aris, ut prius etiam, consulto Domino dixit: Nō est Deus vt homo, vt mentiatur; nec vt filius hominis, ut mutetur. Ad benedicendum adductus sum, benedictionē prohibere non valeo. Non est Idolum in Iacob: nec videtur simulacrū in Israel. Dominus Deus ejus cum eo est, & clangor victoriæ regis in illo. Deus eduxit illū de Ægypto, cuius fortitudo similis est Rhinocerotis. Ecce populus vt leæna consurget, & quasi leo erigetur: Non accubabit, donec deuoret prædam & occisorum sanguinem bibat. Tunc dixit rex ad Balaam: Nec maledicas ei,

Incantationum vis.

Balaam magus.

Diuinacula.

Ephod.

Asina Balaami loquitur.

Baal mont.

Phasga mons.

nec benedicas. & assumpto eo inde duxit eum super verticem montis Phogor, & ædificatis aris, vt priùs, atq; irruente in se spiritu Dei, Balaam dixit: Dixit Balaam filius Beor: dixit homo cuius obturatus est oculus, dixit auditor sermonũ Dei, qui visionem omnipotẽtis intuitus est, qui cadit, & sic aperiuntur oculi ejus: Quant pulcra tabernacula tua Iacob, & tentoria tua Israel! vt valles nemorosæ, & horti juxta fluvios irrigui, vt tabernacula quæ fixit Dominus, quasi cedri propè aquas. Fluet aqua de situla ejus, & semẽ ejus erit in aquas multas. Tolletur propter Agag, rex ejus, & auferetur regnum illius. Deus eduxit illum de Ægypto, cuius fortitudo similis est Rhinocerotis. Deuorabunt gentes hostes illius, ossaq; eorum confringent, & perforabunt sagittis. Accubans dormiuit ut leo, & quasi leæna, quam nullus suscitare audebit. Qui benedixerit tibi, erit & ipse benedictus: qui maledixerit, in maledictionem reputabitur. Iratus igitur Balac contra Balaam, complosis manibus ait: Ad maledicẽdum inimicis meis vocauj te, quibus econtrario tertiò benedixisti: reuertere ad locum tuum. Decreuerã quidem magnificè honorare te, sed Dominus priuauit te honore disposito. Respondit Balaã aliud se dicere non posse, nisi quod Dominus jubet. Et rursus sumpta parabola ait: Dixit auditor sermonum Dei, qui nouit doctrinam altissimi, & visiones omnipotẽtis videt, qui cadens apertos habet oculos, Videbo eũ, sed non modò: intuebor illũ, sed nõ propè: Orietur stella ex Iacob, & consurget virga de Israel, & percutiet Duces Moab, vastabitq; omnes filios Seth: De Iacob erit qui dominetur, & perdat reliquias ciuitatis. Heu! quis victurus est quando ista faciet Deus? venient in trieribus de Italia, superabunt Assyrios, vastabuntq; Hebręos, & ad extremũ etiam ipsi perdentur. Surrexitq; Balaam, & reuersus est in locum suum, quem postea occiderunt filij Israel gladio, quando inuaserũt fines Madian. Ipse tamen Balaam cupidus mercedis, dedit consilium Balac contra filios Israel, videlicet, quòd mitteret ad castra eorũ fœminas pulcras cum venalibus rebus, & si viri se cum illis cõmiscerent, mulieres facile allicerent eos ad sacrificandum dijs suis, & ad gustandum de sacrificijs deorũ suorũ, & sic Deus populi Israel irasceretur populo: & ita factũ est. Vnde quidam nomine Zambri de tribu Simeon, intrauit ad mulierem Madianitidem, vidente Moyse & omni turba: quare Phinees, filius Eleazar, filij Aaron, arrepto pugione perfodit ambos in locis genitalibus, virum & mulierem. & auertit furorẽ Domini à populo: De quo scriptum est: & stetit Phinees, & placauit, & cessauit quassatio: quoniam occisi sunt Moyse jubente XXIIII. millia hominũ, qui sic decepti peccauerãt Domino. Posthæc vocauit Dominus Moysen in montẽ, vt ostenderet ei terram, quam daturus erat filijs Israel, & dixit ei: Demonstrabo tibi locum in quo Israel seruiet mihi annis DCCXL. prout legitur in libro Philonis. Post hoc tradetur in manus inimicorum, & demolient eum, & circumdabũt eum alienigenæ: te autem accipiã, & dormificabo te cum patribus tuis, & requiem dabo tibi in dormitione tua, & sepeliam te cum pace, & lugebunt te omnes angeli, & militiæ contristabũtur: nullus autem angelorum, aut hominum, sciet sepulcrum tuum, in quo incipies sepeliri, donec visitem seculum, & excitabo te, & patres tuos de terra, in qua dormietis, & venietis similiter & inhabitabitis habitationẽ immortalem: quę nõ tenetur in tempore, quemadmodũ hoc erit in cõspectu meo, tanquam nebula currens, & etiam tanquam dies transiens hesternus. Et est, cum appropinquauero visitare orbem, jubebo annis, & pręcipiã temporibus, & abbreviabuntur, & accelerabuntur astra, & festinabit lumen Solis in occasum, & non permanebit lumen Lunæ, quoniã festinabo excitare vos dormiẽtes. Dixitq; Moyses: si adhuc potero petere de te, Domine, juxta multitudinem misericordiæ tuæ, non indigneris mihi quanta quantitas tẽporis transijt, & quãta supersit. Et dixit Dominus ad eum: Istic me vel apex magnus momento plenitudo, & cyathi guttam & omnia compleuit tempus quatuor enim semis transijt, & duo semis supersunt. Et audiẽs Moyses repletus est sensu, & mutata est effigies ejus in gloria, secundum os Domini, & sepeliuit eum, juxta quod promiserat ei. Hæc Philo. Et planxerunt Moysen filij Israel XXX. diebus, & inde peractio tricesimorum dierum defunctorum sumsit exordium, quemadmodum & Aaron totidem diebus jam ante planxerunt, sicut & Iacob patriarcham XL. diebus planxerant in Ægypto, quem postea ductum ad

Numer. 24.

Vaticinium de Christo.

Balaam occiditur.

Numer. 25.

Phinees zelotes.

Psalmo 105.

Locus corruptissimus.

ſepeliendum in terra Canaan ſeptem diebus planxerunt. Vnde modus peragendi ſeptem diebus primos depoſitionis defunctorum traxit exordium. Moyſes verò priuſquam moreretur, ſcripſit Deuteronomium, *Deuteronomium.* qui legis Euangelicæ figura fuit: quia totius legis repetitio benedictiones legem obſeruantium & horribiles maledictiones transgredientium eam continens: & juſſit eum in arca recondi, qui in ea poſtea remanſit incognitus plus-quam octingentis annis vſque ad tempora Ioſiæ regis Iuda. Et in hoc libro ſcripſit Moyſes carmen heroicum: Audite *cap. 32.* cœli quæ loquor. quod aliorum omnium carminum antiquiſſimum eſt. Vſus quidem carminum tam apud Græcos, quàm apud Latinos longior eſt, quàm vſus proſarum. Primus enim apud Græcos Pherecydes Syrus ſoluta oratione ſcripſit: *Carminum vſus ſoluta oratione prior.* apud Romanos autem Appius Cœcus aduerſus Pyrrhum ſolutam orationem exercuit. Iſtis etiam temporibus Lacedæmon condita eſt, à Lacedæmone filio Semeles. Item Arcas filius Iouis, Pelaſgis in deditionem redactis, regionem eorum Arcadiam nominavit. Item Ægyptus, quæ priùs Aëria dicebatur, tunc primùm *Ægyptus.* ab Ægypto ibi regnante, nomen accepit.

CAPVT XI.

AMyntes XVII. rex Aſſyriorum regnauit annis XLV. *Amyntes R. Aſſyrior.* Huius anno II. Dardanus cōdidit Dardaniam, & genuit filium, qui dictus eſt Erichthonius, qui poſt eum regnauit in Phrygia. Anno IX. huius regis Moyſes moritur, *Mors Moyſis.* vt ſupra dictum eſt, & Ieſus Naue populo ducatum præbet. Hic Ieſus ſecundum quandam translationem dictus eſt Anſes: ſecundum aliam dicitur Oſee, & à Moyſe vocatus eſt Ioſua, & ipſe poſt mortem Moyſi duxit filios Iſrael in terram promiſſionis: *Ioſua πολυώνυμος.* & ſicut ſiccatum eſt mare rubrum coram filijs Iſraël ducente populum Moyſe: ſic Iordanis fluuius, ducēte Ioſua populum, ſiccatus viam præbuit filijs Iſraël. *Tranſitus Iſraelitarū per Iordanem.* Vnde ingreſſis ſacerdotibus, portantibus arcam fœderis, partes aquæ inferiores ipſius fluminis omnino defluxerunt, & quæ deſuper venerunt in modum montis conglobatæ ſunt, donec omnis populus tranſiuit. Poſtquam populus tranſiuit Iordanem, Dominus dixit ad Ioſue, vt faceret ſibi cultros petrinos, & circumcideret omnes maſculos: *Circumciſio Iudæis denuo mandata.* quia qui circumciſi erant in Ægypto omnes in deſerto mortui ſunt, & in deſerto populus incircumciſus remanſerat. Et deinde, cum comederunt de frugibus terræ, defecit Manna, *Manna deficit.* nec vltra vſi ſunt filij Iſraël cibo illo. Deinde obſederunt Iericho ciuitatem, & conſtituit Ioſua juxta mandatum Domini, quòd ſacerdotes portarent arcam fœderis, ſeptem ſacerdotibus præcedentibus cum buccinis, quibus mos erat vti in Iubileo, & vniuerſis bellatoribus præcedentibus, omniq; vulgo ſequente, & ſic cum ſilentio circumirent ciuitatem ſeptem diebus, qualibet die ſemel, quod ſic factum eſt: ſoli enim ſacerdotes cum buccinis ſonabant. Septimo autem die ipſis circumeuntibus ciuitatem, Ioſua mandauit omnem populum fortiter clamare, quod vt factum eſt, ceciderūt muri ciuitatis, & filij Iſraël ingredientes ciuitatem, deſtruxerunt eam, & interfecerunt *Iericho deſtruitur.* omnes habitatores ejus, præter Rahab meretricem & parentes ejus: quoniam illa nuncios & exploratores filiorum Iſrael receperat hoſpitio, & non prodidit eos populo ciuitatis. Et hanc poſtea Salmon princeps tribus Iuda duxit vxorem, & *Salmon ducit Rahabam.* generauit ex ea Booz. Poſtquam deſtructa eſt Iericho, Ioſua locum maledixit, & anathematizauit, & imprecabatur mortem filijs illius, qui eam reædificaret: & poſt filij Iſrael ceperunt vrbem Ai. Deinde habitatores Gabaon inierunt fœdus *Gabaonitæ circumueniunt Iſraelitas.* cum filijs Iſrael, vt parcerent eis: quod audientes vicini eorum, conuocauerunt ſe & conuenerunt quinque reges cum exercitu magno contra Gabaonitas, qui miſerunt ad Ioſua, vt defenderet eos. Ioſua verò cum ſuis adueniens fugauit omnes, & cùm fugerent, miſit Deus lapides grandinis magnos de cœlo, & ceciderunt gentes coram filijs Iſrael tam grandine, quàm gladijs interfectæ. Et tunc dixit Ioſua ad ſolem: Sol contra Gabaon non mouearis, & Luna contra vallem Achialon. *Ioſua imperat Soli.* Steterunt Sol & Luna: & facta eſt dies illa longa ſpacio duorum dierum. Captis etiam quinque regibus ſupradictis, fecit eos proſterni in terram, & juſſit principes filiorum Iſrael calcare pedibus ceruices eorum: deinde ſuſpendit eos

Quinq. reges suspensi. supra quinque stipites contra solem, & demum percussit omnes reges regionis illius, qui erant xxx. & vnus. Videtur autem hic rex appellari princeps alicuius præcipuæ ciuitatis, à regimine populi sic dictus. *Asyla.* Et designauit Iosua VII. ciuitatés fugitiuorum, ad quarum quamlibet confugere poterat, quicunque occiderat aliquem inopinatè, & non ex proposito, & ibidem securè residere, donec summus pontifex, qui illo tempore præesset moreretur, & eo mortuo, ille poterat redire ad locum suum, sine contradictione amicorum ipsius occisi, juxta quod Dominus Iosuæ ordinare mandauit. Et postquam Iosua factus est centum & decem annorum mortuus est. *Erichthonius rex Atheniensium.* Circa hæc tempora Erichthonius rex Atheniensium, cuius parentes Vulcanus & Minerua dicuntur fuisse, primus in Græcia quadrigam junxisse perhibetur. Erat enim jam apud alias nationes. Hic Erichthonius dicitur habuisse pedes draconis, & propter turpitudinem pedum dicitur inuenisse vsum curruum. *Danai parricidium.* Istis temporibus Danaus per quinquaginta filias, fratris sui Ægypti quinquaginta filios occidit, euadente vnico, qui Danao interfecto post ipsum regnauit. Item eo tempore Phœnix & Cadmus fratres de Thebis Ægyptiorum in Syriam profecti apud Tyrum & Sidonem regnauerunt. Item Europæ filiæ Phœnicis mixtus est Iupiter, quam postea Asterius rex Cretensium duxit vxorem, ab ea Rhadamantum & Sarpedonem generans, qui postea regnauerunt in Lycia. *Asterius R. Cretæ.*

Caput XII.

Belochus R. Assyriorū. Belochus XVIII. rex Assyriorum regnauit annis XXV. sub quo Othoniel siue Senez cum patre suo Cenez idem nomen habens, secundum aliquos, præfuit filijs Israel. De isto Cenez scribitur in libro Philonis: Cenez post mortem Iosuæ, dum Allophyli quærebant pugnare contra filios Israel, examinavit per omnes tribus & inuestigabat quorum cor recessit à Domino: vt peccatoribus deletis è medio filij Israel contra hostes possent prævalere. *Apocrypha & fabulosa de Ceneze narratio ex Philone supposititio.* Et cùm peruenit ad tribum Asser, inuenit apud illos septem simulacra aurea, quæ abstulerant Amorrhæis: & vocabantur apud illos sanctæ nymphæ, & erant inuenta post primum diluuium à septem viris peccatoribus, videlicet, Chanaan, Phut, Sebach, Nemroth, Elac, Deul, Suah: nec erat jam talis similitudo in seculo sculpta manu artificis, vel picturæ varietate distincta, & in eis erāt septem lapides preciosissimi de terra Euilach, quare dicebantur inæstimabiles: quia tanquam lucernæ in nocte lucebant, & proiecti in ignem extinguebant ignem, & gladius cessit eis, & omne ferrum similiter: Et libros reperit, quorum scripturam aqua non poterat delere, sed aqua superfusa constringebatur in glaciem. In tribu Gad quidem mœchati fuerunt alterutrum vxores suas. Quidam de tribu Isaschar interrogabant per dæmones. Quidam de tribu Caleb, qui fuit de tribu Iuda, volebant facere vitulum. Quidam de tribu Ruben volebant immolare dijs habitantibus terram. Quidam de tribu Leui volebant probare tabernaculum si sanctum esset. Quidam de tribu Zabulon volebant comedere carnes filiorum suorum, & filiarum suarum, & scire si Deus curam de istis habeat. Quidam de tribu Dan voluerunt viuere secundum modum Amorrhæorum, & illa scripta erant in libris absconsis, sub monte Abrahet. Quidam de tribu Nephtalim voluerunt facere, quæ fecerunt Amorrhæi, & illa erant abscondita sub tabernaculo Elam. Quidam de tribu Manasse contaminarunt Sabbata. Quidam de tribu Ephraim volebant filios suos transire per ignem. Quidam de tribu Beniamin volebant librum legis intendentes perscrutari, vtrum manifestè scripsisset Deus, quæ erant in eo, an Moyses docuisset ea. Horum omnium numerus extendebat se ad sex millia centum & decem homines. Et licet Deus omnes ipsos manifestauit ipsi Cenez, voluit tamē Cenez, quòd quilibet eorum proprio ore cōfiteretur peccatum suum, quod & factū est: & jussit Deus eos omnes igne cremari cū bonis suis: libros verò & lapides prædictos jussit poni in certū locum, & per angelos deleri. Post hoc armauit Cenez CCC. millia virorum, & tunc quidam incentores murmurabāt aduersus eum dicentes: ecce nunc solus operatur Cenez cū muliere sua, & concubinis in domo sua, & nos mittet in pugnam, vt in conspectu inimicorum nostrorū conteramur.

Quod

Quod cum renunciatum esset Cenez à pueris suis, iussit viros illos comprehendi numero XXVII. & in carcerem recludi, & populo nesciente processit contra Amorrhæos. Deus autem misit ei angelum Gethelicl superpositum occultis, & operantem inuisibiliter, & Ceruil angelum cooperantem eius, & percussit Gethelicl Amorrhæos cæcitate, ita ut videns vnusquisque proximum æstimaret aduersarium, & interficerent se alterutrum, & sustinebant brachia Cenez, ne concideret, & percutiebat Cenez de Amorrhæis XLV. millia virorũ, & reliqui fugerunt in montana. Et cum Cenez voluit dissoluere manum suam de romphea, non potuit, quia indissolubiliter adhęrebat sibi manubrium rompheæ, & ipse respiciens vidit virum Amorrhæum fugientem, & apprehendit eum & dixit ad illum: Scio quia Amorrhæi periti sunt, & nunc demonstra mihi, quomodo dissoluam manum meam de manubrio gladij istius, & dimittam te: & dixit Amorrhæus: Accipe virum de Hebræis, & interfice eum, & calente adhuc sanguine illius suppone manum tuam excipiens sanguinem eius, & exsoluetur. Et dixit Cenez: viuit Dominus, quia si dixisses accipe virum de Amorrhæis, accepissem ex his virum, & saluassem te: Sed quoniam dixisti de Hebræis, vt odium tuum ostenderes, os tuum erit super te, & interfecit eum Cenez, & calentem sanguinem suscepit in manum, & dissoluta est romphea de manu. Post hoc rediens produxit viros detractores, quos tenuit inclusos, & interrogauit eos dicens: quid videntes de me murmurabatis in populo? qui dixerunt: quid nos interrogas, quos DEVS tradit? & nunc præcipe igne nos comburi: quia non pro hoc peccato, quod nunc locuti sumus, moriemur, sed quia consensimus viris prioribus, qui in peccatis suis arsi sunt: & fugimus populum, & ergo recte traditi sumus in tractionem tuam: Et dixit Cenez: Si ergo ipsi aduersum vos testificamini, in quo vobis miserebor? Et iussit Cenez eos igne comburi, & principatus est Cenez populo LVII. annis: & dum appropinquassent dies eius, vt moreretur, insiluit in eum Spiritus sanctus, & extulit sensum eius, & cœpit prophetare dicens: Ecce nunc video, quod non sperabam, considero, quod non cognoscebam. Audite nunc, qui habitatis super terram: Ecce flammas non ardentes video, & audio venas expergefactus de somno, quibus non est fundamentum, neque fastigium montium suspensorum fundamenti considero: sed omnia ibi apparentia & inuisibilia, quibus non est locus in totum, & cum oculus non sciat, quid videat, cor meum adinueniat, quid dicat, de flamma autem, quam video non ardentem, vidi: & ecce à scintilla ascendit, & substrauit sibi quasi sub dumum, & erat similitudo substrati tanquam arena oriens in modum sentis, & dum factum esset fundamentum, vidi, & de vena illa excitabatur quasi spumam ebullientem: & ecce dum mutauit se tanquam in illud fundamentum: inter medium autem fundamentum superioris & inferioris de lumine inuisibilis loci aduenerunt, quasi imagines homines & perambulabant: Et ecce vox dicens: Hæc fundamenta erunt hominibus, & habitantibus in eis septem millia, & fundamentum inferius substratum erat: superius autem de spuma erat fundamentum, & quæ processerunt de luce inuisibilis loci Ierusalem qui inhabitabunt & nõ eius hominis & erit cum peccauerit mihi & completum fuerit tempus extinguetur scintilla, & pausabit vena, & sic mutabuntur. Et factum est cum locutus fuisset Cenez verba hæc expergefact⁹ est & reuersus est sensus eius in eo. ipse autẽ nesciebat quæ locut⁹ fuerat, neq; quæ viderat & cũ cessasset loqui defunctus est. Hæc Philo. Sed in libro Iudicum de prædictis factis Cenez nihil dicitur. Potest tamen esse verum, quod vbi dicitur in libro Iudicum, filii Israël post mortem Iosuæ consuluerunt Dominum, quis deberet esse dux belli, & Dominus respondit: Iuda erit dux belli, quod iste Cenez fuerit dux belli: quoniam ipse fuit de tribu Iuda. Item Philo dicit post mortem Cenez populo pręfuisse Zebul annis XXV. quem dicit de filiabus Cenez, quæ tres erant, dedisse maritos: quia filios non reliquerat: & demum post Cenez ponit Deboram. Sed ego deinceps sequar librum Iudicum, & Chronicas Eusebij. Istis temporib⁹ Cadmus reperit literas Græcas. Hic Cadm⁹ habuit filiã, quæ dicta fuit Semele, ex qua post hæc nat⁹ est Dionysius qui latinè Liber pater dictus est.

Vaticinium Cenezi.

Cenez moritur.

Coniectura Gobelini.

Cadmus reperit literas.

Bellopares rex Assyriorum. Bellopares XIX. rex Assyriorum regnavit annis XXX. quo tempore Ehud iudex Hebræorum fuit. Iste Ehud præfuit populo annis XXC. & vtebatur vtraq; manu pro dextra. *Eglon rex Moabitarū.* Eius temporibus Eglon rex Moab filios Israël sibi servire coegit: quare Ehud veniens ad eum cum muneribus, & secum habens colloquium, in cœnaculo interfecit eum, & latenter exiens per posticum clausis foribus cœnaculi fugit: & congregato exercitu contra Moabitas, iam de morte regis sui turbatos percussit ex eis circiter X. millia virorum. *Minos rex Cretensiū.* Anno IV. huius regis Minos F. Æropis regnat in Creta. Item Erichthonius F. Dardani genuit filium, qui dictus est Tros, seu Trous, qui condidit Troiam & ab eo regio Dardaniæ Troia dicta est. Item eo tempore Hercules Pirithoum penè deuoratum à Cerbero cane miræ magnitudinis Aidonei regis Molossorum, qui rex & Orcus dictus est, liberauit: & inde fabula est quòd Hercules canem vicerit inferni. Notandum est, vt dicit *cap. 12.* Augustinus lib. XIIX. de ciuitate Dei, quòd plures fuerunt Hercules: sicut & plures fuerunt Anthæi: similiter fuerunt plures Liberi patres.

Caput XIII.

Lamprides R. Assyriorum. Lamprides XX. rex Assyriorum, regnauit annos XXXII. Istis temporibus Tros regnauit apud Dardaniam. Et apud Pythiam vates prima fœmina hexametris versibus futura cecinisse narratur. *Genealogia regum Troianorum.* Tros genuit duos filios: primus dictus est Ilus, qui condidit Ilium, & genuit filium Laomedontem, qui fuit pater Priami: quorum vnus post alium regnabat apud Troiam. Alius filius Troi fuit dictus Assaracus, qui genuit Capyn, qui genuit Anchisen, qui fuit pater Æneæ. Alii credunt quòd Capys fuit pater Laomedontis, vt testatur Ouid. in X. Metamorph. Et quòd Laomedonte fundante Ilium, Apollo & Neptunus versi in homines, fuissent adiutorio Laomedonti pro mercede: sed hæc fabulosa sunt. *Ehud Iudex Israelitarū.* Istius regis Assyriorum temporibus adhuc Ehud præfuit Iudæis. Et dicunt quidam quod temporibus Ehud factum sit bellum inter vndecim tribus Israël & tribum Beniamin, de quo legitur in fine libri Iudicum. Alii credunt, quòd factum est statim post mortem Iosuæ antequam filii Israël habuerunt Iudices. Cuius quidem belli exordium Philo ponit hoc modo: *Michas Idololatra.* Quidam nomine Michas de consilio matris suæ fecit sibi Idola: fecit enim tres effigies puerorum & vitulorum: tres leones & aquilam & draconem & columbam. Et factum est, vt omnes qui seducerentur, venirent ad eum, & erat iniquitas eius multiformis, & irreligiositas eius astuta. *Ebel Leuites.* Post hoc Ebel Leuites venit in ciuitatē Noba, quæ erat in tribu Beniamin, & duxerat secū vxorem suam: sed viri peccatores ciuitatis mulierem violenter sibi ablatam nequiter oppresserunt abutentes ea tota nocte donec spiritum exhalaret. Alias etiam, vt quidam tradunt, transgressa fuit in virum suum, & cum Amalechitis concubuerat: quare Deus sic tradidit eam. Vir igitur manè consurgens, & *Cōscidit cadauer vxoris suæ in 11. partis.* aperto ostio inuenit vxorem suam mortuam: quare ipse commotus conscidit cadauer vxoris in XI. frusta, misit ad quamlibet tribum frustum vnum querulando de violatoribus vxoris suæ. Quare XI. tribus conuenerunt in Silo, vbi fixerant tabernaculum pro arca Domini, postquam venerant in terram promissionis & cōsuluerunt Dominum an deberent procedere ad bellum contra fratres suos, *Tribus Beniamin debellatur à reliquis Israelitis* videlicet tribum Beniamin: & respondit Dominus quod sic. Miserunt ergo nuncios ad tribum Beniamin, vt traderent huius flagitij reos, qui noluerunt tradere eos, sed procedentes contra XI. tribus ad bellum, percusserunt ex eis XXII. millia virorū. Deinde residui de XI. tribub' consuluerunt Dominū, & respondit eis, vt prius responderat. Congressis igitur ipsis, ceciderunt secundò ex eis XIIX. millia virorum. *Phinees orat pro Israelitis.* Cum autem ter Phinees filius Eleazari attentè oraret in Silo, quærens à Domino caussam cladis istius Dominus respondit, quòd propter peccata Michæ hoc ipsis accidisset, quem transgrediendo legem domini fuerunt secuti, & nullus ex eis curauit legem Domini defendere. Et adiunxit Dominus si tertiò *Beniamitæ caduntur.* ascenderent contra filios Beniamin possent obtinere victoriam. Quare pœnitentiam super legis transgressione agentes, tertio processerunt ad bellum. Filij verò Beniamin arbitrantes se, vt priùs, fortiter acturos, processerunt ad bellum: sed fugati

fugati sunt, & ceciderunt ex eis x x v. millia virorum: & de omni tribu Beniamin superfuerunt D C. viri, qui non fuerunt inuenti in bello, quia fugerant in desertum. Et post hoc filij Israel Micham & matrem eius apprehenderunt, & eos igne cremabant. Hoc tempore apud Ægialeos regnat Sicyon x I x. rex eorum, à quo & ipsi Sicyones dicti sunt. Sosares x x I. rex Assyriorum regnauit annis x v. Huius temporibus Ehud adhuc perstitit apud Hebræos, & Sagmar, alias Semegad, filius Anach percussit de Philistim D C. viros vomere. Item circa hæc tempora Alomon Crotoniensis creditur primus inuenisse fabulas. Itē istis temporibus Perseus, à quo Persidia dicta est, & qui Persepolin ciuitatem Persici regni caput condidit, dimicauit aduersus Persas, Gorgonę meretricis capite desecto, quæ propter eximiam pulcritudinem ita spectatores suos mentis impotes reddebat, vt vertere eos putaretur in lapides. Item istis temporibus condita est Cyrene in Lybia. Eodem etiam tempore Dionysius, qui Liber pater dictus est, aduersus Indos dimicās Nysan vrbem iuxta Indum fluuium condidit & eam L. millibus hominum adimpleuit. Hic Dionysius habuit in exercitu suo multas fæminas, quæ Bacchæ sunt appellatæ non tam virtute nobiles quam furore. Et quidam scribunt hunc Liberum victū & accisum à Perseo: tum Deus habitus est, & instituta sunt sibi sacra, vel potius sacrilegia: de quorum rabiosa turpitudine post tam multos annos senatus sic erubuit, vt in vrbe Roma talia prohiberet.

Sosares rex Assyriorū. *Fabularum vsus inuentus.* *Liber Pater condit Nysam.* *Bacchæ.* *Bacchanalia.*

Lampares x x I I. rex Assyriorum, regnauit annis x x x. Cuius temporibus imperauit Hebræis Debora & Barac. Vnde Debora Prophetes vxor Lapidoth iudicabat populū x L. annis. Eo tempore filii Israel propter peccata sua traditi erant sub manu Iabin regis Canaan: cuius militiæ princeps erat Sisara, habens in comitatu suo D C C C C. currus falcatos. Vocauit autē Debora Barac filiū Abinoem, de tribu Nephtalim: qui congregato exercitu pugnauit contra Sisarā in torrente Cison, & vicit eū. Sisara autē exiliens de curru pedibus aufugit, & venit ad tabernaculū Cinæi cognati Moysis, inter quē & regem Canaā pax erat. Egressa igitur Iael vxor Cinæi excepit eū, & ei petēti potū, dedit vtrē lactis, vel, vt dicit Philo, miscuit vinū cum lacte: qui bibit, & postmodum sopori se dedit. Iael vero, ipso dormiente, accepit clauū tentorij, & posuit ad tēpus capitis eius, & desuper malleo percussit, & per cerebrū Sisaræ dormientis trāsfixit: & sic Sisara deficiens mortuꝰ est. Istis temporibꝰ incepit regnū Laurentū quod postea dictū est Latinorū, & deinde appellatum est Romanorū: vbi Picus F. Saturni regnū primus accepit, prout August. x v I I I. de C.D. scribit. Itē regnum Argiuorū quod durauit per annos D X L I V. defecit & transfertur ad Mycenas: & hoc factum est anno x v I I I. huius regis Assyriorum: & regnavit apud Mycenas primus Pelops, qui regnavit L I x. annos. Item circa hæc tempora Apollo inuenit artem Medicinæ, sed medicinam iumentorū Cyron quidam Græcus inuenit.

Lampares R. Assyrior. *Debora prophetes.* *Iael interficit Sisaram.* *Initium regni Laurentis.* *cap. 15.* *Pelops R. Mycenarū.*

Capvt XIV.

Pannias rex Assyriorum regnauit annis x L v. Istis temporibus regnauit Thebis Amphion, quem dicunt cantu citharæ saxa mouisse, hoc est, dura corda quasi saxa immobilia. Istis temporibus Gedeon liberauit filios Israel. Hic Gedeon dictus alias Ierobaal filius Ioas de tribu Manasse iudicabat annos x L. Vnde post mortem Deboræ prophetis requieuit terra v I I. annis, & illo tempore, vt dicit Philo, surrexit quidam maleficus de sacris Madian, nomine Aod; hic tempore noctis ostendit populo Solem maleficiis suis, tanquam dies clarissima esset, & dixit, hoc posse deos Madianitum & hoc Hebræi non habent in lege sua: quare seductus est populus, & coluit deos Madianitum: & ergo tradidit eos Deus in manus Madian, & postquam pœnituerunt suscitauit Deus Gedeon, qui liberauit eos. Dum enim multæ nationes orientaliū cum Madianitis cōuenissent contra filios Israel, & Gedeō in civitate Ephra sub quercu purgaret triticū, vt panē pro fuga sibi faceret, apparuit angelus cōfortans eū, & annuncians sibi, quod ipse liberaturꝰ esset Israel. Gedeon Angelo obtulit sacrificium, & ad præceptum angeli de nocte cū famulis cō surgens, destruxit arā Baal, & succidit lucū eius, & aliam aram erexit domino Deo. Similiter quicunque viri opidi infra mane surrexerant &

Pannias R. Assyrior. *Gedeon Iudex Israelitarum.* *Iubetur Israelitas cōtra Madianitas defendere.*

viderunt aram destructam, quã erexerunt, quærebant, quisnã hanc rem fecisset? Et dictum est eis quòd Gedeon F. Ioas. Quare congregati ad Ioas dixerunt: trade nobis filium tuum Ieroboal ut moriatur, quia aram Baal destruxit: & respondit Ioas, & dixit: Nunquid vltores estis Baal, vt pugnetis pro eo? Si deus est vindicet se de eo, qui suffodit aram eius; & inde Ieroboal Gedeon est appellatus. Deinde Gedeon petijt signum in vellere, dicens ad Dominum: Ponam hic vellus lanæ, & si ros in solo vellere fuerit, & in omni terra siccitas, scio quòd per manum meam liberabis Israel & ita factum est. Et iterum secundo petiit, quod ros caderet in omnem terram, & in solo vellere esset siccitas, quod similiter factum est. Vnde Gedeon congregato exercitu dixit, quod omnes formidolosi & timidi manerent: talibus recedentibus, Gedeon obtinuit x. millia virorum, & recedentium erant x x. millia. Illos igitur qui remanserant produxit ad aquam, & iussit eos potare de flumine: & illos, qui curuatis genibus biberunt, posuit seorsim: eos autem, qui proijciendo aquam ad os biberunt, separauit ab aliis, qui erant c c c. viri: & illos recepit tanquam magis magnanimos, & dedit singulis hydras terreas, habentes ab intra laternas absconditas, & buccinas tradidit eis: & de nocte castra inimicorum latenter accessit, & iussit, vt singuli facerent sic, quemadmodum eum facere conspicerent. Cum igitur starent per gyrum castrorum, Gedeon insonuit buccina, & omnes qui erant cum eo, & confractis lagenis clamabant: Gladius Domini & Gedeonis. Et sic vna manu tenebant laternas, & alia manu buccinas. Conturbatis igitur castris inimicorum, vnusquisque eorum contra alium insurrexit, existimans inimicum se percutere, & mutua cæde se peruadentes ceciderunt ex eis c x x. millia virorum. Alii verò fugientes comprehensi sunt à sociis Gedeonis, quos dimiserat, & Gedeon ad se perductis regibus eorum Oreb & Zeb eos occidit. Post hoc Gedeon petijt à populo dextralia seu inaures, & dedit ei populus dextralia & inuentum est pondus eorum talenta duodecim, seu mille septingenti Sicli auri: & fecit Gideon ex his Idola, & adorauit ea. Et noluit Deus in vita sua eum propter hoc punire, ex eo quod ipse destruxerat Baal, ne dicerent cultores Baal, quod Baal vindicasset se de eo, quod pater eius dixerat, postquam destruxit Baal: Si Baal est Deus, vindicet se de eo, qui suffodit aram eius: Sed transtulit Deus vindictam in filios Gedeonis. Habuit enim L x x. filios de pluribus vxoribus, & vnum de concubina, qui dicebatur Abimelech. Iste post mortem patris omnes fratres suos præter vnũ comprehensos occcidit, & obtinuit principatum anno & mensibus v I I. & tandem, dum opidum Thebes oppugnaret, fragmine molæ, à muliere de turri demisso, percussus interiit: sed ipse sentiens ex huiusmodi percussione mortem non posse euadere, dixit ad armigerum suum: euagina gladium tuum, & percute me: ne fortè dicatur, quod à fœmina interfectus sim: & statim mortuus est. Eo tempore Dædalus fuit, qui primus statuas disiunctis pedibus fecit, & inde est, quod fabulæ de eo dicunt, quod fecerit simulacra se mouentia. Ipse dicitur primum recepisse à Minerua artem fabricandi arietes & tecta. Idem primus mensas & sedilia excogitauit, & Icarus fuit eius filius, qui mari Icario nomen dedit. Iste Dædalus dicitur struxisse Labyrinthum, qui est in Creta. Vbi notandum, quod, vt dicit Isidorus xv. Etymolog. Labyrinthus est perplexis parietibus ædificium, in quod si quis introiret sine glomere lini, exitum inuenire non valet: cuius ædificii talis est situs, vt aperientibus fores tonitruum intus terribile audiatur. Descenditur centenis vltra gradibus, intus simulacra & monstriferę effigies, in partes diuersas transitus innumeri per tenebras, & cætera ad errorem ingredientium facta, ita ut de tenebris eius ad lucẽ venire impossibile esse videatur. Quatuor sunt Labyrinthi. Primus Ægyptius: secundus Creticus: tertius in Lemno: quartus in Italia, omnes ita constructi, vt dissoluere eos nec vlla secula quidem possint, ut testatur Isidorus. Anno x x I. huius regis Assyriorum facta est nauigatio Argonautarum, videlicet, Iasonis & Herculis pro aureo vellere, de quibus in historia Troiana ita scribitur: Cùm regnum Thessaliæ quidam nomine Peleus, à fratre suo Æsone sibi delatum obtineret, Iason filius Æsonis in senio constituti, flore iuuentutis

Cognominatur Ierobaal.
Lustrat exercitum.
Vincit hostes stratagemate.
Cõflat Idola aurea.
Dat pœnas in filiis.
Dædalus artifex.
Labyrinthus cap. 2.
Labyrinthi quatuor.
Argonautarum nauigatio.
Iason F. Æsonis.

tutis ac virtutibus pollens omnibus, ipsius regni principibus & popularibus erat acceptus. Vnde Peleus præsumsit, se per eundem Iasonem posse regno priuari, & propter hoc callidis in se consiliis disquisiuit, quomodo absque notabili culpa sui vitam Iasonis perdere posset. Fuit itaque eo tempore in insula Colchis rex quidam nomine OEtes seu Etheus, vt dicit Ouidius XII. Metamorphos. *[OEtes seu Etheus rex Colchidis.]* qui habuit arietem vellus gestantem aureum, quem sub custodia dei Martis protectum, rex ille omnibus prædam eius tentare volentibus permisit accedere. Quicunque enim hunc arietem rapere cupiebat, habebat primò necesse contra boues, igneas flammas emittentes, dimicare, quos si posset superare haberet necesse eos aratro iungere, & terrã arare: quo facto restabat pugnare cum dracone terribili, quem si superaret, dentes eius euelleret, & in terra iam aratro proscissa eos habebat seminare: ex quibus homines procreati subito mutua cæde se perimerent. Quibus sic peractis aries sine difficultate aureo vellere poterat spoliari: Et hæc omnia arte diabolica sic fuerant ordinata. Rex igitur Peleus Iasonem tanquam animosum coram multis nobilibus super acquisitione huius velleris tentat fraudulẽter. Iason itaque audacia iuuenili tumidus, regi consensum præbet super aureo vellere acquirendo: & statim nauis præparatur necessariis omnibus abundanter onusta: quam Iason cum multis nobilibus, inter quos Hercules præcipuus fuerat, lætus ingreditur. Hæc nauis dicitur prima fuisse nauis, quæ cum velo mare transiit, & à nomine fabricantis eam dicta est Argo vel Argon: & nauigantes in ea *[Argonautæ.]* dicti sunt Argonautæ. Nauigantibus igitur ipsis per dies aliquot, ventus eos in prouinciam, quæ Phrygia dicitur, appulit, in qua Troia condita fuit: vbi cùm ipsi recreationis caussa descendebant in terram, rex Laomedon, qui tunc regnabat in Troia, ipsos à terra sua descendere inconsultè mandauit: quapropter Iason & Hercules ægrum contra Laomedontem animum conceperunt, & nihilominus a terra sua recedentes mari se iterum commiserunt, donec nauigando ad insulam Colchos salui peruenerunt. Rex igitur Etheus in eorum aduentu multum gauisus eos honorifice suscepit. Habuit autem idem rex vnicam filiam, nomine *[Medea Ethei R. filia.]* Medeam, quæ pulchritudine nimia ac artium multarum & potissimè magicarum scientia pollebat, quam ad solatium nouis hospitibus inter cætera lætanter exhibuit. Medea igitur videns formam Iasonis elegantem, subitò in amorem eius ex- *[Amat Iasonem.]* arsit. Vnde postquam Medea per aliquot dies Iasonis & suorum colloquiis assueta, iuxta Iasonem quadam vice resideret, ipsa pudoris sarcina honestè deposita, Iasonem sic alloquitur: Amice Iason, non reputet tua nobilitas inhonestum, *[Fatetur amorem.]* nec vicio fœmineæ leuitatis adscribat, si fortè tecum velut ignoto conferre præsumo. Dignum est quidem, vt extraneo nobili salutis consilium à nobilibus tribuatur. Scio enim te nobilem, & tu ductus iuuenili audacia regnum istud pro obtinendo aureo vellere petiisti: pro cuius acquisitione scias te infallibilis mortis pericula subire: tibi enim compatior, & tibi desidero salutis consilium & auxilium ministrare, vt à tantis periculis eruaris, si perceptibili corde meis monitis obtemperare curaueris. Si enim me tibi copulaueris in vxorem, & ab hoc regno *[Ambit eius coniugium.]* paterno duxeris in regnum tuum, me nunquam deserendo, pro certo faciam, quòd de aureo vellere votum tuum finaliter adimplebis, omnibus periculis imminentibus annullatis: sum enim inter mortales alios sola, quæ possum virtutes dei Martis illudere. Ad hoc Iason respondit: O quàm magna reuera sunt illa, *[Iasonis responsum.]* quæ mihi nobilis virgo promittis: & qui dona tam cara, grata offerente fortuna, renueret, merito dici posset summa fatuitatis insania agitari. Quare, nobilissima domina, me vobis in virum humiliter expono, & me facturum singula, quæ decreuerit vestra dilectio, pura intemerataque fide promitto. Medea talibus exhilarata sermonibus respondit: Amice Iason, vt de tuis pollicitationibus magis reddas me securam, per te peto, quæcunque dixisti, tuo sacramento confirmari: sed cum ad præsens se locus ad hoc non offert habilis, illud ad noctis tenebras puto differendum: tunc tu per mei secreti nunciam cameram meam securus accedes. Nocte adueniente anus quædam ad Iasonem à Medea mittitur, cuius ductu Iason Medeæ thalamũ ingreditur, & sacramẽto præstito de fide seruãda, super quadam

Iason concumbit cum Medea. imagine Ioui consecrata, virginitatis claustra in Medea reserando, matrimonij iura confirmat: deinde instructus & monitus vellus aureum sequenti die tentat acquirere: & deuictis omnibus obstaculis arietem aureo vellere nudat: deinde *Abducit eandem.* post mensis vnius spacium, naue sua apparata Iason nocte quadam cum Medea furtiue recedit. demumque ad vrbem Thessalonicam, quam quondam Thessalus F. regis Græci condiderat, saluus perueniens, Peleum regem non modicè suo aduentu perturbat. Sub hoc rege Assyriorum conditum est Ilium ab Ilio rege, de *Europa filia Agenoris.* quo supra dictum est. Item anno XII. eiusdem regis Assyriorum Europa filia Agenoris rapta legitur.

Capvt XV.

Sosarmus rex Assyriorum. SOSARMVS XXIV. rex Assyriorum, regnauit annos XIX. Huius anno III. Minos rex Cretæ obtinuit mare. Item Hercules vicit Antæum, qui filius terræ à Poëtis dictus est: quia palestricæ artis certaminum, quæ in terra exercentur, scientissimus erat. Et istis temporibus Abimelech F. Gedeonis, de quo dictum *Abimelech F. Gedeonis.* est supra, tenuit principatum apud Iudæos per annos tres, vt quidam dicunt, & post eum Thola de tribu Issachar tenuit principatum annis XXIII. Anno huius *Ilium à Iasone destruitur.* regis IIX. traditur Ilium destructum à Iasone & Hercule. Postquam Iason reuersus est Thessalonicam, Hercules volens vindicare iniuriam, quam sibi & sociis suis rex Laomedon repellendo eos à terra sua, dum pro aureo vellere nauigarent, impudenter irrogauerat, quosdam reges & principes Græciæ congregauit, videlicet, Peleum regem Thessaliæ, Thelamonem regem Salaminis fratrem Pelei, & Castorem ac Pollucem fratres reges prouinciæ Spartanæ, & ducem Nestorem de insula Pylos. Cum his Iason & Hercules versus Phrygiam nauigando *Sigæum promontorium.* se dirigunt, & dum circa Solis occasum portum quendam, qui Sigæum dicebatur, intrauerant, consilio habito exercitum suum in duas partes diuidunt: quarum vna versus Ilium, quæ Troia minor dicta est, sub noctis silentio se dirigit, vt exeuntibus Troianis ciuitatem tendat insidias: & altera pars, die illucente, patentem procedit in campum Troianos ad bellum prouocando. Græcis itaque apparentibus in campo, Troiani arma capiunt, & Græcos bello appetunt: qui dum bello se mutuo inuadunt, Græci ex insidiis erumpentes ciuitatem capiunt, & occisis masculis vniuersis, ciuitatem relinquentes, ad bellum, quod geritur in campo, festinant: Vnde bellum durius committitur, & rege Laomedonte occiso *Laomedon occiditur.* ab Hercule, Troiani fugiunt, qui cædi supererant: & Græci victoria obtenta ad ciuitatem redeunt, & nauibus spolijs onustis cum virginum & nobilium mulierum præda recedunt. Inter ipsas virgines abductas erat puella miræ pulcritudinis *Hesione filia Laomedontis.* Hesione nomine, filia regis Laomedontis, quæ data est Telamoni regi in præmium virtutis: quia ipse primus ciuitatem victor intrauit, vnde Ouidius XI. Metamorphos.

Nec pars militiæ Telamon sine honore recessit
Hesioneque data petitur.

Telephus rex Gothorum. Quidam dicunt, vt Dio historicus, quod Hercules quandam aliam filiam Laomedontis abduxit captiuam, quam dedit Telepho filio suo vxorē: qui postea factus est rex Gothorum, & regnum eius fuit Mœsia seu Mysia, habens ab oriente ostia Danubij: à meridie Macedoniam: ab occasu Histriam, & à septentrione Danubium. Hic habuit bellum cum Græcis, in quo Thersandrum ducem Græciæ interemit, & Achillem, Aiacem, Diomedem, & Vlyxem fugauit. Sed non videtur verisimile, quod iste Telephus fuerit filius Herculis, cum in historia scribatur, quod Telephus F. Herculis fuit cum Græcis, quãdo se conferre volebant ad Troiam contra Priamum regem: & ipse cum Achille subegit insulam Messanam, quã credunt esse Siciliam, de qua ministrauit Græcis victualia per tempus obsidionis Troiæ, quæ postea facta est: nisi diceretur, quod ipse postea fuisset cum Græcis pacificus. Sed videtur obstare quod dicitur in historia Gothorum: Telepho rege *Ariphilus R. Gothorum.* Gothorum defuncto, Ariphilis filius eius successit ei in regnum, ex Priami Phrygũm regis germana progenitus, qui bello volens interesse Troiano, vt parentibus, pu-

bus puta Priamo & suis ferret auxiliũ, statim cùm venisset extinctus est. Nisi tunc forte diceretur, quod postquã pater eius cũ Achille insulam Messanã obtinuit, & durante obsidione Troiana pater decessisset, & postea filius succedẽs in regnũ, se versus Troiã contulisset magis fauẽs generi materno, quã paterno. Sed Ouid. metamorph. VI. dicit de quadã filia Laomedõtis regis, quã Antigonen vocat. *Antigone. filia Laomedontis.* dicitur etiã, quod Iason cum Medea fuit postea de vrbe Thessalonica pulsus: & priuignus eius fuit Medus, qui postèa Medeam ciuitatẽ construxit, & ab illo Media regio, & Medi sunt appellati: & producitur e ante a. Vnde Ouidius lib. 3. Tristium. *eleg. 8.*

Nunc ego Medeæ vellem frenare dracones.

CAPVT XVI.

POstquam Ilium, siue Troia prima, fuit à Græcis destructa, supererat quidam filius Laomedontis nomine Priamus: *Priamus F. Laomedontis.* qui percipiens in partibus remotis, qua cum exercitu eo tempore moram traxit, exitium parentũ & patriæ celeriter suos versus patriã cœpit dirigere gressus. Et postquã domum reuersus est, subditis regni sui congregatis, Troiã in ea magnitudine & pulcritudine restaurauit, *Instaurat Troiam.* quod nusquã legitur ciuitas aliqua tãtæ magnitudinis ac tanti fuisse decoris. Vnde murus eius in circuitu erat altitudinis CC. cubitorum, & turres, non multum ab inuicem distantes, excrescentis altitudinis, super murum eminebant. Introitus & exitus in sex portis fuerant, nec erat in ea ædificium aliquod tam paruum, quod super terram marmore decoratum in altitudine LX. cubitorum non foret erectum: & erat longitudo eius trium dietarum, & totidem latitudo eius, & in eminentiori loco, super cuiusdam rupis excelsæ summitatem, ipse Priamus ædificauit pro suæ habitationis hospitio famosum habitaculum, quod Ilion seu Ilium, nominauit. *Ilium.* In hac ciuitate diuersorum genera ludorum inuenta fuisse dicuntur, videlicet ludus taxillorum, ludus aleæ & ludus scacchorum: *Ludi Troia inuenti.* licet quidam dicunt, quod prædicti à Græcis in otio Troiani belli sunt inuenti, sed verisimile est, quod ab vtrisque, videlicet Græcis & Troianis sunt inuenti. Dicit autem Isidorus lib. XVIII. Etymolg. Ludus aleæ inuentus fuit à Græcis in ocio Troiani belli, per *cap. 60.* quemdam militem Alea dictum: & ab illo ludus ipse nomem accepit. Et Ouidius in libro de vetula dicit: quod Vlyxes fuit inuentor ludi Scacchorum, *Vlysses inuentor ludi Scacchorũ.* quem ipse inuenit in ocio Troiani belli: & commendat subtilitatem ingenii inuentoris declarans, quomodo ludus ipse factus est ad instar motus cœli. Vnde videntur errare, qui dicunt, quod temporibus Euilmerodach filii Nabuchodonosor ludus ille sit inuentus. Priamus rex Troianorum habuit vxorem nomine Hecuba: *Hecuba vxor Priami.* ex qua genuit V. filios & III. filias. *Filij Priami* Primogenitus vocabatur Hector inauditæ strenuitatis miles, virtute maxima bellicosus. Secundus filius dicebatur Paris, alio nomine Alexander, omnium iuuenum speciosissimus. Tertius dictus fuit Deiphobus vir strenuus, & consiliorum perspicuus. Quartus nominabatur Helen9 vir multæ scientiæ, & sagacitatis. Quintus fili9 dictus erat Troilus multũ virtuosus in bello. Filia primogenita dicta fuit Creusa & ipsa fuit vxor Æneæ. Secũda vocabatur Cassandra *Filia eiusdem.* in multis artibus perita, & habuit notitiam futurorum: Vnde quidam tradunt eam fuisse vnam de Sibyllis. Tertia dicta fuit Polyxena puella miræ pulcritudinis. Præter quinque filios suprâdictos rex Priamus habuit XXX. filios naturales de diuersis concubinis, qui omnes erant viri bellatores. Postquam rex Priamus *Priami legatio in Græciam.* secundum quod in animo suo proposuerat Troiam perfecerat, de consilio suorum fidelium misit in Græciam ad regem Telamonem, qui sororem suam Hesionem tenebat, & alios principes Græciæ, vt sororem suam sibi restituerent, quam captiuam de Troia abduxerant, & hanc legationem Antenor vir *Antenor.* illustris & multæ sagacitatis expleuit: sed ipse ab omnibus, quos ad hanc restitutionem faciendam de Græcis accessit, est cum indignatione repulsus: de quo cum rex Priamus per Antenorem de Græcia reuersum plenius informatur, concipit in animo suo exercitum dirigere contra Græcos: quare consilio communicato omnibus suis suadet, vt contra Græcorum superbiam cum studeant iuuare fideliter & filios suos ad hoc specialiter adhortari conatur. Quorum quidam

à bellis abſtinendum eſſe ſuadebant vt Hector: alij, vt Paris & Deiphobus & Troilus, bellum ſuadent attentandum. Vnde finaliter rex miſit Paridem & Deiphobum filios cum nauibus gentibus armorum onuſtis in Græciam, qui nauigando ad inſulam Cytheram, in quo eodem tempore feſta Veneris peragebantur, peruenerunt. Erat autem prope hanc inſulam regnum cuiuſdam regis, qui Menelaus dicebatur, & regnum eius Lacedæmonia poſtea dictum eſt: cuius vxor Helena nomine, omnium mulierum Græciæ pulcerrima, ad feſta Veneris eodem tempore venerat: quam Paris ibidem ſpoliato templo rapuit, & omnia cum multis captiuis Troiam vſque perduxit. Cumque Caſtor & Pollux, fratres Helenæ, ſororis ſuæ raptum, fama deferente, percipiunt, nauibus celeriter præparatis, mari ſe committunt, & raptores ſororis inſequuntur: ſed oborta tempeſtate maris ipſi cum ſuis ſunt ſubmerſi: & quia mors eorum diu manſit incognita, quidam finxerunt eos tranlatos in cœlum, & ſignum Zodiaci quod Gemini appellatur conſtituiſſe. Paris autem cum ſuis ſaluus perueniens Troiam à patre honorificè receptus eſt. Sed Caſſandra dixit propter hoc Troiam à Gręcis deſtruendam, ſicut & prædixerat, quando Paris cum exercitu ſuo in Græciam ſe conferre diſpoſuit.

Paris & Deiphobus nauigant in Græciam.

Helena rapitur à Priamo.

Caſtor & Pollux ſubmerſi.

Caſſandra Vates.

CAPVT XVII.

MENELAVS rex ob vxoris ſuæ raptum nimio dolore ſtimulatus, amicos ſuos conuocat, & ab vniuerſis Græciæ principibus auxilia contra Troianos implorat: qui omnes precibus ſuis annuentes conuenerunt ad eum numero LXIX. reges, principes, duces & comites: inter quos præcipue fuerunt Agamemnon rex Mycenarum frater ipſius Menelai: Achilles F. Pelei regis Theſſaliæ: Vlyxes rex Achaiæ: Diomedes de regno Argiuorum, & Palamedes F. regis Naupli. Congregatus eſt igitur exercitus eorum habens naues MCCLII. continentes DCCCVI. millia armatorum. Cumq; conueniſſent in portu Theſſalonicæ, miſerunt ad conſulendum Apollinem in inſulam Delphos, & de futura victoria ac Troiæ deſtructione reſponſum receperunt: tamen poſtquam portum Tenedon, quem in primo progreſſu ad partes Phrygiæ armis obtinuerāt, & ſex miliaribus à Troia diſtabat, primò attigerunt, infra vnius anni ſpacium verſus Troiam ſe conferēdo mari ſe cōmittere non audebant. Inter hæc rex Priamus multos reges & principes cōgregauit, ita quòd vna cū incolis regni ipſe habuit DCLXXVI. armatorum, & Hectori filio ſuo totius exercitus ducatum commiſit. Græci verò, poſtquam plus anno in portu Tenedo ſteterant, oportunitate captata, ſe cum nauibus ſuis conferunt verſus Troiam. Troiani verò Græcos videntes arma capiunt, & Græcos à litore arcere conantur: Vnde bellum inſtauratur: & impulſu nauium improuiſo multi de Græcis ſunt ſubmerſi. In hoc bello HECTOR regem Philardorum Proteſilaum nomine, qui in fortitudine ſua mirabiliter contra Troianos præualuit, ictu gladij ſui duas dimidiauit in partes, non obſtantibus armis: & ſic mortuus eſt. Et Achilles vulneratur, ſic quòd ſequenti die bellum ingredi non valebat. Et propter crebros acceſſus nauium Græcorum ad litus, & Troianorum accurſus ex aduerſo, ipſi inuicem, nunc illi, nunc iſti decies & octies retrocedere ſunt coacti: donec, nocte ſuperueniente, à bello ceſſatum eſt: in qua quidem nocte Græci tentoria ſua fixerunt in campum. Illucente igitur die ſequenti, vir bellicoſus & ſtrenuus Hector dux Troiani exercitus vniuerſos bellatores ſuos mandauit armari, & aciebus ordinatis ciuitatem egreſſus, contra Græcos bellum inſtaurat. Et Agamemnon, rex Mycenarum, quem Græci ducem exercitus ſui conſtituerunt, aciebus ſuis ordinatis, ex aduerſo procedit ad bellum. In hoc bello Hector mirabilia commiſit, omnes acies Græcorum in fortitudine ſua penetrans, in primo congreſſu Patroclum quēdam principem Græciæ, intimum amicum Achillis, occidit. Inter tria millia armatorum equitum Hector pedes ſe defendit, ita quòd nec equum eius de manibus ſuis eripere poterant: nec eum intercipere, & tandem eis inuitis equum aſcendit, & in fortitudine equi ipſius per acies diſcurrit: ac poſtquam pluſquam M. homines

Expeditio Græcorum in Troiam.

Priami exercitus.

Proteſilaus occiditur.

Patroclus ab Hectore caſus.

homines interfecit, vulneratus est à Mnestheo duce Athenarum: quare bellum egreditur, & vulnere ligato revertitur, & adhuc plusquam M. homines occidit: inter quos Merionem de regno Cretæ peremit: & tandem occurrit ei *Item Merion R. Cretæ.* Telamonius Aiax, filius Hesiones sororis regis Priami, qui fortiter ei resistebat, ita vt Hector miraretur, quisnam is esset. Iam enim Troiani prævalebant aduersus Græcos, quod ignem in naues Græcorum inijcere, & eorum deprædari tentoria tentauerunt. Ad petitionem Aiacis Hector, dum eum amitæ suæ filium esse cognouit, suos à bello revocauit: & illo die deinceps à bello cessatum est. Cecidit autem in hoc bello Cassibalus frater naturalis Hectoris, quem rex Thoas occidit. Sequenti vero die, Troianis ad bellum, Hectore præcipiente, paratis, Græci petunt inducias: & per duos menses treugæ firmatæ sunt: quibus transactis rursus ad *Induciæ.* bellum procedunt, in quo Hector & Achilles conueniunt, ambo se sternunt ab equis, & durum deinde certamen inter eos committitur, donec per notos suos ab inuicem separati sunt. Hector vero postquam dimisit Achillem, multos occidit: nam Archilochum & Protenorem regem, quolibet eorum vno ictu gladii, non *Hectoris fortitudo.* obstantibus armis, per medium diuiso peremit: & similiter quendam militem eorum duas diuisit in partes. Quapropter nocte sequenti Græci conueniunt de morte Hectoris tractaturi: desperabant enim omnes in victoria, quamdiu Hector superesset. In tertio vero bello cecidit rex Hyspon senex ex parte Troianorum: *Tertium prælium inter Græcos & Troianos.* Hector & Achilles acriter mutuo pugnant: Paris Menelaum lethaliter vulnerat, & rex Thoas à Troianis capitur, quem rex Priamus volebat occidere, sed Hector & Æneas noluerunt ei in hoc censentire. In quarto bello Achilles inter- *Quartum prælium.* fecit regem Larissæ, qui dictus fuit Hyspon grandis, & erat filius gigantis: & Diomedes regem Antipum occidit: Hector tres reges Græcorum interfecit: Æneas regem Amphicum peremit: deinde Achilles quendam regem, qui Philis dicebatur, occidit. Item in eodem bello Hector duos reges, & quendã ducem Salaminæ occidit. Et in eodem bello rex Epistropus, de partibus orientis, Græcis multa intulit incommoda, & præcipue in virtute cuiusdam sagittarij monstrosi, quem secum adduxerat. Hic enim sagittarius ab vmbilico sursum erit homo, & *Sagittarius monstrosus.* tectus corio piloso, & ab vmbilico deorsum erat quasi equus, & habuit oculos flammeos, & visu suo terruit equos, vt ipsi, quamuis calcaribus vrgerentur, retrocederent. Hic multos Græcorum suis sagittis occidit: & tandem in hoc bello Diomedes eum necessitate compulsus interfecit. Græci etiam Anthemonem, virum nobilem de Troianis, captum ad sua tentoria duxerunt. Deinde cum se- *Quintum prælium.* quenti die in quinto bello multi Græcorum cecidissent, Græci petunt à Priamo inducias trium mensium, quas eis concessit, licet Hectori displiceret: quia He- *Induciæ.* ctor videbat Græcos belli cæde fatigatos. His treugis durantibus commutati sunt quidam captiui & Hector ad castra Græcorum se contulit absq; armis. Vnde Achilles inter cæteros principes eorum eum lætanter suscepit, sed alterutrum inter plurima verba commoti ad iram, duellum sibi mutuo indixerunt: sed reges & principes vtriusque partis noluerunt consentire in pacta, sub quibus volebant duellare, videlicet, si Hector vinceret, à Troia Græci recederent, Troianos super Helenæ raptu de cætero non molestaturi: & si Achilles vinceret, Troiani Græcis essent perpetuo seruituri: quamuis rex Priamus, de fortitudine Hectoris plenarie confisus, in hoc casu se committere fortunæ consensit. Trium itaque *Sextum prælium.* mensium elapsis inducijs, iterum proceditur ad bellum, quod per dies x x x. continuatum est: in quibus multi ceciderunt ex vtraque parte, sed plures de Græcis. Hector duos reges occidit, & contra Achillem vna vice tantum instabat, quod mille viros, qui Achillem iuuabant, interfecit. Achilles duos Duces occidit: ceciderunt etiam in his x x x. diebus sex filii naturales regis Priami. Vnde rex Priamus petit inducias sex mensibus, quæ concessæ sunt. Quibus elapsis secutum est bellum, quod continuatum est per dies x i i. quare propter fœtorem cadauerum Græci petunt inducias x x x. dierum: quia magna mortalitas invasit exercitum in castris. Euolutis x x x. diebus, vterque procedit ad *Septimum prælium.* bellum. Andromacha vero Hectoris vxor, nocte præcedente hoc bellum ta-

Somnium Andromaches.

lem prodidit visionem: quod si Hector illa die ad bellum procederet, mortem euadere non posset: quare ipsa diligenter rogat eum, vt saltem illo die à bello desistat: sed ipse verba illa vana iudicans, vxoris suæ monitis obtemperare renuit. Quare Hecuba mater eius & sorores suæ, cum Helena, & aliis nobilibus mulieribus cum lacrymis eum rogant à bello desistere: sed cum precibus earum nec lacrymis moueretur, venit Priamus pater eius ad ipsum, & eum iam equo insidentem multis precibus vix auertit, & ad palatium reduxit: nec tamen Hector arma deposuit. In hoc bello Margariton filius naturalis Priami occisus est ab Achille. quod cùm ad Hectoris peruenit notitiam, ipse vindicaturus fratrem, bellum furibundus ingreditur, multos prosternit: tres duces peremit, & Achillem grauiter vulnerat. Vnde Achilles bellum egreditur, vulnereque ligato regreditur, & considerans Hectorem circa captionem cuiusdam regis occupatum, ipsum non aduertentem aduentum eius, lancea sic grauiter vulnerauit,

Hector ab Achille occiditur.

quòd ipse cadens in terram mortuus est: quod videns rex Edemon sic grauiter percussit Achillem, quòd ipse semiuiuus ad tentoria delatus est. Hic quidem in bellis superioribus præter principes & duces, quos occidit XIIX. reges de Græcis manu sua peremerat. Vnde Græci de morte eius maximè gauisi sunt: petunt tamen duorum mensium inducias, quæ eis concessæ sunt: & in-

Sepelitur magnificè.

terim Hector sepultus est in templo Apollinis magnificentia regali. Cumque post inducias supradictas ad bellum processum est, cecidit ex parte Troianorum rex Persarum: & deinde iterum treugæ factæ sunt, inter quas dies anniuersarius obitus Hectoris instabat: quo die Achilles Troiam intrabat visurus ab intra deco-

Polyxena soror Hectoris.

rem ciuitatis: cumque intrauit templum Apollinis, vidit Polyxenam sororem quondam Hectoris, ad ipsius sepulcrum anniuersarii obitus sui diem plangentem, cuius captus amore languidus effectus est: ita vt magis virginis illius, qua pulcriorem se non vidisse testatus est, amorem sibi conquirere, quam Græcorum de Troianis victoriam cogitauit. Eo tamen sic æstuante, ipse Troilum fra-

Achilles ambit Polyxenam.

trem Hectoris industriosè occidit: & nihilominùs ad Hecubam reginam pro matrimonio cum Polyxena contrahendo nuntium secretum destinauit. Hecuba verò regina appetens filios suos vindicare, ei dolosè consentit: & dum ad eam in templum Apollinis treugis durantibus venit caussa desiderii perficiendi,

Occiditur à Paride.

ea tradente à Paride ibidem occisus est: & Palamedes Filius regis Naupli occidit Deiphobum fratrem Hectoris, quem Paris eadem die rursus interfecit. Et tandem in bello vicesimo Paris & Aiax se mutuo interfecerunt. Sed quis iste Aiax fuerit non plenè constat. Nam Telamonius Aiax clam occisus fuit de nocte, & Aiax Oileus post recessum Græcorum de Troia naufragium pertulit, &

Error ex vitiosa lectione.

se natando saluauit: sed Ouidius XII. Metamorphos. de Aiace, quòd dictus fuit Olenius, dicit

Non ea Tydides non audet Olenius Aiax.

Si ergo diuersi fuerunt Aiax Oileus, & Aiax Olenius, potest esse, quòd Aiax Olenius à Paride occisus est.

CAPVT XVIII.

Neoptolemus cognomento Pyrrhus.

POST mortem Achillis Græci miserunt pro filio suo Neoptolemo, qui alió nomine Pyrrhus dicebatur, vt veniens patris sui mortem vindicaret. Et postquam mortui sunt Hector, Deiphobus, Paris & Troilus, filii Priami, ipse quamuis requireretur à Græcis ad bellum, ciuitatem aperire recusauit, quia spem habuit de quodam succursu fideli. Erant enim in partibus Orientis quædam fæminæ bellicosæ sine viris, in quadam habitantes prouincia, quarum adolescentium

Amazones.

cura potissima fuit armis bellicis insudare. Istæ fæminę originem traxisse scribuntur à Gothis: Eo namque tempore, quo Ioseph natus est, Gothi multiplicati in

Berig rex Gothorum.

partibus septentrionis, egressi cum rege suo Berig aptiores sibi sedes quærebant: & cum ad terram nauibus suis appulerunt, inuaserunt fines Wandalorum, ipsisque superatis processerunt ad Scythiam. Cumque post mortem Berig, Filimer quintus

quintus rex Gothorum, filius Gadarici, expeditionem faceret in Scythia, reperit in populo suo quasdam magas mulieres, quas Gothico sermone Alirumnas dixerunt, easque habens suspectas de medio sui proturbat, longeque ab exercitu fugatas in solitudine coëgit errare: quas syluestres homines, quos nonulli Faunos vocant, per desertũ vagantes dũ vidissent, & earum complexib. in coitu se commiscuissent, genus hominum ferocissimum ediderunt, qui Hunni appellati sunt, & inter Mæotidas paludes per multa secula latuerunt: de quibus infra suo loco dicetur. Post mortem Filimer regis Gothi ad mare Ponticum procedebant, & regnante apud eos Taunase, Vesosis rex Ægypti bellum eis intulit, quem Taunasis rex Gothorum vsque in Ægyptum fugauit: & in reuertendo pene totam Asiam subiugauit. Vnde quidam de suis provincias subiugatas contuentes omni fertilitate pollere, desertis suis sponte in Asiæ partibus resederunt, de quibus Parthi progressi feruntur: vnde Parthi eorum lingua fugaces interpretantur. Sic etiam Gepidæ à Gothis progressi, nomen à re sortiti sunt: nam Gepanta in lingua eorum tardus dicitur, & naves eorum, quando Gothi egressi sunt insulam Scanziam, tardius venerunt. Post mortem Taunasis cum successores eius in partibus alienis expeditionem facerent, fæminæ Gothorum à quadam vicina gente tentantur in prædam, quæ vt à viris suis doctæ fuerant, fortiter restiterunt, hostesque suos super se venientes viriliter abegerunt. Qua patrata victoria, fretæque maiori audacia, arma capiunt, & duas audaciores eligunt in Duces, quarum vna dicta fuit Lampeto, alia dicta fuit Marpesia. Lampeto patrios fines defendebat, & Marpesia agmine fæminarum sumpto, exercitum duxit in Asiam, diuersasque gentes superans, aut pace concilians, ad Caucasum montem peruenit: ibique certum tempus demorans loco nomen dedit saxum Marpesiæ: in quo loco postea Alexander M. portas constituens eas Pylas Caspias nominauit. Et ab isto loco, qui dictus est saxum Marpesiæ, Saxones sunt appellati, quos idem Alexander ex Macedonib. quasi fideliores sibi, eligens ad custodiam reliquit ibidem: & post mortem eius inde egressi sunt, prout infra suo loco dicetur. In hoc loco fæminæ prædictæ commanentes confortatæ sunt: vnde egressæ Armeniam, Syriam, Ciliciam, Galatiam omniaque Asiæ loca æqua felicitate domuerũt: Ephesũ ciuitatẽ condiderũt, & in ea templũ Dianæ, q. miræ pulcritudinis fuit, fabricauerunt, & sic tandẽ ad socias suas in cautes Marpesias redierunt. Quæ veritæ ne earũ proles rarescerct, à vicinis gentib. concubitũ petierunt, factis nundinis semel in anno, ita vt futuris temporib. eadem die reuertentib. in idipsum, quicquid partus masculini edidisset mater patri redderet: quicquid vero fæminei sexus nasceretur, mater ad arma bellica erudiret. Et quia sic habitabant sine viris, dictæ sunt Amazones, quasi ἅμα ζῶσαι: vel dictę sunt Amazones, eo quod habebant dextras mammas adustas, ne sagittarum iactus impediretur, & hanc quam adusserant mammam nudabant: vnde Amazon quasi ἄνευ μαζοῦ vt dicit Isidorus. Et hæ fæminæ tenuerunt regimen vsque Alexandrũ M. qui eas omnino deleuit: quoniam partim ab Hercule, partim ab Achille olim deletæ fuerunt, & deinde Alexander eas vsque ad internecionem deleuit, vt testatur Isidorus. Dicitur enim, quod Hercules & Achilles habuerũt bellum cum Hippolyta regina Amazonum, & superata ea abstulerũt sibi baltheum, quod ipsa regi Getarum abstulerat in bello, & vtrumque bellum actum fuerat iuxta fluuium Thermodoontem. Vnde Ouidius IX. Metamor. loquens de morte Achillis dicit:

Ac si fæmineo fuerat tibi Marte cadendum
Thermodontiaca malles cecidisse bipenni.

In historia tamen Alexandri Magni legitur, quòd ipse susceperit has fœminas in gratiam: sed alij, vt Isidorus & Iordanes episcopus, dicunt, quòd Alexander eas omnino deleuit: quamuis quidam adhuc eas esse affirmant, prout legitur in libello Iohannis de Mandauilla. Sed constat, quòd Romani post mortem Alexandri omnia regna Orientis vsque Indiam subegerunt virtute bellorum: nusquam tamen legitur, quòd ipsi habuerint bellum cum Amazonibus. Item postquam fides Christiana vsque ad fines orbis terræ per Apostolos Christi &

Filimer R. Gothorum.
Alirumnæ.
Fauni syluestres.
Hunni.
Vesosis R. Ægypti.
Parthi à Gothis oriundi.
Itẽ Gepidæ.
Lampeto & Marpesia Amazonum duces.
Caspiæ Portæ.
Ephesus ab Amazonib. condita.
Amazones vnde dictæ.
Etym. lib. 9. cap. 2.
Ibidem.
Hippolyta regina Amazonum.
An adhuc repertantur Amazones.

alios ſanctos perducta eſt, ita vt aliqui eorum fines Indiæ penetrarint, nuſquam tamen legitur, quod aliquis eorum Amazonibus prædicauerit, vt Paulus diaconus eccleſiæ Romanæ in geſtis Longobardorum teſtatur Amazones fuiſſe deletas, antequam Longobardi originem habuerunt. Eo igitur tempore quo Troia obſeſſa eſt à Græcis, regnabat apud Amazones regina quædam, nomine Penthesilea virgo nimium bellicoſa, Hectorem propter ſtrenuitatis ſuæ famam multum diligens, & videre eum deſiderans. Hæc audito, quod Græci Troiam obſederant, cum mille puellis multa ſtrenuitate pugnantibus apud Troiam ſe contulit pugnatura. Cumque Troiam peruenerat, audito quod Hector iam mortuus fuerat, nimium triſtis effecta, petit ſe contra Græcos ad bellum admitti. Vnde Pentheſilea cum puellis ſuis & Troianis procedens ad bellum multa contra Græcos certamina geſſit: infraque vnius menſis ſpacium plusquam x. hominum millia ex vtraque parte perierunt. Et tandem in vltimo bello Pyrrhus filius Achillis Pentheſileam gladio percuſſit, eamque in fruſta concidit, & ceciderunt vna die circiter x. millia Troianorum. Et puellæ Pentheſileæ videntes dominam ſuam mortuam, tanquam deſperatæ in Græcos irruerunt, & de eis plusquam duo millia perierunt, & omnes puellæ occiſæ ſunt præter XL.

lib. 1. cap. 15.

Pentheſilea Amazonū regina.

Interficitur a Pyrrho.

CAPVT XIX.

Troia proditur Græcis.

CVM igitur poſt bella prędicta Troianis non erat oportunitas aperiendi ciuitatem cauſa belli, Antenor & Æneas, pręcipui conſiliarij regis Priami, de traditione ciuitatis cum Græcis tractare cœperunt. Et tandem, ſi ipſi cum ſuis ſaluari poſſint, ciuitatem Græcis tradere ſpondent. quod tandem, poſtquam bellatum eſt annis x. menſibus VI. diebus XII. multis cum rege Priamo doloſis tractatibus præhabitis, perfecerunt. Cum enim de pace, inter Troianos & Græcos certo modo ſeruanda, iuramenta præſtari deberent, rex Priamus iurauit ſimpliciter, pacem ſe ſeruaturum, & auri & argenti pondera ac frumenti menſuras iuxta modum & formam, quibus Æneas & Antenor hæc vna cum Vlyxe & Diomede, qui ex parte Græcorum ad hoc ordinati fuerunt, fieri ordinauerāt, ſe ſoluturū: Gręci vero fraudulenter iurauerunt, videl. ſe pacē ſeruaturos eo modo, quo per ipſos cōpoſitores erat ordinatū. Cum igitur ipſi compoſitores tractauerāt, ſub ſpecie pacis & concordię Græcis ciuitatē ipſam tradendā, Græci præſumſerunt, ad pacē ſimpliciter obſeruandam ſe non eſſe obligatos. Die igitur ad hoc ſtatuto veniente, Græci naues ſuas auro & argento atque frumento iuxta ordinationem compoſitorum onerantes, à terra recedere ſimulabant: nocte vero ſuperueniente Antenor & Æneas portam ciuitatis clam aperiunt, & Græcos intromittunt. Vnde Græci ſuper Troianos irruunt, & indifferenter quoſcunque apprehendunt morti tradunt, traditorum amicis intra domos illorum, certis interſignis ſignatas, ſeruatis illæſis.

Priamus R. Troianorum occiditur.

Hecuba lapidibus obruitur.

Priamus rex hac clade cognita, fugit in templum Apollinis: in quo à Pyrrho interfectus eſt. Caſſandra fugit ad templum Mineruæ: quæ capta viua ſeruata eſt, & poſtmodum data eſt Agamemnoni regi Mycænarum in præmium, quia ipſa dux totius exercitus Græcorum fuerat. Hecuba regina ex nimio dolore quaſi verſa in rabiem, dicitur lapidibus fuiſſe obruta. Alii dicunt eam abductam viuam. Polyxena ſoror Hectoris à Pyrrho ſuper ſepulcrum Achillis occiſa eſt. Helenus frater Hectoris quoniam ſemper bellum diſſuaſit, liber dimiſſus eſt. Hic Helenus dicitur fuiſſe ſacerdos in templo Mineruæ, quæ Pallas etiam dicitur: & captus cum Palladio, hoc eſt, imagine Palladis, ſeu Mineruæ, de qua imagine ſeu ſimulacro Troiani confidentiam habuerunt, quod, quamdiu illud ſimulacrū eſſet intra mœnia ciuitatis, ciuitas ipſa nequaquā periret, & illud Vlyxes traditione Antenoris acquiſiuit Vnde Ouid. 13. Metamorph.

Helenus ſacerdos.

Priamidemq́; Helenum rapta cum Pallade captum. In hiſtoria vero Troiana legitur, ſacerdotē ipſius Mineruæ dictū Thoas, & hic auro corruptus tradidit voluntarie Palladiū. Auguſtinus tamē 1. de C.D. videtur velle, quod ſacerdotes Mineruæ occiſi ſunt clam, & tunc ſimulacrum eſt ſublatum. Dicit enim: Nec ideo Troia periit,

Pa[illegible]

c. 2.

quia

quia Mineruam perdidit. Quid enim priùs ipsa Minerua perdiderat, vt periret? An fortè custodes suos? Hoc sanè verum est, illis quippe interemtis potuit auferri. Neque enim homines à simulacro, sed simulacrum ab hominibus seruabatur. Quomodo ergo colebatur, vt patriam custodiret & ciues, quæ suos non potuit custodire custodes? Insuper Græci propter strenuitatem Hectoris Andromacham ejus vxorem, & filios diuersos dimiserunt liberos, & Pyrrhus filius Achillis eam duxit vxorem. Helena Menelao restituitur: quam tamen multi principes Græcorum morte dignam asseruerunt. Demum Græci mœnia Troiæ & palatia ipsius, nec non Ilium partim ferreis instrumentis, partim igne deiecerunt. Capta est vtique Troia à quadringentesimo quarto anno Nini regis Assyriorum: siue à natiuitate Abrahę anno octingentesimo tricesimo quinto: à natiuitate Moysi anno quadringentesimo decimo: sub rege Assyriorum XXV. prout infra patebit. Sicut etiam de alijs jam simul propter condependentiam rerum gestarum supradictis suis in locis, quibus temporibus acta sunt, infra dicetur.

Andromacha nubit Pyrrho.

Tempus deletæ Troiæ.

CAPVT XX.

AGamemnon rex Mycenarum, princeps exercitus Gręcorum, post Troiæ captionem principes ad colloquium conuocauit, & de duobus quæsiuit. Primū erat an fides seruari debeat traditoribus ciuitatis, videlicet Antenori & Ænec? ad quod responderunt, quòd vtiq; fides eis esset seruanda. Secundum, quis deberet esse modus in distributione rerum ipsius ciuitatis? & responderunt, quòd modus distributionis deberet attendi secūdum merita, & labores vnius cuiusq;. Vnde orta est dissensio inter Ajacem Telamonium & Vlyxem de Palladio, videlicet, quis eorum illud obtineret, quoniā Ajax omnibus regibus & principibus se præferendum æstimauit in pręmio: quia in bellis præ alijs maiora fecerat: nec fuit aliquis inter eos, qui se ei æquiparare præsumeret. Sed Vlyxes consilio suo & diuersis astutijs asseruit esse factum Troiæ excidium: quoniam ipse Palladium Troianis abstulisset, quod si factum non fuisset nihil Aiacis fortitudinem Græcis profuisse: tandem principes potestatem adiudicandi Palladium digniori arbitrio Agamemnonis & Menelai tradiderunt, qui adiudicauerunt illud Vlyxi. qui Vlyxes Helenam à morte, qua eam dignam multi principes & maximè Aiax asseruerunt, suis verbis dulcibus liberatam, Menelao restitui ordinauit. Quare Aiax commotus ad iram ægrum ostendit animū contra Vlyxem. Vnde quadam nocte sequente Aiax in tentorio suo clam jugulatus est: de quo Pyrrhus pręcæteris multum angustiatus, verba minatoria contra Vlyxem & Agamemnonem, quasi de morte Aiacis suspectos, multa diffudit: quare Vlyxes nauibus suis onustis de nocte à Troia recessit, & in Aulid[illegible]m insulam nauibus applicuit: in qua duæ mulieres sorores regnabant: quarum vna Circe vocabatur, quam Vlyxes tandem grauidam fecit, & ipsa filium peperit, qui Telegonus appellatus est. Et legitur, quòd istæ duæ sorores incantatrices & magæ fuerunt, ita quòd socios Vlyxis in bestias conuerterunt: deinde Vlyxes recedens incidit in manus piratarum, & spoliatus rebus omnibus dimissus est. Et deinde post alia multa pericula venit in Cretam: vbi rex Idomeneus eum honorificè suscepit, cui Vlyxes narrauit pericula, quæ passus erat, & quomodo ad quoddam oraculum deorum venerat, & ibi de omnibus, quæ interrogauit à dijs, responsum obtinuit, præterquam de anima sua, videlicet, vbi illa post mortē corporis esset mansura. Et rex Idomeneus dedit Vlyxi duas naues cum omnibus necessarijs: & sic ad regnum saluus peruenit, & lætanter receptus est ab vxore sua Penelope: quæ inter cæteras mulieres principum, qui fuerunt in obsidione Troiæ, de castitate, quam marito absente seruauit, est commendata. Et demū Vlyxes anno vitæ suæ CIII. à filio suo Telegono, quem Circe pepererat, dum ipse patrē visurus venerat, jaculo inopinatè vulneratus obijt: & regnauit post eum Telemachus filius ejus in regno Achaiæ, annis LXX. Sed Telegonus regnauit in regno matris suæ annis LX. De dissensione supradicta, quæ fuit inter Aiacem & Vlyxem dicit Ouidius lib. XIII. Metamorph. quod ipsa fuerit pro armis Achillis, quę vnus præ alio sibi nitebatur vendicare, & propter hoc Pyrrhus fuit vocatus,

Concilium principum Græcorum.

Contentio inter Aiacē & Vlyssem.

Aiax occiditur.

Circe impregnata ab Vlysse.

Idomeneus rex Cretæ.

Vlysses à filio occiditur.

vt ipſe arma patris indueret. Cæteris verò principibus Græcorum cum magna præda recedentibus, multi eorum naufragio perierunt: Vnde Ocætus frater Palamedis, bello Troiano peracto, malè informatus de modo mortis fratris ſui, quẽ Paris in bello ſagitta interfecerat, videlicet, quod à Græcis fuiſſet occiſus, & quòd falſò impoſuiſſent ſibi crimine traditionis exercitus Græcorum, & literam quandam, traditionis modum in ſe continentem, apud eum inuentam, narrantem de certo pondere auri, quod pro traditione recepiſſet, quod fraudulenter in lectum ſuum repoſitum inuentum fuiſſet, ab æmulis ſuis, in deſertis montibus regni ſui circa mare plurimos focos accendit, vt Gręcos nauigantes faceret errare: & huius occaſione multi ex Græcis credentes ſe portus accedere, nauibus inter ſcopulos inopinatè colliſis, naufragium paſſi ſunt: & de illo periculo Aiax Oileus natando vix nudus euaſit. Agamemnon rex ſaluus domum perueniens ab vxore ſua Clytemneſtra amore ſimulato ſuſceptus, ab Ægyſto famulo ſuo Clytemneſtræ adultero, ipſa procurãte, in lecto ſuo noctu occiſus eſt: Sed Oreſtes filius Agamemnonis, matre & Ægyſto comprehenſis, matrem publicè occidit, & Ægyſtum è furca ſuſpendit. Pyrrhus filius Achillis Andromacham, vxorem quondam Hectoris, ſecum abductam, duxit vxorem: & poſtea non contentus vxorem Oreſtis rapuit. Quare Oreſtes Pyrrho, in Delpho inſula volenti ſacrificare Apollini, inſidiatus, ipſum occidit. Andromacha verò eodem tempore de Pyrrho prægnans erat, & peperit filium quem Achilleiden nominauit. Hic, poſtquam adoleuit, fratrem ſuum vterinum, filium Hectoris, qui Laomedon dictus erat, in tantum dilexit, quòd ei regnum Theſſaliæ ſponte dimiſit. Menelaus cum Helena vxore ſua ſalûus peruenit in regnum ſuum. Diomedes cùm voluit redire domum in regnum, quod antea dictum regnum Argiuorum, tunc verò ſub ditione regis Mycænarum fuerat, prohibitus eſt ab Ægea vxore ſua: quoniã ipſa fuerat ſiniſtrè informata, quòd frater ejus Therſander, qui cum Diomede ſe verſus Troiam contulerat, & à Telepho rege Mœſiæ, vt ſupra dictum eſt, priuſquam Troiam perueniret, in via occiſus eſt, ſtudio Diomedis fuiſſet interfectus: quare Diomedes poſt receſſum Græcorum à Troia, Troiam reuerſus eſt, & factus eſt princeps reliquiarum civitatis: quoniam à vicinis tentabatur in prędam, à quibus Diomedes eos defendit: & tandem Diomedes ab vxore ſua eſt reuocatus: ſed dicitur, quòd non fuit reuerſus in regnum ſuum, ſed ſocijs ſuis conuerſis in volucres, ipſe inter deos viuus tranſlatus eſt. Pro quo ſciendum eſt, quòd de Vlyxe & Diomede ſupradictis tradunt hiſtorici: quòd ſocij Vlyxis carminibus Circes mutati ſunt in beſtias: ſocij Diomedis in volucres. Vnde Auguſtinus XVIII. de C.D. de gentilium erroribus circa pręmiſſa ſic dicit: Diomedem fecerunt deum, quem pœna diuinitus irrogata perhibent ad ſuos non reuertiſſe, ejuſque ſocios in volucres fuiſſe conuerſos, non fabuloſo poëticoq; mendacio, ſed hiſtorica atteſtatione confirmant. Item templum aſſerunt eſſe in inſula Diomedæa, non longè à monte Gargano, qui eſt in Apulia, & hoc templum circumuolare has alites, aquam roſtris verſus templum aſpergere, Græcis blandiri, & alienigenis eſſe infeſtas. Deinde ſubiungit: quòd Varro commemorat de ſocijs Vlyxis & de Arcadibus conuerſis in beſtias & lupos. Et ſubdit, quòd ipſe cõſtitutus in Italia audiuit de quadam regione dici illarum partium, quòd per quaſdam mulieres talibus malis artibus imbutas faciunt miniſtrari viatoribus, quibus vellent, in caſeo aliquid huiuſmodi, vnde mutarentur in jumenta, & portarent annonam cum alijs jumentis: & poſt multa dicit firmiſſimè tamen tenendum eſt: Omnipotentem Deum omnia poſſe facere, quæ voluerit, ſiue vindicando, ſiue pręſtando, nec dæmones aliquid operari ſecundum naturæ ſuæ potentiam, quia & ipſa angelica creatura eſt, licet proprio vitio ſit maligna, niſi quod ille permiſerit, cuius judicia occulta ſunt multa, iniuſta nulla. Nec ſanè dæmones naturas creant, ſi aliquid tale faciunt, ſed ſpecie tenus quæ à vero Deo ſunt creata commutant, vt videantur eſſe quod non ſunt. Non itaque ſolum animum, ſed nec corpus quidem vlla ratione crediderim Dæmonum arte vel poteſtate in membra, vel lineamenta beſtialia veraciter poſſe conuerti, ſed phantaſticum hominis, quod etiam cogitando ſiue ſomniando per rerum innumerabilia genera

Palamedis mors vindicata.

Naufragia principum Græcorum.

Mutua laniena inter principes Græcorum.

Diomedes dux Troianorum.

cap. 16.

Diomedis ἀποθέωσις.

cap. 17.

cap. 18.

Metamorphoſis hominum in beſtias.

genera variatur, & cum corpus non sit, corporum tamen similes mira celeritate formas capit, sopitis aut oppressis corporeis hominis sensibus, ad aliorum sensum, nescio quo ineffabili modo figura corporea posse perduci: ita vt corpora ipsa hominum alicubi jaceant, viventia quidem, sed multò grauius atque vehementius quam somno suis sensibus obseratis. Phantasticum autem illud veluti corporatum in alicuius animalis effigie apparet sensibus alienis, talisque etiam sibi homo esse videatur, sicut talis sibi videri posset in somnis, & portare onera: quæ onera, si vera sunt corpora, portantur à dæmonibus, vt illudatur hominibus, partim verò onerum corpora, partim jumentorum falsa cernentibus. Nam quidam nomine Præstantius patri suo contigisse indicabat, vt venenum illud per caseum in domo sua sumeret, & jaceret in lecto suo quasi dormiens, qui tamen nullo modo poterat excitari. Post aliquot autem dies cum euigilasse dicebat, & quasi somnia enarrasse, quæ passus est, caballum se scilicet factum, annonam inter alia iumenta baiulasse militibus, quæ dicitur retica, quoniam ad retia deportatur. Quod ita vt narrauit factum fuisse, compertum est: quæ tamen ei sua somnia videbantur. Indicauit & alius se domi suæ per noctem antequam requiesceret vidisse venientem ad se quendam Philosophum sibi notissimum, sibiq; exposuisse nõnulla Platonica, quæ antea rogatus exponere noluisset. Et cùm ab eodem Philosopho quęsitum fuisset, cur in domo ejus fecerit, quod in domo sua petenti negauerat. Non feci, inquit, sed me fecisse somniaui. Ac per hoc alteri per imaginem phantasticã exhibitum est vigilanti, quod alter vidit in somnis. Proinde quod homines dicuntur, mandatumq; est literis, à dijs vel potiùs dæmonibus, Arcades in lupos solere conuerti, & quod *Carminibus Circe socios mutauit Vlyxis*, secundum istum modum mihi videtur fieri potuisse, quem dixi: si tamen factum est. Diomedeas aurẽ volucres nõ mutatis hominibus factas, sed subtractis credo fuisse suppositas: neq; enim dæmonibus judicio Dei permissis huiusmodi præstigiæ difficiles esse potuerunt: quia socij Diomedis nusquam subitò apparuerũt, perdentibus eos vltorib⁹ angelis malis, in eas aues pro illis occulte alijs ex locis, vbi est hoc genus auium, ad ea loca perductæ sunt, ac repentè suppositæ, creduntur esse cõuersi. Quòd autem Diomedis in templum aquam rostris adferunt, & adspergũt, & quòd blandiuntur Græcigenis, atq; alienigenas persequuntur, mirandum non est fieri dæmonum instinctu: quorum interest persuadere deum factum esse Diomedem, ad decipiendos homines, vt falsos deos cum veri Dei injuria multos colant.

Præstantij pater mutatur in caballum.

Somnium.

Versus Virgilij in Pharmaceutria.

CAPVT XXI.

TRoia destructa, & ciuibus ejus hinc inde dispersis, multæ terræ & insulæ per eos sunt occupatæ. Dicitur enim, quòd Brutus, vnus de filijs naturalibus regis Priami, cum multitudine Troianorũ diutiùs per mare nauigando, tandem venit ad insulam quandam Oceani, quam gigantes quidam incolebant: eisque superatis insulam ipsam obtinuit, & a nomine suo deinde Brutania, & postea mutata litera Britannia dicta est, quæ demum Anglia nominata est, prout infra dicetur. Item dicitur, quòd Antenor cum multis Troianis & Paphlagonibus occupauit partes Venetiarum, prout superius dictum est. Æneas verò, Antenore procurante, Græcorum indignationem incurrit, ex eo, quòd Polyxenam filiam regis Priami occultauerat, ne in Græcorum manus incideret, quæ tamen prodita à Pyrrho occidebatur, & propterea Græci Æneæ exilium indixerunt. Vnde Æneas petijt sibi dari naues illas, cum quibus Paris profectus fuit in Græciam, quando rapuit Helenam, & tempus ad reformandum eas indulgeri, & datæ sunt ipsi naues XXII. & tempus ad reformandum eas indultum est. Recedentibus verò Græcis à Troia, Æneas cum suis seditionem mouit contra Antenorem, & in tantum contra eum laborauit, quòd cives Troiani, qui remanserãt, Antenori exilium indixerunt, & sic vterq; traditorum dominandi Troianis potestate, quam affectauerãt, fraudatus est. Æneas igitur recedens à Troia primò venit in Macedoniam: deinde in Siciliam: tandem tertio anno post excidiũ Trojæ venit in Italiam, vbi regi Latino affinitate coniunctus est. prout infra patebit.

Brutus fabulosus.

Obtinet Britanniã.

Æneas incurrit in odium Græcorum.

Impetrat naues Paridis.

Excidit dominio Troianorum.

Item quidam dicunt, quòd Æneas habuit fratrem quendam, qui Phrygas dictus fuit, cum quo egressa sit multitudo Troianorum: qui tandem elegerunt sibi ducem Francionem nomine, & deinde orti sunt Franci. *Francio conditor Francorum.* Sed alij dicunt, quòd destructa Troja, magna multitudo Troianorum occupauit quasdam terras Panoniæ, qui postea dicti fuerunt Sicambri, vsque ad tempora Valentiniani Imp. qui ortus est de ijsdem partibus, eosq; subactos à Romanis libertati restituit, & à tributo liberauit: propterea, quia ipsi debellauerunt Alanos Romanis rebelles, & sic ipsi lingua vulgari appellati sunt Francken/ quod significat idem, quod liberi: *Francus quid significet.* & de his infra dicetur. Et quod Franci orti sunt à Troianis etiam videtur innuere Paulus Diaconus in prologo homiliarum per eum collectarum, vbi ad Karolum magnum loquens versificando sic inquit:

Luxque decusque
Magne tuorum,
Karole princeps,
Atque togatæ
Arbiter vrbis,
Dardanidæq;
Gloria gentis.

Vnde Dardanidæ, hoc est, Troianæ gentes, quoniam à Dardano traxerunt Troiani originem, vt supra dictum est.

Caput XXII.

Mitræus R. Assyriorũ. Mitræus xxv. rex Assyriorum annis xxvii. Sub quo Iudæis præerat Iair annis xxii: Hic Iair habuit xxx. filios, qui erant principes super xxx. ciuitates Galaad. *Iair idololatra.* Ipse Iair dicitur coluisse Baal, & seduxisse populum: & cum quadam vice vii. viros sibi contradicentes misit in ignem, ipsi per angelum liberati sunt, & m. viri circumstantes igne consumti sunt, & ignis progressus statuam Baal & ipsum Iair consumsit. Iste Iair habuit vxorem, de qua susceperat filios, & habuit concubinam, de qua susceperat filium, qui dictus est Iephte: *Iephte filius Iair.* sed filij legitimi ejecerunt Iephte ab hereditate patris. Postea verò, dum Iephte factus est vir potens, venerunt fratres sui ad eum cum alijs filijs Israel, & rogauerunt, vt ipse dux eorum contra filios Ammon esset, quia oppresserant eos: ipse verò improperans eis, quòd eum eiecissent de domo patris sui, recusauit principatum: tandem tamẽ victus precibus profectus est cum eis, & principatum tenuit annis vi. vel secundum alios annos x. *Votum Iephte.* Hic Iephte cum egrederetur ad bellum, vouit Deo, si triumpharet de inimicis, quicquid primò sibi occurrit de domo sua, dum reuerteretur, illud vellet Deo immolare: sed quia stultè vouit, obuiam habuit, in reuertendo de bello cum victoria, filiam suam vnicam: vnde contristatus est. Sed quia vouit Deo votum reddere voluit: nec se filia recusauit immolari, sed tempus sibi petijt indulgeri, quo virginitatem suam plangeret, & concessit ei pater spacium mensium duorum & ipsa per hos duos menses cum alijs virginibus aduocatis per montes vagabatur, plangens se virginem morituram, & sic post planctum ad patrem *Filia Iephte immolatur.* reuersa Domino immolata est. De impertinentijs sacrificiorum dicit Augustinus lib. xv. de C. D. *cap. 7.* Rectè offertur sacrificium, cum offertur Deo vero, cui vni tantummodo sacrificandum est. Non autem rectè diuiditur, dum non discernuntur rectè vel loca, vel tempora, vel res ipsæ, quæ offeruntur, vel qui offert, vel cui offertur: vel hi quibus ad vescendum distribuitur, quod oblatum est: vt diuisionem intelligamus hic discretionẽ siue cùm offertur, vbi non oportet, aut quod non ibi, sed alibi oportet: siue cum offertur, quando non oportet, aut quod non tunc, sed alias oportet: siue cùm id offertur, quod nusquam & nunquam penitus debuit: siue cum electiora sibi ejusdem generis rerum tenet homo, quàm sunt ea, quæ offert Deo: siue cum ejus rei, quæ oblata est, fit particeps profanus, aut quilibet, quem fas non est fieri. Huius regis Assyriorum tempore Priamus regnauit in Troia. Item istis temporibus Carthago condita est. Item xxiii. anno huius regis Hercules agonem Olympiacum constituit, à quo vsque ad primam Olympiadem supputantur anni ccccxxx. *Agõ Olympicus.* Item vltimo anno huius regis factum est bellum Amazonum contra Thebas. *Tautanes R. Assyrior.* Tautanes xxvi. rex Assyriorum regnauit annis xxxii. Huius anno tertio Minos rex Cretæ in Sicilia arma contra Dæda-

lum

lum mouens, à filiabus Cocali occiditur. Item annno ejus I I X. Hercules in Libya occidit Antæum. Item anno I X. ejuſdem Menelaus maritus Helenæ regnat in Lacedæmone & Iephte, de quo ſupra dictum eſt, judex & dux Hebræorum eſt. Deinde Eſebon poſt Iephte præerat Iudæis annis ſeptē & alio nomine dictus fuit Ebeſſa, & natus fuit de Bethlehē, & habuit X X X. filios & totidem filias. Sed Philo dicit, quòd poſt Iephte judicauit Addo annis I I X. & poſt eum Elon annis X X. Item iſtis temporibus apud Mycenas regnat Agamemnon annis X V. de quo ſupra dictum eſt. Item anno X I. huius regis Aſſyriorum Hercules incidens in morbum peſtilentem ob remedium dolorum ſe flammis injecit. Vnde dicitur, vt tangit Ouidius I X. Metamorph. quod Deianira vxor Herculis audiens, quòd aliam ei ſuperinduxit mulierem, miſit ei veſtem pretioſam, ſed veneno infectam, qua in ſacrificijs Iouis pro ſolennitate vteretur. cumq; Hercules in hac veſte Ioui ſacrificaret, veſtis ex flamma ſacrificij calefacta eſt, & adhæſit cuti ipſius & carni indiſſolubiliter, & venenum vſq; ad viſcera ejus transfuſum eſt, & ſic ob nimium dolorem flammis ſeipſum donauit, & mortuus eſt anno ætatis ſuæ L I I. quidam tamen dixerunt eum ante hoc tempus X X X. annis perijſſe. Anno prædicti regis X V I. Paris, qui & Alexander, Helenam vxorem Menelai rapuit, vnde bellum Troianū ortum eſt. Anno ejuſdem X X. & anno V. belli Troiani Amazones venerunt in ſubſidium Priamo. Anno ejuſdem X X I I. Labdon apud Iudæos tenuit principatum. Anno ejus X X V. capta eſt Troia à Græcis, & tertio dehinc anno vel, vt alij volunt, octauo, Æneas venit in Italiam ad Latinum regem agri Laurenti, & accepit filiam ejus in vxorem Lauiniam nomine: ſed Turnus filius regis Hetruſcorū hoc ægrè ferens, quoniam Lauinia ei fuerat deſponſata, regi Latino & Æneæ bellum indixit: & in illo bello Æneas Turnum occidit, & rex Latinus interfectus eſt, & Æneas regnū ſolus obtinuit. Iſte Latinus linguam Latinam correxit, & regnū Laurentum ab eo regnum Latinorum dictum eſt, quod poſtea regnum Romanorum nominatum eſt. Sciendum eſt, quòd vt dicit Iſidorus I X. Etymolog. lingua Latina quadruplex fuit: Prima, quæ fuit ſub Iano & Saturno. Secunda ſub Latino, & hæc propriè Latina dicitur, qua ſcriptæ erant X I I. tabulæ. Tertia fuit Romana, qua vſi ſunt Poetæ vt Virgilius, Ouidius & alij. Quarta fuit Mixta, quæ per ſolœciſmos corrupta eſt, & ea vulgus vtebatur. Ante Latinum regnauerāt in Italia in agro Laurenti, Ianus, Saturnus, Picus & Faunus per annos circiter C L. Æneas condidit ciuitatem non longè à loco in quo nunc eſt Roma verſus Orientem, quam à nomine vxoris ſuæ Lauinium appellauit. Æneas etiam quādo de Parthenope, id eſt, Neapoli nauigauit verſus oſtium Tiberis, ipſe in loco, vbi mater ſua deceſſit Cajeta, ciuitatem condidit, & eam à nomine matris Cajetam nominauit: pater verò ipſius Anchiſes in Sicilia ante deceſſit. Item vt ſcribit Iſidorus, Æneas primus docuit nobiles Romanos ſaltare: & poſtquam Æneas tribus annis regnauit, fulmine percuſſus interijt, vxore ſua Lauinia grauida relicta. Poſt mortem Æneæ filius ejus Aſcanius de vxore ſua priore Creuſa filia regis Priami genitus, regnauit Latinis, annis X X X I I X. Et Lauinia nouerca ejus timens eum, vt quidam dicunt, fugit in ſyluam. Alij dicunt, quòd caſu diuertit ad ſyluam, & peperit ibi filium, & ideo vocauit eum Syluium: atque inde reges Latinorum Syluij cognominati ſunt.

Eſebō judex Iſraelitarū. — *Herculis mors.* — *Raptus Helenæ.* — *Æneas venit in Italiam.* — *Latinus rex.* — *cap. 1.* — *Lingua Latina quadruplex.* — *Reges Italiæ antiqui.* — *Cajeta Vrbs.* — *Lib. 10 cap. 50. Etym.* — *Aſcanius filius Æneæ.* — *Reges Latini Syluij cognominati.*

CAPVT XXIII.

Teuteus X X V I I. rex Aſſyriorum regnauit annis X L. Anno eius I I. Aſcanius filius Æneæ Albam longam condidit. Anno ejus V I. Pyrrhus filius Achillis ab Oreſte occiſus eſt in templo Apollinis Delphici, proditione ſacerdotis Macharei, & hoc tempore quidam Homerum fuiſſe dicunt. Iſtis temporibus Iudæis præeſt Samſon. Hic nunciatus fuit ab angelo, qui dixit matri ſuæ, q; nouacula ſuper caput ejus aſcendere non deberet. Samſon poſtquam ad ætatē peruenit adultam, volens ducere vxorē de Philiſtim, iuit per vineā quandam, & occurrit ei leo, quem ipſe quaſi hœdum diſcerpſit: Et poſtquā iterum pergens per eandem vineā examen apum inuenit in ore leonis mortui, & accepit mel & comedit, & deinde

Teuteus rex Aſſyriorū. — *Homerus.* — *Samſon ſternit leonem.*

ſodalibus ſuis Philiſtæis, qui ei aſſiſtebant in nuptijs, propoſuit problema ſub hac forma: De comedente exiuit cibus, & de forti egreſſa eſt dulcedo: quod ad informationem ſponſæ, ab ipſo Samſone edoctæ, ſoluerunt, dicentes: quid fortius eſt leone? & quid dulcius eſt melle?

Excidit vxore.

quare Samſon reliquit eam, & pater mulieris eam alteri tradidit. Propter hoc Samſon captis CCC. vulpibus viuis, faces ligauit ad caudas earum, quibus incenſis & vulpibus dimiſſis, tempore meſſis, combuſſit omnes ſegetes Philiſtinorum. Vnde Philiſtini congregati contra filios Iſrael, petierunt ſibi tradi Samſonem: quare filij Iſrael conuenientes, quæſiuerunt Samſonem, & inuenerunt eum in quadam ſpelunca. Samſon igitur ſub conditione exijt ad eos, videlicet, quod non interficerent ipſi eum: & ſic jurauerunt ſibi. Poſtquam verò egreſſus eſt ad eos, ipſi ligaverunt eum ſeptem funibus novis, & ita duxerunt eum vinctum ad Philiſtæos,

Vinctus abducitur.

& Philiſtini eo tempore dominabantur Iſrael. Cum Samſon vidit Philiſtæos venientes, ipſe ruptis funibus, quibus ligatus erat, quaſi filis factis de ſtuppa, videns prope ſe in terra cadauer aſini, mandibulam apprehendit,

Fundit Philiſtaeos.

& percuſſit de Philiſtim mille viros, & reliqui per campum diſperſi fugerunt, & Samſon fatigatus ſitiuit vehementer: quare petiuit aquam ſibi dari à Domino ad refocillandum ſe, & ſtatim de molari mandibulæ aſini egreſſæ ſunt aquæ, & bibit Samſon ex ea. Poſt hoc Samſon adamauit meretricem quandam in Gaza, ad quam cum ingreſſus eſſet, Philiſtini obſeruabant eum, vt cùm egredi vellet ciuitatem, ipſi apprehenderent eum:

Euadit hoſtium inſidias.

Samſon autem in medio noctis ſurrexit, & apprehendit portas ciuitatis, & in humeris ſuis eas ad mõtana tranſtulit. Deinde adamauit Samſon mulierem meretricem in valle Sorec, quæ vocabatur Dalila: hæc recepta à Philiſtæis pecunia tradidit eum: cùm enim ei indicauerat, in quo fortitudo ſua conſiſteret, videlicet, quamdiu ſuper caput ſuum nouacula non aſcenderet, ipſe tantæ fortitudinis perſiſteret, ipſa, eo dormiente, raſit de capite ejus ſeptem crines, & vocauit Philiſtæos: qui apprehendentes eum eruerunt oculos ejus,

Exoculatur.

& vinxerunt eum in carcere. Et poſtea congregatis Satrapis vniuerſis Philiſtinorum, cum populi multitudine eductus eſt Samſon, vt illuderent ei: ipſe verò, comprehenſis duabus columnis, quibus tota domus ſuſtinebatur, concuſſit eas, & cecidit domus, & oppreſſit omnes principes Philiſtinorum,

Occumbit, ſed non inultus.

& populum multum, ad tria millia virorum, & mortuus eſt Samſon in medio eorum: poſtquam præeſſe cœperat filijs Iſrael anno XX. Poſt mortem Samſonis,

Eli ſacerdos.

XVIII. anno regni huius regis Aſſyriorum, Heli ſacerdos ſumſit principatum, & tenuit ſecundum Hebræos annis XL. ſecundum LXX. interpp. XX. Sub eo incipiunt geſta libri Ruth.

Ruth Moabitis.

Vnde Ruth fuit mulier gentilis, de genere Moabitarum: tamen Booz de tribu Iuda, ex filijs Iſrael, eam duxit vxorem jure propinquitatis: quoniam quidam de familia Booz egreſſus cum parentibus ſuis de terra Iſrael in terram Moab tempore famis duxerat eam vxorem, & illo mortuo, ipſa cum ſocru ſua venit in terram Iuda, & quidam propinquus illius defuncti diſcalceauit ſe coram judicibus ciuitatis, & ſic ſecundum legem ceſſit ipſi Booz, vt duceret eam.

Lex connubialis.

Pro quo notandum, quòd preceptum legis fuerat, quòd ſi vir ſine filiis decederet, frater ejus, ſeu alius propinquior illius, relictam ejus ducere vxorem debebat, & filium primogenitum ex ea à defuncto nominare, & ejus hæreditatis ſucceſſorem nutrire. Et hoc dicebatur in lege ſemen fratris ſui ſuſcitare: ſi autem frater, ſeu propinquus defuncti, noluit eam ducere, tunc, vt quidam dicunt, mulier interpellabat judices in porta, & accerſito eo mulier coram eis tulit calceamentum de pede ejus, & ſpuit in faciem ejus: & dicebatur domus ejus domus diſcalceati, opprobium in Iſrael. Alij dicunt, quòd ſi ille, qui ducturus fuiſſet mulierem jure propinquitatis neglexit, ſeu noluit ducere eam, alius, qui ducebat eam, iſtum diſcalceabat. & inde dicunt Iohannem Baptiſtam dixiſſe de Chriſto: non ſum dignus ſoluere corrigiam calceamenti ejus. Quandoque nullus ducturus erat mulierem jure propinquitatis, & tunc mulier ſeipſam diſcalceabat: quumque frater, non interpellante muliere, confitebatur coram judicibus, ſe nolle habere eam, & tunc ipſe ſeipſum diſcalceabat, & ſic legitur in hiſtoria Ruth: ſed quocunque fiebat modo prædictorum, in opprobrium non ſeruantis legem fiebat. Anno regis

Aſſyrio-

Aſſyriorum ſupradicti x x i. Hectoris filij Ilium receperunt expulſis Antenoris poſteris, Heleno patruo eorum ipſis ſubſidium ferente. Vnde dicitur, quòd Helenus, poſtquam dimiſſus eſt à Græcis, contulit ſe in Ægyptum, & fundauit ciuitatem, quã vocauit Troiam, quæ poſtea dicta eſt Epirus. Item anno ejus regis x x i x. Amazones templũ Dianæ miræ pulcritudinis effuſis opibus fabricauerunt. Item anno ejus x x x v. Aſcanius filius Æneæ Iulium filium procreauit, à quo familia Iuliorum orta eſt, & propter ætatem parvuli, quia necdum regendis ciuibus idoneus erat, Syluium poſthumum fratrem ſuum reliquit hæredem, qui regnauit annis x x i x. & tertius fuit in ordine poſt Æneam inter reges Latinorum.

Hectoris poſteri Ilium recuperant.

Syluius poſthumus.

Caput XXIV.

THyneus x x i i x. rex Aſſyriorum regnauit annis x x x. cujus anno i x. regnum Sicyoniorum quod per annos d c c c l x x i i. porrectum fuiſſe traditur, ceſſauit. Anno ejuſdem x v i i i. capta eſt arca Domini, & Heli ſacerdos mortuus eſt. Heli ſacerdos, quamuis bonus erat, nõ tamen correxit filios, & ergo ipſe & filij ſui vno die mortui ſunt, & ſacerdotium à domo ſua ablatum eſt. Nam dum Allophylos filij Iſrael bello appeterent, quia premebant eos, ipſi tulerunt ſecum arcam Domini in bellum, & dum congrederentur bellando, Ophni & Phinees filij Heli portabant arcam in medio bellantium, & venit contra eos, vt dicit Philo, Goliath, quẽ poſtea Dauid interfecit, & occidit eos: & Saul filius Cis, qui poſtea factus eſt rex, leuis pedibus, fugiens de bello nunciauit Heli, filios ſuos interfectos, & arcam Domini captam: quo audito, Heli cadens de ſella, ſuper quam ſedit, fractis ceruicibus expirauit: & tunc Samuel, qui erat commendatus Heli, non erat præſens apud Heli. Mater enim Samuelis Anna, cùm ipſe paruulus erat, obtulit eum Domino in Silo, vbi tunc locus orationis erat: & poſtquam factus eſt octo annorũ, vocauit eum Dominus de nocte: Samuel, Samuel: qui ſurgens currit ad Heli, dicens: Ecce ego, quid vocaſti me? & reſpondit Heli: heu mihi nunquid ſpiritus immundus ſeduxit filium meum Samuel? & interrogauit eum, quotiens eſſet vocatus, & ille reſpondit bis. Heli dixit cuius vocem cognoſcebas? & ipſe dixit tuam. Et dixit Heli: in te video ſignum, quod habebunt homines ab hodierna die vſq; ad ſæculum: quoniam ſi clamauerit alter bis alium per noctem, vel meridie, ſcient quoniam ſpiritus peſſimus eſt: ſi autem adijciet ter clamare, ſcient quia angelus eſt. Et abijt Samuel & dormiuit, & audiuit ſecundò vocem de cœlo, & currens ad Heli dixit, ſe audiuiſſe vocem patris ſui Elchanæ, & intelligens Heli Dominum eum vocare dixit: in duabus vocibus, quibus clamauit ad te Dominus, aſſimilatus es patri & magiſtro: nunc autem tertio Deo. Et dixit: vade & dormi, & ſi te vocauerit: ſi adimpleta magis fuerit auris tua dextra intende, Phinees ſacerdos præcepit nobis dicens: dextra audit Dominum per noctem, ſiniſtra autem angelum. Et ideo, ſi dextra audieris, dicito: dic quid vis: tu enim plaſmaſti me: ſi autẽ ſiniſtra audieris; dic veni, & annuncia mihi. Cumq; arcam Domini Philiſtim ceperunt, vt dictum eſt, poſuerunt eam in templum Dagon dei ſui, quem manè repererunt jacentem in terra. Quare crucifixerunt ſacerdotes ſuos, & ſecunda die ſimili modo factum eſt: & manſit arca in terra Philiſtim ſeptem menſibus, & percuſſit Dominus Philiſtæos in ſecretiore parte natium, & computruerũt extales eorum & mortui ſunt prægnantes eorum l x x v. millia, lactentiũ puerorum l x v. millia, lactantium mulierum l v. millia, virorum x x v. millia. Hęc Philo. Quare Philiſtim, ſeu Allophyli, ad conſilium diuinorum, ſeu ſacerdotum ſuorum, remiſerunt arcam Domini in terram Iſrael, ſuper plauſtrum nouum, duabus vaccis fœtis præcedentibus, & plauſtrum trahentibus, & mures aureos, quia mures demoliebantur terram eorũ, & anos aureos appenderunt arcæ in honorem Dei Iſrael; & ceſſauit plaga ab eis, prout diuini eorum prædixerãt: de quorum præſcientia Origenes homilia x v i. in lib. Numerorum ſic dicit: Præſcientia diuinorum, qui dederunt cõſilium Allophylis de arca Domini remittenda, à dæmonibus fuit. & idem dicit ibidem de huiuſmodi diuinis: Gentilium diuinorum ritus credidit omne, quod per qualemcunq; ſpiritum profertur. Filij autem Iſrael recipientes arcam duxerunt eam in domum Aminadab. Poſt mortem Heli ſa-

Thyneus R. Aſſyriorũ.

Eli ſacerdos moritur.

Dagon deus Philiſtinorum.

Philiſtini arcam Domini Iſraelitis reddũt.

Samuel judex Israelitarum. *lib.1.cap.10.*

cerdotis Samuel judicauit solus annis xii. & postea cum Saule annis xiix. & Samuel primus instituit choros religiosorum psallentium Domino, & dicebantur prophetare, id est, Deum jugiter laudare: & inde dicitur in lib. Regum à Samuele ad Saulem habebis obuium cuneum prophetarum. Anno xxvi. supradicti regis Assyriorum Æneas Syluius quartus rex Latinorum cœpit regnare, & regnauit annis xxx. & vno.

Æneas Syluius rex Latinorum.

Caput XXV.

Dercillus R. Assyriorũ.

Dercillus xxix rex Assyriorum regnauit annis xl. Istis temporibus quidã dicunt Homerum fuisse, & est magna diuersitas historiarum de eo, videlicet, quo tempore fuerit. Anno tertio huius regis incœpit regnum Lacedæmoniorũ, vbi primus regnauit Euristheus. Eodem anno incœpit regnum Corinthiorum, vbi primus regnauit Alethes. Anno primo huius regis Saul primus rex Hebræorum cum Samuele cœpit regnare. Cum enim Samuel senuerat, & filij ejus rectè non judicarent, sed accipientes munera peruerterent judicia, congregati sunt filij Israel ad Samuelem, & petiuerunt sibi constitui regem: constituit igitur Samuel propheta, juxta q Dominus ei indicauerat, Saul filium Cis de tribu Beniamin in regẽ, &, vt legitur in libro Philonis, Saul quando Samuel ei primo indicauit sermonem de regno dixit: quis ego sum? & quæ domus patris mei? vt dicat Dominus meus verbum istud: Non enim intelligo quæ dicis, quia juuenis sum. Cui Samuel quasi prædicens, nõ semper regnum apud domum Saul mansurum, & prophetam nomine Ieremiam futurum. Quis dabit verbum tuum perseuerare vsq; in finem, vt longæuus sis? tantum intende, quia assimilabuntur verba tua verbis prophetæ, cui nomen erit Ieremias. Interim ergo quòd Saul custodiuit sermonem Domini fortiter egit, & defendit filios Israel ab Allophylis, & percussit eos. Cùm autem præteriuit verbum Domini parcendo Agag regi Amalech propter thesauros, vt dicit Philo, quos sibi tradere promiserat, abstulit Dominus regnum ab eo, & tradidit illud Dauid filio Isai Bethlehemitæ de tribu Iuda, & in signum ejus egressus est spiritus Domini à Saul, & exagitauit eum spiritus malus. Quare Dauid vocatus est à Saul, vt psalleret coram eo in cithara, vt leuius ferret dolorẽ, quãdo vexaret eum spiritus malus. Dicitur enim, quòd harmonia tristem tristiorem facit, & lætum reddit lætiorẽ: & quidam dæmones sunt, qui harmoniã ferre non possunt. Cantauit itaq; Dauid coram Saul psalmum huiuscemodi, prout in libro Philonis scriptũ est: Tenebræ & silentium erant antequam fieret sæculũ, & locutum est silentium, & apparuerunt tenebræ. Et factum est tunc momentum in compaginatione extensionis, quod appellatũ est superius cœlum: inferius vocatũ est terra. Et posthęc facta est tribus spirituũ vestrorum. Et nunc molesta esse noli, tanquã secunda factura: Si quo minus, memorare Tartari, in quo ambulas, aut nõ audire sufficit tibi? quoniã per ea, quæ consonant in cõspectu tuo, in multis psallo. aut immemor es, quoniã de resalutatione caumatis multa nata est vestra creatura? Arguet aũt de petra noua, vnde natus sum, de quã nascetur post tẽpus de lateribus meis, qui vos domabit. Et cùm hymnisaret Dauid, pepercit spiritus Saul. Post hoc procedẽtibus filijs Israel contra Philistęos ad bellũ, egressus est de castris Philistinorũ vir spurius, nomine Goliath, altitudinis sex cubitorũ & palmi, & exprobando agminib. Israel, petijt ex Israel sibi mitti virũ, cum quo iret in singulare certamen: & cõtra eum processit Dauid adhuc juuenis, & quia antea, dũ Samuel vnxerat cũ secretè in regem, corã patre & fratribus suis, leo & vrsa rapuerunt tauros, quos pascebat in montibus, ipse Dauid insecutus eos, percussit ipsos lapidibus, & occidit eos: & tũc audiuit Dominum sic dicẽtem: Ecce in lapidibus tradidi in cõspectu tuo feras istas, & hoc erit tibi signũ, quoniã lapidib. interficies post tempus inimicũ populi mei. Tũc recepit Dauid septẽ lapides, vel, vt habetur in lib. Regũ, quinq; & in illis septẽ lapidibus, vt dicit Philo, scripsit nomina patrũ suorum Abrahã, Isaac, Iacob, Moises & Aaron, ac nomẽ fortissimi: & misit ei Dominus angelũ Hermel, præpositũ super virtutẽ, & dixit Dauid ad Goliam: Audi virum antequã moriaris: nonne erãt sorores duæ mulieres vnde nati sumus ego & tu? & erat mater tua Orpha, & mater mea Ruth: & elegit sibi Orpha deos Allophylorũ, & abijt post eos:

Regni Corinthij initium.

Saul primus rex Iudaeorum.

Excidit regno.

Dæmones ἄμουσοι.

Carmen Dauidis.

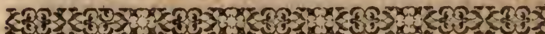
Goliath gigas.

post eos: Ruth autem elegit sibi vias fortissimi, & ambulauit in eis: & nunc nati sunt de Orpha tu & fratres tui tres qui post mortem tuam incident in manus meas: & deinde Dauid, misso lapide in fundam, percussit Goliath in fronte: qui cadens in terram, & videns angelum dixit ad Dauid: tu me non solus occidis, sed qui tecum est, cuius species non est sicut species hominis. Et abstulit Dauid caput Goliæ, & portauit ad Saul: & erexit angelus Domini faciem Dauid, quòd nemo agnoscebat eum: ita vt Saul interrogaret, quisnam esset? Post hoc considerans Saul, quòd Dominus esset cum Dauid, & à se recessisset, cogitauit eum tradere in manus Allophylorum: & promisit ei dare filiam suam Michol in vxorem, si centum percuteret de Philistim. Dauid igitur percussit ducentos de Philistim, & dedit ei Saul filiam suam in vxorem. Et post hoc Saul magis timuit Dauid, & tandem publicus ejus inimicus effectus est. Et Dauid fugiens à facie Saul venit ad Abimelech sacerdotem: qui audiens eum & pueros suos, videlicet, famulos ipsius mundos à mulieribus dedit eis ad comedendum panes propositionis, quos solis sacerdotibus vesci licebat: quoniam panes laicos non habebat, & tradidit ei gladium Goliath. Quod dum ad notitiam Saul peruenerat, fecit occidere sacerdotes Domini, Abimelech, videlicet, cum viris LXXXIV. & saluatus est solus Abiathar, filius Abimelech, qui nunciauit hæc Dauid, & cum hoc Saul percussit ciuitatem Nobem, & occidit omnes de domo Abimelech homines tria millia: & hæc permisit Dominus, quia contaminabant sancta, & ambulabant in vijs filiorũ Heli: sed quia populus siluit ad hoc, tradidit Dominus postea populum in manus Allophylorum, quando Saul cecidit in bello. Item Saul abstulit maleficos de terra & habentes Pythones: &, vt dicit Philo, Saul non fecit hoc zelo legis, sed vt nomẽ faceret sibi. Alij dicũt, quòd ideo hoc fecit, quia spiritus maligni per illos pronunciabant Dauid regem esse futurũ. Cùm igitur Samuel obierat Saul consuluit mulierem Pythonissam, & petijt sibi suscitari Samuelem, vt consuleret eum super euentu belli futuri. Hæc mulier sola relicta fuit de illis, & habitauit in Endor latitando, & dicitur fuisse mater Abner, qui fuit princeps militiæ Saul: & hæc mulier licet frequenter vidisset Saul, non tamen nouit eum tunc, quia mutauit habitum suum. Et dixit hæc mulier suscitando Samuelẽ, quòd ipsa per annos XL. suscitasset mortuos, sed nunquã talem speciem vidisset, qualem tunc vidit: & respondit Samuel suscitatus: vt quid inquietasti me, vt leuares me? & putaui, quòd appropinquasset tempus reddendi rationem operum nostrorum: & ergo noli gloriari rex, neq; tu mulier, vos enim non eduxistis me, sed ea traditio, in qua dixit Dominus mihi cum viuerem, vt aduenians nunciarem tibi, quòd peccaueras jam secundò negligenter Deo: propterea post redditionem animæ meæ conturbata sunt ossa mea, vt dicerem mortuus, quod audieram viuens. nũc ergo crastinò tu & filij tui mecum eritis: traditio populi in manus Allophylorum. Circa prædicta sciendum est: quòd Apollo hac arte suscitandi mortuos primò vsus fuisse dicitur: & inde à nomine ipsius, quo ipse Pythius seu Pythonius dicebatur, eò quòd Pythonem serpentem in monte Parnasso interfecit, spiritus maligni, qui ministrãt in talibus, Pythones dicti sunt. An autem Samuel verè suscitatus fuerit, vel spiritus malignus talem speciem repræsentauerit multis dubium est. Ex verbis supra recitatis, quæ ponuntur in libro Philonis videtur, quòd verè suscitatus sit. Sed Augustinus scribẽs de hoc ad Simplicianum, ut dicit glossa super librum Regum, neutrũ horum determinat, dicens: Si verè suscitatus fuit, hoc non fuit factum virtute spiritus maligni, seu mulieris: sed virtute diuina, quę latuit spiritum malignum & ipsam mulierem: si autem fictè suscitatus est, tunc Diabolus talem speciem repræsentauit. Alibi tamen Augustinus determinat, vt habetur XXVI. q. V. Nec mirum. videlicet, quòd Samuel non erat verè suscitatus, sed Diabolus talem speciem fictè repręsentauit, potuit tamen vera pronunciare permissione Dei: quamuis Diabolus verum in quantum à Deo permittitur & ei conceditur pronunciat, non vt doceat, sed vt decipiat. Postquam Saul hanc mulierẽ Pythonissam consuluit, sequenti die commissum est bellum inter filios Israel & Philistim: & victi sunt filij Israel, & Saul fugiens cùm à viris sagittarijs nimiùm vrgeretur super gladiũ proprium incubuit, &

Interficitur à Dauide. *Saul irascitur Dauidi.* *Iubet sacerdotes Domini occidi.* *Tollit maleficos & diuinos.* *Consulit Pythonissam.* *Oratio Samuelis resuscitati ad Saulum.* *Apollo vnde Pythius dictus.* *lib. 2. qu. 3.* *Saul sibi ipsi manus infert.*

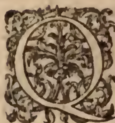
sic seipsum occidit, postquam post mortem Samuelis regnauit annos x x. vt Iosephus scribit. Anno Dercyli x x v i i. regis Assyriorum Latinus Syluius cœpit regnare Latinis & regnauit annis L. & sequenti anno factus est incursus repentinus Amazonum per Asiam.

Latinus Syluius rex Latinorum.

QVARTA AETAS MVNDI.

Capvt Primvm.

VARTA ætas mundi incipiens à Dauid, videlic. à primo anno regni sui, vsq; ad transmigrationẽ Babylonis, per annos c c c c l x x x v i. protenditur. Vicesimo octauo anno Dercyli regis Assyriorũ, Dauid cœpit regnare, & regnauit annis x l. septem videlicet annis in Hebron super tribum Iuda, & x x x i i i. annis super x i i. tribus Israel. Dauid cum leonibus, quasi cũ agnis lusit, & d c c c. viros armatos vno impetu interfecit. Habuit etiam secum viros fortissimos bellatores. Vnde Ioab princeps militiæ Dauid expugnauit Iebus, quę est Ierusalem, & ergo Dauid fecit eum principem totius exercitus. Et Dauid ædificauit montem Sion, reliqua verò vrbis extruxit Ioab. Item Iesbaam inter tres fortissimos leuauit hastam suam contra c c c. vulneratos. Eleazar filius patrui Dauid, stetit in campo, & defendit populum à Philistæis, & percussit eos, donec deficeret ejus manus, & obrigesceret cum gladio. Semma simili modo defendit gladium: & hi tres robustissimi interrumpẽtes per media castra Philistinorum attulerunt aquam de cisterna Bethlehem ad Dauid, quam aquam Dauid tamen bibere noluit: sed effundens eam in terram immolauit eam Domino. Item Abisai frater Ioab leuauit hastã suam contra c c c. quos interfecit. Item Bananias filius Ioiadæ descendit ad leonem in cisternam, & interfecit illum. Ipse habens virgam tantum in manu sua aggressus est virum Ægyptium dignũ spectaculo, qui erat altitudinis cubitorum quinq;, & habuit lanceam in manu habentem ferrũ, vt liciatorum texentium: & abstulit vi lanceã ab eo, & interfecit ipsum. Item Dauid & Abisai soli descenderũt in castra Saul noctu, quãdo Saul persequebatur Dauid, & tulerunt hastam & scyphũ, de quo Saul bibit, de capite ejus dormientis sub tentorio: & voluit Abisai transfigere Saul, sed prohibuit eum Dauid nolens occidere dominum suum, quamvis inimicum. Postquam Dauid erat cõfirmatus in regno, & debellauerat inimicos suos vndiq; per circuitũ, peccauit Domino, & adamavit Bersabee, vxorẽ Vriæ Ethæi, qui fuit vnus inter x x x v i i. fortiores electos, & imprægnauit eam, & postea scripsit ad Ioab principem militiæ, obsidentem ciuitatẽ Rabba in terra filiorũ Ammon, vt ipse procuraret Vriã ab inimicis occidi: quod & factum est. Deinde Dauid duxit Bersabee in vxorem, & ipsa peperit filiũ, qui septima die postquam natus est percussus à Domino mortuus est: quamuis Dauid pro vita ipsius infantis cũ lacrymis & jeiunijs orauit ad Dominum. Vnde Nathã propheta missus à Deo venit ad Dauid, & corripuit eũ pro hac re, & prædixit ei, quòd persecutionem à proprio filio passurus esset, & puer, quem Bersabee ei pepererat, erat moriturus in breui. Dauid habuit filium primogenitum nomine Ammõ. Hic adamauit Thamar sororẽ suam, filiam Dauid, & sororem vterinam Absolon puellam speciosissimã, & oppressit eam vi: quare postea Absolõ interfecit eum, & inde fugit ad Tholomai regem Gessur. Deinde Absolon reconciliatus Dauid patri suo, attraxit ad se verbis dulcib⁹ vniuersum populũ: itaq; tandem præsumsit populi fauore suffultus inuadere regnum. Vnde post lapsum i v. annorum ipse congregauit exercitum, & venit contra Dauid patrẽ suum. Dauid verò intelligens, hanc persecutionem sibi in vindictam peccati euenire, patienter sustinuit, & fugit de Ierusalem

Dauid rex Iudæorum.

Ejus heroes aulici.

Dauidis adulterium & homicidiũ.

Ammonis filius Dauidis incestus.

Absolonis rebellio contra patrem.

lem cum D C. viris fortiſſimis bellatoribus,qui tempore perſecutionis, quam Dauid ſuſtinuit à Saul, cum ipſo Dauid in ſyluis & montibus latitabant: & Abſolon intrauit Ieruſalem,& concubuit cum vxoribus patris ſui: & propter hoc Dauid, cùm poſtea redijt in Ieruſalem poſt mortem Abſolon, noluit de cætero eis commiſceri: ſed ipſæ in viduitate permanſerunt vſq; in diem mortis Dauid. Et deinde factum eſt bellum inter exercitum Dauid & Abſolon, & Abſolon victus fugit, & mulus,cui inſidebat,currens ſubter denſam quercum capillis Abſolon vento & aëre ſubleuatus pertranſijt, & Abſolon cæſarie ſuſpenſus in quercu à Ioab tribus transfixus lanceis interijt. *[Mors.]* Quod audiens Dauid nullo modo conſolari voluit: ſed aſcẽdens in cœnaculum per ſingulos paſſus fleuit,dicens: fili mi Abſolon, Abſolon fili mi: quis mihi tribuat, vt ego moriar pro te Abſolon fili mi, fili mi Abſolon? Non enim erat in omni terra Iſrael vir pulcer, vt Abſolon fuit: à veſtigio pedis vſque ad verticem non erat macula in eo, & ſemel in anno tondebat capillos, quando grauabat eum cæſaries,& põderabat capillos ipſos ducentis ſiclis pondere publico. Poſt hæc Dauid habuit quatuor bella cum Philiſtæis: in quorũ primo *[Bella Dauidis cũ Philiſtæis.]* Iesbibenob Philiſtæus,cujus haſtæ ferrum C C C. vncias appendebat,niſus eſt percutere Dauid,quia deficere videbatur: ſed Abiſai frater Ioab defendit Dauid,& interfecit Philiſtęum: quare viri Dauid noluerunt permittere,quòd Dauid deinceps cum ipſis proficiſceretur ad bellum: & ſic reliqua bella viri Dauid cum Philiſtæis peregerunt. Et illis factis Dominus dedit requiẽ Dauid ab omnibus inimicis ſuis,& ipſe cantauit Domino pſalmum: Diligã te Domine virtus mea. *[Pſal. 17.]* Videns igitur Dauid, ꝙ habebat requiem ab omnibus inimicis ſuis, fecit deſcribere vniuerſos bellatores regni ſui & inuenti ſunt D C C C. millia de Iſrael,& de Iuda D. millia pugnatorum: *[Dauid numerat populum Iſraeliticum.]* & propter hanc elationem Dauid,miſit Dominus peſtilentiã in populum tribus diebus, & mortui ſunt de populo L X X. millia virorum: ſed cùm Dauid cognoſcens peccatum ſuum de hoc egit pœnitentiam, & ædificauit altare iuxta conſilium Gad prophetę,miſertus eſt Dominus populo. Vxor Dauid Berſabee peperit alium filium,quem vocauit Salomon. *[Salomon filius Dauidis.]* Hunc filium ſuum Dauid præ cæteris filijs ſuis regem conſtituit,& in ſolio ſuo fecit collocari,dum ipſe adhuc vixit. Dauid propoſuit ædificare domum Domino: ſed quia multum ſanguinẽ humanum effudit, ipſe prohibitus eſt à Deo:& dictum eſt ſibi,quòd filius ejus deberet hoc facere. Quare Dauid Salomon filio ſuo commiſit ædificare domum Domino,& tradidit ei plurima in lapidibus,lignis,auro & argento ad hoc neceſſaria: aſſignauit enim ei auri talẽta C. millia: argenti talenta mille millia: ſed æris & ferri non erat numerus:& dedit de peculio ſuo in theſauros domus Domini auri de Ophir tria millia talenta,& ſeptem millia argenti probatiſſimi: & vltra hæc dederũt principes & vniuerſus populus auri talenta quinq; millia,& ſolidos decem millia: argenti talẽta decem millia,& æris talenta decem & octo millia,ferri quoq; centũ millia. Et quamuis Dauid templum ædificare non debuit,conſtituit tamen certos *[Dauid conſtituit ſacerdotes.]* ordines & modos ſacerdotum & Leuitarum,quantum ad miniſterium vnius cujuſq; in templo Domini faciendum: & conſtituit tantum filios Aaron ingredi ſancta Sanctorum. Et quia X X I I I I. familiæ erant de domo Aaron, videlicet X V I. de Eleazar, & V I I I. de Ithamar,diuiſit per ſortes vices eorum. Vnde dicitur de Zacharia, *[Luc. 1.]* patre Iohannis Baptiſtę,in Euangelio,quòd ipſe fuit de vice Abia:& hic Abia fuit octauus in ordine,quẽ Dauid conſtituit. Conſtituit etiam Dauid quatuor viros ad faciendum pſalmos,id eſt, Aſaph, Heman, Ethan & Dithim: *[Item Muſicos.]* & cum reduxit arcam de domo Aminadab patrui ſui in Ieruſalem,poſt annos X X. reuocatã ab Azotis prędictos quatuor viros præeſſe cantionibus inſtituit,vnicuiq; eorum aſſignans viros ſucclamantes L X X I I.& vnus quidem eorum feriebat cymbalũ,alter citharam,alius tuba cornea ſuperexaltans. In medio autem eorũ ſtabat Dauid tenens pſalterium: arca autem antecedebat ſeptem choris: populus autem vniuerſus ſequebatur poſt arcam. Iſtis temporibus prophetabãt Gad,Nathan,& Aſaph. *[Prophetæ.]*

CAPVT II.

EVpales X X X. rex Aſſyriorum regnauit annis X X X I I X. *[Eupales rex Aſſyrior.]* Anno ejus X V I. Mycena in Italia condita eſt & anno ejus X X V I I. Carthago, vt quidam volunt, à *[Carthago.]*

Carchedone Syrio condita est. alij dicunt, quòd Dido filia ejus eam condidit anno CXLIII. post excidium Troiæ. Anno ejus XXXII. Salomon templum Domini incoauit anno quarto regni sui mense secundo, & perfecit ipsum per annos septem: habuit enim portantes in humeris suis onera LXX. millia virorum, & habuit LXXX. millia cædentes lapides in montibus: & præpositi singulis operibus absq; supradictis erant tria millia trecenti. Colliguntur secundũ Hebraicam veritatem à tempore egressionis filiorum Israel de Ægypto, vsq; ad ædificationem templi anni CCCCLXXX. sed secundum supputationem libri Iudicum anni DC. vt dicit Eusebius: secundum Sulpitium anni DLXXXIIX. secundum Iosephum anni DII. A diluuio anni MCCLXXVII. Sed Iosephus dicit MCCCC. Anno XXXVII. huius regis Assyriorum Alba Syluius sextus rex Latinorum cœpit regnare, & regnauit annis XXXIX. Salomon rex à Deo magnificatus est sapientia & diuitijs super omnes reges: eratq; cibus Salomonis per singulos dies XXX. cori similæ, & LX. cori farinæ: X. boues pingues, & viginti boues pascuales, & cẽtum arietes, excepta venatione ceruorum, caprearũ, & bubalorum, atq; altilium auium. Omnia vasa, de quibus potabat rex Salomon, erant aurea, & vniuersa supellex domus Saltus libani, quam ipse ædificauerat magnificentia singulari, erat de auro purissimo & in diebus ejus argentum non reputabatur. Congregauit etiam currus CCCC. & equites XII millia, quos disposuit per ciuitates regni, aut secum habebat in Ierusalem. Salomon non constituit de filijs Israel seruire quenquam, sed erant viri bellatores, & ministri ejus & principes & præfecti & duces currũũ & equorum, & omnes gentes in terra promissionis, quas filij Israel non exterminauerant, Salomon fecit sibi tributarias. Erant autem principes super omnia opera Salomonis præpositi DL. qui habebant subiectum populum, & statutis operibus imperabant. Præcedebat etiam sapientia Salomonis sapientiam omnium Orientalium & Ægyptiorum, & ipse erat sapientior cunctis hominibus: locutus est tria millia parabolas, & fuerunt carmina ejus quinque millia: & disputauit super lignis à cedro, quæ est in Libano, vsq; ad hysopum, quæ egreditur de pariete: & disseruit de jumentis & volucribus & reptilibus & piscibus. Ipse etiam adinuenit quendam modum exorcizandi, vt dæmones expellerentur ab obsessis: & veniebant de cunctis populis audire sapientiam Salomonis. Vnde regina Saba, videlicet, regalis ciuitatis Æthiopiæ, audita fama ejus, venit tentare eum in ænigmatibus: & docuit eam Salomon omnia, quæ proposuerat: nec fuit sermo, qui latũerat eum. Quamobrem ipsa magnificauit Salomon, & dedit ei CXX. talenta auri, & aromata multa nimis & gemmas preciosas. Rex autem Salomon adamauit mulieres alienigenas: accepit namque filiam Pharaonis regis Ægypti in vxorem, & cæteras de gentibus duxit vxores quibus ardentissimo amore copulatus est: fueruntque sibi vxores, quasi reginæ, DCC. & concubinæ CCC. & auerterunt cor ejus, postquam senuerat, ita vt ipse coleret Idola gentium. Vnde Augustinus XIV. de C. D. Nec Salomonem credibile est putasse idolis seruiendum esse: sed blanditijs fœmineis ad illa sacrilegia fuisse compulsum: nec ideo minus reus sed sciens prudensque peccauit. Indignatus igitur Dominus contra Salomon, regnum suum post mortem ejus diuisit: nec voluit Deus hoc facere eo viuente, propter Dauid patrem suum. Postquã Salomon regnauit annis XL. mortuus est, & dimisit regnum filio suo Roboam. Alij tamen dicunt, quòd Salomon regnauit annos LXXX. Et dicunt quod scriptura tantùm commemorat annos quibus Deum idolis non offendit: sed postremum verius est.

Templum à Salomone conditur. — *Alba Syluius rex Latinorum.* — *Salomonis magnificentia & opes.* — *Sapientia.* — *Regina Sabaeorum visitat Salomonem.* — *Salomonis polygamia.* — *Idololatria. cap. 11.*

Capvt III.

Laosthenes XXXI. rex Assyriorũ regnauit annis XLV. & sub eo Salomon consummauit templum. Istis temporibus prophetabant Sadoc & Ahias Silonites: & secundum aliquos hoc tempore Carthago condita est. Añno ejus regis XXX. regnũ Israel diuisum est. Vnde Ieroboam filius Nabat fuerat cõstitutus à Salomone super tributã vniuersę domus Ioseph: & postquã Salomon in cultura Idolorũ Domino peccauit, Ieroboã quadam vice solus pergẽs per campum, inuenit iuxta viã

Laosthenes rex Assyriorum. — *Ieroboam.*

Ahiam

Ahiam Silonitẽ prophetam, qui dixit ei, quod post mortem Salamonis ipse esset regnaturus super x. tribus Israel, & filius Salomonis super duas tribus tantũ. Quod dum ad notitiã Salomonis deuenit, ipse quærebat interficere Ieroboam: quare Ieroboam hoc intelligens fugit in Ægyptum, & permansit ibi vsque ad mortem Salomonis: & mortuo Salomone reuersus est in terram Israel, & venit cum vniuersa multitudine filiorum Israel ad Roboam filiũ Salomonis, & petierunt filii Israel, quod ipse mitius agere vellet cum eis, quàm pater eius Salomon fecisset cum eis, & tunc ipsi parati essent seruire ei. Roboam verò consilio seniorum, qui dixerant ei, quòd ipse primo dulcia verba populo responderet, contemto, respondit populo verba dura dicens: Pater meus aggrauauit iugum vestrum, ego vero addam. Quare populus congregatus, elegit sibi Ieroboam filium Nabat in regem super x. tribus Israel: & deinceps regnum eius dictum est regnum Israel, & remanserunt tantum duæ tribus, videlicet tribus Iuda, & tribus Beniamin ipsi Roboam: & deinceps regnum eius dictum est regnum Iuda, quia reges eius tantum fuerunt de tribu Iuda. Ieroboam confirmatus in regno, duos vitulos aureos fecit, quos præcepit adorari: ne populus iret in Ierusalem ad adorandum Dominum in templo, quod Salomon fecerat, nec sic fortè recederet ab eo: & posuit vitulum vnum in Bethel, & alium in Dan & amouit sacerdotes de tribu Leui, & fecit sacerdotes quoscunque indifferenter. Quare omnes sacerdotes & Leuitæ de cunctis locis Israel venerunt ad Roboam, & habitabant in regno suo. Cumque Ieroboam in die solemni, quem constituerat in Bethel staret ante altare, quod extruxerat, & idolis thus incenderet, venit propheta de Iuda, & creditur fuisse Gad vel Addo, secundum aliquos, & prophetauit contra altare in Bethel rege Ieroboam audiente dicens: Altare, altare, hæc dicit dominus: Ecce nascetur filius domui Dauid, Iosias nomine, & immolabit super te sacerdotes excelsorum, qui nunc super te thura succendunt: & ossa hominum incendet super te. hoc erit in signum, quod locutus est Dominus: Ecce altare scindetur & effundetur cinis, qui est in eo. Hæc audiens Ieroboam extendendo manum suam mandauit, vt apprehenderetur homo ille, & manus quam extenderat aruit: & non poterat eam ad se retrahere: altare quoque scissum est, & effusus est cinis de altari: & rogauit rex Prophetam, vt oraret pro eo, quod factum est, & sanata est manus regis: & inuitauit rex hominem Dei ad prandium, qui recusauit, quia dictum fuit ei à Domino ne in illo loco comederet & biberet. Cùm propheta ille per aliam viam, quam venerat, iuxta præceptum Domini recederet, seductus est à quodam sene, qui sedens in asino velociter secutus est eum, & dixit se esse prophetam à Deo missum, vt ipsum reduceret ad domum suam, vt cum eo panem comederet: cui propheta credidit, & reuersus est cum eo. Postquam igitur hic homo Dei ab illo sene recessit, occidit eum leo in campo, & proiecit cadauer eius ad viam, & stabat iuxta illud, nec comedebat de illo: nec asinum, cui homo Dei insederat, læsit quicquã: quod percipiens senex ille, qui eũ seduxerat, venit ad locum illum, & tulit cadauer eius, & sepeliuit in sepulcro suo. Et prophetia huius hominis Dei impleta est post CCCLX. annos, prout patebit infra. Roboam filius Salomonis habuit vxores XIIX. & concubinas LX. & genuit XXIIX. filios & LX. filias. Cumq; filii Iuda etiam eo tempore transgrederentur legem Domini idolis seruiendo, afflixit eos Sesac rex Ægypti. Ascendit namque quinto anno Roboam in Ierusalem cum curribus MCC. & LX. millibus equitum, & cepit ciuitates Iuda munitissimas, & tulit de Ierusalem thesauros domus Domini, & domus regis, & ornamenta plurima, & reuersus est in Ægyptum. Anno XXXIIX. Laosthenis regis Assyriorum Ægyptus Syluius apud Latinos cœpit regnare, & regnauit annis XXIV.

Fugit in Ægyptum.

Regnum inuadit.

Erigit Idola.

Audit vaticinium de Idolorum euersione.

Punitur diuinitus.

Sanatur.

Propheta Dei seducitur.

Prosternitur à Leone.

Roboami Regis Israelis vxores.

Sesac rex Ægypti.

Ægyptius Syluius rex Latinorum.

CAPVT IIII.

Piriciades rex Assyriorum. *Abia rex Iudaeorum.* *Asa rex Iudaeorum.* *Priapi sacra.* *Sara Æthiops.* *Iosaphat R. Iudaeorum.* *Baasa rex Israelis.* *Interficit prophetam Iehu.* *Hela rex Israelis.* *Zambri R. Isr.* *Amri rex Israelis.* *Samaria conditur.* *Solo aequatur.* *Ahab rex Israelis.* *Capys conditor Capuae.*

PIRICIADES XXXII. rex Assyriorum regnauit annis XXX. Cuius secundo anno Roboam postquam regnauit annis XVII. mortuus est, & regnauit pro eo filius eius Abia, & XIIX. anno Ierobam cœpit regnare, & percussit de viris Ierobam in bello L. millia virorum, quod Deus permisit, quia Ieroboam Dominum reliquit. Hic Abia habuit vxores XIV. & procreauit XXII. filios, & filias XVI. Et postquam regnauit tribus annis mortuus est, & regnauit Asa filius eius pro eo. Hic Asa fecit quod erat rectum coram Domino, & purgauit vniuersas sordes Idolorum, quæ fecerunt patres eius. Et matrem suam amouit, ne esset princeps in sacris Priapi, in loco quem consecrauerat: subuertitque specum eius, & confregit simulacrum turpissimum, & combussit in torrente Cedron. Excelsa tamen, videlicet, loca in montibus excelsis idolis consecrata, non abstulit. Ipse habuit in exercitu suo portantium scuta & hastas de Iuda CCC. millia, de Beniamin CCLX. millia; & venit contra eum Sara Æthiops, habens in exercitu suo decies centena millia. Asa tamen, quia sperauit in Domino, vicit eum. Post hoc Asa petijt auxilium regis Syriæ contra regem Israel, quod Domino displicuit: & misit sibi prophetam Anani nomine, qui increpauit eum, quod ipse diffisus de auxilio Domini quæsiuit auxilium hominis alienigenæ: sed Asa prophetam illum malè tractauit: quare de populo Asa ex vindicta Domini multi mortui sunt, & ipse XXXIX. anno regni sui vehementissimè pedes doluit, & magis quæsiuit auxilia medicorum, quam Domini: quod imputabatur ei à Domino. Vnde ex eadem infirmitate, postquam regnauit annis XLI. mortuus est: & regnauit Iosaphat filius eius pro eo. Anno secundo Asa regis Iuda, Nadab filius Ieroboam regnauit super Israel: & postquam regnabat duobus annis, insidiatus est ei Baasa de domo Isaschar, & occidit eum, & regnauit pro eo, & deleuit omnes de semine Ieroboam, prout locutus fuerat Dominus per Achiam prophetam: nihilominus ipse mansit in peccatis Ieroboam idolis sacrificando. Quare Dominus misit ad eum prophetam Iehu, filium Anani prophetæ, qui increpauit eum, & prædixit semen suum destruendum, sicut per eum destructum fuit semen Ieroboam: sed ipse Baasa prophetam illum occidit: & postquam regnauit annis XXIV. mortuus est, & regnauit Hela filius eius pro eo: qui regnans duobus annis, à seruo suo Zambri interfectus est, anno XXVII. regis Asa, & regnauit Zambri VII. diebus, & interfecit omnes de domo Baasa iuxta prophetiam Iehu prophetæ. Exercitus autem regis Helæ existens in castris in terra Philistim, percipiens quod Zambri occidisset regem, constituit sibi regem Amri principem militiæ exercitus. Et Amri statim obsidione Gebbethon soluta, venit & obsedit Zambri in Thersa: vnde Zambri desperatione tactus, succendit domum regiã in Thersa & seipsum flammis extinxit. Deinde Amri emit à Somer partem montis, in quo erat ciuitas Mareon duobus talentis argenti, & reparauit ciuitatem & vocauit eam Samariam à Somor & Moreon, quæ postea Græcè Samaria dicta est à Senacherib rege, qui custodiam regionis posuit ibi: & ab ea deinde tota regio illa Samaria dicta est. Hanc vrbem postea Antiochus captam solo coæquauit, & Herodes à fundamentis instaurans ipsam in honorem Augusti, Augustam, id est, Græco sermone Sebastiam appellauit. Et in hac vrbe Amri posuit sedem regni, quæ antea fuerat in Thersa: & postquam regnauit annis XII. mortuus est, & regnauit Ahab filius eius pro eo, anno XXXIIX. regis Asa. Istis temporibus prophetabant Ahias, Iehu, Azarias, qui & Addo. Anno regni Piriciadis XVII. Latinis regnare cœpit Capys octauus rex, & regnauit annis XXIIX. Hic Capys condidit Capuam ciuitatem Campaniæ, vnde & prouincia Campaniæ dicta est, & ibi vsus campanarum primò repertus est, vnde & Campana nomen accepit.

CAPVT V.

Ophrateus rex Assyriorum.

OPHRATEVS XXXIII. rex Assyriorum, regnauit annis XX. Sub isto in Iuda regnauit Iosaphat, & in Israel Ahab. Iosaphat timuit Dominum, & misit sa-

sit sacerdotes & Leuitas in omnes ciuitates Iuda, vt docerent populum legẽ Domini, ne trãsgrederentur illam, & habuit viros bellatores fortissimos secum in Ierusalem decies centena millia, & octoginta millia, præter illos, quos habuit in singulis vrbibus. Venit autem contra eum maxima multitudo gentium: sed ipse non confisus in multitudine pugnatorum suorum, spem suam ponens in Dominum, indixt ieiunium populo vniuerso, & fudit preces suas coram Domino. Surrexit igitur Hiaziel Leuites de medio turbę, & spiritu prophetico prędixit, Dominum pro eis pugnaturum, inter cætera sic inquiens: O Iuda & Ierusalem nolite timere, cras egrediemini & erit Dominus vobiscum. Vnde sequente die, cũ Iosaphat egressus fuisset cũ exercitu suo, vertit Domin⁹ insidias inimicorum suorum cõtra seipsos, & ipsi mutuò se cędetrucidabant, & totũ campũ cadauerib⁹ repleuerunt: ita quod populus Iosaphat per tres dies nõ potuit spolia mortuorũ deportare.

Victoria Iosaphats regis Iudaorũ.

Post hoc Iosaphat contraxit amicitias cũ Ochozia rege Israel, qui pessimus erat, & hoc Domino displicuit: vnde misit ei prophetam Eliezer, qui increpauit eum. Iosapat sex filiis suis dedit munera auri ac argenti, ac ciuitates munitas in Iuda, & filio suo Ioram dedit regnum: & postquã regnauit annis XXX. mortuus est. Anno XXXIIX. regis Asa patris Iosaphat, regnauit Achab filius Amri in Israel. Hic Achab malus erat, & duxit vxorem Iezabel, filiam regis Sidoniorum, quæ concitauit eum ad multa mala perpetranda. Hæc Iezabel occidit prophetas Domini, & persecuta est Eliam, qui fugit à facie eius: prophetabat siquidem Elias eo tempore, & Elisæus post eum.

Achab R. Israelis.

Iezabel regina.

Propter peccata Achab & Iezabel clausit Dominus cœlum, ne plueret super terram: & non pluit annos tres, & menses sex: & facta est siccitas, & magna fames in terra Israel: & post hoc Elias rursum aperuit cœlum, & dedit pluuiam super terram.

Siccitas & fames in regno Israelis.

Elias disceptauit cum prophetis Baal coram Achab & vniuerso populo, proponens eis, si ad inuocationem eorum Baal posset sacrificium eorum igne non supposito, accendere, quod Baal crederetur esse Deus: Si autem Baal hoc non posset, & Dominus Deus Eliæ ad inuocationem eius sacrificium accẽderet, quòd crederent Deum Eliæ Deum esse, & non alium. quod cum omnes approbarent, Prophetæ Baal numero CCCCL. inuocabant Baal à mane vsque ad meridiem, & ipse non exaudiuit eos. Elias autem illudebat eis dicens: clamate voce magna, deus enim est, & forsitan loquitur, aut in diuersorio est, aut in itinere aut certè dormit, vt excitetur. Ipsi autem incidebant se iuxta ritum suum cultris & lanceolis, donec perfunderentur sanguine: & postquam nihil profecerunt, Elias inuocauit Dominum, & cecidit ignis Domini de cœlo, & vorauit holocaustum, & ligna & lapides: quare populus credidit verbis Eliæ, & ad iussum eius apprehendit prophetas Baal, & occidit eos in torrente Cison.

Prophetæ Baalis ab Elia interficiuntur.

Cum Elias tempore siccitatis se absconderat à facie Achab, pauit eum Dominus in loco solitario per coruos, qui attulerunt ei panem & carnes manè & vesperi. Post hæc Elias ad præceptum Domini iuit in Sarepta Sidoniorum, & moratus est apud mulierem viduam, quæ pauit eum, & seipsam cum omni familia sua, pluribus diebus de farina tam pauca, quantum poterat pugillus capere: cuius filium Elias suscitauit à morte, & creditur ille fuisse Ionas propheta. Istis temporibus Achiel de Bethel reædificauit Iericho, & cum iecit fundamenta mortuus est Abiram primogenitus eius, & cum portas muniret, mortuus est Segud nouissimus filius eius, iuxta verbum maledictionis, quam imprecatus fuit Iosue reædificanti eam, prout supra dictum est.

Iericho reædificatur.

Postquam Elias fugit à facie Iezabel in desertum, sedit subter iuniperum, & dormiuit: & suscitauit eum angelus Domini ostendens sibi subcineritium panem, & vas aquæ & dixit: Surge & comede: & cum comedit & bibit rursum obdormiuit: & iterum angelus dixit: Surge & comede: & ipse surrexit, comedit, & bibit, & ambulauit in fortitudine cibi illius XL. diebus, quod non manducauit neque bibit vsque ad montem OREB. Post hæc rex ACHAB concupiuit vineam Naboth, viri Iesraelitæ, qui cum nollet eam vendere Achab, Iezabel procurauit quosdam falsos testes contra eum, vnde quasi in mortem regis aliquid machinatus esset, ad mortem quamuis innocenter, iudicatus est, & lapidatus, & eo mortuo

Naboth innocens lapidibus obruitur.

Achab vineam liberè apprehendit: propter quod indignatus Dominus, misit Eliam prophetam ad Achab, vt corriperet eum prophetando sibi, quòd in eodem loco, in quo canes linxeruńt sanguinem Naboth, ipsi lincturi essēt sanguinem suum, & canes essent comesturi carnes Iezabel iń agro Iesraël: quod & postea factū est. nam Achab egressus ad bellum contra regē Syriæ de consilio pseudoprophetarum ei nunciantium prospera euentura, quamuis Micheas propheta Domini mortem sibi euenturam prædiceret, sagitta percussus est, ita vt sanguis decurreret de curru, in quo sedit, in terram. vnde eodem die mortuus est. Iezabel autem regina postea per Iehu regem Israël, qui deleuit omnem domum Achab, iussa est præcipitari de porta ciuitatis Iesraël, & sic factum est. Anno XV. Ophratei regis Assyriorum Capetus filius Capys apud Latinos regnare cœpit, & regnauit annis XIII.

Achab moritur.

Capetus rex Latinorum.

Capvt VI.

Ophratanes rex Assyriorum. *Reges Iudaeorum & Israelis.* *Ioram parricida.*

OPHRATANES XXXIV. rex Assyriorum, regnauit annis L. Sub quo Ioră, Ochozias, & Athalia regina & Ioas in Iuda regnauerunt. In Israël verò Ochozias filius Achab & Ioram frater eius, & Iehu regnauerunt, vnus post alium. Istis temporibus prophetabant Abdias, Osee & Micheas: & pseudoprophetæ eodem tempore erant Sedechias & Eliezer. Ioram filius Iosaphat regis Iuda cùm se vidit confirmatum in regno, occidit fratres suos & quosdam de principibus, & secutus est vitam Achab regis Israël: propterea suscitauit cōtra eum Dominus Philistæos & Arabes, qui vastauerunt terram Iuda, & thesauros regis Ioram tulerunt, & omnes filios eius occiderunt, præter vnum, qui iunior natu fuit Ochozias nomine: & hic solus euasit. Percussit etiam Dominus Ioram plaga ventris pessima, vt duobus annis languesceret, ita quòd tandem viscera sua egessit, & sic mortuus est: & regnauit filius eius Ochozias vnum annum post eum: quia Iehu rex Israël occidit eum. Athalia autem mater eius audiens eum mortuum esse, interfecit omnem stirpem regiam domus Ioram: sed Iosaba soror Ochoziæ, vxor Ioiadæ sacerdotis, occultauit Ioas filium Ochoziæ, & tenuit eum clàm VI. annis: & interim regnauit ipsa Athalia. Septimo igitur anno Ioiada sacerdos, fretus auxilio principum & populi, vnxit Ioas filium Ochoziæ in regem in templo Domini: & Athaliā iussit occidi gladio, & Ioas erat VII. annorum, cùm regnare cœpisset, & XL. annis regnauit, & fecit quod erat rectum coram Domino, quamdiu Ioiada consiliarius eius fuit, & reformari fecit domum Domini in cunctis, quibus indiguit, & destruxit domum Baal, quam Athalia impiissima ex ornamentis templi ornauerat. Postquam fuit Ioiada CXXX. annorum mortuus est, & Ioas seductus blanditiis principum, consensit eis, vt seruirent sculptilibus: Quare Dominus iratus est eis, & misit eis prophetas increpantes, quos audire renuerunt, & Zachariam filium Ioiadæ vnum ex ipsis prophetis, iussu regis lapidauerunt in atrio domus Domini, & nō est recordatus Ioas misericordiæ, quam fecerat Ioiada pater Zachariæ secum. Et ergo Ioas, iudicio diuino ordinante, post plurima damna, quæ à Syris pertulit, per seruos suos occisus est, & regnauit Amasias filius eius pro eo. Ochozias filius Achab regnauit duobus annis. Hic in infirmitate sua misit nuncios ad consulendū Beelzebub deum Accaron: quibus occurrens Elias propheta increpauit regem, & prædixit eum propter hoc de lecto suo non consurgere. Quo audito, rex misit quinquagenarium vnum cum viris quinquaginta ad Eliam in montem, qui dixit ei: Homo Dei, rex præcipit, vt descendas: cui Elias: si homo Dei sum, descendat ignis de cœlo, & deuoret te & L. tuos, & statim ita factum est. Rursùm misit rex quinquagenarium principem eodem, qui similiter cum suis igne consumtus est. Iterum misit tertium quinquagenariū principem cum L. suis, qui venit cum humilitate curuans genua sua ad Eliam: vnde ex præcepto angeli Elias descendit, & cum eo profectus est ad regem, dixitque ei: Pro eo, quòd misisti ad consulendum Beelzebub deum Accaron, quasi non Deus in Israël sit, de loco tuo non descendes, sed morte morieris: & post hoc rex mortuus est, & regnauit Ioram frater eius pro eo, quia filium non habuit. Anno IIX. Ophratanis regis Assyriorum Tyberinus Syluius X. rex Latinorum cœpit regnare, & regnauit annis VIII. & ab eo fluuius

Punitur diuinitus. *Athalia interficit regiā sobolem.* *Ioas rex Iudaeorum.* *Tolerat cultus idololatricos.* *Occiditur.* *Tyberinus Rex Latinorum.*

uius Albula propter colorem aquæ dicti Tyberis nominatus est, quia in eo submersus creditur. Anno eiusdem regis Assyriorum XVI. Agrippa Syluius filius Tyberini cępit regnare Latinis, & regnauit annis XL. Cum Dominus voluit eleuare Eliam, venit Elias cum Elisæo discipulo suo ad Iordanem, & percussit Elias pallio suo flumen Iordanis, & diuisæ sunt aquæ huc atque illuc, & transierunt ipsi per siccum. Cum transissent dixit Elias ad Elisæũ pete à me quid vis, vt faciam tibi, antequam tollar à te: dixitque Elisæus, obsecro vt fiat duplex spiritus tuus in me. ad quem Elias: rem difficilem postulasti: attamen si videris me, quando tollor à te, erit quod petiisti. Istam petitionem Elisæi quidam sic intelligunt, quòd Elisæus non petiuit, quod erat esse supra magistrum suum: sed sicut Elias duplicem habuit spiritum, scilicet, ad prophetandum & ad miracula faciendum, quod sic etiam talis duplex spiritus esset in Elisæo. Alii credunt spiritum Eliæ duplicatum in Elisæo per hoc, quod Elisæus mortuus alium mortuum suscitauit: sicut etiam viuus mortuum suscitauerat, quod non fecit Elias, nisi viuus. Postquam Elias respondit petitioni Elisæi, Elisæus vidit currum igneum cum equis igneis rapientem Eliam à se: & cum susciperetur atque clamaret, cecidit pallium Eliæ super eum: quo Elisæus percussit aquas Iordanis, & primò non sunt diuisæ, & percussit secundò dicens vbi est Deus Eliæ etiam nunc? & diuisæ sunt aquæ, & ipse transiuit & venit in Iericho: vbi misit sal in aquam, & sanauit aquas regionis illius. Deinde venit in Bethel, & exierunt pueri parui de ciuitate illudentes ei dicendo: ascende calue, & statim ipse maledixit eis in nomine Domini: & egressi sunt duo vrsi de saltu & lacerauerunt ex eis XL. pueros. Post hoc Elisæus tribus regibus, videlicet regi Iuda, regi Israel, regi Edom, proficiscentibus cum exercitu magno per desertum Idumęæ septem diebus, in magna aquæ penuria dedit aquas absque vento & pluuia in fossas, quas ipse iussit fieri: bibitque exercitus & iumenta ipsorum, & protestabatur se hoc miraculum nequaquam fecisse, nisi propter reuerentiam Iosaphat regis Iuda. Deinde Elisæus ditauit quandam mulierem viduam per oleum. Dixit enim Elisæus mulieri, quod peteret mutuo vasa non pauca, & infunderet oleum illud modicum, quod ipsa dixit se habere in lechyto. quod cùm mulier fecisset, impleuit ex illo paruo oleo omnia vasa, quæ à vicinis accommodauerat, & vt iussit ELISÆVS, oleum vendidit, & soluit creditoribus suis, & illud quod superfuit pro sustentatione sui, & filiorum suorum, reseruauit, quod & suffecit sibi.

Elias transfertur in cœlum.

Pueri illudentes Elisæ ab vrsis deuorantur.

Vidua inopi ditatur.

Deinde ELISÆVS suscitabat quendam puerum mortuum, quem priusquam conciperetur, matri de prole quasi desperatæ, ante nasciturum promiserat. Item quidam collegit herbas agrestes pro pulmento faciendo & inter eas quasdam pestiferas & amaras ignoranter immiscuit: & cum comedentes coram ELISÆO gustassent, clamabant: mors in olla vir DEI. Et ELISÆVS accipiens farinam immiscuit eam pulmento: & omnis amaritudo cessauit, & comederunt. Post hæc ELISÆVS satiauit C. homines de XX. paruulis panibus hordeaceis. Item ELISÆVS sanauit Naaman Syrum à lepra, mandando ei, quod per se in Iordane lauaret septies, & eo facto sanus efficeretur, & ita factum est: & cum sanus factus erat Naaman ipse obtulit ELISÆO munera: sed ELISÆVS ea recipere noluit. Quare Gihezi famulus ELISÆI cucurrit post Naaman, & accepit ab eo nomine Elisæi duo talenta argenti, & vestimenta duplicia: quod agnoscens ELISÆVS per spiritum induxit lepram Naaman super Gihezi, qui mansit leprosus vsque in diem mortis suæ. Deinde cùm vni ex filiis prophetarum ferrum cecidisset de securi ad fluenta Iordanis, Elisæus misit lignum in aquam, quod mersum est, & ferrum natauit super aquam. Post hoc ELISÆVS vni de filijs prophetarum dixit, vt vngeret Iehu principem militiæ exercitus regis Israel in regem Israel, vt ipse destrueret domum Achab: quod dum factum est, Iehu interfecit Ioram regem Israel, & Ochoziam regem Iuda: quod Dominus permisit, quia amicitiam & fœdus contraxit cum OCHOZIA. Insuper Iehu omnem domum

Miracula ab Elisæo facta.

Gihezi famulus Elisæi.

Iehu R. Israelis.

Filij Achabi interfecti. Achab subuertit. Reliquit Achab LXX. filios in Samaria, quos optimates ciuitatis ad mandatum Iehu interfecerunt, & miserunt capita eorum ad Iehu in Israel. *Prophetæ Baalis mactantur.* Post hoc Iehu congregauit omnes prophetas Baal in templum Baal, quasi ibidem celebraturus festum: & cum omnes conuenerunt occidit eos, & destruxit Baal, & templum eius: non tamen recessit à peccatis Ieroboam filij Nabath, & coluit vitulos aureos, quos ipse Ieroboam fecerat: & demum Iehu postquam regnauit XXIX. annis mortuus est, & regnauit Ioachaz filius eius pro eo. *Elisæus mortuus defunctum viuificat.* Postquam Elisæus mortuus fuit, & in sepulchro positus, quidam venientes cum quodam mortuo, & volentes eum sepelire propè eundem locum, viderunt super se venire latrunculos, & proijcientes cadauer in sepulcrum Elisæi fugerunt: cum corpus autem Elisæi tetigit cadauer, reuixit homo & stetit super pedes, & abijt.

CAPVT VII.

Acrazapes rex Assyrior. ACRAZAPES XXXV. rex Assyriorum regnauit annis XLII. Sub quo Amasias in Iuda: in Israel Ioachaz & Ioas vnus post alium regnarunt. Amasias postquam vidit se stabilitũ in regno, iugulauit seruos, qui occiderant patrem suum Ioas: sed filios eorum seruauit. Et ipse recensuit populum suum à XX. annis & supra: & inuenit CCC. millia iuuenum, qui egrederentur ad pugnam, & conduxit de Israel C. millia robustorum: sed Dominus misit sibi prophetam, qui dixit ei: quòd ipse non misceret se cum Israel, quia Dominus non esset cum eis: dimisit ergo eos iuxta sermonem Domini, & tamen cum populo suo processit ad *Idumæi cæsi.* bellum contra Idumæos inimicos suos, & percussit ex his X. millia, & alia decem millia cepit, quos omnes viri Iuda præcipitauerunt de summitate cuiusdam petræ præruptæ, & crepuerunt omnes. Amasias postquam debellauit inimicos suos, abstulit eis idola, quæ ipse constituit sibi in deos derelinquens Dominum Deum Israel: quare misit sibi Dominus prophetam, qui corripuit eum: sed Amasias prophetam illum spernens minabatur sibi mortem inferre. Quapropter Dominus *Ioas rex Israelis vastat Hierosolymam capto rege Amasia.* concitauit contra eum Ioas regem Israel, qui percusso exercitu regis Amasiæ cepit eum, & duxit eum in Ierusalem, & deiecit murum Ierusalem in longitudine CCCC. cubitorũ, & abstulit omnem thesaurum domus Domini, & domus regis, & abijt. Post hoc facta est coniuratio contra Amasiam in Ierusalem, & ipse fugit in Lachis, & interfecerunt eum: & regnauit pro eo filius Azarias, seu Ozias. Anno VI. Acrazapis regis Assyriorum Aremulus XII. rex Latinorum regnare cepit, & regnauit annis XIX. Deinde Auentinus regnauit XXXVII. Hic nomen dedit monti Auentino Romæ, quia post mortem in eo sepultus est. Anno Acrazapis XIIX. Elisæus propheta, de quo supra dictum est, moritur, & quidam credunt Carthaginẽ istis temporibus esse conditã. Ioachaz rex Israel, filius Iehu, plurima bella habuit cum rege Syriæ: sed contritus est ab eo, ita ut de omni populo suo nõ obtineret nisi L. equites & X. currus & X. millia pedites. Et postquam mortuus est, regnauit filius eius pro eo Ioas, qui nimium præualuit contra Amasiam regem Iuda.

Sardanapalus rex Assyriorũ. Ozias rex Iudæorum. Tonosconcoleros, qui Græcè Sardanapalus dictus est. XXXVI. & vltimus rex Assyriorum regnauit annis XX. Hic condidit Tharsum: & eius temporibus in Iuda regnauit Azarias, qui & Ozias dictus est. Hic Ozias multas habuit victorias de inimicis suis. Habuit enim exercitum magnum valde, videlicet, trecenta & septem millia virorum, & septingentos, quibus omnib9 præparauit clypeos, *Immittit falcem in alienam messem.* hastas, galeas & loricas & factum est nomen eius magnificum: sed ex multis, quas habuit victorias, eleuatum est cor eius, ita vt officium sacerdotum, ad quod tantum filij Aaron electi erant, sibi usurpare tentaret: accepit namque thuribulum, & voluit in templo incensum offerre. Et cum sacerdotes prohibuerunt eum, ipse *Percutitur lepra.* non curauit: imo minas intulit. Quare terræmotus factus est & ipse Ozias lepra percussus est à Domino, & sacerdotes eiecerunt eum de templo, & ipse mansit leprosus vsque in diem mortis suæ. In illis temporibus in Israel regnauit Roboam, vel secundum alios libros, Ieroboam filius Ioas. Hic plures terras recuperauit de manibus inimicorum Israel: & postquam mortuus est regnauit pro eo filius

filius eius Zacharias. Sardanapalus rex ita fuit voluptatibus deditus, vt in ſepulcro ſuo deſcribi faceret, ea ſola ſe habere mortuum, quæ libido eius, cum viueret, hauriendo conſumſerat. *Auguſtinus lib. 2. cap. 20. de C. D.* Ipſe erat muliere corruptior: inter ſcortorum greges fœmineo habitu colum tractans à nullo ſuorum videbatur: à præfecto autem Arbace, ſeu ſecundum alios Abarce, qui tunc Medis præfuit, viſus, atque execratione habitus eſt. Et hinc excitis Medorum populis, prouocatus ad bellum vincitur, ſeque ardenti pyræ præ dolore iniјciens, concrematur: ſicque Arbaces regnum capiens ad Medos illud tranſtulit: & ſic ceſſauit regnum Aſſyriorũ, quod à primo anno Nini vſq; ad hoc tempus perſeuerarat, per annos MCCXL. *Finis regni Aſſyriaci.* computato autem tempore belli ſunt anni M. C C, vt dicit Auguſtinus lib. X V I I I. cap. 21. de C. D. Dicunt autem quidam, quod ab iſto tempore vſq; ad Deiocem, quintum regem Medorum, res ſine principibus agebantur: & in medio hoc tempore Chaldæos propriè præualuiſſe, quorum ſeparatim quædam ſucceſſiones regum feruntur: reliquæ quoque gentes principibus vtebantur.

Caput VIII.

Abarces R. Medorum. ABarces primus rex Medorum, regnauit annis XXIIX. cuius anno primo Procas Syluius rex Latinorum cœpit regnare, & regnauit annis X X I I I. Et anno eius V I. incepit regnum Macedonum, vbi primus regnauit Caranus annis X X I I X. *Regni Macedonici initium.* & in Iuda adhuc regnat Ozias: in Iſrael regnauit Zacharias, & coniurauit contra eum Sellum filius Iabes, & interfecit eum, & regnauit pro eo: quem rurſus, poſtquam menſe uno regnauit, Manachẽ filius Gaddi interfecit, & regnauit X. annis poſt eum, maximè fultus adiutorio regis Aſſyriorum, id eſt, Chaldæorum ſecundum aliquos: cui dabat M. talenta argenti, vt eſſet ſibi auxilio. Et his temporibus prophetabant in Iuda Oſee, Amos, Iſaias & Ionas. Anno Abarcis X X I I I. Amulius rex Latinorum cœpit regnare, & regnauit annis X L I I I I. *Amulius R. Latinorum.* Hic Amulius habuit fratrem maiorem natu, qui Numitor dictus fuit, quem etiam de regno expulerat, filiumque eius Ægeſtum in venatione occidit, filiam quoque ipſius nomine Rheam, vt ſpem partus adimeret, deæ Veſtæ conſecrauit: *Rhea Virgo Veſtalis.* quæ poſtea grauida inuenta, dum ſcelus ſuum nititur excuſare, a Deo Marte compreſſam ſe eſſe mentita eſt, & ipſa peperit gemellos, quorum primus dictus eſt Remus, ſecundus vocatus eſt Romulus: & quia Rhea legem deæ Veſtæ trãſgreſſa eſt, iuſſu patrui ſui viua ſepulta eſt: *Romulus & Remus.* & gemini in ripa Tiberis fluminis exponuntur, quos meretrix quædam, Lupa nomine, reperiens, eos ad Fauſtulum paſtorem regij armenti clam detulit: quos vxor illius nutriuit, & ipſe eos poſtea inter paſtores conuerſari docuit. Et quia hæc meretrix communiter Lupa dicebatur, licet alii, vt Iſidorus, dicunt omnes meretrices propter rapacitatem turpis quæſtus lupas nominari, & inde cellulas meretricum lupanaria dici: *Lib. 18. Etymol. cap. 2.* quidam aſſeruerunt, hos geminos à Lupa videlicet beſtia tali lactatos: prout adhuc marmorum cælaturæ in pluribus locis vrbis oſtendunt. Et ſic poſtea Romani crediderunt Martem fuiſſe patrem Romuli, de quo ſic ſcribit Auguſtinus. *Mars creditus pater Romuli.* An autem Mars ex concubitu filiæ Numitoris Romulũ gignere potuerit, in medio relinquimus. *Lib. 3. cap. 4. de C. D.* Nam penè talis quæſtio etiam de ſcripturis noſtris oboritur, qua quæritur, vtrum præuaricatores angeli filiabus hominum concubuerunt vnde natis gigantibus, vel nimium grandibus, aut fortibus viris, tunc terra repleta eſt. Creberrima autem fama eſt multiq; expertos ſe, vel ab eis qui experti eſſent, de quorum fide dubitandum non eſſet, audiſſe confirmant, Syluanos & Faunos, quos vulgo incubos vocãt, improbos ſæpe extitiſſe mulieribus, & earum appetiſſe ac peregiſſe concubitum: *Aug. de C. D. lib. 15. cap. 23.* *Syluani & Fauni.* & quoſdam Dæmones, quos Duſios Galli nuncupant, hanc immunditiem & tentare & efficere, pluresq; tales aſſeuerant, ut hoc negare impudentiæ videatur, *Duſii.* non hic aliquid audio temerè definire: vtrum aliqui ſpiritus elemento aëreo corporati (nam hoc elementum etiam eorum agitatur flabello, ſenſu corporis tactuq; ſentitur) poſſint etiam hanc pati libidinem, vt quomodo poſſint ſentientibus fœminis miſceantur. Hæc Auguſtinus. Sed fortè fieri poſſet, quod ſpiritus ille ſemen viri mira celeritate aliunde afferret, &

mulieri per se sic excitatæ ad libidinem, infunderet: quoniam artibus magicis fructus alieni in alienas terras transferri perhibentur, quod in legibus XII tabularum Cicero commemorat statutum grauiter puniendum. Dicit autem Augustinus III. de Ciuitate Dei. Non ergo credamus, si placet, Æneam fuisse Veneris filium. Ecce concedo, nec Romulum Martis. Sosarmus II. rex Medorum regnauit annis xxx. Cuius anno VI. Cœnus Secundus rex Macedonum cœpit regnare, & regnauit annis XII. Et sub hoc rege in Iuda regnat Ioatham filius Oziæ. In Israel verò regnat Phacee filius Manahem: contra quem coniurauit Phacee, filius Romeliæ, dux eius, & interfecit eum postquam regnauit annis duobus. Ioatham rex Iuda multas vrbes & turres ædificauit ac castella, & subegit filios Ammon, ita vt darent sibi centum talenta argenti, & decem millia coros tritici, & totidem coros hordei. Anno XIII. huius regis Medorum incepit regnum Lydorum, vbi primus regnat Ardisus. Anno eiusdem XV. defecit regnum Lacedæmoniorum. Eodem anno prima Olympias apud Athenas acta est, in qua Chorebus Eliensis victor extitit: & ab ea Græci computant annos, & creduntur Chronicæ Græcæ veræ esse ab illo tempore. Vnde Olympias prima apud Græcos constituta est apud Elidem vrbem Græciæ, Eliis agentibus agonem, & quinquennale certamen, quatuor annis in medio vacantibus, & inde Elii certaminis tempus Olympiadem vocabant, quoniam apud Olympium montem actum est huiusmodi quinquennale certamen: & computatur spacium quatuor annorum & quintus annus Olympiadis sequentis primus annus erat.

Cap. 3. — Sosarmus rex Medorum. — Regni Lydij initium. — Prima Olympias acta Athenis.

Anno huius regis XIIX. Tyrimas tertius rex Macedonum cœpit regnare, & regnauit annis XXXIIX. Et anno secundo præcedente, Tiglath Philassar inuasit Samariam, prout patebit infra. Sub hoc rege, vt quidam volunt, anno eius XXI. nati sunt gemini Remus & Romulus: à quo Romulo Romanum imperium sumpsit initium.

Tyrimas R. Macedonũ.

CAPVT IX.

MEDIDVS III. rex Medorum regnauit annis XL. Cuius anno III. Achaz cœpit regnare in Iuda, & regnauit annis XVI. & plurima mala fecit, & statuas fudit Baalim: Ipse adoleuit incensum in valle Hennon, & lustrauit filios suos in igne iuxta ritum gentium: sacrificauit in excelsis & collibus. Quare tradidit Deus regnum eius in direptionem. Vnde rex Syriæ magnam prædam tulit de regno suo. Phacee quoque rex Israel vno die CXX. millia de populo Achaz occidit, & tulerunt filij Israel CC. millia mulierum, puerorum & puellarum captiuarum de Iuda. cumque vellent eos ducere in Samariam Obed propheta Dei dedit eis consilium, vt remitterent eos, ne indignationem Domini incurrerent: quoniam nimium sæuierant in fratres suos, & sic resistentibus quibusdam de principibus non introduxerunt eos, sed remiserunt: deinde Idumæi percusserunt similiter multos de Iuda, item Philistæi. Insuper rex Assyriorum vastauit Iudæam, cui Achaz, spoliata domo Domini, misit munera: & nihil profuit ei, nec Achaz motus omnibus his cladibus, immolauit dijs inimicorum suorum, vt essent sibi propitij: direptisque omnibus vasis domus Domini, atque confractis, clausit ianuas templi: & fecit sibi altaria in vniuersis angulis Ierusalem, & in omnibus vrbibus Iuda. Rex autem Tiglath Philassar propter munera, quæ misit ei Achaz ascendit contra regem Syriæ, & vastauit Damascum, & Razin regem interfecit. Hic est Achaz, ad quem Esaias propheta missus dixit: Ecce virgo concipiet & pariet filium. Rex itaque Tiglath Philesser processit contra Phacee regem Israel, & cepit multas ciuitates in Galilæa & vniuersam terram Nephthalim: & transtulit Israel in Assyrios. Quare Osee filius Ela coniurauit contra Phacee regem Israel, & interfecit eum: & regnauit pro eo, & cùm regnauerat annis VII. venit contra eum Salmanassar, qui &

Medidus R. Medorum. — Vallis Hennon. — Obed propheta. — Tiglath Philassar. — Esaia 7. — Israelita transferuntur in Assyriam.

qui & Tiglath Philaſſar in lib. regum nominatur & de quo iam dictum eſt, & obſedit Samariã, & capto rege Oſee, peruagatus eſt omnem terram Iſrael, & duxit in captiuitatem omnem populum Iſrael, & poſuit eum in ciuitatibus Medorum: & adduxit gentes de Babylone, & aliis locis, & conſtituit eas in ciuitatibus Samariæ: & inde Samaritani cuſtodes appellati ſunt. Et ſic ceſſauit regnũ Iſrael in Sãmaria, poſtquã durauerat per annos. C C L. Sed quia iſtæ gentes ſic adductæ intra Iſrael non timuerunt Deum Iſraël, immiſit Dominus in terram leones feroces, qui deuaſtabant gentem illam: quo audito, rex Aſſyriorum remiſit vnum de ſacerdotibus, quos inde abduxerat, vt doceret populum legitima Dei terræ illius: & ſic deinde gentes terræ illius coluerunt, & timuerunt Deum Iſraël: nec tamen dereliquerunt deos ſuos falſos, quos priùs coluerunt. Quod autem idem rex Aſſyriorum ſit Tiglath Philaſſar & Salmanaſſar, patet ex eo, quòd dicitur IV. Regum XV. Tiglath Philaſſar tranſtulit vniuerſam terram Naphthalim in Aſſyrios, & in libro Tobiæ dicitur, quod Tobias de tribu Naphthalim in diebus Salmanaſſar regis Aſſyriorum vna cum aliis filiis Iſraël fuerat translatus in regnum Medorum. Nec etiam quenquam moueat, quod iſte Tiglath Philaſſar, ſeu Salmanaſſar dicitur rex Aſſyriorum, & tamen tranſtulit Iſrael in ciuitates Medorum, cum ſuperius dictum eſt, quod regnum Aſſyriorum iam fuerit translatum ad Medos: vnde poſtquam regnum Aſſyriorum translatum eſt ad Medos, Babylonij & Chaldæi Babyloniam contra Medos ſibi vendicabant. Vnde quidam reges eorum ſe adhuc nominabant reges Aſſyriorum, vt iſte Salmanaſar, & filius eius Senacherib: & quidem eorum, propter antiquam vrbis Babyloniæ dignitatem, ſcribebant ſe reges Babylonis: cum in ea regnum Aſſyriorum habuit originem. ſed quia Arbaces præfectus Medorum, & tandem rex eorundem primus, plurima regna regibus Aſſyriorum ſubiecta obtinuit, ergo hiſtoriographi ponunt Tonoſconcoleron vltimum regem Aſſyriorum, & deinde in ordine regum illuſtrium ponunt reges Medorum. Anno IX. huius regis Medorum Romulus XIIX. anno ætatis ſuæ, vna cum fratre ſuo Remo, paſtorum & latronum congregans multitudinem, patruo matris Amulio rege occiſo, auum ſuum Numitorem in regnum reſtituit, & Romam condidit, & eam à nomine ſuo nominauit. Remus itaque montem Auentinum, Romulus Palatinum montem occupat: ad tutelam autem nouæ vrbis vallum ſufficere videbatur: cuius dum anguſtias Remus increpat ſaltu tranſiliens, iuſſu fratris à Fabio duce ipſius Romuli, raſtro paſtorali occiſus eſt: & ſic Romulus obtinuit principatum. Erat autem in proximo locus, hunc aſylum fecit, promittens libertatẽ quibuſcunq; criminibus obnoxijs. Vnde ſtatim mira vis hominum Latini, Thuſcique paſtores: etiam transmarini Phryges, qui ſub Ænea: Arcades qui ſub Euandro, influxerant, & ita quaſi ex variis elementis congregauit corpus vnum, populumque fecit Romanum. Romulus C. viros ex ſenioribus elegit, quorum conſilio cuncta ageret: quos ſenatores appellauit, de quibus X. elegit, quorum nomina, præſente populo, in tabulas aureas contulit: & illi dicebantur patres conſcripti. Poſtea verò tres fuerunt ordines Senatorum: primi illuſtres: ſecundi Spectabiles: tertij clariſſimi dicebantur. Romulus mille pugnatores elegit, quos à numero millenario milites appellauit: iſti cum ingrediebantur bellum contra hoſtes, manipulis fœni ſignabant ſe, vt ſe ab hoſtibus mutuò cognoſcerent: & inde poſtea milites manipli dicti ſunt. Sed ſigna vexillorum primus Iupiter feciſſe dicitur, videlicet, aquilam: cum enim proficiſceretur contra Titanes, apparuit ei in auſpicio aquila, quam indicium victoriæ legioni ſignum dedit. Deinde Apollo ſignum draconis ex morte ſerpentis Phytonis dedit: & demum Auguſtus ſignum pilæ, qua orbem deſignauit ſibi ſubiectum, ſignum dedit. Romulus poſtquam annis XXIIX. regnauit anno conditionis vrbis XXXIX. dum quadam die concionem ante vrbem haberet apud Capræ paludes è conſpectu repentè ablatus eſt. Diſcerptum eum aliqui à ſenatu putant, ob aſperius ingenium: ſed ſuborta tempeſtas, ſoliſque defectio, conſecrationis ſpeciem præbuerunt: cuius mox Iulius Proculus fidem fecit, à ſe Romulum aſſir-

Fines regni Iſraelitici in Samaria.

Samaritani colũt Deum & ſimul idola.

Reges Aſſyrij nominãt ſe reges Babylonis.

Romulus.

Fundat Romam.

Occidit fratrem Remum.

Conſtituit ſenatores.

Iſidor lib. 17. cap. 3. etym.

Occiditur à ſuis.

mans visum, augustiore forma, quàm fuisset: & quod mandasset se pro numine *[Inter Deos refertur.]* accipi, & Quirinum in cœlo vocari: atque dijs placitum, vt Roma gentium imperio potiretur: sicque populus Romanus, qui contra Senatum intumuerat, repressus est. Solis enim defectionem, quæ certa ratione sui cursus effecta est, *[Lib. 2. de C. D. cap. 15.]* imperita nesciens multitudo meritis Romuli sic inducta tribuebat. Romani igitur Romulum dijs multis prætulerunt, & Flaminem ei consecrarunt: quod *[Flamines Romani tres.]* genus sacerdotij adeo in Romanis sacris excelluit, vt tres solos Flamines haberent tribus numinibus institutos, Dialem Ioui, Martialem Marti, Quirinalem Romulo. nam beneuolentia ciuiũ velut receptus in cœlum Quirinus est postea nominatus, quoniam hasta longa vtebatur, quæ lingua Sabinorũ, quorum filias primi Romani socii Romuli raptas duxerunt vxores, Quiris dicitur: non tamen *[cap. 31.]* continuò simulacrum factum est, quoniam, vt refert Augustinus III. de C. D. Varro dicit antiquos Romanos plus annos C. & LXX. deos sine simulacro coluisse. quod si adhuc mansisset, castius dij obseruarentur. De ista deificatione Ro- *[cap. 6.]* muli dicit Augustinus XXII. de C. D. quod receptus in cœlum sit Romulus inter deos creditum tenent literæ, non factum docent. Nullis quippe rerum signis mirabilium id ei verè prouenisse monstratur. Lupa quippe illa fratrum duorum nutrix, quod videtur quasi magnum extitisse portentum, quale aut quantum est ad demonstrandum Deum? Certè enim etsi non meretrix lupa fuit illa, sed bestia, cum fratribus portentum commune fuerit ambobus: frater *[Ezechias R. Iudaeorum.]* tamen eius non habetur Deus. Anno regni Medidi XX. Ezechias cœpit regnare in Iudæa & regnauit annis XXIX. Iste fecit quod placitum erat coram Domino: excelsa dissipauit, contriuit statuas, succidit lucos, & serpentem æneum, quem Moises fecerat in deserto, confregit: quia vsque ad illud tempus filij Israel adolebant ei incensum. Senacherib rex Assyriorum venit contra Ezechiam cum exercitu magno, & blasphemauerunt serui eius Dominũ, quasi non posset liberare Ezechiam de manibus regis Assyriorum: Quare Deus misit angelum, *[Liberatur de manu Senacheribi regis.]* qui percussit vna nocte in castris Assyriorum CLXXX. millia hominum. Vnde Senacherib rex perterritus fugit, & cum peruenit in ciuitatem suam Niniuem, in templo Dei sui, à filijs suis occisus est. Istis temporibus prophetabant Isaias & *[Sibylla Erythraea.]* Osee. Et eodem tempore Sibylla Erythręa claruisse perhibetur.

CAPVT X.

[cap. 8. Sibylla quae dicantur. Quot fuerint.] DE Sibyllis magna est diuersitas historiarum, videlicet de nominibus & temporibus earum. Vnde, vt dicit Isidorus VIII. Etymolog. Omnes fœminæ vates dicuntur Sibyllæ: & dicuntur Sibyllæ, quasi DEI mentem nunciantes hominibus, quoniam futura prædicebant. Et X. dicuntur fuisse Sibyllæ. Prima de Persis fuit: Secunda Libyca: Tertia Delphica in templo Apollinis Delphici genita, quæ ante bella Troiana vaticinata est: Quarta Cimmeria in Italia: Quinta Erythræa nomine Erophyla in Babylone orta, quæ Græcis Ilium petentibus vaticinata est perituram esse Troiam, & Homerum mendacia scripturum. Fuit autem dicta Erythræa, quia in eadem insula eius inuenta sunt carmina: & hæc nobilior & celebrior inter cæteras perhibetur: Sexta Samia, quæ Samonote dicta est, à Samo insula, vnde fuit cognominata: Septima Cumana nomine Amalthea quæ nouem libros attulit Tarquinio Prisco, in quibus erant *[Ecl. 4.]* decreta Romana conscripta: ipsa est & Cumæa, de qua Virgilius:

Vltima Cumæi venit iam carminis ætas.

Et dicta fuit Cumana, à ciuitate Cumis, quæ est in Campania, quasi XII. milliaria à Neapoli versus Caietam, vbi adhuc quoddam ædificium rotundum, in parte dilapsum stans in campo, huius Sibyllæ templum seu habitaculum fuisse narratur: Octaua Hellespontia, in agro Troiano nata, quæ scribitur Solonis & Cyri fuisse temporibus: Nona Phrygia: Decima Tiburtina nomine Albunea. Harum omnium carmina efferuntur, in quibus de DEO, & de Christo & de gentibus multa scripsisse comprobantur. Hæc Isidorus. August.

vero

vero XIIX. de C. D. dicit de Sibylla Erythræa, quòd ipſa claruit Ezechiæ & Romuli temporibus. Vnde dicit ſe vidiſſe quendam librum Græcè ſcriptum, qui dicebatur continere carmina Sibyllæ Erythrææ, & quoſdam verſus in eodem contineri, quorum capitales literæ coniunctæ habebant hæc verba: Ἰησοῦς Χριστὸς Θεοῦ υἱὸς σωτήρ, quod eſt Latinè: IESVS CHRISTVS Dei filius Saluator. Et iſtos verſus aſſeruit translatos eſſe in Latinum ſecundum nomen infra ſcriptum: cap. 23. Carmina Sibyllæ Erythreæ. Acroſtichis.

Iudicij ſignum, tellus ſudore madeſcet,
E cælo rex adueniet per ſecla futurus:
Scilicet in carnem præſens vt iudicet orbem.
Vnde Deum cernent incredulus atque fidelis
Celſum cum ſanctis, æui iam termino in ipſo.
Sic animæ cum carne aderunt, quas iudicet ipſe.
Quum tacet incultus denſis in vepribus orbis
Reiicient ſimulacra viri, cunctam quoque gazam:
Exuret terras ignis, pontumq́; polumque
Inquirens, tetri portas effringet Auerni.
Sanctorum ſed enim cunctæ lux libera carni
Tradetur, ſontes æterna flamma cremabit.
Occultos actus retegens, tunc quiſque loquetur
Secreta, atque Deus reſerabit pectora luci.
Tunc erit & luctus, ſtridebunt dentibus omnes.
Eripitur Solis iubar & chorus interit aſtris.
Soluetur cælum, lunaris ſplendor obibit.
Deiiciet colles, valles extollet ab imo.
Non erit in rebus hominum ſublime, vel altum.
Iam æquantur campis montes, & cærula Ponti.
Omnia ceſſabunt, tellus confracta peribit.
Sic pariter fontes torrentur fluminaque igni:
Sed tuba tunc ſonitum triſtem demittet ab alto
Orbe, gemens facinus miſerum varioſque labores.
Tartareumque chaos monſtrabit terra dehiſcens.
Et coram hoc Domino reges ſiſtentur ad vnum.
Decidet è cælis ignisque & ſulphuris amnis.

Vide Euſebium ἐν τῷ λόγῳ Βασιλικῷ, cap. 18.

Deinde ſubdit Auguſtinus ibidem: Nonnulli Erythræam Sibyllam nõ Romuli, ſed belli Troiani tempore fuiſſe ſcripſerunt. Et ita videtur ſentire Iſidorus, vt ſupra dictum eſt. Item ſubdit Auguſtinus: Quidam dicũt Sibyllam Erythræam dictam alio nomine Cumanam. Poſt hoc ſubiungit dicens, quòd Lactantius in quodam opere ſuo, quandam de Sibyllis, nomine proprio tamen non expreſſo, ſic ſcribit dixiſſe de Chriſto: In manus infidelium poſtea veniet: dabunt autem alapas manibus inceſtis, & impurato ore expuent venenatos ſputus. Dabit verò ad verbera ſimpliciter ſanctum dorſum: Et colaphos accipiens tacebit, ne quis agnoſcat quod verbum, vel vnde venit vt inferis loquatur, & corona ſpinea coronetur. Ad cibum autem fel, & ad ſitim acetum dederunt, inhoſpitalitate hanc monſtrabunt menſam. Ipſa enim inſipiens gens tuum Deum non intellexiſti: ſed ſpinis coronaſti. Templi verò velum ſcindetur, & medio die nox erit tenebroſa nimis in tribus horis. Et morte morietur tribus diebus ſomno ſuſcepto. Et tunc ab inferis regreſſus ad lucem veniet primus, reſurrectionis principio reuocatis oſtẽſo. Poſt hoc Auguſtinus in eodem libro dicit, Sibylla Samia regnante Manaſſe in Iudæa claruiſſe dicitur. Sibylla Cumana, de qua ſupra dictum eſt, à quibuſdam creditur tempore Octauiani claruiſſe, & illi forte mouentur his verbis, quæ in libro Ouidii, quem intitulauit de Vetula, inſerti reperiuntur:

Lact. lib. 4. cap. 18. Vaticinium Sibyllæ de Chriſto. cap. 24.

Vna quidem talis felici tempore nuper
Cæſaris Auguſti fuit anno bis duodeno: à
Regni natiuitate ſui, quæ ſignificauit

Ouidii liber de Vetula ſuppoſititius.

Post annum sextum nasci debere prophetam
Absque maris coitu de virgine: cuius habetur
Tempus, vbi plus Mercurii vis multiplicatur.
Eius erit concors complexio prima futuræ
Sectæ: nam nusquam de signis sic dominatur
Mercurius, sicut in signo virginis: illic
Est eius domus exaltatio, triplicitasq́;
Per totum signum: nec non est terminus eius
In primis septem gradibus, eiusque Prophetæ
Typus habetur ibi, quamuis sub ænigmate. namque
His & imaginibus, quæ describuntur ab Indis,
Et Chaldæorum sapientibus, & Babylonis,
Dicitur & veterum scriptis ascendere prima
Virginis in facie prolixi virgo capilli,
Munda quidem, magnanimi, magnique decoris,
Pluris honestatis: & in ipsius manibus sunt
Spicæ suspensis & vestimenta vetusta.
Sede sedet strata, puerumque nutrit, puero ius
Ad comedendum dans, ipsum puerumque vocat vir.
Nam super hoc puero sunt olim multa locuti
Quidam, qui vitam ducebant spiritualem.
Tales dixerunt, quòd sic de virgine nasci
Humanamque Dei sit naturamque habiturus.
Sed via possibilis non est, hæc clausa videtur
Porta meis oculis: quia non intelligo planè.
Hoc vnum noui quod homo fieri Deus vnquam
Non possit: nam quod ex tempore cœperit esse,
Æternum non esse potest: quia si cariturum
Fine sit, idcirco, quod sit Deus amodo: saltem
Non sine principio poterit fore: sed quòd vtroque
Non caret æternum, non æternum duo ponit.
Et quod ab æterno durauit hactenus, & quod
Duret in æternum. quare quod conditionis
Non erit æternæ, fieri nequit amodo tale.
Si Deus est igitur æternus, nemo Deus fit.
Hoc vnum noui: sed nescio si Deus esse
Vellet homo. si vellet enim, tum summa voluntas
Non habeat, nec habere queat, quibus impediatur
Posset homo fieri: sed qua ratione moueri
Possit ad hoc, ego non video: tamen vndique vertor,
Vndique perscrutor, si possim fortè venire
In verisimilem verámue probabilitatem,
Qualiter induci Deus ad quid tale volendum
Posset. certus enim sum, quòd lex Mercurialis
Plurima naturæ contraria sit positura.
Hoc vnum video, quod cum Deus, vt retro dixi,
Cœlestem motum præuiderit esse statutum,
Et sibi de solis indiuiduis speciei
Cura sit humanæ, vult fortè viam meditari,
Qua possint homines in fine resurgere mundi.
Quare vult indiuiduum specialiter vnum
Inter eos fieri, quod naturaliter ambas
In se naturas habeat, nostramque suamque:
Ex vnaque mori, rursumque resurgere possit
Ex alia: cuius virtute resurgere possint

Omnes,

Omnes, post habitum per eam de morte triumphum.
Hoc esset certè dilectio maxima: sed non
Miror, si summus sit munera summa daturus:
Sed licet iste foret Deus ac homo: non tamen ipse
Nasci deberet, sicut communiter illi
Nascuntur, qui sunt homines puri: quia tantum
Ac talem, per quem foret incorruptio danda,
Ex incorrupta quoque nasci matre deceret.
Hæc sunt, quæ cecinit Cumanæ Musa Sibyllæ
Nuper in vrbe sacra, quasi cuncta fides oculata
Perdocuisset eam: vel in aure sua sonuisset.

An autem Ouidius hos versus libro suo de Vetula interposuerit, mihi dubitandum meritò videtur: quia nō congruit materiæ ipsius libri, & maximè ex eo, quia XIV. & XV. Metamorph. ipse dicit Sibyllam Cumanam fuisse temporibus illis, quando Æneas venit in Italiam, bello Troiano peracto, & hoc etiam testatur Virgil. lib. VI. Æneid. Nisi forte dici possit, quòd omnes fœminę sacerdotes, apud Cumas solitę dare responsa, dictæ fuerunt Sibyllæ Cumanę diuersis temporibus. Habet enim communis opinio, ꝙ tempore Octauiani Augusti vna de Sibyllis fuit, quæ in die natiuitatis Christi signum in Sole, videlicet, virginem tenentem puerū in gremio ostendit ipsi Octauiano. Et licet istę Sibyllæ plurima prædixerunt futura, tamen non vtimur dictis earum ad confirmationem fidei nostræ, sed ad refutandos gentilium errores. Vnde Augustinus disputans contra Manichæos dicit: si quid veri de Deo Sibylla, vel Orpheus, alijue gentiū vates, aut Philosophi dixisse perhibentur, valet quidem aliquid ad paganorum vanitatem reuincendam; non tamen ad istorum auctoritatem complectendam. Quantum enim distat de Christi aduentu inter prædicationem Angelorum & confessionem Dæmonum: tantum inter auctoritatem Prophetarum & inter curiositatem sacrilegorum. Sciendum tamen est circa versus Sibyllæ Erythrææ supra-scriptos, quod sint numero XXVII. quamuis hæc verba ἰησοῦς χρειστὸς θεοῦ υἱὸς σωτήρ, quæ capitales literæ versuū comprehendunt, vt dictum est, constāt tantum ex XXIII. literis. Vnde cùm non poterant inueniri dictiones latinæ, incipientes à literis competentibus prędictis verbis habentes conformem significationē dictionibus Græcis, à quarum capitalibus literis prædicta verba constituuntur, necesse est subintelli Y literam, quæ in Græco ponitur in ipsis dictionib⁹ latinis ipsis Græcis correspondētibus in capitalib. ipsorū versuum. Et sunt versus quintus, nonus & decimus octauus, quorum primis literis dimissis & earum loco Y subintellecta, manifestè patent hæc verba: ἰησοῦς χρειστὸς θεοῦ υἱὸς σωτήρ. Item circa versus Sibyllæ Cumanæ suprascriptos notandum est, ꝙ quidā computant initium monarchiæ Octauiani Augusti, ab anno, quo ipse vicit Antoniū: quia tunc primùm ipse est Augustus appellatus: & sic computādo Christus fuisset natus anno XXX. imperij Octauiani, & sic intelliguntur isti versus circa principiū: sed quia ante hoc tempus, quo victus est Antonius, Octauius simul cum Antonio regnauit annos XII. qui si superadditi fuerint ānis XXX. fiunt XLII. & sic Christus dicitur esse natus anno XLII. Octauiani. Anno Medidi regis Medorum XXVI. Perdiccas quartus rex Macedonum cœpit regnare, & regnauit annis LI. Et eodem tempore Catina & Syracusa ciuitates in Sicilia conditæ sunt.

Sibyllarum vaticinijs quid tribuatur.

Cōtra Faustum Manichæum lib. 13. cap. 15.

Perdiccas r. Macedonū.

CAPVT XI.

CArdiceas IV. rex Medorum, regnauit annis XIII. cuius anno VII. Romulus mortuus est: cui post annum successit Numa Pompilius. In Iudæa regnauit adhuc Ezechias, cuius vitæ adjecit Dominus XV. annos. Postquam Ezechias à Deo ita magnificè liberatus est, ipse Deo non exsoluit condignas gratiarum actiones. Vnde infirmatus ægrotauit vsq; ad mortē, & venit ad eum Esaias propheta, & dixit ei morieris & non viues. Fleuit igitur Ezechias, quòd sine liberis esset moriturus, & regnum Iuda in eo cessare deberet: & orauit ad Dominum, & exaudiuit eum Dominus, & adjecit vitæ suæ annos XV. Et cùm peteret signum ab Isaia propheta, per quod scire posset, quòd Dominus sanaret eum, Sol retroces-

Cardiceas R. Medorū.

Numa rex Roman.

Ezechiæ prorogata vita.

fit x. gradibus in cœlo, & dies longior factus est x. horis: quod signum videntes Chaldæi, nec caussam naturalem invenire valentes, admirati sunt valdè. Et audiens rex Chaldæorum, quòd hoc signum factum esset à Deo cœli, propter Ezechiam regem Iuda, & quia Chaldæi solem adorabãt, misit Ezechiæ munera per nuncios suos solemnes, qui interrogarent de hoc portento, quod in sole visum fuerat.

Ezechias Chaldæis legatis monstrat thesauros suos.

In quorum aduentu Ezechias lętatus est, & ostendit eis omnem thesaurum suum, & introduxit eos in loca sancta, quæ non licuit gentibus ingredi. Quare iratus est Dominus contra eum, & misit ei Esaiam prophetam, qui increpauit eum, & prædixit ei, quòd omnia, quæ in domo sua essent, ducenda forent in Babylonem, & filij, qui nasciturì essent de eo, deberent esse Eunuchi in palatio regis Babylonis. Et respondit Ezechias Esaiæ: Bonus sermo Domini quem locutus est: sit pax & veritas in diebus meis.

Consules Romæ regnant.

Eo tempore post mortem Romuli consules per vnum annum Romæ regnabant: deinde Numa Pompilius rex creatus est, qui primus apud Latinos numos imaginibus & circumscriptionibus insigniuit, & ergo apud Latinos à nomine ipsius numus dictus est: sed pecunia dicta est, quia antiquitus fiebat de pellibus pecudum: prout adhuc fit apud Ruthenos.

cap. 35.

Hydromantia.

De Numa Pompilio dicit Augustinus lib. VII. de C. D. Numa Pompilius ad quem nullus Dei propheta, nullus sanctus angelus mittebatur, hydromantiã facere compulsus est: vt in aqua videret imagines deorum, vel potiùs ludificationes dæmonum, à quibus audiret, quid in sacris constituere atque obseruare deberet. Quod genus diuinationis idem Varro à Persis dicit allatum, quo & ipsum Numam, & postea Pythagoram philosophum vsum fuisse commemorat: vbi adhibito sanguine etiam inferos perhibet sciscitari, & νεκρομαντείαν dicit vocari, quæ siue hydromantia, siue necromantia dicatur, idipsum est. Quibus artibus hæc fiant ipsi viderint.

Libri Numæ magici comburuntur.

Sed Numa Pompilius libros harum artium caussas continentes sub terra recondidit, qui post mortem ejus inuenti & senatui præsentati à senatu comburi jussi sunt. Hæc Augustinus. Hinc est quod scribitur de Numa, quod ipse dies fastosq; descripsit: cultum immortalium deorum docuit, & leges primus Romanis dedit.

Numa ordinat annum.

Ipse etiam militibus stipendia ordinauit, & annum apud Romanos in XII. menses diuisit adiectis Ianuario & Februario & postquam regnauit annis XL. vel secundum alios XLIII. vel secundum alios XXXIX. & semper in pace regnauit, morbo interijt.

CAPVT XII.

Deioces rex Medorum.

Manasses rex Iudæorum.

Deioces v. rex Medorum regnauit annis LIV. Huius temporibus Manasses filius Ezechiæ regnat in Iuda. Hic pessimus erat, & omnia ad cultum idolorum gentium habita, antequam pater ejus cœperat regnare, & quæ pater ejus destruxerat, ipse innouauit, & effudit sanguinẽ innoxium multum in Ierusalem, ac

Occidit Isaiam prophetam.

Agit pœnitentiam.

Isaiam prophetam extra ciuitatem fecit serra ligna dissecari. Tandem ipse captus est ab exercitu regis Babylonis, & ductus est vinctus in Babylonem: sed quia in carcere positus pœnitentiam egit ex toto corde suo, à Deo mirabiliter liberatus dicitur, & in regnum restitutus est: & postea Deum timuit.

Moritur.

Finis regni Atheniensis.

& postquam regnauit annis LV. mortuus est, anno Dejocis LI. Anno Dejocis XXIV. Argæus quintus rex Macedonum cœpit regnare & regnauit annis XXXIIX. Et eodem tempore cessauit regnum Atheniensium, & ordinati sunt ex nobilibus viris principes. Anno XXXVI. ejusdem Tullus Hostilius cœpit regnare apud Romanos. Hic primus Romanorum purpura & fascibus vsus est, & ampliauit vrbem adiecto Cœlio monte: & postquam regnauit XXXII. annis cum omni domo sua arsit fulminis

Byzantium conditur.

incendio. Istis temporibus Byzantium ciuitas condita est à Pausania Spartanorum rege, quam postea Constantinus M. Constantinopolim nominauit. Hoc etiam tempore Sibylla Samia claruit.

Phraortes R. Medor.

Iosias rex Iudæorum.

Phraortes VI. Medorum rex regnauit annis XXIV. in Iuda, postquam Ammon filius Manasse, regnauit annis duobus, & occisus est à servis, regnauit Iosias filius Ammon. Hic Iosias in toto corde suo secutus est Dominum à tempore, quo erat octo annorum, cùm primo cœpit regnare. Cùm Iosias mandauerat colligi pecuniam oblatam in templo Domini, vt templum dignè reformaretur, repertus

est liber

eſt liber Legis, videlicet, Deuteronomius, qui à tempore Moyſis vſq; ad illud tempus manſerat incognitus, in arca Domini. qui cùm coram Ioſia legeretur, ipſe vehementer timuit, & omnia, quæ ad cultũ Domini in templo pertinebant, reformauit, & idola, & vniuerſa vaſa eis conſecrata confregit: lucos concidit per vniuerſam terram Iuda & Ieruſalem. Et cùm veniſſet ad Bethel tulit oſſa ſacerdotum de ſepulcris, qui in diebus Ieroboam filij Naboth adolebant incenſum ſuper altare in Bethel, quod fecerat Ieroboam, & combuſſit ea ſuper altare juxta ſermonem viri Dei, de quo ſcriptum eſt ſupra. Sicque Ioſias mundatis omnibus, atque ariolis & phytonibus cunctis exterminatis vndique, reuerſus eſt in Ieruſalem & celebrauit Phaſe Domino anno XIIX. regni ſui in lætitia magna. Et in tempore illo aſcendit Pharao Nechao rex Ægypti contra regem Aſſyriorum, & occurrit ei Ioſias cum exercitu ſuo, & inſtaurauit bellum contra Pharaonem: quamuis Pharao ei per nuncios intimauit, quòd nõ veniret contra eum, & ibi Ioſias ſagitta percuſſus eſt, vnde & mortuus eſt, & luxit eum vniuerſus Iuda & Ieruſalem: & maximè Ieremias propheta, qui fecit certas lamentationes ſuper eum, quibus poſtea vſi ſunt poſteri per plures annos poſt mortem ejus. Et poſtquam anno regni ſui XXI. mortuus eſt, regnabat Ioachatz filius ejus pro eo. Iſtis temporibus claruit Thales Mileſius philoſophus. Hic ante alios cœli cauſſas atque vim rerum naturalium, contemplata ratione, ſuſpexit: ſicque Phyſicam apud Græcos primus perſcrutatus eſt, quam poſtea Plato deſcripſit. Item circa hoc tempus deſtructa eſt Niniue à rege Medorum, vt teſtatur Hieronymus in Ionam. Item eo tempore regnabat apud Romanos Ancus Martius. Hic pontem trans Tiberim inter montem Auentinum & Ianiculum fecit, & pomœria muro complexus eſt, nec non Oſtiam ciuitatem in exitu Tiberis conſtruxit: & poſtquam regnauit annis XXIV. mortuus eſt. Anno VIII. Phraortis apud Macedones cœpit regnare Philippus, & regnauit annis XXXIIX.

Reperit librum legis. *Instaurat religionem.* *Phaſe celebratur Domino.* *Ioſias rex moritur.* *Thales Mileſius.* *Niniue deſtruitur.* *Oſtia.*

CAPUT XIII.

CYaxares ſeptimus rex Medorum regnauit annis XXXII. ſub quo regnat in Iudæa Ioachatz ſeu Ioatz, & ſuccedit Ioachim, qui & Eliachim: deinde ſuccedit alter Ioachim ſeu Ioachin. pro quo ſciendum quòd Ioſias habuit tres filios, primus vocabatur Ioachatz vel Ioatz. Hic regnauit poſt mortem patris ſui Ioſiæ tantùm menſibus tribus: quia Pharao Nechao veniẽs in Ieruſalem depoſuit eum, & duxit eum in Ægyptum, fecitque regnare pro eo fratrem ejus Eliachim, filium Ioſiæ alterum, & mutauit nomẽ ejus, & vocauit eum Ioachim: & ille idem dictus eſt Iechonias, & eſt ille de quo dicitur in Euangelio, Ioſias genuit Iechoniã, & fratres ejus in tranſmigratione Babylonis. Anno enim tertio regis Ioachim venit rex Babylonis Nabuchodonoſor, & cepit Iudeam anno regni ſui primo, & factus eſt ei Ioachim tributarius: & tunc tranſtulit rex Nabuchodonoſor partem vaſorum domus Domini, & Danielem cum ſocijs ſuis. Poſt hoc Ioachim rebellauit contra Nabuchodonoſor: quare veniens Nabuchodonoſor in Iudæam, cepit eum, & vinctum duxit eum extra Ieruſalem, & ibi occidit eum: quare dicitur in libro paralipomenon, hoc eſt, in libro Dierum regum Iuda & Iſrael, ductus eſt Babylonem, videlicet, juxta vulgi in Ieruſalem remanentis opinionem. Sed quia occiſus eſt propè Ieruſalem, in libro regum dicitur, dormiuiſſe cum patribus ſuis. Et conſtituit Nabuchodonoſor Ioachin filium Ioachim regem, qui etiam dictus eſt Iechonias: & regnauit tribus menſibus in Ieruſalem, & decem diebus & vltima litera nominis ſui mutata eſt de nomine patris ſui, & hic eſt Iechonias, qui poſt tranſmigrationem Babylonis genuit Salathiel, & quia ipſe etiam regi Babylonis cœpit rebellare, captus eſt, & ductus in Babylonẽ: & hic eſt Ioachim, quẽ Euilmerodach rex Babylonis, filius Nabuchodonoſor, eduxit de carcere & exaltauit eum, vt dicitur in libro Regum. Conſtituit autem Nabuchodonoſor Mathaniam tertium filium Ioſiæ patruum Ioachim, regem, & vocauit nomen ejus Sedechias. Hoc tẽpore apud Macedones regnauit Æropus annis XXVI. Item apud Romanos regnauit vnus poſt alium Tarquinius Priſcus & Seruius Tullius. Hic Tarqui-

Cyaxares rex Medorũ. *Pharao Nechao rex Ægypti.* *Matth. I.* *Nabuchodonoſor rex Aſſyriorũ.* *Iechonias rex Iudæorum.* *Mathanias R. Iudæorũ.* *Tarquinius Priſcus rex Roman.*

nius XII. populos Thusciæ frequentibus armis subegit, & capitolium Romæ fabricare cœpit, & dum fundamētum fodiebatur caput hominis sine cæteris membris inuentum est: & inde Capitolium dictum est, & postquam regnauit annis XXXIIX. à filiis prædecessoris sui occisus est. Deinde Seruius Tullius fossas circum vrbis muros fieri fecit: & ejus solertia ita est ordinata respublica, vt omnia patrimonij, dignitatis, ætatis, artium, officiorumq; discrimina in tabulis referrentur. Item eo tempore Claudia virgo Vestalis accusata de stupro, dedignata se humanitus purgare, ascendit navem in alueo Tiberis, & ligata prora ipsius cum zona sua dixit: si virgo sum sequere me: & sic traxit nauem contra ipsius fluminis impetum vsque ad vrbem. Seruius Tullius primus censum ordinauit, & postquam regnauit annis XXXIII. à genero suo Tarquinio, filia ejus non ignorante, occisus est, & Tarquinius regnum obtinuit. Hoc tempore Massilia condita dicitur.

Seruius Tullius rex Romanorū. *Claudia virgo Vestalis.* *Massilia condita.*

CAPVT XIV.

Astyages R. Medorum. *Sedechias rex Iudæorū capitur & excæcatur.*

ASTyages octauus rex Medorum regnauit annis XXXIIX. cuius octauo anno regnum Iudæorum per Nabuchodonosor destructum est. Nam Sedechias rebellans contra Nabuchodonosor regem Chaldæorum, vndecimo anno regni sui captus, & excæcatus, ac ductus in Babylonem, carceri mancipatus est. Et Nabuchodonosor quadam die ipsum Sedechiam eductum de carcere epulari fecit cum principibus suis, quamuis oculis orbatum, & jussit ei potionem quandam laxatiuam propinari: vnde Sedechias laxatus conuiuium ignominiosè fœdauit: & deinde in carcerem retrusus mortuus est. Postquam Sedechias captus est, eodem anno misit Nabuchodonosor rex Nabuzardan principem militiæ in Ierusalem qui succendit templū Domini, domum regiā, & uniuersam ciuitatem: muros destruxit; omnes viros fortes duxit in Babylonem: pauperes terræ relinquens, vt terram colerent, quibus præfecit Godoliam, sed Ieremiam Prophetam dimisit liberum ire, quo voluit, prout rex ei mandauerat. Deinde Nabuchodonosor anno regni sui XXIV. perrexit in Ægyptum, & ea subuersa, rediens per Iudæam omnes quoscunque, etiam pauperes, duxit in Babylonem: sicque terra Iuda, & templum desolata manserunt annos LXX. Et sic finis est quartæ ætatis mundi. Iosephus scribit quod à primo anno regni Saul vsque ad hanc captiuitatem fluxerunt anni DXXXII. Templum itaque Domini, postquam stetit annis CDXLII. incensum est: sed Iosephus ponit annos CDXXX. A natiuitate Abrahæ anno MCCCCXXVI. & quadragesimæ octauæ Olympiadis anno secundo, regnante Vaphre in Ægypto: ad quem reliquiæ Iudæorum, qui remanserant in Iudæa, confugerant. Et anno ab V.C. CLXII. His temporibus certantibus in agone τράγος, id est, hircus dabatur in præmium & inde Tragœdi nuncupati sunt. Circa præmissa æstimo ponderandum quod à natiuitate Abrahæ, qui fidei primatum suscepisse legitur, anno MCCCCXXVI. templum destructum est, & Iudæorum gens ad perfidiam lapsa regno priuata est. Vnde timeo, quòd simili modo tanto numero annorum à natiuitate Christi transacto, Romanæ ecclesiæ, jam nimium declinanti à pristinæ fidei virtute, periculum imminebit, & populus Christianus luet perfidiæ pœnam.

Hierosolyma destruitur, & populus Iudæorum in Babylonem abducitur. *Vide Ioseph. lib. 10. Antiquitatum Iud. cap. 11. Vbi variat.* *Tragœdi.* *Vaticinium de ruina ecclesiæ Romanæ.*

QVINTA

QVINTA AETAS MVNDI.

Capvt Primvm.

VINTA ætas mundi incipiens à captiuitate Iudæorum, quâ ducti sunt in Babylonem, & ab incensione Templi vsque ad Natiuitatem Christi protendens, continet annos DXXCI. prout communius computatur. Anni igitur desolationis memoratæ, secundum quosdam, numerantur à tertio anno Ioachim, qui & Eliachim, vsque ad XX. annum Cyri regis Persarum: secundum alios à tertio decimo anno Iosiæ patris Ioachim, quo anno Ieremias cœpit Prophetare, vsque ad primum annum Cyri: secundum alios, ab vndecimo anno Sedechiæ vsque ad secundum annum Darii tertii regis Persarum. Desolationis verò templi completi sunt sub Dario anni LXX. huius rei testis est Zacharias Propheta secundo anno Darij, cum dicit: Domine Deus omnipotens, quousq; non misereberis Ierusalem, & ciuitatibus Iuda, quas despexisti, hic septuagesimus annus est? Nabuchodonosor anno regni sui, videlicet Chaldæorum XXVII. & secundo anno regni Ægypti, quod ipse obtinuit, vidit visionem de arbore: & ipse regnauit annis XLIII. in regno Chaldæorum seu Assyriorum, & pater ejus, secundum Iosephum, etiam vocabatur Nabuchodonosor, & regnauit annis XXI. & dicunt quidam hunc Nabuchodonosor, qui regnũ Ægypti obtinuit, tantæ fortitudinis extitisse, vt Herculem actuum magnitudine transcenderet. Et post eum regnauit filius ejus Euilmerodach: licet quidam scribunt, quòd ipse habuit fratrem majorem natu, qui dictus Nabuchodonosor minor regnauit ante eum aliquandiu. Iste Euilmerodach absoluit Ioachim de carcere, & exaltauit eum: quanquam & quidam dicunt, interim quòd Nabuchodonosor fuit alienatis sensibus, Euilmerodach multa mala commisit in regno: vnde pater ejus, postquam restitutus est sensibus, eum in carcerem, in quo Ioachim detinebatur, posuit: & modò propter hanc societatem carceris Euilmerodach Ioachim exaltauit: & quia ipse timuit patrem suum reuerti à mortuis: quemadmodum alias de bestia reuersus est ad formam humanam, ipse, ad cõsilium Ioachim, patris corpus effossum in trecenta frusta concidit, & trecentis vulturibus tradidit deuorandum. Huic Euilmerodach successit filius ejus Regassar, qui dictus est Neglisar: cui successit Nabozardachus filius suus: quo mortuo successit frater ejus Balthasar: contra quem castrametati sunt Darius & Cyrus, de quibus infra dicetur. Postquam desolata est terra Iuda per Nabuchodonosor, filij Iuda qui euaserant captiuitatẽ, descenderunt cum propheta Ieremia in Ægyptũ: quamuis Ieremias hoc eis dissuasit, prędicẽs eos gladio & fame in Ægypto morituros, & in terra Iuda posse saluari. Cumq; essent in Ægypto, & idolis seruirẽt, Ieremias increpauit eos asserens Nabuchodonosor regem illuc venturum, & eos morti traditurum: Quare sacerdotes insurgentes contra Ieremiam ipsum lapidibus obruerũt: sed Ægyptij sepeliebant corpus ejus: sciebant enim ipsum Dei prophetam esse, & ipse orationibus suis fugauit aspides & crocodilos, animalia videlicet venenosa ab aquis Ægypti. Et dederat signum sacerdotibus Ægypti: quòd quando virgo pareret, dij Ægyptiorum caderent. Vnde sacerdotes Ægyptiorũ in secreto loco cujusdam templi fecerunt imaginem virginis puerum bajulantis, & illam imaginem in speciali habebãt veneratione. Cumq; postea longo tempore Ptolemæus rex quæreret ab eis, quo hoc agerent nomine, dixerunt: paternæ traditionis esse mysterium, quòd à sancto propheta acceperant majores eorum. Ieremias cùm adhuc esset in Ierusalem ante desolationem templi, prænoscens ipsum templum destruendum, arcam testamenti cum his, quæ in ea erant, tulit, & precibus suis eam absorberi fecit in petra, ipsam petram signans digito, nomẽ Dei tetragrammaton

Cap. 1. — *Visio Nabuchodonosoris.* — *Euilmerodach rex Babyloniæ.* — *Regassar R. Babylonis.* — *Balthasar rex Babyloniæ.* — *Ieremias lapidibus obruitur.* — *Fabula.*

ei impressit: & factum est sigillum in similitudine scripturæ, quæ ferro cauatur, & postea locus ille omnibus mansit incognitus. Et dixit Ieremias cum præsentibus: Dominus ex Sion recessit ad cœlos, inde rursus in virtute venturus, & est signum præsentiæ ejus, quando vniuersæ gentes adorauerint lignum. Dixitque hanc arcam nemo producere poterit præter Aaron, & tabulas, quæ in ea sunt, nullus aperiet sacerdotum, nullus prophetarum, nisi electus Dei Moyses: & in prima resurrectione resurget hęc arca, & exibit de petra, & ponetur in monte Sinai: & omnes sancti congregabuntur ad eam regressum Domini sustinētes, & aduersarium, qui quæsiturus est, interimere fugientes.

Ezechiel propheta.

Ezechiel propheta, cùm in transmigratione Ioachim de Ierusalem esset vna cum alijs in Babylonem deductus, & ipsi transmigrati murmurauerunt contra Dominum, eò quòd adhuc staret ciuitas Ierusalem & templum, quæ prędixerat Ieremias peritura, & ipsi essent ducti in captiuitatem, & qui remanserant in terra Iuda, viverent quietè, prophetauit eis, ciuitatē & templum adhuc debere destrui, & increpauit eos de legis transgressione, & præcipuè quosdam de tribu Dan, & de tribu Gad, qui intermixti erant tribubus Iuda, & Beniamin post transmigrationem, vel in ipsa transmigratione, & fecit circa eos prodigium magnū, quòd filij eorum & pecora vniuersa perierunt à serpentibus: & prædixit eis, quòd tribus illæ non essent reuersuræ ad propria. Ipsi insurrexerunt contra eum, & traxerunt eum equis per crepidinem saxorum, & sic excerebratus mortuus est.

Vaticinatur de destructione ciuitatis & templi Ierosolymitani.

Interficitur.

Daniel propheta.

Post annum transmigrationis x x v. Daniel propheta, secundùm aliquos de tribu regia, secundum alios de tribu Leui, magnæ abstinentiæ & castitatis fuit. Hic de mandato regis Nabuchodonosor inter pueros regios nutritus est: sed ipse de cibis regijs, ne contaminaretur contra legem, comedere recusauit. Ipse cum Susanna vxor Ioachim, falso testimonio sacerdotum, qui eam de adulterio accusabant, condemnata traheretur ad mortem, populum reuocauit ad judicium, & examinauit ipsos sacerdotes seorsim, & conuicit eos in verbis de falso testimonio, atque Susannam innocentem liberauit, & populus eosdem sacerdotes lapidauit.

Liberat Susannam ex periculo mortis.

Exponit somnium Nabuchodonosoris de 4. monarchijs.

Quando Nabuchodonosor rex statuam vidit in somno, cujus caput erat aureum: pectus & brachia de argento: venter & fœmora ex ære, & tibiæ ferreæ, Daniel exposuit visionem illam de quatuor regnis sibi inuicem succedentibus: non tamen expressit illa regna proprijs nominibus eorum. Vnde hæc regna fuerunt regna magis gloriosa, videlicet Assyriorum, Medorum & Persarū, Græcorum & Romanorum: de quibus supra & infra dicitur, quando alterum altero dissolutum est.

Nabuchodonosor insolescit.

In bestiam conuertitur.

Nabuchodonosor propter multas victorias elatus est in superbiam, & Deum cœli non cognouit: licet jam à prophetis Ieremia & Daniele, suam à Deo prosperitatem concessam fore, didicisset: quare à Deo humiliatus in bestiam conuersus est, prout ex visione arboris, quā vidit in medio terræ, sibi Daniel prædixerat. Hanc autem conuersionem in bestiam quidam credunt in corpore factam: sed magis recipitur, quòd ipse fuerat alienatus mente. Vnde dicitur de eo, quòd licet decretum Dei percepisset, quòd septem tempora, hoc est septem anni deberent mutari super eum, tamen ad preces Danielis Deus mutauit illos annos in septem menses. Vnde quatuordecim diebus fuit mente alienatus: ita quòd videbatur sibi, quòd ipse esset bestia, & deinde restitutus est sensibus, & x l. diebus egit pœnitentiam flendo continuè, ita quòd oculi ejus facti fuerunt sicut caro. Deinde iterum diebus residuorum mensium vsque ad finem septimi mensis iterum sensibus alienatus est: & postea integrè restitutus: non tamen regnabat, vt priùs, sed constituebātur pro eo septem judices, donec compleretur septimus annus: quia tamdiu egit pœnitentiam non comedendo carnes, nec vinum bibendo, prout Daniel ei consilium dederat. Notandum etiam, quòd propter expositionem seu interpretationem somniorum, quæ Daniel interpretatus est, quidam falsè intitulauerunt quædam superstitiosa judicia somniorum Danielis nomine, quibus fides adhibenda non est.

Agit pœnitentiam & in integrum restituitur.

Nabuchodonosor postquam iterum post peractam pœnitentiam regnauit, magnificauit Deum cœli, & scripsit vniuersis principibus regni mirabilia, quæ fecit Deus circa eum: & voluit Danielem facere cohæredem regni cum filijs suis, quod Daniel suscipere renuit. Anno

Astyagis

Astyagis XVI. Altades octauus rex Macedonum cœpit regnare, & regnauit annis XXIIII.

Capvt II.

Vide Instrumum lib. 1.

Astyagis somnium de Cyro nepote.

QVomodo ab Astyage regnum Medorum ad Persas sit deuolutum diuersitas est historiarum. quidam enim dicunt, quòd Astyages vidit somnium, videlicet, quòd de genitalibus filiæ suæ oriretur vitis, quæ totam Asiam occuparet. Vocatis igitur ad se conjectoribus, dictum est sibi ab eis, quòd filia sua esset paritura filium, qui toti Asiæ esset dominaturus, ipsumque de regno ejecturus: Quare filium tradidit in matrimonium cuidam militi plebeio, ne filius nobilis generaretur ab ea. Cumque ipsa postea filium peperit, rex paruulum cuidam secretario suo Harpago dicto tradidit occidendum, qui ipsum cuidam pastori commisit deportandum. Pastor igitur paruulum suscipiens, eum sub quadam arbore in sylua deposuit, & factum vxori suæ recitauit, quæ eodem tempore filium peperit. Vnde ad petitionem vxoris pastor regressus ad syluam, vt paruulum ad eam adduceret, venit ad locum, vbi infantem exposuit, & inuenit caniculam stantem circa eum, quæ vbera ei præbuit, & ipsum ab auibus defendit. Pastor itaque infante recepto, ipsum ad vxorem deduxit, nomenque ei Sparcatus imposuit, quod lingua Persica catulus sonat, & sic mulier illa ipsum infantem in Persidе educauit. Cumque postea puer ille inter alios pueros coætaneos suos successu temporis, filius pastoris communiter reputatus, ludos pueriles exerceret, à pueris rex eorum est constitutus. Vnde pueros sibi inobedientes & rebelles vltra puerilia loca plagauit: ita quòd fama de eo peruenit ad regem: quare rex puerum ad se adductum interrogat: cur sic sæuiat in pueros: ipse intrepidè respondit: quia me regem constituerunt. Rex igitur admiratus audaciam, quædam signa generis sui in eo deprehendens, vocari fecit secretè pastorem, & didicit ab eo, quomodo puer iste ad eum peruenit: & recepit rex puerum ad se, credens coniectorum verba super hoc puero, & regno puerorum intelligenda, tradidit eum Harpalo, quasi pastoris filium nutriendum & filium paruulum ipsius Harpali, propter inobedientiam, quòd puerum aliâs sibi traditum occidendum non occidit, necari fecit, & patri dedit secretè comedendum: & postea, ne quid infelicissimæ orbitati felix ignorantia subtraheret, infames epulas, ostensis cum capite manibus, patri improperauit. Postquam hic puer adoleuit, & factus est vir strenuus in armis, pluribus innotuit, quòd ipse nepos regis esset. Cùm igitur quadam vice rex Astyages contra hostes suos congregasset exercitum, jam sceleris, quod in Harpalum commiserat immemor, ipsi Harpalo summam belli commisit. Quare Harpalus Persis dedit consilium, vt Sparcatum in regem Persarum eleuarent, & sic factum est, & vocabant eum Cyrus, quòd in lingua Persica dicitur hæres. Quo comperto Astyages Darium consobrinum suum adoptauit in filium, & congregato exercitu proficiscitur contra Cyrum. Vnde bellum apud Persas instauratur. Fugientibus autem paulatim Persis de prælio, vxores & matres eorum occurrunt eis, nudatisque pectoribus clamant: Num in vteros matrum vel vxorum refugere vultis? propter quod Persæ erubescentes redeunt ad bellum, & vincunt. In hoc bello Astyages capitur, & Cyrus commisit sibi regnum Hyrcaniæ ad vitam suam, & Dario dimisit regnum Medorum: ipse autem apud Persas regnabat, & sic Pompeius Trogus & quidam alij testantur. Alij aliter de translatione regni Medorum ad Persas sentiunt, videlicet, quòd Darius fuit filius Astyagis, frater matris Cyri, sic quod Cyrus Dario successit in regno Medorum. Hunc Darium dicit Daniel fuisse filium Assueri: quare quidam dicunt Astyagem fuisse binomium: sed communior opinio habet, quod prius dictum est: & sic fortè Assuerus fuit quidam de stirpe regia Medorum, tamen non fuit rex, cujus filius fuit iste Darius. Hic Darius & Cyrus simul castrametati sunt contra Balthasar abnepotem Nabuchodonosor: vnde factum est cum Darius & Cyrus obsiderent Babylonem, Balthasar grande conuiuium fecit optimatibus suis, non curans de obsidione: nam in for-

Harpagus.

Sparcatus idem quod catulus.

Cyrus puerorum rex designatur.

Astyagis crudele & tyrannicum facinus.

Harpalus vlciscitur iniuriam sibi allatam.

Astyages capitur.

Astyages quibusdam binomius putatur.

Babylon obsidetur.

titudine ciuitatis confidebat. Habuit enim murum in circuitu sui altitudinis L. cubitorum, & murus ipse erat ex cocto latere interfuso bitumine factus. Centum portas habuit, & circuitus ejus comprehendebat quadringenta octoginta stadia, quæ faciunt milliaria Romana L X. Excedit igitur vrbem Romam in milliaribus X I I X. Nam vrbs Romana continet in circuitu vna cum ciuitate Leonina milliaria X L I I. & habet turres C C C X L I X. Cùm igitur rex Balthasar sederet in conuiuio vna cum principibus, vxoribus & concubinis suis, bibens de vasis, quæ Nabuchodonosor transtulit de templo Domini, & laudauit Deos suos: apparuit manus vna de pariete contra candelabrum, & scripsit tria verba & euanuit. Quod videns rex turbatus est, & vocatis ariolis & magis dixit eis, vt legerent scripturam, & interpretationem ejus sibi indicarent. Et cùm nullus eorum poterat legere eam, venit D A N I E L, & legit eam dicens: Hæc est scriptura: Mane, Techel, Phares, hoc est, Numerus, appensio, diuisio. Et dixit D A N I E L, hic est sensus: Numerauit Deus regnum tuum, & compleuit illud: & est dictum per simile, pecunia quæ numeratur, tollitur & absconditur. Item appensus es in statera, & inuentus es minus habens, id est, justo Dei judicio, quod Stateræ assimilatur, minus viuens, quàm putabaris. Item Diuisio, id est, diuisum est regnum tuum, & datum est Medis & Persis. Eâdem igitur nocte capta est ciuitas per alueum Eufratis: nam Cyrus fecit diuidere Eufratem fluuium maximum per latitudinem campi in quadringentos sexaginta aluecos: & sic aquis diuisis, Medi & Persæ per alueum fluminis nocte ciuitatem intrabant, & B A L T H A S A R rege occiso, Darius obtinuit ciuitatem & regnum. Nam Cyrus Dario tanquam seniori deferebat. Et post mortem Darij Cyrus hæc regna, scilicet, Persarum, Medorum & Chaldæorum tenuit, posuitque regiam sedem apud Persas: quia illi primò eum fecerant regem: & sic Cyrus primus rex monarchiam tenuit. Darius postquam recessit de Babylone, duxit secum Danielem in Medos, & constituit eum vnum de tribus Satrapis, qui præerant omnibus Satrapis Prouinciarum, quæ erant prouinciæ centum viginti: & dilexerat eum rex præ alijs: quare principes inuidentes ei dolosè procurabant apud regem, quòd ipse fecit Edictum, quòd nullus deberet petere à quocunque Deo, vel rege, infra X X X. dies, nisi ab ipso Dario rege: quicunque secus ageret, deberet mitti in lacum leonum. Sciebant enim, quòd D A N I E L omni die Deum suum tribus vicibus adorare solitus erat. Vnde statim accusabant Danielem apud regem de transgressione edicti, & sic inuito rege missus est in lacum leonum: sed Dominus conclusit ora leonum, & non contingebant eum. Rex igitur sequenti die veniens ad lacum, eduxit Danielem de lacu, & æmulos suos mitti jussit in lacum: qui cum immitterentur in momento à leonibus deuorati sunt. Anno primo Darij D A N I E L intelligens ex dictis I E R E M I A E Prophetæ, adesse tempus liberationis Iudæorum de captiuitate Babylonicâ, orauit pro eis ad Dominum, & apparuit sibi angelus Domini, & prædixit sibi liberationem populi, reædificationem templi & ciuitatis Ierusalem, & liberationem spiritualem per Christum futuram, & tandem desolationem templi perpetuam inter cætera sic dicens: Septuaginta hebdomades abbreuiatæ sunt super populum tuum, & super vrbem tuam sanctam, vt consummetur prævaricatio, & finem accipiat peccatum, & deleatur iniquitas, & adducatur justitia sempiterna, & impleatur visio & prophetia: & vngatur sanctus sanctorum. Scito ergo & animaduerte: ab exitu sermonis, vt iterum ædificetur Ierusalem vsque ad C H R I S T V M Ducem, hebdomades septem, & hebdomades sexaginta duæ erunt: & rursum ædificabitur platea, & muri in angustia temporum. Et post hebdomades sexaginta duas occidetur Christus: & non erit ejus populus, qui eum negaturus est. Et ciuitatem & sanctuarium dissipabit populus cum duce venturo: & finis ejus vastitas & post finem belli statuta desolatio. Has septuaginta Hebdomadas si quis incipiet numerare à vicesimo anno Artaxerxis, septimi regis Persarum, à quo Nehemias, qui pincerna ejus fuit, obtinuit gratiā reædificandi muros Ierusalē, reperiet eas in regno

Margin notes: *Romam magnitudine excessit.* — *Visio Balthasaro regi interitū denuncians.* — *Ejus explicatio.* — *Babylon capitur.* — *Cedit Dario.* — *Cyrus monarcha.* — *Publicat edictum impium.* — *Mādat Danielem conijci in lacū leonum.* — *Sauit in æmulos Danielis.* — *Daniel. 9. Septuaginta hebdomades Danielis.* — *Quomodo supputanda.*

regno Neronis expletas, sub quo Ierusalem obsideri cœpta, anno secundo Vespasiani capta est: quia ipsæ faciunt quadringentos nonaginta annos, & secundum illos, qui sic incipiunt, hujus Artaxerxis annus vicesimus, est annus vrbis conditæ trecentesimus septimus. Alij computant has hebdomadas à perfectione templi sub Dario facta, vsque ad Hyrcanum, in quo defecit sacerdotium: quorum sententia hujusmodi est: septem & sexaginta duæ hebdomades, quæ faciunt annos quadringentos octoginta tres, fuerunt, in quibus Christi & sacerdotes per vnctionem consecrati regnauerunt, ab instauratione templi sub Dario facta, vsq; ad Hyrcanum, in quo nouissimè vnctio & sacerdotium defecit Iudæorum. Quia anno Octaviani Augusti decimo, Herodes suscepit regnum Iudæorum. Alij verò easdem hebdomadas à vicesimo anno Artaxerxis computantes, in decimo octauo anno Tiberij, quo Christus passus est finiri volunt, scribentes sic: septuaginta hebdomades abbreuiatæ sunt super populum tuum &c. nulli dubium quin hæc verba incarnationem Christi designent, qui tulit peccata mundi, & legem & prophetas impleuit: notum quoque est, quòd septuaginta hebdomades per septenos distinctæ, quadringentos nonaginta annos consumment. Sed notandũ, quod easdem hebdomadas non simpliciter annotatas, siue computatas, sed abbreuiatas asserit, occultè videlicet commonens, vt breuiores solito annos noueris indicatos. Scito, inquit angelus, ab exitu sermonis, vt iterum ædificetur Ierusalem vsque ad Christum ducem hebdomades septem & hebdomades septuaginta duæ erunt, & rursus ædificabitur platea, & murus in angustia temporum: quia Nehemia muros Ierusalem reædificante, ædificatores vnâ manu gladios tenentes ad resistendum gentibus circumvicinis impedientibus eos, aliâ manu ædificauerunt. Ab hoc ergo tempore, id est, ex quo ei hæc licentia data est à rege, vsque ad Christum ducem venturum hebdomadas septuaginta computa, & inuenies annos duodenorum mensium lunarium quadringentos nonaginta: qui sunt anni solares quadringenti septuaginta quinque, siquidem Persæ à præfato vicesimo anno Artaxerxis, vsque ad mortem Darij vltimi regis Persarum, regnauerunt annis sedecim: ex hinc Macedones vsque ad interitum Cleopatræ annis trecentis: inde Romani vsque ad decimum septimum annum Tiberij monarchiam tenuerunt annis quinquaginta novem, qui sunt simul, vt dictum est, anni solares quadringenti septuaginta quinque: & continentur circulis decennouennalibus viginti quinque: & quia singulis circulis embolismi septem accrescunt, multiplica viginti quinq; per septem, & fiunt centum septuaginta quinque, qui sunt menses embolismales quadringentorum septuaginta quinque annorum. Si ergo vis scire, quot annos lunares facere possunt hi menses, partire centum septuaginta per duodecim, & exeunt quatuordecim anni, & remanent menses septem. Hos igitur quatuordecim annos junge ad superiores quadringentos septuaginta quinque, & fiunt simul quadringenti octoginta nouem: His adde & menses superfluos septem, & partem octaui decimi anni Tiberij, quo passus est Dominus, & inuenies à tempore præfinito, id est, à vicesimo Artaxerxis anno, vsque ad passionem Domini, hebdomadas LXX. abbreuiatas, hoc est, lunares annos quadringentos nonaginta: solares quadringentos septuaginta quinque: ad ejus verò baptismum, quando vnctus est sanctus sanctorum, descendente super eum Spiritu sancto in specie columbæ, non solum hebdomades septem & sexaginta duas fuisse completas, sed & partem jam septuagesimæ hebdomadis videbis incoatam, & post hebdomadas sexaginta duas, subaudi & septem, inquit, occidetur Christus, & non erit ejus populus, qui negaturus est eum. In fine ergo septuagesimæ hebdomadis occisus est Christus, quam ideo, quantum conjici potest, segregauit à cæteris, quia de hac erat plura locuturus: nam & in illa Christus crucifixus est, & à populo perfido, non modo in passione, verùm continuè ex quo à Iohanne baptisatus, prædicare cœpit, negatus est. Quod autem sequitur: & civitatem & sanctuarium dissipabit populus cum duce venturo, & finis ejus &c. non ad LXX. hebdomadas pertinet, sed ad tempora sequentia respicit, facta per Titum exprimit. Verum his per anticipationem

Alia ratio supputandi.

Tertia ratio supputandi.

prælibatis, mox ad exponendum hebdomadis, quam omiſerat, redit euentum. Confirmabit autem pactum hebdomada vna, hoc eſt, ipſa nouiſſima, in qua, vel Iohannes Baptiſta, vel Dominus, & Apoſtoli prædicando ad fidem multos conuerterunt, & in dimidio hebdomadis deficiet hoſtia, & ſacrificium: dimidium hebdomadis huius decimus-quintus annus Tiberij Cæſaris erat, quando incoato Chriſti baptiſmate hoſtiarum purificatio fidelibus vileſcere cœpit. Item quod ſequitur: & in templo erit abominatio &c. ad ſequentia tempora reſpicit, cujus prophetiæ veritatem & hiſtoriæ veterum & noſtrorum hodieque temporum teſtatur euentus.

CAPVT III.

[Cyrus rex Aſſyriorũ.] CYRVS primus rex Aſſyriorum regnauit annos XXXII. vel XXX. & à tranſmigratione Babylonis vſque ad primum annum Cyri, ſecundum Euſebium, computantur anni XXX. & ipſe Cyrus multa regna ſibi ſubjugauit. De eo quippe antequam cœpit regnare pluſquam ducentis annis Iſaias prophetauerat dicẽs: *[cap. 45.]* Hæc dicit Dominus, Chriſto meo Cyro, cujus apprehendi dextram, ut ſubijciam ante faciem ejus gentes, & dorſa regum vertam &c. Cyrus poſt mortem Darij, anno primo regnorum ſuorum, viſa huiuſmodi prophetia, de ſe dicta, remiſit captiuitatem Iudæorum de Babylone, & dedit eis licentiam reædificandi templum. *[Concedit Iudæis reditum in patriam.]* Sed quia omnes quaſi jam nati erant in Chaldæa, non multum curauit populus regredi in Iudæam. Orauit autem Daniel pro populo Deum, vt Dominus, qui ad preces ejus dedit regi voluntatem dimittere populum, etiam daret populo voluntatem aſcendendi: & ſic tandem tertio anno Cyri aſcenderunt in terram Iuda quinquaginta millia hominum ſub Zorobabel duce eorum, & Ieſu filio Ioſedech ſacerdote: adhortantibus eos Zacharia propheta nato in Chaldæa, & Aggæo juuene nondum Propheta. Et de his aſcendentibus fuerunt primi de tribu Iuda: poſtea de tribu Beniamin & Leuitæ, & erant quadraginta duo millia quadringenti ſexaginta de Iudæis. *[Fundamẽta nouæ Vrbis jaciuntur.]* Cæteri erant homines promiſcui ſerui & ancillæ. Et ipſi conſtructo altari in Ieruſalem fundamenta jecerũt: cumq; à vicinis gentibus impedirentur, opus ipſum vſque ad Darium Hyſtaſpis filium manſit imperfectum. *[Amyntas rex Macedonum.]* Amyntas nonus rex Macedonum cœpit regnare, & regnauit annis L. Cùm Cyrus maritimas vrbes Græciæ occuparet, & Phocenſes ab eo fugati fugerant, venerunt nauibus ad fines Galliæ, & Maſſiliam ciuitatem condiderunt, vt dicit Iſidorus, *[lib. 15. cap. 1.]* ſed Euſebius dicit aliter, vt ſupra dictum eſt: vel fortè ſunt diuerſæ ciuitates ejuſdem nominis. Poſtquam Cyrus multas gentes ſuo ſubegit imperio, & Deum, prout Iſaias prophetauerat, non cognouit, Scythis bellum intulit: *[Cyrus infert bellum Scythis.]* & cum filium Thomyris reginæ Maſſagetarum cum tertia parte copiarum ſuarum aſtu occidiſſet, illa econtra diffidentiam cladis illatæ ſimulans deſperatione paulatim decedendo Cyrum in inſidias prouocat: ibique inter montes compoſitis inſidijs, ducenta millia Perſarum, cum ipſo rege deleuit, adjecta ſuper omnia annunciatione, quòd ne nuncius quidem tantæ cladis ſuperfuit. *[Occiditur.]* Regina verò caput Cyri amputans, atque in vtrem humano ſanguine plenum proijciens ait: Satia te ſanguine quem ſitiſti: cujus per annos XXX. inſatiabilis perſeueraſti. *[Mortuo insultatur.]* Iſtis temporibus claruit Pythagoras Philoſophus, qui fugiens tyrannidem de inſula Samo venit in Italiam, & habitauit in Tarento, & ab eo nomen Philoſophorum primò habuit exordium. *[Philoſophia à Pythagora orta.]* Nam cum antè Græci veteres Sophiſtas, id eſt, ſapientes, vt doctores ſapientiæ, ſemetipſos jactantius nominarent, iſte interrogatus, quid ſe profiteretur, verecundo nomine Philoſophum, id eſt, amatorem ſapientiæ ſe eſſe reſpondit, quoniam ſapientẽ profiteri arrogantiſſimum ei videbatur, ita deinceps poſteris placuit, vt quantalibet de rebus, ad ſapientiam pertinẽtibus, doctrina quiſq;, vel ſibi, vel alijs videretur excellere, non niſi Philoſophus vocaretur. *[Pythagoras à Iudæis oriundus creditur.]* Iſte Pythagoras à quibuſdam originem traxiſſe à Iudæis, & ex hoc multa ſuæ doctrinæ fundamenta traxiſſe creditur, vt teſtatur Ambroſius, in epiſtola ad Irenæum. Et Auguſtinus VIII. de ciuitate Dei refert: *[cap. 2.]* Duo fuiſſe Philoſophorum genera vnum Italicum, ex parte Italiæ, quæ quondam magna Græcia dicebatur, cujus

cujus auctor fuit Pythagoras. Alterum Ionicum in eis terris, vbi nunc Græcia nominatur, cujus auctor erat Thales Milesius: huic successit Anaximander, cui Anaximenes, cuius adiutor factus Anaxagoras similiter & Diogenes. Anaxagoræ successit Archelaus: huius discipulus Socrates fuisse perhibetur, qui fuit magister Platonis. Isti Philosophi diuisi fuerunt in diuersas sectas, & quidam eorum traxerunt nomina ab auctoribus suis: quidam à conuenticulorum locis. Platonici dicti sunt à Platone auctore eorum. Isti animarum creatorem Deum, corporum angelos asserunt: per multos annorum circulos in diuersa corpora redire dicunt animas: quam opinionem etiam Pythagoras tenuit, quia dicit animam Euphorbi, qui in bello Troiano fuit occisus, & de futuris vaticinari solitus erat, vt de eo in historia Troiani belli recitatur, in se intrasse, prout refert Ouidius xv. Metamorph. Stoici dicti sunt à loco, scilicet porticu, quæ erat Athenis: in qua depicta erant gesta sapientum, atque virorum fortium historiæ, quoniam στοὰ Græcè porticus latinè dicitur. Hanc sectam Zeno primus instituit: isti animam cum corpore perire dicunt: dixerunt etiam non stultum, sed sapientem tristem esse non posse. Academici à villa Platonis, vbi idem Plato docuit, dicti sunt. Hi inter cætera opinantur, sicut fatendum est, multa incerta & occulta esse, quæ voluit Deus intelligentiam hominis excedere, sic tamen plurima esse, quæ possunt & sensu capi, & ratione comprehendi. Hanc sectam Arcesilaus, seu Archelaus, Cyrenaicus Philosophus reperit, cujus sectator fuit Democritus, qui dixit tanquam in puteo alto, ita vt fundus nullus sit, sic ita in occulto jacere veritatem. Peripatetici à deambulatione dicti sunt, eò quòd Aristoteles auctor eorum deambulans disputare solitus esset. Hi dicunt quandam particulam animæ esse æternam de reliquo ex magna parte mortalem. Cynici ab immunditia impudicitiæ dicti sunt. Nam contra humanam verecundiam in propatulo coire cum conjugibus suis eis mos erat, censentes licitum honestumq; esse palàm cum vxore concumbere, quia conjugium justum est. Vnde de canibus, quorum vitam imitabantur, nomen traxerunt. Nam κύων Græcè, canis Latinè dicitur. De ipsis Cynicis dicit Augustinus xiv. de ciuitate Dei: Genitales corporis partes ita libido suo juri quodammodo mancipauit, vt moueri non valeant, si ipsa defuerit, & nisi ipsa, vel vltro vel excitata surrexerit. Hoc est quod pudet, hoc est quod intuentium oculos erubescendo deuitat: magisque fert homo spectantium multitudinem, quando iniustè irascitur homini, quàm vnius aspectum, quando justè miscetur vxori. Hoc illi canini Philosophi, hoc est Cynici, non viderunt, proferentes contra humanam verecundiam, quid aliud quam caninam, hoc est immundam impudentemque sententiam: vt scilicet, quoniam justum est, quod fit in vxore, palàm non pudeat id agere: nec in vico, nec in platea qualibet conjugalem concubitum deuitare. Vicit tamen pudor naturalis opinionem hujus erroris. Nam etsi perhibent hoc aliquando gloriabundum fecisse Diogenem, ita putantem sectam suam nobiliorem futuram, si in hominum memoriam insignior ejus impudentia figeretur: postea tamen à Cynicis fieri cessatum est: plusque valuit pudor, vt erubescerent homines hominibus, quàm error, vt homines canibus similes esse affectarent. Vnde & illum vel illos, qui hoc fecisse referuntur, potius arbitror concumbētium motus dedisse oculis hominum nescientium quid sub pallio gereretur, quàm humano premente cōspectu potuisse illā peragi voluptatē. Hæc Augustinus. Epicuræi dicti sunt ab Epicuro quodam Philosopho amatore vanitatis, & non sapientiæ: quem etiam Philosophi porcum vocauerunt, qui voluptatem corporis summum bonū asserens nulla diuina prouidentia instructum esse, aut regi mundum, sed ex atomis compositum. Gymnosophistæ per Indiæ solitudines perhibentur philosophari, adhibentes tantùm genitalibus tegumenta: qui Physici olim dicebantur, quia de naturis rerum tractabāt, & etiam Theologi appellabantur, eò quod in scripturis suis de Deo dixerūt, quorum varia fuit opinio, quid Deus esset dum quærerent. Quidam enim corporeo sensu hunc mundum visibilem ex quatuor elementis Deū esse dixerunt: vt Dionysius Stoicus. Alij verò spiritualiter intellexerunt mentem esse Deum: vt Thales

Secta Philosophorum diuersa. *Vide Isidor. lib. 8. cap. 6.* *Platonici.* *Stoici.* *Academici.* *Peripatetici.* *Cynici.* *cap. 19.* *Ibidem cap. 20.* *Eorum turpitudo.* *Epicuræi.* *Gymnosophistæ.* *Philosophorum opiniones de Deo.*

Milesius. Quidam animum in omnibus commanentem & lucidum, vt Pythagoras, & ita credidisse Varronem doctissimum Romanorum dicit Augustinus de *cap. 6.* ciuitate Dei lib. VII. Et inde in libro Catonis dicitur:

Si Deus est animus nobis vt carmina dicunt.

cap. 12. Contra quos Augustinus IV. de ciuitate Dei sic dicit: Si mundi animus est Deus, eiq; animo mundus vt corpus est, vt sit vnum animal constans ex animo & corpore. Et quamuis supradictorum Philosophorum multi vnum summũ Deum esse confiterentur, tamen ne omnia necessitate fieri cõcedere viderentur, præsci- *cap. 9.* entiam Dei negabant. Vnde Augustin. V. de ciuitate Dei dicit: Quoquomodo se habeant tortuosissimę cõcertationes & disputationes Philosophorũ, nos vt confitemur summũ & verum Deum, ita voluntatem summamque potestatem ac præscientiam ejus confitemur. Nec timemus ne ideo voluntate non faciamus, quod voluntate facimus: quia id nos facturos ille præsciuit, cujus præscientia falli non potest. Quod Cicero timuit, vt oppugnaret præscientiam: & Stoici, vt nõ omnia necessitate fieri dicerent, quamvis omnia fato fieri contenderent. Quid est ergo quod Cicero timuit in præscientia futurorũ, vt eam labefactare disputatione detestabili niteretur? Videlicet quia si præscita sunt omnia futura, hoc ordine venient, quo ventura esse præscita sunt. Et si hoc ordine venient, certus est ordo rerum præscienti Deo: & si certus est ordo rerum, certus est ordo caussarum. Non enim aliquid fieri potest quod non aliqua efficiens caussa præcesserit. Si autem certus est ordo caussarum, quo fit omne quod fit: fato, inquit, fiunt omnia quæ fiunt. Quod si ita est, nihil est in nostra potestate, nullumque est arbitrium voluntatis. Quod si concedimus, inquit, omnis humana vita subuertitur: frustra leges dantur: frustra objurgationes, laudes, vituperationes, exhortationes adhibentur: neque vlla justitia bonis præmia, & malis supplicia constituta sunt, &c. Nos aduersus istos sacrilegos ausus atque impios, & Deum dicimus omnia scire, antequam fiant: & voluntate nos facere, quicquid à nobis non nisi volentibus fieri sentimus & nouimus. Et infra: Non est autem consequens, vt si Deo certus est omnium ordo caussarum, ideo nihil sit in nostræ voluntatis arbitrio. Et ipsæ quippe nostræ voluntates in caussarum ordine sunt, qui certus est Deo, ejusque præscientia continetur, quoniam & humanæ voluntates humanorum operum caussæ sunt. Atque ita qui omnes rerum caussas præsciuit, profectò in eis caussis etiam nostras voluntates ignorare non potuit, quas nostrorum operum caussas *Tarquinius Superbus rex Roman.* esse præsciuit. Istis temporibus apud Romanos regnabat Tarquinius Superbus septimus rex Romanorum. Iste excogitauit diuersa genera tormentorum, & propter nimiam crudelitatem, quam in populum Romanum exercuit, expulsus *Expellitur ab Vrbe.* est ab vrbe, anno regni sui XXXV. Cùm enim Ardeam oppugnaret XIIX. milliaria ab vrbe positam, filius ejus Sextus Tarquinius nocte armatus de castris e- *Lucretia à S. Tarquinio stupratur.* grediens Romam ingressus est, & nobilem Lucretiam, Lucretij nobilis Romani filiam, Tarquinij Collatini vxorem, per vim stuprauit: quæ mox maritum & patrem, cum alijs amicis de castris vocans, vim quam perpessa est, pudibunda flendo conquesta est. Quibus eam consolantibus, nec hoc, quod per vim passa erat, pro crimine ducentibus, ipsa ait: nulla impudica exin Lucretiæ se defendet ex- *Seipsam transfodit.* emplo: & ferrum quod sub veste cælabat, subitò visceribus immersit. Vnde populus Romanus commotus Ardeam, quam obsederat cum rege, relinquens Romam redijt, ipsumque Tarquinium regem venientem portis obseratis exclusit. Et post hoc ipse Tarquinius cum plurima bella populo Romano intulisset, tan- *cap. 15.* dem inter duos pontes à populo ligno percussus interijt. Sed Augustinus in III. *Capitolium à Tarquinio fundatum.* de ciuitate Dei dicit, quòd iste Tarquinius fundauerit Capitolium, & postquam à suis derelictus regnum recuperare non valuit, in opido Tusculo quatuorde- *cap. 19.* cim annis quietus cum vxore sua senuerit. De Lucretia verò I. de ciuitate Dei sic dicit: Lucretia quòd seipsam quando adulterium pertulit, etiam non adulterata occidit, non est pudentiæ caritas, sed pudoris infirmitas. Puduit eam turpitudinis alienæ in se commissæ, etiamsi non secum: & Romana

mana mulier laudis auida nimium verita eſt, ne putaretur, quod violenter eſt paſſa cum viueret, libenter paſſa ſi viueret. Poſtquam igitur Tarquinius excluſus eſt ab vrbe, ceſſauerunt reges apud Romanos ab exordio eius anno CCXLIII. & interim regnum Romanorum vix intra XX. milliaria ab vrbe dilatatum eſt. Deinde nouem annis ſine conſulibus, ſed ſub tribunis populus Romanus vixit: poſt quos ſingulis annis bini & bini rempublicam gubernantes, electi conſules ſunt appellati. Qui ordo vſque ad Auguſtum obtinuit priuilegium per viros nongentos ſedecim, per quadringentos quinquaginta octo annos. Primi Coſſ. fuerunt Brutus & Collatinus. Conſules appellati ſunt à conſulendo ciuibus, vel à regendo cuncta conſilio: quos tamen ideo mutandos per annos ſingulos elegerunt, vt nec inſolens diu maneret, & moderatior citò ſuccederet. Inde autem duo pares, quia vnus rem ciuilem, alter rem militarem adminiſtrabat. Sed proconſules erant ſubiecti conſulibus: & dicti ſunt proconſules, eo quod vice conſulis fungebantur, vt teſtatur Iſidorus. Sed quidam neſcientes originis huius nominis rationem, & præ alijs videri volentes introduxerunt abuſiuam ſignificationem huius nominis Proconſul: aſſerentes illos dictos proconſules, qui conſulibus præſunt: qui antiquitus magiſtri ciuium ſeu Burgenſium, prout adhuc in vulgari nominãtur, dicebantur. Exconſules autem dicti ſunt, qui iam à conſulatu exierunt ſiue diſceſſerunt, peracto vicis ſuæ anno. Et hinc eſt quod, eodem tempore, videlicet poſt exactos reges noua dignitas Romæ creata eſt, quæ dictatura dicebatur, & erat maior quàm conſulatus: & primus Dictator erat M. Valerius. Iſtis temporibus Pherecydes hiſtoricus clarus habetur.

Regia poteſtas apud Romanos ceſſat. — Tribuni plebis ordinantur. — Deinde Cõſules. — Conſules vnde dicti. — Lib. 9. cap. 3. — Abuſus vocis proconſul. — Dictatura.

CAPVT IV.

CAmbyſes ſecundus rex Perſarum regnauit annis octo, & ab Eſdra vocatur Artaxerxes & Aſſuerus: non tamen eſt ille Aſſuerus, qui copulauit ſibi Eſther in vxorẽ. In Iudith vero hiſtoria iſte Cambyſes vocatur Nabuchodonoſor. Huic Cambyſi pater eius Cyrus conceſſerat, dum adhuc vixit, Niniuen ciuitatem & regnũ Aſſyriorũ. Poſt mortẽ verò Cyri, quidã Arphaxat Med⁹ ſurrexit in Ecbatanis ciuitate Medorũ, & reformauit eam, & muniuit eã inexpugnabiliter, quaſdã partes Mediç ſibi cõcilians, ut tandẽ toti Mediç imperaret. Nabuchodonoſor igitur, qui & Cambyſes anno XII. regni ſui videl. Aſſyriorũ obtinuit Arphaxat in campo. Cumq; poſt mortẽ Cyri patris ſui iam regnũ Perſarũ Cambyſes erat conſecutus, & hac obtenta victoria ipſe in tantã ſuperbiam eſt eleuatus, vt non ſolũ regem ſe diceret, ſed etiã Deum ſe appellaret. Et tandẽ à prouincijs ſibi ſubiectis magis tributũ, quàm pater eius receperat, cœpit exigere: quare prouinciales ſinguli cõtradicebant ei. Vnde ipſe iratus, miſit Holofernem principẽ militiæ cũ exercitu magno contra omnes prouincias illas: qui cum omnia vbiq; vaſtaret, venit ad partes Iudeæ, & venit ad eũ Iudith vidua, mulier pulcerrima & caſta, quæ, vt quidam dicunt, ex parte patris erat orta ex tribu Ruben, & ex parte matris de tribu Simeon: & tribus annis in viduitate iam vixerat. Cuius pulcritudine Holofernes capt⁹, inuitabat eam ad conuiuiũ, & dum nocte ſecũ concumbere nititur, ipſe nimio vino caleſcens obdormiuit, & ſomno depreſſus à Iudith capite truncatur, & ipſa caput eius Abra ſua ſecũ comitante ad portas Bethuliç, qua habitare ſolita erat, deportauit: quod cernentes Iudæi qui Bethuliæ habitabant, cõuocatis ex vrbibus vicinis fratrib⁹ ſuis cõtra Aſſyrios procedũt ad bellũ, & mane facto faciẽtes impetũ cõtra exercitũ Holofernis, ipſos Aſſyrios ducẽ ſuũ ſine capite reperiẽtes & conturbatos, fugere cõpulerunt, & pſecuti ſunt eos vſq; ad terminos finiũ ſuorũ, & intra 30. dies vix poterãt colligere ſpolia eorũ. Et poſt hoc Iudith in viduitate permanens anno vitç ſuæ centeſimo quinto in Bethulia ciuitate ſuã mortua eſt. Cambyſes ſiue Nabuchodonoſor deinde ingreſſ⁹ eſt Ægyptũ, & vaſtãs eã ædificauit Babylonẽ in Ægypto, & poſtquã reuerſus eſt Damaſcum anno regni ſui Perſici octauo mortuus eſt. Iſtis temporibus habitabant apud Iudæos Aggæus, Zacharias & Malachias.

Cambyſes R. Perſarũ. — 1. Eſdr. c. 4. — Arphaxat Medus. — Vincitur. — Cambyſis faſtus intolerabilis. — Holofernes princeps militia Cambyſis. — Truncatur capite à Iuditha. — Cambyſes vaſtat Ægyptum. — Moritur.

Poſt mortem Cambyſis, cum filium non haberet, vnus de ſeptem ducibus Perſarum, qui ſolebant iudicare regnum, & Magi, à ſapientia dicebantur, Ereneides nomine, Pantapten filiam Cambyſis duxit in vxorem, non quaſi regnatu-

Ereneides conseruat regnum Nitingi.

rus, sed quasi conseruaturus regnum fratri Cambysis, qui iuuenis erat, absens, & Nitingis vocabatur. Alij dicunt, quòd Cambyses occidit Nitingin fratrem suum occultè, conscio sibi solo Ereneide, quare post mortem Cambysis Ereneides sic regnum vsurpare sibi intendit: sed postquam regnabat mensibus septem, infirmatur, & cum sensit se moriturum produxit fratrem proprium, iuuenem elegantis formæ, asserens illum esse fratrem Cambysis, quia omnino ei similis erat, & relicto illi regno mortuus est: sed iste auribus caruit, quoniam Cambyses eas sibi amputauerat, quia peccauerat in eum. Vnde vnus de septem ducibus prædictis habens istum suspectum, quod ipse verè frater Cambysis non esset, sed magis Ereneidis, mandauit filiæ suæ, quam habuit inter concubinas regias vt veritatem super hoc experiretur: quæ de nocte eo dormiente veritatem agnoscens, patri quod experta fuerat, indicauit. Quapropter duces prædicti conuenientes eum occiderunt, & vnum ex se regem eligere statuerunt, qui filiam Cambysis duceret vxorem. Vnde statuerunt certum diem, quo ante fores palatij diluculo conuenirent, & cuius equus ibidem primo hinnitum faceret, ille rex efficeretur. Darius igitur Hystaspis filius, vnus ex eis, dixit magistro equorum suorum, vt nocte præcedente equam in loco illo, quo conuenturi erant ipsi duces, equo suo supponeret, quod & factum est. Venientibus igitur ipsis ad locum iuxta condictum, equus Darij ad ipsius equæ memoriam statim hinnitum dedit, & sic Darius rex factus est.

Pseudorex.

Interficitur.

Darius Hystaspis stratagemate quodam ad regnum peruenit.

CAPVT V.

Zorobabel familiaris Darij.

Molitur instaurationem Templi.

Proficiscitur ad Darium R.

DArius igitur regnauit annis XXXVI. Huic Dario Zorobabel multum familiaris erat: de quo in tantum confisus est, quod ipse iterum cœpit templum Ierosolymis ædificare, sed principes prouinciarum prohibebant eum, & Zacharias & Aggæus in contrarium adhortati sunt populum vt ædificarent, asserentes Deum eis iratum, quod templum non reædificarent, & signum huius esse dixerunt, quod multum seminauerunt, & parum intulerunt. Placuit igitur tam principibus prouinciarum, quàm Zorobabel, vt res ad Darium referretur. Profectus est igitur Zorobabel cum nuncijs principũ, & honoratus est à rege sic, quod ipse cum duobus cubicularijs ipsius in cubiculo dormiebat. Rex verò noctem ducens insomnem, proposuit quæstionem istis tribus, videlicet, quod est fortius inter hæc tria, Rex, vinum, vel mulier, & adiecit rex, quod quicunque prudentius solueret quæstionem, hic honorandus esset à rege muneribus. Quilibet igitur horum trium vnam partem defendere nitebatur, & Zorobabel mulierem dixit esse fortiorem, & hoc multis rationibus ostendere conatus est. Tandem adiecit, quod super omnia hæc esset veritas, quod multis rationibus ostendit: quare præ cæteris à rege & principibus commendatus est, & rex dixit ad eum, quod ipse peteret ab eo, quodcunque vellet, & petiuit Zorobabel, quod liceret ei reædificare templum, & rex concessit ei, & mandauit principibus prouinciarum, quod essent ei adiutorio in ædificando. Anno igitur septimo Darij, qui erat quadragesimus sextus regni Persarum, secundum quod in Euangelio legitur, videlicet, quadraginta & sex annis ædificatum est templum, hoc est à prima licentia, quam dederat Cyrus, redeundi & reædificandi templum vsque ad septimum annum Darij, quo completum est, & tot anni transierunt, & consummauerunt templum, & celebrauerunt dedicationem eius XXIII. die mensis duodecimi. Quomodo autem & quando arcam receperunt incertum est: dicit enim Epiphanius, eam de latibulo petræ non egressuram ante diem iudicij, prout superius dictum est: quare verisimile est, quod fecerunt aliam similem priori, si tamen postea arcam habuerunt. Apud Macedonas regnat Alexander annis XLIII. Eo tempore Democritus philosophus & Heraclitus cognomento tenebrosus, ac Anaxagoras Physicus clarent. Anno Darij XXIIII. Pythagoras moritur. anno XXX. eiusdem Ægyptus recedit ab eo. Xerxes filius Darij regnauit annis XX. Iste recuperauit Ægyptum, quæ à patre suo recesserat, & Græciam vastauit & multa bella peregit. Anno enim regni sui secundo recuperauit Ægyptum, & quinto

Impetrat licentiam instaurandi templum.

Ioan. 2.

Dedicatio noui templi.

Alexander R. Macedonia.

Xerxes R. Persarum.

quinto anno venit Athenas, & incendit ciuitatem. Legitur de isto Xerxe, quod dũ Græciam vastare disponeret, habuit septingenta millia armatorũ de regno, & ducenta millia de auxilijs. Habuit item rostratas naues mille ducentas: onerarias tria millia: vt meritò inopinato exercitui immensæq; classi vix ad potum flumina, vix ad ingressum terras, vix ad cursum maria suffecisse memoratum sit: Attamen Leonidas rex Spartanorum in angustis locis ei obstitit: deinde ab Atheniensibus nauali prælio superatus est, & domum reuersus suis contemtibilis factus, ab Artabano præfecto suo occisus est, qui regnauit post eum mensibus septem. Et tunc Socrates natus est Thebis, & Zeuxis pictor agnoscitur.

Eius exercitus immensus. *Vincitur tamen.* *Et interficitur.*

Capvt VI.

Artaxerxes, qui & Longimanus dictus est, regnauit annis xl. Sub isto Esdras scriba, natus de stirpe Aaron, legem à Chaldæis incensam, per instinctum Spiritus sancti innouauit, & ipse ab hoc rege licentiam obtinuit redeundi Ierusalẽ ad docendum legẽ, quam renouauit. Et dicunt quidã, quòd Esdras primò tradidit Iudæis modum scribendi à dextris ad sinistrã, cum prius ad modum arantiũ scriberent, vnde & exarare scribere dicitur. Hoc tempore Pherecydes secundus historiarum scriptor agnoscitur. Apud Macedonas regnat Perdiccas annis xxviii. Anno huius Artaxerxis vicesimo, Nehemias existens pincerna eius & vnus de filijs captiuitatis obtinuit gratiam ab eo reædificandi muros Ierusalẽ: quia quadã vice ipse Nehemias existẽs in castro Susis in Perside, audiuit ibidem quosdã peregrinos Hebraicè loquentes, interrogauit eos de statu terræ Iuda, qui dixerunt ei, vrbem Ierusalem esse sine muris, & de nocte intrare latrunculos, qui plateas ciuitatis cadaueribus mortuorum sæpe contaminarent. Nehemias motus his verbis petiuit à rege licentiam reædificandi muros, & obtinuit, & veniens Ierusalem ædificauit murum in duobus annis & mensibus quatuor, in magna tamen angustia: quia ædificantes vna manu ædifibabant, alia manu gladios tenebant propter continuum incursum gentium vicinarum, quæ opus ipsum impedire cupiebant. Et muro completo Nehemias reuersus est ad regem: & interim Esdras mortuus est. Post hoc iterum licentia regis Nehemias redijt in Ierusalem, & inuenit quosdam de sacerdotibus calcãtes torcularia in sabbato, & inferentes vinum & vuas, & omne onus in Ierusalem: gentes quoq; inferebant pisces, & vendebant filijs Iuda: sed Nehemias increpabat eos, & prohibuit gentes intrare ciuitatem cum venalibus sabbato: alioqui dixit, se missurum manus in eos, quia ipse habebatur insignis, tanquam dux missus à latere regis. Postquã verò Iudæi reuersi in Ierusalem multiplicari cœperunt, diuisi sunt in hæreses seu sectas: quidam eorũ dicti sunt Pharisæi, id est diuisi: eò quòd certis traditionibus & obseruationibus inhærentes ab alijs diuisi essent. Alij dicti sunt Sadducæi, qui interpretantur iusti, quod nomen sibi iactanter vendicabãt. Hi resurrectionẽ negabant: animã cum corpore interire prædicabant, & quinq; libros Moysis tantũ receptis, prophetarũ vaticinia respuebant. Alij dicti sunt Essæi, qui dicunt illum esse Christum, qui docuit illos omnem abstinentiam. Alij Morbonæi vocati sunt, qui dicunt illum esse Christum, qui docuit eos in omni re sabbatizare. Genistæi fuerunt, qui gloriantur se de genere Abrahæ esse, eo quod progenitores eorũ in trãsmigratione Babylonis tantũ mulieribus sui generis se miscuerunt, cæteris mulieribus Babylonicis adhærentibus. Istis temporibus Romæ Porphyria virgo vestalis accusata de stupro viua defossa est. Apud Macedonas regnat Archelaus annis xxiv. Anno huius Artaxerxis xii. Appius Claudius cuiusdam ciuis Romani, qui dicebatur Virginius, filiam, iam Attilio cuidã de plebe desponsatã, propter pulcritudinẽ tentat violare: & cũ eam precio allicere non valuit, vni de cliẽtibus suis mandauit, vt eam tanquã seruituti obnoxiam publicè apprehenderet, maximè cùm pater virginis tunc extra vrbem in exercitu Romano existebat in castris. Cumq; virgo ad ludorum spectacula venit ad forum, ille eam tanquam domini sui ancillam apprehendere tentat: sed populus clamore nutricis eius excitatus accurrit, ita vt ille minister iniuriæ eam vi abstrahere non auderet: quapropter ille idem puellam vocat in iudiciũ, Appio pro tribunali sedẽte. Cumq; proponeret puellã in domo Appij fuisse natã,

Artaxerxes Longimanus R. Persarum. *Esdras tradit Iudæis modum scribendi quo vtuntur.* *Nehemias impetrat facultatem reædificandi muros Hierosolymitanos.* *Difficultates ædificantibus obiectæ.* *Nehemias violationem sabbati prohibet.* *Sectæ apud Iudæos. Vide Isidor. lib. Etym. 8. cap. 4.* *Porphyria Vestalis.* *Appius Claudius Virginij filiam violare conatur.* *Per alium vocat eam in iudiciũ.*

Iniquam in eam fert ſententiam.

ipſamque inde in domum Virginii furto fuiſſe tranſlatam, & ſe id probaturum offerret, & ex aduerſo pro parte puellæ foret allegatum, vt res ipſa ad patris puellæ differretur aduentũ, qui in poſſeſſione libertatis filiæ ſuæ exiſteret, Appius iniquam dedit ſententiam, videlicet, quod iſte, qui virginem impetiit, eſſet audiendus, non obſtantibus propoſitis ex aduerſo. Cumque tumultus oriretur in populo, maximè ad inſtinctum Icilii ſponſi puellæ, tandẽ Appius decreuit rem differre in craſtinum, vt pater puellæ adueniret: ſed interim puella remaneret apud illum, qui eam ſuper ſeruitute impetiit: tamen cùm Icilius plurima verba contra Appium commotus ira effunderet, Appius puellam miſit in domum patris reducendam, ſic tamen quòd ſequenti die iterum ſuis tribunalibus ſiſteretur; Quo facto Appius ſecrete mittit ad collegas ſuos in caſtra, ſcribẽs eis ne Virginio commeatum dent, atque ipſum etiam in cuſtodia habeant. Sed quia præuentus erat per nuncios Icilii, pater puellæ venit, & filiam cum aliquot matronis, & cum multis amicis ſuis deducit ad forum, & inde poſt multas allegationes ab vtraque parte propoſitas, Appius obſtinata mente cœcatus virginem decernit per ipſum impetitorem apprehendendam, pater itaque puellæ arrepto cultro, ait ad filiam: Hoc te vno, quo poſſum, modo filiam in libertam vindico, pectusque puellæ transfigit, reſpectans deinde ad tribunal, te inquit, Appi, tuumque caput hoc ſanguine ſacro: & ſtatim tantus populi tumultus eſt ortus, vt ſeditio populi in ſenatum tumeſceret: donec Decemuiri magiſtratus inſignia depoſuerunt coacti, & iterum Tribuni plebis inſtituti ſunt: qui plebem in libertate conſeruarent. Eodem anno Romani miſerunt legatos Athenas, petentes leges ab Athenienſibus, quæ apud eos ſeruabantur: quæ eis traditæ ſunt & ex illis duodecim Tabulæ conſcriptæ ſunt. Iſtis temporibus Democritus, Empedocles & Hippocrates medicus, Hippias & Zeno & Parmenides philoſophi inſignes habentur: & vltimo anno huius Artaxerxis Plato naſcitur.

Remittit in domum patris. *Virginius ex caſtris Romam redit.* *Transfigit filiæ pectus.* *Decemuiri abdicati & tribuni plebis inſtituti.* *Leges 12. tabularũ Romã lata.*

Xerxes rex Perſarum Sogdianus & Darius RR.

Xerxes II. regnat apud Perſas menſibus duobus. Deinde regnat Sogdianus menſibus ſeptem: cui ſuccedit Darius cognomento Nothus, & regnat annis XIX. Cuius anno XVII. apud Macedonas regnauit Oreſtes annis tribus, poſt quem Archelaus regnat annis IV. Et eo tempore Dionyſius exercet tyrannidem in Sicilia.

CAPVT VI.

Artaxerxes R. Perſarũ. Amyntas R. Macedonum.

ARtaxerxes, qui à Iudæis dictus eſt Aſſuerus, regnat apud Perſas annis XL. Huius anno quarto regnat apud Macedones Amyntas annis ſex. Hoc tempore Socrates, falſo criminis accuſatus, ex aduerſantium ſibi inuidia, ab Athenienſibus morte damnatus venenum bibit, vnde & mortuus eſt: ſed comperta innocentia mortis eius, vnus accuſatorum vi populi preſſus interiit: alter exilio perpetuo damnatus eſt. Socrates multos diſcipulos reliquit, quorum diſputatio quid ſummum bonum eſſet potiſſimè fuit. Finis autem boni appellatur, quo quiſque cum peruenerit, beatus eſt, ſicut dicit Auguſtinus lib. octauo de C. Dei. Inter diſcipulos Socratis non quidem immeritò excellentiſſima gloria claruit, qui omnino cæteros obſcuraret, Plato. Huius Socratis ſectator fuit Apuleius, qui fecit librum quendam, quem intitulauit de deo Socratis: quem librum magis nominaſſet de dæmone Socratis, ſi de nomine non erubuiſſet, vt dicit Auguſtinus. Scribit enim in eodem libro: non Deum illum fuiſſe, ſed dæmonem, videl. quoddã numen, ipſi Socrati amicitia coniunctũ, & ſępius ipſum Socratẽ cõmonuiſſe, vt ab agendo deſiſteret, quando id, quod agere volebat, nõ proſperè foret euenturũ, ſicut dicit Auguſtinus ſupra: vbi fortè homini ab illa arte faciendi deos alieno, & innocenti illi imputauerunt talem Deum, qui eadem arte excellere voluerunt. Iſte Socrates legitur aurum proieciſſe ad mare, ne diuitiis occupatus in ſtudio philoſophiæ impediretur. Iſte Apuleius, de quo dictum eſt, in libro ſuo prædicto, dicit Dæmones iiſdem, quibus homines, animi perturbationibus agitari, irritari iniurijs, obſequijs doniſque placari, gaudere honoribus, diuerſorum ſacrorum ritibus delectari, diuinationes augurum, aruſpicum, vatum, atque ſomniorum ad

Socratis diſcipuli. *cap. 3.* *Apuleius Socraticus.* *cap. 14.* *Deus Socratis.* *Auguſt. lib. 8. cap. 16.*

eos

eos pertinere, & ab eis esse miracula magorum. Et dicit in eodem, Dæmones sunt animalia genere, mente rationalia, animo passiua, corpore aëria, tempore æterna.

Diogenes Cynicus.

Huius Artaxerxis temporibus Diogenes Cynicus, de quo dictum est, agnoscitur. Et his temporibus Athenienses XXIIII. literis vti cœperunt, cum antea XVI. tantum habuerint.

Atreus rex Macedonũ.

Anno eius XII. Atreus cœpit regnare apud Macedonas, & regnauit annis duobus, postquã regnauit Amyntas XVIII. Artaxerxes anno regni sui XIII. præcepit per legatos vniuersam Græciã ab armis discedere, & quiescere in pace.

Augustin. de C. D. lib. 8. cap. 4.

Istis temporibus Plato philosophus agnoscitur. Hic peregrinatus in Ægyptũ didicit ibi quæcunq; ibi magna docebantur. Deinde in Italiã vbi Pythagoricam doctrinam comprehẽdit, & sic iungendo Socraticam doctrinã atq; Pythagoricã, philosophiã in tres partes distinxit videlicet in Moralem, quæ maximè in actione versatur, qua Socrates excellebat: In Naturalẽ, qua Pythagoras viguit, & quæ cõtemplationi deputata est: Et in Rationalẽ, qua verum à falso determinatur.

Philosophia distinctio.

Vnde dicit Hieronymus in regula ad Eustachiã virginem: Verè nõ sine labore didicisti tuã scientiam fatuam plurimo, quoniã mundus retinere nõ poterat mundi sapientiã insequentem per diuersarũ nationum & gentium regionumq; partes infinitis ærumnis innumerisq; peragrãdo laboribus, nec tamen fatuissime sciẽtiæ finẽ, qui est summũ & optimum bonum, ad quod te naturæ mouebat intentio, in orbe vniuerso reperire sciuisti, quẽ sancti hi rustici hanc fugientes inuenere in eremis latitantes.

Plato legit libros Veteris Testamenti.

Et in illa peregrinatione Plato creditur vidisse libros diuinos, prout refert August. VIII. de C. D. sed illi libri nondũ erant eo tempore in aliã linguã translati: & ergo, si quid de libris illis ei constabat, per interpretem scire potuit: & qui hoc credunt de eo, mouentur ex eo, quòd librum Timæum, quem fecit de constitutione mundi, quasi simili modo incipit cum libro Genesis.

cap. 11.

Timaus dialogus Platonis.

Sicut enim in principio Genesis dicitur: In principio fecit Deus cœlum & terram: ita ipse in principio libri sui prædicti ponit Deum in constitutione mundi coniunxisse terrã & ignem, intelligens cœli locum per ignem: & ponit duo media, quibus hæc extrema Deus copulauerit, videlicet aquam & aërem: vnde putatur hoc intellexisse ex eo, quod scriptum est: spiritus Dei ferebatur super aquam. Parum quippe attendens quo more soleat illa scriptura appellare spiritum Dei, quoniam & aër spiritus dicitur, quatuor opinatus elementa loco illo commemorata videri poteſt.

cap. 11.

Quod autem Plato hos libros diuinos viderit, seu eorum expers non fuerit, mouet B. Augustinum VIII. de C. D. illud, quod Plato dicit, Deum incommutabilem talem esse, quod in eius comparatione, qui verè est, quia incommutabilis est, ea quæ mutabilia facta sunt, quasi non sint, maximè concordat cum his verbis libri Exodi: Ego sum qui sum, & dices filijs Israel, qui est, misit me ad vos: quæ verba Augustinus credit nusquam alibi fuisse ante tempora Platonis, quam in hoc libro scripta. Et ego similiter credo, sectatores Platonis, visis libris noui testamenti, aliqua de illis, quibus Platonem supra doctores noui testamenti extollerent, sumsisse.

cap. 9.

Dicit enim beatus Augustinus VII. lib. confessionum, quosdam libros Platonicorum ex Greco in latinum versos se vidisse, in quibus legerit, non quidem his verbis, sed hoc idem omnino multis & multiplicibus persuaderi rationibus, quod in principio erat verbum & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum: hoc erat in principio apud Deum, omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil: In eo vita est, & vita erat lux hominum, & lux in tenebris lucet, & tenebræ eam non comprehenderunt. Et quia hominis anima, quamuis testimonium perhibeat de lumine, non tamen est ipsa lumen, sed verbum DEI DEVS est, verum lumen, quod illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Et quia in hoc mundo erat, & mundus per eum factus est, & mundus eum non cognouit: quia verò in sua propria venit, & sui eum non receperunt, quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri credentibus in nomen eius, dicit Augustinus in illis libris se non legisse. Et subdit: Item ibi legi: quia DEVS verbum non ex carne, non ex sanguine, non ex voluntate viri, neque ex voluntate carnis, sed ex DEO natus est. Sed quia verbum caro factum est, & habitauit in nobis, dicit Augustinus ibi non legi,

Et subiungit: Indagaui in illis literis variè dictum, & multis modis, quòd sit filius in forma patris, non rapinam arbitratus esse æqualem Deo, quia naturaliter idipsum est: sed quod semetipsum exinaniuit formam serui accipiens in similitudine hominũ factus, & habitu inuentus vt homo, humiliauit se factus obediens vsq; ad mortem, mortem autem crucis, propter quod Deus eum exaltauit à mortuis, & donauit ei nomen, quod est supra omne nomen, vt in nomine Iesu flectatur omne genu cœlestium, terrestrium & infernorum, & omnis lingua confiteatur, quia Dominus Iesus in gloria est Dei patris, non habent illi libri. Et post multa subdit Augustinus: Domine dixisti Atheniensibus per Apostolum tuum, quod in te viuimus & mouemur & sumus, sicut & quidam secundum eos dixerunt; & vtique inde erant illi libri. Hæc Augustinus. Vnde ex fine huius dicti videtur Augustinus fidem adhibere ei, quod supra dictum est, vtque à Platonicis dicta fuerunt. Similiter & Origenes homilia XIIII. in Genesin dicit, quod quidam Philosophi dixerunt, quòd Deus cuncta per verbum suum & fecerit & regat: & verbum Dei sit, quo cuncta moderentur, & de illis superius in principio libri dictum est. *Alexander R. Macedonum.* Anno XXXII. Artaxerxis Alexander cœpit regnare apud Macedones, & regnauit anno vno, & post eum regnauit Ptolomæus annis quatuor: post quem Perdiccas sex annis. *Dionysius R. Siciliæ.* Anno Artaxerxis huius XXXVIII. Dionysius rex Siciliæ moritur, post quem iunior Dionysius regnum invadit. *Esther.* Sub quo Artaxerxe historia Esther conscripta est. Hic enim Artaxerxes, qui & Assuerus, tertio anno regni sui, fecit grande conuiuium cunctis principibus & iudicibus Persarum, & præcepit *Vasthi regina negligit mandatum mariti.* reginæ Vasthi, vt veniret in conuiuium, quæ venire contempsit: quare rex de consilio principum decreuit, quòd Vasthi regina nõ amplius ingrederetur ad regem, sed ipse puellam, quæ inter omnes regni sui prouincias sibi placeret, assumeret in vxorem, & per vniuersum regnum, quod extendebatur ab India vsque ad Æthiopiam, centum viginti continens prouincias, decretum misit, quòd viri in domibus suis essent domini, & vxores deberent esse subditæ viris suis. Adductæ sunt igitur puellæ pulcritudine præcellentes de diuersis prouincijs in ciuitatem Susis, *Mardochæus.* in qua tunc sedes regia fuit. Mardochæus autem Iudæus habitans in Susis, habuit in domo sua filiã fratris sui defuncti, puellã miræ pulcritudinis, quæ Edissa siue Esther dicta fuit, & illam inter alias puellas tradidit regi præsentandam, & ipsa præ omnibus aliis regi placuit, & ipse recepit eam sibi in vxorem, nec ipsa regi genus *Aman Amalechita.* suum, prout à Mardochæo docta fuerat, indicauit. Post hoc exaltauit rex quendam Amalechitam, nomine Aman, supra omnes principes regni, cui subditi regis genu flexo reuerentiam exhibebant, præter Mardochæum, qui hoc lege prohibente censuit sibi non licere: quod Aman considerans, & Mardochæum Iudæum esse intelligens, dedignatur in solum Mardochæum vindictam facere, sed maluit omnem in regno Assueri degentem Iudæorum perdere nationem: & *Insidiatur Iudæis.* quadam callida persuasione obtinuit apud regem, vt omnes Iudæi in regno eius existentes, vno die perderentur, & deinde trabem excelsam in domo sua erexit, in qua Mardochæum suspendio iugulare voluit. Sed cum decretum istud, quod Iudęi deberent interfici, sub annuli regij sigillo publicè Susis est appensum, Esther regina ad interpretationem Mardochæi regem & Aman simul inuitat ad conuiuium, & inter conuiuij delicias genus suum regi indicans, qualiter Aman in ne*Accusatur ab Esther regina.*cem ipsius reginæ callidè machinatus fuerit, exponit, cum regem in necem totius nationis Iudæorum fraudulenter induxit. Cum Esther hæc cum multa lacrymarum effusione proponeret, rex mutauit edictum & ipsum Aman in trabe, quã *Suspenditur.* pro Mardochæo erexerat, suspendi iubebat & Aman suspenso Iudæi liberati sunt, & deinde illum diem deinceps singulis annis festiuum peragi statuerunt. Istis *Camillus.* temporibus Camillus dux Romani exercitus ciuitatem Veientum XVIII. miliaria ab vrbe sitam, Italiæ antiquissimam & ditissimam cepit, & inuenit statuam Iunonis in ea, quam iussit Romam deduci & quidam de militibus simulacrum iocosè interrogauit an vellet ire Romam & ipsum respondit, volo. Et post idem *Galli Senones inuadunt Romã.* dux cepit ciuitatem Volscorum. Anno huius Artaxerxis XV. Galli Senones Romam inuaserunt, solo Capitolino monte à iuuenibus conseruato: cumq; quadam

dam nocte Galli Capitolium penè peruaſerant, Manlius dux eorum, qui Capitolium tenuerunt, ad vocem anſeris excitatus, mox cum ſuis arcem defendit à Gallis. Cumq; poſtea, poſtquam Romani fidem Chriſti ſuſceperant, & ab hoſtibus impugnabantur fidei Chriſtianæ, quam malè ſeruabant, & deſertioni deorum, quos prius coluerant, clades ſuas imputarent, Auguſtinus ſecundo de C. D. huius *cap. 22* cladis memor, multitudinem deorum deridendo, reſpondet eis dicens: Hæc numinum turba vbi erat, cum longè antequã mores corrumperentur antiqui, à Gallis Roma capta & incenſa eſt? An præſentes fortè dormiebãt? Tunc enim tota vrbe in hoſtiũ poteſtate redacta, ſolus collis Capitolinus remanſerat, qui etiã ipſe caperetur, niſi ſaltem anſeres diis dormientibus vigilarent. Vnde penè in ſuperſtitionẽ Ægyptiorum, beſtias aueſq; colentium, Roma deciderat, cum anſeri ſolennia celebrarent. Item in tertio de C. D. de excidio Troiæ loquens ſic inquit: Euerſis & incenſis omnibus ſimulacris, ſolum Mineruæ ſimulacrum ſub tanta ruina templi illius, vt ſcribit Liuius, integrũ ſtetiſſe perhibetur. *cap. 7.* Diis itaq; Iliacis poſt *cap. 8.* Troiæ ipſius documentum qua tandem prudentia Roma commiſſa eſt? Dixerit quiſpiam iam eos Romæ habitare ſolitos quando expugnante Fimbria cecidit Ilium. Vnde ergo ſtetit Mineruæ ſimulacrum? Deinde ſi apud Romam erant, quando Fimbria deleuit Ilium, fortaſſe apud Ilium erant, quando à Gallis ipſa Roma capta, & incenſa eſt. Sed vt ſunt auditu acutiſſimi motuq; celerrimi ad vocem anſeris citò redierunt, vt ſaltem Capitolinum collem, qui remanſerat, tuerẽtur. Cæterum ad alia defendenda ſerius ſunt redire commoniti. De his quidem Gallis legitur, *Brennus R. Gallorum.* quòd Brennus rex Gallorum, qui apud Senonas vrbem Galliæ regnabat, vini & aliorum victualium ac fructuum ab Italia in Galliam delatorum delectatione allectus, cum trecentis millibus Gallorum venit ad Italiam, & eam partẽ Italiæ, quam occupauit Senogalliam nominauit. Et iſti Galli diuiſerunt ſe in tres partes: centum millia eorum in Græciam ſe tranſtulerunt, qui non longe à Delphos inſula Græcorum gladiis extincti ſunt. Alia centum millia à rege Bithyniæ vocati in auxilium partes regni ſui obtinuerũt, & illi dicti ſunt Galatæ. *Galatæ.* Alia centum millia remanſerunt in Italia, & condiderunt Ticinũ, quod Papia nunc dicitur, & condiderunt Mediolanum quæ interpretatur, quaſi media lana, ex eo, quod quando *Mediolanũ.* ædificabatur, apparuit ſibi ſus, quæ pro media parte portabat lanam pro pilis. Item cõdiderunt Bergomum & Brixiam. Vnde pars illa Italiæ Gallia ciſalpina ad differentiã *Gallia ciſalpina.* Galliç tranſalpinç, de qua egreſſi ſunt iſti Galli, à Romanis dicta eſt. Cumq; Galli prædicti quadam vice Cluſium ciuitatem Thuſciæ, Romanis fidelem, obſederunt, Romani mandauerunt eis, vt ab amicis & ſociis eorum recederent. Ex hoc igitur Galli commoti Romam adeunt, & occurrens eis Fabius Coſ. cum ſuis *Fabius Coſ. à Gallis cæſus.* occiſus eſt ab eis. Gallis deinde mœnibus appropinquantibus, Romani ſeniores trabeis & ampliſſimo cultu veſtiti in curulibus ac ſellis propriis ſe poſuerunt, vt cum hoſtis veniſſet, cui nequaquam reſiſtere ſe poſſe cognoſcebant, vnuſquiſq; in ſua dignitate moreretur. Iuuentus vero, quam conſtat vix mille hominum fuiſſe, arcem Capitolini montis inſedit. Aderant interim Galli apertamq; vrbem intrant: ibi ſedẽtes in curulibus ſuis prætextatos ſenes velut deos venerati, mox eoſdem, poſtquam homines eſſe liquebat, pari vecordia mactabant, faceſq; tectis iniiciunt, & totam vrbem ferro igniq; vaſtant. *Galli Romã vaſtant.* Sex inde menſibus Capitolium obſederunt, & Manlius, vt ſpem hoſtibus demeret, quanquam in ſumma fame, tamẽ ad ſpem fiduciæ panes ab arce iaculatus eſt. Tandem cum iam obſidio Gallos fatigauit mille pondo auri receſſum ſuum vendiderunt, & poſtquam receſſerant à Romanis penè trucidati ſunt circa annum ab V. C. CCCL. *cæduntur.*

CAPVT IIX.

Artaxerxes II. qui & Ochus dictus eſt, regnauit annis XXVI. Hic Sidonem *Artaxerxes Ochus rex Perſarum.* ſubuertit, & Nectanabon rege Ægypti in Æthiopiam pulſo, Ægyptum ſuo ſubegit imperio, Syriamq; cunctam vaſtauit. Iſtis temporibus grauis peſtilentia Romam deuaſtat, & terra aperuit ſe in foro, vaſtiſſimumq; barathrum patuit, ad quod omnes perterriti, matronæq; plurima de ſuis ornamenta iactabant. Vnde

aruſpices dixerunt, hoc barathrum claudi non poſſe, niſi aliquis iuuenis clarus, genere Romanus, ſe in ipſum præcipitaret. Quare Marcus Curtius armatus cum equo ſe præcipitaret in ipſum, ſtatim clauſum eſt.

M. Curtius inſilit in barathrum.

ANNO tertio Ochi Philippus pater Alexandri Magni apud Macedones cœpit regnare, & regnauit annis XXI. Anno eiuſdem X. & Philippi VII. natus eſt Alexander M. de matre ſua Olympiade regina Macedonum. Cum enim Philippus rex Macedonum cum exercitu ſuo ageret in partibus remotis, Nectanabo rex Ægypti fugatus ab Artaxerxe, vt ſupra dictum eſt, de Ægypto, ſub ſpecie Magi venit in Macedoniam, & Olympiadem reginam verbis aſtutis decepit, ita vt ipſe concumberet cum ea. Aſſeruit enim ipſam de ſummo Deorum, videlicet Ioue, quem Ægyptii Ammon nominabant, ab Ammon, quod in lingua eorum dicitur arena, quia Iupiter dicitur apparuiſſe Baccho redeunti de India in arena Libyæ, grauidandam, & filium de eo parituram. Origines homelia quarta in Exodum loquens de ſuperſtitionibus Ægyptiorum dicit: Ægyptii Ammonem Iouem in ariete venerantur. Olympias verbis Nectanabonis credula, conceſſit ei locum dormiendi in palatio ſuo, ipſe verò magicis inſiſtens artibus, ſe in ſimilitudine Dei illius ſub ea forma, qua eum ipſi reginæ deſcripſerat, transformans, cubiculum reginæ acceſſit, & concumbens cum ea ipſam grauidam effecit: & deinde peperit filium, quem Alexandrum nominauit. Nectanabo igitur ſuis artibus Philippum regem deluſit, vt viſum ſit ei in ſomno, quod Deus Ammon cum vxore ſua concumberet: quare Philippus rex, quodammodo de adulterio eam habuit excuſatam: filium tamen, quem peperit, non ex toto dilexit. Et hinc eſt, quod Alexander poſtea in epiſtolis ſuis iactanter ſcribit ſe filium Ammonis Dei: licet in prioribus epiſtolis ſcribebat ſe filium Philippi. Alii dicunt, quòd Philippus verè fuit pater Alexandri, & non iſte Nectanabo. Cui dicto concordat illud, quod legitur in Chronica Euſebii, quòd Alexander X. anno huius Artaxerxis natus ſit, & quod anno eiuſdem XVII. Nectanabo venit in Macedoniam. Iſtis temporibus floruerunt Ariſtoteles & Demoſthenes philoſophi. De Ariſtotele dicit Iſidorus ſecundo Etymologiar. Ariſtoteles vir in rerum expreſſione & ſermonibus faciendis prudentiſſimus, quando librum περὶ ἑρμηνείας, qui liber eſt ſubtiliſſimus nimis, & per varias formas iterationesque cautiſſimus, ſcriptitabat calamum in mente tingebat. Ipſe etiam primus duas partes orationis, ſcilicet Nomen & verbum tradidit: & deinde Donatio octo partes orationis definiuit. Item Auguſtinus octauo de C. D. ſic dicit: Ariſtoteles Platonis diſcipulus, vir excellentis ingenii, & eloquio Platoni quidem impar, ſed multos facile ſuperans ſectã peripateticam condidit, plurimoſque diſcipulos præclara fama excellens viuo adhuc Platone congregauit. Item Hieronymus in regula ad Euſtochium: Attende & tu fatuorum ſapientum princeps Ariſtoteles: etſi fueris abſque dubitatione prodigium, grandeque miraculum in tota natura, cui pene videtur infuſum, quicquid naturaliter capax eſt hominum genus, quoniam ſapientia mundi ſtultitia eſt apud Dominum, ſi caritas non informatur; ſi intellectus non captiuatur ad fidem: ſi cor ad Chriſti fidem non inclinatur. Anno XXI. Artaxerxis Plato moritur, poſt quem Speuſippus Academiã tenuit. Circa hoc tempus inuenta ſunt Romæ ciuiũ CLX. millia, & tunc Romæ CLXX. matronæ damnatæ ſunt propter potionem intoxicatam, quam maritis ſuis parauerant. Anno eiuſdem regis XXII. cum Samnites duobus ſuperaſſent præliis Romani vniuerſos cõfines, qui à ſua ſocietate diſceſſerunt, in ditionem propriam redigunt. Anno eiuſdem XXIV. Alexander rex Epirotarum auunculus Alexandri M. à Samnitibus occiſus eſt.

Alexander M. naſcitur. — Nectanabo R. Ægypti. — Ammon ab Ægyptijs cultus. — Ariſtoteles & Demoſthenes. — cap. 27. — cap. 12. — Plato moritur. — Alexander R. Epiri.

Arſames F. Ochi regnauit annis IV. Eo tempore Iaddus Pontifex clarus habetur, & frater eius templum in monte Garizim conſtituit. ANNO eius II. Speuſippus moritur cui ſuccedit Xenocrates. Anno eius quarto Alexander M. incipit regnare apud Macedones. Legitur enim, quod Philippus pater eius miſit eum cum exercitu contra Armenos, quos ipſe vicit, & interim quidam nomine Pauſanias, vir fortis & potens in regno, congregauit exercitum contra PHILIPPVM dominum ſuum: cui occurrens ipſe Philippus rex commiſſo

Arſames R. Perſarum. — Alexandri M. regnum.

prælio

prælio grauiter vulneratur, & eodem tempore Alexander reuersus ab Armenia, cõtra Pausaniam cum exercitu suo se dirigit, & commisso prælio Alexander Pausaniam gladio percussit, & deinde Philippus pater Alexandri moritur, & Alexander obtinet regnum.

Pausanias occiditur.

CAPVT IX.

Darius vltimus R. Persarum.

Alexander M.

DArius Arsamis F. vltimus rex Persarũ regnauit annis XI. Hoc tempore Manlius Torquatus consul Romanorum filium suũ, eò quod contra imperium in hostes pugnauerat, virgis cæsum securi percussit. Anno primo Darij Alexander aduersum Illyrios & Thraces feliciter dimicans subuersis Thebis in Persas arma corripuit, & apud Granicũ fluuium regis ducibus oppressis vrbem Sardes cepit. Anno V. Darij Alexãder cepit Tyrum ciuitatem cum maximo labore: deinde intrauit Iudæam: cumq; appropinquaret Ierusalẽ, Iaddus summus pontifex cum sacerdotibus & Leuitis in vestib⁹ albis, ad angeli admonitionẽ processit obuiam ei, & ipsum cũ reuerentia suscepit: quẽ videns Alexander de equo descendit, & nomen Dei, quod in lamina aurea sculptum super caput summi sacerdotis agnouit, suppliciter adorauit: de quo cùm principes eius admirarentur, dixit: cuius nomen ille portauit in fronte, in tali habitu apparuit mihi in somnis, & fiduciã obtinendi regnum Persarum mihi præbuit. Deinde Alexander intrauit templũ Ierosolymis, & secundũ ostensionem sacerdotis immolauit Domino. Non tamen, vt dicit August. XVIII. de C. D. hoc fecit ad eius cultũ vera pietate conuersus, sed impia vanitate eum cum dijs falsis putans esse colendũ. Deinde Alexander profect⁹ in Ægyptũ, illam in deditionẽ suscepit, & ciuitatem ædificauit, quam à nomine suo Alexandriã nominauit. Nam eo in loco Serapis maximus Ægyptiorũ Deus sibi in somnis apparuit, asserens facta sua vsq; in finem seculi memoranda: & cum Alexãder quęreret ab eo, quali morte moriturus esset respondit: Bonũ est homini vltimũ supplicium ignorare, tamen quia rogasti me dico tibi, post bibitam potionem mortem gustabis in iuuentute: noli tempus aut horam inquirere, quia nullatenus tibi reuelabo, dicetur enim tibi fatum tuum à dijs orientalibus. Traditur etiam in quadã historia de factis Alexandri cõscripta, quod ipse, antequã conderet Alexãdriam, nauali exercitu intrauerit Italiam, & exegerit tributũ à Romanis, & ab omnibus gentib⁹ occidentis in Europa: quod tamen cũ Chronicis & alijs historicis nõ concordat: dicitur enim in historia Romana, quæ maximè famosa est, quod dum Alexander, subiugato oriente, esset in partibus Africę, Papyrius Cos. Romanorum bellũ administrauit contra Samnites, qui tantę virtutis & strẽnuitatis erat, quod credebatur imperũ Alexãdri M. si venisset posse sustinere: vbi satis innuitur, quod Alexander non venit in Italiam eo tempore: nec eum postea, vel ante venisse, eadem Romana historia alicubi commemorat. Vnde multa de eo referuntur, & in diuersis libris scripta reperiuntur, quę sibi inuicẽ dissona & etiam cõtraria videntur: propter quod multa, quæ legi de factis eius, scribere prætermisi. Dicitur etiã, quòd Iaddus summus Pontifex ostendit Alexandro Prophetias Danielis, in quibus declarauit ei, regẽ Gręcorum regnũ Persarum dissoluturũ: quod Alexander accipiens de se dictũ, Iudęis cõcessit anno septimo liberos esse à tributo. Darius audiens famã Alexandri, misit ei quandã epistolam, in qua eum principẽ latronũ appellauit, & mandauit ei, si cõtingeret ei in manus suas incidere, ipse nõ vt regẽ, sed latronum principem esset eum tractaturus, & in signũ despectionis misit ei iocalia puerilia, vt à bellis desistens cũ pueris sibi similibus ludum exerceret. Quare Alexander iussit nuncios Darij cõprehendere, & patibulo crucis affigi: qui cũ misericordiam postularent asserentes iniustũ, quod legationis officio suffulti pro domino suo punirentur, Alexander respondit; verba regis vestri me ad hoc compellunt, qui vos ad me, non vt ad regẽ, sed vt ad latronũ principem destinauit: tamen Alexander dimisit eos, & munera tribuit eis, ac Dario rescripsit, quod per illa iocalia, quæ sibi destinasset, iam in signum subiectionis sibi tributa soluisset. Post hoc Darius aliam sibi misit epistolam, & cum ea grana papaueris, insinuans ei per hoc innumerabilem multitudinem suorũ pugnatorum: Alexander verò, perlecta epistola, semen papaueris dentibus comminuens, nuncijs Darij respondit: vt

Capit Sardes.

Intrat Iudaam.

Immolat in templo. cap. 41.

Occupat Ægyptum.

Fabulosa narratio de expeditione Alexãdri Italica.

Iaddus Pontifex summus edocet Alexandrũ prædictionẽs Danielis.

Darij epistola ad Alex. M.

Alexandri responsum.

deo quòd homines Darii multi ſunt, ſed fortes non ſunt, imo molles, ſicut hoc ſemen, & remiſit Dario epiſtolam cum paucis granis piperis, innuens ei per hoc, quòd ſicut multi ſeminis papaueris collectio pauci piperis virtute ſuperatur, ita multitudo militum Darii eſſet virtute Macedonum ſubiuganda.

Minutia Veſtalis lapidibus obruta.

Iſtis temporibus Romæ Minutia virgo veſtalis ob ſtuprum lapidata eſt. Poſtquam Alexander Thebas ſubuertit, abiit * & ibi feſta celebrauit. Interim Athenienſes præparabant ſe ad reſiſtendum Alexandro, gloriantes ſe Thebanis potentiores: ſed Alexander differens procedere contra eos, ipſos per internuncios ad ſui fidelitatem ſtuduit allicere:

Athenienſes Alexandro coronã auream mittunt.

vnde tãdem ad conſilium Demoſthenis Philoſophi coronãm quinquaginta librarum auri ei miſerunt, & cenſum ac tributa ſe deinceps ipſi daturos promiſerunt. Alexander tamen de nobilibus Athenienſibus, qui ei reſtiterant c c c. exilio damnauit, & illi ad Darium ſe contulerunt contra Alexandrum pugnaturi.

Lacedæmones ſubacti. cap. 1.

Deinde Alexander Lacędemones ſubegit, & omnes prouincias Græciæ: vnde dicitur de eo in primo libro Macchabæorum, quod ipſe primus regnauit in Græcia, hoc eſt, toti Græciæ imperauit. Alexander volens ſe conferre in Aſiam, poſtquam omnes prouincias Græciæ ſubegit, viros, quos minus ſtrenuos in armis nouit, domi dereliquit, & cum cæteris contra Darium proficiſcens, habuit, vt quidam tradunt, quatuor millia equitum & quingentos: peditum verò x x x i i. millia, & habuit naues c l x x x. cumq; tentauit ingredi fauces anguſtas Aſiæ,

Mnemon Dux ab Alex. vincitur.

occurrit ei Mnemon dux Darii cum ſexcentis millibus pugnatorum, & pugna commiſſa, vicit Alexander.

Nodus Gordius.

Eratque ibidem templum Iouis in quo pendebat currus Gordii quondam regis Aſiæ funibus intextis, ſuper quo erat fatatum, quicunque ſolueret nodum illum, ille conſecuturus eſſet dominium totius Aſiæ: quem cùm Alexander tentaret digitis ſoluere, neque tamen ſciret, reſpiciens ad ſuos dixit: quid differt qua arte ſoluatur nodus? & extracto gladio nodum diſcidit, & deinde & ſeptem millia armatorum de partibus illis exercitui ſuo adiungens, inde contra Darium ad loca plana feſtinauit. Cumque venit ad Euphratem fluuium, habuit c c. millia armatorum, & fixit ibi tentoria, fecitque fieri pontem claſſicum, & cum pontem tranſire omnes titubarent, præcepit Alexander, vt paſtores & cuſtodes gregum & armentorum cum animalibus primo tranſitum facerent: qui cum tranſiſſent, & adhuc exercitus tranſire timeret,

Alexander tranſit Euphratem.

Alexander cum fidelioribus ſibi tranſiuit per ipſum pontem, & deinde totus exercitus eſt ſecutus. Poſt tranſitum omnium iuſſit Alexander pontem diſſolui, ne quis ſuorum fiduciam fugiendi retrorſum poſſet habere, quod tamen multis diſplicuit. Darius autem ex aduerſo veniens habuit d c. millia bellatorum, & præferebatur Dario ſignum draconis ignei:

Prælium inter Darium & Alex.

commiſſoque prælio in primo congreſſu Alexander interfecit Aretham præfectum Syriæ: & tamen Saroa verbis probroſis & armis aggreſſus eſt Alexandrum, & in coxa vulnerauit. Alexander nolens tamen interficere eum propter excellentiam ingenii ipſius: quoniam in aſtronomia ſapientiſſimus erat, equum ſuum diuertit ab eo: ſed Meleager vnus de exercitu Alexandri ſtatim interfecit eum, & poſt longum conflictũ

Darius fugit.

Perdiccas miſit ſagittã cõtra Dariũ, & transfixa caſſide, capitis oſſa tãgebat. Quare Darius de curru, quo vehebatur, deſiliẽs in pedes fugit, donec equus oblat9 eſt ei, cum quo fugiens Babylonẽ ſe recepit, & deinde cæteri fugerunt. Et mater vxor ac liberi Darii ibidem capti ſunt: quoniam Perſis moris erat omnem domo familiam educere in campum cõtra hoſtes: & ceciderunt de exercitu Alexandri c x x. equites, & i x. pedites, & Alexãder vulneratus eſt in capite, & in hoc bello Clyt9 & Ptolomæus ſtrenuè certabant.

Secundum prælium.

In ſecundo bello Alexander habuit c c x x. millia pugnatorum. Darius habuit c c c. millia peditum & c. millia equitum; & in hoc bello tanta erat multitudo ſagittarum ex vtraq; parte, quod aër inde quaſi ex nubibus ſpiſſabatur, & durauit bellum ab ortu ſolis vſq; ad occaſum.

Geon gigas occiſus.

Et Alexander occidit elephantem, & vnum gigantem, qui erat de partibus Ægypti, & dictus erat Geon. hic habuit clauam cum tribus nodis groſſis, & penetrauit acies in fortitudine ſua, & dum Alexandrum nititur inuadere, quindecim de Græcis percuſſit: cumque clauam contra Alexandrum erexit Alexander haſtam ſuam

per lin-

per linguam eius transfixit, & cùm figeretur deiectus est in terram, & multis confossus vulneribus interiit, & tandem Darius equo aufugit, & Persæ sequuntur eum, & curribus falcatis versis in fugam multitudo peditum conculcata est: & in hoc bello ambo reges vulnerati sunt, & ceciderunt de Persis octoginta millia peditum & decem millia equitum, & quadraginta millia capta sunt. Ex Macedonibus verò ceciderunt pedites CXXX. & equites CXV. In tertio prælio, quod in mense Maio actum est, Darius habuit CCCC millia peditum, & centum millia equitum: attamen victus aufugit, & tot ceciderunt de Persis, quòd Alexāder continuis XXIV. diebus castrorum prædam percensuit. Cumque deinde moto exercitu appropinquauit Babyloni, Mazæus præfectus Babylonis se & ciuitatem Alexandro tradidit, & Alexander cum magna gloria ingressus est Babylonem, & Darius à suis interfectus est, anno regni sui sexto, & sic regnum Persarum dissolutum ad Græcos in persona Alexandri M. translatum est.

Iterata Darii fugia.

Tertium prælium.

Finis regni Persici.

CAPVT X.

ALEXANDER Magnus primus rex Græcorum post mortem Darii regnauit annis VI. cumque sederet in throno aureo coronatus, vocauit occisores Darii: qui promto animo venientes sperauerunt se ab Alexandro valdè honorandos: sed Alexander iussit eos capite puniri, quòd dominum eorum proprium occidissent. Aliqui tamen scribunt, eos fugisse, & postea vnum eorum ab Alexandro occisum & alterum sibi reconciliatum: & illi sic scribunt: Cum Darius exercitum suum, vt iterum cum Alexandro pugnaret, reparasset, duo de principibus suis, quos ipse quamuis vilis nationis essent, exaltauerat: quorum vnus Bessus, & alter Narbazanes dicebatur, contra Darium coniurabant, vt ipsum interficerent, quod, cum iam prælium committi debuit, Dario innotuit: quapropter ipse desperatione tactus seipsum tentauit occidere: sed per quendam de suis impeditus est, qui clamore facto multos Persarum conuocauit ad regem, & ortus est rumor, quòd rex mortuus sit, & sic Bessus & Narbazanes cum maxima multitudine aduenerunt, & Darium vinctum catenis abduxerunt in curru, sperantes se gratiam Alexandri consecuturos, si non euaderet manus eius: alias si euadere posset, se regnaturos: sed Alexander hoc audito, statim insequitur festinanter, quod ipsi percipientes, iusserunt Darium descendere de curru, vt cum eis equo aufugeret: sed ipse descendere renuit. Quare ipsi confoderunt eum, & equos, qui currum trahebant, ac vectores interfecerunt, ne vestigium aliquod fugæ insequentibus eos innotesceret: & Bessus fugit ad Bactrianos, quem postea Alexander, cùm Bactrianos subegit, comprehensum cruci iussit affigi. Narbazanes fugit in Hyrcaniam: & ille tandem Alexandro reconciliatus est. Cumque Darius sic vulneratus iacebat in campo, Polystratus miles Alexandri casu peruenit ad ipsum, cum quo in extremis locutus est, & inter ipsa verba expirauit, & deinde Alexander superuenit, & inuenit eum mortuum: quamuis alii scribunt, quòd ipse cum Alexandro locutus sit in extremis. Post hoc, vt quidam tradunt, Alexander filiam Darii Roxanen duxit in vxorem. Alii dicunt, eum nunquam duxisse vxorem. Postquam Alexander exiuit de Babylone, & appropinquauit Persepoli ciuitati, venerunt ei obuiam tria millia Græcorum, diuersis membris à Persis miserabiliter truncati: quapropter Alexander ciuitatem ipsam funditus destruxit. Deinde Alexander moto exercitu processit contra Porum regem Indorum, qui habuit in exercitu multos elephantos cum curribus ligneis. Alexander tamen vicit eum. Postquam enim bellum per dies XX. actum fuit, Porus fugit, & Alexander campum obtinuit. Post hoc bellum Alexander diuertit ad montes Caspios, vt ipse scribit in epistola, quam direxit ad Aristotelem magistrum suum, & homines illorum locorum eum gratanter suscipientes, monuerunt ipsum, ne per certa quædam loca periculosa incederet: quare recepit secum de partibus illis CL. viros, qui ducerent exercitum per loca periculosa, vt ad Porum regem citiùs posset peruenire: sed illi magis fauentes Poro quàm Alexandro, duxerunt eum per loca periculosa: quare postea, dum exercitus pericula inopinata sustineret, Alexander iussit vi-

Alexander M. primus monarcha Græcorum.

Coniuratio aduersus Darium.

Darius confoditur.

Bessus parricida in crucem agitur.

Roxane filia Darii vxor Alexandri.

Porus R. Indorum.

Caspii montes.

ros prædictos interfici: centum videlicet proiici ad aquam, vt ab hippodamis deuorarentur, & quinquaginta tres confractis cruribus & brachiis ſerpentibus deuorandos iuſſit exponi.

Taleſtris Amazonū regina.

Deinde Alexander miſit epiſtolam ad reginam Amazonum, Taliſtridam ſeu Taleſtrin nomine, vt ſibi tributum ſolueret: quæ primò recuſauit ſed tandem ſoluit tributum multa encenia ſibi mittendo. Aliqui dicunt, quòd ipſa venit ad Alexandrum, & deſiderauit imprægnari ab eo, & quod ita factum ſit, & quòd ipſa per xxx. dies cum eo conuerſata ſit.

Amazones ab Alexandro deleta.

Alii dicunt, quòd Alexander ipſas Amazones propter pertinaciam earum omnes deleuit, pro-ut ſupra dictum eſt, & poſſet eſſe, quòd ſingula de prædictis vera eſſent, ſecundum diuerſa tempora: quòd videlicet primò ſoluiſſent tributum, & poſtea eas rebellantes deleuiſſet Alexander. Deinde procedens per loca periculoſa exercitus multa patiebatur incommoda propter dracones, ſerpentes, & leones, ac alias beſtias diuerſas.

Bellua monſtroſa.

Quadam enim die venit ſuper eos beſtia miræ magnitudinis fortior elephanto, tria habens cornua, quæ priuſquam potuit occidi, interfecit XXXVI. milites & alios LIII. conculcando eos fecit inutiles. Poſt hoc Alexander venit ad partes Bactrianorum, qui eum benignè ſuſceperunt. deinde venit ad locum, vbi rex Porus cum exercitu ſuo reſidebat, & commiſſum eſt prælium, & poſtquam multi ceciderunt, Porus rex captus eſt: licet aliqui dicant, quod Alexander occiderit eum. Et ſic Alexander obtinuit partes Indiæ, & Porum recepit in gratiam, & duxit eum ſecum per multa loca, & ipſum vt regem & amicum ſpecialem tractauit.

Gymnoſophiſtæ.

Poſt hoc Alexander venit ad Gymnoſophiſtas, homines nudos, habitantes in cauernis: de quibus dictum eſt de philoſophis ſuprà in hac ætate, capitulo tertio. Cumque Alexander vidit eos, dixit eis, quòd peterent ab eo quid vellent: reſponderuntque da nobis immortalitatem. quibus Alexander reſpondens dixit: Mortalis cùm ſim ego, quomodo immortalitatem dare poſſum?

Scomma.

At illi dixerunt: ſi mortalis es, cur huc illuc diſcurris tanta mala committens? Poſtquam Alexander receſſit à Gymnoſophiſtis, venit ad ſtatuas

Statua Herculis.

quas Hercules quondam erexerat: quarum vna earum erat aurea, altera argentea & earum longitudo erat cubitorum XII. latitudo verò duorum. Et, vt quidam ſcribunt, Alexander fecit eas perforari volens probare, an eſſent fuſiles, & miſit in eas MCCCC. aureos. Sed in epiſtola Alexandri ad Ariſtotelem legitur, quòd iſtæ ſtatuæ ambæ erant aureæ, & vna erat Herculis, & altera Liberi, & quòd Alexander Hercule & Libero placatis victimis, ipſas ſtatuas deiecit.

Regio deſerta & tenebroſa.

Deinde progreſſus Alexander venit in locum deſertum & obſcurum, vt vix milites inter ſe noſcerentur, ſicque ambulantes iter dierum L. venerunt ad fluuium calidum, & viderunt mulieres vltra fluuium ſpecioſas, ſedentes in equis, habentes veſtes horridas & arma argentea: & fluuius tranſiri non poterat propter animalia venenoſa, ipſum flumen inhabitantia. Deinde ambulando per dies XXX. venerunt ad vltimas ſiluas Indiæ, è quibus exierunt elephantes innumerabiles, infeſtantes eos.

Elephantes infeſti Macedonibus.

Vnde Alexander dixit, quod quilibet acciperet porcum de quibuſdam certis militibus, vt gregem porcorum prouocarent ad grunienndum, & alij tubis ſonarent, & dum ſic fecerunt, elephantes territi fugerunt ab eis.

Mulieres barbatæ.

In his ſiluis inuenerunt mulieres habentes barbas prolixas vſque ad mammas, & capita plana, ac veſtes pelliceas, de quibus aliquas ceperunt, quæ interrogatæ Indica lingua vnde venirent, reſponderunt: de venatione venimus.

Pernocephali.

Deinde ambulantes per dies XV. paſſi ſunt infeſtationes à Pernocephalis, quos tamen occiderunt ſagittis. Deinde ambulauerunt per dies LX. & venerunt per campos deſertos, vbi ventus omnia tentoria eorum ſoluit è terra, & ſcintillæ igneæ cadebant è cœlo. Deinde tranſeuntes per dies viginti quinque venerunt in quandam maximam vallem, & tanto frigore ac niuibus ſunt fatigati, vt quingenti & ſex

Regio frigida.

frigoribus morerentur: Et poſtea ſuperuenit pluuia & diſſoluit niues, & deinde ceciderunt ardentes faculæ de aëre, quæ tentoria eorum combuſſerunt. Quare Alexander victimas ſuis Diis immolauit, & facta eſt ſerenitas maxima.

Ganges fl.

Deinde venit ad flumen Paradiſi, quod Ganges dicitur, & caſtrametatus eſt ibi: viſique ſunt homines vltra flumen, qui interrogati, qui eſſent, reſponderunt:

Brachma-

Brachmani ſumus: & quia latitudo fluminis propter animalia venenoſa, in ipſo natantia, tranſiri non poterat, fecit Alexander fieri nauiculam paruam de viminibus, & veſtiri corio & vni de militibus ſuis tradidit epiſtolam regi illius gentis deportandam: in qua ſcripſit Alexander, ſe deſiderare informari de moribus hominum illorum, cùm locus eſſet ſibi inacceſſibilis. Hic miles flumen nauicula tranſijt, & regi illius gentis epiſtolam tradidit. Rex igitur gentis illius reſcripſit Alexandro hoc modo: Dingdimus Brachmanorum didaſcalus Alexandro ſalutem. & poſt pauca ſubjunxit: Nos ſiquidem Brachmani ſimplicem ac puram vitam ducimus, & deorum culturam penitus euitamus: peccata non admittimus, nec vltra habere volumus, quàm ratio naturæ requirit: terras noſtras non aramus, & in ipſas ſemen non mittimus: nihil etiam ad manducandum quærimus, niſi quod terra ſine hominis labore ſponte producit: ſubitaneam mortem non facimus: nullum veſtimentum in varios colores tingimus: fœminæ noſtræ non ornantur, vt placeant: & cum ipſis non cauſſa libidinis, ſed procreandæ ſobolis commiſcemur: ipſæ enim nullum ornamentum quærunt, niſi quod eis diuina prouidentia conceſſit: balneis non vtimur: ſolis ardore calemus, & aëris rore perfundimur: hominibus nobis ſimilibus non dominamur: crudele enim ducimus hominem premere ad ſeruitutem, quem Deus, ſicut & nos, liberum procreauit: domos non facimus: in foſſis ſine aliqua ſolicitudine repauſamus: artem bene loquendi non diſcimus, ſed ſimplicitate, qua fruimur, quæ nos mentiri non ſinit, omnia enarramus: ludos nullos amamus, videmus quidem, vnde corda noſtra lætantur, cœlum innumerabilibus ſideribus coruſcare, ſolem rubicundum & clarum: delectamur etiam in florigeris campis, in ſuauitate odoris, & auium cantilenis, & ſic noſtram vitam vobis enarrauimus. Vita autem veſtra nobis dura videtur: per deos multa mala committitis. nam teſtimonium poteſtis capere de Ioue deo veſtro, & Proſerpina dea veſtra. Iupiter enim multas fœminas adulterauit. Proſerpina verò multos adulterij ſui fecit participes. Miſeri ergo adulteros deos colitis: nos in honorem deorum pecudes non occidimus: templa non conſtruimus, vbi ſtatuas aureas vel argenteas erigamus. Vos de omnibus veſtris Dijs veſtris immolatis, vt exaudiant vos, non intelligentes, quòd Deus non precio ſanguinis vituli aut hirci vel arietis, ſed per bona opera, & orationis eloquium prouocetur. Exaudit Deus hominem propter verbum, quia per verbum Deo ſimiles efficimur. Deus verbum eſt, & ex eo omnia viuunt & conſiſtunt. Nos hoc verbum colimus: hoc amamus: hoc etiam veneramur. Vos non ſeruitis vni Deo, qui ſolus regnat in cœlo, ſed dijs pluribus obeditis. Vnus Deus inſtruit fornicari vos, alter bibere, alter litigare: omnes vobis imperant, omnibus obeditis. Si exaudierint vos dij veſtri, mala vobis euenient, quia de malo rogatis eos: ſi non exaudierint vos, veſtris deſiderijs obuiabunt. Ergo ſive vos exaudierint, ſiue non, ſemper vobis inferunt detrimentum. Deæ veſtræ ſunt, quæ Furiæ infernales dicuntur: heu vobis miſeris! qui poſt mortem debetis tormenta inenarrabilia ſuſtinere. Alexander hujuſmodi perlecta epiſtola, propter deorum injuriam iratus eſt valdè, & reſcripſit Brachmanis huiuſmodi.

Brachmani. *Dingdimus rex Brachmanorum ſcribit Alexand. M.* *Mores & vita Brachmanorum* *Brachmanum irridet Deos Græcorum.*

Alexander rex regum & dominus dominantium, filius dei Ammonis, & reginæ Olympiadis, Dingdimo Brachmanorum ſalutem. Si omnia in vobis reperiuntur, quæ nobis veſtris literis declaraſtis, ſoli poteſtis boni homines nuncupari: quia, vt dicitis, nulla facinora perpetratis. Sed pro certo ſciatis, quòd huiuſmodi vitam non ex virtute, ſed ex conſuetudine continetis: aut igitur deos vos eſſe dicitis, aut contra deos inuidia mouemini. Dixiſtis ſiquidem, quòd terram non aratis: ædificia fabricare non vultis: manifeſta ratio, quòd ferramentis, quibus laborare poſſetis, penitus caretis. Vnde hæc omnia vobis denegantur: ideoq; veſcimini herbis, & vt pecora vitā ducitis agreſtem: quia neq; frumenta, neq; carnes, aut piſces habere poteſtis. Nonne lupi hoc faciunt? qui cum nequeant carnibus ſatiari, terra ventrē implent: & ſi liceret ingredi terram veſtrā, ſapientiam de

Alexandri reſponſum.

vestra penuria nõ reciperemus. non est laudãdus vir ille, qui semper viuit in angustia: sed qui diuitijs temperatè perfruitur. ꝙ si laudandi essent viri, qui semper in angustia sunt oppressi, cœci & leprosi deberent super omnes commendari. Dixistis etiam, quòd fœminæ vestræ non ornantur, & cujusmodi ornamenta portabunt, quæ ea non habent? Item non caussa libidinis cum eis commiscemini, quomodo libidinem habent, qui non comedunt? vos autem non comeditis, nisi herbas, vt porci. hæc omnia cum bestijs communia habetis. Nos autem indicamus, quòd vita & mores vestri magis à stultitia, quàm à sapientia reguntur. Verè itaq; nõ beatitudo, sed miseria potest vestra vita appellari: sed per deos immortales, si ad vos possem ingredi, vestra miseria deleta, vestrã terram faceremus armis & equis militaribus decorari.

Monumentum ab Alexandro erectum.

Et deinde præcepit Alexander in eodem loco columnam marmoream erigi: & hunc titulum literis Græcis, Latinis, & Indicis conscribi in ea: Ego Alexander Philippi F. Macedo post interitum Darij vsq; ad hunc locum expugnando viriliter militaui. Deinde amoto exercitu venit ad siluas, in quibus erant homines siluestres magnorum corporum, vt gigantes: qui habebant vestimenta pellicea, de quibus milites Alexandri occiderunt DCXXXIV. & mortui sunt in hoc certamine milites Alexandri CXXVII. & stetit ibi exercitus in campis per tres dies.

Gigantes.

Alexander inde moto exercitu, transmisit per diversa loca periculosa nimis, nunc per montium cacumina, nunc per valles tenebrosas, in quibus exercitus à serpentibus & bestijs diuersis multa sustinuit incommoda, ita quòd post CCC. dies venit ad montem quendam amœnissimum, in cujus lateribus catenæ aureæ dependebant. Habebat mons ille gradus ex lapidibus Sapphyris duo millia quingentos, quibus erat ascensus ad cacumen montis & castrametatus est ibi.

Iter periculosum.

Mons amœnissimus.

Alio die Alexander cum XII. principibus suis per gradus prædictos vsque ad cacumen montis adscendit, & inuenit ibi palatium mirabiliter speciosum, habens portas XII. & fenestras LXX. ex auro purissimo: & vocabatur palatium solis, & erat ibi templum totum aureum, ante cujus fores erat vinea ferens botros ex minoribus carbunculis, & innumerablibus margaritis: & ingressi Alexander & principes palatium, inuenerunt hominem jacẽtem in lecto aureo, qui erat corpore magnus nimis & speciosus, cujus caput & barba tanquam nix videbantur: quem senem Alexander & principes genu flexo adorabant, & ait senex: Alexander tu videbis, quæ homo terrenus non audiuit. cui respondit Alexander: & quomodo, beatissime senex, nosti me? ille respondit: priusquam vnda diluuij operiret faciem terræ facta tua cognoui. & subjunxit: nonne videre vultis sacratissimas arbores Solis & Lunæ, quæ futura enunciant? Alexander respondit: Etiam domine affectamus illas videre: & sic senex ille erigens se dixit: si mundi estis à commixtione fœminæ licet vobis illas videre. Alexander respondit mundi sumus. Senex dixit: deponite annulos, ornamenta & calceamenta vestra, & sequimini me. Alexander igitur facto vt senex dixit, tribus de principibus suis receptis, reliquis eum ibidem exspectantibus, senem secutus, ad arbores Solis & Lunæ peruenit. Arbor Solis habuit folia, vt aurum rubicundum, & arbores Lunæ folia alba, vt argentum, & erant excelsæ valdè, & ad informationem senis Alexander interrogauit arbores: si cum triumpho in Macedoniam esset reuersurus: & responsum est sibi, quòd non: & ipse esset victurus anno vno, & mensibus octo, & potione venenatâ perire deberet. Et cum interrogaret, quis ille esset, qui sibi potionem venenatam ministraturus esset, non potuit habere responsum: & arbor Lunæ dixit ei, quòd mater ejus miserando & turpissimo exitu esset insepulta jactanda: sed sorores ejus diu felices essent futuræ. Alexander igitur tristis effectus, jussu senis, cum principibus & sene viâ, qua venerant, redijt, & senex se in lectum reponens, dixit Alexandro: recede post tergum, quia vltra procedere nemini est concessum.

Palatium Solis.

Senex incola palatij Solis.

Arbores Solis & Lunæ.

Alexander consulit arbores fatidicas.

De isto sene legitur in epistola Alexandri ad Aristotelem, quòd ipse erat x. pedum altitudinis, & vltra niger corpore, & dentes habuit caninos, & aures perforatas, ex quibus pendebant annuli, & pellibus erat vestitus, & quòd ipse prohibebat Alexandrum thus incendere ipsis arboribus, seu etiam aliquod animal ipsis in sacrificium occidere: sed solum osculari debere truncum arborum dixit, & in

Senis monstrosa figura.

& in corde suo cogitare illud, de quo vellet responsum habere. Et prædictis non immeritò credi posset, quòd iste senex fuerit Enoch, qui ante diluuium à Deo translatus, adhuc viuere perhibetur. Alexander igitur descendens de monte, venit ad castra, & inde mouens exercitum, venit ad introitum planitiei, quæ monti prædicto subjacebat, per quem & ipse intrauerat, & jussit ibi erigi duas columnas marmoreas, & inter tabulam marmoream collocari, in qua scriptum erat: Ego Alexander Philippi F. Macedo hanc tabulam erexi post confusionem Darij regis Persarum: quicunque voluerit vltra transire manu sinistra tendat: quia ad manum dextram procedenti multa occurrent obstacula. Et deinde festinauit Alexander reuerti in patriam suam, & exercitus ejus à serpentibus, gryphis & bestijs diuersis multa sustinuit incommoda. Deinde reuersus est Alexander ad montes Caspios, &, vt quidam scribunt, ibi filij Israel decem tribuum, qui erant ibi inclusi in montibus miserunt ad eum legatos, petentes egressum à montibus. Alexander verò, quærens de caussa inclusionis eorum, informatusque, quia recesserant à Deo suo, & vitulos aureos adorabant, tradidit eos Deus in manus inimicorum, qui eos ibidem incluserunt, jussit eos arctius includi. Cumque viam per quam egredi potuissent, cujusdam montis præruptione nitebatur intercludere, & vidit humanum laborem ad hoc non sufficere, orauit Deum, qui eos sic tradidit includi, vt intentum suum perficeret, & statim accesserũt ad se inuicem prærupta montium, totumque illum locum, qui egressus fieri potuisset, obstruxit. Et inde recedens Alexander relicta ibi parte exercitus reuersus est Babylonem. Et cum ibidem principibus suis conuiuium instaurasset, à Iobas pincerna suo veneno intoxicatus est. Vnde Alexander sentiens se morti vicinum testamentum condidit, & XII. principibus regna, quæ obtinuerat, diuisit: de quibus tantùm quatuor inualuerunt, prout infra patebit. Et postquam condidit testamentum mortuus est, anno vitæ XXXIII. quarto Kalend. Aprilis: natus quippe fuerat sexto Kalend. Ianuarij & postquam mortuus est, in Alexandriam ciuitatem, quam condiderat, delatus, magnificè sepultus est.

Fabulosa opinio de Enoch.

Aliud monumentum Alex. M.

Montes Caspij.

Alexandri M. mors & testamentum.

Caput XI.

Macedones igitur, quos Alexander apud montes Caspios, tanquam sibi fideliores, ad custodiam patriæ reliquerat, audientes eum esse mortuum, turbati sunt valdè, & perpendentes odium incolarum per terram redire in Macedoniam desperabant. Quare CCC. nauibus præparatis miserunt se in mare Caspium, & diu nauigantes per mare Oceanum sedes sibi quærebant: sed dum longiùs oberrabant maris tempestate omnes naues eorum præter LIIII. perierunt: de quibus tandem XVIII. naues intrabant Pruziam & XII. naues terram Rugen, & litora maris propinqua. Et residuæ XXIV. naues ad ostium fluminis Albiæ applicauerunt: & Macedones, quidam eorum nauibus suis ipsum flumen ascendentes, quidam litora maris Oceani obtinentes, partes illas Teutoniæ, quæ nunc Saxonia dicuntur, obtinuerunt. Et quia ipsi de quodam loco, qui saxum Marpesiæ dictus est, dum se in mare Caspium miserunt, egressi sunt, ipsi deinceps Saxones appellati sunt, & prouincia, quam obtinuerunt in Alemania, Saxonia dicta est. Et quod isti seipsos in lingua vulgari Sassen / & non Saxen appellant, ex eo fieri conjicio, quòd ante tempora Octauiani X. litera non erat in vsu, sed pro ea scribebatur C & S. vt superiùs dictum est. Vnde pronunciationem nominis antiquam, puta Saxen, successu temporis mutata C in S. vulgus obtinuit: licet postea, postquam exercitus Romanus contra eos bella exercuit, Saxen per X. seu Saxones, secundum linguam Latinam sunt appellati. Inde est, quòd legitur in historia Romana: Valentinianus Imper. Saxones gentem in Oceani litoribus & paludibus inuijs sitam, virtute atque agilitate terribilem, periculosam Romanis finibus, in ipsis finibus Francorum oppressit. Et post pauca subjungitur: Hos quondam subacta interiori Germania à Druso & Tiberio filijs adoptiuis Cæsaris per castra dispositos constat in magnam coaluisse gentem: nec tamen in eadem historia, vbi narratur de prælijs Tiberij & Drusi, quæ gesserunt

Fabulosa narratio de Macedonũ in Germaniam nauigatione.

Prussia

Rugia.

Saxonia.

Saxones à Valentiniano debellati.

contra gentes habitantes temporibus Augusti inter Rhenum & Albiam fluuios, quas, vt ibidem dicitur, Claudius Drusus priuignus Cæsaris vltra Albiam fluuium submouit, ipsi nominantur Saxones. Vnde vertitur in dubium, an statim post mortem Alexandri M. Saxones venerint ad Germaniam: & ergo quidam credunt, eos venisse ad Germaniam tempore Martiani Imper. quia temporibus suis quidam eorum occupauerunt Angliam. Sed constat, quòd Valentinianus, qui præcessit Martianum in Imperio benè x x c. annis, contra Saxones bella exercuit in partibus Francorum, vt supra dictum est: & ergo temporibus Martiani non venerunt primum ad Germaniam. Fama tamen celebris fuit apud Saxones antiquitus, & literis sic commendatum inuenitur, quòd isti primum nauibus applicauerunt loco, qui dicitur Hadolaun, & Turingos tunc tenentes regionem illam offendebant: cum quibus primò pacem fecerunt, & interim quidam juuenis de Saxonibus egressus de naui auro oneratus cuidam Turingo occurrit: qui vendidit Saxoni tantum terræ, quãtum in pallio suo portare potuit, pro certa auri quantitate. Saxo deinde per agros circumvicinos transiens, terræ puluerem vndique sparsit, & post hoc suos hortatur occupare terram, quam auro comparauit. Et sic Saxones, sumta occasione, contra Turingos insurgunt: quibus Turingi resistere satagentes, terram armis defendere tentant. Postquam verò mutuâ se cæde sternunt, treugas faciunt, & ad certum locum caussa pacis tractandæ se conuenturos condicunt, eo pacto, quòd principes vtriusq; partis absque armis conueniant. Erat autem vsus Saxonibus magnorũ cultellorum, quos sub sagis deferebant, cum quibus ipsi ad locum condictum, Turingis non aduertentibus, aduenerunt: cumque de pace tractanda inciperent sermonem, Saxones Turingos inuadunt, & omnes principes eorum occidunt: & inde quidam arbitrantur, eos à cultellis acutis Sassen appellatos, quia apud illos Sass cultellus acutus dicebatur. Vnde adhuc apud nos senioribus nouacula, qua pili raduntur dicitur Sass, & habemus inde verbum vulgare videlicet Sassen, id est, nouacula cæsariem radere. Verius tamen videtur, quòd cultelli traxerunt nomen ab hominibus, videlicet à Saxonibus, quàm quòd homines traxerint nomen à cultellis: cujus vestigium apparet in lingua Fresonica, vbi cultellus vulgariter Saxe nominatur. Et Westfali, qui in natione primæua Saxones sunt, & ipsis Fresonibus vicini, ab eisdem Fresonibus Saxen appellantur. Postquam Saxones Turingos, vt prædictum est, interfecerunt, & terram, quam occupauerant, obtinuerunt, Hugo rex Francorum Orientalium moritur, & reliquerat filiam nomine Amelbergam, quam Arminfrido regi Turingorum dederat vxorem, & reliquit filium Thiadericum nomine, sed naturalem, quem Franci sibi elegerunt in regem. Vnde facta est concertatio inter Thiadericum & Armenfridum de regno Francorum. Et Thiadericus vocauit Saxones in auxilium contra Turingos, eo pacto, vt Saxones patriam, quam armis Turingis auferrent, perpetuò possiderent. Et venerunt Saxones ad eum cum nouem millibus armatorum, & erant vestiti desuper longis sagis, longas hastas, & scuta parua portabant, & cultellos latos ad renes gerebant, ac per scapulas longa diffusa Cæsarie incedebant, ita quòd Francis propter habitum peregrinum & ferocitatem miraculo fuerunt. Commisso deinde prælio inter Saxones & Turingos, multi ceciderunt ex vtraque parte, & de Saxonibus ad sex millia occisi, aut vulnerati sunt. Deinde Iringus quidam Turingorum potens ac præcipuus (a cujus nomine, vel fortè alterius ejusdem nominis aliquo, Turingorum nomen credunt exortum) mittitur ab Irmenfrido ad Thiadericum pro pace tractandâ, & postquam concordauerunt de pace, determinatum est inter eos, quòd sequenti die tam Franconici, quàm Turingi vnanimiter contra Saxones vellẽt procedere, & eos omnes morti tradere: ne forte Saxones, tam Francos, quàm Turingos imposterum debellarent. Sed illud consilium per vnum de Turingis Saxoni cuidam detectum est, ea intentione, vt fuga se saluarent. Sed Saxones quibus fuga fuit insolita, deliberatione præhabita, arma capiunt, & vrbem Schidingen super fluuium Vnstroth sitam, in qua Irminfridus residebat, noctu peruadunt, & omnes tam mares, quàm fœminas, Irminfrido cum vxore & liberis euadente, morti tradunt,

Quando Saxones in Germaniā venerunt.

Hadelaria.

Bellum inter Saxones & Turingos.

Turingi à Saxonibus dolo cæsi.

Saxe nomen cultelli apud Phrisios.

Saxonum habitus.

Prælium inter Saxones & Turingos.

Insidiæ Saxonibus structæ.

Schidingen.

dunt,& vrbem sibi possidendam vendicant. Et hæc dicitur prima ciuitas, quam Saxones obtinuerunt. Sequenti die aram victoriæ construebant,& dijs suis immolabant & sic per tres dies continuos festa celebrantes hostium spolia diuiserũt, & occisorum exequias peragebãt. Et quia istud in Kalendis Octob. actum est, isti dies apud Saxones singulis deinceps annis speciali veneratione colebantur, & ex hoc commemoratio omnium fidelium defunctorum in partibus Saxoniæ peragi statuta est, ijsdem diebus videlicet proxima feria secunda, cum tertia & quarta ferijs sequentib. post Kalendas Octob. quoniam ipse dies Kalendarum, propter dominicam diem, quandoq; inconueniens fuisset: Vt sic ritus gentilis obseruantiæ à quo vulgus primò faciliter auerti nõ poterat, paulatim in commemorationem omnium fidelium defunctorũ juxta morem ecclesiæ Catholicæ transferretur. Ex prædictis videtur, q. Saxones longè post mortem Alexandri M. venerunt ad istas partes Germaniæ, ex quo Francis eo tempore inuisi fuerũt, qui quidẽ Franci tempore Valentiniani Imp. originẽ sub hoc nomine Franci sumsisse creduntur, prout infra patebit. Quod aũt Saxones à Macedonibus seu Græcis traxerint originẽ, mihi videtur maximè apparere ex eo, quia Saxones inter omnes gentes vtẽres lingua Teutonica magis concordãt cum Græcis in prolatione vocũ: quia vt dicit Isidor. IX. Etymol. Omnes gentes Orientis in gutture linguam & verba collidunt: sicut Hebræi & Syri. Omnes mediterraneæ gentes in palato sermones feriũt: sicut Græci & Asiani. Omnes Occidentis gentes verba in dentibus frangunt: sicut Itali & Hispani. Primos videlicet illos, qui in gutture verba collidũt, quodammodo imitantur Teutonici, qui sunt in Alemannia alta, præsertim illi, qui habent à meridie Italiã, & ab oriente Vngariam: illi videlicet, qui habitant Austriã, Styriam & Carinthiã. Illos verò, qui verba in dentibus frangũt, imitantur illi Teutonici, qui medias partes Alemaniæ inhabitant, videl. Franci, Turingi, Misnẽses, Hassones & alij eis similes. Sed illis, qui verba collidũt, & feriunt in palato Saxones manifestissimè similes sunt in vocum ꝓlatione, prout experientia docet, & ego ipse expertus sum. Dum enim eram in quadam naui in partibus Calabriæ & Siciliæ, Græci quidam existentes in eadem confabulabantur ad inuicem me audiente, & cum verba eorum planè non aduerterem, quoniam Italos esse credebam, visum est mihi, quòd omnino idioma Saxonicũ loquerentur, quoniam vocum collisio & soni prolatio talis videbatur, ego admirando propius accessi, & cùm verba eorum distinctè audiui nec ea tamen intellexi, quoniam Idioma Græcum ignoraui, interrogabam de lingua eorum, & ipsi Græcos se esse dixerunt: admirabar de concordia prolationis verborum illorum & Saxonum, quoniã nondum legeram Saxones à Græcis exortos. Et quia dicit Isidorus, vbi supra: tres sunt linguæ excellentiores, videlicet Hebræa, Græca & Latina: & inter omnes linguas Græca clarior habetur, videtur quòd lingua Saxonica inter omnes linguas Teutonicas clarior sit, quamuis ab omnibus non judicatur habilior. Saxones igitur occupantes terrã in Alemannia bassa, id est, Inferiori, inter Albiam & Rhenum fluuios, & mare Oceanũ, vt superius dictum est, postea secundum situs, in quibus habitare cœperunt, cognominati sunt diuersis nominibus. Alij dicti sunt Holtsassen, nunc corrupto nomine Holstein/ eò quòd in paludibus & siluis circa Oceanum sedes sibi vendicabant. Alij Saxones aquatici, eò quòd cætera litora Oceani versus Oceanum occupauerunt. Alij simpliciter Saxones sunt appellati, qui expulsis Turingis, solis villanis agricolis retentis, terram versus meridiem sibi vendicauerunt. Et istorum aliqui, vt supra dictũ est, Westfali sunt appellati. Turingi taliter expulsi non erant Teutonici, sed Slaui versus stagnum pulsi, quorum terra adhuc dicitur Wendlandt. Et sic dispersi sunt, per villas tantummodò derelicti, sicut videtur in diœcesi Magdeburgensi, & ducatu Lunæburgensi, & Brunsuicensi, & in Marchia. Turingi verò, qui nunc sunt, Saxones erant, sed Missenenses, nomen ab expulsis consecuti: quos olim Saxones sic nominabant, quasi Dorreringe/ quia aridi & inutiles videbantur ad bellum: ex glos. quadam Speculi Saxon. lib. III. art. XLIV. Similiter & Sueui creduntur ad Germaniam venisse per mare Oceanum de exercitu Alexandri magni & fortè fuerunt cæteri, qui de montibus Caspijs cum Saxonibus

Kalendæ Octobris Saxonibus festa.
Commemoratio omnium Sanctorum.
Saxones à Macedonibus oriundi.
cap. 1.
Teutones quomodo loquantur.
Gobelini peregrinatio in mari Siculo.
Lingua primaria.
Saxonũ distinctio gentium.
Holtsassen.
Aquatici Saxones.
Westphali.
Turingorũ etymon ridiculum.
Sueuorum aduentus in Germaniã.

exierunt cum cæteris nauibus, quas Saxones crediderunt maris tempestate periisse, & dicti sunt Sueui à monte Sueuo, qui ab ortu initium Germaniæ facit in partibus Septentrionalibus, quem montem aliquandiu incoluerunt. Vnde Lucanus dicit: *Lib. 2. Pharsalia.*

Fundit ab extremo flauos Aquilone Süeuos.

Sed quo tempore ad Germaniam venerint, non legi: constat autem ex historia Romana, eos eo tempore, quo Iulius Cæsar imperauit, jam partes Alemanniæ superioris tenuisse, prout infra patebit. Eo tempore, quo Alexander M. regnum Persarum & Indiam subegit, Romani bellum cum Samnitibus habuerunt: & *Bellum Samniticum.* durauit bellum Romanorum cum Samnitibus annis L. intra quos Romani vix eos ex toto subegerunt: nec fatigata est virtus Romanorum ab aliqua gente Italiæ, sicut à Samnitibus fatigata est: vt testatur Augustinus v. de C. D. *cap. 22.* Papyrius cos. cùm duceret exercitum Romanorum contra Samnites, augures eum congredi prohibentes derisit, & tamen feliciter dimicauit: nam XII. millia hostium cæsa, & III. millia capta referuntur.

Capvt XII.

Monarchia Græcorum dissoluitur in quatuor regna. Post mortem Alexandri M. regnum ejus in quatuor regna diuisum est: nam Ægyptum obtinuit Ptolemæus Lagi F. & quia cum hac maiorem partẽ Græciæ obtinuit, regnum ejus regnum Grçcorum sæpiùs nominatur, prout patet in libris Macchabæorum, sæpe etiam regnum Ægypti dicitur, vt in Chronicis. Et ab isto Ptolemæo omnes reges Ægypti post eum Ptolemæi cognominati sunt, & ipse regnauit annis XL. Anno ejus primo Aridæus frater Alexandri M. cœpit regnare apud Macedones, & regnauit annis VII. Eo tempore Romæ fuit Appius Claudius Cœcus, qui aquam Claudiam induxit, & viam Appiam strauit. Ptolemæus *Ptolemæus sæuit in Iudæos.* anno III. regni sui venit in Ierusalem, & die sabbati intrauit templum sub specie religionis, & Iudæos, nihil hostile suspicantes, captiuos abduxit, & multos ex eis nationibus vendidit circumvicinis. Anno Ptolemæi V. Antigonus suscepit re- *Antigonus rex Asiæ.* gnum Asiæ, & regnauit annis XVIII. Et dehinc anno sequenti Romani subegerunt Samnites, vt dictum est supra. Anno Ptolemæi VII. Cassander cœpit regnare apud Macedones, & regnauit annis XIX. Anno Ptolemæi XIII. Seleucus *Seleucus Nicanor rex Syriæ.* Nicanor suscepit regnum Syriæ & Babylonis, ac superiorum locorum, & regnauit annis XXXII. & sic regnum Alexandri diuisum est in quatuor regna. Hic Seleucus condidit Antiochiam, Laodicæam, Seleuciam, Apamiam, Edessam & Pellam ciuitates, & anno regni sui XII. obtinuit Babylonẽ. Anno Ptolemæi XXIII. Demetrius Poliocertes cœpit regnare in Asia, & regnauit annos XVII. Et anno ejus XXVI. regnauit apud Macedones Antigonus, & Alexander, qui regnauit annos IV. Deinde regnat Demetrius annos VI. Eo tempore Romæ censu agitato, *Census Romæ actus.* inuenta sunt Romæ ciuium CCLXX. millia. Seleucus in eas vrbes, quas exstruxerat, Iudæos constituit, jus eis ciuium & municipalem ordinem cum Græcis æquali honore concedens. Anno vltimo ejus conditum est Ariminium in Gallia, *Ariminiũ.* quæ a Romanis quondam dicta fuit Gallia cis Alpina, vt supra dictum est. Et eodem anno condita est à Romanis Beneuentus in Samnia, secundum quod dicitur *Beneuẽtus.* in Chronica Eusebij. Sed Titus Liuius de conditione vrbis lib. IX. vult quod Beneuentus, seu Beneuentum ante hæc tempora condita fuit: dicit enim referendo bellum Samniticum cum Romanis ante hoc tempus factum, sic inquiens: Tota jam deinde vincere acie Romanus & omisso certamine cædi capique Samnitas, nisi qui Maleuentum, cui nunc vrbi Beneuentum nomen est, perfugerunt: XXX. millia aut cæsa, aut capta Samnitũ, memoriæ proditum est. Sed potest esse, quòd isto tempore hoc nomen Maleuentum, in hoc nomen Beneuentum à Romanis mutatum sit: nam patet ex eodem libro T. Liuij, quod istud bellum, de quo loquitur, ante hoc tempus actum est. Huius Ptolomæi temporibus surrexit bellum *Bellum Tarentinum.* Tarentinum, quibus iterum auxilio fuerunt Samnites, & plurimæ gentes ad Tarentinas conuenerunt, omnibusque vehementior Pyrrhus rex Epirotarum. Re- *Pyrrhus rex Epirotarũ.* gnauit enim apud Macedones annis VII. Pyrrhus mensib. VI. Hic cum totis viribus

ribus Epiri, Thessaliæ, Macedoniæ, incognitisq; in id tempus elephantis veniebat. Acceperat .n. responsum huiusmodi ab Apolline: Dico te Pyrrhe posse vincere Romanos: & sic, vt dicit Augustin. III. de C.D. Apollo ambiguum responsum edidit, vt è duobus quicquid accidisset, ipse diuinus haberetur. In primo igitur bello, quod Pyrrhus habuit cum Romanis, Romani victi sunt, & ceciderũt peditum XIV. millia & octingenti: Equites cęsi CCXLVI. capti DCCXII. Deinde Pyrrhus totam depopulatus Campaniã venit cum exercitu suo prope vrbẽ milliaria XIIX. & missi sunt ad eum legati pro redimendis captiuis, sed Pyrrhus eos gratis remisit, & Romani eos infames declarabãt, quia armati capti sunt: donec spolia occisorũ hostium reportauerunt. Romani cum Pyrrho in pacem consentire noluerũt, nisi ipse ab Italia recederet: ipse verò terras, quas armis ceperat voluit, obtinere, vnde bellum secundũ factum est inter eos: & Romani cautius agentes contra elephantes vncis ferreis, seu globis spinosis pice & sulfure circumseptis, & incẽsis, vsi sunt: attamen in eo bello Romanorum cæsa sunt V. millia: ex parte verò Pyrrhi ceciderũt XX. millia. In tertio bello Pyrrhus amissis XXIII. millibus occisis, & CCCC. captis victus in Græciã redijt, vbi post multa bella saxo ictus occubuit. Cumq; more regio combureretur, pollex dextri pedis ejus ab igne permãsit illæsus, & remedio erat, si cuius renes tumẽtes tetigisset: quare in loculo aureo inclusus in tẽplo Iouis reconditus est, & istud miraculum vtiq; à Diabolo factum est. Vnde August. X. de C.D. dicit: quod Porphyrius, scribens ad Anebũtem Ægyptium, de artib. magicis veluti dubitans, vtrum in diuinantibus, & quædã mira facientibus, animæ sint potentiores; an aliqui spiritus extrinsecus veniant, eò q; lapidibus & herbis adhibitis & alligent quosdam, & aperiant clausa ostia, vel aliquid ejusmodi mirabiliter operentur. Et subdit Augustin. ibidem: Verùm quia talia & tanta gerũtur his artibus, vt vniuersum modum humanæ facultatis excedant, quid restat, nisi vt ea quæ mirificè tanquam diuinitus prædici vel fieri videntur, nec tamen ad vnius Dei cultũ referũtur, cui simpliciter inhærere fatentibus quoq; Platonicis, & permulta testãtibus solum beatificum bonum est, malignorũ Dæmonum ludibria & seductoria impedimẽta, quæ vera pietate cauenda sunt, prudenter intelligãtur. Post mortem Pyrrhi regnat apud Macedones Lysimachus annis V. Post quem Ptolemæus qui & Ceraunus regnat anno vno. Istis temporibus multę pestilentiæ Romę fuerunt, & hyems tam aspera, q; niuibus horrenda altitudine per dies XL. manentibus Tiberis quoq; glacie duraretur, & tũc Æsculapius medicus Romæ quasi Deus habitũs est: sed cum cõtra pestilentiæ morbos mederi nesciret, ipse ne imperitiæ notaretur, ad libros Sibyllinos recurrendum esse dixit, & exinde confinxit: Hanc esse caussam pestilentiæ, q; multi plurimas ædes sacras occupatas priuatim tenerent. Post mortẽ Pyrrhi Tarentini poposcerunt auxilium Carthaginensium cõtra Romanos, & inde postea ortum est bellũ Punicum. Tarentinum verò bellum habuit ortum ex eo, quòd Tarentini spoliauerãt quasdam naues Romanorum in mari, & noluerunt requisiti à Romanis spolia remittere: sed tandem Tarentus à Romanis capta est. Tempore belli Tarentini octaua legio Romanorũ tenens opidũ Rheginense diffidens cõtra Pyrrhum & Tarẽtinos pugnare, ipsum opidũ Romanis confœderatum occupat, habitatorib. interfectis, & spolia inter se distribuit: quare Geminus cos. legionẽ obsedit, Rhegium capit, & legionem captam Romã remittit: cujus milites omnes jussu populi in medio foro virgis cæsi, securi percussi sunt. Visa est etiam tunc sibi Roma vincere, cùm legionem suam integrã occidit, quæ sine dubio victa fuisset, si eã hostili prælio perdidisset. Temporib⁹ Ptolemæi pręfuerũt Iudæis summi sacerdotes, vnus post aliũ, Onias F. Iaddi: Simõ F. Oniæ, q. dictus est Iustus: cui successit fr. suus Eleazarus, pro filio ejus adhuc paruulo, qui dictus fuit Onias.

Marginalia: *cap. 17.* — *Vincit Romanos.* — *Vincitur à Romanis.* — *cap. 11.* — *Artes magica.* — *Lysimachus rex Macedonia.* — *Æsculapius.* — *Origo belli Punici.* — *Legio Romana securi percussa.* — *Pontifices maximi apud Iudaeos.*

CAPVT XIII.

PTolemæus Philadelphus rex Ægypti regnauit annis XXXIV. Hic, vt testatur Isidor. lib. VI. Etymol. omnium literatorũ sagacissimus, multos libros in Astronomia cõposuit: septuaginta millia librorum in Bibliothecam collegit: nec contentus libris gentilium scripturas veteris Testamenti ex Hebræo in Græcam linguã transferri fecit. Nam, vt refert Iosephus, ipse ad informationem Aristæi amici

Marginalia: *Ptol. Philadelphus rex Ægypti.* — *cap. 3.* — *lib. 2. contra Appionem.*

ſui,& Soſibij Tarentini,ac Andreæ, primatum cuſtodum ejus,c x x. millia Iudæorum à vinculo captiuitatis abſoluit: poſtquam ſibi fides eorum,quòd vnum Deum factorem omnium,quem Ægyptij ζῆνα, id eſt,Iouem nominabant,eò, quòd omnibus ζῆν id eſt viuere daret, venerarentur, per eos expoſita fuerat, & Iudæos in terram Iuda remiſit abſolutos. Dehinc ab Eleazaro ſummo ſacerdote viros Iudæos,in lege & lingua Græca peritos,ſibi tranſmitti poſtulauit: qui legem Iudæorum in Græcam linguam transferrēt, & nihilominus Eleazarum magnificis donis honorauit. Eleazarus igitur elegit L X X. vel ſecundum alios L X X I I. viros in lege peritos,& miſit eos ad Ptolemæũ regem,quos rex ipſe cum lætitia magna ſuſcipiens, vnicuiq; locum pro cõmodo ſuo ſigillatim fecit ordinari. Qui in ſeptuaginta diebus legem tranſtulerunt de Hebræo in Græcum & ita miraculoſè q̃ nullus eorum ab alio in verbo diſcordabat: quaſi trãslatio huiuſmodi per vnũ ſolum facta eſſet. cumq; legem regi offerrēt, ipſe præ gaudio lacrymatus eſt,& cùm eam legiſſet ad ſuos admirãdo dixit: cum legislatio tam mirabilis eſt,quare nemo de hiſtoriographis,aut poëtis facit de ea mentionem? Et reſpondit ei Demetrius, qui bibliothecæ præfuit,neminem harum legum auſum fuiſſe tangere deſcriptionem,quia læſi ſunt quidam ad hoc præſumentes,puta Theopompus, qui ex hoc fuit mente perturbatus plus x x x. diebus, & Theodectes Tragœdiarũ ſcriptor, qui ex hoc fuit oculis obſcuratus: ſed dum vterq; eorum ab incœpto deſtitit,& legem ſanctã impuris hominibus non licere tractare,perpendit,à paſſione liberatus eſt. Iſti L X X. viri fuerunt translatores legis veteris teſtamēti de Hebræa lingua in aliam linguã, videl. Græçam,& vocantur communiter L X X. interpretes. Poſtea fuerũt plures translatores in diuerſas linguas, de quibus ſuis locis infra patebit. Anno ab V. C. C C C C L X X V I I. de multis fontibus Romæ ſcaturiuit ſanguis,& lac in ſpecie pluuiæ cecidit de cœlo,& ſecuta eſt grauis peſtilentia,per duos annos. Seleucus Rex Syriæ & Babylonis,capto Demetrio rege Aſiæ,Syriæ & Aſiæ pariter imperauit. Et poſt Seleucum Soter regnauit annis XIX. poſt quem Antiochus Θεὸς regnat annis x v. Anno Ptolemæi Philadelphi x. Romani obtinuerunt Tarentũ traditione: Et anno ſequenti tranſmiſſo freto Siculo quod interiacet inter Calabriam & Siciliã, ceperunt Meſſanam ciuitatem,& eodem anno Calabriam obtinuerunt. Appius Claudius inuadens Siciliã plures ciuitates obtinuit,& M. Marcellus inuadẽs Syracuſas ciuitatem Siciliæ cõſtituit edicto,ne quis corpus liberum violaret. Deinde à Cornelio Scipione Sardinia & Corſica inſulę captæ ſunt. Et deinde ſequitur bellũ Punicũ,quod primùm M. Attilius Regulus attẽtat,& dicitur Punicum,quia cum hominib. Punicis,id eſt,Pœnis,ſeu Afris geſtũ eſt: & primum bellum Punicũ durauit per annos XXIII. Et y. anno huius belli Romani intra L X. dies,poſtquã arbores cæſæ ſunt claſſem C X X X. nauiũ ex toto cõpleuerunt. Marc. Regulus profectus in Africam cum exercitu, ſerpẽtem miræ magnitudinis, videl. C X X. pedum longitudinis,exercitum acriter impugnantẽ occidit,& pellem ejus Romã deſtinauit,& ipſe,poſtquã plus quam trecẽta caſtra Africæ vaſtauit, Karthaginem nititur obſidione cõcludere: ſed tandẽ captus eſt viuus,& in carcere incluſus. Ipſe tamẽ licet Carthago ei nõ ceſſerat, de fortuna viſus eſt triumphaſſe, cùm carcere Punico nõ infractus,pacem inire Romanis cum Pœnis, aut cõmutationem captiuorum fieri cenſuit nõ debere. De iſto Marco Auguſtin. I. de ciuitat. Dei dicit ſic: M. Regulus captus à Carthaginenſibus, miſſus eſt Romã cum legatis ipſorum Carthaginenſium, vt commutationem captiuorum impetraret à Romanis, & conſtrictus juramento, quòd ſi non poſſet hoc obtinere,rediret, captiuos commutari diſſuaſit,& propter juramentũ,licet à ſuis ad hoc non cõpelleretur, Carthaginem redijt,& in carcere miſerabiliter jugulatus eſt. Deinde Auguſtin. poſt longum paſſum ſubdit. Inter omnes ſuos laudabiles & virtutũ inſignibus illuſtres viros,nõ proferunt Romani meliorẽ, quem neq; felicitas corruperit: nam in tanta victoria pauperrimus remanſit, nec infelicitas fregerit: nam ad tanta exitia reuertit intrepidus. Item I I I. de C. D. de eodem: Nihil ſanè miſerabilius primo bello Punico accidit, quam quòd ita Romani victi ſunt, vt etiam Regulus ille caperetur: qui etiam ipſum bellum Punicum confeciſſet, niſi auiditate nimia laudis & gloriæ duriores con-

Ægyptij colunt ζῆνα Iouem.

Septuaginta interpretes miſſi ad Ptolemæũ.

Ethnicis nõ impunè fuit legere Biblia.

Translatio Veteris Teſtamenti in linguam Græcam.

Prodigia peſtẽ nunciãt.

Reges Syriæ.

Romanorũ Victoria.

Bellum Punicum.

Serpens miræ magnitudinis.

M. Regulus capitur.

cap. 15.

cap. 24.

cap. 16.

res conditiones, quàm ferre possent, Carthaginiensibus imperasset. Posthæc cum Pœni Siculis auxilium præberēt, apud Panormum victi sunt à Metello cos. qui in eo bello c. ipsis elephantes abstulit. Post hoc M. Fabius magna præda classe onusta naufragium passus est: Tandem Lucatius Catulus cos. bello finem imposuit apud insulas Ægates, cùm naues Carthaginiensium rostratis nauibus ita lacerauit, vt totum inter Siciliam Sardiniamq; pelagus naufragio operuerunt. Vnde superuacuū visum est in arcem murosq; sæuire, cum jam in mari deleta esset Carthago, & sic primum bellū Punicum finitū est, & requies fuit inter Romanos & Carthaginienses. Vnde Augustin. lib. 11. de C. D. de his sic dicit: Ad reprimēdam nequitiam seruandosq; mores optimos tūc apud Romanos, vt metu mali cohiberentur Nasica Carthaginē noluit euerti. Istis temporibus nummus argenteus Romæ primùm fuit cusus. Regnum Syriæ obtinuit Seleucus Callinicus añis xx. post quem Seleucus Ceraunus regnauit annis III. Post quem Antiochus magnus regnauit xxxvI. annis. Ptolemęus Euergetes regnauit annis xxvI. & dictus est Euergētes, quod sonat reuectio: quia Idola Ægyptiorum, quæ Cambyses deduxerat in Persas, ipse reduxit. Sub quo rege summus Pontifex apud Iudęos erat Onias, filius Simonis Iusti, cujus Simonis Fr. erat Eleazarus, vt supra dictū est. Iste Onias Euergetæ regi tributa subtraxit: vnde rex contra Iudæos cōmotus est: sed Iosephus vir nobilis, Thobię F. & sororis Oniæ, ad regem missus est, qui regis iram mitigauit, & super tributa regionis à rege constitutus est. Iste Iosephus, vel Iosippus, habuit filiū Hyrcanum nomine, quem rex Ptolemęus ad se à patre transmissum quadam vice inuitauit ad mensam: cumq; discubuisset cum primoribus prouinciarum vltimus omniū, & tanquam puer ab his, qui loca secundū dignitates habebant contemneretur, omnes cōuiuæ regis ossa ciborū ante eum projecerunt, & ad hoc ipse tacuit. Trypho igitur, qui ad conuiuia & risus conuiuarum erat aptus, juxta mensam assistens, rogantibus se conuiuis, regi ait: Vides, domine, anteposita ossa Hyrcano, ex hoc conijce, ꝙ & pater ejus sic omnē Syriam denudauit, quemadmodum hęc ossa iste carnibus exspoliauit. Ridente verò ad verba Tryphonis rege, & interrogante Hyrcanū, cur ante eum tanta ossa jacerēt: aptè, inquit, Domine, Nā canes semper ossa cū carnibus deuorant, sicut isti fecerunt: illud dicens de accumbētibus, quoniam ante eos ossa minimè jacebant. Homines verò carnes comedūt, ossa autem jactant, quod & ego tanquā homo nunc feci. Rex igitur miratus ejus responsum, tam sapienter dictum, omnes jussit applaudere verbū ejus laudantes. Istis temporibus Galli Transalpini, congregati cum Gallis cisalpinis, contra Romanos apud Aretium bellum instaurant, & vincunt: & fuerunt in exercitu Romano xxc. millia armatorū, quorum tribus millibus interfectis cæteri fugerunt. Post hoc iterum commisso certamine Romani vicerunt, & Æmilius dux Romani exercitus victos in Capitolio discinxit, & quia dux exercitus Gallorū de Romano milite Marti suo torquem auream vouisset, de torquibus eorum aureum trophęum erexit. Deinde anno ab V.C. DIIX. Manlius Torquatus duxit exercitū Romanum primùm trans Padum contra Ligures & Gallos & vicit eos: Et deinde multa prodigia visa sunt, videl. sanguis in flumine Piceno: apud Hetruscos cœlum ardere: apud Ariminū clara luce tres Lunas distantes quidam videre, & Romæ bos locutus est, dicēs, caue tibi Roma: carnes etiam de cœlo lapsæ sunt. Eodē anno Flamminius cos. contemtis auspicijs, quibus pugnare prohibebatur, aduersus Gallos conflixit, & vicit, & deinde Mediolanum tunc florentissimam expugnauit. Hoc tempore Iesus filius Syrach, librum Sapientiæ, qui Ecclesiasticus dicitur, descripsit: in quo mentionem facit de Simone supradicto. Mortuo Onia, auunculo Iosippi, summo sacerdote, successit ei filius Simon: quo mortuo, successit ei filius alter Onias.

Pœni in Sicilia victi. — Finis belli Punici. — cap. 18. — Ptolemæus Euergetes rex Ægypti. — Onias sacerdos. — Hyrcanus filius Iosephi. — Amarulenta notatio. — Argutum Hyrcani responsum. — Bellum Gallicum. — Manlius Torquatus debellat Gallos & Ligures. — Flamminij victoria. — Iesus Syrach.

CAPVT XV.

PTolemæus Philopator regnauit annis xvII. sub quo rege iterum victi sunt Iudæi, & LX. millia cæsa ab Antiocho rege Syriæ, qui vicerat Ptolemæum, & Syriam subegit. Hic Antiochus magnum belli apparatum contra populum Romanum mouit: xxx. siquidem armatorū millia, & currus falcatos, & elephantes turritos multos habuit, cui obuians Scipio, Scipionis Africani frater, cum deuicit,

Ptolemæus Philopator rex Ægypti. — Antiochus rex Syriæ.

Priuatur parte regni ſui. *Bellum Punicum ſecundum.*

& cũ Romanis fœdus inire coëgit. Vnde ex ſenatus-conſulto vltra Taurũ montẽ regnare permiſſus eſt: filioſq; ſuos Seleucũ & Antiochũ obſides tradidit: quos populus Romanus poſt obitũ genitali loco regnare conceſſit. Iſtis temporib. bellum Punicũ ſecundum agitur: nam Hannibal dux Carthagnienſis exercitus, anno ab V.C. DXXXIV. procedens ab Africa, Saguntum, ciuitatem Hiſpaniȩ opulentam, fidelem Romanis, obſedit. In quo eodem tempore quȩdam mulier penè enixa eſt puerum: ſed puer intra vterum regreſſus deſignauit ciuitatẽ perituram, iuxta coniectorũ opinionem.

Sagunti excidium.

Vnde Saguntini IX. mẽſibus fame machinis ferroq; fatigati, Romanis non ſuccurrẽtibus, immanem excitant rogum, & deſuper ſe ſuoſq; cum omnib. opibus ferro & igne corrumpũt.

cap. 20.

Vnde Auguſtin. lib. 3. de C.D. de hoc ita dicit: In omnibus belli Punici ſecũdi malis nihil miſerabilius miſerabiliq; querela dignius, q̃ exitium Saguntinorũ fuit.

Prodigia.

Multa prodigia hoc ipſum bellũ præceſſerũt. Nã ſolis orbis minui viſus eſt: Sol quoq; cum luna pugnaſſe: in Gallia lupus gladiũ è vagina ſuſtulit: In Sardinia duo ſcuta ſanguine ſudarunt: Faliſcis cœlum magno hiatu ſcindi viſum eſt: apud Antiũ ſpicæ cruentæ à meſſoribus viſæ cadere ſunt in corbẽ cum pluuijs cruentis. Poſt Saguntinorũ excidium Fabius dux legationis ad Hannibalem à Romanis deſtinatur, qui dixit: quæ mora eſt? in hoc ſum ego: bella pacemq; porto, vtrum eligitis? ſuccla mãtibuſq; ipſis Pœnis Bellum: Bellũ, inquit, accipite: & excuſſo in medio curiæ togæ gremio, nõ ſine horrore quaſi planè ſinu bellum ferret, effudit.

Carthaginenſes pacẽ repudiant.

Hannibal igitur vltra ꝓficiſcens peruenit ad Alpes, ſuperatiſque Galliæ montanis, inuias rupes ferro igniq; reſcindit, & cum C. millibus peditum, & C. millibus equitũ, & XXXVII. elephantis intrat Italiam, & pluries pugnans cũ Romanis, nũc vincit, nunc illi vincũt.

Hannibal ingreditur Italiam.

Vnde in primo prælio, quod apud Ticinum, quȩ nunc Papia dicitur, actũ fuit, Hannibal vicit, & in ſecundo ſimiliter vicit: & in tertio cos. Romanus occiſus eſt, & cæſa ſunt Romanorũ XXV. millia & VI. millia capti, & cæteri diffugerũt. In quarto verò prȩlio Romani vicerunt, quia caſtra poſuerunt in montibus & ſiluis.

Ingens Romanorum clades.

Anno dehinc ab V.C. DXL. Hannibal iterum vicit Romanos, & perierunt in eo prælio viri cõſulares, aut prætorij XX. ſenatores capti aut occiſi XXX. nobiliores CCC. peditum Romanor. XL. millia: equitũ III. millia & quingenti. De Hannibalis autem exercitu ceciderunt III. millia, & multi ſunt ſauciati. Tunc Hannibal obtulit Romanis, vt captiuos redimerent: reſponſumq; eſt ei à ſenatu: Illos ciues eis nõ eſſe neceſſarios, qui dũ armati fuiſſent, capi potuiſſent: quare Hannibal eos omnes varijs ſupplicijs interfecit: & in ſignũ victoriȩ ſuæ miſit Carthaginẽ tres modios annulorum aureorum, quos ex manib. Romanorum extraxerat.

Deſperatio Romanorũ.

Tunc Romani reſidui ad tantam deuenere deſperationem, q̃ putauerunt conſilium ineundum de relinquẽda Italia, & ſedibus quȩrendis: quod Scipio, qui poſtea dictus eſt Africanus, omnino diſſuaſit. Quare, cõſilio habito, ſeruos ſpectati roboris, aut voluntate, aut pecunia ad hoc emtos: & indifferẽter quoſcunq; homines, aut ſcelerib. obnoxios, impunitate ꝓmiſſa, ad libertatis titulum ſub ſacramento militiæ receperunt. Itaq; exercitus eorum peruenit ad VI. millia armatorum.

Romani triplicem exercitum Vrbe emittunt.

Et tunc, nõ obſtante tanta depreſſione, miſerunt exercitum in Macedoniã contra Philippum: & alium contra Sardiniã, & tertium in Hiſpaniam cõtra fratrem Hannibalis. Cn. enim & P. Scipiones Romani exercitus duces ferè totam Hiſpaniam obtinuerunt: ſed tandẽ inſidijs Punicæ fraudis obſeſſi eam rurſus amiſerunt, alterq; eorum ferro cadens, alter igni conſumtus eſt.

Scipio recuperat Hiſpaniam.

Quare Scipio, qui poſtea dictus eſt Africanus, in vltionẽ patris ac patrui miſſus cum exercitu totam Hiſpaniã recuperauit. Iſte Scipio dum ceperat nouam Carthaginem, Hiſpaniæ ciuitatẽ opulentiſſimam, & quædã virgo pulcerrima adulto flore ab eo comprehenſa fuiſſet, parentibus conceſſit, vt eam redimerẽt: quod cùm factum eſſet, ſponſum virginis nobilem genere ad ſe venire perſuaſit, & puellam illi, quam ipſe priùs deſponſauerat, tradidit, & precium, quod à parentibus receperat in dotem ſibi condonauit: propter quod factum multi de partibus illis ſe ei ſubdiderunt.

Scipionis continentia.

Haſdrubal frater Hannibalis.

Dehinc Haſdrubal frater Hannibalis cũ exercitu ſuo nouis viribus noua belli mole veniebat. Hunc cùm ab Alpibus deſcenderet Claudius vnà cum Liuio Salinatore debellabat. Anno ab V.C. DXLIII. Hannibal habuit bellum cum Romanis: in quo

in quo Cn. Fuluius cum IIX. millibus Romanorum interfectus est. Post hoc Marcellus cos. cum Hannibale circa Nolam triduo continuè dimicauit: primò pari pugna discesserunt: secundò cos. est victus: tertiò ipse consul vicit, & IIX. millibus interfectis, Hannibalem fugere ad castra compulit. Quare Hannibal eodem anno castrametatus est prope vrbem ad tria milliaria, & direxit aciem via Latina versus vrbem. *Hannibal ad muros Romæ castrametatur.* Vnde facta est non modica trepidatio intra vrbem. Romani tamen, quamuis desperati, ordinabant aciem ex aduerso: & cùm jam ex vtraque parte committere vellent, superuenit maxima tempestas imbrium cum grandine: ita quod vterque exercitus vix poterat se continere: *Tempestas conflictum impedit.* istis ad vrbem, illis ad castra conferentibus. Facta autem serenitate, acies iterum diriguntur in campum, & tunc fortior priore superuenit imbrium tempestas, ita quòd necessario à bello se continere ac recedere coacti sunt: & deinde Hannibal ad Brutiam Italiæ prouinciam se contulit, & deinde Sempronius cos. commisit pugnam cum Hannibale, & victus Romam refugit. Anno postquam Hannibal ad Italiam venerat XVII. Carthaginenses miserunt ad eum mandantes ei vt rediret in Africam, ad resistendum Scipioni, qui eam quasi totam vastauerat. *Hannibal à Carthaginensibus domum reuocatur.* Hannibal igitur recedens ab Italia omnes milites, qui eum sequi in Africam recusabāt, interfecit, & veniens in Africam frequentibus prælijs à Scipione victus est: ita vt pacem & colloquium Scipionis optaret, sed cum pace concordare non poterant, Hannibal recedens ab Africa ad Antiochum regem Syriæ se contulit: cumque posceretur à Romanis, ipse ad Prusiā regem Bithyniæ fugit: vbi tandem cùm posceretur à Romanis in vrbe Nicomedia venenum bibens mortuus est. *Bibit venenum Nicomedia.* Post mortem Antiochi regis Syriæ filius ejus Seleucus regnauit. Iste misit Heliodorū in Ierusalem ad spoliandum ærarium, de quo legitur in libro Macchabæor. *lib 2. cap. 3.* Eo tempore apparuit in Sicilia pars insulæ Vulcani montis antea non visa, quæ manet adhuc. Antiochus F. Antiochi M. regis Syriæ prædicti frater Seleuci, Romæ obses datus à patre, audiens mortem patris, & inertiam fratris perpendens, venit in Syriam & quia strenuus erat & acer in hostes, à populo dictus est Epiphanes, quod sonat illustris, *Antiochus Antiochi magni filius rex Syriæ.* & hic est, de quo dicitur in lib. Macchabæor. Et exiuit ex eis radix peccatrix Antiochus illustris: *1. Macch. 1.* & ipse, fratre suo Seleuco decedente, obtinuit regnum, & multa mala commisit in Iudæos, ac legem eos obseruare prohibuit. Mortuo Onia summo sacerdote, remansit filius ejus paruulus Onias nomine. Habuerat ipse Onias duos fratres, quorum vnus dicebatur Iesus, alter Iohannes: isti appetentes summū sacerdotium, volentesq; placere regi, imposuerunt sibi nomina gentiliū: *Fratres ōnia gentilismo fanct.* ita quòd Iesus nominauit se Iason, & Iohannes voluit nominari Menelaus. Et accessit Iason ad regem Antiochum, & vendidit ei rex summum sacerdotium, & tunc ignis, qui LXX. annis latuerat sub aqua in altari, extinctus est. Post hoc petijt Menelaus à rege licentiam ædificandi in Ierusalem Gymnasium, id est, domum, in qua de ritu gentilium doceretur, & Iudæos scribere Antiochenos, & legem Iudæorum omnino destruere. *Gymnasiū Hierosolymis ædificatum.* Quare Antiochus eleuauit Menelaum, & deposito Iasone, ipsum constituit summū sacerdotem: de quibus pleniùs patet in lib. Machabæor.

CAPVT XVI.

PTolemæus Epiphanes regnauit annis XXIV. *Ptolemæus Epiphanes rex Ægypti.* Hic directo Scopa principe militiæ in Iudæam, capit eam: rursusq; Antiochus Scopam sibi sociat in amicum. Hoc tempore Matathias cum filijs suis legem defendit. Nam çùm Antiochus repulsus esset ab Ægypto per nuncios Romanorum, venit in Ierusalem, & Menelao ducente ingressus est templum, & spoliauit illud omnibus ornamentis, & posuit in eo Idolum Iouis Olympici, *Antiochus profanat templum Hierosolym.* & prohibebat legem Moysis obseruare, & extruxit arcem in monte Sion, & posuit ibi præsidium Macedonū, & misit in vniuersas vrbes judices, qui punirent eos, qui legem obseruarent. Vnde Apollonius judex veniens in Modin vicū, Iudæos Idolo sacrificare compellere satagebat: cumq; quidam de Iudæis ei obtemperasset Idolo sacrificās, Matathias vnus de majoribus & de genere sacerdotum zelo legis accēsus, tam judicem, quàm Iudæum trucidauit, *Matathias Zelotes.* & statim cum omni domo sua, relictis omnibus, quæ possederat, fugit in desertū. Hic Matathias habuit quinq; filios, videl. Simonem, Iudam Macchabæum à quo *Ejus filij.*

fratres sui propter strenuitatẽ omnes sunt Macchabæi cognominati, Iohannem, Eleazarũ & Ionathan. *Iudas Macchabaeus defendit legem Mosaicam.* Post mortẽ Matathiæ Iudas Macchabæus filius ejus sumsit ducatum,& similis factus leoni in operibus suis, & exterminauit impios ex Israel. Post etiam bellauit cõtra Apollonium ducem exercitus Antiochi, quem occidit, & gladium ejus abstulit,quo ipse postea pugnauit: deinde cõtra Seron principem exercitus Syriæ progressus,prostrauit de exercitu ejus x x c. viros. Postea conuenerunt contra Iudam *Nicanor & Gorgias.* Nicanor & Gorgias cum x L. millibus peditum,& v I I. millibus equitum,præter exercitum Syriæ,qui adiunctus est eis: sed Iudas cum tribus millibus virorum vicit eos, & strauit ex eis tria millia virorum,& cæteri fugerunt. *Lysias.* Deinde venit Lysias cum L x. millibus peditum,& v. millibus equitum contra Iudæam, & Iudas strauit ex eis v. millia virorum. Et post hoc reformauit Iudas templum,quod jam tribus modis desolatum remanserat,& ædificauit nouum, & celebravit dedicationem templi octo diebus, & ornauit templum coronis aureis & frondibus virentibus arborum,in signum & memoriam,quòd modico tempore ante hoc elapso ipsi degebant in montib. & siluis. *Antiochi mors tragica.* Inter hæc Antiochus rex in Perside morbo miserabili sibi diuinitus, vt ꝓfitebatur,immisso, interijt,& successit ei filius suus Antiochus,qui dictus est Eupator. Huius tempore Iudas arcem montis Sion obsedit: *Antiochus Eupator venit in Iudaeam.* & Antiochus colligens exercitum c. millium peditum,& x x. millium equitum cum x x x v I I. elephantis venit in Iudæam: contra quem Iudas ab obsidione recedens cum exercitu suo processit, & de præcursoribus regis D C. viris prostratis,exercitus regis fortitudinem sustinere non valens, Hierosolymã se recepit,& rex eam cum suis obsidione conclusit.Sed quia desertis regni sui negotijs,juxta suorum cõsilium rex dispositurus obsidione soluta recessit. *Demetrius Seleuci F.* Deinde Demetrius Seleuci F. fugiens ab vrbe Roma,& perueniens Tyrum,imposuit sibi diadema & perduxit populus ad eum Antiochũ & Lysiam viuos, quos ipse jubebat occidi & confirmauit Alcimum in principatu, cui quamuis,vt refert Iosephus, *lib. 12. Antiquit. cap. 15.* non existenti de genere sacerdotum, Antiochus post mortem Oniæ summi sacerdotis,ab Andronico Antiochiæ injustè occisi,cõtulerat summum sacerdotium. Hunc Alcimum,aliàs dictum Ioachim,volẽtem deponere murum sanctuarij veterem & cõstructum ab antiquis Prophetis, *Alcimus diuinitus punitur.* plaga quædã de repentino percussit: ex qua ipse murus in terram cecidit,& tortus per multos dies detestabiliter expirauit,postquam annis quatuor tenuit principatum.Deinde populus Iudæ Macchabæo sacerdotium cõtulit, qui tamen misit legatos Romam de amicitia cũ Romanis contrahenda. Nicanor venit cũ exercitu in Iudęam,contra quẽ Iudas processit, & commisso prælio,ceciderunt de parte Nicanoris ferè ad v. millia virorũ: *Nicanor in acie occumbit.* Et rursus cõmisso certamine Nicanor cecidit, & caput ejus cũ manu abscissum in Ierusalem deductum est cum gaudio magno.Postquam verò Iudas Macchabęus sacerdotij principatum tribus annis tenuit,ipse contra Bacchidẽ ducem exercitus Demetrij x x.millia ꝓducentem,tantum cum D C C C.viris,plurimis suorũ se deserentibus,processit ad bellum. Cumq; sui à bello desistendũ eo tempore sibi suaderent, *Iuda Macchabaei animus magnus.* respondit: nõ videat hoc solis aspectus,vt terga meis hostibus nudẽ: sed licet omni modo immineat perire, pugnãdo fortiter stabo,omnia viriliter perferẽs futura pericula. Vnde bello durante vsq; ad solis occasum, dexteroq; cornu in quo Bacchides erat fugato,Iudas ab existentib.in sinistro cornu,ei à tergo venientibus *Mors.* circumseptus,multis eorũ interfectis,percussus interijt. Hoc tempore Liuius tragœdiarum scriptor Romæ clarus habetur,qui ob ingenij meritum à Liuio Salinatore,cuius liberos erudiebat, libertate donatus est.Iste est ille Titus Liuius, quem propter eloquentiæ gratiam quidã de vltimis finibus Hispaniæ Romam visuri venerunt,vt testatur Ieronymus in epistola ad Paulinum.Anno ab V. C. D C V I. cùm tertium bellum Punicum agebatur,quod nõ ex toto quatuor durauit annis,à Scipione minore,cuius auus,sicut & iste Scipio, Africanus est dictus, *Carthago deletur.* Carthago deleta est. Scipio enim sex diebus & noctibus cõtinuis oppugnauit eam, & ipsa regina vxor Hasdrubalis,incensa ciuitate, se flammis injecit & arsit ciuitas ipsa decem & septem diebus. *Ambitus ejus.* Hæc ciuitas muro in circuitu habente x x I I. millia passuum circundata erat: & murus ipse habuit in latitudine cubitos x L. & erat ex lapide quadrato:

drato: & ipsa erat ferè ex toto mari circumdata, præter fauces, per quas accessus erat ad eam, & erant fauces ipsæ trium milliarium longitudinis. Cumque ciuitas ipsa capta esset, Apollo veste aurea spoliatus inuentus est, & manus eorum cum crustis tunicæ, qui simulacrum spoliauerant, inuentæ sunt. *Apollo vindex spolij.*

CAPVT XVII.

PTolemæus Philometor regnauit annis XXXV. *Ptolemæus Philometor.* Sub hoc rege Aristobulus Iudæus peripateticus philosophus scripsit commentarios in libros Moysis, & obtulit eos Ptolemæo. Ad hunc Aristobulum scripserat Iudas Macchabæus secundum librum Macchabæorum. Post mortem Iudæ Macchabæi Ionathas frater eius successit ei in principatu. *Ionathas frater Iudæ Macchabæi.* Hic cum fortiter egit, & regibus videlicet liberis Seleuci & Antiochi fratris supradictorum inter se dissidentibus, magnificatus: sed tandem insidiis Typhonis, qui dux exercitus Alexandri horum regum alterius fuerat occisus est: & Simon frater eius successit ei in principatu. *Simon tertius Iudæ frater.* Istis tẽporibus Mithridates rex Parthorum subegit omnes gentes inter Hydaspen & Indum fluuios habitantes, & vsque in Indiam bellum produxit. Item Romæ natus est puer quadrupes ex ancilla cum quatuor manibus, quatuor oculis, auribus totidem, sexu virili. *Prodigia.* In Sicilia mons Æthna ignem emisit vt regionem circumquaq; vastaret. In Bononiẽsi agro fruges in arborib⁹ natæ sunt. Hoc tempore Scipio obsedit Numantiam ciuitatem Hispaniæ: cuius ciues fortissimi fuerunt bellatores. *Numantia.* Erant tantum IV. millia pugnatorum, qui non solum XL. millia Romanorum XIV. annis sustinuerunt, sed sæpe vicerunt, & pudendis fœderibus affecerunt. Tandem præualente Romanorum multitudine Numantini petiuerunt, vt concederetur eis iustum bellum, & liceret eis in bello mori vt viris: quod dum eis à Romanis negatur, ipsi impotionantes se potu, quem longa obsidionis fatigatione cogente excogitauerant, & cereuisia idem potus postea dictus est, è portis ciuitatis erumpentes, & strage magna in exercitu Romanorum facta, non vt fugientes, sed vt ornatè retrocedentes intra ciuitatem se receperunt, portisque clausis seipsos cum omnibus suis incendio consumserunt. Vnde Romanis magis gaudendũ erat eos euasisse, quam vicisse. Hoc tempore Attalus rex Asiæ obiit, hæredemq; populum Romanũ reliquit, & sic Asia imperio Romano per testamentũ accessit. *Attalus R. Asiæ.* Post hoc ortum est bellum ciuile inter Gracchũ ducem ex vna parte, & Scipionẽ & Pompeium cum suis parte ex altera, & Gracchus in bello occisus est, & Scipio occultè iugulatus; de cuius morte suspecta erat vxor sua, quia ipsa erat soror Gracchi. *Bellum ciuile Romæ.*

Ptolemęus Euergetes regnauit annis XIX. *Ptolemæus Euergetes R. Ægypti.* Hic sororem suam stupro cognitam, ac deinde in matrimonium receptam nouissimè turpius, quam duxit, abiecit, & priuignã suam, filiam videlicet sororis & coniugis suæ, coniugem asciuit: filium quem ex sorore susceperat, nec non & filium sororis occidit. Quare tandem per Alexandrinos regno depulsus est. Simon frater Ionathæ mortem fratris appetens vindicare, Antiocho præstitit auxilium contra Tryphonem: *Simon iuuat Antiochum R.* non tamen multo post hoc Antiochus misit exercitum in Iudæam contra Simonem. Simon verò, quamuis senex, bellum iuueniliter administrat, clarissimaque potitus victoria, pontifex declaratur, & sic, vt refert Iosephus, *Lib. 13. Ant. cap. 11.* ipse CLXX. post annos Iudæos liberat à dominatione Macedonum: & tandem captus insidiis Ptolemæi generi sui in conuiuio interfectus est, duobus filiis & vxore eius ab eodem Ptolemæo in custodia conclusis. *Simon interficitur: succedit ei filius Hyrcanus.* Hyrcanus autem filius eius, qui & Iohannes dictus est, existens apud patrem insidias Ptolemæi percipiens, auxilio populi euasit: qui patrium post sumsit honorem, & XXXIII. annis rebus fortunatissimè administratis relictisque filiis, moritur plurima eisdem filiis prædicens: & inter cætera prædixit duos filios suos maiores, rerum dominos nonesse permansuros. Hoc tempore M. Varro poëta & philosophus nascitur. *M. Varro.*

CAPVT XVIII.

PTolemæus, qui & Physcon, vel Soter, dictus, regnauit annis XVII. *Ptolemæus Physcon R. Ægypti.* Anno eius IIX. Rhodus ciuitas terræmotu concussa est. Aristobulus F. Hyrcani siue Iohannis, maior natu post mortem patris, trãslato in regnum principatu, diadema sibi primus imposuit, CCCCXXCV. annis ac tribus mensib⁹ post, quam populus in eã

terram deuenit seruitio, quod apud Babylonios sustinuit, liberatus, & sic regnum *Regnum Iudææ instauratur.* Iudæorum resumtum est. Hic Aristobulus fratrem suum Antigonum, namque illum diligere videbatur, in pari honore producebat: reliquos vero fratres cum *Parricida.* matre custodiæ tradidit, & tandem matrem fame necauit. Post hoc, vxore sua dolose procurante, Antigonus occisus est. Cum enim quadam vice Antigonus è militia rediret, quidam delatores regem Aristobulum tunc quadam aduersa valetudine correptum, adeunt, dicentes: *Antigono insidiæ struuntur.* Antigonum cum magna copia armatorum venisse, vt regnum inuadat. Aristobulus motus hisce verbis, misit, licet inuitus, satellites suos ad quendam locum obscurum, per quem Antigonus erat transiturus ad eum committens ei, si Antigonus veniret armatus, quod ipsum occiderent: si vero veniret inermis, quod parcerent ei; & misit alios, qui deberent vocare Antigonum ad se, & dicere sibi, quod nullo modo veniret armatus: quod vxor Aristobuli percipiens, misit ad Antigonum asserens, quod frater eius rex libenter eum videret in armis, quæ secum de Galilæa detulerat. Vnde nuncii mandato regis prætermisso, & reginæ verbis obtemperantes, vocauerunt Antigonum: qui *Antiquit. lib. 13. cap. 19.* veniens armatus rege innocente occisus est, certumq; , vt dicit Iosephus, documentum præbuit: omnem beneuolentiam iusq; naturæ criminationibus cedere, nullamque optimarum rerum affectionem tantum valere, vt inuidiæ perpetuò *Aristobuli mors.* possit obsistere. Aristobulus cùm non plus anno regnasset, miserabili peste interiens defunctus est, & vxor sua fratres soluit à vinculis regem ex eis constituens Alexandrum, qui maior erat ætate, & ipse postquam potestatem adeptus est, alterum fratrum suorum regnum appetentem occidit: alterum vita contentum ser- *Ptolemæus Physcon.* uabat.. Ptolemæus Physcon à matre sua expellitur de regno, & in Cyprum secedit, & regnat pro eo Alexander annis x. Anno autem ab v. c. DCXLII. à Gallis & Germanis XXC. millia Romanorum occisa sunt, & XL. millia calonũ & lixarum. *Galli, Cymbri & Teutones.* Post hoc circa Rhodanũ victi sunt Galli à Romanis: deinde Teutones & Cymbri, trangressi in Italiam, victi sunt à Mario & Catulo Coss. & cæsa sunt CXL. millia & XL. millia capti, & de Romanis CCC. perierunt. Post hoc anno ab v. c. DCLIX. *Prodigia.* in Italia prodigia visa sunt. Nam sub ortu solis globus igneus à septentrione cum magno fragore cœli emicuit: apud Aretinos sanguis de panibus fluxit: in Samnitibus è vastissimo terræ hiatu flamma prorupit, & vsq; in cœlum extendi visa est: cuncta animalia, quæ manus hominum blandè perpeti, atque inter homines viuere solita erant, stabulis relictis & pascuis cum balatu, hinnitu mugituq; ad syluas montesq; fugerunt: canes quoque, quorum natura est extra homines esse nõ *Bella socialia Romæ.* posse, lacrymosis vlulatibus vagi, vt lupi, oberrauerunt. Et deinde bella Romanis socialia orta sunt, quæ nondum durauerunt annis quinque. Primum bellum *Primum bellum ciuile.* ciuile Romæ deinde ortum est inter Syllam & Marium: & Mithridates rex Ponti auxilio fuit Mario, & peruagabatur Asiam, & ciuitates & reges confœderatos Romanis expugnauit: & vno die ex eius edicto occisa sunt Romanorum ciuium *Nicomedis regis Bithyniæ mors.* XXC. millia. Anno ab v. c. DCLXXVI. mortuus est Nicomedes rex Bithyniæ, & testamento populum Romanum hæredem fecit. Tunc Fimbria partis Marianæ homo omnium audacissimus vrbem Ilium, antiquam illam Romæ parentem, ad iniuriam Syllæ funditus cæde, incendioq; deleuit, sed Sylla eam reformauit. *Syria à Romanis subacta.* Anno IIX. Ptolemæi Alexandri Syria cessit in ditionem Romanorum, cessantibus regibus ibidem. Antiochus enim vt in Parthos fugiens tandem Pompeio se tradidit, postquam Philippus regnum Syriæ duobus annis tenuit & à Gabinio cõ- *Cyprus in prouinciam redacta.* sule Romanorum captus est. Hoc tempore Cato Cyprum bello captam in prouinciam Romanorum redegit: Ptolemæus Alexander matrem propriam occidit: quare à populo Alexandrino expulsus est: & reuersus est Ptolemæus Physcon, qui fuit eiectus, & iterum regnauit annis IIX. Et postquam iterum regnâ- *Sallustius historicus.* uit anno secundo Sylla Athenienses vastat. Et anno eius IV. Sallustius scriptor historicus nascitur. Anno eiusdem VII. Terentius Varro in prouincia Narbonensi nascitur.

CAPVT XIX.

PTolemæus Dionysius frater Cleopatræ, regnauit annis x x x. Anno eius I. Sylla Romam obtinuit & sequenti anno moritur. Et Cn. Pompeius missus est à Romanis contra Mithridatem regem Ponti & triumphauit. Nam Castor præfectus Mithridatis, interfectis amicis regis, quatuor filios Mithridatis ad præsidia Romana misit. Vnde Mithridates ira accensus, quosdam alios filios suos & amicos proprios interfecit: & vnus de filiis suis euasit, qui collecto exercitu contra patrē processit, & dum pater eum ab alto muro precaretur, vt desisteret ab incœpto, nec filius eius precibus flecteretur, ipse concubinis & filiabus suis omnibus venenum dedit, quod & ipsemet bibit, nec tamen propter remedia, quibus consuetus fuerat vti, sic obiit: donec à quodam milite gladio interfectus est. Hic sciuit linguas x x I I. gentium, quas sub se habuit, & nunquam per interpretes necesse habuit audire legatos earum: & x L. annis, vel secundum alios x x x. annis, bella fouit contra Romanos. Anno I V. huius Ptolemæi Alexander rex Iudææ post plurima bella anno regni sui x x x V I I. febri quartana fatigatus moritur, regnum vxori suæ Alexandræ relinquens. Hoc tempore bellum sociale & ciuile, quod à Sylla & Mario inceperat, postquam per annos x. ferbuerat, finitum est: in quo Romanorum vltra C L. millia perierunt. Alexandra vxor Alexandri, cum duos filios ab eo susceperat, Hyrcanum & Aristobulum, Hyrcanum declarat Pontificē, & regem eum constituit: ipsa tamen regnum gubernare intendebat. Aristobulus enim quia feruentioris erat ingenii, ipsa maluit eum priuate viuere, vt ipsa regnaret. Et postquā regnum I X. annis administrauit, ipsa morbo decessit, & fratres de regno contendunt: tandemq; Aristobulo inualescente, fratres ipsi sub hac forma conciliati sunt: quod Aristobulus regnū obtineret, & Hyrcanus tanquā regis frater incederet. Inter hæc Antipater vir nobilis & diues, pater Herodis M. Aretę regi Arabū affinitate cōiunctus, Hyrcano familiaris efficitur, de quo scribit Africanꝰ historicus in hunc modū: Apud Ascalonē tēplum quoddā Apollinis muro adhærebat, in quo quidā ianitor Herodes nomine erat. Hic genuit istum Antipatrum; dumq; adhuc puer esset, Idumæi inuaserunt Ascalonem, & Antipatrum puerum cum aliis templi spoliis abduxerunt; qui tandem vir effectus genuit Herodē, qui à loco paternæ nationis Herodes Ascalonita cognominatus est. Hic Antipater suasit Hyrcano, vt pro recuperādo regno ab Areta rege Arabū auxilium postularet. Cuius consilio acquiescens Hyrcanus, se vna cum Antipatro ad regem Arabię confert: qui tradidit ei peditū & equitum L V. millia, & bello instaurato inter ipsos fratres, Aristobulꝰ victus Ierosolymā fugit: quē sequens Hyrcanus cū exercitu ipsū Ierosolymis obsidione cōcludit. Inter hęc Scaurus dux Romani exercitus, à Pōpeio ex Armenia missus venit in Iudęā, ad quē Aristobulus se cōtulit, dans ei CCC. talēta argenti, vt ei auxilio sit contra Hyrcanū. Scaurus igitur liberat eum ab obsidione, & post recessum eius de Iudæa, Pompeius venit in Iudæam X I V. anno Ptolemæi Dionysii, ad quem vterq; fratrum caussā detulit, petens auxiliū: cumq; Pompeius de meritis vtriusq; informatus fuerat, intendens eos pacificare, mandauit Aristobulo vt de quodam castro, quo se incluserat, descendens ad se veniret: Aristobulus vero mandatum Pompeii cōtemnens Ierosolymam se confert, & ad resistendum Pōpeio se disponit: quod dum Pompeio innotuit, ipse cum exercitu Ierosolymā se dirigit, & intromissus ad ciuitatē, Aristobulum quasi tribus mensibus in tēplo, quo se receperat, obsidione concludit: & demum, capto tēplo, Pompeius Aristobulū cum familia volens eum Romā perducere, custodię tradidit & ad duo millia talenta auri & 12. millia talēta argenti de tēplo recipiens Hyrcanū pontificē declarauit. Post hoc anno Dionysii XIX. Pompeius veniens Hierosolymā Iudæos Romanis tributarios fecit: Et, vt dicitur in historia Romana, cum Iudæi contendebāt Pompeio resistere, X I V. millia Iudæorum à Romanis occisa sunt, & præcepit Pompeius muros ciuitatis euerti, ac solo coæquari: cuius circuitus quatuor millia passuum fuisse dicitur. De filiis Aristobuli vnus Alexander cum duceretur versus Romam fugit in itinere: alter vero cum duabus sororibus Romam vsque perductus est. Anno X I. Ptolemæi Dionysii Virgilius Maro in pago, qui Andes dicitur haud procul à Mantua, nascitur: deinde Cremonę 23. anno eiusdē Diony-

Ptolemæus Dionysius.
Pompeius bellum Mithridaticū administrat.
Mithridatis mors.
Alexander R. Iudæ moritur.
Bellum sociale finit.
Dissidium de regno Iudaico.
Antipater Idumæus.
Herodes Ascalonita.
Scaurus.
Pompeius ingreditur Iudæam.
Occupat Hierosolymam.
Pompeius Iudæos tributarios facit.
Virgilius nascitur.

sii studiis eruditur. Post hoc quinto anno Mediolani togam sumsit, & non multo post Romam pergit.

Iulii Cæsaris consulatus.

Anno ab V. C. DCXCIII. C. Iulius Cæsar, qui postea imperauit, cum L. Bibulo Cos. factus est.

Cæsar unde dictus.

Hic Iulius, qui de matris vtero cæsus, & cum cæsarie productus est, Cęsar est appellatus, & quia ipse primus apud Romanos obtinuit monarchiam, reges Romanorum deinde ab eo Cęsares vocati sunt. Et scribebatur antiquitus hoc vocabulum in prima eius syllaba per diphthongum, videlicet Cæsar, vt adhuc in libris antiquis apparet, & deinde in lingua vulgari apud Teutonicos Imperator Romanorum adhuc Cæsar, & corrupto nomine in Almania inferiori Keyser nominatur.

Iulii Cæsaris expeditio in Galliam.

Iulius in Galliã profectus multa prælia cum Gallis & Germanis commisit, & Sueuos gentem fortissimam Romano subdidit Imperio. Vnde in historia Romana scribitur: Iulius Cæsar in x. annis ferè omnẽ Galliam domuit, quę inter Alpes flumen Rhodanum Rhenumque & Oceanum est, & circuitu patet ad bis tricies centena millia passuum. Induciomarius rex Treuirorum contra Britones se dirigit, & eos cum magno suorum discrimine vicit.

Parisii Urbs Galliæ condita a Iulio Cæsare.

Iulius cùm in partibus Galliæ cum exercitu resideret, condidit Parisios ciuitatem, & nominauit eam à quadã insula Isia dicta, eò quod Sequana fluuius eam in modum insulæ circumiret.

M. Crassus spoliat templum Hierosolymitanum.

Interim quòd Iulius erat in partibus Galliæ, M. Crassus templum Hierosolymis spoliauit: deinde cum XII. legionibus contra Parthos procedens, cum legionibus deletus est: & rex Parthorum aurum liquefactum igne in os eius fecit infundi, dicens: Vrat te Parthicum, quod te vnum vrebat, aurum.

Germani à Cæsare victi.

Anno Ptolemæi Dionysii Cæsar Rhenum transiens Germanos vastat. Inde rediens ex Gallia decerni sibi absenti iterum consulatum poposcit: sed contradictum est ei à Marcello cos. & à Catone, iussusq; est Cæsar à Senatu dimissis exercitibus Romam venire. Et ex Marcelli cos. auctoritate ad legiones, quę apud Lucernam erant, Cn. Pompeius cum imperio missus est: propter quam iniuriam Cęsar se contulit Rauennam, congregatoque exercitu Romam proficiscitur, aduersariis suis ab vrbe fugatis, vrbem vacuam ingressus Dictatorem se fecit,

Cæsar Dictatorem se creat.

quoniam, vt superius dictum est, Dictatura aliquandiu maior erat dignitas apud Romanos: & deinde negatam sibi ex ærario pecuniam, fractis foribus, inuadens protulit ex eo auri pondo quatuor millia centum triginta quinque: Argenti prope nongenta millia.

Pompeius mouet cõtra Cæsarem.

Põpeius verò gener Cæsaris, vxore eius Cæsaris filia iam defuncta, cum Senatu consulib. & nobilib. Romanis ab vrbe fugatus, cũ regib. Oriẽtis in Græcia exercitũ cõtra Cæsarẽ congregat: inter quos Cato sapientissim9 erat, qui postea, ne in man9 Cæsaris incideret, seipsum occidit. Cæsar igitur & Põpeius cõueniũt, bellumque committunt, & ceciderunt militum Cæsaris quatuor millia: centuriones XXII. & Cæsar noctis beneficio superueniẽte euasit. Deinde Cæsar citato agmine per Epirum in Thessaliam perrexit, & Pompeius cum maximis copiis secutus est,

Bellũ Pharsalicum.

& ibi bellum inter eos committitur: & fuerunt in exercitu Pompeii plusquam XL millia peditum, equites in sinistro cornu DC. in dextro cornu D. In exercitu verò Cæsaris fuerunt minus quam XL millia peditum, equites M. Cumque diu sub dubia sorte pugnarent, tandem vniuersus fugit Pompei exercitus, & ceciderunt Pompeianorum XV. millia: centuriones XXXIII.

Pompeius fugit in Ægyptum.

& Ptolemæus ad Alexandrum adolescentem regem Ægypti peruenit: à quo dum speraret se auxilia habiturum, quia tutor eius quondã à Senatu datus fuerat, rex magis fortunã, quàm amicitiam secutus,

occiditur.

occidit Pompeium, caputq; eius & annulum ad Cæsarem destinauit: quibus conspectis, Cæsar etiam lacrymas fudisse dicitur, tanti viri, quondam sui generi, caput intuens, & caput ipsum mundatum odoribus iussit cremari.

Isid. lib. 5. Etym. cap. 1.

De istis cladibus Romanorum dicit Augustinus: Pompeius voluit leges XII. tabularum redigere in libros, sed non perseuerauit propter metum obtrectatorum. Et postea Iulius Cæsar hoc quod Pompeius de hisce legibus redigendis in libros inceperat, perficere voluit, sed priusquam perficeret occisus est. Iulius Cæsar condidit in Hispania ciuitatem, quæ dicta est Hispalis: ipse autem eam vocauit Iuliam Romulam. Et quia in fundamẽtis iaciendis palis in terram fixis sub muris erigendis vsus est, ipsa dicta est Hispalis. Item cùm in partibus Galliarũ fuerat præsidium quoddam fecit, quod à nomine suo Iuliacum dictum est, & à vulgo corrupto nomine

mine

mine Gülsche dicitur, situm inter Coloniam & Aquisgranum. Anno XVI. Ptolemæi Dionysii Libya per testamentum Appionis regis Romanis relicta est. Anno eius XVII. Horatius Flaccus Satyricus & Lyricus poëta Venusię nascitur. Anno eius XXIV Gallus orator clarus habetur, & cum togatam Galliam regeret, Placentiæ obiit: vnde videtur, quòd Placentia fuerit è partibus Galliæ togatæ, quæ à Romanis dicebatur Gallia cisalpina. Eo tempore Diodorus Græcæ historiæ scriptor, natione Siculus, clarus habetur. Postquam Cæsar vicit Pompeium, & caput eius sibi fuerat præsentatum, ipse tendebat Alexandriam: sed Achillas dux regius de nece Cęsaris, prout de nece Pompei ordinauerat, meditabatur: quod dum Cæsari innotuit, iussit eum exercitum, cui præerat, dimittere: quod ipse non solum nō fecit, verum etiam aciem contra Cæsarem direxit: habebat enim XX. millia armatorum: sed Cęsar, victo ipso, regiā classęm iubet incendi. Post hoc, iterum pugna commissa, cecidit multitudo Cæsaris: ipseq; ab hostibus pressus scapham ascendit: qua mox pondere subsequentiū grauata ac mersa, ipse per CC. passus ad nauim, vna manu eleuata, qua chartas tenebat, natādo peruenit, & mox iterū pulsatus nauali certamine, magna felicitate classem regiā vicit. Alexandrinis autem petentibus regem reddidit monitū, vt magis Romanorū amicitiam quā iram experiri studeret: qui tamē ilicò, vt liber factus fuit, bellū intulit: sed continuò ipse cū toto exercitu suo deletus est: nam XX. hominum millia in eo bello feruntur esse cæsa: MCCLXX. naues longæ deditæ: quingenti ex victoribus referuntur cecidisse: & rex ipse scapha exceptus vt fugeret, submersus est: & Cæsar Alexandriā in deditionem suscepit, & regnum Ægypti Cleopatræ, sorori Ptolemęi, confirmauit, cum qua stupri consuetudinem habuisse dicitur.

Libya Romanis testamento legata. *Diodorus Siculus.* *Achillas struit Cæsari insidias.* *Cæsaris periculum.* *Ptolemæi vltimi regis Ægypti mors.*

Cleopatra regnauit annis XXII. vel, vt alii scribunt, annis XIX. vel secundum alios XVII. Anno eius I. ortum est bellum ciuile inter Cæsarē & Pompeium, de quo supra dictum est. Anno eius II. Iulius Cæsar primus singulare arripuit imperium. Postquā enim Alexandria reuersus est, plurima bella in Syria & deinde in Africa peregit: & demum in Hispania vltimum bellum contra Pompeii filios exercitum cōsummauit: vbi tandem tantis viribus dimicatum est, vt ipse Cæsar, veteranis etiā suis cedere nō erubescentibus, seipsum voluerit occidere, ne post tantam rei militaris gloriā, ipse in potestatem adolescentum, natus iam annos complures, veniret, deniq; reparatis suis subito in fugam versus est exercitus Pompeianorum: & sic bellum ciuile istud, quod iam per annos IV. durauerat, finitum est. Et deinde Cæsar Romā reuersus, bellis ciuilib⁹ vndiq; sedatis singulare imperium obtinuit, anno ab V. C. DCCV. & ab illo tempore Antiocheni tempora computant.

Cleopatra regina Ægypti. *Finis belli ciuilis.* *Æra Antiochena.*

CAPVT XX.

IVlius Cæsar regnauit annis IV. Anno eius III. & Cleopatræ V: Pompeius à Cęsare victus, vt supra dictum est, à Spadone Alexandri regis occisus est. Cæsar Aristobulū Iudæum, à vinculis absolutū, de Roma dirigit ad Syriam cum exercitu magno: sed ipse à studiosis Pōpeii veneno intoxicatus periit. Et ante hoc tēpus Alexander F. Aristobuli per literas Pompeii accusatus à Scipione corā tribunali Antiochę securi percussus est. Antipater, pater Herodis, mortuo Pōpeio, in clientelā Cęsaris se contulit: cum igitur Cæsar misit Mithridatem cōtra Ægyptū, Antipater fuit sibi auxilio in tantū, vt ipse virtute propria in bello tueretur, & ab hostiū fortitudine iam quasi victum, in maxima virtute bellandi, seruaret. Vnde ipse Antipater apud Cæsarem plurimū commēdatur, & Cæsar eum donis & honoribus exaltauit, eiusque gratia Hyrcano pontificatum confirmauit. Antigonus F. Aristobuli Romam veniens Antipatrum, & Hyrcanum de multis accusauit, dicens, quod dum Antipater contulisset auxilia Cæsari in Ægyptum, non fecisset hoc ex beneuolentia, sed ex timore veteris discordiæ. Ad hoc Antipater, reiecta veste, multitudinem vulnerum demonstrabat, & qua fide Cæsarem coluisset, verbis non esse opus dixit, nam corpus etiam se tacente, clamare. Vnde Cæsar Hyrcanum Pontificatu digniorem esse pronunciauit & Antipatrum Iudęæ procuratorem declarauit. Antipater vero videns Hyrcanum quem tamen

C. Iulius Cæsar. *Aristobulus veneno necatur.* *Antipater Herodis pater.* *Antigonus F. Aristobuli.* *Hyrcanus Pontifex designatur.*

regem omnibus prædicauit, segniorem, quam regni sollicitudo posceret, statum prouinciæ componebat, filiumque suum Phaselum Ierosolymis eiusq; territorio præfecit, & Herodem alterum filium suũ præfecit Galileæ. Hic Herodes strenuus erat: Vnde statim quendam principem latronum cum suis complicibus occidit, & Syriam ab incursu latronũ purgauit: quare ab omnibus magnificatus est. Hyrcanus vero audiens Herodem laudibus extolli, clam angebatur in mente, & tandem à Iudæis concitatus accersiri fecit Herodem, vt interfectorum per eum contra legem Iudæorum redderet rationem: & inde Herodes contra Hyrcanum Ierosolymam se dirigit, intendens eum deponere à principatu: sed Antipater pater Herodis, & Phaselus frater eius ab incœpto Herodem verbis dulcibus auerterunt. Post hoc Malchus vnus de optimatibus Romani exercitus Antipatrum in conuiuio veneno fecit occidi, quem postea Herodes procurauit multis confodi vulneribus. Anno IV. imperii sui, Iulius Cæsar, vt quidam, scribunt, Cleopatram confirmauit in regno Ægypti, & ipsa regio comitatu vrbem ingressa est. Et eo tempore Romæ basilica Iulia dedicata est. Cæsar Iulius, postquam solus imperium annis IV. tenuit, insolentius cœpit agere contra consuetudinem Romanæ libertatis, vt etiam senatu ad curiam veniente non surgeret, sed tanquam dominus senatus sederet: quare coniuratum est conta eum à CCLXXV. amplius senatoribus, equitibusque Romanis: qui tandem cum ad curiam iuxta morem conuenerant, ipsum XXIII. cultris confoderunt, Idibus Martij, & sic ipse mortuus est. Ea nocte, quæ præcesserat diem illam, vxor Cæsaris Calpurnia vidit in somnis eum confossum vulnerib⁹, & in sinu suo sic eũ iacere confossum: quare rogauit eũ, ne eo die iret in senatũ: sed ipse aruspicũ sępe negligens cõsilia, contemsit somniũ. Ante paucos etiam dies boue in curia ex more mactato, cor in extis nõ est repertũ: quod cũ Spurina aruspex pronunciasset ad vitæ periculũ pertinere, Cęsar ait, miraris si bos cor non habet: sed mox ei vitæ finis fuit. Idẽ ante paucos ferè annos Cæsari dixerat cauendas esse Id⁹ Martias: quo die viso Spurinæ ait Cęsar: Idus Martiæ venerunt: ille respondit, nondum transierunt: & deinde eadẽ die interfectus est. Eo die apparuerunt Romæ tres Soles, & in suburbano Romæ bos loquitur ad arantem dicens: frustra me vrges, non enim frumenta, sed homines in breui deficient. Hic est Iulius, de quo legitur, quòd eius ductu, vndecies centena nonagintaduo millia hominũ cæsa sunt. Signis collatis quinquagies dimicauit, Marcum Marcellum solus supergressus, qui trigintanouem vicibus pari modo fuerat pręliatus. Octauianus vero nepos eius magnificè vindicauit eum occisoribus omnibus suis fugatis ab vrbe, & corpus eius ob honorẽ in rostris concrematum est. Anno VII. Cleopatræ, Iulio Cæsare occiso, Octauianus sumit imperium, & statim anno tertio Antonius mouet bellum contra Octauianum: sed tandem pacificati sunt, & Octauianus dedit Antonio sororẽ suam vxorem, & diuiserunt imperium: ita vt Octauianus haberet Italiam, Galliam & Hispaniam: Antonius verò haberet Pontũ & Asiam. Herodes repudiata vxore sua Doside, de qua Antipatrum filium iam susceperat, Mariamnen filiam Alexandri, quem Scipio securi occidit, vt dictum est, duxit vxorẽ, quæ neptis erat Hyrcani, & sic semini regio Iudæorũ se immiscuit. Deinde Iudæi inuidentes Herodi, & fratri suo de potestate, accusabant eos in multis apud Antonium: sed Antonius ab Herode magna placatus pecunia ad recommendationem Hyrcani, qui asseruit eos aptos ad regendum prouinciam, & etiam memor humanitatis patris eorum, quam eis exhibuerat dum cum Gabino ad Iudæam venerat ambos fratres, videlicet, Herodem & Phaselum declarat tetrarchas, totius eis Iudęæ procuratione commissa. Post hæc quidam Satrapa Parthorum, præfectus Syriæ, Phaselum fratrem Herodis, & Hyrcanum dolo comprehendit, & Antigonum F. Alexandri, qui cum patre Romæ detentus fuerat in vinculis, constituit regem: & Herodes euasit, & fugit ad Idumeæam, & post in Arabiam, & tunc Antigonus Hyrcani auriculas dentibus truncat: ne solutus rebusq; mutatis, vnquam pontificatum recipiat: ab integris enim sacra celebrari oportebat. Phaselus autem saxo procumbens seipsum interemit. Herodes vero Arabas ex caussa inimicos sibi deprehendens in Ægyptũ se con-

Herodes F. Antipatri.

Antipater veneno necatur.

Cleopatra regnum Ægypti confirmatur.

Iulius Cæsar interficitur. Somnium Calpurniæ coniugis Cæsaris.

Idus Martij Cæsari exitiales.

Bos Romæ locutus est.

Octauianus succedit Cæsari Iulio.

Mariamne vxor Herodis M.

Herodes & Phaselus Tetrarchæ.

Antigonus F. Alexandri R. Iudæorum.

se contulit: vbi benignissimè à Cleopatra susceptus est: deinde, hyeme non obstante, Romam tendit nauigare: sed circa Pamphiliam periclitatus, maiore parte oneris reiecta, vix in Rhodum saluus euasit. *[Herodes in Ægyptum abit.]* Deinde auxilio amicorum suorum magna naui fabricata, in mare se mittit, & versus Italiam nauigans Brundusium vsque peruenit, indeque Romam: *[Nauigat in Italiam.]* cumque apud Antonium mansisset, & sibi singula, quæ in Iudæa acciderant, recitasset, Antonius memor paternæ dilectionis ipsum Cæsari & Senatui commendauit. Vnde, consilio habito, omnes Herodem regem Iudæorum creari consentiunt: quare Cæsar & Antonius eum inter se medium recipientes, consulibus & magistratibus hostias cæsuris præcedentibus, ipsum regem declarabant. Herodes igitur auxilio Romanorum adiutus *[Creatur rex Iudæorum.]* cum valida manu veniens in Iudæam, post plurima bella Antigonum Hierosolymis obsedit, & obsidione continuata mensibus v. ciuitatem cepit, & Antigonus Romam captus deductus est, vbi securi percussus interiit, & sic Herodes factus est rex Iudæorum. Herodes postquam regnum susceperat Ananelum de Babylonia accitum Pontificem Iudæorum constituit, *[Occupat Iudæam.]* & post exiguũ temporis Aristobulum fratrem vxoris suæ Mariamnes, nepotem Hyrcani, successorem ei dedit: quo post annum, in xvi. ætatis suæ anno constituto, interfecto, rursum Ananelo reddidit sacerdotium. Cumq; Herodes susceperat filios de Mariamne vxore sua, filium suum Antipatrum, quem ex Doside priore sua coniuge susceperat, quasi odio habens, eum de ciuitate expulit, & non nisi diebus festis eò commeandi ei licentiam concessit: *[Irascitur filio Antipatro.]* & inde domus eius venit in discordiam. Deinde Hyrcanum fratrem aui vxoris suæ, à Parthis reuersum occidit: quoniã ipse rex Iudæorum fuerat, vt supra dictum est. Ex his factis Herodis vxor Mariamne cõmota hæc mala sibi cotidie improperauit: sed ipse propter amoris vehementiã, quem ad eam habuit, non aduertit. *[Ab vxore vexatur.]* Tandem mulier contra eum nimia indignatione sçuiens, finxit se Antonio imaginem suam misisse in Ægyptum, vt quem amore mulierum insanire, ac vim sibi posse inferre sciret, contra ipsum prouocaret: id quod maximè quasi fulmen perturbauit Herodem: vnde non tam mulieris amissionem, quàm propter Cleopatræ sæuitiam de morte propria periculum metiebatur. Post hoc accidit, quòd ex alia caussa ab Antonio vocaretur Herodes: *[Vocatur ab Antonio.]* quare cũ vellet proficisci, vocauit ad se Iosippum, sororis suæ Salomes virum, propter affinitatem sibi valde fidelem, & commendabat ei vxorem suam Mariamnem, mandans ei clam, vt eam interficeret, si cõtingeret eum occidi ab Antonio. *[Mandat coniugem occidi.]* Iosippus igitur, postquã Herodes profectus est, Mariamni non malignè, sed vt Herodis amorẽ sibi demonstraret, quòd ab ea nec mortuus pateretur diuelli, secretum sermonẽ aperit: quapropter Mariamne, Herode reuerso, multaq; inter fabulas de affectu iurãte, quòd nunquam alterius mulieris amore captus fuisset, valde, inquit, amor tuis erga nos mandatis Iosippi comprobatus est, quibus, vt me occideret, pręcepisti. His auditis quæ occulta credebat, amens erat Herodes ilico, nec vnquã mandata sua Iosippũ proditurum fuisse ratus, nisi eam corrupisset, præ dolore insaniebat. *[Præ nimio dolore penè insanit.]* Cumq; stratis exiluisset in regia spaciabatur: ibiq; tum Salome soror eius arrepto tẽpore criminandi suspicionem confirmauit: vnde Herodes immoderato æmuli dolore furẽs vtrumq; iussit interfici. *[Iubet cõiugẽ Mariamnã interfici.]* Deinde pœnitudo sequebatur insaniam, & postquam iracundia concidit, amor iterum calescebat: tanta vis enim cupidinis erat, vt ne mortuam quidem putaret eam, sed prę ægritudine tanquam viuam alloqueretur. Maternæ dehinc iracundiæ succedunt filii, & immanitatem sceleris reputãtes, non aliter suspectum patrem, quasi hostis esset, habebant. Vnus igitur eorum videlicet Aristobulus duxit in vxorem Mariamnem filiam amitæ suę, puta sororis Herodis, *[Aristobulus F. Herodis.]* quæ matrem accusauerat apud patrem: alter, puta Alexander, duxit filiam Archelai regis Cappadocum vxorem. Post hæc Antonius cepit Artabanũ regem Armeniæ viuum, & ligauit eum catena argentea, atq; coëgit eum, vt thesauros regios proderet, *[Artabanus R. Armeniæ]* quos cùm prodidisset, Antonius opido, in quo fuerant, capto, maximas auri copias & argenti eduxit. Vnde Antonius elatus in superbiam Octauiano bellum indixit & sorori suæ Octauię repudium mandauit, & Cleopatrã reginã Ægypti sibi occurrere procurauit, & eam duxit vxorẽ. *[Bellum inter Antonium & Augustũ.]* Quo audito, Octauianus classe

CCXXX. nauium rostratarum & XXX. non rostratarum constituit, & Antonius ex aduerso naues CLXX. produxit, & quantum in numero defecit tantum in magnitudine nauium præcessit: nam naues eius erant X. pedum altitudinis à mari & supra. Cum igitur pugna committeretur inter eos, pugnauerunt à quinta hora vsque ad septimam, vterque sub spe victoriæ. Deinde Octauianus præualuit, & *[Antonius à Cæsare victus.]* nocte superueniente Cleopatra fugit, & tandem Antonius fuga capta sequitur eam, & cæsa sunt XII. millia de parte Antonii, & VI. millia vulnerata, quorum mille inter curandum defecerunt. Octauianus vero insecutus Antonium peruenit ad Alexandriam ciuitatem opulentissimam: quod videns Antonius descendit ad litus, vt iterum pugnaret: & quia vidit omnes naues suas ad Octauianum se contulisse, fugam cepit cum paucis, & ad palatium suum se contulit cum dolore. *[Seipsum interficit.]* Ciuitate vero propter exercitum Octauiani trepidante, Antonius desperatione tactus seipsum gladio percussit, & deinde ad sepulcrum preciosum, quod Cleopatra prius fieri fecerat, positus est. Cleopatra autem induit se vestimentis preciosis, & multis ornamentis ornata, veniens ad Octauianum veniam petiuit; sed ipse nõ intendens pulcritudinẽ eius, iussit eam custodiri. Cumq; ipsa intellexisset, ꝙ ad triumphũ seruari debuit, à custodia elapsa posuit se circa Antoniũ ad sepul- *[Cleopatra mori.]* crum, & apposuit ad latus suũ sinistrum aspidem, cuius veneno extincta est, & sic Octauianus cepit Alexandriam ciuitatẽ Kalendis Sextilibus. Herodes hæc audiẽs quoniã partis Antonii fuerat, periculis decreuit occurrere, Rhodumq; transmissus, Cæsarẽ ibidem sine diademate adiit, & se victum protestans vna cum Anto- *[Herodes Augusto reconciliatur.]* nio, veniam postulauit. Vnde veniam consecutus est, ita quod Octauianus rursum sibi imposuit diadema. Octauianus Romam veniens IIX. Idus Ianuarii vrbem triplici triumpho ingressus est, & ducebantur ante currum eius Sol & Luna libe- *[Triumphus Augusti.]* ri Cleopatræ & sic eo ingrediẽte vrbem hoc die primũ Augustus consalutatus est: quo nomine postea Romani Imperatores vsi sunt vsq; in præsentẽ diem, eò quod sicut Octauian⁹ eo nomine est honoratus, quia rempublicã auxit, ita quilibet Imperator, vt dignus existat hoc nomine, rempublicã augere satagat: in tantũ enim opibus Alexandriæ Roma aucta est, vt rerum precia duplicia Romæ statuerẽtur, *[Augustus mensis ab Augusto dictus.]* Octauianusque hanc victoriam in Kalend. mensis sextilis consecutus est. Hunc mensem Augustũ à suo nomine statuit appellari. Et sic regno Græcorum siue Ægypti ad Romanos translato, Ægyptus prouincia fit Romana: quam primus deinde tenuit Cornelius Gallus. Et ab hoc tempore quidam computant tempus Monarchiæ Romanorum.

CAPVT XXI.

[Octauianus Augustus imp.] OCtauianus Augustus imperauit annis LVI. & mensibus VI. Hic erat filius Acciæ filię sororis Iulii, maternum genus ducens ab Ænea per familiam: quo nullus Imperator in bellis felicior, nec in pàce moderatior fuit, & ciuilissimus erat in omnibus. Cum enim quadam vice ludos spectaret, & pronunciatum esset *[Auersatur adulationes.]* illi à populo, vt vocaretur Deus, statim manu vultuq; auerso indecoras adulationes repressit, & Dei appellationem, vt homo, declinauit: & sequenti die propter hoc populum corripuit, nec post hoc se dominum etiam cum liberis suis permisit nominari. Anno eius III. fons olei trans Tiberim ex taberna meritoria de ter- *[Cicero occiditur & Ouidius nascitur.]* ra erupit. Et eodem anno Cicero occisus est, & Ouidius Naso nascitur. Anno eius XVII. Indi per legatos amicitiam ipsius Imperatoris postulabant. Et anno sequente, ipse Imperator Calàbros & Gallos vectigales fecit: & cum L. Munatius Plancus Ciceronis discipulus orator Galliam suscepit regendam, Lugdunum cõdidit. Anno eius XXII. Tiberius missus ab eo Armeniam occupat. Anno eius *[Virgilij mors.]* XXVI. Virgilius Brundusii moritur, & ossa sua Neapolin transferuntur, & secundo milliario ab ipsa vrbe sepeliuntur, titulo huiusmodi, quem viuens ipse dictaue- *[Epitaphiũ.]* rat, sepulcro superposito:

Mantua me genuit: Calabri rapuere: tenet nunc
Parthenophe. cecini pascua, rura, duces.

Vnde Neapolis prius erat dicta Parthenope à quadam virgine ibi sepulta: Sed Octauianus Augustus hoc nomen Neapolis, quod sonat noua ciuitas ei dedit.

Augustus

Ouidius relegatur. *Eleg. 1.*

Augustus Ouidium damnauit exilio propter libros quos fecit de Amore: Ouidio tamen visum est, quod illud fecerit ex odio: quia forte in quibusdam factis suis Ouidius eum notauit: nam idem Ouidius II. libro Tristium dicit:

Arguor obscœni doctor adulterij.

Et postea sic ipsum affatur Augustum:

Pars mihi de multis vna cauenda fuit.
Vtque trahunt oculos radiantia lumina solis
Transissent animum sic tua facta meum.

Tiberij & Drusi victoria de Saxonibus. *Agrippina Colonia.* *cap. 1.* *Exauctoratio milit. nat.* *Christi natiuitas.* *Ecl. 4.*

Anno eius XXXIII. Tiberius de Panoniis triũphauit, & anno sequenti ipse Tiberius vastata Germania Imperator appellatur. Tiberius enim & Drusus gentes tunc habitantes inter Rhenum & Albiã fluuios, quas quidã Saxones fuisse credunt, vltra Albiã fugere compulerũt. Tiberius Dalmatis & Sarmatis subactis vna cum Agrippa ab Augusto in filium adoptatus est. Hic M. Agrippa res in Aquitania prospere gessit primò: deinde Sext. Pompeium F. Cn. Pompeii nauali bello vicit. Post hoc multas naues onerarias frumento atq; armis graues, ab Ægypto Asiaq; ad subsidium Antonio venientes, cepit. Hic fortè est Agrippa, qui Agrippinam Coloniam circa Rhenum condidit, quæ postea antonomasticè vsq; nunc simpliciter Colonia nominatur, quia Colonia nomen generale est. Vnde Augustin. x. de C.D. Ciuitates à maiorib. ciuitatibus velut populorũ examinibus conditæ, Coloniæ appellantur. Augustus XX. millia militum quarundã prouinciarũ quas subegit, gloria priuauit militari, & XX. millia seruorum restituit dominis suis, & sex millia seruorum, qui dominis suis obtemperare noluerunt, iussit suspendi. Anno imperii Octauiani Augusti XLII. agitato censu Romæ inuenta sunt nonagies trecenta septuaginta hominum millia, & cessantibus bellis vndique iussit Augustus iam portas Iani claudi: & emisso edicto, vt describeretur vniuersus orbis, Cyrenius ex senatus consilio mittitur in Iudæam, vt census hominum possessionesq; describat. Et tunc CHRISTVS in Bethleem nascitur, & sic finita quinta mundi ætate, restat dicere de cursu sextæ ætatis mundi, de qua Virgilius in Bucolicis, quamuis nescius, ita dixisse videtur.

Vltima Cumæi venit iam temporis ætas:
Iam redit & virgo, redeunt Saturnia regna:
Iam noua progenies cœlo demittitur alto.
Tu modo nascenti puero, quo ferrea primum
Desinet, ac toto surget genus aurea mundo.

Et quamuis Virgilius hæc dicta Sibyllæ de Augusto & Pollione consulari, ac Salonino filio Pollionis, intellexit, seu exposuit, videl. quãdo Augustus imperaret, Pollio ad consulatũ promoueretur, & filius eius, quem genuit, quando Salonam vrbẽ cepit, vnde eum Saloninũ nominauit, cresceret: tunc tẽpus illud, de quo Sibylla sic locuta fuisset, instaret: cum de tẽpore illo, quo Christus nasceretur, hæc verba verè intelligenda esse dici potuerunt. Et quod dicitur in versibus prædictis:

——————— *redeunt Saturnia regna,*

Hieron. lib. 1. contra Iouinian.

Videtur posse intelligi de tempore illo quando homines tantum fructibus terrę & arborum vescebantur, & nõdum comedebant carnes: quia dicitur, quod Saturnus primo docuerit rudes homines in Italia agros colere, & non vescebantur carnibus. Et sic Christo nato redeunt regna illa, quando Christiani parco cibo cõtenti, à carnibus abstinere ieiunando cœperunt: & concordat dictum B. Hieronymi, quod positum est in canone, ab Exordio Dist. XXXV. cum dicit: Ω. reuolauit ad A. id est, finis redit ad principium, intendens, quod Christo veniente in fine sæculi abstinemus à carnalibus, sicut ab exordio creationis humanę homines non vescebantur carnibus. Comparando igitur hoc tempus aduentus Christi ad tempus primæ ætatis mundi in versibus supra dictis dicitur:

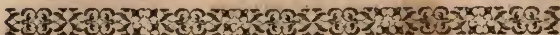
——————— *Surget gens aurea mundo.*

Aureũ Sæculum.

Et Ouid. XV. Metamorphos. inducit Pythagoram primã ætatẽ mundi, vel saltẽ illud tempus, quo vsus carnium nondũ erat, seculũ aureum appellasse, quãdo absq; sollicitudine homines victũ habebant. Vnde Pythagoras ab Ouidio sic dixisse inducitur:

At vetus illa ætas, cui fecimus aurea nomen,
Fetibus arboreis & quas humus educat herbas
Fortunata fuit: nec polluit ora cruore.

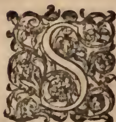
Et Christus suos sequaces absq; sollicitudine victum habere volens dixit discipulis suis: Nolite solliciti esse corpori vestro, quid manducetis, aut bibatis. *Matth. 6.*

SEXTA AETAS MVNDI.

CAPVT PRIMVM.

Natiuitas Christi.

EXTAM igitur mundi ætatem Iesus Christus Dominus noster suo aduentu consecrans, ex Maria virgine natus est: transactis ab initio mundi quinq; millibus, centum, nonaginta annis, secundum Eusebiū in prologo Chronicæ suæ. Et post Diluuiū duobus millibus nongentis, quinquaginta octo: à natiuitate Abrahæ duobus millibus quindecim: centesimæ nonagesimæ quartæ Olympiadis anno tertio: ab V. C. septingentesimo quinquagesimo secundo, & Augusti quadragesimo secundo, Indictione tertia. Vbi notandum, quod Romani statuerant spacium quindecim annorum, in quibus debebant omnes prouinciæ eis subiectæ soluere tributum. In primis quinq; annis soluebant aurum & argentum: in secundis quinq; annis soluebant ferrum: & in principio cuiuslibet quinquennii indicebatur, quid soluēdum erat per quinq; futuros annos, & deinde spacium horum quinq; annorum dicebatur Indictio: & similiter totum spacium horum quindecim annorum dicebatur Indictio. Et quia Romani res notabiles annotabant Indictionibus: inde venit in consuetudinē huc vsq;, annotari scripturas authenticas per Indictiones. Et primus annus huius cycli Indictionum incipit ab octauo Kalen. Octobris: licet multi variant iam Indictionem cum annis Domini. Et potest Indictio quolibet anno sic inueniri, quod addantur annis Domini tres, & totus numerus diuidatur, per quindecim & numerus remanens ostendit Indictionem, & si nihil remanet, est Indictio XV. Anno natiuitatis Domini quarto, Iudas Galilæus Iudæos ad rebellandū Romanis adhortatur. Et eodem anno, vt aliqui volunt, Herodes occidit infantes ꝓpter Christū: vnde ipse punitus est in occisione ꝓpriorum filiorū. Nam postquā Herodi odiū filiorum suorum, quos de Mariamne susceperat, innotuit: Antipatrum, quē prius è ciuitate expulerat, aliis prætulit. Hic Antipater apud Herodē multas cōfinxit criminationes contra fratres, & cunctos patris familiares pecunia corrupit, & tantis suasionib. & blāditiis patri obrepsit, vt etiam Herodes de filiorū morte cogitaret: quaꝓpter Alexandrū quidem secū Romam pater abstractū veneni sibi dati reū apud Cæsarē postulauit. Alexander vero optim⁹ Rhetor, & eloquentia ꝑfulgens se defendit, & ꝙ pater de morte eorū machinaretur dixit, & tandē Cæsar decrevit, ꝙ adolescentes patri in omnib. obedirent, & ipse regnū cui vellet relinqueret. Quare Herodes domū reuersus omnes tres filios reges corā populo declarauit: sed ita de nouo delationib. rex cōmotus Alexandrū correptum in vincula cōiecit, & in amicos suos tormenta porrexit, de quibus multi tacite moriebātur: alii vero, quibus mendaciū impatientia doloris extorsit, eū cum fratre suo cogitasse dixerūt. Alexāder igitur patris suspicionem arbitratus nullo modo posse aboleri, vltro malis assentiendū putauit, & quatuor libros cōponens de insidiis, quibus criminatus erat patrē, multos se habere socios huiusmodi malorū participes perscribit: ante omnes autē Pherorā fratrem Herodis, qui specialiter ad instigationem Antipatri apud Herodem Alexandro detrahebant. Cumq; libri iam essent in manibus Herodis, venit Archelaus Cappadocum rex, socer Alexandri, metuens genero suo & filiæ suæ, quibus etiā prudentissimo cōsilo succurrit regisq; minas arte dissoluit: mox enim cum eo congressus vbi nam est, inquit, exitiabilis gener

Herodes infanticida.

Saeuit in proprios filios.

Indictio quid.

Archelai Cappadocū regis prudens factū.

gener meus? aut vbi parricidiale caput aſpiciam quod manibus meis lacerabo: addamq́; filiam meam bono marito. Miror autem & patientiam tuam, cuius periculum agitur, quòd adhuc viuit Alexander: eò namque ita ex Cappadocia properãs veniebam, & qui & illum reperirem olim dediſſe ſupplicium, & de filia tecũ quæſtionem haberẽ: quam vitæ atq; dignitatum contemplatione illi deſponderam, at nunc de vtroq; nobis conſulendum eſt: licet nimiùm pater ſis, & ad puniendũ inſidiatorẽ filium minus fortis. Permutemus dextras, & alter alterius iracũdię vicariè ſuccedamus. Talibus increpans, quamuis pertinacem, fallit Herodem: atq; ille quos Alexãder perſcripſerat libros, legendos ei præbet, ſingulisq; capitib. inſiſtẽs, cum eo deliberabat. Vnde occaſionẽ ſui conſilii nactus Archelaus, paullatim cauſas in eos, qui ſcriptis continebantur & in Pheroram, contulit. Cumq́; credere ſibi regem videret, conſiderãdum eſt, inquit, ne fortè adoleſcentulus tot nequiſſimorũ inſidiis circumveniatur, non tu ab adoleſcentulo. nec .n. apparere video cauſſam, cur in tantum rueret ſcelus, qui & nunc regno potiretur, & ſucceſſionẽ regni ſperaret, niſi aliquos haberet huiuſmodi perſuaſionis auctores, qui ad deteriorẽ partem lubricum ętatis impellerent: ab eiuſmodi namq; hominibus, non ſolùm adoleſcentulos falli, verum etiã ſenes domusq; clariſſimas totaq; regna ſolere ſubuerti. Conſentiebat dictis Herodes, iramq́; paullatim remittebat in Alexãdrum, & iñ Pheroram excitabatur: namq; hoc erat librorum quatuor argumentũ. Simulabat etiam Archelaus filiã ſuam ſe abducturum, eò q; Alexander ad talia enormia conſenſit: Vnde Herodes tandem compellitur pro filio, vt mulierem non auferat, deprecari. Archelaus igitur ſic conſilio calidiſſimo omnib. in gratiam reformatis, magnis honoratus munerib. ab Herode receſſit. Poſt hęc quidã nomine Eurycles in Iudæam venit, & nimis familiaris effectus Herodi, tantùm cum Antipatro ordinauit apud Herodem, quòd Herodes ambos filios Alexandrum videlicet, & Ariſtobulum mandauit occidi. Antipatrum igitur, cùm iam ſine controuerſia ſe ſucceſſorem regni ſperaret, intolerabile odium gentis excepit: nihilominusq́; timor eum nõ mediocris ſollicitabat, creſcẽte ſobole peremptorũ. Vnde ipſe multitudinem prolis regię perpendens, quoniã pater eius nouem habuit vxores, de quarum ſeptem ipſe ſuſceperat filios & filias, vt regnum ei obueniat, patrem veneno conatur inficere: quod vbi Herodi detectũ eſt, ipſe Antipatrũ in vincula coniecit, ſcribẽns de eo Imperatori. Audiens Imperator, q; Herodes filios ſuos occidiſſet, dixiſſe fertur: Mallẽ eſſe Herodis porcus, quàm filius: quia ſicut proſelytus parcit porcis, & filios occidit. Aliqui tamen dicunt, q; Imperator hæc verba non protulit, ſed quidã de aſtantib. ſibi. Interea Herodes iam ſeptuagenarius morbo grauatur: vnde febribus, prurigine, coli tormentis, intercutis inflatione, membrorũ omnium contractione, & ex putredine teſticulorũ, vermium ſcaturitione, cotidie fatigatus morti vicinus nefarium opus excogitauit. Collectos .n. vniuſcuiuſq; vici ex omni Iudæa nobiliores in locũ, cui nomen eſt Hippodromus cõcludi præcepit, & mandauit, q;, quando ipſe animã exhalaret, illi occiderentur: quatenus omnis Iudæa, ſi non ex morte ſua, ſuorũ tamen morte nobiliũ, in die obitus ſui plangeret. Poſt hoc quadã die ex impatiẽtia doloris ſe-ipſum tentauit occidere, ſed à quodã de aſtantibus ſibi impeditus eſt: & inde tumultus ortus eſt, quaſi rex mortuus eſſet. Quod percipiens Antipater in carcere, cuſtodib. carceris pecuniã promiſit, vt eum abſoluerent. Cuſtodes verò ſibi non fauentes hoc Herodi retulerunt: & nuncii iam reuerſi erant à Cæſare, qui retulerunt epiſtolas, in quibus ſcripſit Auguſtus, Antipatrum morte damnandũ, niſi pater mallet eum mittere in exſilium. Quare Herodes Antipatrum iuſſit occidi, & renouato teſtamento Archelaum filium ſuũ poſt ſe regnum conſtituens, ſalua Cæſaris confirmatione, quinto die, poſtquam Antipater occiſus eſt, ipſe Herodes moritur, anno regni ſui 37. Nat. Dom. 7. Hic Herodes ciuitatẽ antiquiſſimã Dor nomine, & poſtea turris Stratonis dictã, in honorẽ Auguſti Cæſaris Cæſaream appellauit. Poſt mortẽ Herodis Cæſar mediã partem regni ſub Tetrarchię nomine dedit Archelao, etiã regem eum ſi ſe dignũ pręberet ſe facturũ promittens: reliquam verò dimidiã partem regni in duas tetrarchias diuiſit, vnã Philippo, alterã Herodi cognomento Antipas, filio Herodis, diſtribuẽs,

Herodes aſtutè circumuenitur.

Archelaus R. Cappadocum domum redit.

Herodis machinatio.

Iocus Auguſti Cæſaris de Herodis parricidio.

Antipater occiditur.

Herodis mors.

Archelaus relegatur. Sed Archela⁹ suis subditis crudeliter abusus apud Cæsarē, nono principat⁹ sui anno accusatur, & Viennā Galliç ciuitatē in exsiliū pellitur, & patrimoniū suum thesauris Cæsari adiudicatur. *Mors Augusti.* Anno Octauiani Augusti LVI. solis defectio facta est, & ipse Augustus anno ætatis LXXVI. moritur & in campo Martio sepelitur.

CAPVT II.

Tiberius Imp. TIberius annis regnauit XXIII. vel XXII. Et anno eius quarto Ouid. in exilio moritur, & petiit in vita sua post mortem ossa sua Romam deferri, & epitaphium huiusmodi sepulchro suo superscribi:

Lib. 3. de Trist. eleg. 3.

Hic ego qui iaceo tenerorum lusor amorum,
Ingenio perij Naso poeta meo.
At tibi, qui transis, non sit graue, quisquis amasti,
Dicere, Nasonis molliter ossa cubent.

Tiberi⁹ Cęsar, anno imperii sui nono, Drusū fecit regni sui consortē: sed Drusus anno sequēte veneno periit. *Drusus veneno necatur.* Vbi sciendū, ꝙ Tiberi⁹ & Drusus erant filii Liuię, videl. mulieris cuiusdā, quā Augustus marito eiusdē consentiēte, ꝓpria vxore abiecta, sibi copulauerat in vxorē. *Pilatus præfectus Iudææ.* Tiberi⁹ imperii sui anno XII. mittit Pilatū in Iudęā ad procurandā prouinciā, qui de nocte introduxit imagines Cęsaris in Ierusalē: ꝙ popul⁹ ęgrè ferens statuas petiuit auferri. Pilatus militib. armatis populū circumdans eis mortē minabatur: quib⁹ colla prębentib. Pilatus populi religionē admiratus, statuas iubebat auferri. Posthæc Pilatus sacrū thesaurū, qui apud eos Corban nominatur, iussit ad inductionē aquarū à stadiis trecentis adducendarū expendi. Vnde tumultus magnus est exortus: quē vi militū armatorū, sub vestibus priuatis multitudini immixtorū, fustib. & nō gladiis, cōtra populū vti pręceptū habentiū, nō tamen sine cęde, sedauit. Istis tēporibus quidā artifex vitri tēperamentū excogitauit, vt vitrū esset flexibile, & ductile, quē Tiberius, postquā se solū hanc artem *Origo vitri.* scire iuramēto firmauerat, fecit decollari: ne vitri vasa ꝓ aureis optarētur. Vitri quidē origo in parte Syrię, q̄ Phœnice vocatur, & est Iudęę finitima, incepisse dicitur. Vnde Belus amnis est ibi surgens in palude, in cuius litore, dū mercatores sparsim epulas pararēt, glebas ꝓ igne sustentando intra naues subdiderūt: quibus accēsis, permixta arena litoris trāslucentis noui liquoris rebus fluxisse dicitur, & hanc fuisse originē vitri. *Pilati litera de miraculis Christi.* Post passionē Christi Pilat⁹ scripsit Tiberio de miraculis, q̄ Christus fecit, & de resurrectione & ascensione eius in cœlū: & ꝙ à multis ꝓ Deo coleretur. Quæ omnia Tiberius senatui recitans, voluit vt Christus ꝓ Deo coleretur. Sed senat⁹ indignāter suscipiēs hoc, voluit ꝙ Tiberius magis hanc gloriā in seipsū retorqueret: & cū hoc, ꝙ omnes Christū colentes exterminarentur ab vbe, decreuit. Tiberius vero accusatorib. Christianor. mortem cōminatus est, & multos eorū, etiā nobiles Romanos, & aliquos ex eis, certis occasionib. ipsis impositis, interfecit. *Fabula de Tiberio a fluxu ventris liberato.* Et dicunt quidā, ꝙ ipse Tiberius, quādo inspexit imaginē Christi in sudario, ꝙ Veronia fœmina Romā attulit, à fluxu ventris & torsione viscerū senatus sit, & ꝙ Pilatū propter iniustū iudicium, ꝙ fecit in Christo, exilio damnauerit. Certū tamē esse diciur, ꝙ Pilatus, in multas calamitates incidēs se ꝓpria manu occidit. Anno II. post passionem Dn. Seianus pręfectus Tiberii, qui apud eū plurimū poterat, ipsum instātissimè hortatur, vt gentē deleat Iudęor. *Agrippa Romam adit.* Agrippas filius Aristobuli filii Herodis venit Romā ad Tiberium, Herodem Antipā accusaturus: sed tamen non erat recept⁹ a Cęsare. Ipse Romę residebat, & aliquorū potentiū notitias ambiens, maximis colebat officiis Caiū Germanici filiū, cum adhuc priuatus esset. *Prædicit Caio imperium.* Accidit itaq; quadā die, ꝙ Agrippa sedens cum Caio in cōuiuio dixit ei, quod ipse in breui mortuo Tiberio fieret Imperator: ꝙ cum per vnū de astantib. relatum fuit ad Tiberiū, ipse mandauit Agrippā concludi in carcerē, & sic sub grandi ærumna per 6. *Detinetur in carcere.* menses vsq; ad mortē Tiberii detētus est & Tiberius veneno intoxicatus in Campaniā decessit. *C. Caligula Imp.* Caius Caligula imperauit annis IV. mensib. X. hic absoluit à vinculis Agrippā, & tetrarchiā Philippi, quoniā ille decesserat, ei dedit, ipsumq; regem appellauit. Quod ęgrè ferens Herodes Antipas, instigāte Herodiade, & impropera nte sibi socordiā, dicendo: quia ꝓpter id, quod nollet ad Cęsarem nauigare, careret potestate maiore, *Herodes Antipas nauigat Romam.* Romam nauigauit, & cum venit ad Caium, ob auaritiam vehementer increpatus est: Et deinde cum secutus Agrippa, ipsum in multis

accuſauit: quare cum Herodiade vxore ſua fugit in Hiſpaniam, & ibi peregrè defunctus eſt: & Cajus tetrarchiam ejus Agrippæ adiecit. Et iſte eſt Herodes, qui Iohannem Baptiſtam fecit decollari. *Moritur.* Vnde poſt mortem Iohannis, vt quidam ſcribunt, commiſſum eſt prælium inter iſtum Herodem, & Aretam regem Arabum, cujus filia erat Herodias: & voluit pater vindicare filiæ ignominiam, quoniam Herodes eam à Philippo abduxerat, & in eodem Areta vicit Herodem. Hic Herodes condidit in Iudæa Tiberiadem ciuitatem in honorem Tiberij Cæſaris: *Cōdidit Tiberiadem vrbem.* Cajus ſeipſum inter Deos retulit: Mennij reguli vxorem duxit, impellens eum, vt vxoris ſuæ patrem ſe ſcriberet. Item ſorores ſuas, quibus ſtuprum intulerat, exilio damnauit. Cajus omnia loca Iudæorum ad religionem eis conſtructa, ab Alexandria vſq; Ieroſolymam, ſtatuis & ſignis prophanauit. Vnde per præfectum Syriæ Petronium ſtatuam Iouis in templo Ieroſolymis erexit: quia Iudæi ſtatuas ſibi nō decernebant. *Statua Iouis collocatur in templo Iudaico.* Et ipſe anno ætatis ſuæ XX. à ſuis occiſus eſt. Sub eo Philo diſertiſſimus Iudæorum, *Philo.* qui quamuis Iudæus eſſet, Chriſtianos in libris ſuis commendat, cum legationis officio fungeretur Romæ occiſus eſt.

Claudius imperauit annis XIV. menſib. VI. *Claudius Imp.* Huius anno ſecundo Petrus primò venit Romam. Claudius anno imperij ſui quarto de Britannijs triumphauit, & Orcades inſulas Romano adjecit imperio. Idē dedit Agrippæ omnia, quæ Auguſtus conceſſerat Herodi auo ſuo: & cum hoc regnū, quod Lyſaniæ vocatur, adjecit ei. Item ipſe Iudæos ab vrbe depulit, Paulo Apoſtolo prædicāte in Aſia: vnde multis Iudæis diſperſis per partes Aſię, Aquila & Priſcilla Paulo adhęſerūt. Et poſt hoc in feſto Paſchatos ſub Cumano procuratore Iudæę, Ieroſolymis cōmota ſeditione, XXX. millia Iudæorū perierunt. *Seditio mota Ieroſolymis.* Anno Dn. XLIX. Herodes Agrippa Iacobū fratrem Iohannis Euangeliſtæ fecit decollari, & Petrum incarcerauit: & poſt hoc cùm veniſſet Cęſareā, & ſibi diuinos vendicaret honores, ab angelo percuſſus eſt, & ſcaturiens vermibus ibidē mortuus eſt. Tunc Claudius regnum ejus redegit in prouinciam: in cujus procurationem miſſus eſt Felix: ſub quo quidam Ægyptius Magus congregauit ad XXX. millia Iudæorum, quaſi Propheta concitās eos cōtra Romanos: ſed Felix eo fugato multos ex eis captiuauit, & multos occidit. Poſt mortē Felicis miſſus Portius Feſtus regere prouinciā: à quo Paulus appellauit ad Cæſarem. Claudius occidit vxorē ſuam, & accepit in vxorem Agrippinā matrem Neronis, quę tandē intoxicauit eū veneno, & inde mortuus eſt. *Claudij Imp. mors.* Sub eo inuēti ſunt Romæ ciues Romani ſexiesdecies centena millia, nongenta & quadraginta vnū millia.

CAPVT III.

NEro imperauit annis XII. menſib. IIX. *Nero Imp.* Hic peſſim⁹ erat: nō verebatur cū matre & ſorore cōcumbere, quas poſtea tamē occidit: aureis retib. piſcabatur: Primus perſecutionē Chriſtianis intulit: *Perſequitur Chriſtianos.* Petrū & Paulum Apoſtolos occidit. Iacobus minor ſub eo Ieroſolymis lapidatus eſt: ſimiliter & Marcus Euāgeliſta Alexandrię occiditur. Anno ejus IX. Perſius Poëta moritur: & ſequenti annò Lucanus Poëta Cordubēſis, quamuis nō verè inter Poëtas cōputetur, quia ſolas cōſcripſit verſib. hiſtorias, in cōiuratione Piſana deprehēſus, inciſione venarū, quas in brachio prębuit, moritur. Et Seneca patruus Lucani, & prçceptor Neronis ſimili modo perijt, *Seneca Philoſophus.* Nerone eū mortis genus, quod vellet, eligere cogente: Ipſe plures epiſtolas Paulo Apoſtolo, & Paulus ſibi direxit. Vnde Auguſtin. VI. de ciuit. Dei, de Seneca ſic dicit: *cap. 10. & 11.* Seneca temporibus Apoſtolorum claruiſſe inuenitur & librum contra ſuperſtitiones ædidit, in quo damnat culturam Deorū, & de Iudæis dicit ibidem, quòd Sabbata inutiliter cuſtodiunt, quia per illos ſingulos ſeptem dies interpoſitos, ſeptimam ferè ætatis ſuæ partem perdant vacando, & multa in tempore vrgentia nō agendo lædantur: Chriſtianos tamen, jam tunc Iudæis inimiciſſimos, in neutram partem commemorare auſus eſt, ne vel laudaret contra ſuæ patriæ veterem conſuetudinem, vel reprehenderet contra propriam forſitan voluntatem. De illis ſanè Iudæis cum loqueretur, ait: Cum interim eo vſque ſceleratiſſimæ gentis conſuetudo conualuit, vt per omnes terras recepta ſit, victi victoribus leges dederunt. Mirabatur hæc dicens, & quid diuinitus ageretur, ignorans. Subiecit plenam ſententiam, qua ſignificaret, quid de illorum Sacramentorum ratione,

ſentiret. Ait enim: illi tamen cauſſas ritus ſui nouerunt, & maior pars populi facit, quod cur faciat, ignorat. Hæc Auguſtinus. Et Lucanus de ipſis Iudæis ſic dicit, quòd ſeruiant incerto Deo. Vnde ſic ſcribit:

2 lib. Pharſal.

Cappadoces mea ſigna timent, & dedita ſacris
Incerti Iudæa Dei.

Iudæi rebellant Romanis.

Sub Nerone Iudæi Romano Imperio rebellabant: milites Romanorum in cuſtodijs poſitos occidunt: quare gentes vndiq; ſæuiunt in Iudæos, & occidunt vndique ſecum commorantes. Vnde in Cæſerea vltra XX. millia Iudæorum perierunt: in Scythopoli XIII. millia: in Alexādria L. millia: in Ioppe IIX. millia quadringenti: in monte Aſamon II. millia: in Damaſco X. millia. Propter has clades miſit Nero Veſpaſianum in Iudęam cum exercitu magno, qui Titum filium ſuum miſit Alexandriā, vt inde exercitum quintæ & decimæ legionis moueret. Interim Iudæi contra Aſcalonem proceſſerunt à Ieruſalem, itinere ſeptingētorum viginti ſtadiorum à Ieroſolymis diſtantem, vbi eorum X. millia proſtrati ſunt, cæteris in Idumæam refugientibus. Poſt hæc iterum octo millia proſtrata ſunt. Veſpaſianus igitur & Titus cum legionibus in Galilæam venientes, Iotapatam ciuitatem munitiſſimam obſederunt, cui Ioſippus, ſeu Ioſephus, qui poſtea ſcripſit hiſtoriam de euerſione Ieruſalem & Iudæorum per Titum facta à Iudæis, præfectus erat. Etenim Iotapata paulò minus tota rupes erat, ex alijs quidam partibus vndiq; vallibus immenſis præceps: vt altitudinem ejus oculis deprehendere cupientium aſpectus ante deficiat: ab vna verò tantum Boreæ parte adiri poterat: vbi per tranſuerſum latus deſinentis montis ædificata erat. Quare Veſpaſianus aggerem fieri præcepit, quo ferè cum maximo labore propugnaculis adæquato, Ioſippus convocatis fabris murum extolli altiùs præcepit. Cùm verò Romani ipſos à labore ſagittis arcerent, Ioſippus contra ſudibus fixis, per eos coria boum extendi præcepit, quæ emiſſos tormento lapides ſinuata ſuſciperent, quibuſq; repulſa tela cętera delaberētur, & ignis humore langueſcerent, ad XX. cubitorum altitudinem murum altius Romanis ignorantibus erexit. Vnde Romanis jam ſe intra ciuitatem eſſe credentibus, noui muri obſtaculum magnum * comparauit. Vnde Veſpaſianus ciuitatem ſe capturum victualium penuria ſtatuit, & puteis prope ciuitatem exiſtentibus jam exhauſtis, Romani credebant ciues ipſos ſiti deficere: Ioſippus autem vt hanc ſpem eis frangeret, juſſit quam plurimos per murorum rimas demerſa vndis atque humida veſtimenta ſuſpendere, vt omnes aqua repente perfluerent: ex quo Romanis mœror ſimul ac timor erat, cùm tantùm aquæ viderent eos ludibrio conſumere, quos potius indigere credebant. Inter hoc Ioſippus per quandam vallem deviām ſingula vſui neceſſaria de nocte cautè fecit adduci. Vnde mandauit commeantibus pro his, vt plerumque ad excubias reperent terga velleribus tecti, quaſi qui eos nocte vidiſſent, canum ſimilitudine fallerentur, idq; factum eſt, donec ejus fraudem vigiles perſenſerunt. Poſt hæc Ioſippus de ſalute ciuitatis deſperans, cū pugnaciſſimis egreſſus, diſiectis cūſtodibus, vſque ad Romanorum caſtra excurrebat, & ſic per dies aliquot à bellis non ceſſauit. Vnde Veſpaſianus armatis imperat, vt impetum Iudæorum declinent: ne cum hominibus mortis auidis manum conſerant: nihil fortiùs aſſerens deſperatis: Romanos quidem cautiùs oportere quærere victoriam, augendæ poſſeſſionis cauſa, non ex neceſſitate bellantes. Veſpaſianus igitur cum propè jam muris nouis aggeres æquarentur, arietem admoueri præcepit. Eſt autem aries, immenſa materia, malo nauis aſſimilis; cujus ſummum graui ferro ſolidatum eſt, in arietis effigiem fabricato, vnde etiam nomen accepit. Pendet autem funibus medius ex trabe alia, velut ex trutina, palis vtrinque fultus, benè fundatis, retorſum autē magna virorum multitudine repulſus, ijſdemque rurſus impellentibus ſimul miſſus, in fronte prominente ferro mœnia percutit, nec eſt vlla tam valida turris, aut murorum ambitus latus adeò, vt etſi priores ictus fortiter ſuſtinuerit, aſſiduos vincat. Ioſippus igitur ſaccos paleis completos ſuos, quà ſemper impetum arietis ferire viderent, demittere juſſit ex muro, vt eo modo ictus errarent, aut etiam excepta vulnera laxitas fruſtraretur: ſed Romani econtra proceris contis in ſummitate acutis falcibus firma-

Veſpaſianus amandatur in Iudæam.

Iotapata obſeſſa.

Ioſephus ſcriptor belli Iudaici.

Iotapata obſidetur.

Strategema.

Excurſus.

Verba Ioſephi lib. 3. ca. 9 de bello Iudaico.

Aries inſtrumētum bellicum.

firmatis adhibitis ſaccos abſciderunt. Vnde Ioſippus tandem totum quod aridæ materię habuit accendens, machinas & ꝓpugnacula Romanorum concremauit. tandem tamẽ cum Iudęi tota nocte igne, ferro, & ſaxis ſe defendiſſent murus continuis ictibus ceſſit. Cumq́; die facto Romani ciuitatem capere ſe arbitrarentur, pontes appoſuerunt: Ioſippus verò eos muro approximantes oleo feruenti perfundi fecit: vnde plurimi ceciderunt. Mulieribus igitur in domibus concluſis, ne ſuorum animas miſericordia effœminarent, ſenibuſque obſtructis auribus ne clamore terrerentur, juxta murum integrum ordinatis, Ioſippus murum ruptum cum fortioribus defendens, Romanis per pontes jam intrare volentibus, fœnograeco cocto pontium tabulata perfudit: vnde nec fugientium quiſquam, nec aggredientium firmo potuit inniti veſtigio: Quare Veſpaſianus tres turres quinquaginta pedum altitudinis jubet erigi ferro vndique tectas, & ſic arcendo Iudæos à muro ſagittis quadrageſimo ſeptimo die obſidionis, Kalend. Iunij XIII. anno Neronis cepit Iotapatam, & capti ſunt Iudæorum mille ducenti: quadraginta verò millia connumerata ſunt excidij tempore pugniſque ſuperioribus mortuorum: multi tamen ad ſpeluncas confugerunt. Et cùm iſta Ieroſolymis audita ſunt, nunquam lamenta ceſſabant per dies XXX. magnaque mercede conducebantur tibicines næniarum. Ioſippus tamen quodam fortunæ fretus auxilio, ſeſe per medios hoſtes ſurripuit, & in quendam profundum puteum ſaltu demiſſus eſt, cui amplus ſub terra meatus annexus erat, & ibidem XL. viros inſignes inuenit latitantes, ſed Ioſippus ſtatim proditus eſt. Vnde Veſpaſianus miſit duos chiliarchos ad puteum, vt Ioſippum vocarent pacem ſibi promittentes: ipſe verò timens, quòd magis ad pœnam vocaretur, quàm ad gratiam, eis non conſenſit. Vnde Veſpaſianus deſiderans eum capere viuum tertium miſit ad eum, cui nomen Nicanor erat. Cùm verò Ioſippus, poſt multas promiſſiones & minas, conſenſum præbuit exeundi, illi, qui ſecum latitabant, eum occidere voluerunt: improperantes ei, quomodò ipſe multis pro libertate mori perſuaſit, modò tanquam proditor ad Romanos exiret. Cumque ſeipſos occidendos magis, quàm ad Romanos exire arbitrarentur, Ioſippus diuerſis perſuaſionibus ipſos alloquitur. Et quid enim tantopere, inquit, ô ſocij propriæ necis auidi ſumus? quis nos metus prohibet ad Romanos adſcendere? nempe, mortis? Ergo quæ ab hoſtibus dubiè ſuſpecta formidini eſt, eam certam nobis irrogabimus? Verùm ſeruitutem dicet aliquis? Valdè quidem nunc liberi ſumus. At viri fortis eſt ſemetipſum occidere? Imò verò ignauiſſimi, quantùm opinor. Nam & gubernatorem timidiſſimũ puto, qui tempeſtatem metuens, ante vim turbinis nauem ſponte ſubmergit. Quinetiam propria manu perire, à communi omnium animalium natura diſcrepat, eoq; modo in creatorem noſtrum Deum ſummum ſcelus admittitur. Quorum verò manus in ſeipſos inſaniuerint, eorũ animas tenebroſior Orcus ſuſcipiet. Cumque Ioſippus his verbis & alijs perſuaſionibus plurimis nihil proficeret, quin ipſi ſibi gladijs occurrerent jam volentes eum occidere, ipſe Dei fretus prouidentia ſalutem mittit in periculum. Et quoniam mori decretum eſt, inquit, agite cædes mutuas ſortiamur, & cui obtigerit manu ſequentis occumbat: atq; ita omniũ fortuna perambulet, neq; ſua ſe quis dextera feriat, injuſtum enim eſt cæteris interemptis, ex alijs quenquam, ſi pœnituerit, ſaluum eſſe. Viſus eſt vera dicere, & quod perſuaſit agitur: ita quòd tãdem occiſis cæteris, ipſe Ioſippus ſolus cum vno ſuperfuit, cui fide interpoſita perſuaſit, vt viuerẽt, & ſic hoc modo ſaluatus adſcendit. Cùm igitur Veſpaſiano præſentatur Ioſippus, & ipſe ſe Romam deſtinandum Imperatori intellexit, Veſpaſiano, audiente Tito & duob. amicis ſuis, ſolus ſecretè dixit, q̃ Nerone in breui decedente, Veſpaſianus fieret Imp. & ſi ſic non eueniret ſupplicia propter mendacium eſſet ſubire paratus. Inſuper adjecit, quod Iatapatenis pręlixiſſet poſt XLVII. diem inceptę obſidionis excidiũ ſe paſſuros, & ſeipſum viuum à Romanis cuſtodiendum. Erat enim interpretandis ſomnijs idoneus, & conjecturare, quę diuinitus dicerẽtur, ſciebat. Et licet Veſpaſianus fidem ad verba Ioſippi nõ adhiberet, ipſumq; ſalutis gratia cõminiſci ęſtimaret: tamẽ à cõcaptiuis informatus quodãmodo, ejus verba credibilia fore cõcepit, & in vinculis detineri

Iudaeorum constantia in defendenda Iotapata.

Iotapata capta.

Ioſippus elabitur.

Gratiã inuenit apud Veſpaſianũ.

Oratio Ioſippi.

Carnificis loco habebatur is, qui ſe vulneraſſet, vt moreretur. Sextus Pomp. lib. de lingua Latina.

Conſilium Ioſippi de mutua cæde.

Ioſippus Veſpaſiano prædicit Imp.

Detinetur in vinculis.

præcepit. Interim quòd Vespasianus Iotapatam obsedit, misit duces exercitus per circuitum, & cepit omnes ciuitates Galilææ, & occisi sunt, & perierunt de Iudæis durante obsidione, & post eam LXI. millia & vltra præter illos capti sunt, de quibus MCC. jussit Vespasianus occidi, qui caussa belli & dissensionis fuerunt: VI. millia fortissimorum juuenum Romam Neroni transmisit, & XXX. millia & quadringentos vendidit: præter illos, quos dedit Agrippæ, qui regnauit in Chalcedone, & fuit filius Agrippæ, quem Cajus regem fecerat, & iste etiam vendidit eos. Erat autem quidam nomine Iohânes, qui quoddam municipium Galilçæ tenuit, quod dicebatur Giscala. Hic cum exercitum Romanum contra se venire conspexit, nocte versus Ierosolymam fugit, animosq; juuenum contra Romanos excitauit ad bellum: licet prudentiores & seniores aliud sentirent. Post hoc plurimi de partibus circumiacentibus Ierosolymam confluebant, cuncta latrocinij genera per territorium circumquaque exercentes, ita vt tandem populus eis minimè resistere posset, & hos Iosephus seditiosos aliquando zelotas nominat, & istorum capitaneus iste Iohannes factus est. Cumq; Ananus Pontifex & populus eis resistere conabantur, Iohannes misit ad Idumæos, vt ei in auxilium venirent. Vnde subitò Idumæorum circa XX. millia venerunt Ierosolymam, metropolim liberare cupientes: quorum aduentum Ananus Pontifex audiens, portas claudi jussit, sed per seditiosos eis de nocte clam intromissis, de populo IIX. millia quingenti trucidati sunt, & Ananus Pōtifex cum alijs sacerdotibus occisus est: & sic tota ciuitas latronibus & seditiosis est repleta, & iterum deinde in ciuitate XII. millia hominum interemta sunt. Istis sic gestis, Vespasianus Cæsaream reuertitur, & cum ibi quomodo versus Ierosolymā moueret exercitum, ordinaret, Nero peremtus nunciatur. Nam cum Senatus malitiam Neronis diutiùs ferre non posset, ipsum per vrbem nudum furcam portaturum flagellisque cædendum publicè duci decreuit, & post hoc eum de quodam saxo præcipitādum, sicq; cum ignominia moriturum. Quo comperto, Nero de nocte fugit ab vrbe cum duobus nequitiæ suæ consortibus, & in fuga seipsum gladio transfixit. Nonnulli opinantur Neronem non occisum, sed occultatum, & eum in illa ætatis forma, qua fuit occultatus, futurum esse Antichristum. Sed falsa est opinio, teste Augustino XX. de ciuitate Dei. Sub Nerone passi sunt Vitalis, & Geruasius ac Prothasius filius ejus, S. Nazarius, Celsus puer, & plures alij. Post mortem Neronis quidam duces Romani exercitus se de imperio intromittere tentauerunt. Vnde Galba reuersus ab Hispania Imperatorem se fecit, sed Romę statim in foro necatus est. Deinde Otho quidam suscepit imperium & per tres menses rempublicam gubernabat: Deinde Vitellius cum exercitu maximo à Germania veniens Imperator factus est, & ipse Sabinum filium Vespasiani occidit, Domitiano cum multis nobilibus ab vrbe fugato. Et cum Vespasianus istos varios Reipublicæ successus audiret, Ierosolymam proficisci distulit, & Romam se transferre deliberabat, quod & si temporis oportunitas, puta hyemis, eum non ꝓhibuisset, vtique perfecisset. Cumq; rectores exercitus hos casus sinistros reipublicæ perpendunt, Vespasianum nituntur facere Imperatorem: & cùm ipse recusaret ipsi minabantur sibi interitum, nisi viuere vellet vt dignus. Tandem persuasionibus eorum acquiescens Imperium sumsit, & Iosippum à vinculis absoluit, ejusque sapientiam cunctis principibus suis indicauit, & deinceps eum in consilijs suis, tanquam virum prudentem, semper habebat. Hinc statim fama per partes Orientis euolabat, quòd Vespasianus esset factus Imperator: quare singulæ ciuitates coronas & gratulatoria dona sibi destinabant. Interea aliud bellum Ierosolymis excitatur. Erat enim quidam nomine Simon Gioræ filius, patria Gerasenus: hic existens princeps latronum, qui occupauerant Massadam, comperta morte Anani Pontificis, congregauit viros nequissimos exercitum magnum, & processit contra Ierosolymam: contra hunc processerunt seditiosi ad bellum, & Simon præualuit. Vnde post contentiones plurimas, seditiosis Ierosolymis inter se dissidētibus, ab vna parte eorum Simon cum suis intromissus est in ciuitatem, & sic bellum in ciuitate commissum est. Vespasianus igitur vnum de Rectoribus exercitus Mutianum nomine cum magna parte exercitus præ-

Galilæa subacta. — *Iohannes seditiosus.* — *Idumæos in auxilium vocat.* — *Ananus Pontifex occiditur.* — *Neronis mors.* — *cap. 19.* — *Dissidium de imperio.* — *Vespasianus designatur Imperator.* — *Simon filius Gioræ.* — *Bellum intestinū Hierosolymæ.*

tus præmisit Romam: qui Romam veniens, adiutorio populi suffultus, Vitellium superauit, & Domitianum filium Vespasiani rectorem reipublicæ vsque ad patris aduentum insinuauit. Vespasianus verò ab Alexandria Romam profecturus Titum filium suum cum reliquo exercitu misit Ierosolymam.

Titus Hierosolymam inuestitur.

CAPVT IV.

VEspasianus Romam veniens omnibus paratis imperauit annis x. mensib. xi.

Vespasianus Imp.

Titus verò cum IV. legionibus Ierosolymam properat, & tunc seditiosi intra ciuitatem diuisi erant in tres partes: quarum vnius Simon capitaneus erat: alterius partis Iohannes, & tertiæ partis Eleazarus, socius Iohannis, capitanei fuerunt: quibus intra ciuitatem bella gerentibus, plurimæ domus cum frumento, quod non paucis annis suffecisset obsessis, igne consumptæ sunt.

Triumuiri in Vrbe Ierosolyma.

Duæ igitur legiones de exercitu Titi castrametatæ sunt ad septem stadia propè ciuitatem & quinta legio per tria stadia retrorsum, ambæ à Septentrione: & decima legio sexto stadio castra posuit ab Ierosolymis in monte Elæon, inter quem & ciuitatem est vallis Cedron.

Hierosolyma à Romanis obsidetur.

Hæc videntes seditiosi intra ciuitatem perterriti iniere concordiam vnanimiter contra Romanos, & armati simul prosilientes è portis decimam legionem in instauratione castrorum, armis depositis, ex improuiso fortiter inuadunt, & omnes conuertunt in fugam. Deinde post meridiem iterum Iudæis irruentibus in eos, Titus cum paucis in ascensu montis, reliquis fugientibus, in tantum eis restitit, quòd Iudæi animositatem ejus non ferentes ex vtroque latere ab eo declinabant, & alios fugientes insequuntur.

Eruptio ex Vrbe.

Titus verò ipsos adhuc à latere aggressus ipsorum impetum præpediebat: ita quòd illo die Titus in persona sua totam legionem, bis à periculo liberauit.

Titi fortitudo.

Et demum in festo Paschæ dum multitudo cõgregata erat in ciuitate, Titus duxit exercitum ad duo stadia prope ciuitatem. Inter hæc dissensio seditiosorum, quæ prius erat trifaria, iterum fit bipartita. Vnde Iohannes cum suis templum occupat, habens secum sex millia armatorum. Simon verò tenens partem ciuitatis superiorem, habuit secum x. millia armatorum præter Idumæos, qui erant v. millia.

Ioannes & Simon antesignani duces.

Bellum inter se continuè exercent, donec Romani, destructis suburbanis, murum arietibus impellunt: tunc iterum seditiosi ad concordiam redierunt. Ierosolyma quidem sic erat condita: ipsa super duos colles erat structa, contrarijs frontibus se adspicientes, interueniente valle discretos in quam domus creberrimæ desinebant.

Situs Hierosolymæ.

Collis verò, in quo superior ciuitas fuerat, multo excelsior est, & prolixitate directior: alter verò collis vocatus Acra inferiorem continebat ciuitatem, & vndique decliuior est. Contra hunc tertius collis est, natura humilior, quam Acra, aliaque lata valle diuisus, quem multitudo exuberans extra mœnia ciuitatis incoluit, & rex Agrippa muro cinxit. Vnde pars illa patria voce Bezetha est dicta, id est, noua ciuitas.

Bezetha

Iste murus habuit turres nonaginta solidas & plenas, ad xx. cubitorũ altitudinem, desuperque habentes cellas & cœnacula varia: quælibet turris habuit xx. cubitorum latitudinem, & tantam longitudinem, erantq; vnusquisque lati ac tortuosi ascensus, alterq; ab altera intervallo ducentorum cubitorum distabat. Medius autem murus ciuitatis in XIV. turres, & antiquus murus in LX. turres diuisi erant. Sic fuerunt quasi tres ciuitates, quarum quælibet alteri à septentrione adhærebat: & sic ciuitas tribus muris circumdata erat, præter in ea parte, qua vallibus invijs cingebatur, quia ibi tantum muri ambitus circumibat.

Iudæa quasi Tripolis fuit.

Omne igitur ipsius ciuitatis in gyro spacium XXXIII. stadijs finiebatur.

Ambitus Hierosolymæ.

In antiquo muro versus Septentrionem & Occidẽtem, Herodes rex, vbi altitudo collis erat, quasi quidam vertex eminens, propè ad XXX. cubitos, tres turres miræ magnitudinis erexerat: quarum vna LXXX. cubitos in altitudinem surgens & in latitudine ac longitudine habens æqualiter XXV. cubitos, Hippicos à quodam amico Herodis dicebatur.

Turres in muris Hierosolymæ.

Altera in modum pilæ facta, XL. cubitos habens in longitudine, propè ad XC. cubitos alta, Phaselus à fratre Herodis dicta. Et tertia, quinquagintaquinque cubitorũ altitudinis, XX. cubitis longa, ac latitudinis ejusdem, Mariamnes ab vxore Herodis nominabatur. Hę turres mirabili magnificẽtia in plu-

ribus ædificijs adornatæ, omnes ex marmore candido quadrato erant fabricatæ, non ex lapidibus communibus, seu quos homines portare possent: sed plerumq; ex lapidibus longitudinis xx. cubitorum, ac x. cubitos latis, nec vsquam junctura lapidum apparens singulas turres, quasi singula saxa exhibebat. His à Septentrione sic positis, intus Aula regia cōjungebatur, habens in circuitu murum xxx. cubitorum altitudinis. Templum autem conditum erat supra durissimum collem, qui vndiq; præceps erat: ab initio, quando Salomon rex ipsum ædificare cœpit, triplici etiam muro collis circumdatus erat. Titus igitur tres turres L, cubitorum altitudinis construi præcepit, quibus applicatis ad murum, stantes in muro Iudæos arcebant sagittis à muro, & tandem die xv. Nonis Maij primum murum Romani diruerunt. Cumq; ingressus fuisset Titus cum mille electis armatis, neminem de populo comprehensum permisit occidi, nec domus incendi: sed cum seditiosis si pugnare vellent sine populi detrimento, copiam dabat. Seditiosis verò pro inertia ducebatur humanitas, Titumque imbelli animo, quòd ciuitatem superiorem capere non posset, has conditiones proponere putabant, mortem populo denunciantes. Iudæi verò Tito exeunte Romanis per viarum angusta & ex ædibus obstantes, ipsos cum magna clade expulerunt: Quare per triduum Romanis iterum fortiter instantibus, quarto die Titus murum recuperat, & totam septentrionalem plagam dirimi jussit, in meridiana parte præsidijs collocatis. Iamque tertium murum expugnare cogitabat, & die quinto aggeres versus Antoniam erexit. Vnde Antonia erat in superiori ciuitate quasi castellum Herodis regis. Titus tamen populum adhuc conseruare cupiens, ipsos ad pœnitentiam per Iosippum hortabatur: sed seditiosis ipsis aures suas obturantibus, populus ad profugiendum commotus est: Quare Iohannes & Simon quoscunq; de fuga suspectos habebant de populo, continuò occidebant: diuitioribus quidem etiam manere, sicut profugere, par erat caussa pereundi. Nam quasi trāsfugere voluisset propter patrimonium quisque occidebatur. Fames autem tanta inualuit in ciuitate, vt vxores viris, & filij parentibus, & quod miserrimum, matres infantibus cibum ex ore ipso rapiebāt, & marcescentibus inter manus carissimis nemo parcebat. Vbicunque domus claudebantur sumendi cibi credebatur indicium. Vnde satellites aderant, & ruptis foribus victum jam contusum dentibus, si quos sumentes inuenerant, ex gutture penè reuocabant, ipsos faucibus strangulantes. Acerbissimos etiam cruciatus excogitabant, quibus alimenta extorquerent. Vnde multi latenter fugiunt ad Romanos: quibus tormenta diuersa ante murum sunt illata, vt illi, qui adhuc tenebant ciuitatem, ex his terrerentur: ipsi verò magis irritati familias fugitiuorum diuersis cruciatibus in muro econtra adficiebant: ita quòd Tito ista calamitas miserabilis videbatur, cùm indies singulos quingenti, nōnunquam etiam plures caperentur. Romani igitur infra xvii. dies contra civitatem quatuor aggeres erexerūt: sed Iohannes suffossa intus terra vsque ad aggeres dispositis per cuniculum sudibus, opera suspendit: illataque silua, pice ac bitumine illita, succendit, sicq; aggeres ad fossatam cadētes ignis destruxit: & sic alia ex parte Simon cum suis latenter ciuitatem egressus, aggeres ab altera parte succendit. Quapropter Titus multis habitis consilijs, tandem ciuitatem ipsam muro vndique cingi præcepit. Vnde operibus militibus distributis infra triduum murus continens stadia xL. minus vno completus est, & extra murum illum xiii. castella, quorū gyrus dena stadia continebat, ita vt celeritas operis fide careret, & sic ciuitate circummurata singulis noctibus Titus primam vigiliam: secundam Alexander vnus de principibus, & tertiam agminum duces obseruabāt. Iudæis igitur fugere nullo modo valētibus, tot fame sunt mortui, quòd sexcenta millia mortuorum è portis ejecta nunciantur: aliorum verò numerum minimè posse comprehendi, quia congesta in maximis ædibus conclusa fuerunt. Quidam enim fimum boum veterem comedebant: alij de singulis scutis & calceamentis coria corrodebant. Fugientes autem ad Romanos adhuc sæuior fortuna quàm ea, quam domi pertulerant, consequebatur. Erāt namq; inflati ex inedia, & velut morbo intercutis aquæ turgidi: deinde vacua replentes corpora disrumpebantur, nisi qui periti desideria cohi-

Templi Hierosolymitani situs.

Primum murum Hierosolymitanum diruitur.

Antonia castellum Herodis.

Iohannes & Simon saeuiunt in ciues.

Fames horribilis.

Hierosolyma muro clauditur.

Iudaei inaudita fame conficiuntur.

Extrema Iudaeorum miseria.

cohibuiſſent, paulatimque cibum deſueto corpori obtuliſſent. Verùm & eos qui hoc modo ſeruarentur alia plaga ſuſcepit. Quidam enim apud Syros ex transfugis deprehenditur è fimo ventris aureos colligens, tranſglutiens enim eo veniebat: ſed hac arte per vnum detecta, totis caſtris fama ſurrexit, quòd auro transfugæ pleni venirent. Vnde multi hac occaſione perierunt: vna ſiquidem nocte duorum millium patefacta ſunt viſcera.

Locus mendoſus. Vide Ioſephum belli Iudaici Lib. 6. cap. 15.

Et Titus hac injuſtitia cognita, omnibus de cætero hoc committentibus mortem comminatus eſt, & niſi multitudo magna fuiſſet eorum, qui hoc ſcelus perpetrauerant, ipſe feciſſet eos omnes occidi. Poſtquam Romani comprehenderunt Antoniam, Iohannes & ſocij ſui ſupra ſacras portas jacula & baliſtas, nec non ſaxorum diſpoſuere tormenta: in loca verò ſancta & inacceſſa cum armis inſiliebant.

Antonia occupata à Romanis.

Titus autem dolens eorum vicem increpabat eos dicens: Nonne vos, ô ſceleratiſſimi, cancello ſanctum locum protexiſtis? Nonne literis Græcis ac noſtris inciſas tabulas cõſtituiſtis, quibus, ne ſepta cuiquam tranſgredi liceret, edicitur? Nonne eos qui tranſiſſent, quamuis Romanus quis eſſet, necare vobis permiſimus? Quid igitur in eo etiam mortuos cõculcaſtis? Teſtor ego patrios Deos, & exercitum meum, & voſmetipſos, quòd non ego vos violare hæc compellam: quin & ſi locum acies veſtra mutauerit, neq; accedet ad ſancta quiſpiam Romanorum, neque quicquam in eorum contumeliam faciet: ſeruabo autem vobis etiam templum nolentibus.

Titus increpat Romanos.

Iudæi hoc audientes magis elati ſunt in ſuperbiam, quaſi hæc Titus magis timiditate, quàm miſeratione proferret. Vnde ne Romani tuto ad templum poſſent accedere, Iudæi partem porticus templum contingentem, immiſſo ſanctis igne manibus proprijs, ad XX. cubitos concremarunt.

Iudæorum pertinacia.

Et cùm ſic bella circa templum non ceſſabant, eorum qui intra ciuitatem fame cruciabantur, innumerabilis multitudo moriebatur. Erat autem quædam mulier ex plebe trans Iordanem habitantium incolàrum, Maria nomine, Eleazari filia, de vico Vetezobra. Hæc cum alijs fugiens Ieroſolymam tempore belli, obſeſſa vna cum alijs eſt, & poſtquam ſatellites omnia ad victum pertinentia ſibi abſtulerant, ipſa fame & iracundia inſtigata, rapto filio, quem lactentem habebat: miſerum te, ait, infans in bello, & fame & ſeditione cui te ſeruauero? Apud Romanos etiam ſi vixeris, ſeruiturus es: eſto igitur mihi cibus, & ſeditioſis furia, & humanæ vitæ fabula, quæ ſola deeſt calamitatibus Iudæorum. Et ſimul hoc dicens, occidit filium, coctumque medium comedit: adopertum autem reliquum ſeruauit. Ecce autem aderant ſeditioſi, & contaminatiſſimi nidoris odore capti, mortem ei ſtatim, niſi quod paraſſet oſtenderet, minabantur. Illa vero partem ſe bonam reſervaſſe reſpondens, aperit filij reliquias. Illos autem confeſtim horror cepit, atque dementia, viſuque ipſo diriguerunt. At mulier: & hic eſt verè filius & facinus meum, comedite: nam & ego comedi. Nolo vt ſitis aut fœmina molliores, aut matre miſericordiores. Poſt hoc illi quidam trementes abierunt, vixque hoc cibi matri ceſſerunt.

Hiſtoria horribilis.

Hæc Titus percipiens dixit: ſcelus huiuſmodi nefandi victus ruina ſeſe patriæ cooperturum: neque relicturum in orbe terrarum, vt Sol aſpiciat ciuitatem, in qua matres ſic veſcerentur. Ante matres autem patribus huiuſmodi alimenta deberi; qui nec poſt huiuſmodi clades arma deponerent.

Iuſtiſſima Titi indignatio.

Decimo igitur die menſis Auguſti, milites, Tito inuito, templum incenderunt: quo die etiam aliquando deſtructum erat à rege Babyloniorum. Cædes igitur fit maxima. Latrocinalis autem multitudo in ciuitatem euadit. Vnde ex populo promiſcui ſexus perierunt igni & ferro ad VI. millia: quibus cauſſa interitus erat quidam pſeudopropheta, qui prædicauerat eo die ſe ſigna ſalutis à Deo in templo accepturos. Multi enim à tyrannis tunc pſeudoprophetæ ſubordinati, populo liberationem prædicauerunt.

Pſeudopropheta.

Miſerabilis itaque populus ille, illis quidem fallacibus, Deumque calumniantibus, credulus erat: certis verò prodigijs, futuram ſolitudinem prænunciantibus, neque attendebant animo neq; credebant: modò cum ſupra ciuitatem ſidus ſtetit gladio ſimile, & per annum perſeuerauit cometes: modò cum octauo die menſis Aprilis populo cõueniente ad feſtum azymorum, adhuc ante motus primi belli, nona hora noctis circum aram templumque tantum lumen effulſit, vt clariſſimus eſſe dies pu-

Iudæis à pſeudoprophetis imponitur.

Prodigia excidium vrbi & populo denunciantia.

taretur, & hoc vſque ad mediam permanſit horam. Item eodem die feſto bos, cùm ad hoſtiam duceretur, agnum in medio fani enixa eſt. Item Orientalis porta interioris templi cùm eſſet ænea atque grauiſſima, & poſt meridiem vix à x x. hominibus clauderetur, ſeriſque ferro vinctis obſeraretur, peſſuloſque altos haberet in ſaxeum limen demiſſos, vno perpetuo lapide fabricatum, viſa eſt hora noctis ſexta pateſcere. Item ante Solis occaſum ferrei currus totis regionibus, & armatæ acies, tranantes nubila, & ciuitati circumfuſæ, viſæ ſunt. Cuiuſmodi portenta bellum Macchabæorum liber ſecundus eorundem præceſſiſſe teſtatur. Et ante ingreſſum Longobardorum in Italiam beatus Gregorius in quadam homilia viſa fuiſſe commemorat. Item in feſto Pentecoſtes nocte ſacerdotes intimum templi more ſuo ad diuinas res componendas ingreſſi, primum quidem motum quendam ſtrepitumque ſenſerunt: poſtea verò ſubitam vocem audiuere, quæ diceret: Migremus hinc. Item fuit quidam nomine Ieſus filius Anani plebeius & ruſticus, quadriennio priùs quàm bellum inſtaret, in die feſto, ad templum veniens, repente clamare cœpit: Vox ab oriente: vox ab occidente: vox a quatuor ventis: vox in Ieroſolymam & Templum: vox in maritos novos, nouaſque nuptas: vox in omnem hunc populum: ſicq; circumibat per omnes vicos ciuitatis die noctuque. Cumq; verberabatur, nihil aliud reſpondit, quàm, væ Ieroſolymis: & ſic vſque ad tempus belli cottidie clamans neminem reſpexit, quaſi orationem meditatus, væ Ieroſolymis, querebatur: ſed nec imprecatus eſt cuiquam, cùm in dies ſingulos mulctaretur: nec victum offerentibus benedicebat: ſic per annos v i i. continuos faciens & quinq; menſes, nec voce raucior fuit, neq; delaſſatus eſt: donec obſidionis tempore ipſa re perſpectis augurijs requieuit. Supra murũ enim circumiens iterum væ ciuitati & fano ac populo voce maxima clamitabat: cùm autem ad extremum etiam addidiſſet: Væ etiam mihi! lapis tormento miſſus eum ſtatim peremit, animamq; adhuc illa omnia lugentem amiſit. Romani igitur, poſtquam ſeditioſi ad ciuitatem confugerunt, templo omnibuſq; circum locis ardentibus, ſigna in fano repoſuerunt, ſacrificioque celebrato Titum maximis cum clamoribus declarant Imperatorem: Poſt hæc ſeditioſi videntes ſe non poſſe euadere, petiuerunt facultatem cum vxoribus & liberis exeundi: Sed Titus vitam eis tantum voluit ſaluam eſſe, vt ſe traderent captiuos, quod cum noluerunt acceptare, proceſſum eſt contra eos igni, ferro, ac omnibus modis, quibus fieri potuit. Quidam autem eorum Idumæi, & aliqui de populo ſimul ad x l. millia ad Romanos confugientes, ſaluati ſunt: & tandem octauo die menſis Septembris ciuitas ex toto capta eſt, & Iudæi fugientes hinc inde, multi eorum ad cloacas deſcenderunt, nec auſi ſunt nutu Dei timore perterriti in turribus remanere: à quibus nulla machinatione, quàm fame potuiſſent fuiſſe diſtracti. Vnde Romani, omnibus quos ceperant occiſis, ciuitatem incendebant, & anguſta viarum cadaueribus obſtruxerunt, totamque ciuitatem ſanguine diluerunt. Deſtructis igitur & ſubuerſis muris ciuitatis, Titus juſſit tres turres ſupradictas in fortunæ ſuæ monumentum relinqui: quia eo militante his ipſe potitus fuiſſet, quæ capi non potuiſſent. Hinc ex multitudine captiuorum ſeditioſi quique, præter illos, qui triumpho ſeruati ſunt, occidebantur. De reliquis x v i i. millia vincti miſſi ſunt ad Ægyptum operibus deputandi. Plurimos autem per prouincias Titus dono tribuit, in ſpectaculis ferro & beſtijs conſumendos. Qui verò infra x v i. annum fuerunt, illos vendiderunt. Captiuorum omnium quidem numerus, qui toto bello comprehenſi ſunt nonaginta ſeptem millium collectus eſt: mortuorum verò per omne tempus obſidionis vndecies centum millia. Horum plærique gentiles fuere, ſed non indigenæ. A totis enim regionibus ad azymorum diem feſtum congregati bello ſubito circumfuſi ſunt, vt primò quidem illis peſtifera lues ex loci anguſtia naſceretur, deinde citius fames. Iohannes igitur oppreſſus fame cum ſocijs in cloacis, quam ſæpe deſpexit, à Romanis dexteram ſibi dari precatus eſt. Simon verò multa vi cum neceſſitate luctatus ſemet tradidit: vnde ſeruatus eſt ipſe triumpho, Iohannes verò vinculis ſempiternis deputatus eſt.

Marginalia: *cap. 5.* — *Ieſus filius Anani minatur Vrbi exſcidium.* — *Occumbit.* — *Romani potiuntur Hieroſolyma.* — *Hieroſolyma conflagrat.* — *In captiuos Iudæos à Romanis ſæuitum.* — *Iohannes & Simo capti.*

CAPVT V.

Tempus capta Hierosolyma.

COlligitur omne tempus in secundum annũ Vespasiani & nouissimam euersionem Ierosolymorum à Tito factam, & x v. anno Tiberij Cæsaris, & ab exordio Euãgelicæ prædicationis anni x l i i. à captiuitate autẽ, quam ab Antiocho perpessi sunt anni c c x x x i i x. Porro à Darij secundo anno, sub quo rursus templum ædificatum est, anni d x c. à prima autem ædificatione templi sub Salomone vsq; ad desolationem m c i i. Sed Iosephus ponit m l x. & à primo anno Cyri d c x x x i x. Ciuitate igitur funditus euersa, Titus relicta ibi decima legione pro custodia, Cæsaream maritimam proficiscitur: deinde Cæsaream Philippi vbi multis spectaculorum generibus celebratis, multi captiuorum consumti sunt: alij bestijs objecti: alij cateruatim coacti more hostiũ inter se pugnarunt. Vnde perierunt ibi ludibrio plusquam duo millia quingenti. Post hæc Titus veniens Alexandriam, dimissis duabus legionibus se secuturis, proponit versus Italiam nauigare. Vnde Simonem & Iohannem duces captiuorum, & alios numero septingentos viros electos, tam magnitudine corporum, quàm pulcritudine pręstantes, ilicò ad Italiam portare præcepit, illos cupiens in triumpho producere. Peracta itaq; nauigatione pro voto, pater ejus Vespasianus, vna cum Senatu & populo Romano eum magnificè suscepit: & sic per dies aliquot vnum communem triumphum ob res gestas agere statuerunt, quamuis Senatus vtrique proprium decreuisset. Die igitur decreta adueniente, nemo ex tam infinita ciuitatis multitudine domi remansit. Omnes autem cùm exissent, loca vbi tantùm stare possent, occupauerant. Prima itaq; aurora incipiente procedunt Vespasianus & Titus, lauro quidem coronati, amicti verò patria veste purpurea, & ad Octauianas ambulationes transeunt. Ibi enim Senatus & ducum proceres, & honorati equites, eorũ præstolabantur aduentum. Tribunal autem ante porticum factum erat, sellæq; in eo eburneæ præparatæ: quo cùm ascendissent, consederunt. Statimq; eos partis militaris fauor excepit, multis virtutum testimonijs prædicans. Illi autem inermes erant, in veste serica laureis coronati. Perceptis autem laudibus, Vespasianus cùm adhuc dicere vellent, silentij signum dedit: magnaq; omniũ quiete facta surrexit, & amictu magnam partem capitis cooperiens, solennia vota celebrauit: idemque Titus fecit. Perfectis itaq; votis, Vespasianus in commune omnes breuiter allocutus, milites ad prandium, quod his ex more ab Imperatore parari solebat, dimittit: ipse verò ad portam resedit, quæ ab eo, quòd per illam semper triumphorũ pompa ducitur, nomen accepit. Ibi & cibum priùs capiebant, & triumphalibus vestibus amicti, Dijs ad portam collocatis, cæsa hostia inter spectacula transeuntes, triumphum ducebant. Pro merito autem narrari multitudo illorum spectaculorum & magnificentia non potest, in omnibus, quę quisq; cogitauerit, vel artium factis, vel diuitiarum opibus, vel naturæ nouitate. Omnem quidem modum rerum gestarum in Iudæos temporibus belli per ipsa spectacula nescientibus, tãquam præsentibus, expertorum exhibebat industria. Pompæ autem finis erat Capitolini Iouis templum, quo postquam ventum est, constitere. Ibi Dux hostium Simon Gioræ, inter captiuos in pompa traductus, laqueo circumdatus per publicum tractus ac cæsus, occiditur. Deinde hunc diem vrbs Romana celebrabat victoriæ quidem in hostes gratulatorium, finem verò malorum ciuilium. Post hoc Vespasianus omnes, si qui fortè ex familia Dauid superfuissent apud Iudæos, velut regalis Prosapiæ viros, jubet inquiri, quos postea filius ejus Domitianus persecutus est. Anno Domini l x x v i. Achaia, Lycia, Rhodus, Byzantium, Samus, Thracia & Cicilia, quæ liberæ antea, & sub regibus amicis erant, in prouincias redactæ sunt. Et Iosephus septem libros Iudaicæ captiuitatis scripsit, & patri Vespasiano & Tito pręsentauit eos, qui bibliothecæ publicæ traditi sunt, & inde propter ingenij gloriam statuam Romæ meruit. Vespasianus postquam imperauit ferè annis x. fluxu ventris interijt, anno ætatis suæ l x i x. & cùm morte vrgeretur, erexit se dicens: Decet Imperatorem stando excedere. Ejus temporibus S. Apollinaris Rauennæ passus est.

Titus victor celebrat spectacula.

Excipitur Romæ magnificè.

Triumphus a patre & filio Vespasiano actus.

Porta triumphalis.

Simon Giora cæsus.

Iosephi libri Historici.

Titus Vespasianus Imp.

Titus filius Vespasiani imperauit annis duobus, & totidē mensibus. Hic erat in vtraq; lingua, videl. Græcâ & Latinâ, disertissimus: vir omnium virtutum, ita vt diceretur Delitiæ generis humani. Nulli quidquā negauit dicens: Nullum debere tristem ab Imperatore discedere: dixitq; se illū diem perdidisse, quo nihil dederat. Postquam Titus adeptus est imperium, duos viros potentes, qui conjuraverāt contra eum, cum excogitatum scelus abnuere nequirent, monuerat primò: pòst deductos in spectaculo juxta se assidere fecit vtrumq;: petitoq; ex industria mirmillorum, quorum pugnæ visebantur, gladio, quasi ad explorandam aciem, vni atq; alteri commisit: quibus perculsis & constantiam mirantibus, dixit: Videtisne potestates fato dari, frustraq; tentari facinus potiendi spe, vel amittendi metu? Ipse Titus Domitianum fratrem suum sibi parantem insidias, militumq; animos sollicitantem, flens sæpiùs obtestatus est, ne parricidio cuperet assequi, quod & se volente esset obuenturum ei, & jam haberet, cùm sit particeps potestatis. Titus amphitheatrum Romæ ædificauit, & in dedicatione ejus quinque millia ferarum occidit. Alia ejus facta magnifica, quæ gessit, suprà pro parte sunt scripta: & ipse anno ætatis suæ XLII. morbo deficiens obijt.

Homer. Iliad. ζ [illegible]

Domitianus Imp.

Domitianus frater Titi imperauit annis XV. Hic apud Romanos primus viros eunuchisari, & in palatio haberi jussit, & vxorem suam Augustam appellari. Ipse templum Pantheon, quod nunc dicitur Maria rotunda, Romæ ædificauit: mathematicos & Philosophos vrbe depulit: vites in vrbe seri prohibuit: se vt Deum adorari jussit: statuas aureas & argenteas in Capitolio sibi erigi fecit: multos nobilium Romanorum perdidit: & plurimos eorum in exilium misit. Domitianus persecutiones Christianis secundus intulit, & Iohannem Euangelistam oleo feruenti perfusum in Pathmos insulam in exsilium misit, vbi ipse Iohannes Apocalypsin scripsit. Et Apollonius eodem tempore insignis Philosophus habetur. Eo tempore Iosephus XX. libros Antiquitatum scripsit. Domitianus omnes, qui de genere Dauid erant, jussit interfici, vt nullus Iudæorum regni superstes esset. Sub eo sanctus Dionysius cum socijs suis passus est. Et eo tempore Quintilianus ex Hispania primus Romæ publicam scholam habuit, & salarium è fisco accepit. Domitianus anno Imperij sui decimo de Dacis & Germanis triumphauit: & tandem in palatio, vxore sua conscia, occisus est.

Apocalypsis S. Iohannis.

Nerua Imp.

Nerua opido Narniensi genitus imperauit anno I. & mensib. IV. Tunc Senatus decreuit irritum, quicquid Domitianus statuerat: & multi, quos injustè ejecerat, reuersi sunt, & sic Iohānnes Euangelista redijt Ephesum. Nerua puellas puerosq; egenorum sumtu publico per Italiæ opida ali jussit, & postquam ipse Trajanum adoptauit in filium, anno ætatis suæ LXXII. defunctus est.

CAPVT VI.

QVoniam regnorum, per statuam Nabuchodonosor designatorū, quarto, de cuius hic cursu nunc agitur, prævalente, regnum, nullo vnquam fine terminandum, Daniel interpretatus est oriturū: restat ab huius regni capite, quod Christus est, per singulos ejusdem regni administratores, summos videlicet Pontifices, descendendo terrenæ potestatis Imperij deinceps temporum cursus annosq; distinguere. Sed quia summos Pontifices, ac Romanos Imperatores singulos, prout annis singulis, seu mensibus sibi inuicem contemporanei extiterunt, propter crebram ac inæqualem mutationem eorundem, per annos designari posse singulos, non solum difficile, verùm etiam propter temporis prolixitatem, & scriptorū non tantum varietatem, sed etiam contrarietatem arbitror impossibile: eosdem summos Pōtifices & Romanos Imperatores, prout in quolibet cētenario numero annorum Domini ipsos contemporaneos, seu quasi reperio deinceps diligentiùs annotabo. Nec ex hoc, quod ex gestis ipsorum Imperatorum, tacito de summis Pontificibus huc vsq; narrationis seriem contexui, quis existimet Pontificatui Imperium me velle præferre, sed quia in fine huius libri de Pontificatu plura loqui desidero, & regnum Christi, Imperij terreni principatu cessante, durabit. Anno igitur Imperij Octauiani Augusti XLII. vt superiùs expressi, Christus natus est, seu vt

seu vt dignius dici considero, anno Natiuitatis Christi primo, Octauianus Augustus annum quadragesimum secũdum agebat in Imperio. Iesus Christus Dominus noster, rex regum, & Dominus dominantium, ac summus Pontifex sedit in hoc mundo annis XXXIII. & mensibus III. De cujus Infantia quidam liber factus est, quem ecclesia nõ recipit: sed de infantia ejus, ab illo tempore, quo ductus est in Ægyptum, & de pueritia ac adolescentia ejus nihil scribunt Euangelistæ, nisi solum hoc, quòd cùm esset annorum XII. inuentus est in medio Doctorũ. Deinde cum erat annorum XXX. baptisatus est à Iohanne in Iordane, & postea cœpit publicè prædicare, miracula facere, infirmitates curare, & discipulos congregare: de quibus ex Euangelijs satis perdocetur: quare de eis duxi supersedendum.

Iesus Christus summus Pontifex.

Liber de Infantia Christi apocryphus. Dist. 15. c. Sancta Romana.

Reperiuntur etiam quædam testimonia Iudæorum & gentilium de miraculis & factis Christi. Vnde Iosephus ita scribit: Fuit Iesus sapiens vir, si tamen virum eum nominari fas est. Erat enim mirabilium operum effector, doctorq; hominum eorum, qui libenter ea, quæ vera sunt, audiunt; & multos quidem Iudæorum, multos etiam ex gentibus sibi adjunxit. Christus hic erat: quem accusatum à nostræ gentis principibus, cum Pilatus in crucem agendum decreuisset, non deseruerunt exinde, qui ab initio eum dilexerunt. Apparuit enim eis tertio die viuus, secundum quod diuinitus inspirati prophetæ vel hæc, vel alia, de eo innumera miracula futura prædixerant: sed in hodiernum diem Christianorum, qui ab ipso nuncupati sunt, & nomen perseuerat & genus.

Antiquit. lib. 18. cap. 5.

Anno Tiberij Cæsaris XVIII. secundum Eusebium: secundum Africanum verò, & secundum supputationem Olympiadum XIX. Christus passus est. Quod autem XVIII. anno Tiberij passus sit inducit Eusebius etiam ex libris gentilium, qui miracula, quæ tempore passionis Domini acciderunt, continent. Dicit enim: scribit super his Phlegon, qui Olympiadum egregius supputator est, in XIIII. libro ita dicens: Quarto autem anno ducentesimæ secundæ Olympiadis magna & excellens inter omnes, quæ ante eam acciderant, defectio solis facta est. Dies hora VI. in tenebrosam noctem versus, vt, stellæ in cœlo visæ sint: terræq; motus in Bithynia Nicenæ vrbis multas ædes subuertit. Et subdit Eusebius: Argumentum autem hujus rei, quòd Saluator isto anno passus sit, Euangelium præbet Iohannis, & Lucæ, in quo scribitur: Quinto decimo anno Tiberij Cæsaris Dominum prædicasse.

Tempus passionis Christi.

In Chronologia.

Et sciendum, quòd tempore Passionis Domini Ioseph vir Mariæ adhuc vixit: vt innuit Ambrosius in quadam epistola ad Theophilum, & idem habetur in §. ecce. XXVII. quæst. II. & glossa notat hoc contra Petrum Manducatorem ibidem in cap. Si enim. Item dicit, quòd Abgarus rex Edessæ scripserit Iesu, vt veniret, & sanaret eum, & quòd Dominus ei responderit, quòd esset missurus ei vnum ex discipulis: quodque Thomas Apostolus post ascensionem Domini miserit ad illum Thadæum, vnum ex LXX. discipulis, qui baptisauerit eum: sed Ecclesia istud non recipit.

Abgarus rex Edessæ.

Item sunt quædam scripta, quæ dicuntur inuenta inter annales in domo Pilati, qui multa continẽt de passione Domini, de quibus Euangelistæ non scribunt, & specialiter de apparitione mortuorum, qui cum Domino surrexerant: præsertim duorum filiorum Simeonis, qui Iesum in die Purificationis Mariæ suscepit: sed quia Ecclesia ista non recipit, nec ea prosequi intendo.

Acta Pilati: meminit horum Eusebius lib. 9. cap. 5.

Dominus aũt Iesus elegit XII. viros ex discipulis suis, quos speciali quodam priuilegio electionis Apostolos nominauit: & alios elegit LXX. quos binos per singula loca & vrbes, ad quas ipse accessurus erat, præmisit. Eodem anno, quo passus est Dominus, Stephanus lapidatus est in mense Augusto, & deinde in mense Ianuario sequente Paulus conuersus est: Cùm post mortem Stephani discipuli Domini fuissent dispersi, multi eorum apud Antiochiam congregati sunt, inter quos Paulus & Barnabas fuerunt: & ibi primò Christiani nominati sunt: cùm antea à multis Galilæi fuerant appellati.

Stephanus lapidatus.

Christianorum nomen cœpit Antiochia.

CAPVT VII.

PEtrus Apostolus filius Iohannis, prouinciæ Galilææ vico Bethsaida, frater Andreæ, sedit Antiochiæ annis VII. Deinde veniens Romam, sedit annos XXIII.

Simon magus.

menſes VII. dies VIII. Hic cum Simone mago conflictum habuit: qui Simon voluit ab eo emere Spiritum ſanctum, videl. vt cuicunq; ipſe manum imponeret, ſicut fecit Petrus, quòd ille etiam haberet Spiritum ſanctum. Et inde ab eo, illi, qui emunt, aut vendunt ſpiritualia, Simoniaci dicuntur. Et ab iſto Simone caput & initiũ omnis hæreſis eſt. Vnde dicitur in canon. primo quæſtione vltima: Omnia crimina ad comparationem Simoniacæ hæreſis, quaſi pro nihilo reputantur. Sed heu! temporibus noſtris quaſi nullum peccatum trãſitur & committitur. Simon veniens Romam Deus decretus eſt propter artis magicæ excellentiã, & ſtatua ſibi erigitur hunc habens titulum: Simoni Deo magno. Ipſe quidem erat genere Samaritanus, & habuit ſecum quãdam mulierem nomine Selene, quæ priùs in proſtibulo ſteterat apud Tyrum vrbem Phœnicis. Petrus veniens Romam malitiam Simonis detexit, & eum aliquamdiu abeſſe compulit. Reuerſus autem Romam Simon, & Petro reſiſtere non valens, finxit ſe aſcenſurum in cœlum: cumque à Dæmonibus, juxta ritum artis ſuæ, in aëre ſubleuatus eſt, ad imperium Petri & orationem Pauli dimiſſus à Dæmonibus, cadens fractis ceruicibus expirauit. Petrus Euangelium Marci, quod ipſe XVIII. anno poſt aſcenſionem Domini ſcripſerat, confirmavit. Matthæus verò Euangelium ſuum ſcripſit quarto anno poſt aſcenſionem Domini. Petrus Epiſtolas ſcripſit: jejunium quadrageſimale inſtituit: duos epiſcopos videlicet Linum & Cletum Romæ ordinauit, qui populo officium Pontificale exhibebant: ipſe verò prædicationi inſiſtebat. Et tandem Eccleſia commiſſa diſcipulo ſuo Clementi, anno poſt paſſionem XXXIIX. vna cum beato Paulo martyrio coronatus eſt. De Paulo quidem notandum eſt, quòd ipſe priùs dictus fuit Saulus, & natus de tribu Benjamin in opido Iudææ, quod Fiſcali dictum fuit: quo capto à Romanis Saulus cum parentibus Tharſum Ciliciæ commigrauit: & inde Saulus Tharſenſis dicitur. Deinde ob ſtudium legis à parentibus miſſus eſt Ieroſolymam, & audiuit ibi legem à Gamaliele; poſt conuerſionem verò ſuam ad prædicationem ejus Sergius Paulus proconſul Cypri conuerſus eſt, & inde ipſe Paulus appellatus eſt.

Deus appellatur.

Ignominiose perit.

S. Petrus vna cum S. Paulo martyrio coronatur.

Linus PP.

Linus natione Tuſcus, ſedit annos XI. menſes III. dies XII. Hic de mandato Petri inſtituit, vt mulier velato capite Eccleſiam intraret, & ipſe martyrio coronatus eſt.

Cletus PP.

Cletus natione Romanus, ſedit annos XI. vel XII. & ſub Domitiano martyrio coronatur. Et licet Clemens ſuſcepit Eccleſiam regẽdam à beato Petro poſt eum, tamen Linus & Cletus ſcribuntur ante eum, vt in libro Damaſi Papę: & hoc ideo ſecundum quoſdam, quia ipſi exercuerunt Romæ officium Pontificale adhuc viuente Petro: & ergo Linus & Cletus dicuntur coadjutores Petri, & non ſucceſſores. Et ſic ſentit Iohannes Papa tertius in quadam epiſtola ſua. Alij dicunt quòd Clemens videns eſſe pernicioſum, quòd aliquis ſibi ſtatuere poſſit ſucceſſorem, reſignauit Papatum, & tunc Linus fuit electus: & poſt illum Cletus: quo mortuo Clemens fuit electus, & ita notat gloſſa in Canone. Si Petrus VIII. quæſt. I. Et iſtud veriſimile eſt, quia ab obitu S. Petri vſque ad obitum Clementis, qui non XII. annis ſecundum omnes Papatum tenuit, fluxerunt anni XXXII. qui ferè comprehendunt totum tempus regiminis horum videlicet Lini, Cleti, & Clementis.

Clemens PP.

Clemens natione Romanus, ſedit annos XI. ſecundum Euſebium. Hic ſcripſit quandam epiſtolam ad Iacobum fratrem Domini, quæ incipit: Clemens Iacobo Domino & epiſcopo epiſcoporum, regenti Hebræorum ſanctam Eccleſiam Ieroſolymam: Et in ea ſcribit beatum Petrum de Deo dixiſſe: Deus eſt appellatio ſubſtantiæ ſupernæ, ſiue timoris Domini: igitur Deus eſt ſine principio, ſine fine, ſimplex, incorporeus, & incomprehenſibilis. Patrem cùm audis, agnoſce quod habet filium veraciter genitum. Deus ergo pater ſecreti ſacramenti vocabulum eſt. Ejus verò filius eſt verbum & ſpeculum, & character & imago vniens patris viuentis in omnibus ei coæqualis. Nec quęratur, quomodo genuit filium, quod & angeli neſciunt: prophetis incognitum eſt, quoniam ſecretam originem cum proprio filio nouit ipſe ſolus, qui genuit: nec à nobis diſcutiendum

dum eſt, ſed credendum. Item in eadem epiſtola ſcribit: quod cum Petrus illi eccleſiam commiſerat, & dixit, quod traderet ei poteſtatem ligandi & ſoluendi, quam à Chriſto acceperat, ſubiunxit dicens ad circumſtãtes de Clemente: Ligabit enim quæ ligari oportet, & ſoluet quæ expedit ſolui, tanquam qui ad liquidum Eccleſiæ regulam nouerit. Ex quibus verbis antiqui elicere voluerunt, quod Petrus his verbis innuit, quod quilibet epiſcopus eccleſiaſticæ regulæ ignarus, vel qualibet in re, aut cupiditatis commotione inductus, aliter, quam oportet, ligabit, aut ſoluet in terris, irritum fore in cœlis. Item Clemens aliam epiſtolam inſcripſit Iacobo, quæ incipit: Clemens ratione eccleſiæ præſul, Iacobo cariſſimo Ieroſolymitanorũ Epiſcopo. Sed cum in iſtis epiſtolis fit mentio de morte beati Petri, qui vltimo anno Neronis crucifixus eſt, mirum videtur, quomodo Clemens ſcripſerit Iacobo, qui anno ſeptimo Neronis lapidatus eſt: niſi forte Clemens ignoraſſet Iacobum fuiſſe mortuũ, epiſtolas illas ſcribendo ei, quem adhuc viuum crediſſet. Et tandem Clemens tertio anno Traiani martyrio coronatus eſt.

Epiſtola ſuſpecta.

CAPVT VIII.

Traianus Imp. *Iohannes Euangeliſta obiit.*

TRaianus ex Hiſpania ortus apud Agrippinam Coloniam circa Rhenum Imperator efficitur, & imperauit annis XIX. mẽſibus VI. ipſe plurimas ciuitates in Germania vltra Rhenum reparavit. Anno eius ſecundo Ioannes Euãgeliſta obiit. Traianus errore deceptus Chriſtianos occidi mandauit: Et poſtea per quendam Iudicem ſuum Plinium videlicet ſecundum, qui etiam fuit orator literatorie informatus, quod Chriſtiani ſine cauſſa, propter fidem eorum, iniuſtè perderentur: mandauit epiſtolis per prouincias Aſiæ, ne quis Chriſtianos vlla tenus de fide eorum inquireret. Iam hæreſes multæ pullulabant. Nam Simon magus reliquerat diſcipulum, qui dictus fuit Menander, & erat Samarites genere, magiſtrum ſuum in arte magica ſupergrediẽs, & auſus fuit dicere, ſe eſſe ſaluatorẽ, & promiſit immortalitatẽ ſectatoribus ſuis. Deinde ſurrexit ſecta Hebionitarum, qui Chriſtum ſolum hominẽ eſſe dicebant. Deinde ſurrexit Cherinthus hæreticus, qui docuit poſt reſurrectionẽ terrenum Chriſti regnum futurũ in Ieruſalem, & homines in carne iterũ concupiſcentiis ſubiectã conuerſionem habituros. Fuit etiã iam ſecta Nicolaitarum, quorũ Iohannes in Apocalypſi meminit: qui docuerũt, quod quiſque poteſt abuti carne ſua, & vxores debere eſſe communes, & iactabant ſe habere illius ſectæ auctorẽ Nicolaum, vnũ de LXX. diſcipulis Domini, ſeu vnum de ſeptem Diaconis ab Apoſtolis ordinatis. Hic enim quadã vice increpatus ab Apoſtolis de zelotypiæ iniuria, produxit vxorem ſuã, quæ valde pulcra erat, & dixit ſe permittere vnicuiq; ea vti, volens ſe per hoc excuſare de continentia, & actibus libidinis, quos quidem illi impingebant: ſed iſti Nicolaitæ malè intellexerunt hoc factũ Nicolai. Traianus Babylonem occupauit, & tenuit: claſſem in mari rubro conſtituit ad vaſtandos fines Indiæ. Eius temporibus Pantheon Romę fulmine concrematum eſt. Et ſanctus Euſtachius, cuius palatium propè idem Pantheon erat, vbi nunc Eccleſia collegiata in eius honorem fundata exiſtit, martyrizatus eſt & ipſe prius Placidus dicebatur, & dies natalis eius ipſo die Matthæi apoſtoli ſeruatur ibidem. Sanctus Ignatius beati Iohannis Euangeliſtæ diſcipulus, & Antiochenæ eccleſiæ Epiſcopus martyrio coronatur. Et iſtis temporibus multa millia Iudæorum apud Alexandriam perierunt: Similiter & apud Ægyptum, Cyrenen, ac Meſopotamiam, quia temtabant rebellare Romano Imperio. Vnde Salaminem vrbem Cypri, interfectis habitatoribus eius, ſubuerterunt Iudæi. Traianus apud Seleuciam Iſauriæ profluuio ventris extinctus eſt: cuius cineres relati in vrna aurea Romam humatique in foro Traiano ſub eius columna, cuius altitudo CXL. pedes habet, exiſtunt. Adrianus Ælius imperauit annis XXI. Hic informatus de fide Chriſtiana per Quadratum, & Ariſtidẽ diſcipulos Apoſtolorũ, mandauit per epiſtolas: vt nullus Chriſtianos ꝓpter fidẽ eorum impeteret: ſi autem pro crimine aliquem eorũ accuſari contingeret, quod pœna debita, ſicut & aliis, illi infligeretur. Iſte Quadratus ſcribit ſe vidiſſe, longe poſt Aſcenſionem Domini, plurimos, quos ipſe ſaluator prius adhuc in carne curauit: & etiam aliquos, quos a morte ſuſcitauit. Adrianus, rebellantibus Iudæis, miſit

Hæreſes in eccleſia pullulant. *Menander.* *Ebionitæ.* *Cherinthus.* *Nicolaitæ.* *Nicolaus.* *Zelotypus.* *Pantheon conflagrat.* *Ignatius martyr.* *Iudæi rebelles occiduntur.* *Adrianus Imp.* *Quadratus.*

Iudaei iterato trucidantur. contra eos exercitum ad Ruffum præsidem Iudeæ: qui multa millia, virorum, fœminarum, & puerorum interfecit, & Imperator decreuit omnes Iudæos de prouincia illa expellendos, quod & factum est, & ipse expensis propriis reædificauit Ierusalē, & vocauit eam à nomine suo Æliam, & natione peregrina eam impleuit: sed non ædificauit eam in eodem loco, in quo prius fuerat constructa. *Aquila Bibliorum interpres.* Istis temporibus Aquila Ponticus primus interpres post ascensionem Domini ex Hebræo in Græcum vetus Testamentum transtulit. *Missa Graeca.* Et hoc tempore Missa primum Græco sermone celebrata est, quæ prius in Hebræo celebrata fuit solummodo. *Egesippus.* Eo tempore Egesippus fuit, qui à passione Domini, vsque ad illa tempora Ecclesiasticorum actuum texuit historiam, & morbo subcutaneo moritur.

Antoninus Imp. Antoninus Pius cum filiis suis Aurelio & Lucio imperauit annis XXII. mensibus duobus. *Iustinus philosophus.* Hic scripsit partibus Asiæ de Christianis non persequendis, ad informationem Iustini Philosophi. Et inter cætera scribens populis ciuitatum sic inquit: Ego quidem non ambigo etiam ipsis Diis curæ esse, ne quis noxius lateat: multo magis etiam ipsis conuenit punire eos, qui sibi immolare nolunt, quàm vobis: sed vos confirmatis eorum, quos persequimini, sententiam, quam de vobis habent, dicentes, vos impios & sine Deo esse. Vnde & optabilius habent animā ponere pro Deo suo, & mortē libenter amplecti, quam vobis talibus acquiescere, & in vestræ religionis iura concedere. *Pompeius Trogus.* Hoc tempore floruit Pompeius Trogus historiographus. Et eodem tempore Galenus medicus Pergamenus Romæ floruit. *Cerdo magus.* Hoc tempore venit Romam Cerdo quidem magus, qui dixit Deum à lege & prophetis prædicatum, non esse patrem Domini nostri Iesu Christi. *Marcion haeresiarcha.* Huius discipulus fuit Marcion Ponticus, qui absq; vlla reuerentia blasphemans doctoris sui auxit insaniam. *Encratitae.* Deinde cœpit hæresis Encratitarum, quæ à Saturno quodam sumserunt initium: cuius sectator fuit Tacianus, qui refutauit nuptias à Deo institutas. Iidem ab animalibus abstinendum prædicant, ingrati Deo, qui hæc humanis vsibus procreauit. *S. Felicitas.* Sub hoc imperatore passa est sancta Felicitas cum filiis suis septem, & moritur apud Dorium villum. *M. Seuerus Imp.* Marcus Antoninus, qui & Seuerus, Lucius Aurelius, & Commodus, affinitate coniuncti, æquo iure imperium administrarunt annis XIX. Et de istis Commodus vltimo imperauit annis XIII. Lucio Athenis sacrificanti, ignis in cœlo ab occidente latus, in orientem ferri visus est. *Praxedis Potentiana.* Hoc tempore Praxedis & Potentiana virgines fuerunt & sanctus Polycarpus martyrizatus, & Lucius XI. anno imperii sui sedens cum fratre in vehiculo apoplexia tactus interiit. *Pestis.* Anno Domini CLXXIII. tanta pestilentia per vniuersum orbem fuit, vt pene ad internecionem Romanus exercitus deletus esset. Commodus postquam solus Imperium tenuit, pacem Christianis concessit. *Theodotion.* Hoc tempore Theodotion interpres claruit.

Ælius Pertinax Imp. Ælius Pertinax imperauit mensibus VI. Hic septuagenario maior cum præfecturam vrbis administraret ex senatusconsulto imperare iussus est; & dictus est Pertinax, quia obsecrante senatu, vt vxorem Augustam, & filium Cęsarem appellaret, contradixit, sufficere testatus, quod ipse regnaret inuitus. *Iulianus I.C.* Et Ælius in palatio scelere Iuliani iurisperiti occiditur, quem postea Seuerus iuxta pontem Miluium interfecit.

Seuerus Imp. Seuerus Tripolitanus, primus ex Africa Imperator, regnauit annis XVII. Eo tempore Narcissus Ierosolymorum & Theophilus Cæsariensis Episcopi insignes habentur. Et orta persecutione cōtra Christianos Leonides Pater Origenis martyrio coronatur. *Symmachus interpres bibliorum.* Item Symmachus Samarites factus proselytus transtulit hoc tempore vetus Testamentum ex Hebræo in Græcum. Seuerus Clodio Albino, qui se in Gallia Cesarem fecerat, interfecto, in Britannos bellum tranfert: vbi ut receptas prouincias ab irruptione babarorū faceret securiores, vallum per CXXXII. millia passuum, à mari ad mare duxit, & ibidem, videlicet, in Britannia, quæ nunc Anglia dicitur, mortuus est.

CAPVT

CAPVT IX.

Anacletus Papa.

ANacletus, natione Græcus, de Athenis, Papa, ſedit annos x I I. ſecundum Euſebium, vel annis I X. menſes duos ſecundum alios. Hic direxit epiſtolam vnam vniuerſis Epiſcopis & ſacerdotibus, quæ incipit: Anacletus ſeruus Ieſu Chriſti in Apoſtolica ſede à Domino conſtitutus, & à ſancto Petro Apoſtolorum principe presbyter ordinatus, omnibus Epiſcopis & reliquis ſacerdotibus Chriſti, ſalutem. In qua quidem epiſtola ipſe determinat primatus, patriarchatus, & Epiſcopatus ſecundum prærogatiuas vrbium & ciuitatum, quas ſingulæ habuerunt penes ſæculares honores in iudicibus, & populi multitudine. Et dicit in eadem epiſtola de ſede Romana: Hæc vero Apoſtolica ſedes cardo & caput, ut prætactum eſt, à Dn. & non ab alio, eſt conſtituta: Et ſicut cardine oſtiũ regitur, ſic huius ſanctæ ſedis auctoritate omnes eccleſiæ, Dn. diſponente, reguntur. Vnde prima ſedes eſt Romana: ſecunda Alexandina: tertia Antiochena. Quod tamen poſtea mutatum eſt: vt Conſtantinopolitana haberet ſecundum locum, & Alexandrina tertium, Antiochena quartum & Hieroſolymitana quintum.

Diſt 22. c. ſacroſanctá.

Euariſtus PP. 30. quaſt. 5. c. aliter.

Euariſtus natione Grecus, ex patre Iudæo, nomine Iuda, de ciuiuitate Bethlehem, ſedit annos x I I. menſes decem. Hic ſtatuit, vt coniugium à parentibus publicè ſponſetur, & à ſacerdote ſacerdotaliter benedicatur ſponſa: & biduo vel triduo ſponſus & ſponſa orationibus vacent, & caſtitatem cuſtodiant, vt bene ſoboles generetur: & ipſe martyrio tandem coronatus eſt.

Alexander PP. de conſecr. Diſt. 2. c. aquam.

Alexander I. natione Romanus, ſedit annos x I I. menſes v. Hic cuſtodiuit aquam aſperſionis & ſal benedictum: ipſe etiam addidit in canone: Qui pridie, vſque hoc: Et corpus meum. Et ſtatuit, vt aqua commiſceatur cum vino in conſecratione, ad deſignandum vnionẽ Chriſti & eccleſiæ: & vt hoſtia fieret de azymo pane, & in modica quantitate: & ipſe martyrio coronatus eſt.

Sixtus PP. De conſecr. Diſt. 1. c. ſufficit.

Sixtus I. natione Romanus, ſedit annos x. menſes I I I. Hic ſtatuit, quod ſanctus diceretur ad Miſſam: & ipſe ſcripſit ſe archiepiſcopum vrbis Romæ: ipſe etiam conceſſit plures miſſas vna die per vnum, cauſſa neceſſitatis, & non aliter, celebrari: & ipſe martyrio coronatus eſt.

Theleſphorus PP. De conſecr. Diſt. 1. c. Nocte ſancta.

Theleſphorus natione Græcus, ſedit annos x I. menſes I I I. Hic ſtatuit, vt nullus ante tertiam præſumeret celebrare, & ſtatuit cantari hymnum angelicum in Miſſa: & quod in natali die tres Miſſæ celebrentur. Etiam ſtatuit, vt ſeptem hebdomadis plenis ante Paſcha ieiunium fieret: ſed nemo adhoc obligetur, niſi ſit ad hoc adſtrictus ex regula: & ipſe martyrio coronatus eſt.

Hyginus natione Græcus, de Athenis, ſedit annos I V. menſes I I I. Hic ſtatuit, vt vnus tantum ſit patrinus in baptiſmo: & ſcripſit ſe Epiſcopum almæ vrbis: ſed Athenienſibus ſcribens primus Papam ſe nominauit.

Pius PP. De conſecr. diſt. 3 c. celebritatem.

Pius ab Aquileia, ſedit annos x v. menſes I I I. Hic ſtatuit, vt Paſcha in die Dominico celebraretur: quoniam prius decima quarta Luna Aprilis cum Iudæis celebrabatur. Sed iſte Papa voluit, quod in diem reſurrectionis Domini prorogaretur: vt ſic vtrumq; ſimul celebraretur.

Anicetus poſt pium ſedit annos x. ſecundum Euſebium: ſed Damaſcus Papa in libro ſuo de Romanis Pontificibus ponit Anicetum ante Pium in ordine.

Soter natione Campanus, ſedit annis v I I I. vel I x. & fuit ortus de ciuitate Fundis. Hic ſcripſit ſe Archiepiſcopum ſedis Apoſtolicæ: & ſtatuit, vt nulla monacha tangeret vaſa ſacra, videlicet, calicem & corporalia, nec etiam incenſum poneret in Eccleſia.

Eleutherius, natione Græcus, ſedit annos x v. menſes v I. Hic quod Apoſtoli ſtatuerunt, videlicet, quod à Chriſtianis nulla eſca rationalis & humana repudiretur, ſuo decreto innovauit.

Victor PP.

Victor I. natione Afer, ſedit annos x. menſes II. Hic ſtatuit ſanctum Paſcha celebrari Dominico die: ſicut ante ſe ſtatutum eſſe fatetur, in epiſtola ſua quæ incipit: Victor Romanæ ac vniuerſalis Eccleſiæ epiſcopus: ſed ipſe addidit, quod Pa-

ſcha ſemper deberet celebrari ſic, quòd cadat inter XIV. lunam, & XXI. menſis Aprilis. Et hoc eſt verum intelligendo de Luna, ſecundum Kalendarium inuenta, & non ſecundum computos. Notandum eſt, quòd olim ab eccleſia Romana introductum fuit in conſuetudinem, quòd anniuerſarius diei Paſchæ anni præteriti peragitur ſpeciali diuino officio in eccleſia, & ille dies anniuerſarius dicitur Anotimum Paſchæ. Idem anniuerſarius dies Paſchæ habuit ortum ex eo, quia in primitiua Eccleſia illi, qui anno præterito baptizati fuerant, eodem die, anno reuoluto, venerunt ad Eccleſiam, & anniuerſarium diem ſuę regenerationis, ſiue ſecundæ natiuitatis, cum oblationibus ſolenniter peregerunt. Vnde officium illius diei eſt de regeneratorum innouatione.

Anotimum Paſcha.

CAPVT X.

Antonius Caracalla Imp.

ANTONIVS filius Seueri, qui & Caracalla dictus eſt, imperauit annis VII. ſub hoc Imperatore iterum editio ſcripturarum diuinarum, quam quintam nominamus, Ieroſolymis in dolio reperta eſt. Hic Antonius tam impotentis libidinis erat, vt Iuliam nouercam ſuam duceret vxorem. Aliqui nominant eum diminutiuo nomine Antoninum: & Caracalla à veſte, quam aliunde Romam adduxit, nominatus eſt.

Macrinus Imp.

Macrinus regnauit anno vno. Hic præfecturam Prætorii gerens Imperator factus eſt, & quia militarem luxuriam & ſtipendia profuſoria comprimere voluit, à ſuis occiditur.

M. Aureli⁹ Antoninus.

M. Aurelius Antonius, filius Antonii, vt putabatur, imperauit annis IV. Eo tempore Emaus conſtructa eſt in Iudæa, & Nicopolis nominata. Hic M. Aurelius virginem Veſtalem quaſi matrimonio ſuo iungens, abſciſſiſque genitalibus matri magnæ ſe conſecrauit: & tandem propter impudicam vitam ſuam Romæ per plateas ignominioſè tractus vitam finiuit.

Alexander Imp.

Alexander imperauit annis XIII. Hic Xerxem regem Perſarum vicit, & diſciplinæ militaris tam ſeuerus corrector fuit, vt quaſdam tumultuantes legiones integras exauctoraret. Huius temporibus in Nicopoli in Epiro editio diuinarum ſcripturarum, quæ Sexta dicitur, in dolio reperta eſt. Sub Alexandro Calixtus & Vrbanus primi Pontifices ſummi ac ſancta Cæcilia paſſi ſunt. Contra Alexandrũ Taurinus in Græcia electus eſt Imperator: ſimiliter & in Gallia Maximinus electus eſt. Quare Alexander veniens Maguntiam, & videns, quòd exercitus eum dimittere voluit, per quendã de ſuis ſe fecit occidi. Aliqui ſcribunt, quòd tumultu militari occiſus eſt. Huius Alexandri temporibus, Origenes Alexandriæ clarus habetur, qui tunc in Eccleſia Dei ſuper omnes poſt Apoſtolos floruit ſcientia, eloquentia, & vita: diuerſos libros compoſuit, & tanta ſcripſit, quod Hieronymus fatetur ſe legiſſe ſex millia voluminum ipſius, exceptis diuerſis epiſtolis. Ipſe carnem non comedit: aquam bibit: calceos non induit, & ſuper lectum non requieuit. Auguſtinus XI. de ciuitate Dei, de Origene ſic dicit: Origenes in libris, quos περὶ ἀρχῶν, id eſt, de principiis appellat, hoc ſenſit, hoc ſcripſit: Animas à conditore recedendo peccaſſe, & diuerſis progreſſibus pro diuerſitate peccatorum, à cœlis vſque ad terras, diuerſa corpora, quaſi vincula meruiſſe. Et hunc eſſe mundum, eamq; cauſſam mundi fuiſſe faciendi, non vt conderentur bona, ſed vt mala cohiberentur. Et ſubdit Auguſtinus: Pluſquàm dici poteſt, miror hominem in Eccleſiaſticis literis tam doctum, & exercitatum, non attendiſſe, primùm quàm hoc eſſet contrarium ſcripturæ huius tantæ auctoritatis intentioni, quæ per omnia opera Dei ſubiungens: Et vidit Deus, quia bonum eſt: completiſq; omnibus inferẽs: Et vidit Deus omnia quæ fecit, & ecce bona valde, nullam aliam cauſſam faciendi mundum intelligi voluit, niſi vt bona fierent. Et quamuis Plato in Timæo dicit, cauſſam factionis mundi eſſe bonitatem Dei, tamen ipſe hanc opinionem de reuolutione animarum tenuit. Vnde dicit Auguſtinus X. de ciuit. Dei Platonem, animas hominum poſt mortem reuolui vſque ad corpora beſtiarum, ſcripſiſſe certiſſimum eſt: Porphyrio tamen iure diſplicuit, qui in aliorum ſanè, nõ ſua, quæ dimiſerant, ſed alia noua corpora redire humanas animas arbitratus eſt. Puduit ſcilicet,

Martyres. *Origenes.* *cap. 23.* *Eius errores* *cap. 30.*

licet, illud credere, ne mater fortasse filium in mulam reuoluta vectaret, & non puduit hoc credere, ne revoluta mater in puellam filio forsitan nuberet. Item Augustinus libro vigesimo primo de ciuit. Dei, cap. XVII. aliam opinionem Origenis recitat dicens: Origenes Diabolum atque angelos eius post grauiora pro meritis & diuturniora supplicia ex illis cruciatibus eruendos, atque sociandos sanctis angelis credidit. Sed illum, & propter hoc, & propter alia nonnulla, & maximè propter alternantes sine cessatione beatitudines, & miserias, & statutis seculorum interuallis ab istis ad illas atque ab illis ad istas itus ac reditus interminabiles, non immerito reprobauit ecclesia: quia & hoc quod misericors videbatur amisit, faciendo sanctis veras miserias, quibus pœnas luerent, & falsas beatitudines, in quibus verum ac securum, hoc est sine timore certum sempiterni boni gaudium non haberent. Hæc Augustinus. Et de hac opinione Origenis notat glossa in canone, si forte XXIIII. quæst. II. & addit ibidem quod Origenes fuisset illius opinionis, quod CHRISTVS pro Diabolo adhuc esset passurus in aëre: sed de hac opinione nihil dicit Augustinus in loco vbi supra. Primam vero opinionem, videlicet, de reuolutione animarum, dicit glossa ibidem fuisse alterius cuiusdam Origenis, & dicit duos fuisse Origenes: vnum videlicet, de quo dicitur in canone, si forte, supra dicto: alium de quo dicitur in canone quidam, eadem caussa, quæst. III. Sed videtur, quod ibidem idem Origenes fuerit, quia in prædicto canone, quidam, solum vnus Origenes recitatur, cuius dicit hanc opinionem fuisse, quam dicit Augustinus vbi supra. Recitatur etiam in eodem canone alia opinio Origenis, videlicet, quod Filius non possit videre Patrem, nec Spiritus sanctus Filium. Immo beatus Ieronymus in epistola ad Auitum omnes has opiniones dicit fuisse huius Origenis. Ex prædictis & aliis dictis Origenis ecclesia mota decreuit, tantum illa dicta Origenis recipienda, quæ beatus Ieronymus non repudiat: cætera decreuit cum auctore suo renuenda. Et inde est, quod quando leguntur homiliæ Origenis in quibusdam ecclesiis nomen eius subticetur, & dicitur homilia lectionis eiusdem, videlicet, Euangelii præmissi. Quidam tamen volunt excusare Origenem dicentes eum de omnibus erroribus suis egisse pœnitentiam: & isti mouentur ex eo, quod quidam libellus est, quem Ieronymus transtulit de Græco in Latinum, qui intitulatur de pœnitentia Origenis: Sed ecclesia non recipit illum librum, tanquam ab Origene factum. Et dicit Ieronymus in epistola ad Pammachium, & Octauium: ipse Origenes in epistola, quam scribit ad Fabianum Romanæ vrbis Episcopum, pœnitentiam agit, cur talia scripserit, & causas temeritatis in Ambrosium referr, quod secreto edita in publicum protulerit. Vnde præsumi potest, quod errores suos temere defendere noluerit. Alii ad excusandum eum dicunt, quod hæretici post mortem suam miscuerunt errores suos in libris Origenis, vt errorum suorum viderentur habere auctorem. Alii dicunt, quod hæretici hoc fecerunt ex odio, quod volebant per hoc famam eius extinguere. Illud Ieronymus probat in epistola ad Auitum presbyterum. Sed constat, quod Origenes post mortem reprobatus est ab ecclesia vt in canone, si fortè, supra allegato. Vnde dicit Gennadius in libro de viris illustribus, quem post Ieronymum persequitur, quod Theophilus Alexandrinæ ecclesiæ Episcopus scripsit aduersus Origenem vnum & grande volumen, in quo omnia pene eius dicta, & ipsum pariter damnat: ac simul docens, non se eum primum, sed ab antiquis patribus, & maxime ab Heracle fuisse & à presbyterio eiectum, & de ecclesia pulsum, ac de ciuitate fugatum. Vbi sciendum, quod iste Heracles primo fuit socius Origenis, & adiutor in doctrina, & rexit Alexandrinam ecclesiam post Demetrium, qui Demetrius primo dilexit Originem, sed postea odiuit, quia, vt dicit Eusebius, invidebat famæ eius. Ieronymus in lib. de viris illustribus de Origene sic scribit inter cætera: Illud de immortali eius ingenio non taceo, quod Dialecticam quoque, & Geometriam, & Astronomiam, & Arithmeticam, Musicam, Grammaticam & Rhetoricam omniumq; Philosoporum sectas ita didicit, vt studiosos quosq; secularium literarū sectatores haberet, & interpretaretur eis

Alia Origenis erronea opinio.

Duo Origenes.

Quidam libri Origenis repudiati ab ecclesia.

Dist. 15. c. sancta Romana.

Libri Origenis ab hæreticis deprauati.

Theophilus æmulus Origenis.

Heracles.

Origenis eruditio.

cotidie,concurſuſq; ad eum mirifici fuerunt: quos ille propterea recipiebat, vt ſub occaſione ſæcularis literaturæ, cos in fide Chriſti inſtitueret. Item Iſidorus VI. Etymologiarum de Origine ſic dicit: Origenes in ſcripturarum labore tam Græcos, quam Latinos operum ſuorum numero ſuperauit: denique Ieronymus ſex millia librorum eius ſe legiſſe fatetur. Hæc Iſidorus. Item Ieronymus in epiſtola ad Auitum presbyterum magnis laudibus attollit Origenem, & nihilominus eum erraſſe fatetur. Vnde dicit: Laudaui vt interpretem, non vt dogmatiſtem: ingenium, non fidem: philoſophum, non Apoſtolum. Et in epiſtola ad Pammachium & Oceanum eius plurimos in libris περὶ ἀρχῶν poſitos damnat errores. Euſebius vero Cæſarienſis Epiſcopus, qui omnes prædictos, de Origene loquentes, præceſſit in tempore, & præſertim Theophilum, de quo iam dictum eſt, pene centum annis præceſſit, magnis laudibus extollit Origenem in eccleſiaſticis ſuis hiſtoriis, vbi inter cætera de eo ſic ſcribit: Cum pater Origenis proper fidem Chriſti tempore Seueri Imperatoris apud Alexandriam tenebatur in carcere, & cum ſequenti die iam producendus erat, Origenes adhuc puer, ſe diſponebat omnino ad hoc vt cum patre martyrium ſuſtineret; cumque patri in iudicio vellet adſiſtere, mater eius, dum non poterat eum auertere à propoſito, veſtimenta ſibi de nocte furatur, ne haberet indumentum aliquod, quo indutus domo exiret. Puer igitur ex hoc triſtis effectus, patri literam dirigit ad carcerem, conquerens de furto matris, & confortans patrem, ne ab incœpto deſiſtat. Et pater deinde decollatus eſt: & Origenes cum ſex fratribus ſuis parvulis iam agens annũ XVII. derelictus eſt in rerum temporalium penuria: vnde a quadam fœmina locupletiſſima fouebatur. Deinde Origenes tantum profecit in omnibus literis, quod apud Alexandriam in Grammatica docere præfectus eſt, & inde ſibi neceſſaria pro domo conquiſiuit. Magis autem ſacris literis intendit, ita ut etiam in breui, videlicet, dum annum XVIII. ageret nomen eius domi foriſq; fieret famoſiſſimum. Martyres in carcere poſitos conſolabatur: paſſionibus eorum aderat confortans eos in extremis, ita quod ſæpe in eum impetus gentilium fiebat ex hac cauſa: tamen Deus omni tempore conſeruabat eum, ne lumen tantum eccleſiæ extingueretur. Tanta enim aduerſus eum quandoque perſecutio cumulabatur, quod tota ciuitas Alexandriæ eum tegere non potuit, quando de domo ad domum confugeret ſe occultando. Cum igitur multi confluerent ad eum cauſſa doctrinæ, & præcipuè verbi Dei gratia audiendi, Demetrius Alexandriæ Epiſcopus tribuit ei magiſterium docendi in eccleſia. Et quia ipſe publicè prædicauit, & occultè non ſolum viris, ſed etiam mulieribus tempore perſecutionis, vt infidelibus omnem occaſionem maledicti & ſuſpicionis adimeret, fecit ſe occultè caſtrari: quod dum ad notitiam Demetrii Epiſcopi peruenit, ipſe admiratus audacis animi virtutem, Origenem ex hoc multum commendauit. Poſtea tamen dum famam viri in opere Dei vidit vndique diuulgari, quaſi inuidiæ ſtimulo agitatus, Origenem de facto prædicto infamauit apud Alexandrum Ieroſolymorum, & Theoctiſtum Cæſarienſem Epiſcopos, qui ipſum Origenem in presbyterum ordinauerant. Origenes ſæpe inuitabatur contra hæreticos, quos omnes ſuperabat. Porphyrius Chriſtianæ fidei acerrimus inimicus, de quo ſuperius dictum eſt, vbi opinio Platonis recitata eſt, de Origene, pro vt refert Euſebius, loquitur, cum in commentariis eius nihil, cui culpam poſſet adſcribere, inueniret, ad conuitia & maledicta ſe conuertens, maculas ſibi infligendo, apud nos omni laude digniſſimas, in quibuſdam vera dicendo, in quibuſdã falſa more ſuo fingendo, & nunc eum tanquam philoſophum miratur: nunc vero tanquam Chriſtianum notat. Vnde idem Porphyrius deridendo myſticam expoſitionem veteris Teſtamenti de Chriſtianis, & præſertim de Origene inter cætera ſic inquit. Ea quæ Moyſes agreſti & ſimplici ſermone conſcripſit, diuinitus ſancita & figuris & ænigmatibus obtecta confirmauit, atq; ingentibus repleta myſteriis inflati mente ac tumidi obturato in ſemetipſis rationis humanæ iudicio ſacramenta putant. Huius autem abſurdæ expoſitionis initium proceſſit à viro, quem ego etiam adhuc cum eſſem valde paruulus vidi artem totius eruditionis tenentem, ſicut etiã ex his

Cap. 7.

Vide Euſebij hiſtoria eccleſiaſtica librum 6. ex quo ſequentia decerpta.

Origenes deſiderat martyrium.

Docet Alexandria.

Conſolatur martyres.

Ordinatur doctor eccleſiæ Alexandrina.

Porphyrius ſcripta Origenis calumniatur.

ex his, quæ posteritatis memoriæ tradidit, voluminibus cōprobatur. Origenes hic est, cuius ingens gloria inter eorum magistros habetur. Deinde idem Porphyrius multa prosequitur laudem Origenis declarantia, intermiscens hoc, quod Origenes fuerit paganus, & postea factus sit Christianus. Et tandem subinfert de eo: Assecutus quippe fuerat in libris Platonis secreta: institutus fuerat in libris Numenii & Cronii, & Apollophanis, Moderati & Nicomachi: in Pythagoricis verò summorum virorum non eum latuere commentarii: attigit etiam Chęremonis Stoici, & Cornuti volumina: ex quibus, quæcunque secreta & mystica apud Græcos habentur, assumens ritu barbaro & superstitionibus Iudaicis coaptauit, ac philosophorum gloriam ad dogmatis extranea & peregrina conuertit. Hæc Porphyrius. Mammea mater Alexandri Imperatoris, audiens famam Origenis, fecit eum vocari ad se Antiochiam, & audiuit verbum Dei ab eo, & in fide Christi stabilita est. Origenes quendam nomine Ambrosium, genere & literaturis clarum, cuiusdam Valentini hæretici sectatorem, conuertit: qui post conuersionem precibus multis Origenem compulit, ad scribendū commentarios in scripturas sanctas: & tantum ad hoc studii adhibuit, vt omnia quæ ad hoc opus essent necessaria, affluenter præberet: notarios septē adhibuit, qui Origeni incessanter adstarent, quiq; sibi inuicem succederent: scriptores quoq; alios tantos: sed & puellas eruditas in scribendo totidem numero in hoc ipsum vocare fecit, omniaq; singula extrinsecus necessaria abundantissimè ministrauit. Origenes dum quadam vice pergeret versus Achaiam, contra hæreticos disputaturus, & iter per Palæstinam ageret, apud Cæsaream presbyter ordinatur. Hæc Eusebius de Origene. Notandum est etiam, quod Origenes Græcè dicitur, Adamantius latinè: & sic Ieronymus in Prologo homiliarum Origenis super librum Numerorum appellat eum Adamantium senem.

Eruditionē eius laudat.

Mammea Alexandri Imp. mater audit Origenem.

Origenis cognomentum Adamantius.

Maximus seu Maximinus imperauit annos III. Hic existēs natione Gothus, primus ex corpore militari, sine senatus auctoritate, ab exercitu Imperator electus est. De isto scribit Iordanus Episcopus introducens ad hoc Symmachum historicum, quod iste Maximinus intra Thraciam natus erat, statura procerus, videlicet habens vltra II X. pedes in longitudine: & tempore Seueri Imperatoris militiam fortitudine meruit. Vicit enim X V I. lixas luctando nexu corporis vnum post alium sine pausa. Et postea cum quadam vice cursu equestri ex industria, Seueri Imperatoris eum ad se vocantis, fatigari videretur: iussu Imperatoris iterum luctatur cum militibus & septem iuuenes electos allisit vnum post alium sine pausa in terram. Et inde ab ipso Imperatore muneribus ditatus, & honoribus exaltatus est. Et postquàm sub Seuero & aliis Imperatoribus multa fortia gessit per gradus diuersarum dignitatum ascendens tandem Imperator factus est. Et postquam mouit contra Christianos persecutionem, apud Aquileiam occisus est. Hoc tempore Porphyrius Plotini Platonici auditor Romæ clarus habetur.

Maximinus Imp.

Eius robur.

Porphyrius philosophus.

Gordianus impetrauit annis V I. Hoc tempore Affricanus historicus fuit, qui scripsit ad Origenem vnam epistolam de historia Susannæ. Gordianus admodum adolescens Parthorum natione superata, cum victor reuerteretur ad patriam, fraude Philippi præfecti prætorii interfectus est.

Gordianus Imp.

CAPVT XI.

PHILIPPVS imperauit annos V I I. Hic filium suum Philippum faciens regni consortem, primus omnium Imperatorum fidem Christi suscepit. Ipse tertio anno Imperii sui festiuitatem millesimi anni conditionis vrbis celebrauit. Item Philippus cum in vigilia Paschæ ministeriis diuinis vellet interesse, non est admissus à Fabiano Papa, donec confiteretur peccata sua: quod tamen patienter sustinuit. Hoc tempore Origenes agens sexagesimum annum vitæ suæ primo tradidit copias illorum, quæ in ecclesia disserebat, videlicet, cum & sibi vitæ grauitas, & ætatis maturitas, ac multæ experientiæ cessit auctoritas. Origenes scripsiit epistolas ad Philipum Imp. ad vxorem eius Seueram, & ad Fabianum vrbis Romæ Episcopum videlicet Papam. Et præter has visæ sunt ab Eusebio epistolæ

Philippus Imp.

Origenis epistolæ.

Origenis ad diuersos missæ numero C. Philippus senior Veronæ & Philippus Iunior Romæ occisi sunt.

Decius Imp.

Decius occisis vtrisque Philippis imperauit anno vno, mensibus quatuor. Hic à Nerone septimus persecutor Christianorum fuit: & sub eo passi sunt Abdon & Sennes, Agatha virgo, & septem dormientes dormiuerunt. Cum Decius cum Gothis pugnaret inter cõfusas turbas gurgite paludis submersus est, ita quod nec cadauer eius poterat inueniri. Hic Decius ex Pannonia inferiori natus multos martyres occidit.

Gallus & Volusianus Impp.

Gallus & Volusianus imperabant annis II. mensibus IV. Horum temporibus Origenes LXX. ætatis suæ anno nondum expleto defunctus est. Gallus persequitur Christianos. Vnde scribit de eo Dionysius episcopus Alexandrinus: Gallus malum Decii videre, non potuit autem cauere: sed in eundem lapidem offensionis impegit: cuius cùm regnum floreret initiò, & cuncta ex sententia cederent, sanctos viros, qui pro pace regni sui Deo summo supplicabant, persecutus est: cum quibus & prosperitatem suam pariter fugauit, & pacem. Nam Gallus & Volusianus contra Æmilianum, qui in ciuitate Messana Imperatorem se fecit, profecti, ambo occisi sunt, & statim pòst ipse Æmilianus occisus est.

Æmilianus tyrannus.

Dionysio episcopo Alexandrino, dum à quodam amico suo corriperetur ex eo, quòd plurimos hæreticorum libros perlegeret, in visione dictum est à Deo: lege omnia, quæ in manus tuas venerint: quia probare singula quæque & discernere potes, quandoquidem & ex initio hoc tibi fuit caussa credendi. Hoc tempore surrexit apud Ptolemaidem hæresis Sabellii, qui negauit Christum verè esse filium patris.

Valerianus Imp.

Valerianus primò fuit multum benignus & humanus Christianis, sed postea deprauatus per quendam doctorem Ægyptium Christianos nimium persecutus est. Vnde Valerianus à Sapore rege Persarum capitur, oculisque orbatus miserabili seruitute senescit: quod Galienus perpendens Christianis pacem dedit.

Galieni Imp. ignauia.

Cumq; Galienus nihil virile ageret Parthi Syriam Ciliciamq; vastarunt: Germani & Alani Gallias deprædantes Rauennam vsq; venerũt: Græciam Gotthi vastauerunt: Quadi & Sarmatæ Pannonias occupauerunt: quare Galienus Mediolani occisus est.

S. Laurentij martyrium.

Huius Galieni temporibus S. Laurentius martyr passus creditur à Decio Cæsare, non autem Imperatore: Et S. Prothus & Hyacinthus, Eugenia virgo, Cornelius PP. & Cyprianus episc. Carthaginensis eodem die quo Cornelius PP. sed nõ eodem anno, passus est: similiter & S. Sixtus ab eodẽ Decio interfectus est. Vnde quidã credunt Galienũ fuisse binomiũ, vt ipse etiam Decius vocaretur. Alii dicunt, ꝗ Decius fuit Cæsar à Valeriano constitutus, sed nõ fuit Imperator: & persecutionem Christianis intulit, & huic videtur consonũ esse illud, quod scribit Ieronym. in lib. de viris illustrib. de Methodio episcopo Tyri, videlicet, ꝗ ipse fecerit vnum librũ de resurrectione, & aliũ de Pythonissa cõtra Origenẽ, & sub Decio & Valeriano secundũ quosdã martyrio sit coronatus.

Methodius episcopus Tyri.

S. Pancratius.

Item S. Pancratius videtur esse passus sub Valeriano, & ita vidi contineri in quodam libro satis antiquo: sed communiores libri habent, ꝗ passus sit sub Diocletiano: quod tamen stare non potest cum illo, quod legitur de S. Pãcratio, videlicet, quòd S. Cornelius PP. eum baptisauit, qui à Decio martyriũ passus legitur, & præcessit primum annũ imperii Diocletiani plusquã 34. annos: maximè cũ S. Pancratius in 14. anno ętatis suę decollatus est.

Paulus eremita.

Hoc tempore Paulus primus eremita intrauit eremũ. Dionysius episc. Alexandrinus scribit, quòd tempore Galieni concessa fuit pax ecclesiis: sed surrexit quidã tyrannus, Martinus nomine, quẽ tamẽ ipse Galenus regno priuauit & vita.

Claudius Imp.

Claudius imperauit anno vno & mensib. quatuor. Hic Gothos de Græcia expulit. Et eo mortuo frater eius Quintilius à Senatu August⁹ appellatur: sed ipse 17. die post hoc apud Aquileiã occisus est. Et ab eo Valentinianus martyriũ passus est.

Aurelianus Imp.

Aurelianus filius agricolæ regnauit annis V. & mensib. VI. Hic apud Romanos vsum porcinę carnis instituit. Ipse etiã primus Romanorũ Imperatorum diadema capiti suo innexuit, gemmisq; & aurea veste vtebatur, quod adhuc incognitum ferè Romanis moribus videbatur. Ipse postquam in Christianos persecutionem mouit, & S. Columbã virginẽ apud Senonas vrbẽ occiderat, apud Constãtinopolim

S. Columba.

lim occisus est: & successit ei Tacitus, qui statim post v i. menses apud Pontum interfectus est: cui successit Florianus, qui cum Imperium adeptus est, deinde octuagesimo octauo die apud Tharsum occisus est.

Probus Imp. Probus filius hortulani imperauit annis v i. mensibus i i i i. Hic Gallias à barbaris occupatas ingenti virtute restituit. Et eo tempore, cum Felix adhuc sedit in sede Apostolica; Romæ orta est hæresis Manichæorum, à quodam dicto Manes, qui fuit Persa genere. *Manes hæreticus.* Hic dixit spiritualia à Deo facta, corporalia à Diabolo: & ergo anima corpori contraria optaret. Probus apud Sirmium tumultu militari occisus est. *Carus Imp.* Carus Narbonensis cum filiis suis Carino & Numeriano imperauit annis duobus. Hic Carus castrametatus super Tigrim fluuium ictu fulminis interiit. Numerianus apud Veronem in campo magno dolo soceri sui Apri, cum ob dolorem oculorum sederet in vehiculo, occisus est. Et Carius apud Maguntiam prælio victus interiit.

Caput XII.

Diocletianus Imp. Diocletianus Dalmata genere, filius scribæ, imperauit annis xx. Hic prius quã ꝑmoueretur ad Imperiũ dictus fuit Diocles. Ipse tertio anno imperii sui Herculium Maximianum in consortium regni adsciuit: qui rusticorum multitudine oppressa, quæ factioni suæ Bagandarũ nomen indiderat, pacẽ Galliis reddidit. Et in profectione illa, quam Maximianus fecit contra Bagandas fuit legio Thebæorum, *Bagandæ.* quorum capitaneus erat S. Mauritius, qui vna cum sociis suis, ab eodẽ Maximiano, in illa profectione martyrium passus est. Similiter S. Gereon cum suis sociis passi sunt. Hoc tẽpore Franci & Saxones Galliis infesti sunt: contra quos Maximianus bellum exercet. *Franci & Saxones.* Istis temporibus Carus sumta purpura Britannias occupat. Narses bellum Orienti infert: Quinquegentiani Africam inuadunt: Ægyptum Achilleus obtinet. Propter hos euentus Constantius & Galerius Maximianus assumuntur in regnum: Quorum Constantius Claudii nepos fuit. Et sic plures erant Cæsares, seu Imperatores vno tempore: sed in administratione tantum tamen vnus solus erat in dignitate. *πολυκοιρανία.* Galerius in Dacia haud procul à Sardica natus est, & à Diocletiano compulsus, vxore quam habuit repudiata, filiam Diocletiani Valeriam duxit vxorem: & Constantius simili modo compulsus priuignã Herculii Theodoram nomine duxit, ex qua postea sex liberos fratres Constantini M. procreauit. Diocletianus primus inter Romanos Imperatores se præcepit adorari: cum cæteri ante eũ, vt iudices solebant salutari. *Diocletianus voluit adorari.* Ipse profectus in Ægyptũ obsedit Alexandriã ciuitatẽ & octauo mense obsidionis cepit eam & recuperauit Ægyptum, anno imperii sui x i i i. Item per Asclepidotũ præfectum prætorii Britannia recepta est. Item eo tẽpore iuxta Lingonas à Constantio Cæsare l x. millia Alemannorum cæsa sunt. Sed Galerius in partibus Orientis victus à Narsete ante currũ Diocletiani purpuratus currere cogitur. Postea vero, cũ Galerius Narsetẽ superauit, ipse à Diocletiano cũ ingenti gloria suscipitur. Et tũc thermæ Diocletiani Romæ factæ sunt. *Terræmotus.* Anno 18. Diocletiani terræ motu terribili apud Tyrum & Sydonẽ multa opida conciderunt, & populus innumerabilis oppressus est. Diocletian⁹ anno xix. imperii sui emisit edictũ, vt omnes ecclesiæ Dei vsq; ad solũ destruerẽtur. Et sequẽti anno Diocletianus in tantã versus est dementiã q̃ ipse regni depositis insignib⁹ in Nicomedia sponte imperiũ deseruit: q̃ & Maximianus quodãmodo inuitus iussu Diocletiani fecit apud Mediolanum. Et hoc tẽpore S. Lucia passa est in Sicilia. *S. Luciæ martyrium.* Et tunc Galerius Maximianum & Seuerũ Cæsares fecit. Constantius accepit Helenam filiam regis Britonũ in concubinã, ex qua genuit filium Constantinũ, qui à Galerio Romæ tenebatur obses, interim q̃ Constãtius in partibus Britanniæ agebat: sed Constantinus tandẽ fugiens ab vrbe venit ad patrem suũ in Britanniã. Imperium q̃ Maximianus in partibus Occidentis dimisit, Constantius tenuit. Et Imperium q̃ Diocletianus in partibus Orientis deposuit, Galerius tenuit. *Martyres sub Diocletiano.* Tẽporibus Diocletiani multa millia martyrum passa sunt: inter quos passi fuerũt: Anastasia, Sebastianus, Agnes, Vincenti⁹, Georgius, Vitus, Christina, Simplicius, Faustinus, Beatrix, Cyriacus, Adrianus, Gorgonius, Euphemia, Iustina, Cosmas, Damianus, Quintinus, Theodorus & Chrysogonus, ac Pamphilius, qui Chronicas scripsit.

Conſtantius & Galerius Imp.

Conſtantius & Galerius tenuerunt imperium duobus annis: cum & Conſtantius XVI. annum à principio electionis ſuæ Cæſarem in imperio ageret in Britannia obiit, & filius eius Conſtantinus ab exercitu in Imperatorem electus eſt.

CAPVT XIII.

Pontifices Romani.

ZEpherinus Papa, natione Romanus, ſedit annos XIIII. ſecundum aliquos XVIII. menſes VII. Hic conſtituit, vt omnes Chriſtiani duodecim annorum euchariſtiam in Paſcha recipiant, & vt in cōſecratione corporis & ſanguinis Domini calices & pateræ de vitro haberentur, quæ prius fuerant de ligno.

Cælibatus introducitur.

Calixtus primus natione Romanus, ſedit annos quinq;. iſte clericis in ſacris ordinibus conſtitutis continentiam indixit. Ipſe etiam ieiunia quatuor temporū, quia prius tale ieiunium tantum ter fiebat in anno. Quod quidam volunt à temporibus Apoſtolorum eſſe introductū, & iſtud ieiunium fiebat tantum in ſabbato, quoniam feria ſexta etiam ſeruabatur ieiuniū à tempore Apoſtolorum ſimiliter introductum, & in primitiua eccleſia feria quarta ſingulis ſeptimanis etiam ieiunium fiebat. Et fortè iſta eſt ratio, quod feria quinta quæ præcedit ſabbatum quatuor temporū occaſione huius inſtitutionis non ieiunamus. Et ſic videtur mihi, quòd quantum eſt de ratione quatuor temporum ſolennius eſt ieiunium Sabbati in quatuor temporibus, quam quartæ & ſextæ feriæ ipſum Sabbatum præcedentium. Vnde Damaſus Papa in libro de Romanis pontificibus dicit: Sabbatum à Calixto Papa ter in anno ieiunandum eſſe ſtatutum, quoniam, vt ſuperius dixi, illud ieiunium tantum ter fiebat in anno. Sed idem Calixtus Papa poſtea ſtatuit quater debere fieri in anno: vt ſicut annus in quatuor tempora diſtinguitur, ſic nullum eorum abſq; ciborum aliquali abſtinentia tranſiremus. Vnde autem ieiunium, quod Iudæi tempore legis quater in anno obſeruabant, ad cuius imitationem ieiunia quatuor temporum inſtituta videntur traxiſſe originem, Ieronymus ſuper Zachariam prophetam oſtēdit. Vnde dicit idem propheta: ieiunium quarti, ieiunium quinti, ieiuniū ſeptimi, & ieiuniū decimi erit domui Iudæ in gaudiū, & cætera. Ex quibus verbis quidā non intelligentes verba prophetæ, credunt hoc ieiunium quatuor temporum à Deo in veteri teſtamēto inſtitutum: ſed hoc non ſonant verba prophetæ. Non enim dicit, quòd Deus mandauerit hoc ieiunium debere ſeruari, ſed factum narrat, quod facturus erat Deus circa anguſtiæ memoriam, quam Iudæi per ipſum ieiunium recolebant, prænunciat. Dicit igitur Ieronymus ſuper hunc locum, quod ieiunium quarti menſis ſecundum computationem Hebręorum, qui apud nos vocatur Iulius, habuit exordium ex eo, quod in illo menſe Moyſes deſcendens de monte cum tabulis legis vidit filios Ieruſalem conflaſſe vitulum, & propter hoc tabulas confregit, & interfecta ſunt XXIII. millia hominum. Quare reſidui ieiunando Domino ſupplicabant, & deinceps illud ieiunium ſingulis annis obſeruabant. In menſe quinto Hebræorum, qui apud nos dicitur Auguſtus, XII. viri, miſſi per Moyſen ad explorandum terram promiſſionis, reuerſi ſunt, & fecerunt populum deſperatum præter duos. Quare Dominus iratus dixit populum per XL. annos iuxta numerum dierum, quibus illi viri terram peragrauerant, in deſerto manſurum: & quod nullus eſſet intraturus terram promiſſionis niſi Caleb & Ioſue, & tunc populus egit pœnitentiam & ieiunauit. Et poſt multos annos eodem menſe Ieruſalem capta eſt, & templum Domini incenſum per Chaldæos. In ſeptimo menſe, quem nos vocamus October, Godolias, qui præfect⁹ erat populo poſt tranſmigrationem Babylonis, interfectus eſt, & reliquiæ filiorum Iſrael diſperſæ ſunt. Vnde ſingulis annis tempus luctus illius renouantes Iudæi in hoc menſe ieiunabant. Vndecimo menſe, qui apud nos dicitur Ianuarius, Ezechiel propheta & qui cum eo fuerāt in captiuitate Babylonis audierunt, & in quinto menſe templum Domini fuerat incenſum: Quare dies luctus & ieiunii obſeruabant. Calixtus Papa fecit Romæ cœmiterium ſub terra in via Appia, ſupra quod eccleſia S. Sebaſtiani martyris poſtea ædificata eſt, & in eo multa millia martyrum ſepulta ſunt. Et dicitur cœmiterium Calixti vſq; in hodiernum diem. Idem Papa fundauit Romæ eccleſiam S. Mariæ trans Tiberim.

Ieiunium quatuor temporum.

cap. 8.

Vrbanus

Vrbanus I. natione Romanus, sedit annos IX. menses X. Hic statuit calices & pateras fieri de argento. Ipse etiam ordinauit certa tempora, quibus ieiunia quatuor temporum debent obseruari, prout Ecclesia ipsa seruat nunc: quia priùs confusè fiebant secundum Kalendas mensium ascendendo, vel descendendo. Ita quòd ieiunium quatuor temporum, quod modò seruatur in septimana Pentecostes, aliquando seruabatur ante festum Pentecostes, aliquando post idem festum, & aliquando infra septimanam prædictam. *Vrbanus PP.*

CAPVT XIV.

Pontianus natione Romanus, sedit annos V. Hic tempore Alexandri Imp. exsilio deportatus in Sardiniam insulam, ibidē in exsilio mortuus est: sed a Fabiano, qui postea factus est Papa, reductus est Romam, & ibidem sepultus. Sed quidam, nescio quibus fabulis intenti, dicunt ei successisse quendam Cyriacum nomine, & nomē illius esse deletum de catalogo Romanorum Pontificum, propterea quòd cum XI. millibus virginum ab vrbe Roma discedēs Papatum reliquerit, Cardinalibus & clero inuitis, & deinde apud Agrippinam Coloniam cum eisdem virginibus martyriū pertulerit. Sed error istorum patet ex multis. Nam Hieronymus petiit à Damaso Papa, vt colligeret sibi nomina Romanorum Pontificum, & qui ex eis fuissent martyrio coronati, diligentiùs annotaret. Vnde Damasus Papa collegit quendam librum de prędictis, quem Hieronymo ad partes transmarinas, vbi tunc idem Hieronymus degit, destinauit: in quo quidem libro scribit Pontiano successisse Antherum, & nullum ponit in eodem libro Cyriacum: & Damasus non prætermisisset eum, maximè cùm fuisset martyrio coronatus: nec potest dici, quòd Damasus nomen eius ignorasset, cum vix annis CXXX. eum in Papatu præcessisset: nec dicendum est, ꝙ nomen eius fuerit mutatum: quia nondum erat consuetudo mutare nomina summorum Pontificum, prout infra patebit. Item Eusebius Cæsariensis episcopus, qui non longè post hæc tempora fuit, in Chronica sua post Pontianum ponit Antherum, & nullibi ponit aliquē nomine Cyriacum. Itē quia, vt legitur de XI. millibus virginum, Huni occiderunt eas, qui nondū isto tempore egressi fuerunt Mœotides paludes: nec nomen Hunorum mūdo adhuc cognitum erat. Item illi, qui dicunt istum Cyriacum cum dictis virginibus profectū, dicunt ꝙ pater B. Vrsulæ fuerit rex Britanniæ, & pater sponsi eius fuit rex Angliæ: sed regnum Angliæ nondū ortum erat: nec etiam Sicilia adhuc regnum erat, nec erat aliqua ciuitas adhuc Constantinopolis nominata, de quibus omnib. prædicti fabulantes aliquos homines, vel fœminas in virginum prædictarum comitatu fuisse, asseuerant. Et finaliter, non est verisimile Christianos illis temporibus ita publicè vrbem Romam potuisse visitasse in tanta comitiua: cùm necdum solitum erat eandem vrbem, paucas adhuc habentem Ecclesias, pro indulgentiis visitari: nec etiam aliquis Imperator fidem Christi adhuc susceperat, prout hęc omnia per supra & infra scripta lucidius apparent. Sed error iste surrexit, vt dicitur, de quadā fœmina, nescio an inclusa vel monacha, quę erat apud Sconovvgiam temporibus Friderici primi, circa annum Domini M.C.LVI. quæ asseruit talia & multa alia, sibi reuelationibus diuinis patefacta, cuiusmodi reuelationes assertas ego perlegi, & in multis contrariantur libris Chronicis & Historiis. Vnde quædam ad impugnandum, seu verius ad elucidari prouocandum huiusmodi erroris caliginē, collegi, quæ Coloniam examinanda destinaui. Et licet plures viri solennes & magnæ reputationis illa perlegerunt, tamen solutioni eorum, quæ contra supra dictas assertas reuelationes in quantum historiam virginum prædictarum contingunt, allegaui, obtinere non valebam.

Pontianus PP. *Cyriacus fictitius PP.* *Fabula de 11000 Virginum.* *Refutatio eius.* *Hunni Germania eo tempore ignoti.* *Origo fabulæ huius.* *Gobelini liber de Legēda 11000. Virginum.*

Antherus natione Græcus sedit mensem I. dies XXV. Et eo tēpore Maximus & Africanus Romę Coss. fuerunt vt patet in epistola sua, quam ipse Antherus Toletanæ prouinciæ episcopis direxit. Et in assertis reuelationibus prædictis fœmina supradicta dicit, quòd Maximus & Africanus Coss. supradicti scripserūt ad quendam Iulium cognatum suum, tunc principem Hunorum, vt XI. millia virginum morti traderent, quādo ad partes Germanię redirent. Sed Coss. illi habuissent po- *Iulius Hunorum princeps fabulosus.*

testatem virgines illas Romæ occidisse, cùm eo tẽpore persecutio feruebat in vrbe: ita quòd ipse Antherus Papa pro fide Christi occisus est, vt scribit Damasus Papa in libro suo: nec etiam gens Hunorum adhuc cognita fuit partibus Germaniæ vel Italiæ.

Gesta martyrũ describuntur.

Fabianus Papa sedit annos XIII. Hic misit septem Diaconos cum totidem notariis per diuersas regiones ad colligendum gesta diuersorum martyrum. Et ipsemet tandem martyrio coronatus est. Eius etiam temporibus Maximus & Africanus Coss. Romæ fuerunt, vt patet in diuersis epistolis suis. Fabianus Papa statuit, vt in cœna Domini chrisma consecretur, & antiquum chrisma comburatur: dicit enim: Christum docuisse post pedum lauationem apostolos chrismatis cõfectionem, & ita per Apostolos deductum ad posteros, & præcipuè per illos, qui præfuerunt Romanæ, Antiochenæ, Hierosolymitanæ & Ephesinæ ecclesiis: qui vetus chrisma omni anno combusserunt, & nouum chrisma consecrauerunt. Constat enim, quòd Apostoli, qui prædictis præfuerunt ecclesiis fuerunt Petrus, Iohannes & Iacobus iunior: nihilominus tamen omnes Apostoli fuerunt episcopi: sed quidam vertunt in dubium, an Paulus fuerit episcopus, & officiũ presbyteri exercuit: sed ex dictis Origenis homilia IV. in Leuiticum patet hoc manifestè: vbi sic dicit: Obseruandum est, quòd aliis indumẽtis sacerdos vtitur, dum est in sacrificiorum ministerio, & aliis cum procedit ad populũ. Hoc faciebat & Paulus scientissimus Pontificum, & peritissimus sacerdotum. Item quòd Paulus fuit episcopus tenet glossa LXXV. distinct. in cap. quod die.

S. Paulus an fuerit episcopus.

Cornelius natione Romanus, sedit annos III. Hic ad preces cuiusdam nobilis matronæ, nomine Lucula, corpora beatorum apostolorum Petri & Pauli de catacumbis noctè leuauit. Et post hoc ipse Centumcellis in exilium pulsus est, & deinde reuocatus. Et quià literas à S. Cypriano, episcopo Carthaginensi recepisset, nec iussionibus Imperatoriis obtemperasset, Romæ à Decio decollari iussus est. Ipse redarguit S. Cyprianum de opinione, quam habuit, rebaptizandi hæreticos. Ipse S. Pancratium puerum baptizauit, qui postea sub Valeriano decollatus est.

Cypriani error.

Lucius I. natione Romanus sedit menses IIX. Ipse inuasores Ecclesiarum, & spoliatores earum, anathematisauit: & tandem à Valeriano capite truncatus est.

Stephanus I. natione Romanus sedit annos IV. Hic statuit Sacerdotes & Leuitas vestibus sacratis in cottidiano vsu non debere vti: & martyrio coronatus est.

Sixtus II. sedit annos XI. Hic statuit, vt missa super altari celebraretur, quod antea non fiebat. Ipse etiam tradidit beato Laurentio thesauros Ecclesiæ, & non Imperatoris: vt quidam æstimant.

Dionysius sedit annos IX. Hic statuit, vt episcopi in diœcesibus suis diuiderent parochias, vt quilibet suo iure contentus limites alterius non inuaderet.

Felix I. natione Romanus sedit annos V. Hic constituit, vt super memorias martyrum Missæ celebrentur, & ipse martyrio coronatus est.

Eutychianus natione Thuscus de ciuitate Luna, sedit annum I. mensem I. & diem I. Hic statuit, vt nulla abbatissa, vel sanctimonialis viduam vel puellam velare præsumat. Ipse sepeliuit manu propria per diuersa loca CCCXLI. martyres: & statuit, vt quicunque fidelium martyrem sepeliret, illum nulla ratione sine Dalmatica, aut collobio purpurato sepeliret, & ipse martyrio coronatus est. Gaius Dalmata natione ex genere Diocletiani, sedit annos XI. Hic statuit, vt clericus ad iudicium seculare non trahatur, & ipse persecutionẽ Diocletiani fugiens nouem annis in cryptis habitauit: & tandem captus martyrio coronatus est.

CAPVT XV.

Constantinus M. Imp.

CONstantinus imperauit annis XXX. mensibus VI. sed prætoriani milites audiẽtes mortem Constantii, Maxentium, Maximiani Herculii filium, Romæ elegerunt in Imperatorem. Galerius qui tenuit imperium Orientis, quod Diocletianus deposuit, Seuerum quem iam Cæsarem fecerat, contra Maxentium misit: sed Seuerus postquam venit Rauennã, occisus est. Et hoc audito Galerius Licinium

Cæsarem

Cæſarem fecit. Maxentius cum ad Imperium primò promotus eſt, vt plebē ſibi attraheret fidei Chriſtianæ veneratorem ſe ſimulabat: perſecutiones reprimi omneſq; injurias à Chriſtianis arceri jubet: ſed nihil in reliquis actibus ſuis in vitâ vel in moribus, quod Chriſtianis proximum videretur, oſtendit. Nam flagitioſus & peſſimus erat: patrem ſuum Maximianum Herculium ab vrbe depulit, quia timuit eum imperium reſumturum: Maximianus verò ad Conſtantinum generum ſuum, qui filiam ejus Fauſtam habuit vxorem, fugit: ſed poſtquam peruenit ad eum clam ſibi moliebatur inſidias. Quare detectus à filia Maſſiliam fugit, & ibi comprehenſus occiſus eſt. Maxentius igitur Romæ exercens tyrannidem matronas nobiles publicè à viris ſuis ad ſui libidinem abſtrahi fecit, & poſt contaminationem viris ſuis reddi, non tam expleta libidine adulterij, quàm immutata. Vnde cum Sophronia nobilis matrona, vxor præfecti vrbis, ab eo vocaretur ad ſtuprum, & viro ſuo indicaret: eumque triſtem ex hoc conſpiceret, ipſa reſpondit nuncijs Maxentij: exſpectate donec ornem me, vt decet: & ingreſſa cubiculum flexis genubus orabat ad Deum. Et poſtquam Deo ſuam pudicitiam commendabat gladio ſeipſam per viſcera & pectus tranſuerberans famulas ſuas miſit ad tyrannum, vt dicerēt: tales fœminas Chriſto magis placere quàm tyranno. In orientis partibus ſimili modo Maximinus tyrannidem eodem tempore exercuit: & ita flagitioſus erat, vt nullam vrbem, nullum opidum, abſq; nobiliū matronarum adulterio, præteriret, & magicæ artis doctoribus publicos honores decreuit. Vnde tetrius in Chriſtianos deſæuijt. Erat enim apud Alexandriam virgo quædā nobilis, Dorothea nomine, quæ cùm ab eo per internuncias de ſtupro interpellaretur, nuncijs reſpondit: nefas ſibi eſſe templū corporis ſui, quod ſoli Deo conſecrauerit, Idolorum cultu & libidinis contagio polluere. Proinde ſe quidem ad mortem paratam, à crudeli verò tyranno non decere molle aliquid vel blandū proferri: nec eſſe dignū erga ſe reſolui truces animos, quos cotidiè vndatim Chriſtianorum profuſus cruor duraret. Cumq; ipſe vi decerneret explendum, quod cupijt, Beata Virgo noctu nauem adſcendens, derelictis bonis ſuis aufugit, multis pudicitiæ relinquens exemplū. Hæc ſcribit Euſebius Cæſarienſis epiſcopus in eccleſiaſticis ſuis hiſtorijs libro 9. Sed ego admiror multū, quare idem Euſebius factum prædictæ virginis ſic admiratus, de beata Catharina virgine, cujus agonis certamina, ſi vera ſunt, quæ de ea narrantur, apud Alexandriam ijſdem temporib. acta, conſtat ſupra aliarum virginum agones meritò eſſe extollenda, nihil omnino ſcripſit: maximè cùm eundē Euſebium, ijſdem temporibus, in ipſis partibus vltramarinis cōſtat extitiſſe, & intentionis ſuæ in libro prædicto dicit eſſe, martyria ſuis temporib. recepta ab eccleſia, declarare: quomodo potuiſſet facta ipſius ignoraſſe? circa quam inter cætera tam excellēs miraculum foret factum, q̄ corpus mortuum angelico ductu per aëra ad locū remotum trāslatum ſepeliretur. Nec ſolùm miror Euſebiū, verùm etiam Ieronymū & Bedam, quorū vterq; in partibus vltramarinis degens, magnā fecit diligētiam de paſſionib. ſanctorum perquirendis, & neuter eorū, Ieronymus in Kalēdario, Beda in martyrologio, mentionē facit de S. Catharina: immò libri antiqui apud nos nomen Beatæ Catharinæ in Kalendario; nec officiū Miſſæ in ſacramētario cōtinēt. Et quod me maximè vertit in dubiū eſt iſtud, q̄ vbicunq; de ejus paſſione quicquā legi, vel audiui, legi & audiui Maxentium eam Alexandriæ occidiſſe, quem nullam poteſtatē ibidem ex libris authenticis & hiſtorijs famoſis tunc cōſtat habuiſſe: ſed Romæ per totū tempus, quo tenuit imperium, ſeu tyrānidem, reſediſſe. Maximinus, poſtquā per x. annos continuos perſecutionē in Chriſtianos exercuit, judicio diuino percuſſus, in infirmitatē peſſimā incidit: ita q̄ carnib. ejus putreſcētibus, vermibus ſcaturiret. Itaq; medici fœtorē ferre nō valentes, ab eo occiſi ſunt. Vnde quidā inter cęteros indicauit ſibi vltionem diuinā eſſe, & non morbū naturalē, quo laboraret, qui in Deū & Chriſtianam religionē impiè egiſſet: quapropter Maximinus pœnitētia ductus emiſit edictum per omnes prouincias ſibi ſubjectas, vt nemo Chriſtianos perſequeretur, & vt eccleſias rędificari nemo prohiberet: ſed vix ſex mēſib. perſecutione ceſſante, ipſe ſanitate recuperata Chriſtianos iterū perſeqtur. Maxētius verò apud vrbē Roma-

Maxentius tyrannus.

Sophronia martyr.

Maximinus tyrannus.

S. Dorothea.

Legenda S. Catharinæ in dubium vocatur.

Maximini morbus.

Maxentij crudelitas.

nam ijsdem temporibus senatores nobiles ac alios viros præclaros, criminibus contra eos confictis, proscripsit, & multos ex eis occidit. Ipse etiam magicis artibus insistebat, ad quarum explenda ministeria perquirebantur matronæ nobiles grauidæ, & adhibitæ funestis sacris mediæ scindebantur, rapiebantur, & paruuli infantes ac eorum exta euulsa perscrutabantur. Vnde Constantinus Maxentium propter artem magicam maximè timuit: sed tandem bellum contra eum instaurat, & cum multa hæsitatione consisteret, & multa secum de imminentis belli necessitate peruoluens iter ageret, atque ad cœlum oculos leuaret, vidit noctu in visione auream crucem in cœlo versus Orientem, & angelos sibi dicentes: Constantine, in hoc signo vince. Quare Constantinus auream crucem fabricari fecit, & illam ante exercitum ferri jussit. Et sic bello cõmisso Maxentius juxta pontem Miluium percussus interijt. Aliqui tradunt, quòd ipse submersus sit. Et Constantinus cum gaudio introducitur in vrbem, Romanis de morte tyranni lætantibus. Cumq; mors Maxentij ad notitiam Maximini in partibus Orientis peruenit, ipse metu perterritus, iterum Christianos paululum respirare concessit: tandem tamen ipse neminem parem sibi sustinens, socijs Imperij se præferens, Licinio bellum inferre conatur: sed ipse à Licinio victus aufugit, & multos Deorum suorum sacerdotes, quorum responsis ad bellum instigatus fuit, occidit: & demum doloribus viscerum tortus, & luminibus orbatus, apud Tharsum interijt: & sic ex toto Christianis pax facta est. Et dum hæc agerentur, Licinius Constantiam sororem Constantini duxit vxorem. Cumque Diocletianus à Constantino & Licinio vocaretur ad nuptias, & se ob senium excusasset, perlectis minacibus rescriptis eorum, quibus per eos reprehendebatur, quòd Maxentio fauisset, & faueret Maximino: ne ipse post tantam, quam habuerat gloriam, sub manibus eorum incideret in ignominiam, veneni haustum sumsit: vnde Salone mortuus est. Post hoc Crispus & Constantinus filij Constantini, & Licinius adolescens Licinij Augusti filius, Cæsares appellantur. Hunc Crispum erudiuit Latinis literis Lactantius, vir omnium suo tempore eloquentissimus.

Constantinus debellat Maxentiũ. — *Maxentij mors.* — *Diocletianus moritur.* — *Lactantius.*

Huc-vsq; Eusebius scripsit Chronica gesta: deinde Hieronymus.

Licinius cùm venerat Antiochiã, magicæ artis magistros & sacerdotes Idolorum, nec non filios Maximini supplicijs affici fecit, & Christianos omni fauore prosequitur. Tandem verò Licinius Constantinum sibi præferri non sustinens, clàm sibi molitur insidias, & cùm sic non proficeret, bellum ei manifestè indixit, & Christianos odio speciali persequens, multos ex eis occidit. Vnde S. Blasius, Sebastæ ciuitatis Cappadociæ episcopus, sub eo martyrisatus est: quarè Licinius à fidelibus Constantini apud Thessalonicam interfectus est. Et sequenti anno Crispus, filius Constantini & Licinius junior occiduntur. Et dicunt quidã, quòd Constantinus filium suum Crispum fecerit occidi ad instantiam vxoris suæ Faustæ, quæ erat nouerca Crispi: & cùm ipse à matre sua Helena de hoc reprehenderetur, ipse exardescens in iram, vxorem suam flammis injectam fecit comburi. Eo tempore fuit Donatus hæreticus, à quo dicti sunt Donatistæ, quorum error fuit, quòd filius esset minor Patre, & Spiritus sanctus minor Patre & Filio, & rebaptisari fideles deberę. Istis igitur temporibus Constantinus solus gubernabat imperium: sed factus est leprosus, & cùm à nemine potuit curari, apparuerunt ei in visione Petrus & Paulus dicentes, vt vocaret Syluestrum Papam, ille posset eum curare. Syluester igitur vocatus est de exilio, quo in monte Soracte degebat, & baptisauit Constantinum, & statim à lepra mundatus est. Et deinde Cõstantinus fidem Christianam ampliauit: ecclesias plurimas fundauit: inter quas principaliores erant ecclesia Saluatoris, quam ipse Constantinianam nominauit, & postea dicta est Lateranensis à regione Vrbis: Basilica Apostolorum Petri & Pauli: S. crucis ecclesia, quæ Ierusalem dicitur: ecclesia S. Agnetis: ecclesiæ sanctorum Marcellini & Petri: & has omnes copiosissimè dotauit. Insuper Beato Syluestro & suis successoribus Romanis Pontificibus, concessit portare aurum & purpurã, & coronam de capite Imperiali sumtam, & dedit ei vrbem Romam cum prouincijs circumjacentibus. Et deinde transtulit se ad partes transmarinas, volens ædificare

Licinius Cæsar. — *S. Blasius.* — *Donatus hæreticus.* — *Fabula.* — *Templa à Constantino fundata.* — *Donatio Constantini ficta.*

ficare ciuitatem nominis sui Romæ similem, in loco, in quo Græci castrametati fuerant olim, quando obsedèrũt Trojam. Sed ipse de nocte admonitus in somno, vt Bizantium se transferret, ibiq; ciuitatem ædificaret: Inde ad partes Thraciæ se contulit & Byzantium vrbem magnis muris amplians ipsam Constantinopolim, quod sonat Constantini ciuitas, nominauit. Constantinus leges de nouo cõdidit, & eas in libris redegit. Eo tempore fuit Alexandriæ quidam presbyter Arrius nomine, à quo surrexit hæresis Arriana, qui dixit filium Dei creaturã. Propter quem in Nicæa Synodus trecentorum & octodecim episcoporum congregata est: qui omnes, præsente Constantino Imp. contra Arrium tulerunt sententiam, & ipsum cum hæresi sua reprobauerunt præter XVII. quorum VI. tantùm perseuerabant, qui cum Arrio in exsilium missi sunt. Et in hac synodo factum est symbolum, quod canitur in missa. Cumque episcopi in concilio fuissent congregati, & plurimas sibi inuicem dissensiones mouerent, propter quas negotium principale differebatur: Constantius certum diem statuit, quo quilibet contra alium, id quod vellet, proponeret: quo die veniente, ipse Constantinus Imperator omnium ad se scripta recepit, quasi super ipsis dissensionibus judicium celebraturus. Et cùm omnia ipsa collegerat, eis non perspectis, ipsa simul igne cremauit: asserens ad se non pertinere episcopos & sacerdotes judicare: nec volens simultates episcoporũm alijs innotescere, mandauit, vt episcopi in negotio fidei, propter quod congregati essent, deinde procederent. Ruffinus historiarum ecclesiasticarum lib. x. scribit, quòd in isto concilio fuit quidam Philosophus paganus, qui omnes episcopos suis disputationibus vicit: quod videns quidam presbyter de simplicioribus, zelo fidei commotus, in medio surrexit, & ad Philosophum dixit: In nomine Iesu Christi, Philosophe, audi quæ vera sunt: Deus vnus est, qui cœlum fecit & terram, & qui homini, quem de limo terræ formauerat spiritum dedit, & vniuersa quæ videntur, & quæ non videntur, virtute Verbi sui creauit, & spiritus sui sanctificatione confirmauit. Hoc Verbum ac Sapientia, quem nos filium dicimus, humanos miseratus errores, ex virgine nascitur, & per passionem mortis à perpetua nos morte liberauit, ac resurrectione sua æternam nobis contulit vitam, quem & expectamus judicem omnium quæ gerimus esse venturum. Credis hoc ita esse Philosophe? At ille, velut si nunquam vllum sermonem contradicendi didicisset, ita obstupefactus virtute dictorum, mutus ad omnia, hoc solùm potuit respondere, ita sibi videri, nec aliud verum esse, quàm quod dixerat. Et dixit Philosophus circumsedentibus: Audite me, ô eruditi viri: donec verbis mecum res gesta est, verba verbis opposui, & quæ dicebantur dicendi arte subuerti: vbi verò pro verbis virtus processit ex ore dicentis, non potuerunt resistere verba virtuti, nec homo aduersari potuit Deo. Et deinde ipse Philosophus Christianus factus est. Istis temporibus fuit Eusebius Cæsariensis episcopus, qui scripsit Græcè Chronicam, quæ dicitur Chronica Eusebij, & illam postea Ieronymus transtulit de Græco in Latinum, & deinde quæ acciderunt vsque ad tempora sua prosecutus est. Et ijsdem temporibus fuit Porphyrius Christianorum inimicus & Philosophus de quo dicit Augustinus x. & XXII. de ciuitate Dei. Post mortem Helenæ matris Constantini, quidam presbyter fauens secretè Arrio, venit in notitiam Constantiæ sororis Constantini relictæ Licinij. Hunc presbyterum Constantia in extremis posita fratri sui Constantino Imp. se visitanti arctius commendauit: ad cujus fraudulentam instantiam Arrius ab exsilio reuocatur, & iterum in concilium primò apud Ierosolymam, deinde apud Alexandriam deducitur, & à fautoribus suis receptus est & ab alijs reprobatus. Et inde est, quòd dicit Ieronymus: Constantinus extremo vitæ suæ tempore ab Eusebio Nicomediensi episcopo baptisatus in Arrianum dogma declinat, à quo vsque in præsens tempus ecclesiarum rapinæ, & totiùs orbis secuta est discordia. Cõstantinus dum bellum pararet in Persas, Nicomediæ infirmatur: & dum in extremis esset constitutus, testamentum condidit, in quo decreuit Constantium filium suum in partibus orientis post se regnaturũ: & quia Constantius præsens nõ fuerat, Constantinus testamẽtum quod condidit supradicto presbytero, sibi à sorore cõmendato,

Arrius hæresiarcha.

Synodus Nicæna.

Constantini Imp. factum laudabile.

cap. 3.

Historia memorabilis.

Eusebius historicus.

Porphyrius.

Lib. 10. cap. 28. & lib. 22. cap. 27.

Constantini Imp. morbus & mors.

ipsi Constantio porrigendum secretè tradidit. Quare idem presbyter post mortem Constantini, Constantio tam familiaris effectus est, ut Constantius ex ejus consilio Arrij doctrinam suscipiendam decerneret, & concilium Nicænum irritare tentaret. Constantinus igitur, postquam testamentum suum condidit, anno *cap. 15.* vitæ suæ LXVI. Nicomediæ defunctus est: de quo Augustinus v. de ciuitat. Dei dicit in hæc verba: Bonus Deus, ne homines, qui cum crederent propter ęternam vitam colendum, has sublimitates & regna terrena existimarent posse neminem consequi, nisi dæmonibus supplicaret, quòd hi spiritus in talibus multum valerēt: Constantinum Imper. non supplicantem dæmonibus, sed ipsum verum Deum colentem, tantis terrenis impleuit muneribus, quanta optare nullus auderet. Cui etiam condere ciuitatem Romano Imperio sociam, velut ipsius Romæ filiam, sed sine aliquo Dæmonum templo simulacroq; concessit. Diu imperauit, vniuersum orbem Romanum vnus Augustus tenuit & defendit: in administrandis & gerendis bellis victoriosissimus fuit: in tyrannis opprimendis per omnia prosperatus est. Grandæuus ægritudine & senectute defunctus est, filios imperantes reliquit. Item circa tempora prædicta rem huiusmodi apud Antiochiam gestam *lib. 1. Acindini historia.* scribit Augustinus in libro de sermonib. Domini in monte. Acindinus præfectus quendam virum tenuit in custodia, cui certum diem constituit, quo fisco libram auri solueret: aliàs deberet occidi. Iste soluere non valuit: sed habebat vxorem pulcram, quam vir quidam diues appetijt, & ei se libram auri traditurum, qua maritum liberaret, si ipsa ei vna nocte posset commisceri, pollicetur. Mulier consentit, si ipse maritus, cui tota sua castitas debetur, tanquam de re sua vellet id fieri. Maritus jubet fieri: impudicus ille complet quod optat, & aurum tradit: sed statim fraude subtrahit & simile ligamentum cum terra supponit: quod mulier, cùm domum venerat, comperiens, prosilit in publicum eadem mariti caritate & clamat fraudem ostendens præfectum interpellat. Præfectus huius criminis se reum esse fatetur quoniam minis suis hoc factum esse testatur & sententiam mutat dicens de Acindini bonis auri libram fisco soluendam, & mulierem dominam in eam terram, de qua terram pro auro suscepit, jubet induci.

Caput XVI.

Constantius Constans & Constâtinus Imppp. CONstantius ac Constans & Constantinus fratres filij Constantini, imperant annis XXIV. mensib. v. sed Constantius deuictis fratribus obtinuit imperiū. Constantinus apud Aquileiam à militibus interfectus est. Constantij edictis concilium apud Constantinopolim ob Arrij defensionem congregatur. Vbi cùm Arrius ad ecclesiā tenderet cum maximo comitatu, necessitate compulsus, in via ad locum publicæ egestionis declinauit & cum sederet omnia intestina & viscera *Arrij mors horrenda.* ejus per posteriora defluxerunt, ita & mortuus est: & nihilominus Constantius à fautoribus Arrij deceptus hæresin ipsius defendit. Hoc tempore Alexander episcopus Alexandrinus, qui maximè contra Arrium præualuit, decessit, & successit ei Athanasius. Contra hunc Arriani inaudita crimina confinxerunt, asserentes *Athanasius.* eum magum esse: quibus credens Imp. Athanasium persecutus est de loco ad locum. Vnde primò latitabat in lacu cisternæ non habentis aquam sex annis: & cum proditus esset, fugit ad Constantem fratrem Cōstantij, qui tenuit imperium *Exulat in Germania.* occidentis, & apud Treuerim à Maximiano episcopo Treuirensi honorifice susceptus est. Et dicitur composuisse Symbolum: Quicunque vult saluus esse. Et anno præcedente Franci à Constante perdomiti sunt, & pax cum eis facta est. De *Franci prius Sicambri.* istis Francis legitur, quòd ipsi olim post Troiæ excidium egressi de partibus Phrygiæ venerunt in Pannoniam, & sedes sibi in ea vendicabant, & dicti fuerunt Sycambri. Isti post longa tempora dum seruitute premerentur à Romanis, exierūt *Priamus R. Francorum.* Pannonia, & electo sibi rege, nomine Priamus, cū magna multitudine venerunt in Alemaniam, & juxta Mogonum fluuium consederunt: & postea à Valentiniano Imperatore libertate donati, lingua Romana Francken, quod sonat liberi, ap- *Concilium Sardicensê.* pellati sunt. Hoc tempore factum est conciliū Sardicense CXXI. episcoporum: vbi omnes Arriani episcopi per Orientem condemnati sunt. In hoc concilio

Osius

Osius episcopus Cordubensis ex Hispania, de quo loquitur c. Osius extr. de elect. & c. Osius. multas sententias edidit: tandem tamen metu Constantij hæresi Arrianæ consensit. Vnde Isidorus Hispalensis episcopus, in libro de viris illustribus de eo sic dicit: Cùm Osius post longum vetustatis senium fuisset accersitus à Cõstantio, minis perterritus, Arrianæ impietati consensit. *Osius apostata.* Et tamen ipse postea Gregorium Eliberitanum episcopum, nolentem sibi propter hæresin communicare, deponere voluit. Idem Gregorius appellauit ad Christum & statim voce & forma appellationis à ferenda iniqua sententia emissis, Christus assumit caussam. Nã statim vt Osius incepit ferre sentẽtiam contra Gregorium, ipse vertit os, & distorquens ceruicem in terrã cecidit, & expirauit: *Moritur.* quod videns Clementinus vicarius Constantij expauit, & veniam petens, quamuis ipse Paganus esset, Gregorium dimisit. Ante hoc tempus dum adhuc Constantinus vixit, factum est cõcilium Arelatense primum, *Concilium Arelatense primum.* in quo juxta subscriptionem nominum ejusdem concilij cõtentam in libris antiquis, fuerunt sanctus Maternus Agrippinæ, id est, Coloniæ episcopus, & Agritius Treuirorum episcopus, & volunt quidam, hoc consilium fuisse ante concilium Nicænum. Et secundum concilium Arelatense etiam Constantino viuente factum est. *Secundum.* Constans Imperator occidentis, postquam expertus est innocentiam Athanasij, scripsit fratri suo Constantio de eo cum comminatione in delatores ejus: quare Constantius permotus his Athanasium reuocauit, & eum in ecclesiam suam restituit. Sed postquam Constans obijt iterum delatores sæuierunt in eum. Istis temporibus apud Gothos Aorico defuncto successor regni exstitit Geberich, filius Balderici. *Geberich rex Gothorum.* Hic Geberich centesimo decimo anno vitæ suę obijt: cujus nouissimis temporib. Huni Mæotides paludes ductu ceruæ ipsam paludem, quam imperuiam vt pelagus æstimabãt, pedibus transierunt & super Gothos ruunt: *Huni.* vsq; de Scythia in Thraciam cõpellunt, & vt dicit Iordanus episcopus in Chronica sua, tunc rex Gothorum erat Hermanricus successor Geberici. Hũc Hermanricum propter gestorum magnitudinem Gothi assimilabant Alexandro Magno. *Hermanricus rex Gothorum.* Ipse tamen ferocitatem Hunnorum timuit: & statim eo mortuo Balambus rex Hunorum duxit exercitũ contra Gothos. Huni quidem ortum habuerũt à Gothis. Nam cum quondã Filimer rex Gothorum, magni Gãdarici filius, terras Scythicas cum gente sua bellaturus intrauit, reperit in exercitu suo quasdã magas mulieres, quas Gothico sermone Alirunas dicunt: easq; habens suspectas, ipsas de medio sui perturbat, longeq; ab exercitu fugatas in solitudine coëgit errare. *Alirunæ mulieres Sagæ.* Quas siluestres homines, quos nonnulli Satyros Faunosq; vocant, per desertũ vagantes dum vidissent, & se earum cõplexibus in coitu miscuissent, genus hominum hoc ferocissimum ediderunt, quod fuit primùm inter paludes Mæotidis. Ipsi etiam in pueros suos prima die natos desæuierunt, dum masculis genas ferro secuerunt: vt antequam lactis nutrimenta perciperent, vulneris cogerentur subire tolerantiam. Hinc cicatrix in genis pilos non ferens faciem Hunorum terribilem reddidit. Vnde quas bello minimè superabant, vultus terribilitate fugabãt. Exigui quidem forma erant & arguti, motibus expediti, & ad equitandum promtissimi: scapulis latis, & ad arcus sagittasque parati. Ieronymus in epistola ad Oceanum de morte Fabiosæ scribit, q̃ Herodotus historicus dicat, quòd Huni temporibus Darij regis Medorum viginti annis Orientem tenuere captiuum, & ab Ægypto & Æthiopia annuum vectigal exegerunt. *Huni temporibus Darij vixerunt.* Postquam Constantius fratribus suis defunctis solus tenuit imperium, Gallum patruelem suum Cæsarem fecit: quem tamen, dum eum egregiæ indolis esse perspexit fecit occidere, & deinde Iulianum fratrem Galli Cæsarem apud Gallias fecit, anno imperij sui XIX. *Iulianus Cæsar.* & sequenti anno ipse Iulianus Alemanorum copias apud Argẽtinam opidum Galliæ, quod propria lingua Strasburg dicitur, oppressit. *Argentina.* Et ibi dicitur S. Martinus militiæ renunciasse, & se inermem hostibus obijciendum præbuisse. Eodem anno S. Antonius monachus in eremo moritur, anno vitæ suæ CV. *Antonius eremita.* Item eo tempore ossa S. Andreæ & Lucæ Euangelistæ Constantinopolim venerunt. Istis temporibus claruerunt Romæ Donatus Grammaticus, qui primo tradidit octo partes Orationis: & Victorinus Rhetor, ambo magistri & præceptores Beati Ieronymi. Hic Victorinus statuam meruit Romæ in foro Trajani. Vnde Augusti-

cap. 2. nus confeſſionum lib. VIII. de Victorino ſic dicit: Victorinus ſenex doctiſſimus & omnium liberalium doctrinarum peritiſſimus: quique Philoſophorum tam multa perlegerat,& dijudicauerat & dilucidauerat, Doctor tot nobilium Senatorum,qui etiam ob inſigne præclari magiſterij, quod ciues hujus mundi eximium putant,ſtatuam in foro Romano meruerat & acceperat vſque ad illam ętatem venerator Idolorum ſacrorumq; ſacrilegorum particeps,fidem Chriſti mirante Roma, & gaudente eccleſia ſuſcepit. Item de Donato ſupradicto idem Auguſtinus: *Diſt. 38. c. indignum.* Gregorius dicit: Indignum vehementer exiſtimo, vt verba cœleſtis oraculi reſtringam ſub regulis Donati. Et cum hoc tamen minimè ſtat hoc dictum Caſſiodori: Omnis ſplendor Rhetoricæ eloquentiæ: omnes modi poëticæ locutionis: quælibet varietas decoræ pronunciationis à diuinis ſcripturis ſumſit exordium. *Hilarius episcopus.* Hoc tempore S. Hilarius Pictauienſis epiſcopus,factione Saturni Arelatenſis epiſcopi,reliquorumque, qui cum eo erant Arrianorum ante triennium in Phrygiam pulſus,libros de vera religione compoſuit: & poſtea Hilarius,cùm apud Conſtantinopolim Conſtantio pro ſe librum porrexit,ad Gallias redijt. Item hoc tempore *Macrobius.* Macrobius presbyter floruit. Poſtquam Conſtantius ad partes Orientis reuerſus eſt, Iulianus ſibi nomen Auguſti præſumſit aſſumere: quod Conſtantius audiens contra eum collegit exercitum: ſed dum iter faceret per Lyciam, vita functus eſt, & Iulianus obtinuit Imperium.

CAPVT XVII.

Iulianus Imp. IVlianus poſt mortem Conſtantij imperauit anno 1. & menſibus IIX. Hic erat filius Conſtantij fratris Conſtantini M. tantum ex parte patris,& à pueritia fuit Chriſtianus: ſed adhærens Philoſophis & Sophiſtis gentilibus, contra volunta- *Deficit à fide Christiana.* tem Conſtantij Imperatoris,ad Idolorum cultum conuerſus eſt. Sed cùm percepit ex hoc Imperatorem commotum,induit habitum monachalem,& in publico diuinos libros legit: ſed priuatim libris paganorum inſiſtebat: & ſic ſub illo habitu furorem Imperatoris declinauit. Tandē Imperator fallacia ejus cognita ipſum *Dat operam magis.* cuſtodiri mandauit: ſed ipſe lapſus à cuſtodia fugit: & deinde vagando per terras diuerſas vates & magos perquirit, ſciſcitās ab eis,an poſſit ad Imperium pertingere: tandem vnus ex eis Iulianum ad quendam ſecretum pro reſponſo recipiendo deduxit. Apparentibus igitur dæmonibus ſolenniter, Iulianus terrore compulſus ſignum crucis edidit. Cumq; magus eum de hoc increpaſſet,dixit,ſe ex timore ſignum crucis edidiſſe, & ex hoc dæmones eſſe fugatos. Cui magus dixit: ô bone vir,hoc ſignum dæmones non timuerunt, ſed abominati videre ipſum diſceſſerunt. Vnde Iulianus deceptus ſignum crucis & fidem Chriſtianam deteſtatus eſt. Magus igitur dæmones vocat, & ex reſponſis eorum, Iulianum futurum *Infestus est Christianis.* Imperatorem affirmat. Vnde poſtquam Imperatori reconciliatus, tandem Imperium conſecutus eſt,Chriſtianos odit, eiſque artes liberales docere interdixit: & multos ad conſentiendum ſibi blandè allexit. Iudæis templum Ieroſolymis reædificare conceſſit, vt ſacrificarent in eo ſecundum legem Moyſis. Cumq; ædificare inceperant, nocte quadam terræ-motus ingens oboritur, quo non ſolum fundamentorum ſaxa longè lateque jactantur; verumetiam totius loci ædificatio planatur,& porticus publicè ibi exiſtentes corruentes Iudæos præſentes oppreſſerunt. Die verò illucente, globus igneus ferebatur hinc inde per medium plateæ, & quaſi per totam diem ſimilia repetens pertinacis populi temeritatem flam- *Cruces in vestimentis apparent.* mis vltricibus coërcebat. Et ſequenti nocte in veſtimentis omnium ſignaculum crucis ita euidens apparuit, vt etiam qui diluere pro ſua infidelitate voluiſſet, nullo genere valeret abolere. Et ſic Iudæi & Gentiles territi locum ipſum dereliquerunt. Iulianus cùm venerat ad Cæſaream Philippi,audiens imaginem Saluatoris ibidem ſtare in quodam horto, quàm mulier, ab eo à profluuio ſanguinis ſanata, in memoriam ipſius Saluatoris erexit: imaginem illam depoſuit,& in locum illius imaginem ſuam collocauit: ſed ipſa poſtea ictu fulminis deſtructa eſt. Euſe- *cap. 17.* bius Epiſcopus Cæſarienſis in libro VII. Eccleſiaſticæ hiſtoriæ de hac imagine dicit, quòd ipſe eam ſæpiùs vidit, & erat ænea: & quod herbæ creſcentes ſub ea

primò

primò ad nihilum vtiles, postquam imaginis fimbriam tetigerant, pręstabãt opem sanitatis. Et dicit, quòd tabula ænea stabat juxta eam, in qua sculpta erat imago fœminæ flexis genubus versus imaginē saluatoris se cōuertens. Iulianus multis Christianis bona sua abstulit dicens: Christus dixit: nisi quis renunciauerit omnibus *Sarcasmus.* quæ possidet, non potest meus esse discipulus. Et sic multa contra Christianos, quos non Christianos, sed Galilæos appellauit, callidè excogitauit. Et ipse intendens astutè infringere fidem Christianam plures obseruantias ecclesiæ ad seruitiū & cultum detorsit Idolorū: Vnde jussit idolis horas canonicas decãtari, & aquam Idolis consecratam ante januas templorum ad aspersionem populi collocari. Vnde accidit, q; quidam miles ejus, Valētinianus nomine, dum post Iulianum ecclēsiam ingrederetur, *Valentiniani militis Zelus.* zelo fidei Christianæ motus, aspergenti se cum aqua benedicta alapam dedit, Iuliano vidente: sed Iulianus non audens eum punire dixit ei: sacrifica dijs, aut militiæ renuncia. Valentinianus verò cōtinuò exiuit ecclesia. Cumq; Iulianus Athanasium episcopum quæreret ad pœnā, & ipse Athanasius multos de *Athanasij Vaticinium.* populo mœstos ex hoc videret, dixit spiritu Prophetico: Nolite, ô filij conturbari: quia nubecula est, & citò pertransit. Vnde statim cùm ad bellū properaret occisus est, anno vitæ suæ XXXI. Et quidam tradunt eum ab angelo percussum: alij à Diabolo. *Iuliani tragica mors.* Cùm enim vellet Persis bellum inferre, venit Cæsaream Cappadociæ, vbi Basilius erat episcopus, q requisitus à Iuliano, vt mitteret sibi victualia, misit ei tres panes hordeaceos: quos Iulianus contemnens, misit ei fœnum, dicens pabulū animalium irrationabilium misisti nobis, recipe quod misisti. Basilius respondit, nos quidē misimus tibi, quod comedimus: tu verò nobis misisti vnde bestias tuas nutris. Ad hæc Iulianus iratus respondit: Cum Persas subegero, hanc vrbem destruam, & arabo vt magis ferifera, quàm hominifera dicatur. Sequēte igitur nocte vidit Basilius in visu in ecclesia sanctæ Marię multitudinem angelorum, & in medio *Visio.* eorum quandam fœminam sedentem & dicentem: vocate mihi citò Mercurium, qui Iulianū occidat: quia me & filium meum blasphemauit. Erat enim iste Mercurius miles quidam, qui propter fidem Christi à Iuliano fuit interfectus, & in eadem ecclesia sepultus: & statim Mercurius prodiens de tumulo arma sua, quæ in eadem ecclesia seruabãtur, recepit, & contra Iulianum properauit. Basilius igitur expergefactus ad locum sepulcri S. Mercurij se confert, & aperto sepulcro corpus non inuenit, suspiciensq; sursum arma Mercurij, quæ pendebant ibidem, vidit abesse. Die sequente Basilius sepulcrum Mercurij visitat, corpus & arma in locis cōsuetis inuenit, & cùm factum istud in se reuoluit, quidam de exercitu Iuliani veniens nunciauit, quòd Iulianus à quodam milite ignoto ante totum exercitum esset occisus: qui miles postea nusquam apparuit. Et ipse Iulianus cùm jaceret lancea vulneratus proprio sanguine manum impleuit, dicens: Vicisti, Galilæe, vicisti: & proijciendo sanguinē ad aërem miserabiliter expirauit. Christū quidem Galilæum, *Blasphemium.* & Christianos Galilæos blasphemãdo solitus erat appellare. Et sic eo mortuo, Persis exercitui ejus appropinquantibus, sui fugientes corpus ejus reliquerunt inhumatum: q; à Persis raptum & excoriatum est, & de corio ejus factū est substratorium regi Persarum. Hic Iulianus occidit Ioannem & Paulum martyres.

Iouinianus imperauit mensibus IIX. Hic cùm ad Imperium vocaretur, ad *Iouinianus Imp.* exercitum Iuliani sacrilegijs prophanatū dicitur proclamasse: Non possum imperare vobis, quia Christianus sum. Tunc illi responderūt: & nos Christiani sumus: nec ipse priusquam hanc vocem audiuit, acquiescere voluit. Deinde ipse honorificis & officiosissimis literis Athanasium episcopum requisiuit. Et ab ipso formam *Athanasius ab exilio reuersus.* fidei & ecclesiarum disponendarum modum suscepit, & dehinc anno ætatis suæ XXXIII. cruditate prunarum, quas nimis adoleri jussit, vt quidem tradunt, extinctus est. Et eo tempore S. Nicolaus episcopus Myrensis ecclesiæ obijt.

CAPVT XVIII.

VAlentinianus de partibus Pannonię ortus, & Valens frater ejus, imperant an- *Valentinianus & Valens Impp.* nis XIV. Valentinianus filiū suum Gratianū Ambianensibus Imp. constituit. Et eo tēpore S. Hilarius Pictauiēsis episcopus & doctor obijt, & Athanasius episcopus Alexandrinus moritur. Anno II. Valentiniani terræmotu quasi per totum or-

Terramotus.

bem facto, mare litus egreditur, & Siciliæ multarumq; insularũ vrbes, innumerabiles populos oppresserunt. Valens licet baptisatus erat, Christianos persequitur.

Tempestas.

Anno tertio Valentiniani tanta apud Constantinopolim est orta tẽpestas, vt miræ magnitudinis decidens grando, nõnullos hominũ interficeret. Anno ejus quarto Nicęa ciuitas quę antea sæpè corruerat, terræ motu funditus euersa est. Anno ejus VI. Eusebius episcopus Vercellensis moritur.

Didymus cæcus scribit libros.

Eo tempore Didymus Alexãdrinus multos libros per notarios composuit: licet post quintũ annum natiuitatis suæ luminibus orbatus, elementorumq; ignarus fuit. Cùm S. Antonius fidei Athanasij testimonium laturus aduersum Arrianos de Thebaide Alexandriam descẽdisset, hunc Didymum consolatus est his verbis: Nihil te offendat, ô Didyme, quòd carnalibus oculis videris orbatus: desunt enim tibi illi oculi, quos mures & muscæ & lacerti habent: sed lętare ꝙ habes oculos, quos angeli habẽt, quibus Deus videtur: per quos tibi scientiæ magnum lumen accenditur. Et Ieronymus in libro de viris illustrib. de isto Didymo scribit, dicens: quòd ipse Didymus eo tempore, quando Ieronymus librum prędictum scripsit, octogesimum tertium annum vitæ suæ jam excedebat.

Epiphanius historicus.

Eodem tempore floruit Epiphanius Cypri Salaminis episcopus. Istis temporibus Eunomius discipulus Aetij Cõstantinopoli agnoscitur: à quo hæresis Eunomiana:

Saxones.

Anno IX. Imperij sui Valentinianus Saxones, gentẽ in Oceani litoribus & paludibus inuijs sitã, virtute atq; agilitate terribilem, Romanis finib. periculosam, in Francorum finibus oppressit. Anno dehinc sequenti, Saxones cõgregati plusquam LXXX. millia Rhenũ transierunt, & partes Galliæ, quæ Burgundia dicũtur ab eis, occupauerunt.

Occupant Burgundiã.

Quoniã illi Saxones postea à Gallis Burgundiones vocati sunt: quia habitacula, quæ ipsi crebra per limites posuerũt, juxta proprietatem linguæ Saxonicæ Burge nominabant. Vnde in historia Romana, vbi de hoc transitu Saxonum legitur, postquam de victoria Valentiniani supra dictã dictũ est, subjungitur: Hos enim quõdam subactã interiore Germaniã à Druso & Tiberio filijs adoptiuis Cæsaris per castra dispositos in magnam coaluisse gentem, atq; ita etiam nomen ex opere præsumsisse, quia crebra per limitẽ habitacula constituta, Burgos vulgò vocant, eorumq; esse præualidã & perniciosam manum, Gallię hodieq; testes sunt, in quibus præsumta possessione cõsistunt.

Intelligit historiam miscellã Pauli Diaconi, ex qua ea quæ de Saxonib. paulo ante dixit, & hæc ipsa verba descripta sunt. Videatur lib. XII.

Quadragesimo quidẽ anno post trãsitum eorum prædictum, partes quas inuaserunt, videl. Burgundiam potenter obtinuerunt.

Franci à tributo eximuntur.

Hoc tempore Franci, sub rege suo Priamo militantes, priùs Sicambri dicti, prout superiùs dictũ est, per Valentinianũ à tributo exẽpti, Francki id est, liberi nominati credũtur. Vnde prouincia eorũ Francia orientalis, seu Franconia nominatur. Valẽtinianus quamuis Christianus erat, legem statuit, ꝙ omnes viri qui voluissent impunè bina matrimonia contrahere potuissent, & duas simul habere vxores: quoniam ipse duas habuit vxores. Valentinianus postquã fratrem suum Valentem in regni consortẽ assumsit, ipse partes Occiduas regendas sumsit, Valenti dimissis partib. Orientis:

Valens Imp. sæuit in episcopos.

sed Valens fauens hæreticis multos episcopos in exsiliũ relegauit: & interim Athanasius defunctus est. Et cum apud Edessam ciuitatem Mesopotamię, in qua tunc erant reliquiæ S. Thomę Apostoli, Valens Imperator Christianos è ciuitate expulsos in campis convenire prohibuit, & morti tradendos, si cõuenirent, minabatur, accidit, quòd dum præfectus suus quadam die hujusmodi mandatum executioni mandare deberet, quædã mulier cum paruulo filio suo ad campum, quò Christiani cõuenerant, festinauit, quam cùm præfectus vidit, dixit ad eam: quò infelix mulier ꝓperas, tam festinaꝰ ad campũ, ait, quò Catholicorum populus conuenit. Et non, inquit, audisti, quia præfectus illuc pergit, vt omnes interficiat, quos ibi inuenerit? Audiui, ait, & ideo festino vt ibi inueniar. Et quò, inquit, paruulum istum trahis? vt & ipse martyrium, ait, consequatur. Quæ cùm audiuisset præfectus, ad Imperatorem redijt dicens: Imperator, mortem subire si jubeas, paratus sum. Opus verò, quod præcipis, implere non possum. Et licet præfectus paganus esset, tamẽ cùm cuncta per ordinẽ de illa muliere, quę vidit & audiuit, explicauit, ipsius Imperatoris repressit insaniã.

Mulier negotium fecessit Valentis Imp.

Eo tẽpore regina quædã gentilis tantis guerris Valentem fatigauit, ꝙ ipse pacem ab ea petere cõpulsus est: sed ipsa pacẽ acceptare recusauit, nisi quidam monachus, nomine Moyses, vitam

ducens

ducens solitariam in eremo, in finibus suis ordinaretur episcopus gentis suæ. Imperator consentit & Moyses Alexandriam adducitur consecrandus. Erat autem ibidem quidam episcopus Arrianæ partis Lucius nomine, qui fauore Valentis innitens Catholicos episcopos persecutus erat; & alios Catholicos quoscunq; indifferenter pœnis & morti tradidit, viris religiosis per eremum dispersis, bellum intulit: de quibus aliqui discipuli S. Antonij fuerunt. Iste Lucius volens hunc Moysen consecrare ab eo repulsus est, & ait Moyses ad eum: nolo manibus sanguine sanctorum cruentatis tangi. Quare Lucio coram omnibus sic confuso, religiosi & Catholici episcopi per exsilia damnati reuocantur, & ab illis Moyses consecratur, & pax inter Imperatorem & reginam confirmatur. Valentinianus interim religiosè Imperium in occidentis partibus gubernabat. Et eo tempore Ambrosius consularis prouinciam Liguriæ regebat, & cum Auxentius Arrianus Mediolanensis episcopus diem clausisset extremum, & populus super episcopo eligendo moliretur seditionem: alijs volentibus habere Sectæ Arrianæ episcopum: alijs volentibus habere alienum ab hac secta: Ambrosius nondum baptisatus ad sedandum populum ecclesiam ingreditur. Et cùm multa secundum leges & disciplinam publicam, pro quiete & tranquillitate, peroraret, omnium vota, licet erant contrarij, in eum consenserunt vociferantes se concordes fieri posse, si Ambrosius eorū fieret episcopus. Quod cum ad Valentinianum Imperatorem relatum fuisset, ipse desiderium populi jubet impleri. Et Ambrosius, baptismo suscepto, ad episcopatus honorem, quamuis renitens ascendit: & exinde tota Italia ad rectā fidem conuertitur. Et Valentinianus subita sanguinis effusione, quam Græci apoplexiā vocant, moritur. Et tunc Gratianus filius fratrem suum Valentinianum in regni consortium assumit: & sic ipsi regnant cùm patruo eorum Valente. Eo tempore Basilius Cæsariensis episcopus Cappadociæ clarus habetur. Qui, vt dicit Ieronymus multa continentiæ & ingenij bona vno superbiæ malo perdidit. Scribitur tamen de eo XI. libro Ecclesiasticæ historiæ, quòd cùm sibi à præfecto Valentis coram tribunali astanti mors comminaretur, respondit: vtinam aliquid mihi esset digni muneris, quod offerrem huic, qui maturius Basilium de nodo follis hujus absolueret: Cumq; nox vna daretur ei ad deliberandum, respondisse denuò perhibetur: Ego crastino ipse ero, qui nunc sum: vtinam te non mutares: & in illa nocte vxor Valentis grauius quatitur, & filius ejus vnicus est extinctus. Quare mittitur ad Basilium, vt pro Imperatore & ejus vxore oret, ne & ipsi pereant. Et sic Basilius liberatus est. Hic Basilius multum commendatur de consecrat. Distinct. 1. c. Iacobus frater. & vt dicit glossa ibidem ipse præcipuè post Iacobum fratrem Domini tradidit Missæ celebrationem, id est, ordinem & modum celebrandi. Valens. Imp. legem statuit, vt monachi militarent, & contradicentes fustibus cædi jussit, quorum multi moriebātur. Tandem Gothis invadentibus regnum suum, qui ab Hunis proprijs sedibus pellebātur, Valens sera sapientia ductus, episcopos & presbyteros relaxari de exsilijs, ac monachos de metallis resolui jubet. Demū ipse superatus à Gothis in bello, sagittaq; sauciatus fugit in quādam domunculam, quam barbari circumdantes igne applicato Imperatorem ipsum simul cum domo combusserunt. Istis tēporibus clarent Martinus Turonēsis, Ambrosius Mediolanensis & Liborius Cenomanensis episcopi. Eo etiam tempore Ieronymus in Bethleem prædicatur: quoniā ad partes vltramarinas pro vita contēplatiua agenda se transtulit. Vnde ipse dicit de seipso: Non Ierosolymis fuisse, sed bene vixisse laudandū est. XII. qu. II. c. gloria episcopi. Itē dicit de seipso, seu vt alij volunt, in persona aliorū: Natus in paupere domo, & in tugurio rusticano qui vix milio, & cibario pane rugientem saturare ventrem poterā, nunc similam & mella fastidio. ibidem. Ieronymus quidē erat presbyter Cardinalis, prout legitur & notatur II. qu. VII. c. Quāquam. Et forte inde Augustin. reputat eum majorē se: si tamē Cardinalatus, quod nō videtur, tūc erat. Ieronymus in regula ad Eustachiā virginē de se dicit: Quanquam vt detegā meas miserias, me antequam vicesimum ætatis annū attingerem, vrbs Romana in summū prælegerat magistrum in omnib. penè liberalibus artibus: nondum Spiritus S. scholas intrauerā; nondum cœcutiens peruenire ad san-

Lucius Arrianus.
Moyses episcopus.
Ambrosius ex præfecto episcopus.
cap. 9.
Basilij magnanimitas & constantia.
l. 26. c. de Decurion.
Valentis Imp. mors.
Epistol. 2. ad Nepotianum.
Epist. 13. ad Paulinum.

ctæ veritatis poteram disciplinam: non academiæ, non certè Romæ hujus doctæ resonauere gymnasia, &c. Hucusque Ieronymus Chronicas continuauit: deinde Prosper.

Caput XIX.

Gratianus & Valentinianus Impp. GRatianus & Valentinianus fratres post mortem Valentis patrui eorum imperant simul annis quinq;. Et Gratianus Theodosium filium Theodosij regni assumit consortem, & tradit ei regnum Orientis, videlicet, Constantinopolim: Ipse regnum Occidentis obtinet, scilicet Romam. Et deinde Arcadius filius Theodosij Augustus appellatur. Eodem tempore in Britannia per seditionem militũ *Maximus tyrannus.* Maximus fit Imperator, qui Gratianum cum exercitu contra se venientem, proditione Merobaudis magistri militum, Parisijs superauit. Et deinde Gratianus Lugdunum fugiens à Maximo comprehensus est, & occisus. Et idem Maximus Victorem filium suum regni consortem assumit. Valentinianus autẽ pacem Maximi, fratris sui occisoris simulatè sibi oblatam amplectitur. *Iustina Augusta Arriana.* Tunc Iustina relicta Valentiniani & mater huius Valentiniani fauens hæresi Arrianæ, quod marito viuente aperire non audebat, filio suo tanquam juueni minus cauto fidenter manifestat: & tandem apud filium obtinuit, vt Ambrosius in exsilium mitti deberet: propter quod milites armati ad ecclesiam Ambrosium inde abstracturi diriguntur: sed populus fidelis concurrens episcopum defendit. Vnde Augustinus lib. confess. IX. *cap. 7.* de hoc loquens ait: Excubabat pia plebs mori parata cum episcopo suo. Tunc reuelatæ sunt reliquiæ SS. Geruasij & Prothasij sancto Ambrosio: & in deportatione illarum ad ecclesiam curati sunt obsessi à spiritibus immundis: & quidam ciuis Mediolanensis diu cœcus illuminatus est. Et inde fama discurrente illius inimicæ Iustinæ animus, etsi ad credendi sanitatem non est ampliatus, à persequendi tamẽ furore compressus est. Post hoc Maximus, qui Gratianum occidit, Italiæ partibus appropinquat: quod audiens Iustina fugit ab Italia, & statim defuncta est. Et Valentinianus filius ejus, ad vitæ fastidium nimia Arbogastis magistri militum austeritate perductus, apud Viennam laqueo se suspendit: & *Eugenius ex Grammatico Imp.* Arbogastes quendam Eugenium Grammaticum apud Gallias Imperatorem fecit, postquam Valentinianus regnauit vna cum Theodosio annis octo. Valentinianus tamen priusquam mortuus est, matris suæ, ad informationem Theodosij, contemto consilio, informationem Ambrosij super fide Catholica affectauit: vt *Theodosij pietas.* testatur Ambrosius in epistola ad Theodosium. Theodosius hæreticos fugauit: plurima templa falsorum Deorum destrui fecit. Vnde cùm post destructionem cujusdam templi Serapis apud Alexandriam factam, signum crucis in postibus subliminaribus & fenestris domorum hinc inde pingeretur, quidam gentiles Ægyptij conuersi dixerunt, quòd hoc signum haberet formam cujusdam literæ inter sacras Ægyptiorum literas, cujus expositio, seu interpretatio erat vita futura, & quod à majoribus suis receperant, quòd cultus deorum suorum tam diu staret, *Factum crudele.* quousque viderent signum venisse, in quo esset vita. Dum quadam vice apud Thessalonicam quidam milites Theodosij impetu furentis populi fuissent extincti, Theodosius nimio furore succensus populum ad ludos Circenses inuitans, ipsum militibus circumdatũ ex improuiso indiscretè jussit interfici. Hoc tempore floruit Prudẽtius sæculari literatura eruditus, & Rufinus præsbyter Aquileiensis ecclesiæ, qui ecclesiasticas historias post Eusebium prosecutus est. *Seuerus Sulpitius historicus.* Et Seuerus cognomento Sulpitius claret, qui Chronica scripsit: qui dicit temporibus suis apud Alexandriam Synodo episcoporum decretum, Origenem cautius à sapientibus pro bonis legendum, & à minus capacibus pro malis repudiandum: prout refert Gennadius in libro de viris illustribus. Ipse verò Sulpitius de prouincia Aquitania ortus fuit. Item eodem tempore Ioannes episcopus Ierosolymitanæ ecclesiæ fuit, qui in libro suo, quem fecit contra obtrectatores studij, dicit se Origenis ingenium, non fidem secutum. *Marcomirus rex Francorum.* Marcomirus secundus rex Francorum, filius Priami, regnauit annis XXXIII.

Capvt

Caput XX.

Theodoſius Imp.

THeodoſius poſt mortem Valentiniani Imperatoris junioris imperat cum filijs ſuis Arcadio & Honorio annis tribus. Theodoſius veniens in Italiam, contra Maximum Gratiani occiſorem producit exercitum, ſed Maximus à proprijs militibus comprehenſus Theodoſio præſentatur, & ſtatim juſſu Theodoſij regalibus veſtibus exutus, tertio milliario ab Aquileia decollatur: & deinde Victor filius Maximi eodem anno apud Gallias occiditur. Theodoſius veniens Mediolanum à S. Ambroſio de facto, quod in populum apud Theſſalonicam commiſit, increpatur: ſed Imperator hanc correptionem piè recipiens publicam pœnitentiam in conſpectu totiùs eccleſiæ fecit, & legem ſtatuit, vt ſententiæ principum ſuper animaduerſione prolatæ in diem triceſimum ab executoribus differrentur. Deinde veniens Romam molas ſubterraneas, quas homines captiui trahebant, deſtrui fecit. *Vide hiſtoriã miſcellam lib. 13.* Nam propè proſtibulum meretricum, & tabernas ei propinquas, erant factæ decipulæ, quibus homines viſitãtes proſtibulũ vel tabernas, in foueas ſub terra factas delabebantur & ibi ſeruabãtur ad molã trahendam, q̃ diu vixerũt. Et iſtud fuit detectum per vnum de militibus Theodoſij, qui incidens in foueam comprehendere ſe volentes gladio fortiter abegit, & quoſdam eorum occidit, & ſic euaſit. Item erat conſuetudo Romæ, quando aliqua mulier deprehendebatur in adulterio, ducebatur in proſtibulum, & admittebantur ad eam viſitantes proſtibulum: & dum conſiderabatur eſſe in opere Venereo, pulſabantur quædam tintinnacula in ſignum confuſionis ejus: & hoc Theodoſius fieri prohibuit. *Mos turpis.* Poſt hoc Theodoſius contra Eugenium, qui poſt mortem Valentiniani in Gallia ſe fecerat Imperatorem profectus eſt: & commiſſo prælio vicit eum XVII. die Septembris, tempore conſulatus Olybrij & Probini. Et poſt hoc Theodoſius Mediolanũ reuerſus moritur anno vitæ ſuæ LX. Hunc Theodoſium Auguſtinus de ciuitat. lib. V. multùm commendat, quoniam ejus temporibus idem Auguſtinus claruit, *cap. 26.* qui priùs ſæcularis presbyter & non monachus exiſtens argumento illius c. legi XVI. qu. I. factus eſt Hipponenſis epiſcopus, de quo dicit Iſidorus lib. 6. Etymolog. poſtquam multorum ſtudia commendat ſic inquiens: *cap. 7.* Horum tamen ſtudia Auguſtinus ingenio, vel ſcientia vicit: Nam tanta ſcripſit, vt diebus ac noctibus non ſolum ſcribere libros ejus quiſquam: ſed nec legere quidem poſſit. Beatus Auguſtinus regulam & ordinem canonicorum regularium inſtituit. Eo tempore Claudianus poëta floret. Sub hoc Imperatore acta eſt Synodus Conſtantinopolitana prima, centum, videlicet, & quinquaginta epiſcoporũ: *Synodus Conſtantinopolitana.* quæ eſt ſecunda Synodus principalis: & Macedonium, qui Spiritum ſanctum Deum eſſe negauit, condemnat. Iſtis temporibus Theophilus epiſcopus Alexandrinus templa Idolorum ſubuertit, idolaque ad expenſas egentium conflauit.

Arcadius & Honorius Impp.

Arcadius & Honorius fratres filij Theodoſij imperant annis XIII. & diuidentes ſedes Arcadius tenet Conſtantinopolim, & Honorius Romam. Quorum imperij anno ſecundo ſanctus Martinus epiſcopus Turonenſis ad Chriſtum migrauit. Anno eorum V. Gothi ſub Alarico & Rhadagiſo ducibus ingreſſi ſunt Italiam. *Gothi inuadunt Italiã.* Eo tempore Ioannes Chryſoſtomus Conſtantinopolitanus, & Theophilus Alexandrinus epiſcopi illuſtres habentur. Sed vtrumque eorum obſcurauit diſcordia, quæ euſque proceſſit, vt Iohannes à Theophilo oppreſſus in exſilium pergere cogeretur, cùm tamen communionem ejus maxima pars epiſcoporum Romani Pontificis exemplum ſecutã ſeruauit. Anno Honorij & Arcadij X. Rhadagiſus ducens exercitum Gothorum, in Thuſcia à Stilicone ſocero Honorij, multis Gothorum millibus occiſis, ſuperatus & captus eſt. *Rhadagiſus Gothus.* Anno ſequenti Wandali & Alani, Rheno tranſito, Gallias vaſtãt. *Wandali vaſtant Gallias.* Et dehinc anno ſequenti Conſtantinus quidam tyrannus in Britannia ſurgit, & in Galliam tendit. Anno ſequenti Arcadius Conſtantinopoli moritur, & Honorius imperiũ ſolus tenuit. Anno natiuitatis Domini CCCCXLIV. Paſcha celebratum eſt nono Kal. Maij & ob reuerentiam diei Paſſionis Dominicæ, quæ cadebat in XI. Kalend. Maij dies natalis vrbis Romæ tranſijt Circenſibus. Quia ſupradictum eſt de Theophilo, ne

Theophili plures fuerunt. legentibus errorem faciat hoc nomen, sciendum, quòd tres fuerũt Theophili: videlicet iste, de quo in hoc capitulo jam dictũ est, & ille idem Theophilus, de quo supra dictum est: vbi recitatæ sunt opiniones Origenis. Alius fuit Theophilus Cæsareæ Palæstinæ episcopus, qui fuit tempore Seueri Imperatoris. Alius fuit Theophilus Antiochenæ ecclesiæ episcopus, qui fuit sub Marco Antonio.

CAPVT XXI.

Pontifices Romani. MArcellinus Papa natione Romanus, sedit annos VII. menses IIX. dies XXV. Hujus tẽporibus sub Diocletiano & Maximiano tanta fuit persecutio Christianorum, quòd infrà XIX. dies XVII. millia hominum per diuersas prouincias martyrisati sunt. *Marcellinus sacrificat idolis.* Vnde Marcellinus Papa à Diocletiano verbis dulcibus & auro corruptus in templo Vestæ idolo thura incendit: propter q̃ trecenti, vel secundũ alios, centum octoginta episcopi conuenerunt ad Sinuessam Campaniæ vrbem contra Marcellinum: qui propter timorem persecutionis cryptam ingredientes quinquageni & quinquageni, audito sufficienti testimonio, & tandem confessione spontanea ipsius Marcellini, videlicet, quòd grana incenderit coram Idolo, nõ tamen animo sacrificandi, Marcellinum Papam transgressionis fidei reum asserebant: sed nemo in eum, eò quòd ipse summus erat Pontifex, sententiam proferre ausus erat. Marcellinus verò statim coram omnibus pœnitentiam agens misericordiam consecutus est. *Decedit à Papatu.* Resignauit etiam Papatum, se indignum protestatus, & sic pœnitentia acta statim iterum electus est. Diocletianus verò hæc audiens, multos episcopos comprehendit, & occidit: propter quod Marcellinus Papa est occisus, & cessauit Papatus IIIX. annis, mensibus VI. diebus XXV. propter Christianorum nimiam persecutionem.

Marcellus natione Romanus, sedit annos V. menses V. Hic à Maxẽtio tyranno tentus coactus est animalibus seruire in stabulo: & postquam nouem menses ibidem perseuerauit à clericis noctu eductus est, & à quadã nobili fœmina vidua *Lucina.* Lucina dicta receptus, quæ fouit eum, & domum suam fecit ecclesiam consecrari. Quo audito Maxentius iterum fecit eum teneri, ipsumque nudum cilicio amictum in eadem ecclesia, quam stabulum fecit equorum, animalibus vsque in finem vitæ suæ seruire coëgit, & ibidem mortuus est XVII. Kalend. Februarij: & Lucina vidua à Maxentio proscriptione damnata est.

Eusebius natione Græcus, sedit annos II. mensem I. secundum aliquos: vel *Festum inuentionis S. crucis.* secundũ aliquos, sedit tantum menses VII. Hic statuit festum Inuentionis S. crucis per totam ecclesiam celebrari: quoniam temporibus suis crux Domini ab Helena matre Constantini inuenta est. Et ergo verisimile est, eum pluribus annis præsedisse: videlicet, vt quidam scribunt annis VI.

Melciades natione Afer sedit annos IV. menses IIIX. Hic statuit, vt die Dominico & die Iouis jejunium non fiat à Christianis: quoniam pagani eos quasi sacrum jejunium obseruabant.

Syluester natione Romanus sedit annos XXIII. menses X. Hic baptisauit Cõstantinum M. & statuit vt sacrificium altaris non in serico, nec in panno tincto celebretur, sed tantum in lino ex terra procreato. Item statuit vt presbyter baptisatum statim post baptismum in vertice chrismate vngat. Ipse post concilium Ni- *Concilium Romanum.* cænum in vrbe Romana concilium CCLXXX. episcoporum congregauit: in quo Nicænum concilium confirmauit: & quædam addidit eidem concilio, Constantino & matre ejus Helena præsentibus.

Marcus natione Romanus, sedit annos II. menses IIX. Hic constituit, vt episcopus Ostiensis pallio vteretur, & quòd ab eodem Papa consecraretur. Ipse dedicauit Romæ ecclesiam S. Mariæ majoris.

Iulius natione Romanus, sedit annos XV. menses V. Hic multa sustinuit à Constantino, filio Constantini M. & post exsilium, quo relegatus erat per X. menses, Romam reuersus, quatuor fundauit ecclesias. Ejus temporibus congregata *Synodus Constantinopolitana.* est quinta Synodus Constantinopoli.

Liberius natione Romanus, sedit annos XIV. vel secundũ alios XV. mẽses VII.

Hic à

Periuria Episcoporum.

Hic à Constantio filio Constantini M. relegatur in exsilium per tres annos: quia ipse Constantinus Arrianus erat. Et tunc omnes clerici iurauerunt, quod nullum reciperent in Papam præter ipsum Liberium: verum cum Felix fuisset ab Arrianis in sacerdotium substitutus, plurimi impiè peierauerunt. Et isti post annum cum Felice eiecti sunt: quia Liberius tædio exsilii victus, & in hæretica prauitate subscribens, Romam quasi victor intrauit: non tamen est rebaptisatus, sed rebaptizanti consensum præbuit.

Schisma.

Damasus natione Hispanus, sedit annos XVIII. Cum isto Damaso in discordia electus est Vrsinus: sed facto consilio Damasus approbatur, & Vrsinus Episcopus Neapolitan⁹ constituitur. Damasus adulterii reus ab inuidis arguitur: sed facta Synodo XLVIII. Episcoporum ipse purgauit se. Hic constituit, vt chori duo diuisi Psalterium cantarent. Huius temporibus Ieronymus correxit Psalterium secundum LXX. interpretes translatum. Et illo iterum vitiato transtulit ipsum de Hebræo in Latinū. Damasus Papa statuit in fine Psalmorum subiungi: Gloria patri & filio, & S. sancto &c. Et ipse Damasus scripsit librum de Romanis Pontificibus.

Priscillianum hæreticum.

Siricius natione Romanus, sedit annos XV. Huius temporibus Ieronymus vltimò transtulit Biblia de Hebræo in Latinum. Hic Siricius inuenit in vrbe Manichæos, quos damnauit exilio. Hoc tempore, Priscillianus hęreticus, videlicet secundo anno Pontificatus Siricii, in Synodo Burdegalensi se damnandum intelligens, quod Maximum Imp. seu imperii inuasorem & tyrannum, prouocauit, auditusq; Treueri, ab Euodio præfecto prætorii gladio addictus est cū multis discipulis suis. Quidam tamen volunt eum excusare de hæresi, vt dicit Ieronymus in libro de viris illustribus

Anastasius, natione Romanus, sedit annos IV. Hic statuit vt quicunq; caret aliquo membro, non fieret clericus. Et scripsit epistolā Germaniæ & Burgundiæ Episcopis, mandans, vt sacerdotes non sedeant, quando legitur Euangelium, sed inclinato stent capite.

CAPVT XXII.

Honorius Imp.

Pelagius hæreticus.

Pelagiana hæresis damnatur.

Vita Patrū.

Roma à Gothis capta.

Gothorum naufragiū.

Orosius historicus.

HOnorius post mortē Arcadii fratris sui imperauit annis XV. Et Attalus Romæ fit Imp. qui mox regno priuat⁹ Gothis adhæsit. Quarto anno Honorii Wandali Gallias occupāt, & Burgūdiones partes Gallię, Rheno ꝓpinquas, obtinuerūt. Eo tempore Pelagius Brito dogma nominis sui cōtra gratiā Christi, Cœlestino & Iuliano adiutorib. erexit multosq; in suū errorem traxit. Pelagiani quidē liberum arbitrium gratiæ diuinæ anteponunt, dicentes: sufficere voluntatē ad implendū iussa diuina. Hæc hæresis postea anno X. Honorii in cōsilio Carthaginēsi damnata est per ducentos viginti quatuor Episcopos: qui Decreta Synodalia miserunt ad Zosimū Papam, qui ea confirmauit & hæresin Pelagianam damnauit. Anno VII. Honorii inuentæ sunt reliquiæ S. Stephani. Eo tempore Episcopus Cauriensis ecclesiæ claruit, qui sermones & homilias cōposuit. Eo tempore Petronius Bononiensis ecclesiæ Episcopus dicitur cōscripsisse vitas patrū. Anno Dn. CCCCXIV. Honorii V. Roma capitur à Gothis. Et præcepit Alaricus rex Gothorū, vt nullus eos, qui ad loca sancta, & specialiter qui ad Basilicā Petri & Pauli cōfugerent, tangeret, sed securi manerēt. Et deriserūt Gothi Romanū Imperiū, eligentes inter se vnum imperatorē, quem vno die cum maximo honore tanquā Imperatorem pręcedere fecerunt, alio die tanquam seruum ministrare. Deprædantes igitur Gothi vrbem tertia die egressi sunt, & per Campaniam, Brutiam & Calabriam discurrentes, venerunt ad vltimos fines Italiæ, & ascendētes naues in Calabria, proposuerūt transfretare in Siciliam per fretum Siculum, quod ibi tantum in tria milliaria Romana stringitur. Et quia inexpertis ibi periculosus est trāsitus, plures submersi sunt: quapropter reuertentes itinere, quo venerant, Romam, quod prius ibi reliquerant, totum abstulerunt. Rex autem Alaricus Placidiam, sororem Honorii Augusti, abduxit: sed Wallia, rex Wesegothorum, postea pacem Honorii expetens, eam reddidit. Tunc Honorius Constantio patricio eam in matrimonium tradidit, quem postea in consortem regni assumit. Eo tempore Orosius presbyter Hispaniæ, qui scripsit Chronicas, claruit: & ipse fuit missus à beato Augustino ad Iero-

nymum, pro discenda animæ ratione: & cum rediit reliquias protomartyris S. Stephani, tunc nuper inuentas, prius intulit occidenti: & epistolam Luciani presbyteri de inuentione ipsarum reliquiarum Græco sermone conscriptam, Auitus presbyter, natione Hispanus, in Latinum transtulit, quam eidem Orosio tradidit, cum ipsis reliquiis transferendam. Constantius Imper. maritus Placidiæ, sequenti anno postquam ad Imperium assumtus esset, moritur. Et anno eodem beatus Ieronymus anno ætatis suæ XCI. decessit. Eodem anno factum est bellum inter Gunderium regem Wandalum, & Ermenricum regem Sueuorum in quo Sueui vicerunt. Honorius Imperator moritur, & quidem Iohannes regnum occidentis inuadit, quem postea Valentinianus filius Placidiæ sororis Honorii occidit.

Bellum inter Vandalos & Sueuos.

Theodosius iunior Imp.

Theodosius regnauit annis XXV. Hic Valentinianum amitæ suæ filium, videlicet Placidiæ sororis Honorii, Cæsarem fecit & eum cum matre ad occidentalè imperium misit: quod Iohanne tyranno apud Rauennam exstincto obtinuerunt. Et dehinc decreto Theodosii Valentinianus ab exercitu Augustus est appellatus. Huius germana Honoria, dum ad aulæ decus virginitatem suam cogerètur custodire clam misso clicticulo Attilam regem Hunorũ inuitat ad Italiam. Cumque veniente Attila votum suum nequiuit implere, facinus quod cum Attila pertractare non poterat, cum Eugenio procuratore suo committit: quamobrem tenta à germano Imperatori Constantiopolim destinatur. Post hoc Gunderico rege Wandalorum mortuo, Gensericus ei succedens, iam tota Hispania peruagata exercitum Wandalorum duxit in Africam. Eo tempore S. Augustinus doctor excellentissimus moritur. Hoc tempore Marcomirus filius Priami, secundus rex Francorum, genuit filium, qui dictus est Ferramundus, qui regnauit annis XI. Et ille genuit filium, qui dictus est Clodouæus, qui regnauit annis XX. Istis temporibus ad Scottos, in Christum credentes, ordinatus à Papa Cœlestino Palladius, primus Episcopus mittitur. Item eo tempore Cyrillus Episcopus Alexandrinus claruit. Istis temporibus factus est terræmotus Constantinopoli maximus per quatuor menses: & tunc beato Preculo Episcopo cum plebe extra ciuitatem fugienti, dum orauit allatus est ab angelis hymnus: Sanctus Deus, sanctus, fortis & immortalis, miserere nobis. Et forte inde est quod in ecclesia hic hymnus canitur, videlicet, ἅγιος ὁ θεὸς &c. Theodosius leges à tempore Constantini inceptas, & vsq; ad tempora suà confusè scriptas, in vnum volumen sub certis titulis redegit, quod postea Iustinianus emendatum Codicem nominauit. Iste Theodosius studium Bononiẽse priuilegiauit. Temporibus Theodosii apud Cõstantinopolim orta est hęresis Nestoriana à Nestore Episcopo Constantinopolitano, qui dixit Christum ex Maria hominẽ tantum, non Deum natum: & sibi diuinitatẽ pro merito collatam esse. Et hæc hæresis in primo consilio Ephesino ducentorum Episcoporum sententia damnata est: & decretum est in eodem, quòd beata virgo Maria dicenda est mater Dei: & hoc concilium actum est anno Theodosii octauo. Deinde vltimis temporibus Theodosii orta est hæresis Eutychiana apud Constantinopolitanos, à quodã abbate presbytero, qui dixit beatæ Mariæ filium nihil habuisse maternæ substantiæ, sed sub specie hominis solam in eo verbi Dei fuisse naturam. Et quia corrigi noluit, à Flauiano Episcopo Constantinopolitano damnatus est. Sed ipse confisus de amicitia Theodosii Imperatoris & laicorum fauore poposcit Synodum conuocari. Conuocatis igitur Episcopis apud Ephesum, Dioscorus Episcopus Alexandrinus, primatum in ipso concilio sibi vendicans, Eutichẽ absoluit, & Flauianum in exsilium mittendum damnauit, reclamãte Hilario diacono Romanæ ecclesiæ, misso illuc per Leonem Papam. Flauianus verò inter manus eorum, per quos in exsiliũ ducebatur, gloriosa morte ad Christum transiit: Et Theodosius Imp. eodem anno mortuus est.

Gensericus R. Vandalorum.

Reges Francici.

Cyrillus Episcopus Alexand.

Academia Bononiensis.

Nestoriana hæresis damnatur.

Eutychiana hæresis.

CAPVT XXIII.

Martianus Imp.

MArtianus imperauit annis VII. Huius temporibus passa creduntur XI. millia virginum apud Agrippinam Coloniam ab Hunis. Et tunc pene omnes

ciuitates

ciuitates Rheni treugis ſubactæ, & penè omnes ciuitates Galliæ ab Hunis captæ ſunt. Nam Attila rex Hunorũ anno ſecundo Martiani venit de Pannonia in Galliam cum quingentis millibus armatorum: contra quem Ætius Patricius vir conſularis dux Romani exercitus, & Theodoricus rex Gothorum, qui eo tempore tenuit Italiam ex parte Martiani Imperatoris, venit de Pannonia ad informationem ipſius Imperatoris, fœdus ineuntes proceſſerunt in bellum, non minori exercitu ſuffulti. Erant enim Romanis tunc adiutores Burgundiones, Alani, Franci, & Saxones. Venit igitur vterq; exercitus in campos Cathalaunicos, de quibus ſcribit epiſcopus Iordanus in Chronica ſua, quòd continent in longitudine centum leucas, & in latitudine ſeptuaginta. Et ſubdit, quòd vna leuca cõtinet mille quingentos paſſus, quod eſt contra illos verſus communes:

Attila rex Hunorum.

Campi Cathalaunici.

Quinque pedes paſſum faciunt, paſſus quoque centum
Viginti quinis ſtadium ſi millia des re
Octo dabunt ſtadia duplicatum dat tibi leuca.

Commiſſum igitur eſt prælium, & durauit à mane vſque ad noctẽ, & ceciderunt ex vtraq; parte CLXXX. millia hominum: ita vt riuus ibidem defluens humili ripa prælabens peremptorũ ſanguine prouectus quaſi torrens factus eſt. Et quamuis in eo bello neuter ceſſit exercitus, conſtat tamẽ Attilam ſuperatum, cum altera die ſe inter plauſtra occultans ad bellum non erumperet: ſed in deſperationem cadens ex ſellis equitatoriis magnam pyram conſtrui fecit, intendens ſe flammis illarum, ſi inſtante bello iterum ſuccumberet, ſubitò concremare: ne quis de ſuo vulnere gaudere poſſet, nec etiã ipſe tantus rex alterius dominio ſubderetur. Ipſe tamen interim à turbarum clangore nõ ceſſans incurſionẽ minatur hoſtibus: & vt leo venabulis preſſus ſpeluncæ aditus obambulans, nec audet inſurgere, nec deſinit fremitibus vicina terrere, ſic bellicoſiſſimus rex ſuos victores turbabat incluſus. Sed quia Theodoricus rex Gothorum in eodem bello ceciderat, Thoriſmundus filius eius maior natu, pro obtinendo regno patris, feſtinauit ad propria: quod videns Attila ſuis collectis verſus Pannoniam repedauit. Deinde Attila iterum collecto exercitu vindicaturus ſe inuadit Italiam: Et primò Aquileiam obſidens tertio obſidionis anno eam cepit, ſpe certa deſtructionis ipſius ciuitatis ex hoc concepta, quòd vidit ciconias, quę pullos ſuos intra ciuitatem fouebant, ipſos de ciuitate ad campeſtria deportabant. Deinde cepit Veronam, Mediolanum & quam plurimas alias ciuitates Italiæ: quare Romani miſerunt ad eum Leonem Papam, & Triceſium præfectum & Auienũm virum conſularem pro pace tractanda. Cum Leo Papa venit ad præſentiam Attilæ, ipſe Attila diuino timore, prout ſuis poſtea retulit, correptus, precibus Leonis Papæ acquieuit, à belloq; ſuis præcipiens abſtinere ab Italia diſceſſit. Et poſt hoc cum quodam die vino nimium ſumto caloribus æſtuaret, noctu proprii ſanguinis fluxu ſuffocatus eſt. Hoc temporę acta eſt Synodus Chalcedonenſis ducentorũ triginta Epiſcoporũ iuſſu Martiani Imp. in qua Eutyches & Dioſcorus cũ aliis hęreticis iterũ damnati ſunt.

Prælium acerrimum.

Theoderici Regis Gothorũ mors.

Attila inuadit Italiam.

Placatur à Leone PP.

Moritur.

Supradictis Hunorum bellis feruentibus, Britones imperio Romano ſubiecti, nimium a Scottis eorum vicinis depreſſi, ad Ætium patritiũ, vt eos ab incurſione hoſtium defenderet, legatos miſerunt. Qui ob bella alia occupatus, dum eis non deſtinauit auxilia, Britones ſtipendiarios de Saxonia conduxerunt: qui venientes ad Britanniam Scottos expulerunt. Sed tandem Saxones fertilitate patriæ & Britonum inertia conſideratis, ſumtaq; occaſione, quod Britones de ſtipendiis ſibi nõ ſatisfeciſſent, ipſos Britones expulerunt, & totã inſulam tandẽ potenter obtinuerũt, & nunc iſti Angli nominãtur. Vnde venerabilis Beda, natione Anglicus, in eccleſiaſtica hiſtoria gẽtis Anglorũ dicit: quò ex trib⁹ fortiorb. gentib⁹ Germaniæ exercitus illorũ, qui Britanniã obtinuerunt, fuit collectus, videl. ex Saxonib. ex Anglis, & ex Vitis. Et tamẽ Beda has tres gentes omnes communi nomine Saxones nominat, vel Anglos indifferenter: & declarans has gentes, dicit: Saxones illos fuiſſe de prouincia, quæ antiqua Saxonia dicitur: quos etiam diſtinguit in Orientales, Occidentales & Meridianos. Et hanc reor eſſe Saxoniam, quæ eſt inter Rhenũ & Albiã: ita quod propinquiores Albiæ ſint Orientales, & propinquiores

Saxones vocantur à Britannis in auxilium.

Eccleſiaſtica hiſtoria gentis Anglor. lib. 1. cap. 15.

Saxones Angli & Vitæ.

Anglia Saxonia noua dicitur.

Rheno sint occidentales: quæ quidem Saxonia ad differentiam Angliç, quæ postquam Saxones eam obtinuerunt aliquandiu à quibusdam Saxonia noua dicebatur, dicta est antiqua Saxonia. Et ipsi Anglici longo tempore, & adhuc ab illis, qui nunc insulam Britanniæ interioris inhabitant, appellati sunt Saxones. Anglos

Anglia in Saxonia.

autem dicit Beda fuisse de patria, quę Anglia dicitur; & dicit eam sitam inter Saxoniã & prouinciam Vitarum. Vnde hoc nomẽ gentile Vita omnino iam abolitum est, ita quod nec apparet vestigium illius nominis in aliqua lingua habitantium inter Rhenum & Albiam Alemaniæ bassæ, seu inferioris. Legi tamen in quadam Chronica, quæ prosequebatur progressum stirpis regum Franciæ, quod hæc gens tertia, quam Beda Vitas appellat, sit gens Frisonum. Et illud satis concordat cum illo, quod Beda dicit: quòd Anglia est prouincia inter Saxoniam, & partes Vitarum sita.

VVestphalia.

Vbi notandum, quòd quædam pars Saxoniæ Westphalia dicitur, prout superius dictum est. Vnde adhuc istos Westphalos Saxones appellant, & intra Westphaliam, in diœcesi Osnaburgensi, & in finibus diœcesis Paderbornensis,

Enger.

est villa quædam, quæ dicitur Engere, vbi quondam sedes Ducatus extitit, & iam verso nomine iuxta linguam Latinam dicitur Angaria, & Archiepiscopus Coloniensis postquã ab Imperatore partem Ducatus Saxoniæ obtinuit, prout infra dicetur, titulum illius Ducatus sibi vendicauit, ita quod ipse scribit se Ducem Angariæ. Duces igitur exercitus illius, qui de Saxonia in Britanniam profectus est, filii Ducis Angariæ, siue de Engere fuerunt: quorum vnus, vt dicit Beda, vocaba-

Hengistus & Horsa Duces Saxonum.

tur Hengist & alter Horsa, quorum nomina quodlibet sonat lingua vulgari equũ regium, egregii roboris & decoris, quo principes maxime vtuntur in hastiludiis & torneamentis. Et inde forte est quòd arma quorundam Ducum Saxoniæ sunt equus albus, quoniam ab antiquo talia arma à suis progenitoribus receperunt. Et sic ab antiquo nomina principum cum nominibus armorum concordabant: Sicut adhuc in Westphalia nomina quorundam militarium cum nominibus seu

Etymõ Anglorum.

vocabulis armorum suorum concordant. Ab istis ducibus, quasi dignioribus, vel saltem eorum exercitu, successu temporis, mutata R litera in L, omnes illi, qui Britanniam occupabant, lingua vulgari Engelschen dicti sunt: quamuis patria vo-

Aliud etymon.

ce Engerschen forent nominandi. Alii dicunt, quod Dux de Engere habuit vnam filiam, quæ dicta fuit Enghele, prout adhuc multæ mulieres in partibus Westphaliæ nominãtur, & in lingua Latina sonat Angelus, seu Angela: & hãc vnus de prædictis ducibus, videlicet frater ipsius, postquam alter frater post plurima bella ceciderat, regi Britanniæ copulauit in matrimonio: & ab illa regina postea omnes, qui de partibus suis venerant, & Britonibus aliis expulsis, aliis in seruitutem redactis, Britanniam obtinuerunt, Anglici nuncupati sunt. Et vtrumq; prædictorum verum esse potest absq; præiudicio veritatis alterius. Et legitur de prædictis in historia Romana: & scribit Beda similiter. Anno Domini CCCCXC. vel circa,

Ambrosius Romanus.

Ambrosius, qui solus Romanę gentis Saxonum cædi superfuit, purpuram induit: Victores Saxones, Britonum ducens exercitum, sæpe superauit: atq; ex illo tempore, nunc hi, nunc illi, palmam habuerunt: donec Saxones, potentiores effecti, ipsam insulam per totum obtinuerunt. Anno Martiani Imper. sexto: ab vrbe cõdita M. CC. VIII. Natiuitatis Domini CCCCLV. Roma capitur à Wandalis. Nam Valentinianus Augustus, contra Ætium patricium commotus, fecit eum in palatio interfici: & post hoc, quasi mortis eius innocens, amicos Ætii sibi associauit. Vnde oportunitate capta, dum ipse Valentinianus extra vrbem ludis assisteret, ab

Maximus tyrannus.

amicis Ætii confossus est. Quare sequenti die Maximus vir gemini cõsulatus & patriciæ dignitatis imperium sumsit apud Romanos, Martiano apud Constantinopolim residente non requisito. Insuper Eudoxiam Augustam Valentiniani relictam viri amissionem lugere prohibuit, & sibi in matrimonium consentire coegit. Quapropter ipsa misit ad Gensericum regem Wandalorum in Africam, vt ad defensionem eius properaret: qui veniens cum maximo exercitu ipsum Maximum aduentu suo terruit, vt ipse ab vrbe fugere omnino deliberaret: sed priusquam fugam caperet, à famulis regiis septuagesimo die imperii adepti dilaniatus,

Discerpitur.

& in Tiberim per frusta coniectus est. Gensericus verò veniens ad vrbem sine resisten-

reſiſtentia eam ingreditur, & eam bonis omnibus ſpoliauit: ſed ad preces Leonis Papæ diuino nutu correptus ab igne & cæde atq; ſuppliciis abſtinuit. *Roma à Vandalis ſpoliata.* Quatuordecim quidem diebus Wandali ſpolia collegerunt, deinde in Campaniã profecti, Capuã & cæteras ciuitates Campaniæ ceperunt, præter Neapolim, quam ob firmitatem capere non poterant, & omnia ſpolia cum multis captiuorum millibus, nec non Auguſtam cum filiabus ſuis Carthaginem detulerunt. Et in eadẽ captiuitate vidua quædã Nolanæ ciuitatis filium amiſit, cuius lacrymis Paulinus Epiſcopus Nolanus motus, *Paulini Epiſcopi Nolani pietas.* cum precium, quo filium viduæ redimeret non haberet, ſeipſum homini barbaro vendidit, & precium ipſi viduæ, vt filium redimeret, tradidit. Barbari verò, cognita eius ſanctitate, eum cum omnibus ciuibus ſuis tandẽ liberum dimiſerũt. Eodem anno, quo capta eſt Roma à Wandalis, Paſcha celebratum eſt ab Orientalibus VII. Kalend. Maij. Eo tempore Clodoien vel Clodius, *Clodius R. Francorum.* quartus rex Francorũ, genuit filium, qui Merovvigus dictus eſt, & regnauit annis X. Cumq; Ætius patricius eas partes, quas ipſi Franci circa Rhenum obtinuerant, ipſis armis abſtulerat: iſte Merovvigis omnia recuperauit, & duxit exercitum in Galliam, & plurima loca occupauit. Et propter magnitudinẽ geſtorum ſuorum poſteri eius aliquandiu à nomine eius Merovvigi dicti ſunt. Hoc tempore viguit Proſper homo Aquitanæ regionis, qui ſcripſit Chronica geſta à primo homine vſq; ad tempus, quo Roma à Gothis capta eſt. *Proſper hiſtoricus.*

Hucuſq; Proſper ſcripſit Chronicas: deinde Dionyſius.

CAPVT XXIV.

Leo imperauit annis XVII. *Leo Imp.* Anno eius I. Maiorianus apud Rauennam fauore exercitus occidentale ſumſit imperium & tertio anno apud Tudertum occiſus eſt. Et Seuerus apud Rauennam Imperator efficitur: & deinde tertio anno Romæ defunctus eſt. Poſt hoc Leo Imp. Anthemium virum patricium Romanis Imperatorem deſtinauit. *Anthemius Imp.* Factæ ſunt autẽ diſcordiæ inter Anthemium & Richimorium patricium, quibus durantibus, Leo miſit ad vrbem Olybrium. Et inter hæc Richimer Anthemiũ occidit, & Olybrius regiam poteſtatem adeptus eſt: & Placidiam filiam Valentiniani duxit vxorem: Sed poſtquam menſes VII. tenuit imperium mortuus eſt. Et iſte fortè eſt Olybrius qui beatam Margaretam martyriſauit. Ipſe enim de partibus vltramarinis, in quibus ex parte Imperatoris potens fuiſſe comperitur, ad vrbẽ miſſus imperium adeptus eſt. Poſt mortem Olybrii Glycerius apud Rauennam plus præſumtione, quàm electione ſe Imperatorem fecit. *Glycerius Imp.* Contra quẽ Leo Imp. miſit Nepotem Marcellini filiũ, copulans ſibi neptẽ ſuam. Hic expulit Glycerium de regno, & in Dalmatia fecit eum fieri Epiſcopum. Poſt hoc Oreſtes magiſter militum Nepotem de regno fugauit, & filium ſuum Auguſtulum Rauennæ Imperatorem ordinauit. *Auguſtulus Imp.* Iſtis temporibus apud Francos regnauit Hildericus filius Merovvigis ſextus rex, qui Baſinam filiam ducis Thuringiæ accepit vxorem, & regnauit annis XVI. Circa hoc tempus Winuli, à quibus poſtea Longobardi proceſſerunt, poſtquam egreſſi iam fuerant de inſula Scanzia primum ſuper ſe regem conſtituerunt, AGELMVND nomine. *Vide Paulũ VVarnefridum Diaconum Foroiul. de geſtis Longobardorum.* Cum enim Winuli de prædicta inſula egreſſi duos ſuper ſe duces conſtituerant, videlicet, Iborem & Agionem fratres, finibus Wandalorum applicuiſſent bellum eis illaturi, mulieres ſuas capillos capitis ad mentum propendere fecerunt, & ſic ſe barbas habere ſimulantes, quas ipſi viri longas deferre ſolebant, mulieres quaſi viri viris intermixtæ pugnabant. *Stratagema* Et deinde ab illis, quos bello aut ſuperabant, aut impetebant, à longis barbis Longobardi appellati ſunt: quod nomen ipſi à Mercurio, quẽ Godon appellabant, & pro Deo coluerunt dum adhuc gentiles eſſent, ſibi impoſitum gloriabantur, eiuſque ope primam victoriam cõtra Wandalos obtinuiſſe credebant. *Longobardi à longis barbis dicti.* Alter ducũ prædictorũ videl. Agio genuit filiũ, qui dictus eſt Agelmund, quem Longobardi, vt dictũ eſt, regem ſibi conſtituerunt. Cuius temporib. quædam mulier vno partu VII. pueros enixa eſt, quos omnes proiecit in piſcinã: vnde rex Agelmund tranſitũ circa piſcinam faciens, miſeros aſpicit vagientes infantes. Retento igitur equo, cui inſidebat, haſta quã manibus tenebat eos reuoluit: quorum vnus ſtatim haſtam regis manu cõprehendit,

quod rex admiratus eum leuari præcepit, magnumq; eum pronuncians futurum in filium adoptauit. Et ille post mortem Agelmund rex Longobardorum factus est. Et deinde Longobardi per diuersas prouincias sub diuersis regibus bellorum sæuitia se conferentes, tandem in Pannonia cum Auaribus, qui & Huni dicti sunt pacem faciendo resederunt, regnante apud eos Albuin decimo rege eorum, qui postea duxit exercitum eorum in Italiam, prout infra patebit. Leo Imp. sentiens se morti vicinum, Leonem filium filiæ suæ ordinauit Imperatorem, & post rebus excessit humanis. Hic Leo, cum puer ahuc esset, patri suo Zenoni dimisit Imperium, & post hoc statim mortuus est. Istis temporib. Veneti corpus S. Marci armata manu de Alexandria Venetias transtulerunt, & ecclesiam valde decoram in honorem eius ædificauerunt. Post hoc Odoacer rex Turcilingorum, seu Herulorum, Italiam inuasit, & Oreste occiso, filium eius Augustulum in Lucano Campaniæ castello exsilii pœna damnauit. Sicq; Imperium Romanæ gentis & Augustalis illa sublimitas, quæ ab Augusto Octauiano quondam cœpta est, cum hoc Augustulo periit, anno ab V. C. MCCXXIIX. à C. Cæsare DXXIV. Gothorum regibus dehinc Romam tenentibus.

Resident in Pannonia.

λείψανα S. Marci Venetias deuecta.

Imperium Rom. in Augustulo desinit.

Zeno Imp.

Zeno natione Isaurus, imperauit annis XVI. Huius temporibus Theodomer rex Ostrogothorũ, dum cum filio Theodorico Illyricũ Thraciasq; vastandas intrasset, rebus excessit humanis. Theodoricus verò Zenonis Augusti humanitate pellectus, venit Constantinopolim: vbi effectus magister militum & consul, à Zenone contra Odoacrem regem in Italiam est directus, commendato sibi senatu populoque Romano. Theodoricus igitur veniens in Italiam Odoacrem magnis prœliis fatigatum Rauennæ cepit, & iugulauit: ipseq; regnum Romanorum per annos XXX. tenuit. Hoc tempore Clodouæus rex Francorum, filius Hilderici regnat, & Galliã vsq; ad Sequanã sibi subdit. Et hic habuit sub se Thuringiam, Franconiam seu Franciã orientalẽ, & Franciam occidentalem, quæ nunc Gallia est in magna parte. Iste recepit vxorem Dochilt nomine filiam Chilperici regis Burgundiæ, quæ fuit Christiana, & multũ apud eum institit, vt fidem Christi susciperet, quod ipsa tandem obtinuit. Item Euricus Wesegothorum rex post mortẽ fratris sui totã Galliam & Hispaniam suæ ditioni subdere nititur. Vxor Zenonis Imperatoris emortuo Anastasium maritum accepit, & eum sic fecit Imperatorem.

Odoacer R. Herulorum occiditur.

CAPVT XXV.

Pontifices Romani.

INnocentius I. natione Albanus, sedit annos XV. Hic scripsit Decretum Occidentalium & Orientalium ecclesiarum aduersus Pelagianos datũ, quod postea Zosimus Papa latius promulgauit. Hic statuit pacis osculum dari in Missa, & oleo vti infirmorum. Hoc tempore floret Alexius Romæ. Iste Innocentius excõmunicauit Arcadiũ Imp. eò quod consensit, quòd Io. Chrysostomus de sede sua deponebatur, eò quòd prædicauit contra Eudoxiam vxorem suam, videlicet, quod circa imaginem suam quam erexerat, mulieres & puellas ludere compellebat, quod Chrysostomus Idololatriæ vicinũ esse dicebat. Hic Innocentius statuit sabbato ieiunari: quoniam discipuli Domino posito in sepulcro ieiunabant.

Alexius.

Zosimus natione Græcus, sedit annos III. Hic statuit, vt seruus nullo modo fieret clericus, & vt sabbato sancto cereus benediceretur: qui Christũ designat, qui baptisatos præcedit, sicut columna ignis præcessit filios Israël in deserto post maris rubri transitum: & statuit, vt nullus clericus potum in publico vendat.

Bonifacius natione Romanus, sedit annos IV. Contra hunc Bonifaciũ electus est Eulalius: & factum est schisma mensibus VII. diebus XV. Quod vidẽs Placidia Augusta apud Rauennam, misit Mediolanum ad Honorium Augustum hoc sibi nunciando. Quare mandauit Honorius vtrumq; ab vrbe discedere: sed Eulalius contra mandatũ Imperatoris Pascha celebrauit in vrbe: quare expulsus est, & Bonifacius restitutus.

Placidia Augusta.

Cœlestinus natione Romanus, sedit annos IIX. Hic statuit vt Psalmus, Iudica me Deus &c. dicatur ante Missam, & nulli negetur pœnitentia in extremis.

Sixtus III. natione Romanus, sedit annos IIX. vel IX. Huius temporibus Eudoxia vxor Theodosii reliquias S. Stephani, & catenam qua S. Petrus ab Herode

vinctus

vinctus fuit in carcere, ab Ieroſolymis Romam adduxit. Sixtus infamatus à quodam Baſſo, purgauit ſe in Synodo L V I. epiſcoporum, ſecundum alios, vel, vt alii tradunt, C C L X V I. & damnatus eſt Baſſus ab eccleſia, & ab Imperatore Valentiniano omnibus bonis ſpoliatur, quæ eccleſiis conferuntur. *Baſſus calumniator.* Eo tempore Polytronius epiſcopus Ieroſolymitanus vniuerſalem ſe Pontificem affirmabat, quem propter hoc Sixtus Papa depoſuit: ad rogatum tamen ciuium ſuorum poſtea eum reſtituit. *Polytronius epiſcopus ambitioſus.*

Leo I. natione Tuſcus ſedit annos X X I. & dies X V I I. Hic prius erat Diaconus, & Sixto decedente in Galliis legationis officio fungebatur, & vacauit ſedes per X L. dies donec ipſe publica legatione vocatus Romam rediit. Hic addidit canoni, Sanctum ſacrificium immaculatam hoſtiam. Hic Leo ſæuiſſimos tyrannos mitigauit videlicet Attilam regē Hunorum & Genſericum regem Wandalorum, prout ſupra dictum eſt. Ipſe petiit ab Imperatore congregari conciliū Chalcedonenſe, & perſcripſit diuerſas epiſtolas pro corroboratione fidei Catholicę ad diuerſos principes: ad Martianū Aug. epiſtolas X I I. ad Leonē Aug. epiſtolas X I I I. ad Fabianum epiſcopum I I X. ad diuerſos epiſcopos orientales epiſtolas X I I X.

Hilarius natione Sardus ſedit annos V I. menſes I I I. Eo tempore, Leone regnāte apud Conſtātinopolim, Arturus rex Britāniæ magnæ famoſitatis regnauit: & Franciā, Flandriā, Norwegiam & Daciam cæteraſq; marinas inſulas ſua probitate ſibi ſeruire coegit. *Arturus R. Britanniæ.* Eo tempore apud Conſtantinopolim quidam pictor erat, qui cum imaginem ſaluatoris ad ſimilitudinem Iouis depingere prçſumſiſſet, arefacta eſt manus eius, & poſtea dum pœnituit, ſanatus eſt.

Simplicius natione Tiburtinus, ſedit annos X V. Huius temporibus corpus S. Barnabę & Euangelium S. Matthęi ipſius ſtylo ſcriptū, eo reuelante, inuenta ſunt. *Euangeliū S. Matthæi.*

Felix natione Romanus ſedit annos I I X. menſes X I. dies X X V I I. Hic Achacium Conſtantinopolitanum & Petrum Alexandrinum epiſcopos, eoquod in Eutychis hæreſin declinauerant, excommunicauit.

Gelaſius natione Afer, ſedit annos I V. menſes I I X. dies X I I X. Hic libros cōtra Eutychen & Neſtorium cōpoſuit. Ipſe annotauit, quæ ſcripturæ ſint recipiendæ, & quæ cui ſint præferendæ in eccleſia, & quæ ſcripturæ tanquam apocryphæ ſint reſpuendæ. Eius etiam temporibus inuenta eſt Crypta S. Michaelis in monte Gargano. *Crypta S. Michaelis.*

Anaſtaſius I I. natione Romanus, ſedit annum I. menſes X I. dies X X I I I. Hic ſtatuit, vt nullus clericus ira vel rancore prætermittat officium præter Miſſam. Item voluit reuocare Achacium etiam poſt mortem: qui propter hæreſin per prędeceſſores ſuos erat damnatus. Quapropter Anaſtaſius ab eccleſia reprobatus eſt, & nutu diuino percuſſus eſt, ita, vt dum egerere voluit, inteſtina emiſit.

CAPVT XXVI.

ANaſtaſius Imperator imperauit annis X X I I X. Hic ab Ariagne Auguſta vxore Zenonis receptus in virum, Imperator efficitur. *Anaſtaſius imp.* Iſtis temporibus Lodevvicus, qui prius dictus erat Clodouęus rex Francorum magnam partem Germaniæ & Galliæ ſuæ ditioni ſubiugauit. Ipſe enim inſtante vxore ſua, fidem Chriſti ſuſcepit, & à beato Remigio epiſcopo Rhemenſi baptizatus eſt cum tribus millibus gentis ſuæ, & deinde Ludevvicus vocatus eſt. *Clodoueus R. Francorum profitetur Chriſtianiſmum.* Licet enim partes illæ Galliarum, quæ nunc Francia nominantur, longe ante illa tempora fidem Chriſti ſuſceperant: poſtea tamen peccatis hominum exigentibus, permiſit Deus paganos illas partes occupare. Quoniam Franci vſq; ad illa tempora pagani fuerunt, qui partes illas armis obtinuerunt. Iſtis temporibus Traſamundus rex Wandalorum Catholicas eccleſias clauſit in Africa, & ducentos viginti epiſcopos in Sardiniam inſulam exſilio relegauit. *Traſamundus R. Vandalorum.* Dum quidam Arrianus, Olympius nomine, in Africa in balneo lauaretur, & indigna quædā & blaſphema de ſanctæ Trinitatis fide verba euomeret, vehementi ſubito ignito cœlitus iaculo viſibiliter combuſtus eſt. Anno X I V. Anaſtaſii factum eſt bellum inter Tatonem Longobardorum regem, & Rudolphum regem Herulorum: in quo bello Rudolphus interemtus eſt, atq;

iam ex illo tempore omnis virtus Herulorum concidit, vt vltra super se regem nō haberent. De istis Herulis legitur in gestis Longobardorum: quòd ipsi soliti erāt pugnare nudis corporibus, tantum habentes fæmoralia, vt agiliores essent, & viderentur vulnera non curare. Et de ipsis dicit Iordanus episcopus, quòd fuerunt gentes non longè à finibus Pannoniæ habitantes. Anno XV. Anastasii apud Constantinopolim propter hæresim Eutychianam tanta est orta discordia, vt populus Anastasium Imp. eiusdem hæresis fautorem respueret, & Vitalianum super eum eligeret. Lodevvicus rex Francorum postquam regnauit XXX. annis obiit: & quatuor filii eius videlicet Theodoricus, Clodomirus, Hildebertus & Clotharius regnum æquo ordine inter se diuiserunt. Anno XXIV. Anastasii Clodomirus rex cum Francis in Burgundia cōtra Sigismundum & fratrem eius Godimerum bellum instaurat, & Sigismundum ad monasterium sanctorum Agaunensium martyrum fugientem, captum cum vxore & liberis interfecit. Godomerus verò terga vertens latuit, & postea resumptis viribus regnum Burgundiæ tenuit. Auitus verò abbas prædixit Clodomero illud, quòd fecit Sigismundo, seipsum passurum. Vnde sequenti bello capite truncatus est, & cæsa sunt cum eo Francorum XXX. millia, sed anno sequente videlicet Natiuitatis Domini DXVII. Franci superatis Burgundionibus patriam eorum sibi omnino subiiciūt. Hoc tempore S. Fulgentius episcopus ecclesiæ Ruspensis, natione Afer, clarus habetur. Anastasius Imp. fulmine percussus interiit.

Heruli. — *Lodevvici Regis Francor. mors & liberi.* — *Fulgentius.*

IVSTINVS imperauit annos octo. Hic anno imperii sui sexto mandauit omnes ecclesias Arrianorum Catholica religione consecrari: quòd audiens Theodoricus rex Gothorum, qui existens Arrianus tenuit Italiam, misit Iohannem Papam, & cum eo Theodoricum, Hypatium, & Agapitum viros consulares, & alium Agapitum patricium Constantinopolitanum ad Iustinum Imp. dicens, quòd si ecclesiæ Italiæ deberent ita consecrari, ipse totam Italiā vellet deuastare. Iohannes igitur Papa veniens Constantinopolim ab Imperatore benignè susceptus est, &, vt decuit, cum reuerentia magna. Et Imperator magno gaudio repletus, quòd temporibus suis meruit vicarium beati Petri suscipere, ab ipso Iohanne Papa coronatus est. Cùm Papa legationis suæ caussam Imperatori notificauit, Imperator consentire renuit, sed vtique ecclesias omnes ab Arrianis fœdatas, iuxta priùs edictum voluit consecrari: tandem tamen Imperator timens ecclesiæ Romanæ & totius Italiæ desolationem, quamuis inuitus, consensit. Et interim Theodoricus Symmachum exconsulem & patritium, & Boëthium Senatorem & exconsulem, viros Catholicos, gladio Rauennæ, quo eos in exsilium relegauerat, trucidauit. Hic est Boëthius, qui in eodem exsilio fecit librum de consolatione Philosophiæ: & iste Symmachus est socer Boëthii, de quo idē Boëthius mentionem facit in eodem libro. Cum autem Iohannes Papa de Constantinopoli Rauennam, quà ipse Theodoricus residebat, reuersus est, à Theodorico eò, quòd ipse tanquam vir Catholicus, & hæresi Arrianæ contrarius, ab Imperatore susceptus fuerat, est missus in carcerem, in quo & mortuus est. Et post hoc nonagesimo nono die Theodoricus subitanea morte defunctus est, regnum relinquēs Athalarico nepoti suo. Et quidam solitarius, vir magnæ virtutis, vidit Iohannem Papam & Symmachum in medio sui animam Theodorici deportari & detrudi in ollam Vulcani, hoc est, barathrum montis illius ardentis in Sicilia, de quo superius dictum est. Hildericus rex Wandalorum episcopos ab exilio reuerti, & ecclesias instaurari præcepit post annos LXXIV. hæreticæ profanationis. Cabades rex Persarum filium suum Phatuarsan Manichæum & multa millia Manichæorum vna die peremit. Iustinus Imp. quarto mense ante obitum suum Iustinianum nepotem suum ex sorore sua natum, consortem & successorem regni recepit.

Iustinus Imp. — *Excipit Papam Iohannem.* — *Symmacho & Boethius a Theodorico R. Gothorum interfecti.* — *Cabades R. Persarum.*

CAPVT XXVII.

IVSTINIANVS imperauit annis triginta octo. Istis temporibus Longobardi veniunt in Pannoniam, & habitant ibi.

Iustinianus.

Iustinia-

Iuſtinianus eccleſiam miræ magnitudinis CHRISTO IESV Domino noſtro Conſtantinopoli ædificauit: & non eſt nauis tam magna, quin omnibus velis ſuis extenſis poſſet ſe liberè vertere in ea: & quia CHRISTVS eſt ſapientia patris, & σοφία Græcè ſapientia dicitur, iſta eccleſia, eccleſia S. Sophiæ dicta eſt. *Templum S. Sophiæ.* Hoc tempore Athalarico rege Gothorum intra Italiam mortuo, Amaleſuntha mater eius Theodatum conſobrinum ſuum regno præfecit: qui eam non longè poſt beneficii immemor in balneo fecit ſtrangulari. Quód percipiens Iuſtinianus ægrum concepit animum contra Theodatum. Inter hæc Iuſtinianus anno VII. imperii ſui miſit Beliſarium patricium virum ſtrenuum in Africam, cum exercitu magno contra Wandalos. *Beliſarius debellat Vandalos.* Vbi parta victoria Beliſarius regem eorum cepit, & ad Imperatorē Conſtantinopolim miſit, poſtquam Wandali dominabantur Africæ annis XCVI. Deinde Beliſarius reuerſus cepit Siciliam, Gothis Syracuſam inſidentibus in deditionem receptis. *Itē Gothos.* Quod audiens Theodatus miſit Euermund generum ſuum ad fretum Siculum, quod interiacet inter Calabriam & Siciliam, contra Beliſarium: ſed Euermund videns proſperitatem Beliſarii, dedit ſe in partem ipſius. Deinde Beliſarius veniens Neapolim, non eſt intromiſſus: quare circumuallata ea ceperunt ipſam nocte per aquæductum, & interfectis rebellibus ciuitatem ſpoliauit: ſed poſtea à Papa Siluerio correptus de hac crudelitate, ipſam reformauit. Et tunc Neapolis regebatur per officiales Papæ argumento illius c. ſumma militiæ 23. q. I. & c. ſi cuſtos 27. quęſt. I. & c. ſequente. Poſt hęc Witiges armiger Theodati ipſum Theodatum curauit occidi, *Witiges R. Gothorum.* & regnum inuadens, repudiata vxore priuata, regiam puellam Theodorici neptem ſibi copulat, vi tamen plus quam amore: & deinde miſit exercitum contra Beliſarium vſq; Peruſium, ipſe verò Rauennę remanebat. Beliſarius autem de exercitu Witigis plus quam ſeptem millibus proſtratis, reliquos Rauennam vſq; perturbat. Witiges igitur vt leo fremens, omnium Gothorū congregata virtute, Rauenna egreſſus Romam propetat, ipſosque Romanos obſidione longa fatigat: *Obſidet Romam.* ſed Beliſarius poſt menſes XIV. eum amouit, & vſq; Rauennam perſequens ipſum, Rauennæ obſidione cōcludit: tandem ipſe Witiges, cùm pręualere non poterat, in deditionem ſuſceptus, cum vxore & opibus regiis ad Iuſtinianum per Beliſarium perductus eſt. *Captus ad Iuſtinianū Imp. deducitur.* Et ſic famoſum regnum Gothorū diſſolutum eſt, poſtquam penè duobus millibus ac trecentis durauerat annis. Poſt hoc Gothi, qui trans Padum in Liguria conſiſtebāt, ad bella conſurgunt, & quendam Hildebaldum regem conſtituunt, qui poſt hoc vix anno completo interfectus eſt, & ſuccedit ei Erarius, qui etiam vix anno completo interemtus eſt. Et deinde ſurrexit Badiula nepos Hildebaldi, qui & Totila dictus eſt, *Totila rex Gothorum.* qui apud Fauentinum oppidum Romanum, ſuperans exercitum Romanum inuaſit: contra quem veniens Beliſarius nauali claſſe à Sicilia vicit eum in portu Romano: ita q̃ Totila cū paucis euadēte, plures de Gothis Tiberi ſubmerſi ſunt, q̃ gladiis occiſi. Deinde poſtquā Beliſarius euocatus eſt à Sicilia, Totila reſumtis viribus capit Siciliam, deinde Romam, *Capit Romam.* & quaſi totam vaſtat Italiam. Eo tempore quidam diſcipuli S. Benedicti dixerunt ad eum de iſto Totila: Pater iſte rex forte deſtruet vrbem Romanam: quibus S. Benedictus reſpondit: Roma non deſtruetur à gentibus, ſed in ſeipſa marceſcet. Anno XV. Iuſtiniani apud Conſtantinopolim Hypapanti domini, quod dicimus feſtum purificationis Mariæ, cœpit celebrari: quoniam nimia ibidē peſtilentia feruebat. *Feſtum Purificationis Mariæ Virginis.* Anno Iuſtiniani XVII. apparuit quidam in Italia Andreas nomine per villas diſcurrens, habens ſecum canem rufum & cæcum, qui iuſſus ab eo faciebat miracula. Cùm enim ipſe ſtaret in foro, & multitudo hominum eum circumſtaret, collectis annulis cuiuſq; metalli circumſtantium, vnicuique ſuum annulum proprium reddidit, & interrogatus oſtendit in vtero habentes, fornicarios, adulteros, & auaros: & omnia in veritate. Eodem anno factus eſt terræ motus per vniuerſam terram. Iuſtinianus poſt hæc miſit Narſem eunuchum contra Totilam, *Narſes Eunuchus debellat Gothos.* qui Totila occiſo, & vniuerſo penè exercitu Gothorum deleto, totam Italiam ad reipublicæ iura reduxit. Iuſtinianus Imperator circa principium regni ſui per Agapitum Papam ab errore reuocatus leges condidit, & confirmauit Codicem & Digeſta. Ipſe etiam quoſdam libros de Incarnatione Do-

mini edidit per ſeipſum, quos per diuerſas prouincias miſit.

Iuſtinus Imp.

IVSTINVS imperauit annis XI. Huius vxor SOPHIA malè informata à Romanorum legatis de regimine Narſis patricii, quod geſſit in Italia leuitate fœminea ei mandauit inter cætera, quod ipſe cum puellis lanam trahere potius deberet, cum eſſet Eunuchus, quam rempublicam gubernare. Ad quæ Narſes fertur reſpondiſſe: Talem ſe orditurum telam, qualem ipſa dum viueret, deponere non poſſet. Et ſic odio metuque excitatus Neapolim ſecedens legatos ad Longobardos in Pannoniam dirigit, mandans vt paupertina Panno- niæ rura deſerant, & ad Italiam cunctis diuitiis abundantem veniant, eam in poſſeſſionem recepturi. Vnde Albuin rex Longobardorum mittit ad vniuerſos ſuos vetulos Saxones, vt ſecum veniant Italiam poſſeſſuri. Quare Saxones pluſquam XX. millia virorum cum vxoribus & paruulis venerunt ad Longobardos, & Longobardi vna cum Saxonibus verſus Italiam properant.

Longobardi è Pannonia in Italiam euocantur.

Saxones cum Longobardis ingrediuntur Italiam.

Illotarius octauus rex Francorum genuit filium, qui dictus eſt Chilpricus & regnauit annis XII. Sub quo Carolomanus vnus de optimatibus ſuis ſubegit Brabantiam, & loca circumuicina, & appellatus eſt princeps. Iſte Carolomanus genuit filium, qui dictus eſt Pipinus, à quo proceſſerunt Duces Brabantiæ. Hic Pipinus promeruit dignitatem Ducatus, & propter ſtrenuitatem eius gladius regius regni Franciæ ſibi traditus eſt. Chilpericus nonus rex Francorum genuit filium, qui Lotharius dictus eſt.

Carolomanus Princeps.

Chilpericus R. Francor.

CAPVT XXVIII.

Tiberius Imp.

TIberius II. imperauit annis VII. Hic Chriſtianiſſimus & erga pauperes piiſſimus, theſauros ſuos pauperibus erogauit, & cum eum ex hoc Auguſta argueret, reſpondit: Confido in Domino, quod fiſco noſtro non deerit pecunia, ſi de his, quæ Dominus nobis contulit, eleemoſynam faciemus. Vnde accidit, quod dum ipſe Imperator quadam vice in Palatio deambularet, vidit in quadam tabula marmorea pauimenti ſignum crucis, iuſſit tabulam illam leuare, aſſerens indignum crucem pedibus conculcari, inuenit aliam conſimilem, & deinde inuenit tertiam, qua leuata maximum inuenit theſaurum.

Inuenit theſaurum.

Huius temporibus Longobardi ceperunt Italiam. Ceperunt enim omnes ciuitates, & omnia caſtra Liguriæ, & Ticinum, quæ Papia dicitur triennio obſederunt: qua capta ibidem ſedem regni ſtatuerunt. Rex vero Albuin, poſtquam regnauit in Papia tribus annis, vxoris ſuæ inſidiis interiit, quæ fuerat filia regis Gepidorum, quem ipſe Albuin Gepidis deletis in bello occiderat. Vnde Gothi, Hypogothi, Gepidi & Wandali ſunt diuerſi in vocabulis, ſed eadem lingua vtuntur, videlicet lingua Sclauica, ſicut Moraui, Poloni, Wandali & Slaui. Cum igitur ALBVIN rex Longobardorum Cunimundum regem Gepidorum patrem vxoris ſuæ in bello occiderat, ipſe de capite eius fecit poculum fieri, cuius poculi genus apud Longobardos Schale dicebatur: prout adhuc apud Saxones nominatus, & apud Italos patera dicitur: Et filiam ipſius regis, Roſimundam nomine, captam duxit vxorem. Cumque rex Albuin quadam die lætus in conuiuio miſiſſet reginæ poculum prædictum dicens, vt ipſa biberet cum patre ſuo: ipſa erga regem ægrum concepit animum, & quendam virum fortem, ipſius regis armigerum, Helmigiſium nomine, ſub condicto, videl. quod ipſa reciperet eum in maritum, clam ſollicitat in mortem regis conſentire. Sed iſte primò renuit, aſſerens ſe timere Peredeum virum valde ferocē, & regi familiarem. Quapropter regina in lectum veſtiariæ ſuæ, cum qua Peredeo conſuetudo ſtupri fuerat, nocte ſe poſuit: & ſic Peredeus credens ſe accedere amicam ſuam neſcius cum regina concubuit, atq; ita regina Peredeo manifeſtata, ipſum in mortem regis conſentire coëgit. Regina Peredeum inſtigante, ipſe regem in meridie dormientē inuadit. Rex igitur intelligens ſibi malū imminere, gladiū apprehendit: ſed cū ligat' fuerat ad vaginā ex induſtria, ipſum extrahere nō valuit, & ſtatim occiſus eſt. Cumq; Longobardi Dominū ſuum regē tentabant vindicare, regina

Longobardorum victoria in Italia.

Falſum hoc eſt nam Gothi non Slauica ſed Germanica vſi ſunt lingua.

Roſimūda.

Helmigiſium.

cum

cum Helmigiso & Peredeo, ac filia sua Albusuinda, nec non cum thesauro regio ad Longinum præfectum Imperatoris Rauennam per Padum nauigio descendẽdo fugit. Quo cùm venisset Longinus eam gratanter suscipiens suasit ei, vt Helmigisum veneno occideret, & ipse reciperet eam in vxorem. Ipsa consentit, & cùm Helmigisus de balneo exiuit, ipsa poculum veneno infectũ ei ministrat, affirmans potum illum post balneum esse salubrem. Helmigisus bibit, & statim mortem se bibisse sentit: quare subitò gladio arrepto ipsam residuũ ipsius poculi sorbere coëgit: & sic, vt dignum fuit, mutua potione ceciderunt. Et Longinus præfectus Albusuindam filiam eius cum thesauris regiis ad Imperatorem Constantinopolim destinauit. Post hoc Longobardi regem elegerũt nomine Tephosen, vulgari lingua Cleph, qui post annum cum dimidio à famulo suo interfectus est. Et deinde Longobardi x. annis sub ducibus fuerunt. Habuerunt enim xxx. duces, qui sibi maximam partem Italiæ subiugabant, & Romanos coëgebant, quod tertiam partem frugum eis soluerunt.

Longinus præfectus Imp.

Duces Longobardorũ.

CAPVT XXIX.

MAuricius imperauit annis xxi. Nono anno imperii eius quædã mulier paupercula peperit puerum non habentem oculos, nec palpebras: & à lumbis erat ei vt cauda piscis naturaliter adhærens: quem videns Imperator iussit occidi. Item xiii. anno eius nascuntur prodigia in suburbanis Byzantii, videlicet, puer quadrupes, & alius habens duos vertices. Dicunt autem hi, qui historias diligenti studio scribunt, non significari bona ciuitatibus, in quibus nascuntur huiusmodi monstra. Sub hoc Mauricio Lotharius decimus rex Francorum, filius Chilperici, cœpit regnare, & regnauit annis xliv. & regnum eius erat in magna parte in partibus circa ortum Danubii, scilicet in Sueuia & habuit Franconiam & Turingiã. Ipse debellabat Saxones, & quemcunq; virum cepit, qui longior erat gladio eius, illum decollauit. Postquam Longobardi per x. annos sub potestate Ducum fuerunt, tandem communi consilio Autharium filium Clephonis, regem sibi constituunt. Hic per Spoletanam vallem ac Beneuentanam transiit ipsamq; regionem cepit, & vsque Rhegium vltimam ciuitatem Italię peruenit. Saxones qui cũ Longobardis Italiam intrauerãt, nolentes Longobardis subiici, nec à Longobardis in proprio iure permissi subsistere, ad proprias sedes repedare proposuerũt. Qui post itineris diuersa pericula, dum ad Saxoniã peruenerunt, inuenerunt regionẽ ipsam à Sueuis & aliis gentib. occupatam: quos reges Francorũ ibi post recessum Saxonum locauerant. Quos dum Saxones nitebantur expellere, illi pacem appetentes, Saxonibus obtulerunt tertiam partem regionis, vt simul habitarent cum Saxonibus. Hoc recusantibus obtulerunt eis mediam partem regionis: nec dum Saxonibus contentis, obtulerunt eis duas partes regionis, tertia tantum volentes esse contenti. Nec adhuc volentibus acceptare obtulerunt eis pecora cum terra, tantum cessarent à bellis. Saxonibus hæc omnino recusantibus bellum instauratur, & cæsa sunt Saxonum xx. millia & Sueuorum vi. millia quadringenti octoginta: & Sueui campum obtinuerunt. Superfuerunt igitur Saxonum vi. millia, qui vouerunt neque barbam neque capillos se incisuros, donec se de Sueuis vindicarent. Quare iterum bellum committentes Saxones in tantum attriti sunt, quod postea quiescentes simul habitabant. Hinc arbitror esse, quod dicitur in legibus Saxonum, quòd Marchio Brandenburgensis: Marchio de Mysen: Dux de Brunschwick: Comes de Anhalt: Comes de Wernigerode: Comes de Arnstein: Comes de Hamersleue, & aduocatus ecclesiæ Halberstadensis, ac alii quidam nobiles ibidem expressi, habitantes in partibus Saxoniæ sunt ab antiquo natione Sueui, & alii quidam, in eisdem nominati, sunt ab antiquo Saxones. Mauritius Imp. Hildeberto seu Hilderico regi Francorum, filio Lotharii, promisit dare per legatos L. millia solidos aureorum, & tandem soluit eosdem, vt ipse exterminaret Longobardos de Italia. Qui veniens in Italiam cum exercitu magno, receptis munerib9 pacem fecit cum Longobardis, & post hoc filiam suam regi Longobardorum promisit dare in vxorem, quod tamen factum non

Mauricius Imp.

Monstrosi partus.

Lotharius R. Francor.

Longobardi regem eligunt.

Saxones relicta Italia domum redeunt.

Cæduntur à Sueuis.

Hildebertus R. Francor.

Frustra debellat Francos. est. Post hoc idem rex Francorum requisitus ab Imperatore semel & bis cum exercitu magno venit contra Longobardos, nec potuit eos expugnare. Post hæc Autharius rex Longobardorum postulauit in matrimonium Teudelindam regis Baioariorum, quæ cum à patre sibi promissa esset, ipse rex sub specie vnius legatorum suorum eam visitauit: & ea visa per partes Noricorum reuersus est in Italiam. Vnde prouincia Noricorum, ex descriptione confinium, quam Paulus *Lib. 3. cap. 31.* facit in gestis Longobardorum, esse videtur Austria cum Styria & Carinthia: quia dicit, quod habet ab oriente Pannoniam, id est, Vngariam: Danubium à septentrione: à meridie Italiam, & ab occidente Sueuiam: Vnde patet, quod *Norici limites.* prouincia Noricorum tunc erat de pertinentiis Baioariæ, quæ nunc corrupto nomine Bauaria dicitur. Alii dicunt, quod Austria fuit de partibus Pannoniæ, & postquam Carolus M. debellauit Hunos in Pannonia, ipse partes Austriæ abs- *Austria fit Ducatus sub Carolo M.* tulit Pannoniæ, & adiecit eam regno Teutoniæ, & fecit eam Ducatum. Et quia ibi finis regni Teutoniæ versus orientem constitutus est, cum in ea idioma Teutonicum finiatur versus orientem, Austria ab oriente, quoniam oriens Oster lingua Teutonica dicitur, & non ab Austro nominata est. Post mortem Autharii regis Longobardorum Teudelinda vxor sua, videlicet filia regis Baioariæ, de consensu Longobardorum elegit in virum Agiulfum seu Arnulfum ducem, & *Agiulfus R. Longobardor.* constituit eum regem. Iste Agiulfus rex Longobardorum, ad instantiam Teudelindæ vxoris suæ, cum beato Gregorio & Romanis, post guerras multas, pacem fecit. Et quia hæc pax in die Geruasii & Prothasii facta est, beatus Gregorius officium missæ illius diei fecit de Pace: Vnde Introitus missæ incipit: Loquetur Dominus pacem in plebem suam. Post hoc beatus Gregorius plures epistolas ad Teudelindam reginam direxit, hortans eum solicitè, vt maritum regem ad suscipiendam fidem Christianam instanter hortaretur. Et finaliter suis epistolis hor- *Longobardi Christianismum amplectuntur.* tatus est ipsum regem, vt fidem Christi suscipere non recusaret. Rex igitur his motus tandem cum Longobardis fidem Christi suscepit, & baptizatus est. Beatus Gregorius in homilia super Euágelio: Erunt signa in cœlo &c. huius cladis, quam Longobardi Italiæ intulerunt, memor dicit, priusquam Italia gentili gladio traderetur ferienda, igneas acies in cœlo videlicet aëreo vidimus. Vnde sæpissimè huiusmodi clades generales portenta præcedunt, pro ut superius patuit etiam, circa subuersionem Ierosolymorum factam à Tito. Idemque legitur in II. libro *cap. 5.* Macchabæorum circa futuram desolationem templi & ciuitatis eiusdem, quam *Guntramus R. Francor.* fecit Antiochus. Istis temporibus Guntramus vnus de regibus Francorum, cum quadam vice post venationem sopori se dedisset, egressum est de ore suo animal paruum ad modum reptilis, quod ad riuulum quendam prope decurrẽtem veniens subsistebat, & hinc inde diuertens transitum quæsiuit: q̃ videns famulus regis spatam suam exemptam de vagina, per riuulum ei supposuit: & reptile illud per riuulum sic transiens super spatam ad montem propè existentem properat, ac cauernulam quandam montis intrat. Deinde reuertens ad riuulum, transito vt prius riuulo, ad regem properat, & in os eius regreditur. Expergefactus igitur rex dixit famulo: visum sibi fuisse in somnis, quòd per pontem ferreum super fluuium transisset in montem quendam, in quo aurum multum vidisset: Et famulus regi quod videret indicauit. Quare rex mandat fodi in illo loco, in quo famulus *Inuenit thesaurum ingentem.* reptile illud montem intrasse viderat, & inuentus est ibi thesaurus permaximus: de quo rex plura fieri fecit ecclesiarum ornamenta. Istis temporibus Persæ regem suum Hormisdam capiunt, & depositum in carcerem dimittunt, ac filium eius Chosroen constituunt, qui patrem occidit in carcere. Quare Persæ expulerunt eum de regno: ipse verò fugit Constantinopolim ad Mauritium Imp. qui *Tunica Christi.* eum virtute bellica in regnum restituit. Hoc tempore tunica Domini, quæ tempore passionis sublata fuit, & indiuisa permansit in ciuitate Zafac, haud procul à Ierosolymis in arca marmorea posita inuenitur. Post hæc Phocas centurio Mauricium Imp. cepit, & ipsum cum quinque filiis decollauit, atque postea imperauit.

CAPVT

Capvt XXX.

SYmmachus Papa natione Sardus ſedit annos x i. menſes i i x. Cum iſto Symmacho per contentionem ordinatus eſt Laurẽtius: vnde clerus & populus diuiſus eſt: hinc homicidia & rapinæ patratæ ſunt per tres circiter annos, donec Theodoricus rex Gothorum, qui ex parte Imperatoris regebat Italiam, veniens, quamuis Arrianus eſſet, facta Synodo, Symmachum inthroniſari præcepit. Symmachus autem intuitu miſericordię Laurentium in Nuceria ciuitate facit epiſcopum. Symmachus Papa epiſcopis Africanis, in Sardinia exſulantibus, pecunias & veſtimenta miniſtrauit ſingulis annis. Hic ſtatuit, vt Dominico die & in natalitijs Apoſtolorũ, Gloria in excelſis diceretur ad miſſam. Ipſe nitebatur ſucceſſoribus ſuis legem imponere, videlicet quòd Papa non deberet prædia eccleſiæ alienare. *Pontifices Romani.* *Schiſma*

Hormiſda natione Campanus ſedit annos i x. Huic multum contrarius fuit Anaſtaſius Imp. eò quòd ipſe noluit conſentire in hæreſin Eutychianam. Hic ſtatuit, vt nullus faciat nuptias occultas. Eo tempore Clodouęus rex Francorũ nouiter factus Chriſtian' & Ludevvicus dictus precioſa munera miſit Romã S. Petro. *Clodouei regis Chriſtianiſmus.*

Iohannes i. natione Tuſcus, ſedit annos i i. Hic Conſtantinopolin veniens, quo miſſus erat à Theodorico rege Gothorum ad portam auream, turbis ei occurrentibus, in conſpectu omnium roganti cœco lumen reddidit: & cùm reuerſus eſt Rauennam ad Theodoricum ab eo incarceratus & occiſus eſt, vt ſuperius dictum. Et ceſſauit Papatus dies l i x.

Felix natione Samius ſedit annis i v. Hic ſtatuit feſtũ dedicationis eccleſiarũ ſingulis annis celebrãdum, & eccleſiã SS. Coſmæ & Damiani in vrbe fundauit.

Bonifacius i i. natione Romanus ſedit annos i i. menſes i v. Cõtra hunc fuit electus Dioſcorus, & fuit ſchiſma in clero & in ſenatu per dies x x i i x. Sed Bonifacius ſedem obtinuit: & poſtquã ſtabilitus eſt congregauit Synodum, & fecit Decretum, quòd ipſe ſucceſſorem ſibi eligeret, & ſcripto ac juramento decretum illud muniri fecit, quod poſtea ab epiſcopis cõgregatis in ſynodo caſſatum eſt. Hoc tempore S. Benedictus Abbas claruit: cujus vitam S. Gregorius ſcripſit. *Schiſma aliud.* *Benedictus Abbas.*

Iohannes i i. natione Romanus ſedit annos i i. menſes i v. & in quibuſdam Chronicis inuenitur Mercurius nominatus. Vnde dicunt quidam, quòd fuit ipſe binomius. Eo tempore Caſſiodorus monachus primò conſul deinde ſenator poſtea monachus claruit. Et apud Conſtantinopolim Priſcianus Cæſarienſis Grammaticus floruit, ac apud vrbem Romam Arator ſubdiaconus actus Apoſtolorum verſibus hexametris exarauit. *Priſcianus Grammaticus.*

Agapetus i. natione Romanus ſedit menſes v i. dies x v i i i. Hic conſtituit fieri proceſſiones die Dominico. Ipſe etiam directus eſt Cõſtantinopolim ad Iuſtinianum Imp. à Theodato rege Gothorum. Et tunc ipſe reuocauit Iuſtinianum ab errore, quem habuit de Chriſto, quod eſſent duæ naturæ in Chriſto & Anthemium patriarcham Conſtantinopolitanum hujus erroris ſectatorem damnauit, & ad preces Imperatoris alium ei ſubſtituit. Et priuſquam Imperator ei in Catholica veritate conſenſit, mortem ſibi minabatur inferre: cui Agapetus Papa reſpondit: ego quidam ad Iuſtinianum Imperatorem Chriſtianiſſimum venire deſideraui, nunc autem ad Diocletianum veni. Sed tandem ei Imperator conſenſit, & Agapetus ibidem infirmitate defeſſus obijt. *Iuſtiniani Imp. error.*

Syluerius, natione Campanus, ſedit annos v i. menſes v. Hic eleuatus eſt à tyranno Theodato, qui comminabatur mortẽ non cõſentientibus in ejus electionẽ. Eo tempore miſit Iuſtinianus Imp. Beliſarium in Italiã contra Gothos, qui Romã ingreſſus à Syluerio honorificè receptus eſt. Sed inter hęc Auguſta dolẽs de depoſitione Anthemij Patriarchæ, per Agapetũ Papam facta, ſcripſit ex conſilio Vigilij apochriſarij ſui ad Sylueriũ Papam, vel q. reuocaret Anthemium, vel veniret Cõſtantinopolim. Quod dum Syluerius renuit, aſſerens ſe nunq̃ hæreticũ reuocaturum, Auguſta ſcripſit ſecretè ad Beliſarium, vt occaſione quæſita contra Beliſariũ, eum deponeret, & Vigilium in locũ ejus eligi procuraret: quia Vigilius promiſiſſet ei, quòd vellet Anthemium reuocare. Quare Beliſarius quoſdam falſos teſtes *Papa per vim intruſus.*

Deponitur. audiens, qui Syluerium traditionis in Belisarium reum fore asseruerunt, deposuit eum, & commisit eum Vigilio, qui misit eum in exsilium in Pontiam insulam, & ibi mortuus est. Istis temporibus Dionysius Abbas apud vrbem Romam cyclum paschalem primus perscripsit.

Vigilius natione Romanus, sedit annos XVII. menses VI. dies XXVI. Hic, cum ad instantiam Augustæ noluit reuocare Anthemium patriarcham, jussu Iustiniani per Anthemium Scribonem Romæ captus est, & ductus Constantinopolim. Et cùm duriùs responderet Imperatori, percussus est à quodam de astantibus in faciem. Quare ipse fugit in ecclesiam S. Euphemiæ: sed inde abstractus est, & fune in collo ejus misso per plateam trahitur, & inde in carcerem missus pane & aqua cibatur: sed postea cùm Narses eunuchus vicit totum regnum Gothorum in Italia, ad preces ejus, in cleri Romani gratiam, Vigilius ab Imperatore dimissus est: & cùm nauigando versus Romam venit in Siciliam, apud Syracusam *Theophilus.* ciuitatem defunctus est. Istis temporibus saluatus est Theophilus, qui fecerat homagium Diabolo: de quo legitur in miraculis beatæ Mariæ.

Pelagius I. natione Romanus, sedit annos X. Hic statuit vt hæretici & schismatici per sæculares potestates punirentur. Et cõtra eum orta est suspicio de morte Vigilij: quia apud eum fuerat quando obijt: sed ipse purgauit se procedens cum solemni processione de ecclesia S. Pancratij, qui perjurij vindicator esse credebatur, ad ecclesiam S. Petri.

Iohannes III. natione Romanus sedit annos XII. Hic dedicauit ecclesiam SS. Philippi & Iacobi in Vrbe, quam prædecessor ejus Pelagius inchoauerat. Eo *Gregorius Turonensis.* tempore claruit Gregorius Turonensis episcopus.

Benedictus I. natione Romanus sedit annos IV. Ejus temporibus magna fames vastauit Italiam. Anno Pontificatus Benedicti primo Romanus exercitus debellauit Persas, & XX. elephantes cum prædą maxima reportauit. Et sequenti anno Narses Patricius de Campania Romam regressus defunctus est.

Pelagius II. natione Romanus sedit annos X. menses duos. Hic in epistola sua, quam direxit Germaniæ & Galliæ episcopis, scribit nouem præfationes missarum recipiendas, & concludit in eadem epistola sub his verbis: Qui de his depresserit, vel addiderit, anathema sit. Postea addita est illis decima, quæ est de Beata Virgine. Hujus temporib. Beatus Gregorius adhuc Diaconus, cùm esset apochrisarius apud Cõstãtinopolim, libros morales composuit, & Eutychium ejusdem vrbis episcopum, de resurrectione errantem, in conspectu Augusti superauit. *Prodigia.* Huius Pelagij anno vltimo facta est defectio Solis, & in Italia magnæ pluuiæ & inundationes fuerunt: quas grauissima pestilentia, quæ Inguinaria dicebatur, secuta est. Iste Pelagius ordinatus est absque jussione principis: quia Longobardi eo tempore circumsedebant Vrbem.

Gregorius I. natione Romanus Doctor insignis sedit annos XIII. menses *NB.* VI. Iste ex humilitate primus se scripsit Seruum Seruorum Dei: licet post eum se plurimi tales antonomasticè scribendos æstimauerunt. Ipse Synodum XXIV. episcoporum congregauit, & missis in Britanniam Mellito, Augustino & Iohan- *Angli ad Christum conuersi.* ne, ac alijs plurimis monachis Deum timentibus, Anglos, qui de Saxonia fuerant egressi, ad fidem Christi conuertit. Ipse prohibuit Sabbatum celebrari: quia Antichristus, dum venerit, hoc instituet. Ipse addidit in canone: Dies nostros in tua pace disponere. Ipse in principio Pontificatus sui edidit librum regulæ pastoralis, quem direxit ad Iohannem Constantinopolitanum episcopum. Et de beato Gregorio Isidorus Hispalensis episcopus in libro de viris illustribus sic dicit: Gregori- *Opera Gregorij magni.* us efflagitante Leandro episcopo Hispalensi, librum beati Iob mystico ac morali sensu disseruit, totamque prophetiæ ejus historiam in triginta quinque voluminibus largo eloquentiæ fonte explicuit: in quibus quidem quanta mysteria sacramentorum aperiantur, quantaq; sint in amorem vitæ æternæ morum præcepta: vel quanta clareant ornamẽta verborum, nemo sapiens explicare valebit, etiamsi omnes ejus artus vertantur in linguas. Ipse XL. homilias & librum Dialogorum fecit. Ipse statuit, vt pheretrum, quo corpus Romani Pontificis ad sepeliendum duci-

ducitur, nullo velamine veletur: quia quidã ipsa corpora truncabãt pro sanctitatis reuerentia partes reseruando. Item ipse sub vinculo anathematis prohibuit, ne aliquid pro ordinationibus, aut ex datione pallij, aut ex traditione chartarũ accipiatur: sed si quid pòst gratis datum fuerat, hoc recipi concessit. Ipse valdè fatuum judicauit, si morbus aut mortalitas quibuslibet in locis irrepserit, illos quos nondum tetigit, à loco euitantes periculum fugere; quia nemo manus Dei effugere poterit. Anno Pontificatus sui septimo siccitas nimium grandis à mense Ianuario, vsq; ad septembrem fuit facta, & fames valida: venitq; locustarum magna multitudo in territorium Tridentinum. Apud Laudunensem vrbem juxta Arulam fluuium aqua calidissima ebulliuit, vt multitudinem piscium coxisset.

Judicium insulsum.

Caput XXXI.

Phocas Imperator imperauit annis IIX. Hic decreuit ad instantiam Bonifacij Papæ tertij, quòd Romana ecclesia esset prima omnium ecclesiarum: quoniam Constantinopolitana ecclesia primam se scribere prætendebat. Ipse concessit Bonifacio Papę quarto Pantheon, de quo facit ecclesiam in honorem beatæ Mariæ & omnium martyrum: & vocatur nunc à vulgo Maria rotũda, quoniam ædificium rotundum est. Hoc tempore venerunt de Scotia S. Columbanus & Gallus in Alemaniam, & fidem Christi prædicant. Anno septimo Phocæ Iudæi apud Antiochiam insurgentes contra Christianos, Anastasium patriarcham occiderunt, & multos de ciuibus combusserunt.

Phocas Imp.

Columbanus & Gallus Apostoli Germanorum.

Heraclius Imp. imperauit annis XXXI. Hic Martinam neptem, sororis suæ filiam, incestè duxit vxorem. Anno tertio ejus Persæ ceperunt Damascum, & captiuum duxerunt populum multum. Anno ejus quarto Orientales Saxones in Britannia fiunt Christiani, qui nunc Anglici dicuntur. Et eodem anno ceperunt Persæ Ierusalem, & multos Christianos interfecerunt. Zachariam verò patriarcham, & lignum Dominicæ crucis cum multa præda in Persidem abduxerunt. Anno quinto ejus Persæ ceperunt Ægyptum & Alexandriam & Libyam vsque ad Æthiopiam, & cum præda redierunt ad propria. Anno ejus sexto Persæ ceperunt Carthaginem. Anno ejus septimo ipse Heraclius petijt pacem à Chosroë rege Persarum, qui respondit: Non parcam vobis, donec crucifixum abnegetis, & solem adoretis. Anno ejus nono, Agilulfo rege Lõgobardorum defuncto, successit ei filius ejus Adoloaldus: qui dũ euersa mente insaniret à Longobardis ejectus est, & in locũ ejus Haroldus substituitur. Anno ejus decimo Lotharius rex Franciæ filium suum Dagobertum regni consortem fecit, & ipsum super Austrasios regẽ constituit. Anno ejus XI. Heraclius Imp. profectus in Persidem ferro & flamma cuncta vastauit, & anno dehinc sequente Chosroëm regem fugauit, & quinquaginta hominũ millia captiuauit, prædaq; infinita capta reuersus est. Hoc tempore claruerũt Arnoldus Metensis & Isidorus Hispalensis episcopi. Anno suo XII. Heraclius tertio Persidẽ intrauit, & multa prælia committens ibidẽ hyemauit. Item anno suo XVI. multa prælia commisit in Perside. Istis temporibus surrexit regnum Saracenorum. Isti in litore Caucasi super mare Caspium resederunt. Et inde egressi anno XIV. Imperij Heraclij cum maxima multitudine in prouincias Romanorum irruerunt, & habuerunt principem Muhammat. Anno XVII. Heraclij Edvvinus rex in Britannia, id est, in Anglia, cum gente sua baptisatus est. Eodem anno Lotharius rex Francorum in villa Compendio moritur, & reliquit quatuor filios. Sed Dagobertus & Heribertus filij ejus regnum diuiserunt. Hic Dagobertus dicitur condidisse ciuitatem Trajectensem in partibus Hollandiæ. Vnde legitur, quòd tempore Neronis in alio loco primò circa flumen Lecke fundata fuit, & dicta vrbs Antonina. Deinde destructa fuit, & iterum reædificata & dicta castrum Wilcorum, vulgariter Wilckenburg. Deinde à Dagoberto ad locum, in quo nunc est, trajecta, & inde Trajectum appellata. Hic videtur esse Dagobertus rex Francorum, qui Thuringiam sub se habuit, & apud Erphesford, id est, Erfordiam, de castro suo ecclesiam & monasterium S. Petri fecit, & dedit eidem monasterio villam ipsam tunc Erphesford dictam, nunc Erforde nominatam in dotem. Hic Dagobertus habuit sororem, quæ dicta fuit

Heraclius Imp.

Saxonum in Britannia Christianismus.

Chosroës regis Persarũ blasphemia.

Heraclius Imp. vincit Persas.

Initium regni Saracenici.

Trajectum Hollandiæ.

Monasteriũ Sanpetrinũ Erfordense.

fuit Blithilda filia Lotharij quam quidam Ansbrechtus nobilis Romanus duxit vxorem, & genuit ex ea filium Arnoldum nomine, qui & genuit filium sui nominis. Iste Arnoldus secundus genuit filium, qui dictus est Anchises: hic Anchises duxit vxorem Beggam filiam Pipini primi ducis Brabantiæ, de quo superius dictum est: & genuit ex ea filium, qui Pipinus dictus est, & filiam Gerdrudim, quæ canonisata est, & dies natalis ejus XVII. die mensis Martij celebratur. Anno Imperij sui XVII. Heraclius, deuicto Chosroë rege Persarum, lignum crucis & Zachariam patriarcham Ierosolymam reduxit.

Heraclius Imp. lignum S. crucis recuperat.

Et addunt quidam miraculum tunc factum, videlicet, quòd porta diuinitus fuit clausa per quam Christus crucem bajulauit, quãdo ad passionem properauit, cùm Imperator crucem Domini per eam cum pompa traducere voluit, & demum cum humilitate ingredi tentauit, & tunc diuinitus fuit reserata: quod si factum fuit, non erat illa porta per quam Christus fuit egressus ad passionem, quoniam jamdiu ciuitate priore destructa tunc in alio loco fuerat constructa, prout patet ex superioribus dictis. Post hæc Imperator in hæresin monothelitarum lapsus astrologiã exercuit, & visum est ei in astris, quòd gens quædam circumcisa esset eum deuictura.

Labitur in hæresin monothelitarũ.

Quare intelligens hoc de Iudæis ipse mandauit omnes Iudæos in regno suo existentes baptisari. Et scripsit ad Dagobertum regem Francorum, vt ipse finaliter cogeret in regno suo Iudæos baptisari, & ille precibus ejus annuens Iudæos baptisari mandauit. Cumque Saraceni jam regnum Persidis inuaserant, Heraclius conduxit eos in auxilium contra Persas, & cùm postea quidam dispensator Heraclij debuit Saracenis dare stipendia, improperando dixit de eis: cur dominus meus debet his canibus dare stipendia? indigni enim sunt.

Conducit Saracenos aduersus Persas.

Et inde suscitata est discordia inter Saracenos, & exercitum Heraclij, quæ eò vsque processit quòd prælio commisso de exercitu Heraclij ceciderunt CL. millia: propter quod Heraclius vocauit gentes inclusas in montibus Caspijs, & aperuit eis claustra, quibus eas Alexander M. clauserat. propterea angelus Domini percussit in castris Heraclij LII. millia virorum, & residui de exercitu ejus conturbati fugerunt.

Punitur diuinitus.

Anno XVI. ejus Saraceni ceperunt Ierusalem, postquam biennio eam obsederant, sed lignum crucis jam Imperator tertio anno præcedente Constantinopolim transtulerat. Anno ejus XXVII. Saraceni ceperunt Antiochiam, & inuaserunt Ægyptum & anno sequente ceperunt Edessam ciuitatem Mesopotamiæ.

Saracenorũ victoria.

Temporibus istis Mahometus pseudopropheta Saracenorum surrexit.

Mahometus pseudopropheta.

Dagobertus rex Francorum anno XXV. Heraclij postquam cùm patre suo Lothario annis quasi XVI. regnauit, moritur, & filij sui Clodoueus, alias Lodevvicus, & Sigebertus regnum diuidũt: & Clodoueus obtinet Franciam, & Sigebertus Austrasiam. Hic Sigebertus decessit sine liberis, & Pipinus dux Brabantiæ, filius Ansegilis & Beggæ, regnum ejus à Burguntia vsque ad Oceanum occupauit & obtinuit. Clodoueus reliquias S. Dionysij minùs reuerenter discooperiens in amentiam versus est, & postquam regnauit XVII. annis in Francia decessit, & tres filios reliquit, videlicet Hildericum, Lotharium & Didericum: quibus subactis Pipinus dux Brabantiæ postea regnum obtinuit. Istis etiam temporibus Cacanus rex Hunorum cum exercitu magno venit in Italiam, & captis multis castris Gisultum ducem castri Foroiuliensis occidit in bello: deinde opidũ Foroiuliense obsidione concludens murum circuit, vt perspiciat, qua ex parte facilior sit accessus.

Cacanus R. Hunorum.

Romhilda igitur relicta Gisulfi videns regem elegantis formæ misit ad eum clam, qnòd parata esset sibi tradere castrum, si ipse duceret eam in vxorem. Rex respondet, & ab illa intromittitur. Quare Huni cuncta deprædantes incolas captiuos abducunt, & castrum incendunt. Rex igitur juxta condictũ Romhildam suscipit, & vna nocte duntaxat ei condormit, deinde eam duodecim viris committit, qui ipsam per totam noctem sequentem vicibus alternis sibi succedentes libidine vexant.

Romhilda libido.

Postea rex palum in medio campi figi præcipiens eam in ejus cacumen inseri mandauit, sic exprobrando dicens: talem te dignum est habere maritum. Igitur dira proditrix patriæ tali exitio perijt, quæ amplius libidini, quàm ciuium & consanguineorum saluti prospexit.

Punitur horribiliter.

Filiæ vero ipsius castitatem amantes, ne à barbaris contaminarentur, crudas pullorum carnes sibi intra

Filiarũ ejus castitas.

mammas

mammas sub fascia posuerunt, quæ ex calore putrefactæ odorem fœtidum exhalabant: cumque Huni eas volebant contingere, non sustinentes fœtorem, putabant eas naturaliter fœtere, procul ab eis cum excratione recedentes dixerunt: Omnes mulieres Longobardorum fœtere, & sic in contaminatæ permanserunt, & tandem dignis nuptijs traditæ sunt.

CAPVT XXXII.

Temporibus Heraclij Syrus Alexandriæ & Sergius & Pyrrhus regiæ ciuitatis episcopi hæresin Acephalorum instaurantes, vnam operationem & voluntatem in Christo dogmatisabant, & dicti sunt Acephali, id est, sine capite: quia nõ inuenitur, quis istius hæresis primus fuerit inuentor. Fuerũt & alij hæretici multi in ecclesia Dei exorti præter illos, quos diuisim certis temporib. ortos, superius in diuersis capitulis designaui: Quorum distincta & certa tempora cùm scripta nõ reperi, ipsos sub certis distinctis capitulis ponendos nõ æstimo. Vnde nomina & errores breuiter hic inserere decreui. Gnostici propter excellentiã scientię se ita appellari voluerunt. Animarũ substantiam Dei naturam esse dicũt: Bonum & malũ Deũ fingunt. Carpocratiani à Corpocrate vocantur, qui dixit Christum hominẽ fuisse tantum, & de vtroq; sexu progenitũ. Cerinthiani à quodam Cerintho nuncupati. Hi inter cætera circumcisionẽ obseruant: mille annis post resurrectionẽ in voluptate carnis futuros prædicãt. Ophitæ à colubro nũcupati sunt: coluber enim ὄφις Græcè dicitur. Colunt enim serpentes, dicẽtes ipsum in Paradiso induxisse virtutis cognitionem. Valentiniani à quodã Valentiniano vocati, qui secula quædã in Originẽ Dei creatoris induxit: Christũ quoq; de virgine nihil corporis assumsisse: sed per eam quasi per fistulã transisse asseruit. Apellitæ, quorũ auctor Apelles fuit, qui dixerunt: Christũ non Deum in veritate, sed hominẽ in phantasia apparuisse. Nazarę̃i dicti, qui dum Christũ, qui à vico Nazaræus est appellatus, filiũ Dei licet confiteantur omnia tamen veteris legis custodiunt. Archontici à principijs appellantur, qui vniuersitatem quam Deus cõdidit, opera esse angelorum defendunt. Adamiani vocati, quod Adæ imitãtur nuditatem. Vnde & nudi inter se mares & fœminæ conueniunt. Sethiani à filio Adæ dicti sunt, eo quòd ipsum Seth Christum esse dicunt. Angelici dicti eò, quòd adorant angelos. Apostolici dicti, quia nihil possidentes proprium, illos qui aliquid proprium in hoc mundo possident, non recipiunt. Artotyritæ ab oblatione vocati, panem enim & caseum offerunt dicentes, à primis hominib⁹ oblationem à fructibus terræ & à fructibus ouium fuisse celebratam. Seueriani à Seuero orti vinum nõ bibunt: vetus testamentum & resurrectionem nõ suscipiunt. Taciani qui & Encratitæ carnes abominantur. Anthropomorphitæ dicti pro eo, quòd simplicitate rustica Deum habere humana mẽbra, quæ in diuinis libris scripta sunt, arbitrantur. Heraclitæ ab Heraclio exorti monachos tantum recipiunt, regna cœlorum paruulos habere nõ credunt. Nouatiani à Nouato vrbis Romæ presbytero, qui noluit recipere apostatas & rebaptisauit baptisatos. Fotiniani à Fotino, qui dixit Christũ à Maria per Ioseph nuptiali coitu fuisse conceptum. Ætiani ab Ætio dicti: hi offerre sacrificium pro defunctis spernunt. Ipsi etiam vocati sunt Eunomiani, ab Eunomio, qui dixit filium dissimilem patri, & Spiritum sanctum filio. Noëtani à Noëto, qui Trinitatem in officiorum nominibus, non in personis accipiunt. Vnde & patripassiani vocantur: quia patrem passum esse dicunt. Apollinaristæ ab Apollinari vocati, dicunt Christũ tantũ corpus sine anima suscepisse. Circumcelliones dicti eò, q̃ agrestẽs sunt. Hi amore martyrii semetipsos perimũt, vt violenter de hac vita decedentes martyres nominẽtur. Luciferiani à Lucifero episcopo orti, redeuntes post lapsum ad vnitatẽ ecclesię recipere noluerunt. Iouinianistę à Iouiniano quodã monacho dicti, asserunt nullam nuptarum & virginum esse distantiã: nullumq; inter abstinentes & simpliciter epulãtes esse discrimẽ. Eluidiani ab Eluidio nominati, dicũt post natum Christum Mariam filios de viro suo Ioseph peperisse. Paterniani à Paterno quodam exorti, inferiores partes corporis à Diabolo factas arbitrãtur. Arabici dicti eò, q̃ in Arabia orti sunt: dicunt animam cum corpore mori, & vtrumque in nouissimo die resurgere. Tertullianistæ à Tertulliano, qui dixit animã immortalem esse, sed corpoream: & animas hominum peccatorum post mortem in

Acephalorũ hæresis.

Catalogus hæreticorũ in Ecclesiã. Vide Isidorum Origenis lib. 8. cap. 5. ex quo hæc ad verbum penè descripta sunt. Vide præterea Augustinũ lib. de hæresibus ad Quodvult Deum.

dæmones verti. Tesseradecaditæ dicti, quod quartadecima luna Pascha cum Iudæis obseruandum esse contendunt: sic dicti à τέσσαρες quatuor & δέκα decem. Nyctages nuncupati à somno, eò quod vigilias noctis respuunt, superstitionem esse dicentes jura temerare diuina, quando Deus noctem ad requiem tribuit. Theodosiani & Gaiani à Theodosio & Gaio, qui tempore Iustiniani fuerunt dicti sunt. Hi ex duabus vnam in Christo naturam asserunt: quam Theodosiani corruptam, Gaiani incorruptam contendunt. Et ex istis processerunt Gnoitæ & Tritheitæ: ex quibus Gnoitæ dicti sunt ab ignorantia, eò quòd dicerent Christi diuinitatem ignorare diem & horam nouissimam. Tritheitæ verò dixerunt, sicut tres sunt personæ in Trinitate, ita tres Deos esse in Trinitate. Istos supradictos hæreticos ponit Isidorus VIII. Etymolog. *cap. 5.* & plures alios quos gratia breuitatis omisi. Sunt autem & alij orti postea hæretici, quos sedes Apostolica reprobauit, quos nimium colligere longum esset. Non tamen hos præterire valeo, quos Clemens Papa V. in concilio Viennensi damnauit, qui Baghardi ab asperitate habitus nominantur. *Baghardi.* Isti dicunt se gradum summum perfectionis habere. Vnde inferunt, quòd ipsi sunt inpeccabiles: quòd jejunare aut orare non teneantur: quòd humanæ obedientiæ non sint adstricti: nec ad seruādum præcepta ecclesię obligati: *Eorum errores.* neque in eleuatione corporis Christi se debere assurgere, nec ei à se reuerentiam exhiberi debere asserentes. Hæc omnia esse hominis imperfecti. Item dicunt, quòd homo potest finalem beatitudinem secundum omnem gradum perfectionis ita in præsenti assequi, sicut eam obtinebit in vita beata. Item quod quælibet intellectualis natura de seipsa naturaliter est beata: quodque non indiget lumine gloriæ ipsam eleuante ad Deum videndum & eo beatè fruendum. Item quòd in actibus virtutum se exercere est hominis imperfecti, & perfecta anima licentiat à se virtutes. Item quòd mulieris osculum, ex quo natura ad hoc non inclinet, existat peccatum mortale: Actus autem carnalis, cùm ad hoc natura inclinet, peccatum non est, maximè cùm tentatur exercens.

CAPVT XXXIII.

Constantinus Heracleonas & Constans Imppp. POst mortem Heraclij regnauit filius ejus Constantinus mensibus IV. Deinde alius filius ejus Heracleonas regnauit annum I. cum Martina matre sua, quos Senatus repellens eos in exilium misit, & Constantem alium filium Heraclij, secundum aliquos, vel filium Constantini, secundum alios, Imperatorem fecit, qui imperauit annis XXVII. *Osvvaldus rex Britanniæ.* Hoc tempore S. Osvvaldus rex Britanniæ, seu Angliæ, occisus est & frater ejus Osvvin regnum obtinuit. Anno ejus V. Paulus Byrri hæretici successor apochrisarios Romanæ ecclesiæ, qui ad correctionem sui missi fuerant, partim carceribus, partim exilijs, & partim verberibus affecit: altare eorum subuertit, & missas celebrare eos prohibuit. Vnde Martinus Papa, octauo anno Constantis collegit concilium contra dogmatisantes vnam voluntatem & operationem in Christo, & episcopos cum hæresi eorum damnauit. Anno Constantis XII. *Saraceni inuadunt Rhodum.* Saraceni Rhodum adeuntes colossum ejus destruxerunt post MCCC & LX. stabilitatis suę annos: quem videns quidā negotiator emit, & ex ære ejus DCCCC. camelos onerauit. Anno ejus XIII. Romani à Saracenis nauali bello superati sunt. Anno ejus XVII. inter Romanos & Saracenos conuentio facta est: ita vt Saraceni quotannis soluerēt Imperatori CCCLX. seruos, & totidem nobiles equos. *Furseus.* Anno ejus XIX. S. Furseus de Hibernia natus verbo & actibus clarus tremendas in spiritu vidit visiones. Anno ejus XX. Grimoldus dux Beneuentanorum regnū Longobardorum obtinuit, filijs Ariberti defuncti inter se de regno dissidentibus. Quorum alterum occidit, alterum fugauit. Constans Imp. cupiens Italiam à Longobardis liberare, anno XXII. cum exercitu magno nauigauit ab Athenis in Italiam, & venit Tarentum & cepit plures ciuitates Apuliæ, quas Longobardi tenuerunt, & deinde Beneuentum obsedit, in quo Romald filius Grimoldi ducatum tenuit. Rex Grimold hæc audiens de Liguria in auxilium filij festinauit: cujus aduentum Constans Imp. percipiens pacem cum Romaldo fecit, sorore ejus *Constans Imp. spoliat Romam.* Gisa nomine obsidis accepta: & cum exercitu Neapolim se transtulit. Et deinde

Romam

Romam veniens multa ornamenta ecclesiarum & aliorum ædificiorum illustriũ abstulit, & Constantinopolim destinauit: inter quæ tegulas æreas de ecclesia S. Mariæ rotundæ transferendas deposuit. Et deinde dum in Græciam redire disposuit, apud Siciliam à suis occisus est. Hic Constãs dum intrauerat Italiam à quodã solitario acceperat responsum, quòd gentem Longobardorum superare non posset, quandiu ecclesia S. Iohannis Baptistæ, à quadam regina Longobardorum cõstructa, in reuerẽtia habetur: sed quando ecclesia haberetur despectui, tunc Longobardi essent superandi. Vnde Teudalinda filia regis Bajoariorum vxor Agiulfi regis Longobardorum in Modœcia, quæ à Mediolano per XI. milliaria distat, hanc fundauerat ecclesiam, & habetur tempore hujus Constantis in magna reuerentia. Sed postea compertum est, dum eadem ecclesia per viles personas regebatur, venit locus in despectum, & Longobardi superati sunt. Legi igitur in gestis Longobardorùm, ꝙ Rotharius rex Lõgobardorum sepultus erat apud ecclesiam S. Iohannis Baptistæ & post sepulturæ ejus peractionem, quidam sepulcrum ejus noctu aperuit, & corpus ejus ornamentis, cum quibus sepultum fuit, penitus spoliauit. Cui Beatus Iohannes apparens in visu interdixit illi ingressum ecclesiæ suæ dicens: licet rex iste nõ fuit rectè credens (erat enim Arrianus) tamen ipse se mihi commendauit. Iste verò visione non territus, credens phantasma esse quod viderat, ecclesiam illam denuò tentat intrare & in introitu ejus repulsus est inuisibili ictu, quasi manu quadam validissima percussus. Et dicit Paulus gestorum prædictorum descriptor, hoc se audiuisse ab illo, qui vidit hoc suis oculis.

Historia fabulosa.

Histor. Longob. lib. 4. cap. 48.

Capvt XXXIV.

Constantinus filius Constantij imperauit annis XVII. Hujus anno I. Saraceni ex Africa LXXX. millia captiuorum abducunt, & deinde Siciliam inuadunt magnam inde abducentes captiuitatem. Post hoc Constantinopolim obsederunt, & nihil proficientes cum magno suorum dispendio recesserunt, & post perdomiti à Romanis tributarij effecti sunt. Anno Constantini III. Grimoldus rex Longobardorum obijt, & filium paruulum regni successorem reliquit, quem Berteritus superioris regis filius à fuga reuersus, à regno deturbauit, & paternum regnum obtinuit. Anno ejus XI. gens Bulgarorum primò venit in Thraciam: contra quos Romani pugnantes victi sunt, & Imperator vi coactus pacem fecit cum eis: & cui alij tributa soluere consueuerunt, ipse Bulgaris factus est tributarius. Inter hæc Romaldus dux Longobardorum apud Beneuentum, congregata exercitus multitudine, Tarentum expugnauit: deinde Brundisium & omnem illam, quæ in circuitu est, latissimam regionem suæ ditioni subjugauit. Istis temporibus corpus S. Benedicti Abbatis cum corpore S. Scholasticæ de Italia in Galliam translatum est.

Constantinus Imp.

Saraceni domiti.

Grimoldus rex Longob.

Bulgari irrumunt in Thraciam.

Romualdus dux longob.

Iustinianus filius Constantini imperauit annis X. Huius anno I. S. Kilianus venit de Hibernia in Germaniam, & multos ab errore paganorum conuertit ad fidem Catholicam. Anno ejus tertio Berteritus rex Longobardorum moritur, & succedit ei filius Cunibertus. Iustinianus anno Imperij sui IV. Zachariam quendam Protospatharium misit Romã, vt Sergium Papam adduceret Constantinopolim: quia noluerat subscribere & fauere Synodo erraticę, quam idem Imp. apud Constantinopolim congregauerat. Sed Zacharias à militia Romana cum ignominia repulsus est, & non poterat perficere jussa nefanda Imperatoris. Iustinianus anno suo VI. pacem, quam pater ejus cum Saracenis fecerat, dissoluit: & deinde anno sequente bellum fuit inter eos, & facta est strages magna ab vtraque parte. Anno ejus VIII. Saraceni Armeniam sibi subdiderunt. Eodem anno Alachis dux Longobardorum residens in Tridento, appetens regnum, contra Kunibertum regem bellũ instaurat: contra quem Zeno diaconus ecclesiæ Ticinensis, sub specie regis, regijs armis indutus, cum exercitu regis ꝓcessit ad bellum, commissoq; prælio Alachis vicit & caput Zenoni, regem cum æstimans, amputauit: Capite verò galeã spoliato Alachis videns se clericũ, & non regem occidisse, quasi furibundus exclamans, inquit: Heu me nihil egimus, quando hoc bellum gessi-

Iustinianus Imp.

Berteritus rex longob.

Alachis dux Longobardorũ.

mus, vt clericum occideremus. Tale itaq; nunc facio votum, vt si mihi Deus iterũ victoriam dederit, vnum puteum implebo testiculis clericorum. Sed prælio com- *Eclipsis Solis.* misso secundo Alachis à rege Cuniberto occisus est. Hoc etiam tempore Solis defectio facta est, hora diei quasi x. quinto Non. Maij: moxq; grauissima pestis secu- *Pestis horribilis.* ta est tribus mensibus, videl. Iulio, Augusto & Septembri: tantaq; fuit multitudo morientium, vt superstites non sufficerent ad sepeliendum mortuos: sed fugerunt ad montes & Syluas ciuitates relinquendo. Et tunc multis visibiliter apparuit, quod bonus angelus & malus per ciuitatem Ticinum noctu pergerent, & jussu boni angeli malus angelus, qui videbatur manu venabulum ferre, quotiens cum venabulo ostium cujusq; domus percussisset, tot de eadem domo sequenti die homines *Illusio Diabolica.* interirent. Tunc cuidam per reuelationem dictum est, quòd si in ecclesia S. Petri ad vincula altare in honore S. Sebastiani martyris construeretur, pestis illa cessaret, & ita factum est, & cessauit pestilentia. Cum Iustinianus fidem Christianam nitebatur hæresi deprauare, Leo patricius eum cepit, & naso sibi abscisso, Chersonam misit in exsilium, & obtinuit Imperium.

Leontius Imp. Leo, seu Leontius, regnauit annis III. Hujus anno III. Romani dimicantes contra Saracenos in fugam versi sunt. Vnde præ confusione ad Leonem redire non audentes, ipsum Leonem abdicauerunt, & Tiberium ad Imperium subli- *Pipinus bigamus.* mauerunt, qui Leonem regno priuauit. Pipinus Dux Brabantiæ, filius Ansgisæ, superinduxit vxori suæ Plectrudi aliam mulierem Alpiadem, quæ genuit sibi filium, qui Karolus Martellus dictus est, & hic Karolus fuit avus Karoli M. Et cùm *S. Lambertus martyr.* S. Lambertus, episcopus Trajecti superioris, propter hoc Pipinum increparet; Dado frater ipsius Alpiadis eum occidit, & ipse ibidem sepultus est: sed postea cum sede episcopali Leodium translatus est.

CAPVT XXXV.

Romani PP. FAbianus Papa natione Tuscus, sedit annum I. menses V. Hic statuit, vt horæ diei per ecclesiam pulsentur. Eo tempore apud Ticinum in ecclesia S. Petri Apostoli Petrus Cantor fulmine ictus est.

Bonifacius natione Romanus, sedit menses IIX. dies XXVII.

Bonifacius IV. natione Marsus, sedit annos VI. menses IIX.

Deus dedit natione Romanus, sedit annos III. dies XX. Hic cum quendam leprosum oscularetur, leprosus statim mundatus est. Hoc tẽpore terræmotus ma- *Pestis scabiei.* gni facti, & secuta est pestis scabiei, ita vt nullus posset mortuum suum agnoscere.

Bonifacius V. natione Campanus de ciuitate Neapoli, sedit annos V. Hic statuit, vt confugientes ad ecclesias gauderent libertate.

Honorius I. natione Campanus, sedit annos XII. menses XI.

Seuerinus natione Romanus, sedit mẹnses duos.

Iohannes IV. natione Dalmata, sedit annum I. menses IX. Hic misit pecuniam multàm per omnem Dalmatiam, seu Istriam, pro redemtione captiuorum, quos gentiles detinebant.

Theodoricus natione Græcus sedit annos VI. menses V.

Martinus I. natione Thuscus de Tuderto sedit annum I. Hic congregauit *Synodus Constantinopolitana tertia.* concilium CX. episcoporum, in quo anathematisauit dogmatisantes in Christo vnam voluntatem & operationem. Et post hoc ab Imperatore Cõstantino in exsilium relegatur, & in eo mortuus est. Ipse prohibuit obseruationes Kalendarum, & domos cingi frondibus viridibus arborum ritu paganorum.

Eugenius I. natione Romanus sedit annos II. menses IIX.

Vitalianus natione Campanus sedit annos XI.

Adeodatus natione Romanus sedit annos VII.

Donatus natione Romanus sedit annos III. Cometa apparuit, & secuta est pestilentia.

Agatho natione Siculus sedit annos III. Hic ex rogatu Cõstantini Imp. misit legatos suos, viros literatos, Constantinopolim pro sexta Synodo facienda: & con- *Mandatum Imp. saluberrimum.* gregati sunt CL. episcopi, & jussit Imperator, vt dimissis disputationib. Philosophicis, pacifico colloquio vera de fide perquirerent. Et damnati sunt in eodẽ concilio illi, qui vnam voluntatem & operationem in Christo dogmatisabant.

Leo

Leo II. natione Siculus ſedit menſes x. dies XVII. Hic eloquētiſſimus erat in ſcripturis ſacris,& multos conſcripſit ſermones. Ipſe ſtatuit pacem in miſſa poſt agnus Dei dari fidelibus. Iſte Leo purgauit ſe cum XII. epiſcopis à quibuſdam criminibus ſibi falsò objectis,& obijt quinto Nonas Iulij.

Benedictus II. natione Romanus, ſedit menſes x. dies XII.

Iohannes V. natione Syrus, ſedit annum vnum dies x.

Conon natione Siculus,ſedit menſes IX. dies XI. In iſtius electione facta eſt diſſenſio cleri & exercitus. Nā clerus conſenſit in Petrum Archipresbyterum: exercitus verò in Theodorum presbyterum. Et tandē cum concordare non poſſent in alterum prædictorum, hunc tertiū concorditer elegerunt. Hic ordinauit S. Kilianum epiſcopum,& remiſit eum in Alemanniam ad prædicandū fidem Chriſti.

S. Chilianus Germanorū Apostolus.

Sergius I. natione Syrus, ſedit annos XIII. menſes IIX. dies XXIII. Hic per diſcordiam electus eſt.quidā enim elegerunt Theodorum archipresbyterum,alij Paſchalem diaconū,& cum neuter alteri eorum cedere noluit,iſte tertius electus eſt. Iſte ordinauit S. Wilbrordum genti Friſonū epiſcopum, & erat Trajectenſis epiſcopus,videl.in Trajectō inferiori,quæ tunc de partibus Friſonū reputabatur. Hoc tempore venerabilis Beda claruit,qui fuit natione Anglicus,profeſſione monachus,& in peregrinatione decedens apud ciuitatem Ianuenſem ſepultus eſt. Et quāuis eccleſia eum ſuſcipit in catalogo ſanctorum,nō tamen S.Bedam,ſed venerabilem Bedā appellat:q; dicitur ex hac cauſſa accidiſſe: Cùm ipſe defunctus & ſepultus erat, quidam volens verſum ſepulcro ejus aſſculpere, medium ſculpſit ſub hac forma: Hac ſunt in foſſa.Cumq; ſollicitus erat de reliqua medietate verſus, vt finis medio conſonaret, complere verſum nequiuit, & cùm ex hoc anxius eſſet, veniens ad ſepulcrum inuenit verſum completum ſub hac formâ:

S. Wilbrordus Friſiorū Apoſtolus.

Beda.

Hac ſunt in foſſa Bedæ venerabilis oſſa.

Ejus Epitaphium.

Et quia hoc ab angelo credebatur fuiſſe factum, inde poſtea Venerabilis eſt nominatus. Alij dicunt, quod Angli vocabant eum ſic,poſtquam quendam ſermonem finierat, dicentes: Bene dixiſti venerabilis pater. Sed iſta non habent documentum à ſcripturis authenticis ſeu famoſis, & eadem facilitate contemnuntur, qua probantur.

CAPVT XXXVI.

TIberius III. imperauit annos VII. Anno ejus I. Synodus Aquileiæ facta, ob imperitiam quintum vniuerſale concilium ſuſcipere diffidit, donec ſalutaribus Sergij Papę monitis inſtructa eſt: & ipſa dehinc cum cæteris eccleſijs annuere conſentit. Sequenti anno Romani contra Saracenos in Syria cōgreſſi CC. millia ex eis peremerunt,acceptaq; præda copioſa,reuerſi ſunt. Anno ejus III. Kunibertus rex Longobardorum obijt,& filio ſuo Limberto adhuc paruulo regnum reliquit, tutoremq; Aſprandum nomine ei contribuit,ſed octo dehinc menſib.elapſis, Ragimbertus dux cum valida manu veniens Aſprandū fugauit, & Limbertum occidit, regnumq; obtinuit: ſed ipſe eodem anno mortuus eſt, & Hariberto filio ſuo regnum reliquit. Dehinc anno ſequente Giſulfus dux Beneuentanorum, Campaniam igne, gladio & captiuitate vaſtauit. Cumque non eſſet, qui ejus impetui reſiſteret, Iohannes Papa, miſſis ad eum ſacerdotib. ac donarijs plurimis, vniuerſos redemit captiuos,atq; Longobardos domum repedare fecit. Tiberius Philippum miſit in exſilium, quòd aſſerebat ſe vidiſſe in ſomnis aquilā caput ſuum obumbraſſe. Anno Tiberij VII. Haribertus rex Longobardorum donationē patrimonij Alpium Coctiarum, quæ quondam ad jus & proprietatem Apoſtolicæ ſedis pertinuerat, ſed per Longobardos multò tēpore fuit ablata, reſtituit. Iſtis temporibus in Campania frumentum, hordeum & legumina de cœlo ceciderunt. Item terræmotus magni erant, ita q; vrbes quædam ſubuerſæ ſunt: aliæ à montanis ad campeſtria ſubjecta cum muris & habitatoribus ſuis integrę & ſaluæ vltra VI. milliaria translatæ ſunt. Iuſtinianus, qui per Leonem depoſitus fuit, vt ſupradictum eſt, germanam regis Bulgarorum, ſeu Turcorum, recepit vxorem: & ejus ope regnum recuperauit, & occidit eos, qui ſe expulerant viros patricios, & Leonem,

Tiberius 3. Imp.

Cunibertus rex Longobardorum.

Giſulfus dux Beneuentanus.

Heribertus rex Longobard.

Terræmotus horrendus.

qui locum ejus inuaſerat, nec non & Tiberium, qui ipſum Leonem de regno ejectum, toto quo ipſe regnabat tempore, in cuſtodia tenuerat, & dehinc ipſe Iuſtinianus regnauit iterum annis v. Anno ejus II. Callinicum patriarcham Conſtantinopolitanum, propter hæreſin oculis orbatum, Romam miſit, deditq; epiſcopatum ejus Syro: qui eum, dum in exſilio fuit, alebat. Ipſe etiam Papam Conſtantinum ad ſe venire jubens honorificè ſuſcepit, & remiſit: & Dominica die faciens eum coram ſe celebrare communionem de manu ejus accepit: proſtratuſq; coram eo in terram pro eccleſijs ſuis eum intercedere apud Deum ſupplicauit, & cuncta priuilegia Romanæ eccleſiæ innouauit, atque fidem integram Chriſtianæ religionis poſtea ſeruauit: ſed quia naſo priuatus fuit per Leonem, ipſe poſtquam ſecundò regnauit, quotiens guttam phlegmatis defluentem manu deterſit, totiens penè vnum de his, qui ſibi contrarij fuerant, iugulari præcepit. Anno regni ſui ſecundi ſexto miſit exercitum in Pontum ad comprehendendum Philippicum, qui ibi in exſilium relegatus erat: ſed totus exercitus conuerſus ad partem Philippici, fecit ipſum ibidem Imperatorem, reuerſuſq; cum eo Conſtantinopolim pugnauit contra Iuſtinianum ad XII. ab vrbe milliarium, & occiſus eſt Iuſtinianus, & Philippicus regnum obtinuit.

Callinicus patriarcha Cōſtantinopolitanus. *Iuſtiniani ſumma crudelitas.*

Philippicus Imp.

Philippicus regnauit anno I. & menſibus VII. Hic ſtatim ejecit Syrum de Pōtificatu, eumq; ad gubernandum Abbatis jure monaſterium ſuum in Pontum redire præcepit. Item ipſe Cōſtantino Papæ miſit literas praui dogmatis, quas ille cum concilio ſuo reſpuit, & hujus rei cauſſa fuit. Fecit picturas in porticu S. Petri, quæ acta ſanctorum ſex Synodorum vniuerſalium continerent. Nam hujuſmodi picturas, cum haberentur etiam in vrbe regia, videlicet Conſtantinopoli, Philippicus juſſerat auferri; ſtatuit igitur populus Romanus, ne hæretici nomen Imperatoris, aut charta, aut figura ſolidi ſuſciperet. Vnde nec ejus effigies in eccleſiā introducta eſt, nec nomen ejus ad miſſarum ſolennia prolatum. Hoc tempore Ansbrandus, cùm diu in Bajoaria exulabat, tandē promoto exercitu Theodebertus dux Bajoariorum venit in Italiam, & pugnauit cōtra Haribertum regem Longobardorum, vicitq; eum & regnū obtinuit Ansbrandus tribus menſibus & mortuus eſt, & Longobardi filium ejus Liutprandum ſibi in regem elegerunt.

Theodebertus dux Bajoariorum.

Anaſtaſius Imp.

Anaſtaſius imperauit anno & menſib. IV. Hic Philippicum oculis & regno priuauit, nec tamen eum occidit. Ipſe literas Papæ Conſtantino direxit, quibus ſe fautorem Catholicæ fidei, & ſancti ſexti concilij prædicatorem eſſe docuit. Hoc tēpore Liutprandus rex Longobardorum donationem patrimonij Alpiū Coctiarum, quam Herebertus reſtituerat, & ipſe repetierat ad monitionem Gregorij Papæ ſecundi confirmauit. Anno II. Anaſtaſij Pipinus dux Francorū filius Anſgiſæ, poſtquam primò partem Auſtraſiæ poſt mortem Wolfaldi ducis regebat, & deinde regnum Francorum cum regibus Lodevvico, Hildeberto, & Dagoberto per annos XXVII. tenuit, moritur, & filius ejus Karolus Martellus deinde regnum Francorum ſub honore Majordomatus rexit annos XXVII. Hic pugnans contra Ratbotum regem Friſonum exercitus ſui damnum conſequitur.

Luitprādus rex Longobard. *Pipinus dux Francorum.*

Theodoſius 3. Imp. S. Bonifacius.

Theodoſius III. imperauit anno vno. His temporib. Winfridus, qui poſtea cum epiſcopus ordinatus eſt, Bonifacius eſt nominatus, natione Anglicus, Romā primùm: deinde cum auctoritate Gregorij Papæ in Frāciam ad prædicandū verbum Dei venit. Theodoſius cùm electus eſſet in Imperatorem, Anaſtaſium intra ciuitatem graui prælio vicit, datoq; ſibi ſacramento clericum fieri, presbyterum eum fecit ordinari. Raginfridus & Hilpericus reges Francorum contra Karolum bellum mouent, quos Karolus vſque Pariſios perſequitur.

CAPVT XXXVII.

Leo & Conſtantinus Impp.

LEO III. & Conſtantinus filius ſuus imperant annis XXVII. Hic Leo depoſuit Theodoſium, qui factus eſt clericus. Anno ejus primo venerunt Saraceni Conſtantinopolim, & obſidēt eam triennio: ſed tandē fame, frigore & peſtilentia fatigati recedunt, & plurimi eorum maris tempeſtate pereunt. Eodem anno Liutprādus rex Longobardorū oſſa S. Auguſtini de Sardinia, ad quā fuerant ab Africa dedu-

Λείψανα S. Auguſtini.

deducta, pro eis data pecunia Papiam fecit transferri. Anno tertio Leonis Constantinus filius ejus nascitur, qui cùm à S. Germano episcopo baptisabatur, cacat in fontem. Vnde Germanus dixit spiritu prophetico: Constat maximi Christianis & Ecclesiæ mali per eum efficiendi hoc signum esse futurum. Et anno sequente Leo hunc filium suum assumit in regni consortem. Anno v. Leonis apparuit quidam Syrus Pseudochristus seducens Iudæos, qui dixit, se esse Christum. Anno ejus VII. venit quidam Iudæus ad Gizid ducem Arabum, promittens ei, quòd si imagines, quæ in ecclesijs Christianorum in toto suo principatu essent, faceret deponi, ipse per annos XL. obtineret principatum. Qui credens his verbis, præcepit imagines deponi, sed priusquam edictum per vniuersam prouinciam promulgatur, ipse mortuus est. Dehinc Leo Imperator hunc volens imitari, jussit imagines deponi, & multos nolentes eas deponere jussit occidi. Quare Papa Gregorius corripuit eum per literas, & cùm sic nihil profecit, ordinauit & fecit, quòd Roma & tota Italia ab Imperio Leonis recessit. Et istis temporibus Karolus, qui à quibusdam Martellus cognominatus est, Saxones, Bauaros, Sueuos, Fresones, Burgundiones & Lotharingos fortiter debellauit. Item eodem tempore S. Bonifacius à Gregorio Papa ordinatus Archiepiscopus ciuitatis Maguntinæ, legatus sedis Apostolicæ, prædicauit in Germania, & multos Thuringorum populos, videlicet, Hassonum & Austrasiorum, hoc est Francorum Orientalium ad fidem rectam, à qua jam dudum aberrauerant, reduxit. Anno septimo Leonis Saraceni veniunt ex Hispania Eudoni duci Aquitaniæ in auxilium, contra Karolum, quos Karolus bello superans, tandem totam prouinciam Aquitaniæ obtinuit. Anno IX. imperij sui Leo moritur, & filius Constantinus obtinuit Imperium. Tunc Saraceni collecto exercitu veniunt in Franciam, & vrbem Auinionem capiunt. Sed Karolus sequenti anno eos obsidione concludens, in eadem magnam stragem fecit in eis vrbe recuperata. Post hoc Karolus obsedit regem Gothorum in ciuitate Narbona, cui succurrũt Saraceni de Hispania, quos Karolus bello excipiens eos cum rege eorum vsque ad internecionem deleuit. Et hoc tempore venerabilis Beda obijt, anno Domini DCCXXXV. Et post hoc Edelhard rex Occidentalium Saxonum obijt.

Vaticinium de Constantino Copronymo. *Gizid dux Arabũ Iconomachus.* *Carolus Martellus.* *S. Bonifacius Germanorum Apostolus.* *Saraceni Gallias ingressi.* *Constantinus Imp.* *Edelhardus rex Occidentalium Saxonum.*

Hucusque Dionysius prosecutus est Chronicas, deinde Einhardus Capellanus Karoli M.

Karolus anno regiminis sui XXVII. moritur: cujus filij Karolomannus & Pipinus sub obtentu Majordomatus totius Franciæ regnum suscipiunt, & inter se diuidunt. Et sequente anno Karolus Magnus ipsi Pipino natus est de vxore sua Bertrada. Et deinde anno secundo inchoatum est Fuldense monasterium à S. Bonifacio in solitudine Buchoniæ. Ipse enim primus in Alemania monasteria fundauit. Et dehinc anno secundo ipse auctoritate sedis Apostolicæ duas sedes episcopales fundauit: vnam in castello Würtzburg/ in qua Burckhardum collegam suum ordinauit episcopum: Alteram in loco, qui vocatur Eistadt/ cui Wilibaldum episcopum ordinauit.

Carolus Martellus obit. *Carolus M. nascitur.* *Fuldense monasterium.* *Episcopatus Wirtzburgensis & Aistadensis instituti.*

Karolomannus frater Pipini transfert se Romam, & mutato habitu factus est monachus in monte Cassino, & deinde Pipinus solus regnum administrauit. Constantinus filius Leonis, habitum monachalem publicè dehonestans, præcepit vnumquemque monachum manu tenentem mulierem per hippodromium transire, & sic eum à populo sputis & injuriis affici. Hic Constantinus pessimus erat: dixit enim Christum natum de Maria, sicut ipse natus esset de Maria: quoniam mater ejus Maria vocabatur. Hoc tempore S. Burckhardus episcopus Wurtzburgensis transtulit ossa S. Kiliani de sepulcro: & eodem tempore translatum est corpus S. Viti de Roma ad Franciam.

Carolomãnus cucullã induit. *Constantinus Imp. blasphemus.* *Burchardus episcopus Wirtzburgensis.*

Leo IV. filius Constantini regnauit annis V. Hoc tempore Pipinus Majordomus Franciæ, pater Karoli M. post plurima bella, quæ pro regni defensione susceperat, de consilio & consensu nobilium regni, missa legatione ad Zachariam Papam petijt sibi decerni, quis eorum deberet Rex juste dici & esse? An is, qui securus domi sedeat? an ille, qui curam totius regni, & omnium negotiorum

Leo Imp.

molestias sufferat? Quare Zacharias Papa informatus, quòd Pipinus ex antiqua stirpe regum Franciæ ortus fuerat, auctoritate S. Petri Apostoli mandat populo Francorum, vt Pipinum in regem recipiant: & sic, qui potestate regiâ vtebatur, nominis quoque dignitate frueretur. Et ita Hildericus depositus est, & in monasterium missus: Pipinus autem in ciuitate Suessionum à S. Bonifacio archiepiscopo Moguntino in regem vnctus, honore regio sublimatus est.

Hildericus rex Franciæ exuitur regno.

Constatinus v. filius Leonis cum matre sua Irene imperat annis x i. Huius anno primo Stephanus Papa propter infestationem Aistulphi regis Longobardorum fugit ad Pipinum in Franciam & ipse honorificè susceptus ab eo duos filios ejus Karolomannum & Karolum Parisijs vnxit in reges. Et anno sequenti S. Bonifacius martyrio coronatur, anno episcopatus sui x x x v. & succedit ei Lullus in episcopatu. Pipinus rex Lombardiam, vel Longobardiam ingreditur, & Aistulphi exercitum vincit, & deinde veniens Romam, juribus S. Petri restitutis, à Romanis in patricium eligitur, & cùm reuersus fuit in Franciam, Aistulphus rex Longobardorum in venatione lapsus ab equo moritur, & succedit ei filius suus Desiderius. Anno sequente postquam Pipinus vnctus est in regem, ipse Saxones superauit, & tributum eis imposuit, vt c c c. equos singulis annis ei soluerent. Constantinus auditâ famâ Pipini inter cætera misit ei organa de Græcia. Istis temporibus apud Constantinopolim homo quidam fodiens inuenit lapideam arcam, quam cùm expurgasset & reuelasset, inuenit virum jacentem, & literas conglutinatas arcæ continentes hæc verba: Christus nascetur ex Maria virgine, & credo in eum: sub Constantino verò & Irene Imperatoribus, ô Sol, iterum me videbis. Anno v i i. Constantini, mater ejus Irene, contra eum concitata, oculos ei fecit eruere, & ipsa deinde tenuit Imperium annis i v. Eo tempore Pipinus rex, captâ Lemouicâ ciuitate Aquitaniæ, moritur, & filij sui Karolomannus & Karolus infulas regni suscipiunt. Inter hæc Nicephorus patricius Imperium apud Græcos post mortem Constantini, cùm jam defecit ibidem stirps regalis, inuasit, & relegata Irene in exsilium, regnum cum thesauris regijs obtinuit annis i x. Karolomannus frater Karoli decessit, & Karolus obtinuit regnum Francorum.

S. Bonifacius interimitur.

Desiderius rex Longobardorum.

Pipinus rex moritur.

Carolomānus moritur.

Capvt XXXIIX.

Carolus M.

KArolvs igitur Magnus, anno Domini d c c l i x. cœpit regnare in regno Francorum, & regnauit annis x l v i. Tribus quippe annis vnà cum fratre suo Karolomanno, & reliquis annis solus regnauit. Anno regni sui i i. congregato generali Wormatiæ conuentu, Saxoniam bello aggredi statuit, eamque sine mora ingressus, cuncta ferro & igni depopulatus, castrum Eresburg, quod modò mons Martis dicitur verbis Latinis, cepit, & Idolum, quod à Saxonibus dicebatur, Irminseul, destruxit, & deinde vsque ad flumen Weseræ accedens, recipit à Saxonibus obsides x i i. & recessit. Sciendum est de hoc Idolo Irmenseul, quod Mercurius apud Grecos Hermes dicitur: & quia Saxones olim sunt de Grecis exorti, vt supra dictum est, hunc Mercurium secundum linguam Græcam, quasi honorabiliori nomine, Hermin seu Irmyn nominabant: quamuis idem Mercurius vulgò Godan, quasi bonum faciens, juxta quod lingua Latina ipse quoq; Stilbon, quasi stillans bona dicitur, seu mutata litera Wodan, apud incolas regionis illius, quam Saxones in Germania occupabāt, dicebatur. Vnde dies Mercurij apud eos Godensdag/ prout superiùs dictū est, nominabatur. Vnde legitur in gestis Longobardorum, q̃ Longobardi, dum adhuc gentiles erāt, Godan Deum, quē Romani Mercuriū appellabant, speciali veneratione colebant, ex eo, q̃ opera ejus primum bellum, quando de sedib. suis egressi fuerant, quas sub nomine Romulorū primò possidebant, cōtra Wandalos feliciter egerunt, & nomē Longobardorum sibi ab eodē inditum crediderunt. Cumq; postea de Pannonia versus Italiā intendebant proficisci, Saxones, tanquam speciales amicos, & fortes bellatores, sibi subsidium, seu veriùs in consortium, per legatos venire postulabant. Qui ad eos cum magno exercitu venientes, similiter cum eis Italiam inuaserunt. Vnde Saxones adhuc pa-

Bellum Saxonicum. Eresburg.

Irmenseul Idolum.

Godan.

P. Diacon. histor. Long. lib. 1. cap. 8.

Lōgobardi.

Saxones.

huc pagani eiusdem religionis cum Longobardis fuisse videntur, & Deum illum, cuius ope res Longobardorum prosperari credebantur, speciali cultu venerabātur: quamuis forte ante illa tempora speciali cultu ipsum Mercurium venerari soliti erant ex eo, quòd Mercurius Deus sermonum dicebatur, & Græca lingua inter alias linguas clarior existit. Et hoc maximè videtur ex eo, quòd hunc Deum non Mercurium, sicut Romani, nec Godan sicut Longobardi, sed Hermem, quod proprium eius nomen fuerat, antequam pro Deo habitus fuerat, sicut Græci nominabant. Huic Deo consecratum erat Idolum, seu simulacrum, in loco prædicto, quod Irmenseul, id est, statua Hermis dicebatur. Et quòd in loco prędicto cōcursus pro sacrificiis ipsi Idolo faciendis ex omni regione fiebat, à veneratione locus ille Eresberg/ id est, mons venerationis dictus est. Vel fortè Iuno, quæ apud Græcos Hera dicebatur, antequam Hermes in eodem loco, vel forsan simul cum eo colebatur, inde locus dictus est Eresberg/ id est, mons Heræ, videlicet Iunonis. Quod autem Hera colebatur à Saxonibus, videtur ex eo, quòd adhuc quidam vulgares recitant, se audiuisse ab antiquis, prout & ego audiui, quòd inter festum Natiuitatis Christi & festum Epiphaniæ Domini Domina Hera volat per aëra, quoniam apud Gentiles Iunoni aër deputabatur. Et quod Iuno quandoque Hera appellatur, & depingebatur cum tintinnabulis, & alis, dicebant vulgares, prædicto tempore vrowe here/ seu corrupto nomine vro here de vlughet/ & credebant illam sibi conferre rerum temporalium abundantiam. Ab hac Hera tractum est nomen Heroum apud Græcos antiquitus. Vnde animæ defunctorum, qui apud eos alicuius meriti æstimabantur, apud ipsos Heroës, quasi cum Hera, id est, in aëra habitantes, dicebantur, vt testatur Augustinus x. de C. D. Sed quacunque ex caussa prædictarum locus prædictus nominatus sit, constat ex historicis, de partibus istis specialiter tractantibus, & aliis Chronicis, quod iste locus prius Heresberg/ nominatus erat: sed postea vaga quorundam curiositate nomen mutatum est, vt dicatur mons Martis, quod mihi videtur sic exortum. Postquam multa loca in partibus istis sub cultu veri Dei, sub fide Christiana consecrata sunt, nomen venerationis ab vsu desueuit, sicut & nomen Hermis & Heræ. Et quia Mars apud Gentiles Deus belli dicebatur, & Saxones bellorum feritate multas gentes excellebant, credebant quidā Martem fuisse illum Deum Irmin, quem Saxones in loco prædicto coluerunt, nescientes hæc nomina Mercurius & Hermes eundē significare, prædictū locum quasi præ cæteris curiositate quadā excellere videri cupientes, montem Martis nominauerunt: credentes hoc cum vulgari lingua, qua dicitur Mersberg/ cōcordare. Sed isti vidētur decepti ex eo, q; Syncopationes & abbreuiationes literārum & syllabarū multæ sunt in vulgari, propter quas origo dictionū nō aduertitur, nec intellectus earū primitiuus habetur. Vnde si hæc oratio latina: Vado ad montē Venerationis transfertur ad linguā vulgarem, dicitur Ick ga tho dem Eresberge. Vnde tandem vsus inoleuit, q; caussa prolationis celerioris dicebatur, Ick ga tho dem Mersberge. Nam si diceretur tho dem Ersberge turpiter sonaret illa Syncopatio: nam sonaret dicere ad montem Culi. Quare hæc litera M. proponitur huic dictioni Ersberg & dicitur Mersberg. Et inde supradicti accipientes occasionem dixerunt montem Martis. Sed non reperiuntur libri antiqui, nec priuilegia, nec literæ aliæ, quæ habeant quadringentos annos, vbi reperitur hoc nomen mons Martis de loco supradicto. Fuit autem quidam conuentualis monasterii Corbiæ Paderburnensis diœcesis Witikindus nomine, tempore Ottonis primi Imperatoris, qui conscripsit gesta Saxonum, & præcipuè eiusdem Ottonis & suorum genitorum. Hic videtur occasionem dedisse huic vocabulo mons Martis: quoniam in libro suo, quem scripsit de prædictis, hunc locum nominat Heresburge, & dicit quòd Saxones coluissent Martem, quem ex eo, quod ex Græcis fuissent exorti, HERMEM nominassent, seu vulgari lingua Irmyn: quia, vt asserit, Mars apud Græcos Hermes dicitur. Et quod Hirmyn in hoc loco olim colebatur, alii librum prædicti Witikindi fortè legentes, credebant hunc locum montem Martis ritè nominandum. Sed tam ille, quam isti conuincuntur ex dictis Augustini libri VII. de C. D. & Isidori

Irmenseul Idolū Mercurio sacrū.
Eresberg.
Mons Heræ.
Hera Iuno.
cap. 21.
Mons Martis.
Mars Deus belli.
Coniectura auctoris.
Witikindus monachus Corbeiensis Saxonū histor.
Witikindus lib. 1.
cap. 14.

lib. IIX. cap. XI. Etymolog. qui dicunt, quod Mercurius apud Græcos dicitur Hermes, & Mars apud Græcos vocatur Gradiuus, vt teſtatur Iſidorus vt ſupra.

Carolus R. Romam adit. *Finis regni Longobardorum.*

Carolus anno regni ſui V. ad preces Adriani Papæ Romam ſe transfert & Deſiderium regem Longobardorum in Papia obſidet, & capta ciuitate regem cum vxore ſua captum ad Franciam deducit: & ſic ceſſat regnum Longobardorum. Et Adrianus Papa, poſtquam Karolus Deſiderium ſuperauit, in eccleſia Lateranenſi Concilium CLIII. Epiſcoporum & Abbatum, Karolo præſente, celebrauit, & Papa cum ipſa Synodo tradidit Karolo ius eligendi ſummum Pontificem & fecit eum Patricium, id eſt, patrem & aduocatum vrbis Romæ, & decreuit Archiepiſcopos & Epiſcopos per ſingulas prouincias inueſtituras ab eo accipere.

Diſt. 30. c. Hadrianus. *Heſſi.* *S. Bonifacius.*

Interea Saxones in Heſſis Francorum terminos vaſtant. Erat ibi in loco, qui Fridaslar, nunc autem pronunciatione Latina dicitur Frizlaria, baſilica quædam, quam S. Bonifacius dedicauerat, & ſpiritu Prophetico de eadem prædixerat, quod ipſa non eſſet igne deſtruenda. Cumque Saxones pagani ei ignem toto niſu ſupponere conarentur, diuino fauore perterriti fugiunt. Et vnus eorum genibus incumbens, quaſi ſpeciem flantis exhibens, mortuus inuentus eſt.

Iburgum.

Carolus anno regni ſui VII. ingreſſus Saxoniam cuncta deuaſtauit, & caſtrum Iborg, quod nos dicimus corrupto nomine Driborg capit. Vnde ſi quis hæc verba. Vado ad ipſum Iborg, transfert in vulgare dicitur: Ich ga tho der Iborgh. Sed ſucceſſu temporis cauſſa accelerandæ prolationis coniungendo illum articulum Der fœminini generis deſignatiuum, quoniam caſtrum ſicut & ciuitas in genere fœminino vulgari lingua profertur, ſubtracta E litera ad hoc nomen Iborg dictum eſt Driborg.

Magonus fluuius nunc Mœnus. *Indigna Carolo vox.* *Procop. lib. 2. de bello Vandal. Generoſos homines ſemper & vbique fortiter agere decet.*

Carolus quadam vice à Saxonibus vſque ad flumen Magonum fugatus, dum qua parte aquæ vadum poſſet habere plurimum hæſitaret, ſtatim quædam cerua apparuit, & flumen coram eo pertranſiit, quā Carolus cum exercitu ſequens flumen tranſiit, & inimicos euaſit: Et fertur Carolus dixiſſe: Melius eſt dicere: Carolus fugit coram inimicis, quam Carolus interfectus eſt àb inimicis. Et ex illo tranſitu locus ille dictus eſt vulgariter Franckenuord, id eſt vadum Francorum.

Saxones occidentales Chriſtianiſmum amplexi. *Vitikindus.* *Padeborna & Etymon eius.* *Padus Italiæ fl.*

Anno IX. Caroli, Saxones poſt multas cædes & varia bella fidem Chriſti ſuſcipiunt, & venerunt ad Carolum omnes maiores Saxonum, habitantium inter Rhenum & Weſeram fluuios, præter Witikindum vnum de primoribus Weſtphalorum, in loco qui dicitur Paderborne anno Domini DCCLXXVII. Sciendum quod hic locus nomen trahit à fluuio ibi ſurgente, qui Pader dicitur, quem iſte Carolus loci amœnitate delectatus, vel forte Saxones, qui olim de Italia, quam cum Longobardis inuaſerunt, reuerſi fuerant, de quibus ſupra dictum eſt, à Pado fluuio Italiæ nominabant. Et inde fortaſſis eſt, quod in literis Apoſtolicis ſcribitur Padeburnenſis. Relatione quippe ſeniorum traditum eſſe dicitur, quòd Carolus huic loco nomen indiderit. Hic etenim fluuius (quemadmodum Padus maximus fluuius Italiæ ex tribus fontibus ſibi inuicē propè ſurgentibus, ad pedes Alpium in vnū alueum concurrentibus oritur) in pede montis ex tribus fontibus, quaſi profundis ex abyſſis, ſcaturiens, multis riuulorum decurſibus, ab eodem monte currentibus, inter vnius aluei ripas intra mœnia ciuitatis excipitur.

Profunditas fontis. *Copia aquarum admirabilis.*

Et horum trium fontium quilibet Pader appellatur, tamen cum ſua determinatione. Et fons verſus occidentem extremus, prout à quodam piſcatore, hoc mihi referente, intellexi, à ſuperficie effluentis aquæ vſque ad fundamentum eius centum minus duobus pedū altitudinis eſt: quemadmodū validè ſe menſuraſſe idem piſcator fatebatur. Et hi tres fontes tantā profundentes aquarū abundantiam cum riuulis ſuis flumē generant, cui in tota Europa, quantum ad ortum eius, ſimile non contingit reperire. Dilatat quippe gremium mox fontibus egrediens, quod intra ciuitatis, in quā ſurgit, mœnia viginti molarum rotas, quarum nulla poſterior rotæ præcedentis aquam recipit, ſicut iugiter fluit, indeſinenter voluere poteſt. Neque quiſquam miretur, quod dixi huic fluuio nomen prædictum à Carolo fuiſſe inditum, quamuis ante eius aduentum apud incolas regionis, aliquo certo nomine fuiſſe fluuium ipſum nominatum, dubium non exiſtit. Quoniam nomina fluuiorum ſucceſſu temporum, aduentu nouorum populorum, aut principum, & de cætero mutata

Pader Westphalicus antea Lippia dictus. *Die schmahle Lippe.*

mutata quandoq; legimus. Et verisimile est nomen pristinum Lippe fuisse, quòd ex illo coniicio: quòd fluuius à nulla ciuitate, villa, vel vico, extra locum, in quo surgit, sub hoc nomine Pader recipitur: quoniam statim in loco, in quo surgit ad stadia quasi x v. duobus fluuiis commiscetur, quorum quilibet isto minor est. Et inde omnium illorum trium fluuiorum congregatio Lippe nominatur, quo nomine nullus illorum trium fluuiorum simpliciter nominatur, sed fluuius, qui occurrit ab Oriente, qui respectu istius quasi riuus apparet, Stricta Lippa nominatur, vtique ad differentiam alterius fluuii, qui etiam Lippe cum alia determinatione, vel sine determinatione sit vocatus, & maior illo sit, cùm nomina fluuiorum minorum sibi concurrentium, sicut & aquam, soleant absorbere communiter. Et fluit sub hoc nomine Lippe donec Rheno commiscetur. Ad hunc locum Karolus sæpe diuertit, quoniam, vt scribit quidam, qui postea in eodem loco tempore Arnulphi regis vitam duxit religiosam, Hic locus viris omni nobilitate generis animique semper insignibus abundabat, vt non esset dubium, quin patria ciuibus, & ciues patriæ congruerent, ac sibi vtrinque vicissim ornamento forent. Hic etenim locus est, in quo saxo de silice Marpesiæ cautis ab extremo eò deducto, ferro percusso, fidei Christianæ scintilla prosiliit, quæ radiantibus sub armis verbi flatu excitata, in tantum exarsit incendium, quòd non solum omnes Saxonum, verum etiam plures Wandalorum, seu Slauorũ, aliarumque gentium longè sepositarum, regiones ipsius non consumens, sed illuminans flamma peruasit, non immeritò per nouum Apostolum, lingua ferrea rebellium sanguine tincta, fidem CHRISTI fortiter prædicantẽ, signum triumphale, quo non solum terrenæ imò & aëriæ potestates arceantur, crucis videlicet rubentis effigies, eidem loco insigne armorum præsumitur esse decretum.

Encomium Paderbornæ.

Nicephorus Imp. Græcorum.

Hoc tempore Nicephorus, qui Imperium apud Græcos inuaserat, occisus est: & successit ei filius suus Stauracius: qui postquam tenuit Imperium tribus mensibus interfectus est, & regnauit Michael duobus annis. Et deinde regnauit Leontius Patricius, & sic regnum Orientis quasi in nihilum deductum est.

Saxones apostatæ. *Saxoniæ Ducum origo.* *Edelhardus rex.* *Castrum Witikindi.*

Saxones, Duce eorum suadente, videlicet, Witikindo, postquam fidẽ Christianam primo susceperant, & Karolus profectus erat in Italiam, Francorum terminos vsque ad Rhenum ferro & igni deuastant. Et tunc monachi Fuldensis monasterii propter timorem Saxonum, assumptis secum ossibus S. Bonifacii, de monasterio fugerunt. A Witikindo prædicto Duces Saxoniæ descendisse constat: Et quandoque Rex nominatur, quandoque Dux, quandoque vnus primorum Westphalorum. Nam Edelhard prædecessor suus sub regis nomine in Chronicis inuenitur. Vnde in diœcesi Osnaburgensi ab ipsa ciuitate per dimidium milliare patriæ ruinæ Castri ipsius Witikindi adhuc demonstrantur. Vbi collis quidam fossatis altis interclusus murorum fragmenta demonstrat. Cumq; Karolus Paderborne reuersus fuisset, & principes Westphalorũ ad eum ibidem conuenissent, Witikindus ad Sigifridum regem Danorum fugiendo se contulit. Cùm igitur in tota patria illa non erat locus muris cinctus, paucis castris exceptis, Karolus septem loca intra Saxoniam, inter Rhenum & Albiã pro sedibus episcopalibus elegit. Et sunt hæc loca Paderborne, Mimigardeuord, qui postea Monasterium dictus est, Osenbrugge, Minden, Verden, Hildensheim, & Halberstad. Et licet decimæ de iure diuino spectare noscuntur ad sacerdotes: Karolus tamen decimas in his partibus mensæ regiæ reseruauit. Et inde est, quòd Laici in partib. istis decimas obtinent. Et quia nondum omnes Saxones fidem Christi susceperant, non erat tutum adhuc in locis prædictis episcopos ordinare. Erexit igitur Karolus quandam ecclesiam in Paderborne, quam commisit episcopo Wirzeburgensi respiciendam, donec de Episcopo posset eidem loco tuto prouidere. Et hæc ecclesia incepta est anno Domini septingentesimo octogesimo: quo anno multi Saxones Orientales venerunt ad Karolum & baptizati sunt. Anno dehinc secũdo, suadente Witikindo, Saxones iterum regi rebelles effecti, legatos eius cum exercitu suo deleuerunt. Quare Karolus reuersus in Saxoniã, Witikindo fugato, quatuor millia quingentos rebellium iussit decollari. Anno Dom. 784. Karolus F. Karoli

Septem Episcopatus in Saxonia fundati. *Decima episcopis in Saxonia negata.* *Saxones Orientales baptizati.* *Rebelles capite plexi.*

Detmele. Westphalos vicit in loco qui Detmele dicitur, & Paderborne reuersus est: Cum audiuit eos iterũ congregatos ipse processit contra eos, & vicit. Anno DCCLXXXV. *VVitikindus & Albio baptizati.* Witikindus Dux Saxonum & Albio Saxo, ex Transalbiana regione, Carolũ pro gratia impetranda adeunt, quam consecuti baptizati sunt. Et deinde tota Saxonia subacta est. Anno secundo dehinc Carolus profectus in Italiam Beneuentum *Bellum Caroli Italicũ.* sibi subdidit, receptoq; Grimoldo filio Argisii Ducis Beneuentani & XI. aliis è populo obsidibus recessit. Anno DCCXC. Carolus cum exercitu bipartito Pan- *Pannonicũ.* noniam ingressus Hunnos, qui & Auares, à quodam rege suo, quondam dicebantur, debellauit. *Austria à Pannonia separata.* Et tunc Carolus Austriam à Pannonia separauit, & adiecit eam regno Pannoniæ, & deinde Osterricke / quasi orientalis pars regni dicta est. Eo tempore Carolus deposuit Tassilonem Ducem Bauariæ, & filium suum, qui ambo facti sunt monachi. *Fossio irrita. Vide Auentinum lib. 4.* Carolus fecit fieri fossam inter Radiantiam & Alomoniam fluuios, quorum vnus influit Rheno, alter Danubio, volens de Danubio ad Rhenum cõtra nauigia transire: sed quia terra arenosa erat non multum profecit: Et quia ad alia anhelebat opus imperfectum remanebat.

Hatumarus primus Episcopus Paderbor. Anno Domini DCCXCV. Carolus ecclesiæ, quam in Padeborne fundauit, quendam canonicum ecclesię Wirziburgensis, Hatumarum nomine, de Saxonia ortum, & tempore superiorum bellorum sibi à parentibus obsidem datum, præfecit episcopum. Et eodem anno & præcedente atque sequente Carolus multa bella commisit in Saxonia. Deinde sequenti anno fecit expeditionem vsque ad Oceanum, vltra omnes paludes ac loca inuia, & totam Saxoniam in deditionem per obsides accepit. Et reuersus castra posuit in mense Nouembri circa Weseram fluuium. *Herstelle.* Et inde locus ille à castris metatis ibidem Herstelle vsque in hodiernum diem nuncupatur. Deinde rebellantibus Saxonibus Transalbianis, Carolus castra posuit in Mynda, *Mynda.* & totam Saxoniam inter Weseram & Albim deuastando peragrauit, & post hoc in Franciam reuersus est.

Anno Domini DCCXCIX. Pontificatus Hatumari primi episcopi Padabornensis anno quarto, *Leo P. P.* Leo Papa tertius venit ad Carolum in Padeborne, querens de iniusta Romanorum persecutione, quem Carolus honorificè suscepit: Et rogauit, vt capellam quandam, ibi nouiter constructam, cùm iam ecclesiam, quam præsens ibidem erexerat, ipsi rebelles vastauerant igne, dignaretur consecrare. Qui precibus regis gratenter susceptis, in eadem capella altare in honorem S. Stephani protomartyris deuotè consecrauit, ac reliquiis eiusdem martyris, quas secum à Roma detulerat, in eodem altari reconditis visitantibus eandem capellam in anniuersario dedicationis ipsius, qui est VIII. Decembris, de benignitate sedis Apostolicæ magnas indulgentias concessit, *Episcopatus Paderbornensis confirmatur.* & sedem ibidem Episcopalem auctoritate Apostolica confirmauit. Et tunc ad petitionem Papæ Carolus dedit ecclesiæ Paderbornensi castrum Iborgen / de quo supra dictum est. Carolus deinde cum Leone Papa profectus in Italiam Romam venit IIX. Kalend. Decemb. & Leonem Papam coram omnibus se cum Euangelio capiti suo applicato *Purgatio Canonica.* de criminibus sibi obiectis plenissimè purgantem in sedem suam restituit, ac de inimicis suis eum magnifice vindicauit. *Carolus Romanor. Imp. coronatur.* Quare Leo Papa Carolum in imperatorem Romanorum coronauit & Carolus à Romanis AVGVSTVS appellatus est.

CAPVT XXXIX.

Romani Pontifices. IOhan. Papa VI. natione Græc⁹ sedit annos III. menses II. Hic redemit captiuos à Duce Beneuentano, vt dictum est. Iohan. VII. sedit annos II. menses VII. & erat natione Græcus. Sisinnus natione Syrus sedit dies XX. Constantinus natione Syrus sedit annos VII. Huius temporibus fuit fames magna in vrbe per III. annos.

Gregorius II. natione Romanus sedit annos XV. menses VIII. Hic statuit feriam sextam in cibo quadragesimali ieiunari, prout in quadam Chronica legi. Ipse statuit, vt feria quinta in quadragesima ieiunium & Missarum celebritas fieret, sicut aliis diebus quadragesimæ: quoniam alias prohibitum erat quinta feria ieiunare. *Theodo Dux Boiorum.* Istis temporibus Theodo Dux Boiorum ad Apostoli Petri limina primus

primus de eadem gente accurrit orationis voto. Eo tempore inuaserunt Longobardi castrum Cumanum, quod Papa auxilio Ducis Neapolitani recuperauit, & de Longobardis multi interfecti sunt, & quingenti capti. Item Longobardi castrum Varme peruaserunt: & postea non longè castrũ Rauennæ ab eisdem captũ est. Iste Papa Gregorius sanctum Bonifacium, qui prius Winfridus dictus erat, ordinauit Archiepiscopum Maguntiæ ciuitati metropoli Germaniæ: qui prædicatione sua multos populos Thuringorum, Francorum Orientalium & Hessorum ad fidem rectam, à qua diu aberrabant, perduxit.

Cumanum castrum.

Varme.

S. Bonifacius ordinatur Antistes Moguntinus.

Iste BONIFACIVS monasteria monachorum & virginum in Germania primus instituit. Ipse à Papa obtinuit, vt gentes, quas ad fidem Christianam conuerteret, ecclesiæ suæ subderentur. Et quia plures prædicationis suæ socios fecit, aliquos ex eis Episcopos in certis locis designauit. Cumque à sede Apostolica confirmationem illorum peteret, Papa solum confirmauit illos, qui erant in locis muratis & tutis constituti. Et quia ERFORDIA nondum muro cincta fuit, Episcopus, quem sanctus BONIFACIVS ibidem constituit, non fuit confirmatus. Cuius corpus adhuc integrum in ecclesia sanctæ MARIÆ ibidem demonstratur. Et sic post illius obitum ibidem cessauit dignitas Episcopalis. Et confirmati sunt Episcopi Wirtzburgensis, & Eistatensis: quos sanctus BONIFACIVS ordinauerat. Aduertendum æstimo, quòd in legenda Sancti KILIANI, quæ in ecclesia Paderbornensi legitur, quam haud dubiè de ecclesia Wirtzburgensi susceptam credimus, Wirtzburg virorum castellum exponitur: quoniam apud Francos paterfamilias domus à vulgo Wirt appellatur. Sed quia apud eosdem herba Würtze dicitur, illi vt induxerunt hoc, vt nomen ipsum in Latinam linguam verteretur, secuti sunt vltimam interpretationem, nominando ciuitatem ipsam ab herba & Græco vocabulo πόλις quod sonat castrum, seu ciuitatem, Herbipolim. Sed antiqua Chronica & historiæ, ac etiam alii libri, qui ducentorum annorum sunt aut parum vltra apud nos, hoc nomen non habent, quamuis nunc communiter illo omnes vtuntur. Sic modo consimili, & multò conuenientius, ciuitas, vel ecclesia Paderbornensis, Paderfontana posset apellari. Cumque Sanctus BONIFACIVS senio grauaretur, Zacharias Papa concessit sibi, quòd eligeret coadiutorem, qui ei succederet in episcopatu: quod & fecit, & tandem XXXVI. episcopatus sui anno à paganis tentus, pro fide CHRISTI martyr effectus est.

Instituit monasteria in Germania.

Erfordia Episcopatu excidit.

Wirtzburgensis & Aichstatensis episcopi confirmati.

Herbipolis nomen veteribus ignotum.

S. Bonifacius martyrio affectus.

GREGORIVS Papa III. natione Syrus, sedit annos X. menses VIII. dies XXIV. Hic Synodum generalem Romæ celebrauit, & sanctarum imaginum venerationem confirmando, Leonem Imperatorem, qui ipsas imagines deponi iusserat, excommunicauit. Ipse etiam à Venetis mercatoribus plura emit mancipia vtriusque sexus, quæ in Africam mercimonii caussa volebant ducere, & ea liberà dimisit.

Leo Imp. excommunicatur.

ZACHARIAS Papa natione Græcus sedit annos X. menses II. dies XV. Hic deposuit Hildericum regem Franciæ, & Pipinum Caroli Magni patrem regem fecit. Et hoc de consilio principum regni, quòd Hildericus non solum insufficiens ad regnum gubernandum, sed etiam dissolutus cum mulieribus & effæminatis fuit.

Hildericus R. Franciæ deponitur.

Stephanus natione Romanus sedit annos V. Hic propter infestationem Aistulphi regis Longobardorũ fugit in Franciam, & ibidem Pipinum, quem Zacharias regem declarauit, vnxit in regem. Deinde vngens Carolum filium Pipini in regem, Imperium Romanum transtulit de Græcis in Germanos: de qua trãslatione loquitur Decretalis, venerabilem, extra de electione. Et hoc tempore S. Bonifacius pro fide Christi occisus est.

Pipinus in regem vngitur.

Imperium Roman. de Græcis ad Germanos transfertur.

PAVLVS natione Romanus sedit annos X. mensem vnum. In huius electione Populus Romanus diuisus est. Nam alii THEOPHYLACTVM archidiaconum, alii hunc volebant habere Pontificem, & tandem præualuit pars Pauli. Hoc tempore claruit Sanctus GANGVLPHVS in Burgundia, qui vxorem suam dimisit propter adulterium, & ab adultero clerico occisus est.

Schisma.

S. Gangulphus.

cuius miraculis ipsa mulier post mortem eius detraxit, dicens: Si Gangulphus miracula facit anus meus cantabit. Vnde factum est vt quando postea loquebatur, culo sonum fecit.

Miraculum fœdum.

Papa tyrannus ab officio remouetur.

Constantinus sedit annum I. Hic ex laico subitò factus presbyter, tyrannus & Papatus invasor, magnum scandalum fuit Ecclesiæ Dei: sed zelo fidelium ab ecclesia deturbatur, & oculis priuatur.

Stephanus natione Siculus sedit annos III. menses V. dies XXVIII. Hic statuit VII. Cardinales Episcopos, qui alternatim in ecclesia beati Petri Apostoli celebrarent.

Adrianus natione Romanus sedit annos XXIII. menses X. dies XIIX. Hic muros vrbis, qui vsq; ad fundamenta destructi fuerant, renouauit.

Purgatio canonica.

VVilhelmita.

Leo tertius natione Romanus sedit annos XX. menses V. dies XXVII. Hic Letaniam, quæ ante ascensionem Domini peragitur, instituit, seu confirmauit. Ipse constituit numerum compurgatorũ sacerdotibus, & certam formam purgationis Canonicæ. Ipse dedicauit altare S. Stephani, quod est in crypta ecclesiæ Paderpornensis. Et ipse obiit pridiæ Idus Iunii. Anno Domini DCCC. incepit ordo Wilhelmitarum sub Wilhelmo Duce.

CAPVT XL.

Carolus M. coronatur.

Terræmotus.

Academia Parisiensis.

Quinq; Academiæ singulariter priuilegiatæ.

Aaron rex Persarum.

Baduradus 2. Episcopus Paderb.

S. Meinolphus.

CArolus Magnus anno Domini DCCCI. in ipso die Natiuitatis Dominicæ à Leone Papa tertio in Imperatorem Romanorũ coronatus est, anno regni sui XXXIII. & deinde imperauit annos XIV. eodem anno terræmotus factus est magnus pridie Kal. Maii hora noctis secunda, quo tota Italia grauiter concussa est. Et tectum basilicæ D. Pauli Apostoli Romæ magna ex parte corruit, & multa loca circa Rhenum & in Gallia ac Germania tremuerunt. Carolus eruditus in artibus liberalibus studium transtulit de vrbe Roma ad Parisios, quod de Græcia Romam translatum erat à Romanis. Non tamen sic transtulit, quòd ipsum studium Romæ auferret, sed modum & solennitatem, qui in vrbe seruabatur, translatis inde Doctorib. & magistris Parisiis instaurauit, & priuilegiis cõfirmauit. Pro quo sciendum, quòd quinq; sunt studia generalia singulariter priuilegiata, videlicet, Romanum, vbi Papa cum sua curia residet: Parisiense in Francia: Bononiense in Italia: Oxoniense in Anglia & Salamanticum in Hispania. Cætera verò studia, quamuis per sedem Apostolicam priuilegiata, particularia reputantur. Aaron rex Persarum elephantem & alia munera misit Carolo Aquisgranum. Anno Domini DCCCIV. Carolus Saxones Transalbianos cum mulieribus & natis in Frãciam transtulit. Eodẽ anno Hattumarus primus episcopus Paderbornensis obiit, anno episcopatus sui IX. Et succedit ei Baduradus, natione Saxo, seu Westphalus, electus de clero Wirzeburgensi, cuius octauo anno, S. Ludgerus natione Friso primus episcopus Mimigardeuordensis obiit. Carolus postquam Westphalos subegit, S. Meinulphum de fonte leuauit, & matrem eius Wichtrudt dictã, patre eius iam defuncto, in suam protectionem recepit: quoniam frater mariti defuncti vim stupri sibi conabatur inferre. Hic Meinulphus nobilibus parentibus exortus, archidiaconus in ecclesia Paderbornensi, de bonis paternis monasteriũ monialium, seu canonicarum regularium, in villa Bodicken Paderbornesis diœcesis, fundauit & dotauit, quod vsque ad tempora nostra perdurauit: nunc verò non hostium in cursu forinseco, sed tinea attenuatum intrinseca, desolationi proximum est. Meinulphus post mortem, & in vita miraculis claruisse legitur: & natalis dies eius quinta die mensis Octobris in diœcesi Paderbornensi celebratur. Vxor Caroli Hildegardis, nata de partibus Sueviæ, tres filios peperit sibi videlicet Carolum, Pipinum & Ludewicum. Carolus debellatis Saracenis in terra sancta reuersus per Constantinopolim ab Imperatore Constantinopolitano honorificè susceptus est. Et cùm idem imperator vellet eum honorare in multis donis preciosis auri, argenti & gemmarum, ipse recipere recusauit, tantumq; reliquias sanctorum postulauit. Vnde recepit partem de corona Domini, & camisiam beatæ Virginis Mariæ ac brachium S. Simeonis: quæ omnia concomitantibus multis

Bodiken monasteriũ conditum à S. Meinolpho.

Hildegardis Augusta.

Historia fabulosa.

miraculis

miraculis detulit ſecum,& Aquiſgrani in eccleſia S.Mariæ virginis, quam extruxerat,recõdidit. Iſtis temporibus officium Ambroſianum maximè dimiſſum eſt, *Officium Ambroſianum.* auctoritate Imperiali ad hoc plurimùm adiuuante. Ambroſius namque dum à Iuſtina Auguſta perſecutionem ſuſtinuit,& intra eccleſiam cum plebe catholica inſidiis vrgeretur,iuſſit hymnos & pſalmos ſecundum morem Orientalium decantari: ne populus mœroris tædio contabeſceret. Et hoc fuit poſtea ad omnes eccleſias deriuatum. B.Gregorius poſtea plura mutauit,addidit & detruncauit. *S. Gregorius.* Sancti enim patres non ſtatim omnia ad decorem officii pertinentia ordinare potuerũt: diuerſi diuerſa ſtatuerunt. Nam inceptio Miſſæ tres varietates habuit. Olim enim à lectione inchoabatur, ſicut adhuc in die Paraſceues. Poſtmodum Cœleſtinus Papa pſalmos integros ad introitum Miſſæ cum cantu ordinauit, & vnum verſum de illo pſalmo, qui prius totus cantabatur,retinuit. Item Pſalmi olim circum aram in modum coronæ à circumſtantibus canebantur, vnde & chorus eſt: ſed Flauianus & Theodorus,quòd alternatim cantaretur, inſtituerũt, ab Ignatio hoc habentes,qui ſuper hoc fuerat diuinitus edoctus. Item Hieronymus Pſalmos,epiſtolas,Euangelia & ex magna parte officia diurna & nocturna præter cantum ordinauit. Gelaſius & Gregorius orationes & cantus adiunxerunt: lectionibus & Euangeliis coaptauerunt Gradualia: Sanctus & Alleluia ad Miſſam cantari inſtituerunt. Hilarius addidit ad Gloria in excelſis Laudamus te,& alia quæ ſequuntur. Notgerus abbas ſancti Galli ſequentias pro neumis ipſius Alleluia primus compoſuit. Et ideo quando canitur Sequentia, neuma ipſius Alleluia vltimo incœpti,prætermittitur. Et Nicolaus Papa ipſas ſequentias ad miſſas cantari inſtituit. Karolus imperii ſui XIV. & regni ſui XLVII. anno filium ſuum Lodevvicum cum miſſis legatis de Aquitania vocat, & ipſi coronam Imperialis dignitatis imponens Monarchiam ſibi regni commiſit,& ſic anno Domini DCCCXIV. V. Kalend. Februarii Aquiſgrani obiit,& ibidem honorificè ſepultus eſt. *Ludouicus Caroli Magni F.* *Caroli M. obitus.* Turpinus epiſcopus de Karolo Magno ſic ſcribit: *cap 20.* Karolus erat corpore decorus, viſu ferus: ſtatura eius octo pedum, facies eius palmum & dimidium in longitudine habebat: *Proſopographia Caroli.* barba eius vnius palmi,& frons eius vnius pedis erat. Militem armatum ſedentem ſuper equum à vertice ſimul cum equo vno ictu cum ſpatha ſcindebat: ferraturas equorum quatuor ſimul manibus faciliter extendebat: militem armatum rectum ſtans ſuper manum ſuam à terra vſque ad caput ſuum ſola manu velociter eleuabat. Leporem integrum,duas gallinas vel anſerem vno paſtu edebat: vinum lymphatum bibebat: raro plus quàm ter in cœna bibebat. Item legitur de eo,quòd filias ſuas nuptui non tradidit,ſed eas ſecum duxit quocunq; perrexit,dicens: ſe earum contubernio carere non poſſe. Et licet ſuſpicio mala de hoc eſſet,ipſe non aduertit. Vnde ſcribit quidam magiſter eius de eo, quòd licet *Eginhardus de Vita Caroli M.* aliàs felix eſſet,in hoc aduerſæ fortunæ malignitatem expertus eſt.

CAPVT XLI.

LODEVVICVS filius Karoli Magni cum filio ſuo Lothario imperauit annis *Ludouicus Pius Imp.* viginti quinque. Secundo anno regni eius, Stephanus Papa venit ad eum in Franciam, & in ciuitate Rhemenſi coronauit eum in Imper. Romanorum, & ipſe præſtitit Papæ iuramentum fidelitatis. Anno quarto Imperii ſui habuit cum plurimis ſuis epiſcopis Concilium prouinciale Aquiſgrani, & fecit ibi ſtatui regulam Canonicorum: *Concilium Aquiſgranenſe.* cuius quidem concilii capitula habentur in eccleſia Paderbornenſi,in libro, qui propter Statuta huius concilii in eo contenta, Regula *Regula.* appellatur.

Idem Lodevvicus fecit ſtatui vitam Canonicarum ſecularium in Alemannia. Iſte Lodevvicus habens tres filios,videlicet,Lotharium, Pipinum & Lodevvicum,inter eos diuiſionem regni fecit. *Filii Ludouici Imp.* Lotharium fecit regem Italiæ,qui à Paſchale Papa poſtea anno IX. Imperii patris coronatus eſt. Pipinum fecit regem Aquitaniæ,& Lodevvicum præfecit Bauaris & Germanis. Et eodem tempore, videlicet,anno Imperii ſui VI. ipſe incoauit monaſterium Corbeienſe, in diœce- *Monaſteriũ Corbeienſe in Saxonia fundatur.*

ſi Paderbornenſi, quò poſtea xv. anno corpus S. Viti de Pariſiis tranſtulit. Eodem tempore in territorio Tullenſi, iuxta villam Commerciacum, puella quædam ferè xii. habens annnos, ab omni cibo per x. menſes abſtinuit. Dum Imperator Lodevvicus Theodulphum epiſcopum Aurelianenſem, apud ſe falſo accuſatum, Andegaui concluſiſſet in carcerem, & in die Palmarum proceſſionem ſolenniter ſequeretur, Theodulphus hymnum, Gloria, laus & honor, quem metricè dictauerat, in carcere, cum Imperator poſt proceſſionem penes carcerem tranſitum faceret, alta voce decantauit. Vnde motus Imperator eum fecit de carcere educi. Et quoniam ille epiſcopus, qui hymnum hunc fecerat carcere concluſus erat, quando eum dictauerat & cantauerat, adhuc idem hymnus ab abſconditis in quibuſdam locis decantatur. Anno Imperii Lodevvici xxiv. translatus eſt ſanctus Liborius de ciuitate Cenomanica Galliæ: in qua quondam ipſe fuerat epiſcopus, ad Paderbornam Weſtphaliæ: Aldrico Cenomanenſem & Badurado Paderbornenſem regentibus eccleſias. Hic Aldricus fuit accuſatus apud Gregorium Papam v. Habetur ii. quæſt. vi. Decreto noſtro. Et quidam clericus eccleſiæ Paderbornenſis Ido nomine conſcripſit miracula, quæ vidit in translatione ſancti Liborii, & habentur ſcripta in eccleſia Paderbornenſi ſupradicta. Et Erconradus Diaconus eccleſiæ Cenomanenſis ſcribit eadem miracula, prout ea ſe vidiſſe teſtatur. Et ipſe ſcribit, quòd legati epiſcopi Baduradi pro reliquiarum ſanctarum receptione miſſi Cenomannicam principales fuerunt: Folodagus aduocatus epiſcopi Baduradi, Meinulphus archidiaconus, Adelbertus presbyter, Aldricus Diaconus & Drudvvinus ſubdiaconus. Et quod Meinulphus in eccleſia ſancti Vincentii Conomanenſi vouit monaſterium Sanctimonialium fundare in honorē beatæ MARIÆ & ſancti LIBORII in loco qui dicitur Bodicon. Eo tempore floruit RABANVS poëta, abbas Fuldenſis, in Theologia præclarus, & poſt eum Strabus diſcipulus eius. Eodem tempore Nortmanni tributum à Friſonibus exegerunt. Iſte Lodevvicus primum epiſcopum in Hildensheim inſtituit. Ipſe cum filiis ſuis & regni principibus venit ad diſcordiam: Vnde in manus filiorum incidit, & iudicio epiſcoporum arma depoſuit, & abdicata vxore, incluſus pœnitentiam egit, ad hoc filiis eum cogentibus: Sed poſtea relaxatus, arma cum vxore reſumſit & filius fortiter reſiſtebat. Tandem filium ſuum Pipinum regno Aquitaniæ priuauit: qui deinde obiit, & contulit illud Carolo filio ſuo minimo, quem habuit de alia vxore, nata de Sueuia, quæ Welp dicebatur. Et licet iſte Carolus cum cæteris duobus fratribus ſuis, quorum mater dicta fuit Eduith, patri factus eſt contrarius, pater tamen anno imperii ſui vltimo, reconciliatis ſibi filiis, iuxta priorem diuiſionem, quam fecerat, regnum dimiſit, Lothario tanquam maiori natu nominis dignitate conceſſa. Hucuſque Eginhardus ſcripſit Chronica.

Theodulphus epiſcopus Aurelianenſis.

Λείψανα S. Liborij in Saxoniam translata.

Ido Clericus Paderbornenſis.

Erconradus Diaconus.

Rabanus & Strabus Poeta.

Epiſcopatus Hildeſienſis inſtitutus.

Iudith Sueua filia Guelfi Auguſta.

CAPVT XLII.

Lotharius Imp.

Bellum inter filios Ludouici Pij.

Saraceni Romanis graues.

LOTHARIVS imperauit annis xv. Et facta eſt diſſenſio magna inter fratres de regno: cùm quilibet eorum regia dignitate vellet gaudere. Vnde, poſt graue bellum habitum inter eos, ordinauerunt inter ſe mutuo, quod Lodevvicus recepit partem regni Orientalem, videlicet, Bauariam, Sueuiam, Auſtriam, Franconiam, Thuringiam, Saxoniam, & cæteras prouincias Teutoniæ. Carolus recepit partem Occidentalem, quæ propriè nunc Francia dicitur. Sed Lotharius, vt dicitur, quamuis habuit Italiam recepit mediam partem regni, quæ deinde à nomine ſuo Lotharingia dicta eſt, & vſque in præſentem diem. Hoc tempore Saraceni eccleſias S S. Petri & Pauli cum omnibus finibus Romanorum depopulati ſunt. Lotharius Imperator renuntians omnibus Prumienſe monaſterium ingreſſus, factus eſt monachus, & regnum Italiæ filio ſuo Lodevvico reliquit. Tunc optimates regni Lotharingiæ filium eius Lotharium ſuper ſe regem conſtituerunt.

Lodevvi-

Lodevvicus filius Lotharii imperauit annis XXI. Istis temporibus Lodevvicus rex Teutoniæ Dalmatas sibi tributarios fecit. Pòst regnum Caroli fratris sui, ad instigationem Francorum, inuasit. Sed habito inter se colloquio in Confluentia, & cum Lothario nepote eorum pacem inter se seruare iurauerunt. Carolomannus filius Lodevvici regis Teutoniæ à patre præfectus est Carentinis. Lotharius, rex Lotharingiæ filius Lotharii Imp. Thietbergam vxorem suam repudiauit, & aliam dictam Gualdradam superduxit: propter quod in ciuitate Metensi concilium Episcoporum collectum est: & quidam episcopi, volentes regi complacere, factũ illud approbant. Quos postea Nicolaus Papa, dum rex per legatos ab eo correptus se consilio episcoporũ hoc fecisse diceret, cognita veritate, deposuit & Synodũ Metensem damnauit. Vnde postea Tegualdus Treuirensis & Guntharius Coloniẽsis archiepiscopi huius facti auctores, à Nicolao Papa depositi & excõmunicati sunt. De isto facto Lotharii legitur XI. quæst. 3. c. Tegualdum. Et II. quæst. 1. c. Scelus. Et D. LXIII. c. Porro. Vbi apparet ciuitatem Coloniensem sub ditione regis Lotharingiæ illo tempore fuisse. Hoc tempore Bulgarorum gens ad fidem Christi conuersa est cum rege suo: de quo dicitur, quod tantæ perfectionis fuit, quòd ipse filio suo maiori regno suo dimisso, habitum induit monachalem. Et cum filius ad paganismum reuersus est, ipse resumptis armis contra filium insurgit: & eo capto oculos sibi eruit, & regno minori filio suo dimisso, habitum, quem deposuerat, resumsit.

Ludouicus II.

Lotharius abdicata coniuge aliam ducit.

Episcopi assentatores puniti.

Bulgari dant nomen Christo.

Anno Lodevvici decimi quinti magna inundatio aquarum facta est, & maxima fames per Germaniam & Galliam exorta est: vt multi in Gallia carnibus, equinis & caninis, & etiam humanis vescerentur. Item in Italia tribus diebus apud Brigiam sanguis de cœlo pluit. Item in Galliis locustæ innumerabiles terram occupant, & sequuntur fames & pestilentia. Hoc tempore sanctus Meinhardus eremita interfectus est.

Inundatio aquarum. Fames horribilis. Pluuia sanguinea. Pestis.

Anno XIX. Imperii Lodevvici regis Teutoniæ contra Orientales Sclauos obtenta victoria, cum ad partes Saxoniæ reuerteretur Luithgardam filiam Luithdolphi Ducis Saxoniæ desponsauit, & in Francia Orientali in Castro Aschafenburg nuptias celebrauit. Ipse Luithdolphus Dux Saxoniæ descenderat de stirpe Widekindi Ducis Saxoniæ, qui tempore Caroli Magni fidem Christi susceperat, vt supra dictum est. Et hic LVITHDOLPHVS habuit filium, qui dictus fuit Brun: & ille fuit occisus à Normannis in bello, quando ipsi infestauerant Saxoniam, & habuit alium filium, qui dictus fuit Otto, & ille fuit auus primi Ottonis imperatoris, de quibus infra dicetur. Eodem anno Lotharius rex Lotharingiæ, filius Lotharii Imperatoris, de Roma veniens in Lombardia moritur, & apud Placentiam ciuitatem tumulatur. Cuius regnum Lodevvicus rex Teutoniæ & CAROLVS rex Franciæ inter se diuiserunt. Lodevvicus Imperator quadam ciuitate munitissima Saracenorum expugnata, regem eorum capit & populum subegit, anno Domini DCCLXXI. Eodem anno accidit, quod in vico, qui dicitur Heribrachcelfeldt, sito in ripa fluminis Sala, aqua eiusdem fluminis in alueo per LX. ferè perticas noctu penitus defecit: ita vt homines loci illius manè alueum, qui prius nauiculis peruius erat, sicco pede per duas penè horas diei pertransibant: & postea aqua paulatim vsque ad tertiam diei horam reuersa est. Lodevvicus rex Teutoniæ regnum suum filiis Carolomano, Carolo & Lodevvico diuisit, mandans vt eo viuente nihil innouarent.

Ludgarda F. Ludolphi Ducis Saxoniæ nubit Ludouico regi Teutoniæ.

Bruno Ludolphi Ducis Saxoniæ filius.

Lotharius R. Lotharingiæ moritur.

Miraculum in flumine Sala.

Eo tempore Ratholphus Comes ex commissione Lodevvici regis ducatum Thuringiæ obtinuit. Lodevvicus Imperator moritur: & Carolus rex Franciæ patruus eius sine consensu Lodevvici regis Teutoniæ, qui maior natu erat, regnum Italiæ inuadit, & à Iohanne Papa coronatus est: Et interim ipse Lodevvicus rex Teutoniæ moritur relinquens regnum suum tribus filiis suis supradictis.

Ratholphus comes Thuringiæ.

CAPVT XLIII.

Carolus Caluus Imp. *Flandrensis comitatus origo.*

CArolus supradictus, qui Carolus Caluus dictus est, filius Lotharii imperauit annos III. mensibus IX. Hoc tempore Saraceni perdiderunt Siciliam, & comitatus Flandriæ habuit exordium: Quoniam ante illa tempora non erat Flandria tantæ opulentiæ, sicut postea facta est. Hunc Carolum post mortem Lodevvici nepotes sui, filii ipsius Lodevvici, Teutoniæ in regno perturbant, cum ipse solus monarchiam affectaret. *Bellum inter cognatos.* Carolomannus enim obuiat ei in Italia, cum quo fecit pacem sub testimonio exhibendæ iustitiæ, quam patri suo, priusquam obiit, debuerat. Lodevvicus verò frater Carolomanni, alter filius Lodevvici regis prope Coloniam ciuitatem cum eo congressus, multis occisis de exercitu eius, non tamen sine magno suorum dispendio, eum fugauit. Et post hoc cum Imperator vellet iterum proficisci in Italiam infirmitate correptus obiit, relinquens filium, qui & statim mortuus est. Quo comperto Lodevvicus rex filius Lodevvici regis Teutoniæ, ad Gallias se transfert, & ibi honorificè in regem susceptus est. *Normanni inuadunt Saxoniam.* Istis temporibus Normanni Saxoniam inuadunt, & multos ducunt inde captiuos: Sed Saxones congregati contra eos ad bellum primò incautè gentes victi sunt: *Bruno Comes & Dux Saxoniæ occumbit.* & cécidit Brun Comes & Dux Saxoniæ, frater Luitgardæ reginæ: Sed Saxones rursum aciem dirigentes multos de Normannis trucidarunt. Posthoc Normanni ascensu facto per fluuium Waël, Numegen irrumpunt: deinde Coloniam, Aquas, Leodium, Traiectum, Treuirim & opida circumiacentia ignibus concremarunt, multis hominibus trucidatis. *Normanni cæsi.* Contra quos Lodevvicus rex duxit exercitum, & expulit eos. Inter hæc Carolus, vel Carolomannus, Lodevvici filius, moritur. Et deinde anno secundo Lodevvicus rex etiam mortuus est & frater eorum Carolus, qui cognominatus est Grossus, monarchiam nullo resistente obtinuit.

Carolus Crassus Imperator.

Carolus Grossus à Iohanne Papa coronatus imperauit annis VI. Hic cum non poterat eiicere Normannos de Francia, pacem cum eis post bella plurima fecit, & Godefrido rege eorum cum aliis baptizato, concessit eis regiones, quæ sunt vltra Sequanam fluuium, quæ vsque in hodiernum diem à Normannis nomen sortiuntur. *Normanni in Gallia sedem figunt.* Eodem tempore gens Vngarorum de Scythia egressa, venit in Pannoniam, eiectis inde Auaribus seu Hunis, patriam illam obtinuit. *Hungari in Pannoniam irruunt.* Hęc gens adeo inculta illo tempore fuisse narratur, vt carnibus crudis ad cibum, humano verò sanguine ad potum vteretur. Cumque Carolus iste segnius ageret, quàm regni solicitudo poscebat, optimates regni Arnulphum filium Carolomanni, huius Caroli nepotem, elegerunt in regem, in opido Franckefordt. Et post hoc Carolus IIX. septimanas superuixit, & mortuus est.

CAPVT XLIV.

Arnulphus Imp. *Reiicit Hungaros.*

ARnulphus regnauit annis XII. Sed tantum tribus annis tenuit imperium. Anno regni eius III. Vngari inuaserunt Carinthiam: contra quos Arnulphus direxit exercitum, & expulit eos: & reuersus in Galliam exercitum misit contra Normannos, & commisso prælio multi de exercitu Arnulphi ceciderunt, & archiepiscopus Moguntinus occisus est. *Debellat Normannos.* Quare Arnulphus congregato exercitu cõtra Normannos processit, & eos incredibili plaga percussit. Et deinde cessauit iugum Normannorum & Dacorum à Francis, qui iam XL. annis Galliam vastauerant. Postquã Arnulphus electus erat in regẽ Bernhardus filius Caroli Grossi fugit in Italiam ad Guidonem, cui pars Italiæ commissa fuerat. *Guido.* Cumque Formosus Papa nimis premeretur ab eodẽ Guidone, ipse inuitauit regem Arnulphum ad Italiã, qui venit cũ tanto exercitu, quòd, Guidone fugato, Papa misit ad eũ legatos, petẽtes ne propter exercitus magnitudinẽ vltra in regionẽ progrederetur. Quare subactis in Lombardia rebellib. rex ad partes Teutoniæ reuersus est. Arnulphus filium suum Zuentibaldum diademate sibi imposito regẽ Lotharingię fecit. *Suentibaldus R. Lotharingiæ.* Post hæc Arnulphus rex iterum à Papa inuitatus, venit in Italiã, & Berengariũ, cui Veronam cum partibus adiacentibus cõmiserat, propter infidelitatẽ honore priuauit, & cuidam Walfrido commisit regionem. Et deinde ꝓficiscens Romã à Papa

Formoso

formoſo coronatus eſt. Deinde reuerſus in Franciam paralyſi morbo ægrotare cœpit,& tandem infirmitate fatigatus occubuit. Quidam dicunt eum in infirmitate,non obſtantibus medicamentis quibuſcunque,pediculis eſſe conſumptum, aſſerentes ſibi illud accidiſſe in vindictam à Deo, quia ipſe primò inuitauerit Vngaros contra quoſdam rebelles in Italiam. Et exinde Vngari,regionis illius fertilitate perſpecta,poſtea Italiam ingreſſi,eam grauiter afflixerunt.

Arnulphus inauguratur Romæ. Moritur. Phthiriaſis ex vindicta diuina.

CAPVT XLV.

STephanus Papa natione Romanus, ſedit annos VII. Hic coronauit Lodewicum filium Caroli M. Paſchalis ſedit annos VII. menſes V. Iſti conceſſit Lodewicus, filius Caroli M. priuilegium ſuper libero regimine vrbis Romæ, & prouinciarum eius. Et cum hoc conceſſit Romanis priuilegium ſuper libera electione ſummi Pontificis: & ex fine iſtius priuilegii patet, quod huic Lodewico viſum eſt, Imperium perpetuo apud Francos permanſurum. Habetur Diſt. LXIII. c. Ego Lodewicus. Eugenius ſedit annos III. menſes II. & erat natione Germanus. Valentinus, natione Romanus ſedit dies XL. Gregorius quartus, natione Romanus, ſedit annis XV. Hic de conſenſu Lodewici Imperatoris, & conſilio Epiſcoporum, Feſtum omnium Sanctorum inſtituit celebrari in Kalendis Nouemb. Ipſe ciuitatem Oſtiam in oſtio Tiberis ſitam, vetuſtate nunc dirutam, à fundamentis renouauit, propter Saracenos, tunc cauſſa prædæ maritimas partes circumnauigātes:& mandauit eam Gregoriopolin,id eſt, Gregorii ciuitatem appellari:Sed poſt mortem eius nomen illud abolitum eſt.

Romani PP. Regimen Vrbis traditum Ludouico Imp. Feſtum omniū Sanctorum. Ambitio Papalis.

Sergius II. natione Romanus ſedit annos III. menſes II. Hic abſq; iuſſione Lotharii Imperatoris eſt ordinatus: quare Imperator miſit Lodevvicum filiū, & Drogonem epiſcopū Metenſem, cum valido exercitu Romā: qui poſt multa damna quæ Romanis intulerūt, ipſos Romanos Imperatori fidelitatem iurare compulerunt. Et demum poſt conditiones varias,ipſum Sergium confirmauerunt, & ipſe Papa Lodevvicum in regē Longobardorū inunxit. Hic Sergius prius dictus fuit Os porci,& mutatum eſt nomen eius. Et deinde ſtatutum eſt,vt electorum in ſummos Pontifices nomina mutentur. Eo tempore Saraceni Beneuentum occupant. Hic Sergius habuit fratrē laicum,qui Benedictus dicebatur,& iſte eccleſiaſticam & publicam curam ſibi vſurpauit: primatū & dominiū Romæ maximis munerib. ab Imperatore ſibi acquiſiuit, & tandē Albanenſem epiſcopatum vſurpare conatus eſt. Iſtis etiam temporibus viguit Simoniaca hæreſis in tantum, vt etiam publicè venderentur epiſcopatus, & qui plus dabat epiſcopatum accipiebat: nec erat aliquis epiſcoporum,aut virorum eccleſiaſticorum,qui zelo iuſtitiæ ductus cum Imperatore aut rege ageret, vt hoc nefas prohiberetur. Et quia nemo erat Chriſtianorum,per quem hoc malum corrigeretur,miſit Deus flagellum paganorum ad vlciſcenda peccata Chriſtianorum:Superuenientes Saraceni innumeros interfecerunt,& multas vrbes igne cremabant.

Papa mutat nomen: id à ſucceſſoribus in conſuetudinem tractum. De Simonia eadem penè iiſdem verbis referuntur in Rudimento Nouit. pag. 370. Vltio diuina.

Leo IV. natione Romanus ſedit annos VIII. menſes III. Hic ſtatuit octauam Aſſumtionis beatæ Mariæ celebrari. Ipſe de conſilio Imperatoris Romæ Synodum LXVII. epiſcoporum conuocauit, in qua multa vtilia ſtatuit. Ipſe partem vrbis,quæ à nomine ſuo deinde Leonina dicta eſt,muro cinxit.

Synodus Romana.

Baduradus epiſcopus Paderbornenſis eccleſiam Paderbornenſem à Carolo M. incoatam conſummauit, & dedicauit eam XIV. Kalend. Nouembr. Et deinde anno epiſcopatus ſui XLIIX. & iſtius Leonis Papæ anno quarto moritur. Et ſuccedit ei Luitharius,qui rexit eccleſiam Paderfontanam annis XXVI.

Eccleſia Paderbornenſis dedicata. Lutharius III. Epiſcopus Paderborn.

Benedictus natione Romanus ſedit annos II. menſes V. contra illum electus eſt Anaſtaſius: ſed legatus Lotharii Imperatoris capto Anaſtaſio Benedictū reſtituit. Nicolaus ſedit annos IX. menſes duos, dies XV. Hic depoſuit Colonienſem & Treuirenſem Archiepiſcopos, eò quòd conſenſerunt Lothario regi in abdicatione vxoris ſuæ legitimæ. Iſtis temporibus translatus eſt S. Martinus. Adrianus natione Romanus, ſedit annos V. Huius temporibus conceſſit Lodevvicus Imperator monaſterio Corbeienſi quaſdam eccleſias in diœceſi Oſnabur-

Epiſcopi Germani depoſiti. Monaſteriū Corbeienſe dotatum.

gensi constitutas, quarum quidem ecclesiarum collatio adhuc spectat ad Abbatem monasterii Corbeiensis.

Absolutio à iuramento.

Ioannes IIX. sedit annos X. Hic absoluit Lodevvicum Imperatorem à iuramento, quod præstiterat Adalgiso Duci Beneuentano, dum ab eo constrictus quasi sub mortis periculo iurauit, se nunquam fines Beneuentanos intraturum, nec iniuriam, sibi per ipsum Ducem illatam, vindicaturum. Hoc tempore obiit Liutharius episcopus Paderbornēsis & successit ei Biso, qui rexit ipsam ecclesiam Paderfontanam annis XXIII.

Biso 4. Episcopus Paderb.

Martinus sedit annum I. & menses V. Adrianus sedit annum, menses III. Hic statuit, vt Imperator se non intromitteret de electione Papę.

Formosus sedit annos V. menses VI. Hic Formosus postquam sepultus erat, cadauer eius à quodam Sergio, qui tempore electionis à quibusdam erat electus, & post mortem Formosi sedem Romanam inuasit, vt dicitur, exhumatum, decollatum, & in Tiberim proiectum est. Deinde isto Sergio de sede per Catholicos eiecto, corpus Formosi recuperatur, & dum ad ecclesiam tumulo restituendū deferebatur, imagines sanctorum inclinauerunt se versus corpus innocentiā Formosi significantes. Istis temporibus corpus sancti Meinulphi translatum est.

Meinolphi ἀνακομιδή.

CAPVT XLVI.

Ludouicus III. Imp.

Lodevvicus filius Arnulphi regnauit annis XII. Istis temporibus imperium iterum fit bipartitum. Quidam enim soli regnabant in Ialia, & quidam in Alemania tantum vsque ad Ottonem primum. Anno I. Lodevvici Vngari audientes mortem Arnulphi Baioariam inuadunt. Sed à Christianis victi sunt. Anno II. iterum commisso prælio cum Vngaris, rex Vngarorum occisus est. Et Otto Dux Saxoniæ & Burchardus Dux Thuringiæ contra Vngaros collocati, obsidibus receptis ab Vngaris, redierunt. Eodem tempore regnum Lotharingiæ per Lodevvicum regē redactum est in Ducatum, qui commissus est Gebehardo. Lodewicus rex se conferens in Italiam, Berengarium qui se regem fecerat, ibidem fugauit. Sed Lodevvicus, cum se apud Veronam credebat residere securum, à fidelibus Berengarii capitur & excœcatur, & Berengarius sedem regni recuperat. Per omne tempus, quo iste Lodevvicus regnauit Vngari non cessabant Italiam, Sueuiam & Bauariam deuastare. Anno regni sui VII. Vngari inuadunt Saxoniam magnam prædam virorum & mulierum inde abducentes, quos in finibus eorum versus Thraciam prospicientibus collocabant. Vnde vsque ad hodiernum diem habitantes in locis lingua Teutonica vtuntur vulgari idiomate, & ab Vngaris Saxones Transyluani nominantur: quoniam sylua magna secernit eos ab Vngaris. Lodevvicus iste sine liberis decessit: & principes regni Teutoniæ pro nouo rege eligendo conuenerunt. Et cum Ottonem Ducem Saxoniæ decernerent eligendum, ipse se propter senium excusauit, & suasit, eligi quendam potentem ex genere Francorum Conradum nomine: & consenserunt prinicipes in illum & cessauit stirps regalis Teutoniæ è Carolo M. descendens. Berengarius, qui regnauit in Italia, bellum habuit cū Vngaris, & çùm propter fortitudinem exercitus sui Vngari territi liberum peterent recessum ab Italia, & obsides præberent, nunquam in Italiam se reuersuros affirmantes, Berengarius eis insultans quasi captis ab eo, noluit concedere eis liberum recessum. Quare Vngari desperatione tacti bellum instaurant, & Berengarius victus est, & postquam regnauit annos IV. mortuus est.

Otto Dux Saxoniæ & Burchardus Dux Sueuiæ.

Anachronismo confundit Lud. Imp. cum Ludouico R. Italiæ.

Hungari irruunt in Saxoniam.

Trāsyluani origine Saxones.

Otto Dux Saxoniæ recusat Imperium.

Berengarij temeritas & audacia.

Conradus I. Imp.

Conradus rex regnauit annis VII. Sed quia in Italia non regnauit inter Imperatores non numeratur. Per totum tempus, quo ipse regnauit, Vngari, Alemannis, Bauaris, Thuringis, Francis & Saxonibus erant infesti. Vnde III. anno regni sui Vngari vsque ad monasterium Fuldense peruenerunt. Et anno eius V. Vngari transito Rheno fines Lotharingiæ inuaserunt. Anno eius secundo Otto Dux Saxoniæ obierat, relinquens filium, qui dictus erat Heinricus. Cumque Conradus rex fines regni non defendit, quidam principes regni contra eum insurrexerunt, videlicet, Arnoldus Dux Bauariæ, Burchardus Dux Sueuiæ, Gisel-

Hungari infesti Germanis.

Conrado Imperatori negligenti rebellatur.

Giſelbertus Dux Lotharingiæ, & Heinricus Dux Saxoniæ: Conradus rex tamen reſiſtebat eis. Vnde Ducem Bauariæ expulit cum vxore & liberis de Bauaria: qui ad regem Vngarorum ſe contulit. Sic & cæteros ſuperauit, præter Heinricum Ducem Saxoniæ, qui Euerhardum fratrem ipſius regis bello ſuperauit. Conradus rex cum tempus reſolutionis ſuæ adeſſe perpendit, coram regni principibus HEINRICVM Ducem Saxoniæ regem deſignat, & de conſenſu principum coronam & ſceptrum ei per EVERHARDVM fratrem ſuum transmittit antedictum: & poſt hoc rex Conradus mortuus eſt. BERENGARIVS II. regnauit in Italia annis IIX. Poſt quem regnauit ibidem Berengarius III. annis VII.

Henricus Dux Saxoniæ. *Conradus Imp. nominat ſucceſſorem.* *Berengarius 2. & 3. RR. Italiæ.*

CAPVT XLVII.

HENRICVS Saxonum & Thuringorum Dux, filius Ottonis regnauit per regnũ Teutoniæ annis XVIII. Hic Henricus in Fritzlaria electus eſt, & benedictionem epiſcopalẽ per Archiepiſcopum Maguntinum ſibi oblatam reſpuit: & cùm per Papã non eſt coronatus, nec in Italia regnauit, inter Imperatores nõ enumeratur. Ipſe poſtquam electus eſt, ſtatim proceſſit contra Burchardum Ducem Alemanniæ ſeu Sueuiæ, & ſubegit eum. Deinde Arnoldum, ſeu Arnulphum Ducem Bauariæ, in ciuitate Regensburg obſedit: qui ſe & ciuitatem tradidit. Anno primo regni Henrici graues diſcordiæ fuerunt inter quendam Rodbertum regni Franciæ inuaſorem, & Karolum verum regem regni ejuſdem: ſed anno ſequenti Karolus vicit Rodbertum. Deinde idem Karolus intrauit Alſatiam, & partes ejus appropinquas juxta Rhenum vſq; Maguntiam, intendens illas ſibi vendicare: ſed à fidelibus regis Henrici, Wormatiæ congregatis, repulſus & fugatus eſt. Henricus anno regni ſui quarto obſedit ciuitatem Metenſem, & eam diu reluctantem cepit. Poſthæc Henricus & Karolus reges in Bonna conuenerunt, & firmata pace inter eos, Karolus promiſit, quòd Ducatum Lotharingiæ de cetero non appeteret, ſed ipſum liberè regno Teutoniæ dimittere vellet. Rodolphus Dux Lotharingiæ habuit lanceam Conſtantini M. in qua erat crux fabricata de clauo Domini, quam Henricus rex minis & precibus extorſit ab eodem, & cum ea poſtea de inimicis ſuis ſæpe triumphauit. Inter hæc Hungari Franciam, Italiam & Alemanniam igni gladioque vaſtando peragrarunt: & tandem ciuitatem Auguſtam obſidione vallabant. Vnde S. Odelricus, tunc ejuſdem ciuitatis epiſcopus, magnum contra eos collegit exercitum, ſed non potuit præualere contra eos: ſed Hungari bello commiſſo vicerunt, & coëgerunt Auguſtanos ſibi tributum ſoluere. Poſt hæc Hungari inuadunt Saxoniam, & vndique ſæuientes omnia vaſtant, & monaſterium in Heruorde Paderbornenſis diœceſis deſtruunt. Henricus rex tunc exiſtens in præſidio vrbis Werlaon, eis reſiſtere non valuit. Sed quia quidam de nobilioribus Hungarorum, per regis HENRICI fideles captus, regi præſentatur, & cùm Hungari illum captiuum multo auro redimere vellent, rex Henricus aurum recipere recuſauit, ſed magis propter pacem inter ſe & Hungaros ſeruandam ſe eum dimiſſurum eſſe dixerat. Vnde tractatu habito concordatum eſt, quòd rex dimitteret captiuum, & Hungari recederent ab eo, nec aliquid exactionis ab ipſo rege, & regno ſuo infra IX. annos continuè ſequentes deberent poſtulare: nec eum in aliquo grauare: Elapſis verò IX. annis rex ſolueret ſingulis annis tributum ab Hungaris indictum: & ſic captiuus ille dimittitur, & Hungari recedunt. Poſtquam Hungari receſſerunt, rex HENRICVS mandat per vniuerſum regnum ſuum & diſtrictus in partibus SAXONIAE & THVRINGIAE, quòd de omnibus viris in rure habitantibus vnus de nouem ciuitates & opida coleret: ciues ciuitates ſuas muris & foſſis munirent: & quòd nulla eſſet taberna ſeu forum, aut conuenticulũm, vel ſolennitas aliqua, niſi tantùm in ciuitatibus: vt viri in armis & factis fortibus ſe magis exercerent. Et mandauit, quòd ſenior inter fratres quoſcunque deberet eſſe in exercitu regis, & propter hoc ipſe ſolus tolleret patris exuuias, inter quas arma maximè reputabantur. Et inde vulgò HEREVVEDE adhuc

Henricus D. Saxon. Imp. *Oppugnat principes rebelles.* *Bellum in Galliis.* *Carolus rex Galliæ inuadit fines Imperij.* *Rudolphus Lotharingus.* *Hungari ſui ſimiles.* *S. Vlricus epiſcopus Auguſtanus.* *Heruordienſe monaſterium deſtruitur.* *Pax cum Hungaris inita.* *Henricus Imp. tempore pacis cogitat de bello.* *Hergewette.*

Brandenburgum occupatum. Tributum Hungaris negatur. Inde ortum bellum.

nominantur. In prædictis IX. annis Henricus rex cepit Brandenborg / & occupauit Bohemiam & Morauiam. Elapsis verò his annis, rex Vngarorum mittit ad Henricum regem pro tributo. Vnde rex habito consilio cum principibus negat Vngaris tributa soluere. Quare Vngari congregato exercitu C. milliū armatorum veniunt per partes Bauariæ & Franconiæ in Thuringiam, & obsident castrū Jechenburg cum L. millibus armatorum: & alia L. millia intrabant Saxoniam. Rex verò Henricus congregauit exercitum XII. millium armatorum, quorum IIX. millia timore percussi dimiserunt eum. Cum igitur quadam nocte maximę pluuiæ cecidissent, manè nebulæ densissimæ ascenderunt. Rex oportunitate capta, in ipsa nebula cum IV. millibus armatorum irruit super Vngaros vehementer, & percussit ex eis plurimos. Vnde timore exterriti Vngari hinc inde dispersi fugerunt. Cumque fama volauit subito, quòd Vngari fugerunt, omnes qui regem reliquerant, & alij plurimi confluentes Vngaros vsque Jecheburgen cum maxima cæde persecuti sunt. Illi verò, qui castrum obsederunt, obsidione soluta nō nisi fuga se posse saluari arbitrantes, omnes in fugam versi sunt, & ferè omnes passim per agros interfecti sunt. Et deinde cessauit jugum Vngarorum à partibus Saxoniæ & rex Henricus magnificatus est valdè. Anno XI. regni Henrici Otto filius ejus, qui postea imperauit Edgith filiam regis Angliæ duxit vxorem. Istis temporibus rex Danorum fit Christianus. Et Spitigeneus rex Bohemiæ similiter Christianus fit: cujus filius Wentslaus sanctitate pollens à fratre suo Bolislao peremtus est. Item Saraceni multas ciuitates in Italia obtinuerunt. Item istis temporibus Græci, qui Apuliam & Calabriam inuaserant, Beneuentanos cum Duce eorum grauiter oppresserunt. Vnde Thedbaldus marchio Camerinorum & Spoletinorum venit in auxilium Beneuentanis contra Græcos, & quodam die, prælio commisso, Thedbaldus omnes Græcos, quos ceperat fecit castrari, & remissis eis Stratigeo capitaneo eorum dixit: Quandoquidem vestro sancto Imperatori Spadonibus nihil preciosiùs esse cognoui, hos studui pauculos sibi verecundè transmittere, plures quanto ocyus, Deo propitio, sibi transmissurus. Post hæc quadam die mulier quædam, viro suo capto, magnis ejulatibus & laceratis genis currit ad castra, & tentorium Thedbaldi adiens magnis vocibus dolorem cordis sui cunctis ostendit. Quærente igitur Thedbaldo, quid caussæ sit, vnde tàm commota existat, ipsa respondit: Nouum hoc inauditumq; facinus est, Heroës, vt bellum nō repugnantibus mulieribus inferatis. Cui cùm Thedbaldus diceret: Quis vnquam sani capitis heros, præter Amazonum temporibus, bellum mulieribus intulit? Ipsa respondit: Quod crudelius bellum mulieribus inferri, quidue incommodius his potest auferri, quàm vt eorū viris certetis testiculos amputare, in quibus nostri refocillatio corporis, & quod omnium potissimum est nascitur, & spes exstat prolis? Dum enim eos eunuchisatis, non quod illorum est, sed quod nostrum est tollitis: nunquam armentorum seu ouium copia, quàm mihi ante hos dies abstulistis, castra vestra me adire coëgit. Animalium quippe quæ mihi fecistis dispendia laudo: jacturam hanc tantam, tam crudelem, tam irrecuperabilem, modis omnibus horreo, fugio, nolo. Sancti Dei omnes talem à me auertite pestē. His auditis nimio sunt omnes cachinno commoti, totiusque in eam populi fauor excreuit, vt non solùm virum suum integrum, verum-etiam cuncta, quæ sibi ablata fuerant animalia, recipere mereretur. Cumq; Thedbaldus ea recedente faceret ab ipsa per nuncium interrogari, quid viro suo auferret, si de cætero contra se veniret ad bellum. Ipsa respondit oculi sunt illi, nares, manus & pedes, si hoc egerit, sibi quæ sua sunt auferat: quæ mea, scilicet ancillulæ suæ sunt, illi relinquat. Henricus rex habuit vxorem, quæ Mechtildis dicta fuit, & ipsa erat filia Thiderici comitis de Aldenburg, qui Thideric⁹ habuit tres filios Witikind, Immod, & Reinbern: & erat de stirpe Witekindi Ducis Saxoniæ & Westphaliæ, quē Karolus M. fecerat Christianum. Prædicta Mechtild peperit sibi tres filios, videlicet, Ottonem, qui post eum imperauit: Henricum, qui pòst factus est Dux Bauariæ, & Brunonem, qui factus est Archiepiscopus Coloniensis, & cum hoc Dux Lotharingię. Henricus rex condidit Goslariam, Quidelinborg & Misniam ciuitatem, quam à riuo

In quo cæsi Hungari.

Saxonia liberatur à jugo Hungarorum.

Otto Henrici Imp. f. vxorē ducit.

Danus & Bohemus RR Christianismū amplexi.

Græci Italiā inuadunt.

Thedbaldus marchio Camerinorum.

Græculi castrati.

Historia ridicula.

Amazones.

Mechtildis cōjunx Henrici Imp.

Theodoricus Comes de Aldenburg.

Liberi Imperatoris ex Mechtilde.

Vrbes ab Hērico Imp. condita.

riuo ibi ſurgente ita nominauit. Merſeburgenſem ciuitatẽ muro cinxit. Et Mechtild vxor ſua fundauit monaſterium in Northuſen. Henricus rex anno ætatis ſuæ L X. obijt, regnum relinquens Ottoni filio ſuo.

Henr. Imp. moritur.

Capvt XLIIX.

Otto I. Imp. *Lotharius R. Italiæ.* *Berengar. 4. rex Italiæ.*

Otto primus filius Henrici regnauit annis X X X V I. Huius temporibus poſt Berengarium tertium regnauit in Italia Lotharius annis duobus. Poſt quem regnauit ibidem Berengarius quartus cum filio ſuo Adelberto annis X I. Cùm Otto poſt mortẽ patris ſui venit Aquas cum epiſcopis, cauſſa coronæ regni ſuſcipiendæ, diſcordia fuit inter eos, quis eorum deberet coronare. Archiepiſcopus Treuirenſis dixit, quòd ſpectaret ad eum, quia ſedes ejus eſſet antiquior. Archiepiſcopus Colonienſis dixit, quòd ſpectaret ad eum, quia locus coronationis eſſet in prouincia ſua: quapropter concorditer conceſſerunt illa vice duntaxat poteſtatem archiepiſcopo Maguntino, quoniam ille vir magnæ literaturæ & ſanctitatis erat: qui coronauit eum. Eo tempore Aquiſgranum erat ſub poteſtate Ducis Lotharingiæ. Otto rex fecit ſtatutum, quòd filij patre defuncto, cum patruis ſuis in bonis auorum æqualiter ſuccedant. Otto ad inſtantiam Edgith vxoris ſuæ ciuitatem Magdeburgenſem condidit, quam poſtea quidam curioſi Parthenopolin nominabant, quod ſonat virginis ciuitas: quoniam Magdeburg virginum caſtrum vulgò ſonat. Vnde antiqui hoc perfectiùs exprimentes adhuc dicunt Megedeburgen. Et in quibuſdam Chronicis Parthenopolis nominatur, & in quadam ſumma ſuper Decretum etiam Magdeburgenſis Parthenopolitana dicitur in c. Quidam X C V I. D. Et qui eam ſic appellare volebant, fortè moti ſunt nomine cujuſdam ciuitatis Parthenopolis dictæ, de qua legitur in hiſtoria Romana, quòd L. Lucullus euertit eam anno ab V. C. D C L X X X I. & erat ciuitas Ponti prouinciæ, & dicitur Parthenopolis à παρθένος quod eſt virgo & πόλις ciuitas. Vnde & Neapolis olim dicebatur Parthenope à quadam virgine, vt dictum eſt ſupra. Nomen tamen iſtud, quantum ad ciuitatem Magdeburgenſem, jam ab vſu deſueuit. Anno Ottonis I I I. Vngari à Saxonibus cæſi ſunt. Henricus, frater Ottonis, Dux Bauariæ & Eberhard Dux Francorum ipſi regi ſæpiùs rebellare tentabant: ſed rex vicit eos, & fratrem ſuum ſæpius in gratiam recepit. Hic Henricus dum adhuc erat adoleſcens, tenuit vrbem Eresburg/ quam modò appellamus montem Martis: Et tunc quidam Tancmarus, cum adjutorio Euerhardi Ducis Francorum, obſedit eum in eadem vrbe, & cepit eam: & Henricum fratrem regis captum poſuit Euerhardus Dux in cuſtodiam. Et deinde Euerhardus & Tancmarus regi rebellant. Sed rex, congregato exercitu, venit ad vrbem prædictam & à ciuibus intromiſſus eſt. Tancmarus autem fugit ad eccleſiam S. Petri, quam Leo Papa ibidem dedicauerat, & in eadem eccleſia Tancmarus quadam lancea, per feneſtram tranſmiſſa, transfixus occubuit. Et ſic Henricus frater regis liberatus eſt. Sed ipſe beneficij ingratus ad Ducatum Lotharingiæ ſe conferens regi tentat rebellare. Quare rex cõgregato exercitu Rhenum tranſire diſpoſuit, & cum peruenit ad vrbem Trotmunde, quam Tremoniam dicimus, Henrico fidelem, cepit eam, & capitaneum ejus Aginam juramento adſtringit, vt Henricum fratrem ſuum, quantum in eo eſſet, ad concordiam ſui reduceret. Cumq; rex Rheno propinquus eſſet, & pars exercitus ſui Rhenum tranſijt, Giſelbertus Dux Lotharingiæ gener regis, & Henricus frater ejus, cum valido exercitu fideles regis inuadunt, & rex in altera ripa fluminis conſiſtens ſuis nequiuit ſuccurrere. Commiſſoque prælio primò ceſſit pars regis, vt aduerſarios ad cœcas inſidias pertraheret. Erumpentes igitur hi, qui partes regis fuerant, ab inſidijs, aduerſarios conuertunt in fugam, multoſque ex eis occiderunt. Fridericus Archiepiſcopus Colonienſis regi ſuſpectus deponitur, & ad monaſterium Fuldenſe dirigitur. Et Rothardus epiſcopus Strasburgenſis, ſeu Argentinenſis, eadem de cauſſa ad monaſterium Corbienſe detruditur. Anno quinto regni O T T O N I S monaſterium Schildeſe in diœceſi Paderbornenſi fundatur. Anno ejus I I X. Vngari à Carentinis cæduntur. Lodevvicus rex Franciæ expulſus à ſuis de regno

Diſcordia inter epiſcopos de coronatione Imp. *Lex de ſucceſſione.* *Magdeburgum conditum.* *Parthenopolis.* *Neapolis.* *Hungari cæſi.* *Henricus D. Bauariæ.* *Tancmarus.* *Transfixus lancea moritur.* *Tremonia.* *Agina.* *Giſelbertus Lotharingus.* *Fr. Archiepiſ. Colon. deponitur.* *Rothardus epiſcopus Argent. deponitur.* *Ludouicus R. Galliæ in regnũ reſtituitur.*

Ottonis regis auxilium petijt: qui veniens cum maximo exercitu in Galliā ipſum in regnum reſtituit.

Ottonis Imp. nuptiæ ſecundæ.

Otto poſt mortem Edgith vxoris ſuæ profectus in Italiam, Athelheidin relictam Hermanni Ducis Longobardorum, à Berengario, regni Italiæ inuaſore, in cuſtodia detentam, Berengario fugato, liberauit, quam recepit in vxorem, & cum ea Papiam ciuitatem accepit. Deinde cepit Mediolanum: ſed rege Ottone recedente, Mediolanenſes monetam ejus reſpuerunt, & à fidelitate ejus receſſerunt.

Moneta ex corio.

Quare rex Mediolanum regreſſus coëgit Mediolanenſes de corio antiquo incidere nummos, & illos ab eis recipi mandauit. Inter hæc quædam mulier, dum rex iter ageret, venit ad eum conquerens ei, quòd vir quidam oppreſſit eam violenter, & vt juſtè judicaret, inſtanter petijt. Et reſpondit ei rex: dum reuerſus fuero, faciam juſtitiam. Et ait mulier, Domine, forſan tunc memor non eris hujus injuriæ. Et rex demonſtrata digito quadam eccleſia propè ſituata dixit: Ecce illa eccleſia ſit mihi & tibi in ſignum memoriæ. Et his dictis profectus eſt. Deinde poſtquam rebus diſpoſitis in Alemannia reuerſus eſt in Italiam, videns eccleſiam prædictam, quam in ſignum mulieri dedit, mandauit vocari mulierem. Et mulier veniens ad eum dixit: Domine, vir iſte, de quo querelam propoſui, maritus meus legitimus effectus eſt, & jam peperi de eo. Et ait rex mulieri: Dico tibi per barbam Ottonis (ſic enim ſolitus erat jurare) oportet eum guſtare dolabrum. Vnde lingua vulgari Saxonica hæc verba protulit:

Rigor in puniendis delictis.

Bi Otten barde he moth barden ſchnecken. Et ſic viro adducto juſſit eum decollari. Poſtquam rex Otto primò receſſerat ab Italia, & anno ſequente haberet conuentum principum regni, in menſe Auguſto, venit ad eum in Alemanniam Berengarius cum filio ſuo Adelberto, & ſubdidit ſe ei, & recepit ab eo regendas Italiæ prouincias, præter Marchiam Veronenſem, & Marchiam Aquilegienſem. Et poſt hoc iterum rebellis efficitur.

Berengarius cum filio ſubmittit ſe Cæſari.

Moguntini inſidia detecta.

Anno XVII. regni ſui Otto deprehendens Archiepiſcopum Maguntinum ſibi inſidias machinari, & inimicos ejus intromiſiſſe in ciuitatem Maguntinam, ciuitatem ipſam obſidione concludit: & interim ipſe epiſcopus in Briſaco caſtello, quaſi nil contra regem acturus, reſidebat. Cumque Henricus Dux Bauariæ frater regis in ipſius regis auxilium properaret, filius regis Ludolphus Bauaros à fidelitate Ducis Henrici auertens, Ratisbonam ciuitatem adijt, & intromiſſus theſauros Ducis diripuit. Quare rex Otto obſidione Maguntina ſoluta Ratisbonam properat & illam obſidione concludit.

Frid. Moguntinus moritur: ejus ſucceſſor Wilhelmus.

Eodem tempore Fridericus Archiepiſcopus Maguntinus obijt: cui Wilhelmus frater regis ſucceſſit. Et rex fratri ſuo Brunoni Archiepiſcopo Colonienſi Ducatum Lotharingiæ commiſit. Anno XIIX. Ottonis regis Vngari, tranſito Rheno, & inimicis regis præbentibus eis ducatum, Galliam vaſtauerunt, & per Italiam ad partes ſuas redierunt.

Hungari infuſi in Gallias.

Barbarica jactantia.

Anno regni ejus XIX. Vngari in tanta multitudine venerunt contra eum, vt non, niſi terra dehiſceret, vel cœlum eos obrueret, ab aliquo ſe vinci poſſe dicerent. Rex verò in ciuitate Auguſta reſidens, in qua S. Othelricus geſſit epiſcopatum, ſacram communionem ab eodem ſancto epiſcopo ſuſcepit, & procedens contra Vngaros ad bellum in die B. Laurentij martyris,

Votum idolatricum.

votum vouit, quod ſi Deus illo die B. Laurentij meritis intercedentibus victoriam ſibi concederet, ipſe domum ſuam regiam, quam in Merſeburg cœpit ædificare, in eccleſiam ad honorem S. Laurentij faceret conſecrari. Quo voto emiſſo bellum cum Vngaris committit, & vincit, & poſtea votum impleuit.

Otto Imp. de epiſcopatu Magdeburgenſi erigendo fruſtra laborat.

Otto rex volens in Magdeburg epiſcopatum inſtituere, apud Bernhardum epiſcopum Haluerſtadenſem, in cujus diœceſi erat Magdeburg conſtituta, multum inſtabat, vt ad hoc conſenſum ſuum ſponte adhiberet: ſed rex non potuit ejus conſenſum obtinere. Tandem mortuo Bernhardo epiſcopo, ſucceſſit ei Hildevvardus Capellanus regis, qui regi conſenſit. Hoc anno Henricus Dux Bauariæ, frater regis, moritur, & Henricus filius ejus Ducatum, & cum hoc Marchiam Carinthinorum ſuſcepit.

Otto ſecundus naſcitur.

Et eodem anno Otto filius regis naſcitur, quem rex poſtea anno VII. aſſumit regni conſortem. Et poſt hoc verſus Italiam cum exercitu magno ſe dirigit vrbem Romam magnificè viſitando.

Anno Domini DCCCCLXII. Imperium Romanorum ad Saxones in personam Domini Ottonis regis Teutoniæ magnifici principis translatum est. Quoniam eo anno idem rex veniens ad vrbē à Ioanne Papa coronatur, & acclamatione totius populi & cleri Romani Augustus appellatur. Et Papa multa caritate ipsum secum detinuit, promittens se nunquam a fidelitate ejus discessurum, quod tamen minimè seruare curauit. Berengarius inuasor regni Italiæ, postquam rex Italiam intrauerat, & Willa vxor sua, nec non Adolbertus & Guido filij ejus, nunquam publicè audebant comparere: sed castellis, quibus poterant, se magis occultabant. Nā cùm Otto postquam coronatus est, ad Lombardiam reuertitur, Berengarius in castro dicto ad S. Leonem se continuit. Willa vxor ejus in quadam insula, dicta ad S. Iulium, in lacu majore se inclusit. Filij verò eorum huc illucque incerti vagabantur, videlicet Gard castellum & Trauallum & insulam in lacu Cumano. Willa in primis inuaditur, & ademto de lacu exitu vndique quotidianis fundibulariorum & sagittariorum impugnationibus fatigatur. Et postquam duobus mensibus obsessa est, capitur, & demum clementia Imperatoris dimissa, quo velit ire libere permittitur: quæ quanta velocitate potuit Berengarium adijt, & ne Imperatori se dederet omnimodè persuasit. Deinde Imperator Berengarium in castro montis Leonis obsedit. Et interim Adelbertus filius Berengarij in Corsica insula profugus Iohannem Papam cum multis Romanorum ad se allexit, ita vt Adelbertus per Papam intromissus in vrbem Imperatori se posse resistere crederet. Quo comperto, Imperator obsidione circa montem Leonis fidelibus suis commissa, cum parte exercitus Romam reuertitur, quod IOHANNES Papa prænoscens, arrepto thesauro S. Petri, cum Adelberto fugit ab vrbe: sed Imperator veniens ad vrbem intromissus est. Et conuocato concilio Cardinalium & episcoporum plurimorum, ibidem tunc præsentium, audiuit à multis testibus infamiam & machinationem Iohannis Papæ, quarum fama volax eum reum esse testabatur. Vnde Imperator crimina vniuersa, quorum reus dicebatur, sibi per duos Cardinales intimauit: & vt ad concilium veniret, de illis se purgaturus, consuluit. Sed Papa, semel vel bis vocatus, venire renuit. Quare, consentiente Imperatore, per concilium depositus est, & in locum ejus Leo substituitur. Deinde ad instigationem Iohannis, qui priùs Octauianus dictus fuerat, Romani pecunia corrupti, postquam pars magna exercitus Imperatoris ab vrbe recessit, contra Imperatorem & LEONEM Papam armis insurgunt: sed Imperator cum paucis euasit, fidelibus tamen Imperatoris cum Romanis in vrbe congressis, Romani miserabili cæde trucidati sunt. Vnde Romani coacti centum dederunt obsides Imperatori, & fidelitatem sibi jurauerunt. Inter hæc BERENGARIVS obsidione fatigatus, diruto castello in monte S. LEONIS, capitur, & cum vxore sua in Bauenberg in exilium mittitur, & ibidem mortuus est. Cùm vero Imperator ab vrbe recedens versus Spoletum tenderet, LEO Papa rogauit eum, quòd Romanis obsides redderet. Quod Imperator fecit, & recessit. Deinde Romani Iohannem, qui & Octauianus, olim Papam intromittunt in vrbem, & Leonem Papam interficere quærunt. Sed Leo fugit ab vrbe, & ad Imperatorē se dirigit. Et Iohannes quosdam viros religiosos Leoni adhęrentes, in vrbe comprehēsos, diuersis membris detruncari fecit. & post hoc extra vrbem morte subitanea defunctus est: & Romani in locū ejus Benedictum substituerunt. Quapropter Imperator cum exercitu Romā regreditur: vrbem obsidione circumdat, neminemq; Romanorū sine membrorum truncatione exire permittit. Vnde Romani ejus impetū ferre non valentes, ipsum intromittūt, & Benedictum ei coactè præsentant: quem Leo Papa ab omni gradu deposuit, præter quod ad preces Imperatoris diaconatus gradu ipsum vti permisit. Et sic Leone restituto, Imperator versus Alemāniam repedauit, ducens secum Benedictū, quem in Hamburg in exilium relegauit, vbi & mortuus est, & sepulcrū ejus ibidem adhuc in ecclesia demonstratur. Anno Domini DCCCCLXX. Otto Imp. confirmatione sedis Archiepiscopalis in Magdeburg, cum consensu Hildewardi episcopi Halberstadensis, a sede

Otto Imp. à Papa coronā accipit.
Pseudoreges Italici fugiunt lucem.
Willa regina obsidetur.
Capitur & dimittitur.
Berengarius obsidetur.
Ioannes Papa ab Vrbe fugit.
Iohannis PP. scelera.
Depositio.
Romani rebelles & seditiosi.
Caeduntur.
Berengarius capitur & in exiliū mittitur.
Iohannes ex Papa redux
Grassatur in amicos Leonis.
Moritur.
Benedictus antipapa Imperatori deditur.
Moritur Hamburgi in exilio.
Archiepiscopatus Magd. instituitur.

ſede Apoſtolica obtenta x v. Kalend. Nouembris Athelbertum quendam Treuerenſem, profeſſione monachum, ad Archiepiſcopatus apicem ejuſdem Apoſtolicæ ſedis auctoritate, in ipſa Magdeburgenſi eccleſia primum promouit, ſex Suffraganeos ei ſubjiciendo, qui fuerũt Merſeburgẽſis, Miſnenſis, Cizenſis, qui aliâs dicitur Nuvvenburgenſis, & Hauelburgẽſis. Prædictos quatuor epiſcopos ſupradictus Archiepiſcopus, eodem die in Magdeburg conſecrauit, anno regni Ottonis x x i v. Imperij ejus anno i x. Et deinde ijdem epiſcopi per Archiepiſcopum prædictum per parochias ſuas deſtinati ſunt. Cæteri duo, qui his additi ſunt, fuerunt Brandenburgenſis & Poſnanienſis, qui priùs conſecrati fuerunt. Otto Imperator, dum in Italia reſidebat, Beneuentum, Calabriam, & Apuliam, Ducibus earum deuictis, ſubegit. Et deinde neptem Imperatoris Conſtantinopolitani, quę Theophania dicebatur, filio ſuo Ottoni accepit vxorem, & Wilhelmo Archiepiſcopo Maguntino, ac alijs certis regni principibus commiſit, vt eundem filium ſuum cum ſolemnitate Romam ducerent coronandum. Qui ſuſcipientes eum, Romam cum exercitu ipſum perduxerunt. Vbi Iohannes Papa x i i i. eum in Imperatorem coronauit, anno regni ipſius Ottonis ſenioris x x x i. Et demum ipſe Imperator Otto ſenior, anno regni ſui x x x v i. moritur, & in Magdeburg, quam ipſe fundauit, honorificè tumulatur. Et eodem anno S. Othelricus epiſcopus Auguſtenſis moritur.

Ejus Suffraganei. — *Ottonis res in Italia geſta.* — *Theophania Græca nubit Ottoni filio Imp.* — *Otto 2. coronatur à Papa.* — *Ottonis M. obitus.*

CAPVT XLIX.

Otto 2. Imperator. — *Ejus expeditio prima.* — *Secunda.* — *Tertia.*

OTto ſecundus poſt mortem patris ſui imperauit annos x. Hic primam expeditionem fecerat contra Danos, quos apud Sleſuick vicit. Et in illo itinere prima exclamatio irriſionis facta eſt contra clericos in Saxonia, cum vſque ad illa tempora habiti fuiſſent in reuerentia. Secundã expeditionem fecit contra Henricum Ducem Bauariæ patruelem ſuum, quem in Bohemiam vſq; fugauit. Tertiam expeditionem fecit contra Lotharium regem Franciæ, qui præſumſerat Aquiſgrani Imperium inuadere, & perſecutus eſt eum Imperator vſque in Pariſios, vniuerſa incendijs deuaſtando: ſed tandem Lotharius rex ſe illi cum magnis muneribus præſentauit, ac ſe ſubdidit ei. Anno Imperij ſui v i i. tranſtulit ſe Imperator Otto in Italiam, & interim Slaui pagani Hauelberg deſtruxerunt: ſimiliter & Brandenburgenſem ciuitatem, & eccleſiam, quæ habuit x x x. annos ante Magdeburgenſem eccleſiam, deuaſtauerunt. Bohemi Cizenſem eccleſiam deſtruxerunt, & quidam Dux Obotritorum Slauorum, nomine Meiſtovvi, Hamburg, vbi tunc ſedes epiſcopalis erat, quæ poſtea Lubeke tranſlata eſt, deſtruxit. Imperator poſtquam venit in Italiam, in Calabria cum Græcis periculoſè dimicans, amiſſo exercitu, in quandam nauim Conſtantinopolitanam fugiendo vix ſolus euaſit. Cumq; tanta neceſſitate conſtringeretur, promiſit rectori nauis, magnam ſe daturum ei pecuniam, ſi eum ad vrbem Roſcien, in qua theſaurum ſuum ſe habere dixit ſimiliter & vxorem, perducere vellet, vt ibi vxore cum theſauro recepta, ad Imperatorem Conſtantinopolitanum ſe poſſet cum eadem naui conferre. Rector ipſius nauis his verbis credulus, eum ad vrbem memoratam perduxit. Cumq; ciuitati appropinquaret Imperatrix, prout à nuncio præmiſſo docta fuerat, cum multis ſomarijs, ſeu beſtijs, theſaurum portantibus, ab vrbe progreditur. Quare Græci anchoram eijciunt, & intromittunt quendam epiſcopũ cum paucis, qui rogauit Imperatorem, vt vilia veſtimenta deponeret, & ſe alijs veſtimentis indueret. Stans igitur Imperator in prora nauis, confiſus in arte natandi mare inſilijt: quem cum quidam de Græcis adſtantibus per veſtimentum apprehendere voluit, perfoſſus eſt gladio à quodam milite, cum epiſcopo intromiſſo: & Imperator ſaluus peruenit ad littus, cupiens nihilominus Græcis ſatisfacere de pecunia quam promiſit, ſed illi diffidentes receſſerunt. Hæc nauis dicebatur Salandria, in qua & quadam alterâ, ei ſimili, colligebantur tributa, quæ eo tempore in partibus illis Imperatori Conſtantinopolitano ſoluebantur. Et erant iſtæ naues miræ longitudinis & velocitatis magnæ: habebat enim utraq; earum cẽtum quinquaginta nautas remigantes. Et temporibus noſtris tales naues apud Italicos Galeæ no-

Iter Italicum. — *Slauorum rebellio.* — *Imp. dimicat infeliciter.* — *Euadit.* — *Salandria nauis.* — *Galea.*

leæ nominantur. Et, pro vt dicit Hugovvicio, Celimdria vel Celindria dicitur apud Latinos nauis Celox, & apud Græcos dicitur Velox vel Celonis. Et sic corrupto nomine apud quosdam Salandria nominata videtur. Prædictæ duæ naues portabant ignem, omni re, præter acetum, inexstinguibilem. *Ignis Græcus.* Quare Imperator postea conduxit easdem naues contra Saracenos. Post hoc Imperator collecto exercitu obsedit Beneuentum, & cepit eam, & ossa S. Bartholomæi transtulit inde, *Ossa Diui Bartholomæi.* & ea Romam deducens in ecclesia, quæ in Insula Tiberis est, ipsa honorificè recondidit: quãuis Beneuentani adhuc asserant se ossa S. Bartholomæi continere. Dicunt enim, pro vt ab eis in eadem ciuitate audiui, quod cum Imperator mandauit sibi ossa Apostoli præsentari, præsentata sunt ei ossa alterius corporis sub nomine ossium S. Bartholomæi: quæ Imperator sic deceptus Romam perduxit. Postquam Imperator Romam venerat, quidam Romanorum pacem, quam Imperator statuerat, violabant, magnum conuiuium nobilibus Romanis & principibus suis instaurauit: *Conuiuium cruentum.* & cum discumberent, omnes fecit militibus armatis circumdari latenter. Deinde proposita quæstione de pace violata, transgressores pacis recitari fecit in scriptis, & statim jussit eos decollari, jubens cæteros epulari. Et post hoc Imperator decumbens testamentum condidit & thesaurum suum in quatuor partes distribuit: *Imperatoris morbus.* Vnam partem ecclesiæ, aliam pauperibus, tertiam militibus & ministris & quartam sorori suæ Mechtildæ, Abbatissæ in Quidlinborch assignauit, & post ipse mortuus est, & in orientali porticu Basilicæ S. Petri Romæ *Mors.* sepelitur, & imperauit post eum Otto filius ejus. Eodem anno obijt Otto dux Bauariæ, & Henricus filius suus successit ei.

CAPVT L.

OTto tertius puerulus duorum annorum, post mortem patris anno Domini *Otto 3. Imp.* DCCCCLXXXIV. ipso die Natiuitatis Domini, ab Archiepiscopis Rauennatensi & Moguntino Aquisgrani in Regem consecratur. Sed HENRICVS dux Bauariæ cum sub sui custodiam recipiens regnum præsumpsit inuadere: Sed principes regni obstiterunt ei, & ergo in hoc proficere non potuit. Anno XII. regni hujus Ottonis, Henricus dux prædictus obijt, & filius ejus Henricus ducatum obtinuit. *Henricus D. Bauariæ moritur.* Eodem anno Rex ipse propter sæuitiam Crescentij, regimen vrbis tenentis, à Romanis inuitatur, & ipse veniens Romam, Papa Iohanne, qui & Bruno fuerat dictus, tunc mortuo, Brunonem, qui & Gregorius quintus dictus est, filium Ottonis ducis Carinthiæ, *Bruno F. Ducis Carinthiæ Papa creatur.* in sedem summi pontificatus locauit, & ab eodem in die Ascensionis Domini Imperialem coronam suscepit, anno regni sui decimo tertio, & ætatis suæ decimo quinto. Hoc tempore S. ALBERTVS Episcopus Pragensis martyrio coronatus est, *S. Adelbertus martyr.* qui Stephanum Regem Vngariæ baptisauit, tempore Ottonis secundi. Otto Imperator regressus à Roma venit in Bohemiam, & sedem Archiepiscopalem in Praga instituit, *Archiepiscopat? Pragensis institutus.* confirmatione illius à sede Apostolica impetrata. Inter hæc Crescentius affectans Imperium, Papam Gregorium quintum, qui Teutonicus erat, & Imperatori gradu consanguinitatis adstrictus, ab vrbe fugauit, & quendam Calabrum natione, Iohannem nomine, episcopum Placetinum, in Papam promouit: quod dum percepit Imperator, ipse reuersus ad vrbem, Crescentium in castro Angeli obsedit, & tandem cum apprehensum cum alijs duodecim fecit decollari. *Crescentius Imperium affectans vitã amittit.* Iohannem verò inuasorem sedis Apostolicæ oculis orbatum abjecit, & Gregorium in sedem restituit cum honore, qui deinde anno sequenti mortuus est. Anno Domini millesimo, regni Ottonis XVII. imperij ejus quarto, Pontificatus Rhetarij episcopi Paderbornensis anno XX. ciuitas Paderfontana incendio vastata est, *Paderborna incendio vastata.* & nobile principalis ecclesiæ monasterium præcipui operis & decoris, à Carolo fundatum, & à Badurado episcopo ejusdem ecclesiæ consummatum, cum libris, priuilegijs, alijsque ecclesiæ ornamentis conflagrauit. Quare Rhetarius episcopus misit nuncios ad vrbem Romanam, & tàm summo Pontifici, quàm Imperatori ecclesiæ suæ detrimenta insinuans, *Rethaius episcopus damnum resarcit.* omnia priuilegia ecclesiæ suæ prædictæ, tàm à Romanis Pontificibus, quàm Imperatoribus concessa, petijt innouari, quæ innouata sunt tàm à Papa,

quàm ab Imperatore, sub data Calend. Ianuarij, anno Domini millesimo, Pontificatus Papæ Syluestri, qui ante dictus fuit Gerbertus, anno secundo: Ottonis imperio XIIX. Otto Imperator, pro vt in quadam Chronica legitur, ad instigationem vxóris sui, quendam Comitem sine audientia fecit decollari, ex eo, quòd ipsa Imperatrix asseruit illum tentasse se violare. Hic Comes rogauit vxorem suam, vt ipsa post ejus mortem judicio candentis ferri eum vellet expurgare, quod ipsa promisit se facturam. Cum igitur die quadam Imperator sedebat ad judicandum viduis & orphanis, relicta Comitis illius venit portans caput viri sui in manibus, quærens ab Imperatore, qua pœna dignus esset, qui alium injustè occidisset. Et Imperator pœna capitis eum puniendum esse dixit: & mulier intulit: Et tu es, qui virum meum occidisti injustè. Et statim adhibito ferro candente manibus innocentiam viri ostendit. Vnde Imperator perterritus seipsum dedit in manus mulieris puniendum: Sed interuentu Pontificum recepit primò inducias dierum decem à muliere: secundò inducias octo dierum: tertiò inducias septem dierum. Et quartò inducias sex dierum. Deinde Imperator causa examinata Imperatricem fecit viuam igne cremari. Et viduæ pro redemptione sui dedit quatuor castra, quæ deinde ab inducijs dierum decimum, octauum, septimum, & sextum dicta sunt. Post hoc Imperator relictam Crescentij, quem fecerat decollari, thoro suo propter ejus pulcritudinem nimis incautè conjunxit, quæ eum veneno interfecit, vnde & ipse mortuus est, anno regni sui XIX. & corpus ejus à Roma, juxta quod voluit, Aquisgranum delatum honorificè sepelitur. Et quamuis tres Ottones supra dicti per successionem generis regnauerunt, postea tamen cum Imperium apud solos Saxones ferè per annos centum perdurauerat institutum fuit, vt per principes officiales Imperij de cætero Imperator eligeretur, qui modus vsq; ad præsens tempus perdurans, nonnunquam gloriæ Imperialis dignitatis perniciem intulit, prout subsequentibus diligens lector poterit ponderare.

Vide Godefredum Viterbiensem parte Chronici 17.
Examen per ferrum candens.
Augusta dat pœnas.
Imperator veneno necatur.
Electorum principum institutio.

Sunt igitur Principes electores septem, videlicet Archiepiscopus Moguntinus, qui est Cancellarius Imperij per Germaniam: Archiepiscopus Treuerensis, qui est Cancellarius Imperij per Galliam: Archiepiscopus Coloniensis, qui est Cancellarius per Italiam. Marchio Brandenburgensis Camerarius Imperij: Comes Palentinus, qui est Dapifer Imperatoris: Dux Saxoniæ, qui portat ensem Imperatoris: & Dux Bohemiæ, qui postea regiam obtinuit dignitatem, & ipse est Pincerna Imperatoris.

Septemviri electores.

CAPVT LI.

BONIFACIVS Papa sedit annos XV. Huius anno IV. obijt Biso episcopus Paderbornensis: Cui successit Thidericus, qui rexit illam ecclesiam Paderfontanam annis nouem, & eo defuncto successit Vnwanus, qui eidem Ecclesiæ præfuit annis decem & novem.

Romani PP.
Theodoricus episcopus Paderbornensis.

Stephanus sedit annum vnum menses tres. Romanus sedit menses tres, dies XXII. Iohannes sedit annos duos, dies tres. Benedictus sedit annos tres, menses duos. Leo sedit dies quadraginta. Hic per Christophorum ejectus est, qui successit ei. Christophorus sedit menses sex, & ejectus de sede Monachus effectus est. Sergius sedit annos septem, menses tres, dies decem & octo.

Anastasius sedit annos II. menses duos. Hoc tempore anno Domini DCCCCXXX. Vnvvanus episcopus Paderfontanus moritur, & successit ei Dudo, qui præfuit ecclesiæ Paderfontanæ annis XXXV. Lando Papa sedit menses sex. Iohannes filius Sergij sedit annos XIII. menses duos, dies tres. Et quia Papatum inuaserat in carcere strangulatus est.

Vnwanus episcop⁹ Paderbor. ejus successor Dudo.

Leo sedit menses sex, dies XV. Iohannes sedit annos quatuor, mensem vnum, dies quinque. Leo sedit annos tres, menses sex. Stephanus sedit annos tres, menses tres. Huius temporibus Dudo episcopus Paderfontanus moritur, & successit ei Fulmarus, qui rexit ipsam ecclesiam Paderbornensem annis XXVII. Martinus Papa sedit annos III. menses VI. dies XIII. Agapetus sedit annos VIII. menses sex, dies tredecim.

Fulmarus episcopus Paderb.

Iohan-

Iohannes Papa duodecimus, ſedit annos octo, menſes ſex, dies quinq;. Hic fuit venator & totus lubricus, & publicè fœminas tenuit. Quare Otto rex Teutoniæ vocatus à Romanis, & quibuſdam Cardinalibus venit Romam, & cōgregatâ Synodo vocauit Papam ejus præſentiæ ſe ſubtrahentem, ut veniret ad concilium de criminibus, quibus infamatus erat, ſe purgaturus. Accuſabatur in eadem Synodo, quòd duas ſorores ſtupraſſet, ſpiritualia vendidiſſet, patris ſui concubinam cognouiſſet: Iohannem Cardinalem virilibus ſibi amputatis occidiſſet: in amorem Diaboli vinum bibiſſet: in ludo aleæ Iouis, Veneris cæterorumq; Deorum falſorum auxilium poſtulaſſet: ſacros ordines in ſtabulo equorum contuliſſet: officium Miſſæ ſine communicatione celebraſſet: ordinationes epiſcoporum pretio feciſſet, & quendam puerum annorum x. epiſcopum Turdinum ordinaſſet. Hæc omnia & plura alia Otto Imperator per duos Cardinales ei ſignificauit, vt veniret ad expurgandum ſe de prædictis: qui bis vocatus, & cum venire renuit, per ipſum concilium, de conſenſu Imperatoris, depoſitus eſt: & Leo Protoſcriniarius eccleſiæ Romanæ, Imperatore conſentiente, in Papam electus eſt. Leo ſedit annum, menſes quatuor. Hic propter malitiam Romanorum ſtatuit, vt nullus fiat Papa, niſi Imperatoris conſenſus accedat, & ſtatuit vt Imperator haberet jus eligendi ſibi ſucceſſorem per regnum Italiæ, & inueſtire epiſcopos, & ſcribit ipſum Ottonem Imperatorem regem Teutonicorum, vt habetur XXXVI. Diſt. cap. in Synodo. Poſt mortem iſtius Leonis Romani direxerunt legatos ſuos videlicet Azonem Protoſcriniarium & Marinum Sutrienſem epiſcopum ad Imperatorem in Saxoniam, pro inſtituendo Romano Pontifice, quem vellet. Quare Otto Imperator remiſit cum eis duos epiſcopos, videlicet, Cremonenſem & Spirenſem, qui ex parte Imperatoris electioni Pontificis intereſſent, & electus eſt epiſcopus NARNIENSIS, & eſt dictus IOHANNES. Prædictus LEO Papa, octauus hoc nomine, conceſſit indulgentias à pœna & à culpa viſitantibus capellam beatæ Mariæ de Eremitis Conſtantienſis diœceſis, ſub data anno Domini DCCCLXIII. ſub tenore iſtorum verborum: Et nos confiſi omnipotentis Dei gratia, & Apoſtolorum Petri & Pauli ac ſanctæ matris Eccleſiæ, & Apoſtolicæ ſedis gratia & authoritate cunctos prędictum locum confeſſos & contritos deuotè viſitantes à culpa & à pœna reddimus abſolutos. Cum igitur iſte Leo in locum Papæ viuentis, taliter, vt ſupra dictum eſt, depoſiti; cum Papa non niſi propter hæreſin deponi poteſt, ſubſtitutus eſt, & in ipſo priuilegio conceſſionis indulgentiarum prædictarum nullus determinatus dies, quo quis eas conſequi poſſet, prout literarum Apoſtolicarum moris eſt: an venientes ad locum prædictum huiuſmodi indulgentias conſequantur, quidam dubitandum non immeritò aſſerebant.

Vide portentū hominis. Et tamen à Bellarmino optim⁹ Imp. Otto hunc cacodæmonem incarnatum bono quidem Zelo, ſed nō ſecundum ſcientiam depoſuiſſe ſcribitur. Tomo 1. pag. 818.

Sanctio Papa Leonis pia.

Indulgentiæ Papales.

Nodus in ſcirpo.

IOHANNES XIII. ſedit annos VII. menſes XI. dies XV. Hic cum majores Romanorum minus quam expediuerat honoraret, à præfecto vrbis & quodam ROTHFREDO comprehenditur, & in Campania cuſtodiæ mancipatur: Sed Imperatore verſus urbem ſe iterum dirigente, Papa ob metum Imperatoris ſolutus, in ſedem ſuam reſtitutus eſt. Hoc tempore obijt FOLCKMARVS epiſcopus Paderbornenſis, anno ſeptimo imperij OTTONIS ſecundi; & ſucceſſit ei RHETARIVS, qui rexit eandem eccleſiam annis XXVIII. Hic RHETARIVS, anno Pontificatus ſui tertio, impetrauit eccleſiæ Paderbornenſi à ſede Apoſtolica priuilegium, quòd filij ipſius Eccleſiæ poſſint inter ſe eligere epiſcopum, ſicut & ante eis erat conceſſum, quo tamen poſt mortem ejus vſi non ſunt, ob reuerentiam Imperatoris, prout infra patebit. Inſuper obtinuit confirmationem priuilegiorum omnium eccleſiæ ſuæ conceſſorum, tam à Romanis Pontificibus quàm Imperatoribus quibuſcunque anno Domini DCCCCXC. Benedictus quintus ſedit annum unum. Hic in caſtello S. Angeli ſtrangulatus eſt. Dorius, aliàs dictus Zeno, ſedit annum vnum, menſes ſex. Bonifacius ſedit menſem vnum, dies duos. Benedictus ſextus ſedit annos VIII. menſes quinque. Iohannes XIV. ſedit menſes octo. Hic per ſex menſes fame afflictus moritur. Iohannes XV. ſedit menſes IV. Iohannes XVI. ſedit annos X. menſes VIII.

Rotfredus.

Folckmarus ſeu Fulmarus epiſcopus Paderb. moritur: et ſuccedit Rhetarius.

Priuilegiū Papale.

Gregorius quintus, natione Teutonicus, filius Ottonis ducis Carinthiæ, qui prius dictus fuit Bruno, sedit annos duos, menses quinque. Iohannes XVII. natione Græcus sedit menses x.

Papa Diabolo mancipium.

Syluester natione Gallus, prius vocatus Gerbertus, sedit annos tres, mensem vnum. Hic dederat se Diabolo, vt omnia ei ad votum succederent. Vnde primò factus est episcopus Rhemensis: deinde Archiepiscopus Rauennatensis, & postea factus est Papa, & tunc quæsiuit à Diabolo, quàm diu victurus esset in Papatu: qui respondit ei, quousque celebraret in Ierusalem vltra mare, gauisus est. Cumque postea celebraret ad S. crucem in Laterano, in ecclesia illa, quæ dicitur Ierusalem, Diaboli affuerunt, quod Papa intelligens, & mortem sibi imminere perpendens, licet sceleratissimus esset, de misericordia DEI non est diffisus. Vnde peccatum suum publicè prædicauit, & se membratim incidi præcepit, & truncum corporis sui super bigam poni, & ei animalia subjungi, & quo corpus animalia absque auriga ducerent, quòd ibi sepulturæ traderetur, quod sic factum est.

CAPVT LII.

Henricus 2. Imper. — *Willigisus Archiepiscopus Moguntinus.* — *Dusburgum.*

HENRICVS secundus regnauit annis XXII. Hic Henricus existens Dux Bauariæ, cum corpus Ottonis tertij per Bauariam Aquisgrani tumulandum duceretur, rogabat principes, corpus ipsum ducentes, vt se eligerent in Regem, quod & factum est, maximè ad hoc procurante Wilgiso Archiepiscopo Moguntino. Quibusdam tamen principibus regnum appetentibus displicuit, quorum vnus fuit Eckhardus Marchio Missinensis, qui sperans se regnum consequi posse, versus Duschborch, quo principes conuenturos æstimauit, se direxit. Vnde in Hildensheim à Bernvvardo episcopo quasi Rex honorificè susceptus est. Deinde cum venit Paderborne clausas ciuitatis portas inuenit: sed jussu episcopi Retharij intromissus est, & cum episcopo ipso cœnauit. Cumque intellexit, quòd episcopo Rhetario intentio sua de regno obtinendo displicuit, & quòd colloquium Principum in Duschborch non fieret, reuersus in Saxoniam in loco, qui dicitur Palichi, ab hostibus comprehensus noctu occisus est. Item

Hermannus Dux Alsatiæ. — *Henricus Cæsar coronatur.* — *Merseburgensis conuentus.*

Hermannus dux Alsatiæ Henrico duci Batariæ ne Rex fieret conabatur obsistere. Nam postquam Henricus à principibus regni electus est, & versus Moguntiam caussa coronationis properaret, Hermannus Dux prædictus, exercitu congregato, transitum Rheni sibi prohibere satagebat: sed non profecit: tandem tamen post multas discordias idem Dux HENRICO Regi conciliatus est. HENRICVS Moguntiam veniens à Wilgiso Archiepiscopo Moguntino, & à quibusdam suffraganeis suis regiam coronam accepit. Et deinde, transito Rheno, orientalem pertransiens Franciam venit in Merseborg. Vbi conuenientes ad eum Bremensis & Magdeburgensis Archiepiscopi, & Paderbornensis, Hildesemensis, Haluerstadensis, Misnensis & Verdensis episcopi, Marchiones & comites regni, qui omnes eum in regem devotè susceperunt.

Cæsaris iter Westfalicũ. — *Cunigunda Augusta.* — *Bauari à Westphalis cæsi.*

Deinde HENRICVS rex versus Westfaliam se dirigens venit ad monasterium Corbiense, vbi occurrit ei venerabilis Cunegunda vxor sua, vt putabatur, reuera autem castitatis æmulatione soror: nam ambo castitatem seruare Deo vouerãt: Et ergo rex quò minus liberorum procreationis desiderio flagrabat, tantò ardentius ecclesiæ filios studuit confouere. Transtulerunt igitur se simul Paderborne, vbi ipsa domina Kunigunda ab Archiepiscopo Moguntino Wilgiso regiam coronam, & Sophia soror regis abbatissa consecrationem in die beati Laurentij, cum gaudio magno susceperunt, anno Domini MII. quod eidem loco ad magnum profectum cessit & honorem: sed tamen gaudium dolore quodammodo permixtum est: Nam Bauari fruges vicinorum pro pastu equorum rapiebant violenter, & cum ab incolis prohiberentur coadunati ad inuicem incolas inuadunt: Sed WESTFALIS præualentibus, Bauari ad curtem regalem confugiunt, & ibi frater Cancellarij regis quadam lancea vulneratus occubuit, & tunc BAVARI omnes in vnum collecti incolas bello petunt, qui & ex aduerso eis occurrunt:

Sed

Bernhardus Dux paci ſtudet.

Sed Bernhardus Dux cum valida manu ſuorum ſe in medio eorum interpoſuit, & eos ab utraq; parte compeſcuit. Rex igitur ex hoc facto cõmotus quoſcunq; culpabiles inuenit, eos caſtigatione condignâ puniuit. Et ad placandum epiſcopum Retharium donauit ei Bökeneuord: alij tamen ſcribunt, quòd non hoc tempore, ſed anno ſequente, quando epiſcopus eum viſitauit in noua Corbeia, dedit ei Bökenuorde ad ſubueniendum eccleſiæ Paderbornenſi, propter incendium, quod paſſa fuit tempore præterito. Rex de Paderborne proficiſcens tranſtulit ſe Duſeborg, ubi à Colonienſi Archiepiſcopo & Leodienſi ac Cameracenſi epiſcopis honorificè ſuſceptus eſt. Et ab eiſdem vſque Aquiſgranum deducitur, & in ſede regia, more anteceſſorum ſuorum, in die natiuitatis Beatæ Virginis collocatur.

Bökenuorde.

Düsburg.

Cæſaris liberalitas erga Paderbornenſem munificentia.

Eodem anno Henricus rex dedit epiſcopo Paderbornenſi foreſtam, quæ incipit à Delcana in ſolitudine Sende, quod flumen vulgo Dalke dicitur, & tendens per Oſingen ſyluam & ſolitudinem Sende, finitur in via, quæ ducit ad Horhuſen. Retharius epiſcopus Paderbornenſis, poſtquam circa eccleſiæ reſtaurationem apud regem & principes regni magnam ſolicitudinem exhibuerat, jactis jam fundamentis ipſius eccleſiæ, non tamen in eo loco, in quo prior Eccleſia fuerat concremata, XXVIII. epiſcopatus ſui anno, obijt, & ſucceſſit ei Meinvvercus regi Henrico conſanguinitate junctus.

Retharius epiſcopus Paderborn. moritur.

MeinWercus epiſcopus Padeb.

Meinvvercus decimus epiſcopus eccleſiæ Padebornenſis, poſtquam à rege Henrico epiſcopatum per chirothecæ traditiònem in Goſlaria, quâ eo tempore rex morabatur, ſuſceperat, & ab Archiepiſcopo Moguntino Witigiſo, & ſuffraganeis ſuis, ibidem tunc præſentibus, dominica ſecunda quadrageſimæ munus conſecrationis accepit, & poſt hoc Padeborne veniens honorificè ſuſceptus, & quantò magis regi familiaris extitit, tantò magis eccleſiæ Paderfontanæ apud regem & principes regni profuit. Poſtquam igitur Paderborne venerat tertiâ die aduentus ſui muros, qui in principali eccleſia per prædeceſſorem ſuum negligenter erecti fuerant, ad ſolum deijci fecit: & ædificium ipſius eccleſiæ de nouo munificentia ſingulari incepit, & in ſeptem annis magnificè conſummauit, ita quòd celeritas tàm magnifici operis magnitudine ædificij miraculum in locis illis exhibet intuentibus ipſum vſq; in præſens. Vnde ſicut templum Salomonis ex operis magnificentia, & conſtructionis, in ſeptem annis conſummatæ, celeritate ipſum miraculum extitit: Sic & huius ædificij conſummationis celeritas, intuentes magnitudinis & fortitudinis ejus ſpeciem, non immeritò facit admirari; Sed ſicut celeris conſummationis templi Salomonis Dauid ſolertia & induſtria in plurimis ædificationi templi neceſſarijs conquiſitis cauſa fuerunt: Ita venerabilis Rhetarij epiſcopi prouida in oportunis ipſi ædificio prouiſio, tam ſubitam ipſius ædificij conſummationē præſtitit. Et ſicut ſapientia Salomonis templū ipſum, quod fecerat, cunctis templis in orbe terrarum poſitis prætulit: ſic Meinvverci ſagacitas ædificium Paderbornenſis eccleſiæ omnium eccleſiarum ædificijs Alemaniæ inferioris tunc temporis præfeciſſe monſtratur. Meinvvercus epiſcopus poſtquam ſingulis operibus præpoſitos præpoſuit, cum Henrico rege verſus Italiam ſe direxit. Nam quidam Hartvvigus à Longobardis in Italia ad Imperium fuerat ſublimatus, contra quem rex miſit exercitum, committens eum Ottoni duci Carinthiæ, qui erat de genere regali. Sed Hartvvigus regis exercitum cum magno tamen ſuorum diſpendio ſuperauit. Et deinde Papiam veniens in ſede regia collocatus eſt. Nocte verò ſequente, illi, qui erant de parte Hartvvigi, factâ ſeditione in ciuitate plebejos ad impugnandum palatium regis prouocarunt, quos tamen familiares Regis intra palatium exiſtentes viriliter abegerunt. Fit igitur tumultus maximus intra ciuitatem, & fideles regis ad ipſius defenſionem properantes, à ciuibus lapidibus & ſagittis arcentur: quare ædificia ciuitatis incendunt, & qui foris longè & propè fuerant hoc viſo ad ciuitatem properant, & muris fractis intrant, ac ciues vndique cædunt. Rex autem videns ciues ſuperatos mandauit ſuis, vt reſiduis parcerent, quibus etiam miſericordiam petentibus, miſericorditer, quod in eum commiſerunt, indulſit. Rex deinde verſus Apuliam

Studet ædificationi eccleſiæ.

Templum Salomonis.

Paderbornenſis templi magnificentia.

Hartuigus Pſeudorex.

Tumultus Papiæ.

Rex ſedat turbas.

Intrat Apuliam.

ſe dirigit, & eam à dominatione Græcorum liberat. Deinde verſus Romam ſe dirigens venit ad montem Caſſinum, ibi meritis Beati Benedicti, ibidem quondã Abbatis, *A calculo liberatur.* à calculo miraculoſè liberatus eſt. Apparuit enim ei in ſomno S. Benedictus, & aperto latere corporis calculum euulſum in manu Regis poſuit, quem rex euigilans in manu ſua veraciter inventum cunctis oſtendit. *Coronatur vna cum coniuge.* Et inde profectus Romam à Benedicto Papa cum vxore ſua Kunigunda in eccleſia S. Petri in Imperatorem Romanorum coronatus eſt, anno Domini MXIV. ſexto Kalendas Martij, qui tunc Dominicus exſtitit. Ibi Meinvvercus epiſcopus Paderbornenſis obtinuit priuilegium ſedis Apoſtolicæ ſuper omnibus bonis datis & dandis eccleſiæ ſuæ, & confirmationem priuilegiorum quorumcumque ſummorum Pontificum ac Imperatorum, eidem eccleſiæ ſuæ conceſſorum, & dedit *Reliquiæ Sanctorum.* ei Benedictus Papa reliquias ſanctorum, videlicet duo corpora cum dimidio ſeptem fratrum, filiorum S. Felicitatis, puta Philippi, Iuuenalis & Felicis, & reliquias S. Blaſij martyris. HENRICVS Imperator poſtquam coronatus eſt, regreſſus ab vrbe, & Alpibus tranſcenſis, venit in Germaniam, & dimiſſo exercitu diuerſa loca ſancta propoſuit viſitare. *Cluniacum.* Vnde veniens Cluniacum ob venerationem S. Benedicti multa dona regalia fratribus monaſterij illius contulit. MEINVVERCVS verò epiſcopus Paderfontanus ab Abbate petijt XII. fratres, *Monaſteriũ Paderbornenſe.* quibus in ciuitate Paderbornenſi monaſterium in honorem S. Benedicti conſtruere pollicetur, quibus ſibi conceſſis, ipſe cum eiſdem panis pondere, & potus menſura, cum regula, antiphonario & hymnario ſecum aſſumpſit, domum repedauit, & capellam in honorẽ S. Benedicti in occidentali parte ciuitatis primò fundauit, & poſteà monaſterium cum Eccleſia ibidem magnificè compleuit, & eidem capellæ in Nortborchn quandam domum cum decima primò in dotem aſſignauit, & poſtea fratribus ipſis multa prædia contulit. *Dedicatio maioris templi Paderbornenſis.* Primò verò, quàm conſecrauit hanc capellam, majorem Eccleſiam Paderbornenſem jam magnificè conſummatam dedicauit, anno Domini MCXV. XVII. Kalendas Octobris. Et inde eſt, quod in eadem eccleſia adhuc ſingulis annis ſeruatur ſub nomine dedicationis plenum officium de omnibus ſanctis, feriâ quintâ quatuor temporum menſis Septembris, quæ priuſquam inſtitueretur octaua vna ciuitatis Beatæ Mariæ craſtino exaltationis S. crucis, quæ eadem dies octaua ſemper occurrit, ſeruabatur, prout patet in multis libris ipſius eccleſiæ, & eadem dies eſt XVII. Kalend. Octobris, vt patet cuilibet conſideranti.

Ervvete pagus. Meinvvercus epiſcopus ſperans ſe ab Imperatore Ervvete, cum pertinentijs ſuis, obtenturum, ad dedicationem eccleſiæ memoratæ Imperatorem precibus inuitauit: Sed Imperator faciens expeditionem in Poloniam dedicationi intereſſe non potuit. Quare Meinvvercus, temporis oportunitate captata, in nocte Natiuitatis CHRISTI, interuentu dominæ Cunegundis Imperatricis, cum Imperator in Padeborne Natiuitatẽ domini celebraret, ERVVETE ab Imperatore eccleſiæ ſuæ donari obtinuit. *Walo Corbienſis Abbas contumax.* Hoc tempore Meinvvercus epiſcopus voluit monaſterium Corbienſe cauſsâ corruptionis viſitare: Sed Walo Abbas epiſcopo reſtitit. Quare ad inſtantiam epiſcopi Abbas ab Imperatore ab Abbatia depoſitus eſt. Et inde poſtea accidit, quòd quidam monachus eiuſdem monaſterij, Baſo nomine, epiſcopum volentem ibidem quadam vice celebrare prohibuit, & præparamenta altaris abjecit: quare epiſcopus ad tribunal CHRISTI monachum citauit. Vnde poſtea accidit, quòd eadem hora, qua Epiſcopus deceſſit, *Baſo monachus, alijs Biſo.* hic Baſo, ſub manibus radentis ſibi barbam ſubitanea morte defecit. Item legitur de eodem MEINVVERCO Epiſcopo, quòd dum quadam vice ſeptem viri in diœceſi Trajectenſi contra eum ſuper quibuſdam poſſeſſionibus teſtes producerentur, ſuper reliquias Sanctorum eis exhibitas, falſum jurare præſumerent, MEINVVERCVS eductis reliquijs Sanctorum PETRI & PAVLI atque BLASII, quas ſecum attulerat, ſuper illas eoſdem jurare popoſcit. Qui cum digitis extenſis ſuper eiſdem reliquijs temerè iurauerunt, quatuor eorum oculis amiſſis, *Perjurij pœna.* reliqui tres arefactionis digitorum plaga percuſſi ſunt. MEINVVERCVS populo habitanti in SVTBORGEN, qui eo tempore ſpectabat

ctabat ad ecclesiam forensem, propter viæ longitudinem indulsit ecclesiam suam in Paderborne ædificare in prædio, quod concessit in dotem capellæ S. Benedicti in Paderborne, à se constructæ, & quod Abbas haberet proprietatem, seu ius patronatus illius ecclesię, banno tamē ipsi episcopo reseruata. Et eodē loco à quodam Wolfgango ecclesia lapidea constructa est, quā Rotho successor Meinvverci, in honorem S. Galli dedicauit, & huius ecclesiæ muri vsq; ad tempora nostra in eodem loco persistunt. Ex prædictis patet, quòd villa Nortborchen ad differentiam huius Sutborchen modò desolati nomen sortitur. Item patet quòd ecclesia forensis, sita in ciuitate Paderbornensi, illo tempore ecclesia parochialis fuit, & verisimile est, quòd ipsa fuerit ab initio ordinationis parochiarum, factæ per Baduradum secundum episcopum Paderbornensem parochialis ecclesia, cū nondum erat securum propter gentiles incursus extra loca munita ecclesias ædificare. Item liquet ex prędictis, quòd Præpositus ecclesię Paderbornensis, sicut & cæteri prælati eius, habet iurisdictionem ab episcopo. Meinvvercus quandam capellam propè maiorem ecclesiam Paderbornensem, quondam per Geroldum consanguineum & signiferum Caroli Magni per Græcos operarios constructam in honore Beatæ Mariæ, desolatam reformauit, & eam in honore S. Bartholomæi consecrauit. Item Meinvvercus in Heruorde ecclesiam S. Mariæ ad crucem, audito miraculo per beatam virginem ibi facto, fundauit. Vnde monasterium canonicarum seu monialium secularium ibi per Lodevvicum Imperatorem Caroli Magni filium fundatum erat: Sed ab Vngaris partes Westphaliæ invadentibus postea destructum: Cumque temporibus Meinvverci moniales ipsę restaurationi ipsius monasterii operam darent, apparuit ibidem Beata virgo MARIA cuidam mendico, decima nona die mensis Iunii asserens, se in futurum esse defensatricem loci illius, si moniales ipsæ, pristina vita mutata, spirituali exercitio insisterent: & in signum credulitatis ipsa vellet in eodem loco in specie columbæ, super crucem, quam idem mendicus de baculo suo facturus esset, & ibidem collocaret, temporibus futuris apparere. Hic mendicus dum hanc visionem publicauit, adductus est ad episcopum Meinvvercum, qui examinauit eum, & ferro candente probatus verax iudicatus est, & in eodem loco anno reuoluto columba visa est: & deinde anniuersarius dies huius miraculi, ad visionem, dictus est in diœcesi Paderbornensi, & in locis circumuicinis. Meinvvercus murum in circuitu vrbis intra ciuitatem Paderbornensem construxit, & domum episcopalem à fundamento erexit. Panem album in quotidiana distributione canonicis consuetum dandum de banno ecclesiarum, hoc est, de iurisdictione primus ibidem ordinauit, cuius ministrationem postea Rotho episcopus Præpositurae adiecit.

Wolfgāgus fundator ecclesiæ cuiusdam. *Nortborchē & Sutborchen villa.* *Geroldus consanguineus & signifer Caroli M.* *Monasteriū Heruordiense instauratum.* *Festum Visionis.* *Panis albus.*

Meinvvercus dies natales sanctorum Bonifacii & semptem fratrum celebrari per diœcesin suam instituit. Ipse obtinuit ab Imperatore comitatū Wartberg, post mortem Dediconis comitis, quem Meinvvercus, dum idem comes adhuc vixerat, sibi vendi sæpè postulauit: Sed ille magis volens filium, quem de pellice habuit, sibi succedere, vendere noluit comitatum: tamen multa prædia ecclesiæ Paderbornensi donauit: Sed post mortem eius episcopus ab imperatore Henrico comitatum obtinuit, quoniam idem comes sine liberis decessit. Quidam tamen propinquus Dediconis, nomine BERNHARDVS, super comitatu postea episcopum inquietauit, quem episcopus magnis auri & argenti ponderibus ac triginta placauit equabus. Post mortem tamen HENRICI Imperatoris CONRADVS Imperator comitatum ipsum ecclesiæ Paderbornensi abstulit, & Ariboni Archiepiscopo Moguntino eum contulit. Sed post mortem ipsi⁹ Archiepiscopi Meinvvercus comitatū recuperauit, & obtinuit. Henricus verò Imperator vir magnæ deuotionis, anno quarto regni sui, in Tremonia habuit conciliū cum episcopis & principibus regni & fuerunt ibi pręsentes Coloniensis, Bremensis, & Madeburgensis archiepiscopi: Et Monasteriensis, Osnaburgensis, Paderbornensis, Metensis, Wormatiensis, Clodiensis, Traiectensis, Ferdensis, Hildesemensis, & Merseburgensis episcopi. In quo concilio ordinatum fuit in-

Festum S. Bonifacij & VII. fratrum. *Comitatus Wartbergensis.* *Bernhardus propinquus Dediconis comitis Wartbergensis.* *Tremoniense concilium.*

Decretum Synodi superstitiosum.

ter cætera, quod post obitum cuiuslibet principis seu episcopi ibidem existentis, quilibet episcopus superstes, per XXX. dies qualibet die, nisi infirmitate impediretur, missam pro defuncto diceret, & trecentos pauperes pasceret, ac totidem denarios pauperibus erogaret, totidemque lumina accenderet. Rex autem & regina mille quingentos pauperes pascerent, & totidem denarios pauperibus erogarent, & duces similiter facerent, quilibet secundum facultatē suam. Hoc tempore Baldevvinus comes Flandriæ cōtra regem se erexit, rex tamen subegit eum.

Balduinus Flander rebellat Caesari.

Post rex commune concilium statuit in Franckefordt celebrari, ad quod cùm ferè omnes episcopi cisalpini conuenissent, rex petiit, quod ipse posset in Bauenberg sedem episcopalem instaurare. Sed quia Bauenberg erat in diœcesi Wirtzburgensi, episcopus Wirtziburgensis nolens adhoc præbere consensum à concilio se absentauit. Vnde indignationem regis incurrit. Tandem omnibus cæteris consentientibus episcopus Wirtziburgensis, sub hac conditione consensum suum, quamuis inuitus, adhibuit, videlicet, quòd ipse fieret Archiepiscopus, & Episcopus Bauenbergensis illi subiiceretur, quod licet Rex se sic ordinaturum simularet: postea tamen factum non est.

Bambergensis episcopatus fundatio.

Rex igitur fundata ecclesia in Bauenberg, magnificè dotauit eam, & sedem episcopalem per summum pontificem ibidem fecit institui, & Iohannes Patriarcha Aquilegiensis cum XXX. Episcopis ecclesiam ipsam dedicauit, Anno Domini MXII. pridie nonas Maij, die videlicet natalis regis, anno regni sui X. Istis temporibus quidam miles dum bona sancti

Vindicta sacrilegii.

Clementis per vim rapuisset, à muribus corrosus est usque ad mortem: non obstante, quod fuste primò, deinde gladio se defendit, & postremo intra arcā clausus fune in aëre suspenditur, & dum arca aperitur, mortuus repertus est. Postquā

Saraceni in Italiam irruunt.

Henricus Imperator ab Italia recessit, Saraceni veniunt nauigiis in Lombardiam, & ciuitatem Lunensem capiunt, & partes circumquaq; occupant, vxoribus incolarum abutendo. Quare Papa Benedictus cum multis Principibus venit contra eos. Et Rex Saracenorum cum paucis fugiens reginam cum exercitu reliquit ibidem, & quamuis Saraceni Christianos in multo excederent, tamen commisso

Saraceni à Christianis cæsi.

prælio Christiani victoriam obtinuerunt, & regina capite plectitur, & Papa ornamentum capitis eius sibi vendicabat, ac partem illius, quæ mille libris computabatur, Imperatori misit.

Sueno R. Danorum.

Hoc tempore Svvennus rex Danorum Anglicis infestus, regem Anglorum Athelradum expulit de regno, & Anglicos coëgit sibi dare tributum: Sed paulò post rege Danorum mortuo, rex Angliæ ad regnum suum reuersus mortuus est, anno Domini MXVI. Deinde duo filii regis Dacorum, siue Danorum, congregatis CCCXL. nauibus, reginam Anglorum cum filiis suis in ciuitate Lundina obsident, mensibus sex, & cogunt eam soluere sibi auri & argenti pondera multa, & cum hoc filios eius postulabant sibi tradi occidendos, sed filii euaserunt periculum, eis postea fortiter resistentes. Anno Domini MXVIII. Imperii Henrici anno quarto, XVII. Calendas Aprilis, magna Synodus fit in

Synodus Neuiomagensis.

Numegen, vbi Henricus Imperator fuit præsens, & in eadem perspectis sacramētariis antiquis statutum fuit, vt corpus Dominicum ad sinistram, & calix ad dexteram poneretur in missa. Et ratio librorum antiquorum, qui apud nos sunt, hæc est: quoniam pars crucis erecta, cuius signum tunc fit super panem, corpus Christi sustentauit: & quia pars crucis transuersa brachia Christi distendit, meritò calix quasi sanguinem de manibus Christi suscepturus sub brachiis poni designatur, cum pars crucis transuersa sub calicem signatur. Cum igitur in concilio prouinciali & tam solenni statutum sit, non licet singularibus prælatis, maximè inferioribus episcopis illud immutare.

Conradus abbas Paderbornensis. ἀντιγνώμων.

Conradus autem abbas monasterii S S. Petri & Pauli Paderbornensis hoc statutum suis monachis non seruandum volens, quod ipsi corpus ante calicem ponant, qui præfuit eidem monasterio anno domini MCCCLXII. vsq; ad annum domini MCCCCV. qui etiam ex capite suo alia mysteria generalia ecclesiæ quædam immutauit: videl. quod cereum paschalem, qui Christum designat, inter septem cādelabrorum lumina, medio eorundem luminum sublato, statuit in choro sui monasterii collocari, vnde duplex ecclesiæ mysterium eum constat confudisse. Anno Domini MXIX. Imperator mouit exercitum

Imperator monet in Bernh. Ducem Saxoniæ. *Zelotypia.* *Rex Hungariæ ad Christianismum adductus.* *Episcopatus Mersburgẽsis reformatur.* *Imperatoris mors & visiones.* *Fabula monastica.*

citum contra Bernhardum ducem Saxoniæ, & in castro Scalkesberg eum obsedit, sed principibus interloquentibus pacificati sunt. Iste Henricus Imperator habuit vxorem suam, dominam Kunigundam, de adulterio quadã vice suspectam: Sed ipsa purgans se de hoc publicè sex vomeres ignitos nudis pedibus illæsa pertransiit. Quare Imperator ad pedes eius procidens veniam ab ea postulauit. Hic etiam sororem suam Giselam regi Hungariæ in matrimonium iunxit, & idem Rex inde baptizatur, & Stephanus nominatur. Qui demum cognatum suum regem Poloniæ cepit, & eum fidem CHRISTI coëgit suscipere. Et idem Rex Stephanus post mortem miraculis claruit. Henricus Imperator Episcopatum Mersburgensem, quasi omnino destructum, cum ipsa Vrbe reformauit. Et demum anno rẽgni sui XXII. & Imperii XII. obiit, & in ciuitate Bauenbergensi sepelitur, vbi postea miraculis claruit, unde & canonizatus est, & occurrit festum natalis eius XIII. die mensis Iulii. De isto Henrico legitur, quòd dum in extremis ageret, quidam solitarius, vir magnæ virtutis, audiuit turbam magnam, quasi castrorum tumultum, propè cellulam suam pertransire, & aperta quadam fenestra quæsiuit qui essent: & vnus ex eis respondit: Legio dæmonum sumus, qui ad tollendam animam Imperatoris festinamus: & ille dæmonem adiurauit, vt ad se rediret, quid de anima Imperatoris fieret, sibi relaturus. Vnde factum est quod Imperatore mortuo Dæmon rediit, & dixit: Ecce dum bona opera Imperatoris, & peccata sua ponderanda ponebantur in statera, venit ille adustus Laurentius, & posuit calicem aureum, duas auriculas habentem, in lance bonorum operum, & præponderauit omnibus peccatis illius, & sic anima illius defraudati sumus: quod dum vidi ego commotus abstuli de calice illo auriculam vnam. Et compertum est Imperatorem illo die decessisse, & auriculam calici deesse, qui inter cætera ornamenta, quæ idem Imperator vna cum ipso calice Ecclesiæ Mersburgensi contulit, in qua idem calix vsque ad præsens ostenditur, sanus reconditus erat.

CAPVT LIII.

Conradus II. Imp. *Obliquare bellorum reprehensio.* *Noribergæ cedit Imperio.*

CONRADVS secundus in regno, sed primus hoc nomine in Imperio, regnauit annos quindecim. Hic Conradus fuit frater Henrici Ducis Sueuiæ, quem ipse, sibi resistere satagentem, extra fines Imperii expulit. Et cum idem Henricus, ad regem Hungariæ fugisset, idem Rex, in die parasceues, fecit ipsi Duci carnes apponi ad mensam, asserens ita benè & licitè tali die posse comedere carnes, sicut contra fratrem suum & dominum guerras concitare. Vnde Dux commotus reuersus est ad Regem fratrem suum, & veniam consecutus Nurenberch spontè reliquit Imperio. Conradus Rex ad importunam instantiam Brunonis Episcopi Augustani fratris quondam Henrici Imperatoris voluit destruere episcopatum Bauenbergensem. Vnde Henricus defunctus apparuit Episcopo fratri suo barba pro media parte rasa increpans eum, quòd sibi talem deformitatem moliretur inferre, & sanctos Dei spoliare intenderet bonis, quæ Ecclesiæ per eum fuerant piè donata, tunc episcopus territus ab incœpto desistebat.

Comitia Mindensia. *Imperator coronatur.* *Successorem constituit.*

Conradus Rex solemnem curiam habuit in Minda, & procurauit ibi filium suum eligi in Regem, & deinde profectus in Italiam archiepiscopum Mediolanensem & Episcopum Cremonensem cepit: quia contra Imperium machinati fuerant, & relegauit eos in exilium. Et deinde Romam veniens anno regni sui tertio vna cum Vxore sua Gisla in die Paschę à Benedicto Papa coronatus est. Et sequenti anno filium suum Aquisgrani per Pilegrimum archiepiscopum Coloniensem in regem fecit coronari.

Pathberg castrum datur episcopo Paderbornensi.

Anno regni sui septimo fecit expeditionem cum difficultate in Vngariam, & anno sequente Henricus rex, filius Imperatoris, & Stephanus rex Vngariæ pacem inter se iuramento firmabant. Et eodem anno Conradus Imperator reuersus de Vngaria in Merseburg concessit Meinwerco Episcopo Paderbornẽsi, qui secũ, quocunq; diuerteret, proficisci solebat, castrũ Patberch cũ X. mansis circum

montem ipſius caſtri iacentibus, pro Eccleſia, anno Domini M XXX. Anno Domini M XXXI. Meinwercus Epiſcopus Eccleſiam monaſterii SS. Petri & Pauli in Paderborne, quam tunc conſummauerat, dedicauit, ſecunda die menſis Nouembris & multa prædia de paterna hęreditate, tam in diœceſi Traiectenſi, quàm Comitatu Teſterbant, & de comitatu Redichen, in diuiſione facta cum quadam ſorore ſua, fundatrice monaſterii monialium in Elten contingebat, quam in diœceſi Paderbornenſi ac locis aliis exiſtentia ipſi monaſterio liberaliter conferebat. Et fuerunt præſentes Epiſcopus Magdeburgenſis, S. Godehardus Hildeſemenſis epiſcopus, ac Mindenſis & Monaſterienſis epiſcopi. Anno dehinc ſecũdo, quinto nonas Martii, piiſſima Imperatrix Konigunda obiit, quæ Eccleſiam Paderbornenſem apud Henricum Imperatorem maritum ſuum ſedulis precibus & exhortationibus multum promouit, & ipſa ſicut Henricus clarens póſt miraculis canoniſata eſt. Anno regni ſui octauo, Conradus Imperator Ducem Bohemiæ ſibi rebellem ſuperauit, & in exilium eum relegauit: ſed interuentu principum anno ſecundo reuocatus in gratiam Imperatoris receptus eſt: Et poſt hoc idem dux Imperatori iterum rebellis effectus proprium fratrem excęcauit, & proprium filium ſuum de terra fugauit. Quare iterum captus, & tunc cibo & potu priuatus extabuit. Etiam Conradus Miſaconem Ducem Poloniæ partes orientales Saxoniæ inuadentem, ſubegit, anno regni ſui ſeptimo. Anno vndecimo Conradi, filio ſuo Henrico filia regis Danorum & Anglorum, qui tunc dicebatur, iuramentis deſponſatur, & eodem anno ipſe Rex Danorum moritur, & fides Chriſtiana apud Danos periclitari cœpit. Anno Domini MXXXVI. Meinwercus epiſcopus Paderbornenſis Eccleſiam quandam in honorem SS. Petri & Andreæ, extra muros ciuitatis Paderbornenſis, verſus orientem XII. Canonicis ibidem inſtitutis, dedicauit IIX. Kalen. Iunii tunc feria tertia rogationum, præſentibus Moguntino & Colonienſi archiepiſcopis, & epiſcopo Wirtziburgenſi, & ad hoc per eum inuitatis. Et poſt in vigilia pentecoſtes ipſe poſtquam Paderſontanam rexit Eccleſiam annis XXVII. defunctus eſt, & ſucceſſit ei Rotho abbas Hersfeldenſis. Tunc S. Godehardus epiſcopus Hildenſemenſis intelligẽs in ſpiritu, vnum de epiſcopis prouinciæ obiiſſe, hora prandii cum ſuis prandere noluit, & dixit nuncium ſe priuſquam pranderet auditurum, & Miſſam ante prandium ſe velle celebrare. Et ecce ſtatim nuncius adeſt, qui Epiſcopum Paderbornenſem obiiſſe nunciauit. Sanctus igitur Godehardus miſſam pro ſalute ȧnimæ Meinwerci deuote celebrauit. Et deinde dum reuerſus eſſet ad prandium ambabus manibus accepta ſimila appoſita: O beate, inquit, Meinwerce, quomodo te lata tua ſimila à communi morte nõ liberauit? Et ego, inquit, quam diu ſuperſtes fuero, de albo pane non guſtabo, quod ipſe per duos annos minus quatuor ſeptimanis & tribus diebus, quibus ſupetuixit ſtrictè ſeruauit. Conradus Imperator regni ſui anno XIV. Parmæ magnam ſtragem fecit propter ſeditionem ortam ibidem. Et eodem anno Papa Syluester archiepiſcopum Mediolanenſem adhuc primoribus regni reputantem excommunicauit & priuauit, & quendam nomine Ambroſium in locum eius ordinauit. Et eodem anno S. Godehardus Epiſcopus Hildenſemenſis obiit. Conradus Imperator reuerſus in Almaniã podagra cœpit laborare, & anno XV. regni ſui apud Traiectum defunctus eſt, & deductum inde cadauer eius Spiræ tumulatur. Iſte Conradus ſtatuit pacem in terra, ita quod quicunq; principum illam violaret, ille capite plecteretur. Item legi de eo, quod ipſe ſedem Epiſcopalem in Spira primus inſtituerit: Sed neſcio quomodo illud poſſit ſubſiſtere: quia Epiſcopus Spirenſis ante tempus regni eius fuiſſe inuenitur: quoniam anno Domini M III. Brocardus Epiſcopus Wormatienſis Wilthario epiſcopo Spirenſi direxit epiſtolam, vt patet in Canone: In nomine patris. Diſt. 73.

[Margin: Meinwerci origo ex Comitibus de Teſterbant & Redichẽ. — Cunigundis Auguſta obitus. — Imperatoris expeditio in Bohemiam. — Miſaco Poloniæ. — Fides Chriſtiana apud Danos periclitatur. — Eccleſia collegiata Paderbornæ fundata. — Meinwercus epiſcop. moritur: ſuccedit ei Rotho. — Votũ minus neceſſariũ. — Parma ob ſeditionem punita. — Godehard. Hildeſienſis epiſcopus moritur. — Pax publica ſancita.]

CAPVT LIV.

[Margin: Henricus III. Imp. — Cadauer mõſtroſum.]

HENRICVS tertius filius Conradi regnauit annis XVII. Huius temporibus Normanni intrauerunt Romam, & cum Romanis bellum habuerũt in pratis S. Petri. Iſtis temporibus Romæ inuentum eſt corpus cuiuſdam Gigantis adhuc

huc incorruptum cuius vulneris hiatus, vbi percussus fuerat, quatuor pedum & semis erat: corpus eius erectum altitudinem muri vincebat, & lucerna ardens ad caput eius inuenta est, nec flatu, nec liquore potuit extingui. Tandem post plurimorum experimenta diuersa foramine cum stylo subter facto, cum aër introducitur, extincta est. Et isti versus apud eum scripti inuenti sunt:

Filius Euandri Pallas, quem lancea Turni
Militis occidit, morte sua iacet hic.

Hunc Turnum interfecit Æneas, vt supra dictum est. Vnde videtur, quod Æneas etiam fuerit spectabilis magnitudinis: cui tamen multi, qui in bello Troiano fuerunt, fortitudine prælati sunt. Vnde coniici posse videtur, cuiusmodi & quales fuerunt homines illi, de quorum fortitudine supra, vbi de eodem bello dictum est, memoratū existit. Vnde de hominū decrescentia secundū ætates mundi Aug. xv. de ciuit. Dei, c. ix. sic dicit: Plinius secund⁹ doctiss. homo, quanto magis magisq; pterit seculi excursus, minora corpora naturā ferre testatur, q etiā Homerū memorat sępè conquestum. Henricus rex anno 1. post mortē patris sui intrauit Bohemiā cū exercitu magno, vbi multi suorū ceciderūt: quāuis ipse victor rediit, & anno sequenti iterū intrans Bohemiam multò maiora peregit. Eodē anno Vngari partes Carinthiorū & Bauorū vastauerunt: quare rex Henric⁹ fines Vngariæ intrauit rege fugato terrā Vngarorum vsq; ad flumē Raba peragrauit, & parte illa regionis comprouincialib. eiusdē sub iuramentis sibi præstitis cōmendata victor remeauit. Eo tempore erat quidā Carpentarius cuius filius paruul⁹ ludens cū sarmentis ex eisdē literas legibiles nesciens ordinauit. Et hoc quidā Presbyter adstans aduertit, legitq; hęc verba ex eis: Dominabor à mari vsq; ad mare. Vnde presbyter concepit in animo suo: fortè hic puer erit Papa, & suasit patri suo vt faceret eū discere literas: & sic pater fecit. Hic puer postquā literas didicit, venit ad curiam Imperatoris, & inter scriptores receptus est. Henricus autem filius Imperatoris iocosis contumeliis eum sæpè afficit, quod tamen Imperatrici displicuit. Tandem visum est Imperatori in somnis quod filius suus Henricus secū sederet ad mensam, & iste iuuenis scriptor, qui Hildebrandus dictus fuit, staret ante mensam & haberet duo cornua ascendentia vsq; ad cœlum, quibus filium suum in lutum deiiceret. Vnde turbatus Imperator fecit eum incarcerari: Sed Imperatrix de hoc Imperatorem occultè redarguit, quare dimisit eum & ipse monachus effectus est in monasterio Cluniacensi, & tandem Prior factus cum Abbate Cluniacensi, Romam veniens factus est Papa, & Gregorius nominatus. Henricus anno regni sui VIII. in die natiuitatis domini à Papa Clemente Romæ coronatus est, qui quidē Clemens prius dictus erat Svvigerus, & fuit Bauenbergensis episcopus, & ad Papatum per vim eodem tempore ab Imperatore promotus, sed ipse eodem anno XII. Idus Octobris moritur. Et Romani mittunt legatos ad Imperatorem, ut ordinet de summo Pōtifice: qui misit eis Popponem Brixinensem episcopum, qui non superuiuens annum mortuus est. Et misit Imperator Brunonem Episcopum Tullensem, qui in summum Pontificem susceptus est. Anno XII. Henrici Rotho episcopus Paderbornensis moritur & successit ei Imadus, qui rexit ecclesiam annis XXV. Anno XV. Henrici filius eius Henricus adhuc puer Aquisgrani à Hermanno Archiepiscopo Coloniensi coronatus est in regem. Eodem anno, mortuo summo Pontifice, Gebehardus Eistatensis episcopus ab Imperatore Romam dirigitur, & susceptus in Papam Victor appellatus est. Anno regni sui XVII. Papa venit ad Imperatorem Goslariam, & ab Imperatore benignè accipitur, & Imperator post vnius mensis spatium deinde defunctus est, & succedit ei filius eius Henricus, consentientibus principibus regni, & vxor sua Agnes à Duce Bauariæ ducitur in vxorem.

Plin. lib. 7.
Imperatoris expeditio in Bohemiam.
Raba flumen.
Præsagium de futuro honoris fastigio.
Imp. Romæ coronatur.
Suidigerus Bambergēsis episcopus.
Poppo Brixinensis.
Bruno Tullensis.
Imadus episcopus Paderb.
Gebhardus Eistatensis episcopus fit Papa.
Imp. Henricus 3. moritur.

CAPVT LV.

HENRICVS quartus, filius HENRICI regnauit annis XLIX. Anno regni eius secundo, videl. anno domini MLVIII. ciuitas Paderbornensis incendio

Henricus 4. Imp.

Excommunicatur.

vaſtatur. Anno regni ſui ſeptimo ipſe à Papa Gregorio, qui antea dictus fuit Hildebrandus pro Simonia excommunicatur. Eo tempore Altmannus canonicus eccleſiæ Paderbornenſis fit epiſcopus Patauienſis.

Wilhelmus Baſtardus Gallus occupat Angliam.

Iſtis temporibus Wilhelmus Baſthard comes Galliæ Angliam, rege cæſo multoq; ſanguine gentis illius fuſo, ſibi ſubiugauit. Anno domini M L X V I I I. regni Henrici X I I. dedicata ſeu reconciliata eſt eccleſia Paderbornenſis anno vndecimo poſt ciuitatis incendium, & hæc dedicatio ſeruatur adhuc, videlicet X X I I. die menſis Iunii.

Imperator offendit Saxones & Thuringos.

Henricus rex iniuſtè exegit tributum à Saxonibus & Thuringis, quare ipſi contra eum conſpirauerunt, & plura caſtra ipſius in Saxonia ſubuerterunt.

Nagelſtede.

Vnde bella & guerræ inter ipſum regem, & principes regni ortæ ſunt, ſed tandem in Nagelſtede conuenientes, pacem fecerunt, & rex pacem infringens Saxones inuaſit, & factum eſt prælium magnum, & rex triumphauit: quare Saxones congregati regem bello petunt,

Saxonum victoria iterata.

& commiſſo prælio regem vincunt, & iterum facto prælio vincunt ſecundo, ſimiliter tertio & quarto bello regem ſuperant. Inter hæc Alexander Papa de cõſilio principum regem citauit, quia vendidit epiſcopatus pecunia per Alemanniam, ſed rex non comparuit. Poſt hoc rex contra Saxoniam cum exercitu ſe dirigit, & factum eſt bellum magnum inter eum & Saxones, prope flumen Vnſtroth & rex triumphauit. Hoc tempore facta eſt inſtitutio monaſterii Haſungen.

Concilium Wormatienſe.

Anno domini M L X X V I. concilium magnum eſt in Wormatia factum, in feſto Pentecoſtes: vbi rege ſuggerente Principes conſpirauerunt contra Papam, & epiſcopi vniuerſi, præter Saxonicos, Hildebrandum, alias Gregorium, Papam abdicarunt, mittentes ad eam epiſtolam, ita poſt multas culpationes in ipſum iniectas concluſam: Quia ergo & introitus tuus tantis periuriis eſt initiatus, vt eccleſia Dei graui tempeſtate per abuſionem nouitatum tuarum periclitetur, & vitam conuerſationemq; tuam, tam multiplici infamia dehoneſtaſti, obedientiam, quam tibi nullam promiſimus, nec de cætero vllam ſeruaturos eſſe renunciamus.

Poppo epiſcopus Paderbornenſis.

Eodem anno Imadus epiſcopus Paderbornenſis obiit, & ſucceſſit ei Poppo Bauenbergenſis præpoſitus, qui rexit eccleſiam annis V I I. Henricus rex cogentibus eum principibus regni, & maximè Saxonibus, à fidelitate eius diſcedendi occaſionem quærentibus, Romam pro abſolutione obtinenda à Papa proficiſcitur, & depoſitis regalibus in ſignum humiliationis Papam viſitat, qui poſt abſolu-

Henrici Imperator. pœnitentia.

tionis beneficium ei coronam Imperii impoſuit, & verſus Alemaniam repedauit. Sed interim principes regni Rudolphum quendam Sueuum in regem elegerunt:

Rudolphus Sueuus pſeudorex.

Contra quem Henricus procedens plurima cum eo bella confecit, & tandem eundem in bello occidit. M L X X I I X. Henrici X X I I. Poppo epiſcopus Paderbornenſis, & Altmannus epiſcopus Patauienſis dedicauerunt eccleſiam monaſterii S S. Petri & Pauli in Paderborn, poſt ciuitatis incendium anno X X I. Henricus Imperator habens Papam ſuſpectum de electione Rodolphi, fecit congre-

Concilium Brixienſe.

gari poſt interitum Rodolphi apud Brixinam concilium X X X. epiſcoporum, qui omnes Hildebrandum alias Gregorium ſeptimum, iudicabant tanquam hæreti-

Roma obſidetur.

cum depellendum. Et deinde Imperator procedens in Italiam Romam obſidet, & tandem datis ſibi X X. obſidibus à Romanis vrbem imperator ingreditur, & Papa ab vrbe fugiens, Salernũ peruenit, & ibidem tandem defunctus eſt.

Hermannus Lucemburg alter Pſeudorex.

Inter hæc principes regni Sueui & Saxones elegerunt Hermannum de Lucilinborch in regẽ, qui in Goslaria ab Archiepiſcopo Moguntino ordinatus eſt, anno domini M L X X X I I. & ſequente anno magnus puerorum & ſenum interitus morbo diſenterico factus eſt. Et eodem anno monaſterium S S. Petri & Pauli in Pader-

Sigebertus abbas Paderbornenſis.

borne ſub cura Sigeberti Abbatis de Hildesheim committitur. Henricus poſtquam Gregorium fugauit ab vrbe, aliũ nomine Clementem ſubſtituit: Sed Romani poſt mortem Gregorii alios ſummos Pontifices diuerſos ſubſtituerunt: Pri-

Antipapa.

mo Sergium Abbatem montis Caſſini: deinde victorem: Poſt hunc Vrbanum & deinde Paſchalem. Iſte Vrbanus & Paſchalis Henricum Imperatorem excommunicauerunt. Sed iſte Clemens, quem Henricus Imperator ſubſtituit, fuerat

Schiſma vicennale.

epiſcopus Rauennatenſis, & Wichbrachtus nominatus, & ab eo Henricus coronam Imperii denuo ſumſit in die Paſchæ, & durauit ſchiſma per annos X X. Anno domi-

no Domini M L X X X I V. Poppo episcopus Paderbornensis obiit & Hermannus electus in regem, Henricum comitis filium de Aslo, in locum eius, ecclesia consentiente, substituit: Sed Henricus Imperator hanc electionem vilipendens, Henricum filium Comitis de Werle, in episcopum Paderbornensem instituit. Ex his magnum detrimentum sustinuit ecclesia dum vterque nititur episcopatum obtinere: Sed tandem Henricus filius comitis de Werle ecclesiam obtinuit, & rexit eam annis X L I V. Vnde postea idem Henricus episcopus ab archiepiscopo Moguntino Apostolicæ sedis legato ab officio aliquot annis suspensus fuit. *Dissidium de episcopatu Paderb.*

Henricus quidem Imperator pluribus episcopis Saxoniæ fugatis, alios substituit minus iuste. Fugauit enim Magdeburgēsem Archiepiscopū, Halberstadensem & Mindensem episcopos. Post hęc Saxones & Sueui obsederunt Wirtzburg: cōtra quos veniens Henricus Imp. cū exercitu victus est, & eo fugato Saxones & Sueui ceperunt ciuitatē: Anno Dn. 1087. Conradus filius Henrici Imp. à Segvvino Coloniensi Archiepiscopo Aquisgrani in regē consecratur: & istius licentia dux Bohemiæ suæ gentis rex factus est vnctione Eilberti archiepiscopi Treuirensis. Eodē anno reliquiæ S. Nicolai venerunt ad ciuitatē Barensem. Eodē anno Wilhelmus, qui Basthard, inuasor regni Anglię obiit, & Salomon rex Vngariæ, & tunc rex Danorū à suis occisi sunt. Et sequēti anno Hermānus rex in Saxonia in oppugnatione cuiusdam castri occubuit. *Episcopi Saxonici ab Imp. afflicti.* *Conradus F. Imp. Henrici in regem vngitur.* *Regū quorundam obitus.*

Anno Domini MXCVI. mirabilis multitudo contulit se manu armata ad terram sanctam. Vnde Imperator Constantinopolis habuit guerram cum Armenis, & Armeni receperunt sibi in auxilium regem Persarum, & regem Turcarum, qui Ierusalem ciuitatem cepit, quam rex Babylonis sibi acquisiuerat, & Christianos ibi habitantes sibi tributarios fecerat. Alexius igitur Imperator Constantinopolitanus Turcis resistere non valens, scripsit Vrbano Papæ, vt sibi præberet auxilium, & deinde Papa fecit prædicari crucem in Hispania, & in aliis partibus, & ex hoc surrexit istud passagiū, sed propter schisma Teutonici principes non sunt profecti cum aliis, & inceptor huius fuit quidā Monachus nomine Petrus, qui cum ferè duodecim millibus pertransiens Vngariam cum vexillis & signo crucis in capitibus signatis, & cum armis quibus poterant, & dixerunt se Christum velle vindicare in Iudæis & gentibus, & terram sanctam possidere, & appellabant se Ierosolymitas, & quocunq; declinabant Iudæos per vim trucidabant. Nam apud Moguntiam dominica ante festum Pentecostes circiter nongentos Iudæos trucidauerunt, quos episcopus cum suis de manibus Ierosolymitarum eripere non potuit: & sic Wormatiæ, Coloniæ & in cæteris ciuitatibus Iudæos occiderunt. *Bellum sacrum. Eius origo.* *Petrus monachus belli sacri inceptor.* *Iudæi trucidantur.*

Et statim anno sequenti, multi principes & episcopi Alemaniæ, & Galliæ, cum electorum virorum militia versus terram sanctam se transtulerunt. De peregrinis autem supra dictis vulgaribus multi cum per Vngariam indisciplinati transirent ab Vngaris prostrati sunt. Nomina verò Principum, qui profecti sunt, fuerunt: episcopus Podiensis, & frāter regis Philippi de Gallia, Regimundus comes S. Ægidij, Eckbertus comes Normanniæ, Robertus comes Flandriæ, & comes Bolonię, & Baldevvinus comes de Ganda, & Baldevvinus comes de Monte, & Gotfridus dux Lotharingiæ, & Baldevvinus fāter eius, episcopus Strasburgensis, & Hardmannus de Sueuia, Archiepiscopus Pisanus de Thuscia, & Bohamundus Princeps siue dux de Apulia, & frater regis Danorū, & multi alii principes & nobiles cum eis profecti sunt: cumq; ad partes vltramarinas venerunt, obsederūt Antiochiam mensib. IX. & ceperunt eā, & ibidem cuidā rustico per S. Andreā reuelata fuit lancea domini. Qua inuenta in loco designato, Christiani intra ipsam ciuitatem obsessi, videlicet Boëmundus dux cum suis, hoc signo præcedente, audacter eruperunt portis, & paganorum multis millibus prostratis, in vrbē redierunt, & Boëmundus pręficitur dux ciuitati. *Argonautæ.* *Antiochia obsessa.*

Deinde Christiani transeuntes per Acon, quę Ptolemaïda dicebatur, venerunt Cæsareā, & cum essent ibi; accipiter quidam columbam super exercitum volantē grauiter plagatam deiecit ad terram, circa quam talis sententiæ repertę sunt literę. Rex Accaron duci Cęsareæ salutem: Generatio canina, gens contentiosa venit contra nos: contra quas, per te, & alios legem defendes: idem annuncia aliis ciuitatibus. Et deinde anno *Ptolemaïs.*

Hierosolyma à Christianis capta. sequenti, videlicet natiuitatis Domini M X C I X. Christiani ceperunt Hierusalem multis millibus gentilium prostratis ibidem. Et Dux Gotfridus præfectus est ciuitati. Rex autem Babylonis venit Hierusalem contra Christianos præliaturus, & Christiani procedentes contrà eum plus quam centum millia paganorum occiderunt, & thesauros ipsius regis obtinuerunt. Eodem anno Henricus filius Henrici Imperatoris, fratre suo Conrado rege existente in Italia, & consentiēte Aquisgrani in regem est sublimatus. *Gotfridus Bulionius Rex Hierosolymit. moritur.* Anno sequente Dux Gotfridus de Bolion post frequentes paganorum debellatrices victorias feliciter obiit, & non longè à sepulcro Domini sepelitur. Et successit ei Baldewinus frater suus, qui deinde rex Hierusalem appellatus est. *Dissidium inter archiepisc. Colonien. & Comitem de Arensb.* Anno dehinc secundo oritur seditio inter Fridericum Archiepiscopum Coloniensem, & Fridericum Comitem Westphaliæ, aliàs de Arensberch: Vnde Archiepiscopus castrum Arensberch obsedit, & ipsum in deditionem accepit. Et Comes diœcesin Coloniensem flammis & rapinis peruagatur, quare ipse Comes à Rege proscribitur. *Henricus de Aslo eligitur episcop. Magdeburgensis.* Eodem anno mortuo Hartwigo archiepiscopo Magdeburgensi, Clerus elegit Henricum de Aslo, dudum episcopum Paderbornensem, licet non pacificum, vt supra dictum est. Sed Henricus Rex asserens in hoc regiam potestatem esse contentam, non consensit. Post hoc Fridericus Comes Colonienses bello vicit, & multos captiuos abduxit, & alios occidit. *Henricus Imperatoris F. patri exauctorato surrogatur.* Anno Domini M C V. Principes Saxoniæ Henricum, filium Henrici Imperatoris, suscipiunt in regem, & fidelitatem sibi iurant contra patrem: ea conditione, quod Ecclesiæ Dei, sicut decet, prouideat, & omnibus iustum iudicium faciat. *Episcopi à Moguntino ab officio suspensi.* Eodem tempore Ruthardus Episcopus Moguntinus episcopos infra scriptos ab officio suspendit: Fridericum Haluerstadensem, Vdonem Hildesimensem, & Henricum Paderbornensem, quia quilibet eorum per Henricum Imperatorem contra canonicam electionem sedem suam obtinuit. Et similiter omnes illi, quos prædicti Episcopi ordinauerant, ab officio suspensi sunt, & chrisma eorundem Episcoporum, quod in cœna consecrabant, annihilatum est. Hæc facta sunt in Quedlenborch Henrico iuuene rege præsente. *Comitia Northusana.* Sed postea conuentus principum fit in Northusen, & ibi in præsentia Henrici noui regis per Archiepiscopum Moguntinum & Constantiensem Episcopum Apostolicæ sedis legatos decretum est: quod ordinati à prædictis Episcopis possint ordinibus seu executioni ordinum restitui per manus impositionem: Sed restitutio Episcoporum iudicio sedis Apostolicæ reseruata est. *Sanctio de ieiunio seruando.* Etiam ibidem fuit declaratum authoritate Apostolica, quod ieiunium quatuor temporum septimanæ Pentecostes, sicut ieiunium quatuor temporum quadragesimæ debet obseruari. *Gebhardus Episc. Constantiensis.* Eodem anno Geuehardus Constantiensis Episcopus, Apostolicæ sedis legatus, in sabbato hebdomade Pentecostes in Goslaria ordines celebrans per manus impositionem restituit suspensos ab ordinibus, seu executione ordinum. Et Archiepiscopus Moguntinus eodem die ordines celebrans in Hilgenstadt, eo die de episcopatibus supra dictis venientes restituit auctoritate Apostolica supra dicta. *Henricus de Aslo consequitur archiepiscopatū Magdeburgensem.* Tunc etiam Henricus de Aslo, dudum ab Ecclesia Paderbornensi electus Presbyter ordinatus, Ecclesiæ Magdeburgensi, a qua etiam per amicos regis Henrici repulsus erat, præficitur. Henricus Rex filius Henrici Imperatoris fauentibus sibi principibus regni, patri suo tanquam hæretico & contra Ecclesiam rebellanti, durius obsistit: contra quem pater dirigens exercitum cum filio de pace tractauit. *Pater ab ingrato filio dignitate exuitur.* Vnde conciliatis eis, filius, patrem nihil tale suspicantem, in vrbe Bickelenheim custodiæ deputauit: donec pater filio regalia, puta lanceam & coronam, direxit. Et deinde postquam pater ei castra munitissima dimisit, ipse liber abire permittitur. Tunc per Albanensem Episcopum, Apostolicæ sedis legatum, Archiepiscopus Coloniensis, & Burchardus Episcopus Monasteriensis ab officio suspenduntur, & ipse *Burchardus episc. Monasteriensis.* Episcopus Monasteriensis, coniurantibus contra eum Ecclesiæ suæ ministerialibus, admittente Comite Westphaliæ de Arensberch Friderico, expellitur, capitur, ad Imperatorē deducitur & in vincula cōiicitur, quē postea eodē anno Henricus Rex Monasteriū veniēs, sedi suę restituit. *Cometa apparuit.* An. Do. 1106. visa est p̄ tres septimanas in cœlo stella magna versus occidentē ad modū solaris lāpadis, & plurimā partem

tem

tem cœli versus orientem illustrabat. Vbi notandum, quod quoties in Chronicis huiusmodi stellæ, quæ cometæ appellantur, quia quasi comatæ radios spargunt, apparuisse leguntur, vt frequentius legitur, subsecuta mors principum, bellum, vel mortalitas hominum, quanquã tamen secundum alios bona portendunt. Vnde dicit Plinius, quod sunt stellæ naturales, & apparent certis temporib. & commemorat eas fieri de quinq; planetis, & dicit si de Venere & Ioue fiunt optima ꝓnunciant: Si de Marte & Saturno deteriora: Sed Mercurialis est talis qualis est ille cui adhæret; quod autem non sunt stellæ naturales, sed magis vapor accensus in aëre, patet per Aristotelẽ primo Meteororum: Sed hoc nihil ad præsens. Postquam Henricus Imperator filio suo Henrico regiam resignauit potestatem & imperium, & ipso dignam pœnitentiam super commissis contra sedem Apostolicã cum absolutionis beneficio impetrãdo agere promiserat, ipse Coloniam per Rheni alueum descendit. Deinde Leodium se transtulit, conquerens principibus occidentalibus, se filii violentia regno priuatum. Vnde denuò reparat exercitum & Coloniam veniens, ciuitatem ipsam firmiter munit. Henricus filius, congregato exercitu viginti millium armatorum, patrem in Colonia obsidione concludit, & cum ibi casso labore per vnius mensis spacium detineretur, Aquisgranum se contulit, & pater versus Leodiũ se dirigit, vbi & vita functus est, & Henricus filius regnum obtinuit. De Henrico seniore prædicto legitur, quod ipse quendam militẽ suum instigauit ad hoc, vt Imperatricem de adulterio interpellaret, & Imperatrix renuit, & miles fortiter instat: tandem Imperatrix dixit, quod Imperatore absente suam voluntatem esset adimpletura: quod Imperator intelligens à milite, ad recedendum se disponit, & postquam recessisse putabatur, vestimenta militis induit, & ad cubiculum Imperatricis se dirigit. Imperatrix verò iuuenes fortes vestib. fœmineis indutos penes se habuit, & Imperatorẽ sub specie militis venientẽ, per eosdem apprehensum fecit fortiter baculari, donec ipse clamauit, quod ipse esset Imperator. Vnde Imperatrix occurrens defendit eum, & postea de hoc facto eum acriter increpauit: Ipse verò militem illum iussit occidi.

Cometæ rerum futurarum indices.

Henricus Imp. munit Coloniam. Obsidetur ibidem.

Historia de Henrico 4. Imp. procul dubio in odium eius ab adulatoribus Pontificis conficta.

CAPVT LVI.

IOhannes Papa XVIII. hoc nomine sedit menses quinque, dies decem. Iohannes XIX. sedit annos quinque. Sergius sedit annos duos, menses septem. Benedictus sedit annos XIII. dies XII. Hic fuit deiectus de Papatu, & alius est substitutus. Et dicit Petrus Damianus, quòd quidam episcopus vidit hunc Benedictum post obitum eius nigro equo insidentem, & dixit ei: Nonne tu es Benedictus Papa defunctus, qui respondit: Ego sum ille infelix Benedictus. Et ille quomodo tibi, inquit, pater est: respondit: grauiter torqueor, sed de Dei misericordia non separabor, si mihi adiutorium præbebitur, & subiunxit: Vade ad successorem meum Iohannem Papam, & dic ei vt in tali theca pecuniam accipiens pauperib. distribuat, quicquid enim dedi nil profuit mihi, quia de rapinis fuit. Iohannes XX. sedit annos IX. Benedictus sedit annos XIV. Hic eiectus est, & Syluester substitutus est, qui similiter eiect⁹ est, & Benedictus sedem recuperauit, sed Benedictus iterum eiectus est, & Gregorius substitutus, qui rudis fuit, ita quòd alium Papam displicentibus omnibus cõsecrari in adiutorium fecit, & sic tertius superinducitur. Sed Gregorio de medio sublato Henricus rex Romanorum Svvidigerum episcopum Bauenbergensem substituit, qui Clemens dictus est, & ipse rex ab eodem Clemente in Imperatorem coronatus est. Syluester sedit dies quinquaginta sex. Gregorius sedit annos duos. Hic manu armata multos interfecit, quare Cardinales dixerunt, eum indignum sepeliri in ecclesia S. Petri, quos ipse redarguit & se benè fecisse in hoc ostendens dixit: cum mortuus fuero corpus meum ante fores ecclesiæ subsistite, ianuasq; seris & vectibus firmate, si voluntate diuina ianuæ fuerint apertæ corpus inferte, alioquin facite, quod vultis. Et cum sic fieret turbo non solum portas aperuit, sed ad parietem eas deuoluit, & inde à multis Sanctus iudicatus est. Clemens inuasit Papatum, & per menses XIX. & dies VIII. obtinuit.

Romani Pontifices.

Spectrum Diabolicũ.

Suidigerus Bamb.

Mirum si verum.

Damasus prius vocatus Poppo sedit dies XXIII. Hic ab Imperatore Henrico fuit destinatus Romam in Papam, & receptus: quoniam legati Romanorum ad Imp. venerant Papam postulantes ab eo. Et post obitum eius legati Romanorum iterum petunt Papam ab Imp. qui direxit eis Brunonem episcopum Tullensem, & vocatus est Leo. Leo igitur sedit annos quinq;, menses duos, dies quinq;. Victor natione Alemannus sedit annos duos, menses tres, dies XIII. Hic prius dictus erat Geuerhardus, & fuit episcopus Eistadensis. Stephanus sedit mensib. nouem. Nicolaus prius dictus Gerhardus, episcopus Florentinus, sedit annos duos, menses v. Iste repudiato Benedicto à rege & principib. Romam missus in Papam receptus. Ipse statuit certum modum eligendi summum Pontificem.

CAPVT LVII.

Hildebrandus.

ALexander sedit annos IX. menses sex, dies XXVI. Hic fuit Parmensis episcopus, & eiecto Papa Nicolao substitutus est in locum eius, quo & eiecto episcopus Lucensis Papa statuitur, & tenuit Papatum menses IIX. Et Alexandro ipso eiecto sedem recuperauit, & obtinuit eam duobus annis Nicolao defuncto. Hic Alexander statuit in executione beneficiorum nihil dari etiam fabricis vel denariis ecclesiarum. Gregorius septimus sedit annos duodecim, mensem vnum, dies quatuor. Hic prius dictus erat Hildebrandus, & dum prior erat Cluniacensis monasterii & apud Lugdunum legationis officio fungeretur, quendam episcopum de Simonia miraculosè conuicit. Nam dum idem episcopus omnes testes pecunia subornaret, ipse Hildebrandus legatus ei indixit, quòd diceret hęc verba: Gloria patri & filio, & Spiritui sancto, ac ille verba hæc volens proferre expeditè, protulit hæc verba: Gloria patri & filio: nec vltra quid dicere potuit exprimendo Spiritui sancto. & sic crimen confessus depositus est, & postea Spiritui sancto liberè proferebat. Iste Papa Gregorius Imperatorem excommunicauit, & ab eo fugatus est. Victor sedit annum unum, menses quatuor, dies VII. Hic veneno sibi misto in calice extinctus est. Et sub eo incepit ordo Carthusiensis. Vrbanus sedit annos nouem, menses quatuor. Hic statuit, vt horæ de domina nostra dicantur cotidie, officiumq; eius sabbathis solenniter celebretur. Et sub eo cœnobium Cisterciense fundatur in Burgundia.

Ordo Carthusiensis incipit. Cœnobium Cisterciense.

CAPVT LVIII.

Henricus V. Ostentum. Synodus Trecensis. Electio libera ecclesiis restituta.

HEnricus quintus, filius Henrici quarti, regnauit annos XVIII. Hic statim post mortem patris sui venit Goslariam: & ibi quadam nocte ensis eius & clypeus fulmine consumti sunt, quod videbatur signum esse futuri mali. Anno primo ipsius, Paschalis Papa Synodum habuit in Gallia apud Trecas, in qua decretum est, quòd nemo inuestituram beneficii vel ecclesiasticæ dignitatis a laicali manu susciperet, quoad usque hæc quæstio inter Papam & regem synodaliter terminaretur. Et Papa omnibus ecclesiis libertatem suam, vt secundum præcepta canonum prælatos sibi eligerent, quos dignos viderent, restituit. Eo tempore sanctus Bernhardus de Cistertio Claram Vallē mittitur pro Abbate, dum primò erat ibi fundatum cœnobium. Anno Domini MCXIX. incepit ordo Præmonstratensis in diœcesi Laudunensi sub Nortberto Coloniensi. Istis temporibus multi episcopi anathemisantur, vel suspenduntur ab officio, vel etiam deponuntur propter schisma, quod erat inter Papam & inter Imperatorem. Vnde Patriarcha Aquilegiensis, Leodicensis & Cameracensis episcopi anathematisantur. Quia Imperator Henricus pater huius Henrici mortuus fuit in excommunicatione, & in ecclesia sancti Lamberti apud Leodiū sepultus est. Et Mindensis & Haluerstadensis episcopi priuantur. Archiepiscopus Coloniensis cum suis suffraganeis ab officio suspenditur quoniam absentauerat se à concilio generali. Archiepiscopus Moguntinus & episcopus Constantiensis ab officio suspenduntur, quia aliquos contra canonū statuta electos instituerūt. Henricus episcopus Paderbornensis profectus Romam ecclesia mediante sui restitutionem obtinuit. Henricus rex anno 4. regni sui, filiā regis Angliæ apud Leodium duxit vxorem, & Flandriam ac Poloniam subegit, Pragam ciuitatem Bohemiæ ab obsidione paganorum potenter liberat, & deinde dirigit se trans Alpes in Italiam cum exercitu magno, & ciui-

Præmonstratensis ordo. Episcoporū ex schismate calamitas. Henricus episcopus Paderb. Henrici Imperatoris nuptiæ. Iter Italicū.

& ciuitates cum castellis subegit, & ciuitatem Nouariam propter rebellionem diruit. Henricus rex Romam veniens pridie Idus Februaij, à Paschali Papa honorificè suscipitur, & datis obsidibus vtrinque de quibus ex parte regis vnus erat HENRICVS, frater FRIDERICI comitis Westphaliæ de Arnsburg, conueniunt in ecclesia sancti PETRI. Et dum negotiis tractandis diligenter insisterent, tumultus magnus in gradibus sancti PETRI ortus est, ita vt etiam quidam ibidem truncarentur: quare, disturbato concilio, Papa cum Cardinalibus regiæ custodiæ mancipatur: Romani verò trans pontem Tiberis confugientes arma capiunt, & regem inuadunt, sed rex obtenta victoria Papam cum Cardinalibus abducens ad Albam ciuitatem se contulit, & positis castris in campis vrbi adiacentibus, per totam quadragesimam moram traxit ibidem. Et tandem, interuenientibus principibus, Papa & rex conciliati simul ad vrbem se transferunt, & Papa regem coronat in Imperatorem, Anno domini MCXI. in octaua Paschę, & concessit Imperatori inuestituras episcoporum per Alemanniã: quod cum Cardinales ægre ferrent, Papa ad eorum instigationem postea reuocauit, & facta est iterum dissensio inter Papam & Imperatorem. Hoc tempore porca porcellum faciem hominis habentem enixa est, & pullus gallinæ quadrupes ex ovo productus est. Postquam Henricus Imperator regressus est ab Italia, magna discordia inter eum & principes regni orta est. Vnde imperator castra & ciuitates impugnat & diruit: episcopatum Coloniensem peruagatur: Gulike præsidium diruit. Postquam Westphaliam inuadit, Suzacienses ciues eius impetum magna pecunia mitigãt. Deinde Brunsvvick occupat & Haluerstad deuastat, & Horneborch diruit, & sic prædis & flammis vniuersa peruagatur: Sed principes regni nõ minora damna inferunt Imperatori: Tremoniam, Andernacum, Synticke præsidia dirunt, bellum cum eo in campis Welpesholt committunt & vincunt. Deinde Luitgerus Dux Saxoniæ, pincipalis inter eos, contra ciuitatem Monasteriũ cum principibus dirigit exercitum, & obsidione firmata iurare compellunt ciues fidelitatem sibi contra Imperatorem seruare. Post hoc principes Rhenum transeunt, & amicos Imperatoris trans Rhenum in Alsatia infestant, sed inde, sine damno tamen, repulsi sunt. Dum bellum propè Welpesholt supra dictum in Saxonia commissum fuit, eodem die principes, qui Saxonibus in auxilium venerant, debellabant Sclauos paganos propè Köthene vicum. Post hoc Imperator curiam Moguntiæ celebrat, & quia Albertum archiepiscopum Moguntinum captiuum tenuit, cogentibus eum ciuibus, ipsum eis liberum restituit: deinde Archiepiscopus ei contrarius effectus est. Hoc tempore Baldevvinus rex Ierusalem moritur. Bellis supra dictis in Alemannia feruentibus, Paschalis Papa obiit, & Imperator apud Paduã tunc existens Romam properauit, & electioni Gelasii Papæ interfuit: Sed Gelasius v. die post electionẽ suam à cõmunione Imperatoris se subtraxit. Quare Imperator quendã Mauritiũ, Bratariũ episcopum, in Papam substituit, & Gregorius vocat' est. Vnde Gelasius Papa cũ Cardinalibus suis Capuam se trãstulit, & inde Beneuentũ se contulit, & in Imperatorem cũ idolo suo (hoc quippe nomine, quẽ Imperator substituit, notauit) excõmunicationi innotauit. Eodem anno Cono Prænestinus Episcopus, sedis Apostolicæ legatus, venit Coloniã ibiq; Synodũ cum aliquot episcopis, puta Magdeburgẽsi, Paderburnẽsi, Haluerstadensi in festo rogationum celebrauit. Deinde cum eodem Frizlariã se transtulit, & adiunctis sibi Moguntino & Coloniensi, Traiectensi, Monasteriensi, Osnaburgensi, Cicensi, Merseburgensi & Spirensi episcopis, ibidem concilium celebrauit, & Imperatorẽ cum Idolo suo, & omnib. sibi adhęrentib. excõmunicauit. Inter hæc Burchardus Monasteriensis episcopus, quẽ Imperator Constantinopolin direxerat, in via mortuus est: quare tertio anno post hoc Lutgerus dux Saxoniæ, & Hermann' Comes de Wintzenburg, Monasteriũ se dirigunt pro restituendo Theodorico, ibidẽ episcopo, qui alias spoliat' episcopatu fuerat. Et tunc ecclesia S. Pauli ferè cum omnibus ædificiis vrbis igne consumta est: Sed Dux ipse magnum thesaurum pro reædificatione ipsius ecclesiæ largitus est. Et Dux ferè omnes defensores ipsius vrbis tam nobiles, quam ministeriales capitiuos abduxit. Et deinde Dulmene

Henricus comes Arnsburgensis obses.
Papa capitur.
Imp. coronatur.
Iterata dissensio inter Imp. & Pam.
Dissidia in Imperio.
Brunsuiga occupata & Halberstadum vastatum.
Prælium ad sylvã Welphonu.
Slaui debellati.
Papa Romanus.
Cono legatus Pontificius.
Concilium Frizlariense.
Burchardus episcopus Monast. moritur.
Templum S. Pauli conflagrat.
Dulmenã.

Comitia Wirtzburgensia.

vrbem munitam in deditionem suscepit. Post hęc Imperator & principes in Wirzeburg conueniunt, & ibi ad concordiam redierunt. Et tertio anno præcedente Gelasius defunctus est, & successit ei Calixtus episcopus Viennēsis, cui Mauritius Antipapa à Romanis captus apud Sutrium pręsentatur, qui eum ad agendam pœnitentiam in exilium relegauit.

Imp. Pontifici electionē & inuestituram Episcoporum relinquit.

Anno Dom. MCXXII. 19. Kal. Octob. Imperator Domino Apostolico reconciliatus est, & liberè resignauit electiones & inuestituras episcoporum, & vt per summum Pontificem deinceps fierent spontè consensit: Ita tamen quod Episcopi Teutoniæ regni regalia ab Imperatore reciperent, ratione quorum regi Teutoniæ debitam reuerentiam exhiberent & honorem. Et istam resignationem recepit Episcopus Ostiensis Apostolicæ sedis legatus Wormatiæ coram principibus regni, & Imperatorem auctoritate sedis eiusdem à sententia excommunicationis absoluit.

Fridericus Comes Arnsburgensis.

Anno sequente Fridericus Comes Westfaliæ de Arnsburg, homo ferocissimus, mortuus est, qui castrum Wefelburg antiquitus tempore Hunnorum constructum, vetustateq; temporis neglectū restaurauerat, anno vno ante obitum suum: à quo totam viciniam multiplicibus angariis vexare nō cessauit.

Comitia Bambergensia.

Henricus Imperator curiam celebrauit in Bauenberg ibiq; Episcopus Otto recepit licentiam, & transtulit se ad Sclauos paganos, qui Pomerani dicuntur, & conuertit eos. Hunc credo esse Ottonem in cuius honorem collegiata in Stetin dedicata est.

Wormatia ob rebellionem punita. Henr. Imp. moritur.

Hēricus Imperator, vltimo anno regni sui, ob rebellionem ciuium, Wormatiam obsedit, & tandem, multis eorum obtruncatis & captis, ipsi se dedentes, soluerunt Cameræ regiæ duo millia marcarum. Et sequente anno Henricus Imperator moritur, & in Spire, vbi & pater eius, postquam Leodii exhumatus est, sepultus fuerat, tumulatur.

Hugo de S. Victore.

Huius Henrici temporibus vltimis claruit Hugo de S. Victore Parisiis, natione Saxo. Et eisdem temporibus incœpit ordo templariorum ex militibus congregatis in Ierusalem, & dicti sūt milites templi, quia in porticu templi sedem sui ordinis statuerunt: postea tamen ordo ille non perdurauit.

CAPVT LIX.

Lotharius Saxo Imp.

LVitgerus, siue iuxta Italicos Lotharius, Dux Saxonum post mortem Henrici à principibus regni Moguntiæ eligitur in regem, & regnauit annis XIII.

Eius expeditio Bohemica.

Hic anno regni sui secundo fecit expeditionem cōtra regem Bohemiæ. Et quamuis tantum tria millia armatorum in exercitu suo habuit, quorum aliquos incisione syluæ, dum incautè agerent, perdiderat, & Rex Bohemiæ XX. millia hominum congregauit, regem tamen terruit, vt gratiam eius peteret, & captiuis redditis fidelitatem sibi iuraret.

Conradus æmulus Lotharii.

Huic tentauit rebellare Conradus, frater Friderici ducis Alsatiæ, quia aliqui de principibus eum regem esse voluerunt. Vnde rex Luitgerus cepit ciuitatem Spier.

Prodigium. Reliquiæ S. Matthæi Apostoli.

Et illis temporibus viri communiter nutriebant comam, & tunc multis in exercitu regis capilli capitis fulmine consumpti sunt, & inde cessauit cōsuetudo illa in viris. Tandem Fridericus Dux Alsatiæ & Conradus frater eius regi se subdiderunt. Anno Dom. MCXXVI. Treueri apud S. Eucharium reperitur corpus S. Matthiæ Apostoli, subtus altare S. Iohannis Baptistæ.

Bernhardus I. episcopus Paderbornensis.

Sequenti anno Henricus Episcopus Paderbornensis obiit, & successit ei Bernhardus primus, qui rexit Ecclesiam Paderfontanam annis XXXII. Anno VII. regni Luitgeri habitus est conuentus principum apud Leodium, rege Lothario vna cum Innocentio Papa præsente, & deinde Rex Papam Romam vsq; deducens, Petrum Leonis, qui Papatum inuaserat, compescuit, & Dominum Innocentium in sedem Apostolatus restituit,

Lotharius Imp. coronatur.

& deinde rex coronam Imperii in Ecclesia Lateranensi ab eodem Papa Innocentio suscepit, anno Domini MCXXXIII. regni ipsius regis anno IX.

Donum Papale.

& Bernhardus Episcopus Paderbornensis cum Imperatore ibidem existens promeruit à sede Apostolica sibi & successoribus suis vsum rationalis in celebrationibus Missarum statutis temporibus, & in consecrationibus Ecclesiarum, seu ordinationibus Ecclesiasticorum graduum, in proprio tamen episcopatu.

Incendium Paderbornense.

Eodem anno ciuitas Paderbornensis cum Ecclesia incendio principali quasi tota conflagrat. Et anno præcedente S. Godehardus quondam Hildesemensis Episc. canonisatus est.

Istis

Iſtis temporibus mulier quædam monſtrum peperit bina vice, videlicet, geminos ſibi auerſis vultibus cohærentes, facies hominis ab vna parte, & facies canis *Partus prodigioſus.* ab altera, & cætera membra ritè diſtincta dorſis ſibi cohærebant. Anno regni Luitgeri decimo, rex Danorum venit ad eum in Haluerſtad pro pace firmanda, *Rex Daniæ fit cliens Imperij.* quia multos Teutonicos in regno Daciæ, ſeu Daniæ degentes truncauit. Quare Imperator commotus contra eum in regnum ejus valida manu conferre ſe voluit: Rex igitur futura pericula cauere deſiderans, in poteſtatem Imperatoris ſe dat, tradit obſides, & juramentum præſtat, quod ipſe & ſucceſſores ſui non niſi permiſſu Imperatoris & ſucceſſorum ſuorum regnum Danorum adipiſci deberent. Et ſic ipſe Rex ſancto die Paſchæ, regio more coronatus, coram de more Imperatore coronato, gladium ipſius portat, & ſic in gratiam Imperatoris reuerſus eſt. *Præfert Imperatori gladium.* Anno XIII. regni ejus Imperator regreſſus in Italiam, multa in Apulia & Calabria diſpoſuit, & caſtrum quoddam in altare ciuitatis Barenſis per quendam principem prædonum occupatum, de quo idem mari terraq; multos opprimebat, cepit & deſtruxit, & prædones numero quingentos juſſit circa turrim exuſtam ipſius caſtri ſuſpendi. Eodem anno ab Italia diſcedens in itinere mortuus eſt, & ſucceſſit ei Conradus. *Lotharius Imp. moritur.*

CONRADVS tertius, frater Friderici Ducis Alſatiæ, regnauit annis quindecim. *Conradus 3. Imp.* Contra hunc oppoſuit ſe HENRICVS Dux Bauariæ, intendens regnum obtinere: *Henricus Bauarus.* quem ipſe obſedit in caſtro Nürenberch/ caſtrum cepit & Ducem priuauit, Ducatumque contulit ALBERTO marchioni de Brunſwick/ non obſtante, quòd vxor Regis erat ſoror ipſius Ducis. Et ſic inter Regem & amicos Reginæ guerræ maximæ ortæ ſunt. Tandem HENRICVS dux veneno intoxicatus obijt. *Veneno interficitur.* Et Conradus rex relictam ipſius ducis, quæ fuit filia Luitgeri ducis Saxoniæ, dedit Henrico fratri ſuo, Duci Auſtriæ in vxorem. Anno ſecundo Conradi Iohannes de temporibus, qui fuit armiger Caroli M. poſtquam vixerat annis CCCLXI. moritur. *Iohannes de temporibus.* Iſtis temporibus Hugo de S. Victore obijt, de quo inter cætera legitur, quod cum in extremis conſtitutus nullum omnino cibum poſſet retinere, petijt corpus Dominicum ſibi dari, & fratres afferentes corpus Dominicum porrexerunt ei hoſtiam non conſecratam, ſed ipſe cognoſcens hoc per ſpiritum dixit: Miſereatur veſtri fratres dominus, cur me deludere voluiſtis? Iſte enim non eſt dominus meus, quem portaſtis. Mox illi ſtupefacti corpus dominicum ei tradere voluerunt, ſed ipſe ſentiens, quòd ipſum recipere non voluit, dixit eleuatis manibus: Aſcendat filius ad Patrem, & Spiritus ad eum, qui fecit illum: & ſtatim inter ipſa verba Spiritum exhalauit, & corpus Domini ibidem diſparuit. Anno CONRADI ſexto Comes de Arnsberg deprædationes & incendia exercet in diœceſi Padebornenſi. Anno Domini MCXLIII. Maior eccleſia Paderbornenſis, poſt incendium ejus anno XII. à Bernhardo epiſcopo dedicata eſt, & ipſe epiſcopus anniuerſarium diem dedicationis per epiſcopum Immadum conſtitutum non mutauit. *Templum Paderbornenſe dedicatum.* Hic Bernhardus epiſcopus Paderbornenſis fundauit monaſterium in Herdehuſen, in diœceſi Paderbornenſi. *Herdehuſen monaſteriū.* Iſtis temporibus rex Babyloniæ multas ciuitates, quas Chriſtiani in partibus vltramarinis tenebant, occupauit: quare EVGENIVS Papa ſcripſit de hoc Lodevvico regi Francorum, & fecit crucem prædicari per S. BERNHARDVM Abbatem Clarevvallenſem: *Papa jubet crucem prædicari.* Conradus rex à S. Bernhardo, in ciuitate Spirenſi, ad expeditionem Hieroſolymorum faciendam crucem ſuſcepit. Vnde multis principibus de Lotharingia & Anglia ſibi aſſociatis, cum CC. nauibus terram ſanctam aggreditur. Et Lodevvicus rex Francorum per Vngariam in adiutorium venerat, ſed dolo Græcorum, qui calcem cum farina miſcuerunt, magnum detrimentum in hominibus paſſi ſunt, tamen in terra ſancta multa glorioſa bella peregerunt. *Græca fides.* Anno ejus duodecimo, OTTO Comes de Rauensberg Friſiam intrauit, & multitudine Friſonum proſtrata, glorioſus redijt. *Otto Comes Rauēburgicus.* Hoc tempore RICHARDVS de S. Victore. qui fecit Poëtriam nouam: GRATIANVS monachus Monaſterij S. Felicis Bononienſis, qui fecit Decretū anno Domini milleſimo centeſimo: & magiſter Petrus Lombardus, qui fecit librum ſententiarum

Conradus Imp. moritur.

claruerunt. Conradus rex anno regni sui x v. Imperiali coronatione nondum percepta defunctus est, & successit ei Fridericus, filius fratris sui Friderici, Ducis Alsatiæ. Hoc anno claustrum SS. Petri & Pauli in Paderborne exustum est.

Caput LX.

Fridericus I. Imp. Res ejus in Italia gesta.

FRIDERICVS primus regnauit annis XXXVIII. Hic año quarto regni sui veniens in Italiam Placentiã subegit, quædam castella Mediolanensium & Cremonensium combussit. Spoletũ totum igne consumpsit: Romam veniens à summo Pontifice coronatus est, in die Natiuitatis Iohannis Baptistæ. Et ortâ seditione inter Romanos & suos, tanta cæde Romanos compescuit, quòd Tiberis sanguineo colore defluxit, & deinde in Almanniam reuersus est. *[Fridericus Comes de Altena.]* Eo tempore Fridericus comes in Altena quartus genuit Adolphum, qui fuit quintus comes in Altena, & primus comes in Marcka. *[Dissidium inter Imp. & Papam.]* Anno secundo postquam Imperator recessit ab Italia, orta est discordia inter Papam & Imperatorem ex facili causa. Nam Innocentius, Papa secundus quondam fecerat imaginem suam quasi in sede Pontificiali sedentem, *[Ambitio Papalis.]* & imaginem Lotharij Imperatoris, quasi flexis genibus ante se coronam Imperij suscipientem, in muro depingi. Et ista pictura Friderico Imperatori omninò displicuit. *[Vide integram historiam apud Radeuicum cap. 10.]* Cumq; anno regni sui sexto Adrianus Papa misit ad eum in Galliam duos Cardinales legatos cum literis suis in quibus inter cætera continebatur: Beneficium coronæ tibi contulimus, quod verbum, Beneficium, quidam de consiliarijs Imperatoris vsualiter exponendo, in contumeliam Imperatoris cedere asseruerunt. Imperator Cardinalibus respondit: quòd à solo Deo habemus coronam Imperij, non Romano Pontifici, sed soli Deo attribuimus: primam vocem regiæ electionis Archiepiscopo Moguntino recognoscimus: regalem consecrationem Archiepiscopo Coloniensi permittimus: Imperialem consecrationem Romano Pontifici assignamus. Picturæ itaque deleantur, & scripta corrigantur, alioquin inter regnum & sacerdotium concordia & pax stare non poterunt: & sic Cardinales cum indignatione rejecti sunt. Eo tempore, quo Fridericus coronam suscepit imperij, quidam Schismaticus in vrbe fuit, qui dixit regnum sacerdotio præferendum: Quare ab exercitu comprehensus Papæ presentatur, & post audientiam igni sententialiter adjudicatus flammis consumitur, & cinis projectus est. *[Austria Ducatus titulo insignita.]* Fridericus Imperator diuisit Marchiam Austriæ à Ducatu Bauariæ, & fecit eam ducatum ob amorem patrui sui Henrici Marchionis ejusdem. Imperator anno regni sui septimo, Italiam intraturus, præmisit Reinoldum *[Legati Imp.]* Cancellarium suum, & Ottonem Comitem Palatinum cum exercitu, qui Rauennam & Anconam ciuitates fortes, ciuibus primò multum renitentibus, in deditionem susceperunt, & ciues ipsos fidelitatem Imperatori jurare compulerunt. *[Mediolanū obsidetur.]* Imperator igitur cum valida manu veniens Mediolanum obsedit, & erant cum Imperatore præcipuè inter alios principes, Rex Bohemiæ, qui habuit in comitatu suo quinque millia armatorum, HENRICVS Dux Alsatiæ, Fridericus Dux Al- *[Principes Cæsari militantes.]* manniæ seu Sueuiæ, BARTOLDVS dux Carinthiæ, LODEVVICVS Landgrauius Hassiæ, Conradus comes Palatinus, & Fridericus Archiepiscopus Coloniensis. Mediolanenses autem tribus portis erumpentes, Imperatoris castra inuadere *[Mediolanenses veniam petunt.]* tentant, sed cum magistro suo dispendio repulsi ad ciuitatem redierunt. Videntes igitur, se Imperatori resistere non posse, veniam petunt: qua concessa Imperator ciuitatem coronatus ingreditur, & acceptis obsidibus ferè quingentis, atq; tributo indicto recedit. Et postea Imperator missis legatis Mediolanum pro tributo, *[Frangunt fidem.]* tributum non percepit: quoniam legati ipsius, videlicet Reinoldus Cancellarius, & Conradus Comes Palatinus mutato habitu traditione ciuium nocte vix euaserunt. Quare Imperator rediens Mediolanum ipsam ciuitatem triennio obsedit. *[Friderici Coloniensis episcopi mors.]* Et in hac obsidione Friderico Archiepiscopo Coloniensi jam in Lombardia defuncto, Imperator promouit Reinoldum Cancellarium suum ad episcopatum Coloniensem, quoniam scripsit Ecclesiæ pro eo, & sic ad preces ejus electus est. Papa Adrianus, audito aduentu Imperatoris, cum Cardinalibus concilium habuit, circa festum Beati Petri ad vincula, tractans cum eis, quomodo Imperatorem

excom-

Papa Imperatorem excōmunicaturus moritur.

excommunicaret, sed morte præuentus est. Quare Cardinales elegerunt Rolandum, Cancellarium Papæ defuncti, in Papam: sed ille asserens se indignum renuit. Cardinales igitur illi qui Imperatori fauebant, hoc audientes statim elegerunt Octauianum Cardinalem in Papam, & nominatus est Victor. Cæteri verò Cardinales Imperatori contrarij rursus prædictum Rolandum eligentes inthronisauerunt eum, & appellabant eum Alexandrum: & Schisma factum est.

Schisma.

Veneti pacē ab Imp. petunt.

Anno sequente Venetorum Legati ad Imperatorem, apud Parmam ciuitatem venientes, pacem & gratiam ejus postulabant. Eodem anno BERNHARDVS episcopus Paderbornensis obijt, & successit Euergisus, qui præfuit ecclesiæ annis XVII.

Euergisus episcopus Paderborn.

Anno Domini MCCXI. Imperator in obsidione Mediolani perdurans apud Papiam concilium conuocat, & desiderans schisma ab ecclesia Dei disterminare, vtrosque electos vocat per Legatos: quorum vnus videlicet Octauianus, qui se Victorem nominauit, venit, & alter, videlicet Alexander, venire recusauit.

Alexander Papa contumax.

Rolandus igitur, qui & Alexander, ab episcopis ibi præsentibus, eò quod ecclesiæ judicio stare recusaret, anathematisatur. Et Imperator cum sibi adhærentibus Victorem pro summo Pontifice tenuit, & reputauit: cæteris regibus & principibus cum prælatis suis adhærentibus Alexandro: qui Alexander ad Regem Franciæ se contulit, & honorificè susceptus est ab eo.

Mediolanenses deuicti in gratiam admissi.

Mediolanenses interim longa obsidione fatigati, interuentu quorundam principum, in gratiam sub forma hac recepti sunt: egredientes quidam ciuitatem omnes se & ciuitatem in gratiam Imperatoris tradiderunt, & consules & nobiliores ante pedes Imperatoris corruerunt. Et jussit Imperator omnes consules, legistas, judices & milites teneri, populum in ciuitatem remittendo: deinde murum & turres ciuitatis dirui, & fossata jussit impleri.

Reliquiæ trium Regum Coloniam Vbiorum deportata.

Tunc reuelata sunt Reinholdo, nouo Archiepiscopo Coloniensi, corpora sanctorum trium Regum, quæ petijt ab Imperatore & obtinuit, & ea deinde Coloniam perduxit, anno Domini MCLIII. & deinde Pisani fidelitatem jurauerunt Imperatori.

Iteratū Paderbornæ incendium.

Anno Domini MCLXV. ciuitas Paderbornensis à parte occidentali vltrà forum cum ecclesia forensi & ecclesia SS. PETRI & PAVLI miserabiliter igne consumta est.

Mare & flumina exundant.

Anno dehinc sequente in dominica Exurge, mare terminos suos egressum, per tres cōtinuos dies excrescendo duodecim penè miliarijs multa millia hominum submersit, & specialiter in Sicilia hoc factum est. Sed & alia flumina excreuerunt vltra solitum modum, & multa damna in jumentis, ædificijs, hominibus intulerunt.

Prodigium.

In die Parasceues celebrante Rolando, qui & Victor, apud Senonas diuina, horribiles tenebræ factæ sunt, & dum quidam de Cardinalibus suis passionem domini legeret, in eo quod hæc verba protulit, consummatum est, fulgur tam stupendum cecidit, & tantus deinde fragor intonuit, vt Rolandus dimisso altari, & Diaconus missa lectione, ac omnes, qui aderant, fuga sibi consulendum esse putarent. Denique Octauianus apud Lucam obijt x. Kalend. Maij, & successit ei Guido Cremonensis, & ab Henrico Leodiensi episcopo ordinatus Paschalis appellatus est. Et plures episcopi ab eo recedunt, qui prædecessori suo quoquo modo parebant.

Arnsburgū obsidetur.

Eodem anno Archiepiscopus Coloniensis, Paderbornensis, Mindensis, & Monasteriensis episcopi, & Henricus Dux Saxoniæ vrbem Arnsberch, obsident, ex eo, q Henricus Comes de Arnsberch, Henricum fratrem suum juuenem, in vincula conjecerat, & inde mortuus erat. Vnde Arnsberch capitur & destruitur, ac ipse Henricus comes cogitur exulare, sed postea ipse dedente se, & omnia sua Coloniensi ecclesiæ, per ipsum Archiepiscopum suis & patriæ est restitutus.

Caroli M. ἀποθέωσις.

Anno MCLXVI. Imperator ossa Caroli M. Aquisgrani quarto Calendas Ianuarij cum frequentia Pontificum & Principum magnoque tripudio cleri & populi extulit de Sarcophago.

Imperatoris expeditio Italica 4.

Anno Domini MCLXVII. Imperator quartò Italiam intrauit, & totam Italiā perdomuit. Romani verò collectis quadraginta duobus millibus armatorum rebellare tentabant, & partem exercitus ab Imperatore præmissi inuadere cœperunt.

Reinoldus Coloniensis & Christianus Moguntinus Arch.

Sed Reinoldus Coloniensis & Christianus Moguntinus Archiepiscopi, & Philippus Cancellarius Imperatoris, cū sexcentis quadraginta millibus omnem illam multitudinem Romanorum fugere compulerunt: & cæsa sunt

passim per agros nouem millia, & quinque millia capti de exercitu Romano. Post hoc venit Imperator, & ingressus vrbem Romanos, CCLXXX. obsidibus receptis ab eis, ad deditionem coegit. Et Paschalem Papam in sedem B. Petri collocauit, vbi idem Paschalis III. Kalend. Augusti, XV. electos, alios Patriarchas, alios in Archiepiscopos, & nonnullos in episcopos ordinauit. Et tertiâ dehinc die Beatricem Vxorem Imperatoris in Imperatricem consecrauit.

Beatrix Augusta coronatur.

Anno Domini MCLXIX. Henricus filius Imperatoris, puer quinque annorum, Aquisgrani à Philippo Archiepiscopo Coloniensi in regem coronatur.

Henr. Friderici F. accipit Imperij coronam.

Anno Domini MCLXXI. Christianus Archiepiscopus Moguntinus in Italia multa strenuè agens Anconam ciuitatem, Græcis occupatoribus ejus expulsis, Imperio Romano restituit.

Ancona.

Monstrosus partus.

Sequenti anno mulier quædam apud Xanthum peperisse dicebatur infantem cum duobus capitibus, & tribus brachijs & tribus pedibus. Eodem anno S. Thomas, Cantuariensis Archiepiscopus à ministris regis in Anglia occisus est. Et eodem anno seu tempore Henricus Dux Saxoniæ filiam regis Angliæ duxit vxorem.

Henrici Leonis nuptia.

Et dicitur, quòd idem Dux in propria persona S. Thomam inuasit, & quamuis multa pro emenda postea fecerit, ipse tamen & posteri sui grauiter attriti sunt. Anno Domini MCLXXIII. Henricus Dux Saxoniæ cum D. ferè militibus ad terram sanctam pro visitando sepulchro Domini profectus est: vbi multum honorificè per viam ab Imperatore Constantinopolitano, & quodam alio rege pagano tractatus est.

Peregrinatio Hierosolymitana.

Interim Imperator existens in partibus Saxoniæ potentiores quosdam prouinciæ, quibus Dux vrbes suas commiserat, terroribus vel promissionibus secretò circumuenit, & juramento constrinxit, vt si fortè Dux non rediret, vrbes cum terra sibi contraderent. Et post hoc Duce reuerso propter hæc facta est dissensio inter Imperatorem & Ducem. Illo tempore legati regis Babyloniæ venerunt ad Imperatorem, petentes filium Imperatoris matrimonialiter jungi filiæ regis Babylonis, ita quòd Rex ipse cum regno suo fidem Christi susciperet, sed non fuit perductum ad effectum.

Regis Babylonici legatio ad Imp. Rom.

Abbas Ioachim.

Hoc etiam tempore floruit Abbas Ioachim in Sicilia, de quo habetur extra: de summa Trinit. & fi. ca. c. damnamus. Et dicitur, quòd hic Ioachim habuerit spiritum Prophetiæ. Ego quidem vidi in Italia quendam librum, vel libellum, sub nomine Prophetiæ conscriptum, verbis ænigmatibus mirabiliter obscurum, cuius verba, vt legebam eodem tempore, ejusdem Ioachim, Cyrillo cuidam presbytero celebranti diuina in tabulis æneis Græcè conscripta ab Angelo præsentata fuerunt, & propter obscuritatem verborum ipsi Ioachim ab eodem presbytero ad interpretandum oblata. Et quia ex caussa tantum vna nocte illum habere potui, modicum ex verbis ejus valui retinere. Recolo tamen in eodem me legisse, quòd vbi scriptum erat: Aquila nigra & coluber ab extra frigescens conuenient in vnum &c. Abbas Ioachim interpretabatur ita: Imperator Romanorum & Imperator Constantinopolitanus concordabunt, & auferent omnia temporalia ab Ecclesia. Et circa finem prædicti libelli ponebatur quoddam capitulum quod incipiebat: Væ mulieribus excisis de petra durissima: quæ verba, & totum illud capitulum interpretabatur Ioachim de quibusdam religiosis futuris in ecclesia Dei: qui quamuis à viris sanctis originem caperent, tamen molliciem mulierum imitarentur dissolutè viuendo, quos in multis locis illius capituli legi vocari rostratos à tergo. Vnde præfatus libellus hoc erat fine conclusus: Qui colligit triginta modios ab area non inuidebit rostratis à tergo. Et non longè postquam Abbas Ioachim hæc interpretatus est, orti sunt ordines fratrum mendicantium.

Sepulcrum Valentiniani Imp. detectum Andernaci.

Anno Domini MCLXXIII. apud Andernach quidam fodientes terram inuenerunt corpus Valentini Imperatoris, sicut in superscriptione denarij, qui vnà secum repertus est, continebatur: ad caput ejus corona, ad pedes verò vrna, ad latus autem gladius aureum habens capulum & lapidem victoriæ, inuenti sunt.

Imperatoris iterata expeditio in Italiam.

Eodem anno Imperator iterum duxit exercitum in Italiam, sed cum in obsidione cuiusdam ciuitatis, quæ Alexandria, à nomine Alexandri Papæ dicebatur, morarentur Mediolanenses, Veronenses, Brixinenses, & ceteræ ciuitates Italiæ innumerabilem collegerunt exercitum, & Imperatorem obsidionem soluere coegerunt. Imperator tamen occurrens

currens eis in campis aciem direxit contra eos. Interuenientibus autem quibusdam, non peruenitur ad bellum, sed ciuitates ipsæ cum Imperatore reconciliatæ sunt. Non multò post rupto fœdere Imperatori tentant rebellare, quapropter Imperator nouo collecto exercitu apud Cumas ciuitatem Liguriæ residebat, & cum Italici eum in nimia multitudine ibi inuadere tentabant, ipse progressus in campum commisso prælio ex vtraque parte corruentibus victus est: Nam fuga capta Cumas se recepit. Tali casu Imperator anxius & curis ingentibus pressus, HENRICO Duci Saxoniæ per nuncios vocato, juxta lacum Cumanum occurrit, & humilius, quàm Imperatoriæ majestati congruebat, rogauit eum, ut ad reparandos Imperij casus auxilium præberet, collecto in breui exercitu, eoque in Italiam traducto: cuius petitioni Dux assensum non præbuit, obortis jam dudum inter eos discordijs. Anno MCLXXVII. habito concilio generali apud Venetias, vnitas ecclesiæ reformata est, & obtinuit sedem B. Petri Alexander: à quo Imperator cum Teutonicis principibus ferè per annos XVI. dissensit. Cum ordinatis verò tempore schismatis ita dispensatum est, vt episcopi in dignitatibus & & clerici in ordinibus suis manerent, nisi qui fortè contra Canones intrusi fuissent, ejectis per violentiam legitimis pastoribus: vel nisi fuissent ordinati ab illis, qui auctores schismatis fuerunt, vt patet extra de schismaticis, capite primo. Inter hæc, quòd Archiepiscopus Coloniensis erat in Italia, inter amicos ejus, videlicet Comitem de Altena, & suos coadjutores, & amicos Ducis Saxoniæ, videlicet, Bernhardum de Lippia, & suos, incendia & rapinæ aguntur. Monasteriensis episcopus rediens ab Italia contra eos, qui in absentia sua diœcesin suam inquietauerant arma corripiens, junctis sibi comite de Tekeneborch, & Bernhardo de Lippia castella quædam, videlicet, Ahusen & Diepena destruxit. Eodem anno BERNHARDVS de Lippia ex parte Ducis HENRICI montem Leuensberg occupat, & præsidijs munit, quod postea inter eundem BERNHARDVM, & HERMANNVM Comitem de Rauenberg grauis discordiæ seminarium fuit. Anno sequenti Philippus Coloniensis, cum auxilio Imperatoris exercitum contra HENRICVM Ducem Saxoniæ armat, & procedens vsque ad Wiseram Huxariam, oppidum Abbatis Corbejensis, ad injuriam Ducis incendio vastat: Deinde vsq; ad Hamelen cuncta vastando processit. Hoc anno Euergisus episcopus Paderborensis obijt, cui Sifridus ecclesiæ majoris præpositus successit, & præfuit ecclesiæ Paderfontanæ annis nouem, mensibus IV. Anno MCLXXIX. conuentus Principum factus est in Magdeborch, vbi querimoniæ multæ, tàm ab Imperatore, quàm à principibus contra Henricum ducem Saxoniæ factæ sunt. Hoc anno Guncelinus Comes de Swerin, qui de parte ducis erat, habuit bellum cum Simone de Tekeneborch, & filio Comitis de Arensberch in diœcesi Osnaburgensi, & cæsa multitudine vulgi Comes de Tekeneborch, cum multis millibus captus est. Eodem tempore Bernhardus de Lippia, & Witekindus de Rheden contra Zusatum armata manu tendentes prouinciam circumquaque incendio vastauerunt, & in die Iuda diuertentes oppidum Medebecke concremarunt. Archiepiscopus autem Coloniensis è contra exercitum dirigit contra ducem in Saxoniam, & castrum Haldensleue obsedit, sed non perseuerat. Et Landgrauius Hassiæ Lodevvicus, & frater suus Hermannus Comes Palatinus, cum quadringentis militibus, fuerunt in exercitu Archiepiscopi Coloniensis. Quare Henricus Dux dirigens exercitum ad terram Landgrauij eodem anno bellum cum eo committit, & Landgrauius victus cum quadringentis militibus captus est. Et ante hoc bellum HERMANNVS Comes Palatinus frater Landgrauij ab amicis ipsius ducis captiuatus est. Et Dux Halberstad, Northusen & Molhusen exussit, sed tunc plures nobilium, cum vrbibus quas à Duce tenuerunt, ad partem Imperatoris verterunt se. Anno Domini MCLXXX. in conuentu principum apud Geilenhusen celebrato per sententiam principum Duci SAXONIAE HENRICO ducatus suus abjudicatur, & partes ipsius ducatus, quæ erant in Coloniensi & Paderbornẽsi diœcesibus vltra Weseram, dantur PHILIPPO Archiepiscopo Coloniensi: Et Bernhardo comiti de Anhalt, filio Marchionis Adelberti, cæteræ

Italicæ ciuitates Imperatori recõciliantur.
Imp. vincitur.
Henricum Leonem vocat, & auxilium rogat.
Nihil impetrat.
Discordia in Westphalia.
Monasteriensis episcopus hostes suos persequitur.
Bernhardus C. Lippiensis.
Hermann' Comes Rauenb.
Huxaria.
Siefridus episcopus Paderbornẽsis.
Comitia Megdeburgensia.
Guncelinus Comes Suerinensis.
Simon Tekenborg. C.
Bernhardus Dominus de Lippia.
Medebach.
Haldesleue.
Herman' Comes Palatinus.
L. Landgrauius Hassiæ capitur.
H. Leo vastat Vrbes incendijs.
Comitia Geilenhusẽ.
Henricus Leo proscribitur.

partes ducatus ipſius, quæ erant in Saxonia, condicuntur. Deinde eodem anno Archiepiſcopus Magdeburgẽſis cum multis principibus Saxoniæ, caſtrum ipſius ducis Haldesleue obſedit, cui ex parte ducis præerat Bernhardus de Lippia, & poſt multos labores interclüſo alueo aquæ percurrentis ibidem, aquæ in tantum excreſcebant, vt tenentes caſtrum periculum ſubmergendi non immerito formidarent. Tandem ipſis aquis hyemis aſperitate conſtrictis in glaciem, obſidentes caſtrum calcaria ſubtus pedes ligantes, caſtrum fortiter aggrediuntur, & per amicum Ducis ſæpè repelluntur: ad extremum verò de conſenſu Ducis caſtrum traditur epiſcopo Magdeburgenſi: Anno ſequenti Imperator expeditionem facit contra Ducem, & cum multis regni principibus veniens in Saxoniam obſedit caſtra Blanckenborch, Waldenberch, & Lichtenberg, & captis ipſis ea diruit. Et deinde cum toto exercitu verſus Lubeck ſe dirigit, & capit eam, & tandem cum Imperator mouit exercitum contra Brunſvvick, Dux Romani Imperij vires non ſuſtinens, conſilio principum, poteſtati Imperatoris ſe dedit cum vrbibus & caſtellis: conceſſis ſibi tantummodo Brunſvvick & Luneborch. Quare ciues qui proſcripti fuerant, ob fidem, quam Duci ſeruauerant, tunc patrimonijs & honoribus reſtituti ſunt. Inſuper Dux eos, quos tenuit captiuos, videlicet Lodevvicum Landgrauium, & fratrem ejus HERMANNVM Comitem Palatinum, comitem de Tekeneborch, WITIKINDVM de Waldegge, & alios plures nobiles, cum plus quàm mille militibus, pro gratia Imperatoris abſoluit. Et ob honorem & gratiam Imperatoris extra terminos Romani Imperij exulans ad HENRICVM regem Angliæ ſocerum ſuum diuertit. Anno Domini MCLXXXVI. Henricus filius Imperatoris, jamdudum in regem coronatus, dominam Conſtantiam de Sicilia duxit vxorem. Anno Domini MCLXXXVII. Ieruſalem capta eſt à Saracenis: quare Henricus Albanenſis epiſcopus à latere Papæ Vrbani miſſus expeditionem vltra mare prædicauit. Eodem anno eclipſis ſolis facta eſt. Et deinde anno ſequenti Imperator, & Fridericus Dux Sueuiæ filius ejus, cum multis nobilibus in Maguntia curiam celebrantes, ab Herbipolenſi epiſcopo cruce ſignati ſunt. Eodem anno Sifridus epiſcopus Paderbornenſis obijt, & ſucceſſit ei Bernhardus ſecundus, qui prefuit eccleſiæ annis XVI. Anno Domini MCLXXXIX. Imperator cum multis principibus Romani Imperij verſus terram ſanctam ſe contulit, & tunc Witikindus aduocatus eccleſiæ Paderbornẽſis Comes de Svvalenberg & de Waldegge, aduocationem ſuam in manus Domini Bernhardi epiſcopi reſignauit, in præſentia priorum & conuentus totius Paderbornenſis eccleſiæ, adſtantibus fratribus ipſius Hermanno & Henrico, & ſi quid juris in ea haberent etiam abdicantibus. Et ſic teſtamento ſuo condito, iter Hieroſolymitanum cum Imperatore arripuit. Accepit autem pro hac beneuolentia ab epiſcopo, tradente eccleſia ex theſauro ſuo, trecentas marcas argenti. Eodem anno Bernhardus epiſcopus Paderbornenſis montem Iburg occupauit, & munire cœpit: Sed conſilio eccleſiæ & fidelium ab incœpto deſtitit. Qui autem iſte mons ſit incertum eſt mihi, cum ſupra dictum ſit, quòd Carolus Magnus dedit eccleſiæ Paderbornenſi caſtrum Iburg, quod nunc corruptè dicitur Driburg. Si enim tempore Caroli Magni jam ibi caſtrum fuit, non epiſcopus, montem iſtum occupando, caſtrum primus ædificare cœpit, niſi tunc caſtrum antiquum fuiſſet dirutum ex toto: & etiam hic dicitur, quòd epiſcopus ab incœpto deſtitit, & tamen caſtrum Driburg huc vſque perſeuerat: niſi fortè alius, poſtquam ipſe epiſcopus ab incœpto deſtiterat, illud quod ipſe inceperat, poſtea compleuiſſet. Hoc etiam tempore rapinæ & incendia fuerunt per diœceſin Paderbornenſem, à Witikindo comite & Hermanno de Waldegge excitatæ: qui complices ſuos contraxerunt in munitiunculam Brobebe, quam epiſcopus Paderbornenſis cepit, & deſtruxit. Imperator igitur cum maximo exercitu regnum Vngariæ pertranſiens, à rege & regina multis donarijs honoratus eſt. Deinde partes Bulgariæ pertranſiens, venit in Græciam, & miſit Hermannum epiſcopum Monaſterienſem, Robertum Comitem de Naſſavve, & alios pene CC. ad Imperatorem Conſtantinopolitanum, pſo pacifico tranſitu, & conuenienti rerum venalium foro per terram ſuam: quos

Haldensleue obſidetur.
Vide Arnoldum Lubecenſem lib. 2. cap. 30. qui nonnihil variat.
Lubeca capta.
Henricus Leo ſubmittit ſe Imp.
Dimittit captiuos.
Abit in exilium.
Henrici Friderici Imp. F. nuptia.
Hieroſolyma a Saracenis capta.
Bernhardus 2. epiſcopus Paderborn.
Bellũ Sacrũ.
Witikindus Comes de Sualenberg.
Iburg mons.
Driburgum.
Rapina & incendia in agro Paderbornenſi.
Brobeke.
Imp. expeditio in Palæſtinam.
Legati Imperatoris.

quos omnes ille, quasi vnum cum Saracenis sentiens, fecit detineri, & misit quendam de magnatibus suis ad Imp. Fridericum, qui legationem detulit in hæc verba: *Insolentia Graeculi Imp.* Sanctissimus Imperator Constantinopolis mandat tibi aduocato vrbis Romanæ gratiam suam, si dignaris scire tamen, te & monarchiam Romanæ vrbis penes eum esse, eumque superiorem tibi imperare debere: quod nunc vt concedas oportet, quia te, & exercitum tuum, terminis suæ ditionis, quasi retibus, conclusit. Ad hæc Imperator commotus respondit: *Germanum Friderici Imp. responsum.* Sciat ille tuus, quem dicis Sanctissimum Imperatorem, me electione principum, & consecratione vniuersalis Papæ vrbis Romanæ, nomen Imperatoris, & Romani Imperij dignitatem suscepisse: ab Imperatoribus scilicet auis meis & proauis sanguinem ducere: Sanctitatis nomen, sicut ille arrogans canis, mihi non adscribere: me peccatorem agnosco: pro peccatis meis, ob defensionem Christianæ gentis, iter hoc aggredior: Nulla prorsus apud eum, sed penes nos, auctore DEO, hic & in omnibus terris Romani Imperij majestas consistit. Retia, quibus nos conclusos applaudit, ac si tela aranearum facilè irrumpenda vilipendimus. Id cani tuo refer è conspectu nostro quantocyus recedens: quia si Romani non offuscaret gloriam Imperij, signa forsitan referres, qualia vanitas Domini tui exigeret. Sed postea per legatos hinc inde missos Imperatores conciliati sunt, & captiui relaxati. *Imperatores reconciliati.* Deinde Imperator mouens exercitum à filio regis Turcorum plurimas insidias expertus est. *Turcorum insidiæ.* Namq; à suis intellexit, quòd si vellet per terram ejus pacificum habere transitum, necesse haberet magna pondera auri & argenti soluere sibi: *πλεονεξία.* quamuis rex Turcorum, videlicet, Suldanus de Iconio, per legatos suos Imperatori, dum adhuc erat in Teutonia, mandauerat, quòd ipse auxilia contra Saracenos, & rerum venalium copiam vellet exhibere. Vnde Imperator indignum valdè & Imperatoriæ majestati contumeliosum judicans, auro & argento à Turcis se redimere, Turcorum legatis ita respondit: *Imp. Fridericus sui similis.* Ego forum rerum venalium, quod promisit Soldanus, ante portas Iconiorum requiram. Vnde Turci manu armata Imperatori fortiter occurrerunt. Et cùm bellum instauraretur, Turci fugiunt, & cùm se in ciuitatem recipere festinant, *Turci cæduntur.* Imperator cum suis Turcis intermixtis per vim ciuitatem ingreditur, & exercitus ejus spolijs ciuitatis ditatur. Deinde facta pace inter Imperatorem & regem Turcorum, *Pax constituta.* Imperator vltra mouet exercitum, & statim occurrunt ei legati Saladini regis Saracenorum excusantes dominum suum de detentione terræ Hierosolymitanæ, *Legatio Saladini R. Saracenorum.* asserentesque eum minimè meruisse indignationem Romani Imperatoris, & velle stare sententiæ principum, an justè, vel injustè terram ipsam detineret. Cumque ex his verbis totus lætificaretur exercitus, statim lamentabile factum secutum est. Nam Imperator volens in equo flumen quoddam transire submersus est. *Imp. Frid. aquis suffocatur.* Et inde luctus fit maximus: & corpus ejus recuperatum à FRIDERICO filio suo Duce Sueuiæ Antiochiam delatum est, & ibidem tumulatur. Inter hæc innumerabilis exercitus Christianorum obsedit ciuitatem Accaron, quam Saraceni turribus & muris fortissimè munierant, versus quam pars exercitus cum Friderico filio Imperatoris se contulit. Et ibidem Fridericus ipse pestilentia interijt. *Principum quorundam funera.* Alia verò pars exercitus Imperatoris ad patriam repedauit, & Lodevvicus Landgrauius & Witikindus de Svvalenberg in itinere mortui sunt.

CAPVT LXI.

HENRICVS sextus, filius Friderici regnauit añis IIX. *Henricus 6. Imp.* Hic interuentu principum Henricum Ducem Saxoniæ recepit in gratiam, anno primo post mortem patris. Quare Henricus filius ipsius Ducis Saxoniæ se cum rege in Italiam confert. Dehinc anno sequente videlicet natiuitatis Domini MCXCII. in ipsa die Natiuitatis Domini, Henricus rex Romam ingreditur, & sequenti die à Cœlestino Papa coronatur. *Coronatur.* Post hæc Imperator vrbem egressus versus regnum Siciliæ, quod Constantię vxori suæ debebatur, & quidam Tancredus occupauerat, *Tancredus inuasor regni Siculi.* se direxit. Et cum Neapolim obsidione vallasset, ipse & multi nobiles cum eo confirmantur: quare Imperator obsidionem absoluit. Et Henricus filius Ducis

Saxoniæ socios suos deserens ciuitatem intrauit. Quare Imperatori suspectus habitus est. Et inde anno sequenti propter hoc idem ipse Dux in partibus Saxoniæ *Wichmannus Archiep. Magdeb.* ab amicis Imperatoris bellis impetitur. Hoc tempore Wichmannus Archiepiscopus primo bis in anno monetam innouauit. Eo tempore Christiani ceperunt *Ordo Teutonicor. militum.* Acaron ciuitatem, & ibi institutus est tunc ordo militum cruciferorũ domus Teutonicorũ. Et Richardus rex Angliæ, cum reuerteretur à terra sancta, naufragium *Ricardi R. Angliæ infortunium.* passus est: ipse tamẽ periculum euasit. Et cùm Viennã Austriæ venerat, captus est & Imperatori præsentatus, qui coëgit eum soluere c. millia marcarum & regnum Angliæ ab eo recipere. Et tũc prædicta pecunia Henricus Imperator multos prin- *Imp. satagit rerum suarum.* cipes attraxit ad se. Hic Henricus Imperator concordauit cum principibus regni, quòd liberi sui post eum hereditario jure regnum obtinerent: sed contradictum est à principibus Saxoniæ. Quare ipse Imperator principes illos à promisso ab- *Expeditio Imperatoris in Italiam.* soluit, & juramenta ea occasione præstita relaxauit. Post hæc Imperator iterum profectus in Italiam inimicos suos vndique perturbat: & tandem veneno intoxi- *Mors.* catus moritur, & in ciuitate Messana sepelitur, & deinde exhumatus apud Panor- *Ordo Prædicatorum.* mum denuo tumulatur. His temporibus anno Domini MCXCIIX. incepit ordo Prædicatorum per S. Dominicum natione Hispanum.

CAPVT LXII.

Papæ Romani. PAschalis Papa sedit annos XIIX. menses v. Gelasius sedit annum vnum, dies v. Calixtus sedit annis v. menses x. dies XIII. Honorius sedit annos v. menses II. dies III. Innocentius secundus sedit annos XIII. menses IIX. dies IIX. Hic statuit, vt percutiens clericum incidat in excommunicationem, & non absoluatur nisi per Papam. Cœlestinus sedit menses v. dies XIII. Eugenius natione Pisanus ordinis Cistertiensis, sedit annos IIX. Hoc tempore floruit S. Bernhardus Abbas Clareuallensis. Anastasius sedit annum I. menses IV. dies XXX. Adrianus natione Anglicus sedit annos IV. menses IX. dies XXIX. Alexãder, natione Thu- *Schisma annorum 15.* scus, sedit annos XXI. menses XI. Istius temporibus factum est schisma, de quo dictum est supra, sub imperio Friderici Imperatoris, & durauit per annos XV. Hic prius legebat Bononiæ in Theologia. Ipse celebrauit Romæ concilium, quod di- *Concilium Lateranẽse.* citur Lateranense, cuius constitutiones in libro Decretalium sub diuersis titulis continentur Hic Alexander concessit ecclesiam S. Marci de Venetijs Castellanę diœcesis visitantibus in die Ascensionis Domini plenissimam remissionem pec- *Indulgentia Papales Venetiis data.* catorum: quoniam idem Papa fugiens persecutionem prædicti Friderici Imperatoris, Venetias tanquam priuatus venerat, & ibidem aliquandiu incognitus latitabat. Et tandem cognitus, receptus est cum reuerentia à Sebastiano Duce Venetorum, qui cum pro defensione Papæ cum tota Venetorum communitate grauibus bellis contra Imperatorem se submisit, Papa & Imperator conciliati sunt in *Item Paderbornensib.* eodem loco. Idem Papa concessit visitantibus ecclesiam Paderbornensem in die anniuersariæ dedicationis ejusdem XL. dies, Non. Octobris Pontificatus sui anno primo. Deinde eodem anno IV. Idus Octob. concessit visitantibus eandem ecclesiam Paderfontanam in die annunciationis B. Mariæ Virginis XL. dies indulgentiarum. Item Pontificatus sui anno tertio, v. Kalend. Iunij, concessit visitantibus eandem ecclesiam, in eodem festo die annunciationis & octo diebus præcedentibus & octo diebus sequentibus ejusdem festi diem pro qualibet die vnum annum & XL. dies indulgentiarum. Lucius II. sedit annos IV. menses II. dies XIIX. Vrbanus III. sedit annum vnum, menses VII. dies XXV. Gregorius IIX. sedit annos VII. mensem vnum, dies XXVII. Clemens III. sedit annos III. dies XV. Cœlestinus sedit annos VI. dies XI. Horum summorum Pontificum in hoc capitulo decreta & statuta plurima libri Decretalium sub certis titulis continent collocata.

CAPVT LXIII.

Otto 4 Dux Saxoniæ Imp. OTTO IV. filius Henrici Ducis Saxoniæ successit Henrico VI. in regno, in discordia tamen. Nam post mortem prędicti Henrici Imperatoris duo electi

sunt in

ſunt in diſcordia, videlicet, Otto prædictus, & Philippus Dux Alſatiæ: & obtinuit Philippus regnum vi annis IX. menſibus VI. Nam factum eſt bellum apud Rhenum inter electos prædictos, & Philippus triumphauit, & inter fugientes perſecutus eſt epiſcopum Colonienſem, & obſedit eum in caſtro Waſenberg, & cepit caſtrum, & coëgit epiſcopum ſibi jurare fidelitatem. Innocentius verò Papa III. reprobato Philippo Ottonem confirmauit. Philippus autem eccleſiam perſequitur, & à Papa excommunicatur. Inter hæc Lodevvicus Landgrauius Haſſiæ auertit Odacrum regem Bohemiæ à Philippo ad Ottonem, & poſt hoc Landgrauius & Otto rex ceperunt Northuſen. Deinde Philippus magnam curiam celebrauit in Magdeburg: & interim Henricus Dux vaſtat incendio Calue. Et epiſcopus Magdeburgenſis econtra vaſtauit incendio Helmeſtede, & fregit caſtrum Wereberg. Et deinde PHILIPPVS & Archiepiſcopus Magdeburgenſis obſident Brunſvvick: ſed nihil proficiunt. Anno ſequenti Philippus rex proficiſcitur cum valida manu contra Landgrauium: ſed rex OTTO & rex Bohemiæ ei ſuccurrunt. Quare PHILIPPVS bellum declinare volens Erfordiæ ſe incluſit. Et anno dehinc ſequente Philippus iterum proceſſit contra Landgrauium: & tunc pax facta eſt inter eos. Hoc tempore, videlicet, anno Domini MCC. ſurrexit quædam Hæreſis, quæ conabatur deſtruere Euangelium CHRISTI, & aliud Euangelium recipiendum eſſe, quod eſſet Spiritus ſancti & hoc eſſet æternum. Et aſſeruit Euangelium CHRISTI tantùm duraturum vſque ad annum MCCLX. vt teſtatur M. WILHELMVS de ſancto amore magiſter Pariſienſis, in libro ſuo, quem fecit Pariſijs de periculis nouiſſimorum temporum. Et poſt hoc PHILIPPVS veniens in Bauenberg à Comite Palatino ſub bona fide percuſſus interijt: & OTTO poſt hoc regnum obtinuit annis decem, & coronatus eſt ab Innocentio Papa tertio. Et poſtquam coronatus eſt, ſtatim proceſſit contra Fridericum regem Apuliæ, vel Siciliæ, filium videlicet HENRICI Imperatoris, & plurimam partem regni ejus obtinuit. Et cùm poſt hoc etiam terras eccleſiæ occupauit, Papa excommunicauit eum: & tandem cùm ſe noluit emendare, Electores elegerunt contra eum FRIDERICVM regem Siciliæ ſupradictum, anno Imperij ſui quarto: ex hoc factæ ſunt guerræ inter principes regni. OTTO Imperator reuerſus ab Italia Witzenſee opidum obſidione vallauit: & eodem tempore filiam Philippi regis aduerſarij ſui duxit vxorem, & in Northuſen nuptias celebrauit. Poſt hoc OTTO Imperator cum Ferrando Comite Flandriæ proceſſit contra regem Franciæ: ſed, bello commiſſo, rex Franciæ triumphauit, & Comes Ferrandus captus eſt. OTTO Imperator reuerſus in Saxoniam profectionem fecit contra epiſcopum Magdeburgenſem, qui occurrens ei ſuperatus eſt. Et poſt hæc incendia & rapinæ atque bella plurima inter Ottonem & Fridericũ Regem facta ſunt: donec Otto dyſenteriæ morbo decumbens obijt. Sub eo factum eſt concilium Innocentij tertij Romæ, quod dicitur concilium generale, cujus Statuta & Decreta in quinque libris Decretalium inter alia Statuta & Decretales epiſtolas ſummorum Pontificum & Conciliorum ſub certis titulis interpoſita continentur. Anno huius OTTONIS VI. Bernhardus II. epiſcopus Paderbornenſis obijt, & ſucceſſit ei Bernhardus III. qui præfuit eccleſiæ annis XIX.

Philippus aemulus ejus in Imperio praualet. — Waſenberg. — Otto à Papa cõfirmatur. — Ludouicus Landgrauius Haſſiæ. — Comitia Magdeburgenſia. — Helmſtadium incenſum. — Bellum in Thuringia. — Hæreſis. — Wilhelmus de ſancto amore. — Philippus Imp. occiditur. — Otto Imp. coronatur. — Excommunicatur. — Ducit vxorẽ Philippi Imp. filiã. — Bellũ infert regi Galliæ. — Archiepiſcopus Magdeburg. — Moritur. — Concilium Romanum. — Bernhardus 3. epiſcopus Paderb.

CAPVT LXIV.

FRIDERICVS ſecundus regnauit annis XXIII. Hic quoniam multis abundabat diuitijs elatus eſt in ſuperbiam. Ejus temporibus Permis rex Vngariæ profectus eſt ad terram ſanctam, & nihil virile gerens cum pudore reuerſus eſt: Sed Lippoldus Dux Auſtriæ laudabiliter ſe geſſit ibidem. Fridericus rex curiam ſolemnem ſtatuit fieri in Franckenfort, & conuenientibus principibus rogauit eos, vt HENRICVM filium ſuum poſt eum in regem eligere vellent, quod principes promiſerunt ei, & juramento confirmauerunt. Et inde profectus in Italiam venit Romam, & à Domino Honorico, vel Honorio Papa in baſilica S.

Fridericus 2. Imp. — Hungari R. expeditio. — Comitia Francofurtenſia. — Frider. Imp. coronatur.

Petri coronatur. Postquam coronatus est intrat regnum Siciliæ, & inimicos suos vndique debellat. Sed quia suis non contentus terras ecclesiæ occupat, à Dn. Gregorio Papa anathematisatur. *Hojerus Comes Falckosteinensis.* Inter hæc Hojer Comes de Falckenstein cepit Quedlingburg: Et Comes de Swerin cepit regem Danorum: & post multos tractatus, per amicos vtriusque partis habitos, rex Danorum quinquaginta millibus marcarum se redemit, & jurauit se nec suos de cætero comitatum Holsatiæ, & loca circumuicina inuadere velle, & dedit filios suos obsides, & multos alios de regno nobiles: sed postea fidem non seruauit. *Lubeca subdit se Imperio.* Hoc tempore Lubicenses sponte subdiderunt se Imperio. Item Adolphus Comes de Holstein oppugnauit Hamburg, & ciues tradiderunt se sibi. *Fridericus C. de Altena interficit episcopũ Coloniensem.* Hoc tempore Fridericus de Althena Comes episcopum Coloniensem sub bona fide percussit: sed postea eodem anno Henricus rex filius Friderici, quem ipse reliquerat in Alemannia, ducens filiam Lippoldi Ducis Austriæ in vxorem, in Nurenberg nuptias celebrando, ipsum Comitem solemniter damnauit: *Rota supplicio afficitur.* Quare idem Comes Coloniæ rotatus est. Eodem tempore filius Ducis Lippoldi prædicti filiam Landgrauij duxit vxorem, & nuptiæ ibidem celebratæ sunt. *Otto Dux Luneburgensis.* Post hæc Otto dictus de Luneborg cepit Brunsvvick, & cum amicis regis commisso bello intra ciuitatem triumphauit. *Bellum Danicum.* Inter hæc factum est bellum in Dacia, seu Dania, inter regem Danorum, & Ottonem Ducem de Luneborg ex vna, & episcopum Bremensem, Albertum Ducem Saxoniæ, Adolfum Comitem de Holstein, & Comitem de Svverin, parte ex altera: Et rex fugatus est, & Dux Otto captus, & multi interfecti sunt. *Episcopus Traiectensis ante Couordiam casus.* Et circa idem tempus episcopus Trajectensis ante Couordiam cum CCCC. militibus interfectus est. Anno MCCXXIII. BERNHARDVS episcopus Paderbornensis obijt, & successit ei *Oliuerus episcopus Paderborn.* Oliuerius, qui præfuit ecclesiæ annis duobus. Sub eo liber ecclesiæ Paderbornensis, qui Regula dicitur, *Regula.* videtur esse innouatus, vt elici potest ex eodem, vbi ponitur ordinatio septimanæ paschalis, & vbi ponitur dies SS. Prothi & Hyacinthi. *Wilbrãdus episcopus Paderb.* Post Oliuerium rexit ipsam ecclesiam Wilbrandus annis duobus. Post Wilbrandum successit BERNHARDVS IV. *Bernhardus 4. episcopus Paderb.* qui rexit ecclesiam ipsam annis XXIIX. sub isto Bernhardo in ecclesia Paderbornensi adhuc obseruantia regularis inter Canonicos ejusdem ecclesiæ viguit, & sub eo immutatio facta videtur de regulari obseruantia ad statum canonicorum sæcularium. Cumque FRIDERICVS Imperator excommunicationis sententiam in eum latam non curauit, *Papa molitur Concilium.* GREGORIVS Papa concilium statuit in vrbe celebrare. Et postquam multi de regno Franciæ prælati, & alijs in mundi partibus apud ciuitatem Ianuensem conuenerant, *Episcopi Franciæ.* Ianuenses XXV. Galeas armauerunt, quas ibidem Prælati vna cum legatis Papæ intrantes mari se commiserunt versus Romam nauigando. Pisani verò fideles Imperatoris, & alij de regno SICILIAE cum multis Galeis ipsis occurrentes classicum bellum contra eos hostiliter instaurant: & submersis tribus Galeis cum hominibus ipsorum Ianuensium cæteræ captæ sunt: quarum Pisani sex obtinuerunt, & aliâs regnicolæ SICILIAE abduxerunt, *Vna cum alijs capiuntur.* & capti sunt tres legati sedis Apostolicæ, cum multis Archiepiscopis, episcopis, & Prælatis alijs, & Ianuensium ciuium quatuor millia cum eisdem. Et eodem tempore FRIDERICVS subacta Fauentia ad obsidendam Bononiam se præparat: sed audita hac suorum victoria, obsidionis illius laborem tunc intermisit. *Papienses Mediolanensibus bellum inferunt.* Eodem tempore Papienses Imperatori fideles, contra Mediolanenses procedentes ad bellum, CCCL. ex eis captis, multos occiderunt. Rex Franciæ, prædicta prælatorum regni sui captiuitate cognita, *Regis Galliæ ad Imp. epistola.* ad Imperatorem pro restitutione Prælatorum direxit epistolam tali fine conclusam: Nec velitis à potentia, vel voluntate locum trahere. Nam regnum Franciæ non est adeò debilitatum, quòd permittat se vestris calcaribus perurgeri. *Imperatoris responsum.* Imperator Prælatos restituere renuens regi Franciæ rescripsit, tali sua verba fine concludens. Cum animalia singula leonis vestigia pertimescant, non miretur regia celsitudo, quòd Prælatos Franciæ in angustiis tenet Augustus, qui ad Cæsareas angustias conabantur. *Imperator profectioné in terram S. detrectat.* Hic FRIDERICVS aliâs requisitus à Papa in subsidium terræ sanctæ, multis principibus illò properantibus, aduersa quadam valetudine se grauatum simu-

ſimulans, noluit proficiſci. Et inde Papæ magis ſuſpectus habitus eſt. Et in hac profectione Lodevvicus Landgrauius Thuringiæ propè Brunduſium in Apulia mortuus eſt. Iſte Fridericus Imperator conceſſit priuilegium Duci Auſtriæ, vt ipſe eſſet Rex, & Ducatum ipſius, videlicet, Auſtriæ & Styriæ, tranſtulit in regnũ. Si tamen ipſe rex Auſtriæ honorem debitum & conſuetum Imperio deferret, & coronam à nemine, niſi ab Imperatore, reciperet, vel ſaltem ab illo, cui Imperator ſpecialiter illud committeret faciendum, & quòd filij ejus, videlicet, maior natu ſuccederent in regno poſt eum, & quòd de prouincia Carinthiæ Ducatum faceret, & Dux ille eſſet regi immediatè ſubjectus. Ego legi copiam illius priuilegij: ſed conſtat ipſum effectum non conſecutum. Fridericus Imp. quamuis excommunicatus à Papa, abſolutione non obtenta, tandem profectus eſt vltra mare, & bella commiſit cum Saracenis, at terram ſanctam non recuperauit. Et cum inde reuerſus eſt, inuenit quaſdam terras regni Siciliæ per fideles Papæ occupatas, quas, occupatoribus expulſis, recuperauit. Et multis blaſphemis epiſtolis ad diuerſos reges & principes vſus eſt contra Papam: Ita quod Papa tandem his motus direxit epiſtolas & mandata Apoſtolica Archiepiſcopis, & epiſcopis per Imperium & alibi conſtitutis: quarum vnam direxit Archiepiſcopo Maguntino ſub hac forma: Gregorius epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei: Venerabilibus fratribus Archiepiſcopo Maguntino, & ſuffraganeis ejus, ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem. Aſcendit de mari beſtia blaſphemiæ, plena nominibus, quæ pedibus vrſi & ore leonis deſinens, ac membris formata cæteris, ſicut pardus os ſuum in blaſphemias diuini nominis aperit, tabernaculum ejus, & ſanctos, qui in cœlis habitant, ſimilibus jaculis impetere non omittit. Hæc vnguibus & dentibus ferreis cuncta confringere & ſuis pedibus vniuerſa deſiderans conculcare, ad diruendum murum Catholicæ fidei occultos jam parauit arietes, & nunc apertas machinas inſtruit, Iſmaëlitarum gymnaſia, animas interimentia, conſtruit, & in CHRISTVM humani generis redemtorem, cujus teſtamenti tabulas ſtylo prauitatis hæreticæ nititur abolere, fama teſtante, conſurgit. Igitur admirari deſinite omnes, ad quos ab hac beſtia contra nos edita perueniunt obſequia blaſphemiæ, ſi nos omnipotenti Deo ſeruitute ſubjecti detractionum ſagittis impetimur. Et infra: ſed quia minus bene ab aliquibus credi poſſet, quòd ſe verbis non illaqueauerit, oris ſui probationes in fidei victoriam ſunt paratę: quòd iſte rex peſtilentiæ dixit, à tribus Baratoribus, vt ejus verbis vtamur, ſcilicet Ieſu Chriſto, Moyſe & Mahomete totum mundum fuiſſe deceptum: & duobus eorum in gloria mortuis ipſum Chriſtũ in ligno ſuſpenſum manifeſtè proponens. Inſuper dilucida voce affirmare, vel potiùs mentiri præſumſit, quòd omnes illi ſint fatui, qui credunt naſci de virgine Deum, qui creauit naturam, & omnia potuiſſe. Hanc hæreſin ille errore confirmans, quòd nullus naſci potuit, cuius conceptum viri & mulieris commixtio non præceſſit. Et homo nihil aliud debet credere, niſi quod poteſt vi & ratione naturæ probare. Quocirca vniuerſitatem veſtram rogamus, monemus, & hortamur attentè in virtute obedientiæ, per Apoſtolica ſcripta vobis diſtrictè præcipiendo mandantes, quatenus ne dictus Fridericus corda fidelium fallacibus verbis ſubuertere, vel contagione ſui quilibet gregem Dominicum maculare, clero & populo ſubjectis ſupra-dicta plenè & fideliter exponatis. Datum Laterani Kal. Iunij Pontificatus noſtri anno XIII. De ſupradictis, & alijs plurimis in bulla ſuper præmiſſis confecta contentis, cuius tenorem valdè longum ego perlegi, ipſe Fridericus ſcribens regibus & principibus ſe excuſat: ſcribens, ipſum Papam eſſe belluam, de qua ſcriptum eſt: Et exiuit alius equus rufus de mari, & qui ſedebat ſuper eum ſumebat pacem de terra. Et ſubdit: Ipſe Draco magnus, qui ſeducit vniuerſum mundum, Antichriſtus eſt, cuius dixit nos eſſe præambulonem. Poſt hoc anno ſequenti Domini, Gregorius Papa obijt, & ſucceſſit ei Innocentius quartus, qui poſt exhortationes plurimas & monita caritatiua non pauca per ſolemnes nuncios ipſi Friderico Imperatori ſolerter exhibita, & per eundem ſpreta, concilium apud Lugdunum congregauit, & in eodem concilio depoſuit eum ab Imperio, & regno Siciliæ.

Dux Auſtriæ in regem ſublimatur.

Imperator in Palæſtinam mouet.

Redux ſua à Pontifice ſibi occupata recuperat.

Fulmen Papale.

Blaſphemia.

Apologia Imperatoris.

Apocalyp. 6.

Imperator regno priuatur.

Injuriam illatam vlciscitur.

Et de hoc loquitur c. de sen. & re judi. libro. VI. Vnde FRIDERICVS commotus omnes clericos per regnum Siciliæ seruantes interdictum, auctoritate sedis Apostolicæ contra se latum, bonis omnibus & beneficijs ecclesiasticis priuari, & à terminis regni expelli mandauit. Et ab omnibus clericis regni ejusdem tertiam partem omnium beneficiorum suorum mandauit recipi, & contradictores carceribus mancipari. Deinde principibus diuersis plurimas contra Papam & Cardinales blasphemas direxit epistolas, quarum vnius tenorem, decisum tamen, hic inserere deliberaui: Collegerunt Pontifices & Pharisæi concilium in vnum: aduersus principem CHRISTI domini conuenerunt. quid faciemus, inquiunt? quia hic homo de hostibus sic triumphat. Si sic ipsum dimittimus, omnem sibi subijciet gloriam Lombardorum. Et infra: Iste Pater patrum, qui dicitur seruus seruorum Dei, omni prorsus exclusa justitia factus est aspis surda, non aduertens Romani principis allegata: & velut lapis, qui de funda jacitur, sic emisit subitò malum verbum. Et infra: sed qui CHRISTI vicarius diceris, & Petri successor etiam Piscatoris, quid accensus furore refugis id, quod rex omnium induit, Formam serui? Dic igitur, quid resurgens à mortuis dixit primò discipulis iste magister omnium magistrorum? Non inquit, arma & scutum sumite, nec sagittam vel gladium: sed Pax vobis. Ad quid gloriaris in malitia, qui solus in vrbe diceris fraus & dolus? Ergo si CHTISTI vicarium te & Petri asseris successorem, à CHRISTI prorsus & Petri tramite non discedas, sed actus concordent actibus, & Capuanus adhæreat Galilæo. Istud autem satis turbat, & omnino CHRISTI fidelium paruitates, quòd Petrus derelictis omnibus & reti, sequi CHRISTO vocante voluit viam vitæ, qui tanquam omnia possidens & nihil habens, ad thesaurum cœlestis patriæ semper ardentius aspirabat. Tu verò tanquam nihil habens & omnia possidens, quæris semper quem deuores, & derodas, nec sedare potest aliquando totus mundus ventris tui ingluuiem: quia tibi non sufficit orbis terræ. Petrus autem, vt legitur, ad portam veniens speciosam, nec argentum, nec aurum habeo, dixit claudo. Tu verò si forsan incipit aceruus pecuniæ minui, quem adoras, statim cum claudo claudicas, quærens anxiè quæ sunt mundi. Sed qui CHRISTO jubente prædicas tanquam pastor ecclesiæ paupertatem, cur refugis quod hortaris? quæris semper, vt aurum auro copules in hoc autem non restat aliud, nisi vt summi Pontificis prædicatio contemnatur. De cœlo namque si bene recolis descendit linteum super Petrum, cui surge, & manduca dictum est, dum oraret: qui tamen immunda noluit manducare, dira quamuis esurie stimulatus: Tu verò ad hoc viuis, vt comedas: in cujus vasis & scyphis aureis scriptum est: Bibo, Bibis. cujus verbi præteritum sic frequenter in mensa repetis, & post cibum quasi raptus in tertium cœlum Hebraicè, Græcè loqueris, & Latinè. Postquam autem impleta fuerit ventris ingluuies, & stomachus vsque ad summum ejus, tunc super pennas ventorum æstimas te volare. Tunc ibi Romanorum substat Imperium, & tunc offerunt tibi munera reges terræ: tunc vinum citò mirabiles facit exercitus: tunc tibi seruiunt omnium gentium nationes. Ploret igitur mater ecclesia, quòd pastor Dominici gregis factus est lupus rapax, crassum quidem de grege comedens, confractum non alligat: dissolutum ad propria non reducit: sed velut amator schismatis, caput & auctor scandali, potius contra jura Romani principis & honorem tuetur hæreticos, & Dei quidem & omnium Christi fideliũ inimicos, omni prorsus altissimi timore postposito, hominum verecũdia vltrojecta. Sed vt possit hic melius sui cordis malitiam occultare, prædictos crucis & hostes fidei fouet & protegit, sub quadam specie pietatis adserens se Lombardis ad hoc tãtum præstare subsidium in hac parte, ne Cæsar vel cedat, vel judicet plus, quàm requirat series sui juris: sed dolosæ vulpis astutia nunquam in hoc fallit ingenium venatoris. Vt qui regis Israel intende. Singularis Dominici gregis pastor, dic ergo quid est hoc, quod curabat, vt legitur, infirmos à morbis validis vmbra Petri? tu vero tanquam vir Sanguinum ad hoc solum inuigilas, vt facta strage viuorum sanguis innoxius effundatur: & de te sat malè optimè dici potest, quod tuo tempore Deo displicere disponis. Et infra. Reuerten-

Epistola Friderici Imp.

uertentem ergo ad gremium matris ecclesiæ benignè recipias filium singularem, præsertim cùm petit instanter, & absq; culpa. alioquin leo noster fortissimus, qui simulat hodie dormire se, rugitu solo terribili trahet omnis a terræ finibus tauros pingues, & plantando iustitiam ecclesiam diriget, euellens prorsus & destruens cornua superborum. Item idem Fridericus aliam scripsit epistolam contra Innocentium Papam quartum diuersis principibus in qua inter cætera his verbis blasphemis vsus est: Illum præterea Christi vicarium haberi & Petri successorē & dispensatorem animarum fidelium indignū fatemur, non ob dignitatis iniuriam, sed ob personæ defectū: qui dispensationes cum fratrum deliberatione magna faciēdas in camera sua more cuiuslibet mercatoris in libra, mercator ipse existens, ipse bullator, & scriptor, & forsan mutator. Harum epistolarum præ cæteris quas elegi tenores in parte hic inserui certis ex causis, quas diligens inquisitor fortassis inueniet. Post hæc Fridericus intendens auferre temporalia ab ecclesia regibus & principibus direxit epistolam tali tenore conclusam: Semper fuit nostrę voluntatis intentio, clericos cuiuslibet religionis ad hoc inducere, & præcipuè maximos, vt tales perseuerent in fine, quales fuerunt in ecclesia primitiua, apostolicam vitā ducentes, & humilitatē Dominicam imitantes. Tales namq; clerici solebant angelos intueri, miraculis coruscare, ægros curare, mortuos suscitare, & sanctitate vitæ non armis sibi reges & principes subiugare: at isti inebriati deliciis Deum postponunt, quorum ex affluentia diuitiarū religio suffocatur. Talibus ergo subtrahere diuitias nocentes, quibus damnabiliter onerantur, opus est caritatis. Ad hoc vos principes vnà nobiscum, vt cuncta superflua deponentes modicis rebus contenti soli Deo seruiant, cui seruiunt omnia, omnē debetis diligentiam adhibere. Hic Fridericus studiū literarum apud Neapolim confirmauit, & mandauit, ut nullus de regno Siciliæ pro scholis requirendis partes exteras requireret, & sub certa pœna omnes existētes in studiis in aliis partib. infra certū terminū Neapolim ꝓ studiis inhęrendis redirent. Et voluit nulli licere publicè docere vel discere ꝑter in puerilib. Grāmaticæ per totum regnū, alibi quàm Neapoli. Et in priuilegio desuper concesso commendat ciuitatē ipsam multipliciter de loci amœnitate, victualium sufficientia, ac moribus incolarum, quæ reuera tempore pacis eidem ciuitati non desunt. Hoc tempore Liuonia pro parte conuertitur & S. Thomas de Aquino natus est. Et Raimundus librum Decretalium composuit. Hic Fridericus ecclesiasticis personis per Imperium constitutis priuilegia magna pro eorum libertate conseruanda, concessit. Vnde statuit, quòd statuta & consuetudines, quæ ciuitates & loca, potestates vel consules, aut quęcunq; aliæ personę, contra libertatem ecclesiæ, vel personas ecclesiasticas, edere attentarent, ipso iure nullæ essent: & statuentes eo ipso sua iurisdictione priuari, nec non locum, vbi talia deinceps pręsumta fuissent, banno mille marcarum auri præceperat subiacere. Item si constitutionis illius aliqui essent contemptores, per annum bona eorum per totum Imperium mandauit impunè ab omnibus occupari. Item statuit, quòd nulla communitas, vel persona publica, vel priuata, collectas seu exactiones, angarias vel parangarias ecclesiis, vel aliis locis, aut ecclesiasticis personis imponerent, aut inuadere bona ecclesiastica præsumerent: quod si secus facerent, & requisiti ab ecclesia vel Imperio emendare contemnerent, triplum refunderent, & nihilominus banno imperiali subiacerent, quod absque satisfactione debita nullatenus remitteretur. Item vt nullus ecclesiasticam personam in criminali quæstione, vel ciuili trahere ad iudicium seculare præsumeret contra canonicas sanctiones & constitutiones Imperiales: quòd si secus faceret actor, à suo iure caderet, iudicatum non teneret, & iudex extunc iudicandi auctoritate priuatus foret. Item statuit, quòd iudices temporales, qui clericis vel personis ecclesiasticis iustitiam denegare præsumerent, tertiò requisiti iurisdictionem amitterent. Hæc statuta & quædam similia Honorius Papa tertius confirmauit. Item idem FRIDERICVS fecit quendam librum de Feudis. Et Fridericus tandem post plurima bella & expugnationes terrarum ecclesiæ, non curans sententiam depositionis, in Concilio Lugdunensi in se latam, Parmam ci-

Intentio nō mala.

Vniuersitas Neapolitana confirmata.

Liuonia ad Christi fidē conuersa.

Friderici Imp. erga ordinem ecclesiasticum respectus.

Ius Feudale.

uitatem Lombardiæ obſedit, & ibi à Parmenſibus Papæ fidelibus victus aufugit, theſauris ſuis & rebus multis amiſſis. Et deinde ad regnum Siciliæ ſe totum contulit, & ibi tandem morbo correptus ſine ſacramentorum perceptione &, vt dicebatur, ſine pœnitentia defunctus eſt.

Fridericus Imp. moritur.

Capvt LXV.

Conradus 4. Imp.

CONradus filius Friderici, diminutiuo nomine Conradinus apud Italicos nominatus, poſt mortem patris congregauit exercitum magnũ in Alemannia, & verſus Italiam ſe dirigens regnum Sicilię de manu Manfredi fratris ſui naturalis conatur vindicare, & naues intrans per mare venit in Apuliam & ciuitates multas cepit. Anno Dn. M.CC.LI. ipſe cepit Neapolim, cuius muros per circuitum diruit, & anno ſequenti veneno intoxicatus interijt, & Manfredus regnũ Siciliæ obtinuit. Hic Manfredus ædificauit ciuitatem in Apulia, non longè à Siponto, quã à nomine ſuo Manfredoniam nominauit. Vnde ciues Sipontini propter incommoditatem loci, propter multitudinem ſerpentium, à monte Gargano venientium, Siponte relicto Manfredoniam incoluerunt. Sedes tamen archiepiſcopalis à priori ciuitate adhuc Sipontina vocatur. Bernhardus epiſcopus Paderbornenſis IV. obiit.

Capit Neapolim.

Manfredus R. Siciliæ.

Poſtquam, vt ſupradictum eſt, Innocentius IV. Fridericum depoſuit, ipſe ordinauit, quòd principes electores ad eligendum alium regem conuenerunt. Et electus eſt ab eis frater Landgrauii Thuringiæ, qui poſtea in breui mortuus eſt. Deinde electus eſt Comes Hollandiæ, & ille ſtatim à Freſonibus occiſus eſt: quorum neuter benedictionem Imperialem conſecutus eſt. Poſt hoc electi ſunt duo in diſcordia, videlicet, rex Caſtellæ, & Richardus Comes Cornubiæ, frater regis Angliæ. Et hoc ſchiſma per annos aliquot durauit: ita quòd neuter eorum à Papa coronatus eſt. Regnauit tamen quodammodo Richardus per annos 18. Anno Domini M.CC.LX. rex Vngariæ regem Bohemiæ bello aggreditur, habens diuerſarum nationum Orientalium, & de regno ſuo ducenta quadraginta millia equitum. Rex tamen Bohemiæ cum centum millibus equitum, de quibus ſeptem millia equorum ferro erant cooperti, regem Vngariæ ſuperauit eumque in Vngariam vſque perſecutus eſt. Sed poſtea per contractum matrimonii pacificati ſunt.

Imperatores aliqui Friderico II. ſubſtituti.

Richardus. Imp.

Bellum inter Hungaria & Bohemia RR.

Anno Domini M.CC.LXIII. Vrbanus Papa IV. regnum Siciliæ, quod Manfredus detinuit, tanquam ad eccleſiam deuolutum Carolo comiti prouinciæ, fratri regis Franciæ, contulit: qui poſtea veniens in Italiam tempore Clementis Papæ IV. Manfredum vita & regno priuauit. Iſtis temporibus quidam Iudæus in Hiſpania comminuendo rupem vnam, pro vinea amplianda, in medio lapidis inuenit concauitatem, nullam penitus diuiſionem, vel ſciſſuram habentem, & in ea reperit librum quemdam, quaſi folia lignea habentem, qui tribus linguis videl. Hebræa, Græca & Latina ſcriptus tantum quantũ vnum pſalteriũ habebat de litera: & loquebatur de triplici mundo ab Adam vſq; ad Antichriſtum, proprietates hominum vniuſcuiuſq; mundi expimendo. Et principiũ tertii mundi poſuit ita: Filius Dei naſcetur ex Maria virgine & pro ſalute hominum patietur. Quod cùm legiſſet Iudæus cum omni domo ſuo baptizatus eſt. Et erat etiam ſcriptum in eodem libro, quòd tempore Ferrandi regis liber iſte deberet inueniri. Hoc tempore poſt Bernhardum IV. præfuit eccleſiæ Paderbornenſi Simon epiſcopus, qui rexit eam annis XXIII.

Papa regnũ Siciliæ trãſfert ad Gallos.

Inuentio libri cuiuſdã mirabilis.

Simon epiſcopus Paderb.

Capvt LXVI.

Rudolphus Habſburgenſis Imp. Rom.

RVdolphus de Hauebesberge, natione Sueuus, regnauit annis XVIII. Hic à Papa confirmatus, regnum, quod tempore vacationis dilapidatum erat, reformauit. Ipſe aſſignauit, imò verius, vt notat Guilhelmus Duranti titulo de putatione reſcripti ratione cauſſæ: verſu, Item quod obtentum eſt: reſtituit eccleſiæ Romanę Bononiam cum diſtrictu ſuo, videlicet, prouinciam, quę Romaniola dicitur. Ipſe etiam congreſſus cum rege Bohemiæ glorioſè triumphauit, regeque interfe-

Bononia Romana eccleſia reddita.

interfecto, plures prouincias regni, quas idem rex occupauerat, recuperauit. Istis temporibus, anno M. CC. LXX. Ludovvicus rex Franciæ non territus præteritis laboribus & expensis, quas alias fecerat, vltra mare iteratò cum duobus filiis suis, adiuncto sibi rege Nauarræ, & quampluribus aliis, pro recuperatione terræ Sanctæ iter assumsit. Cumque Carthaginem cepissent, & partes vicinas, ipse rex Lodevvicus cum vno filio suo, & Legato Domini Papę, pestilētia exstinctus est. Turbatis autem Christianis de regis interitu, superuenit Carolus frater eius rex Siciliæ. Quare Saraceni, licet Christianos in multo excederent, generale bellum inire non audebant, sed pacem sub hoc pacto cum Christianis acceptabant; Vt omnes Christiani in regione illa liberi dimitterentur: Et quòd in monasteriis, ad honorem Christi, in quibuscunq; ciuitatibus regni illius constructis, fides Christi per fratres, in ipsis monasteriis habitantes, & per alios quoscunq; liberè posset prædicari. Et volentes baptizari non deberent ab aliquo prohiberi. Et rex ille regi Sicilię solutis expensis tributarius esset. Postquam Simon episcopus Paderbornensis præfuit ipsi ecclesiæ Paderfontanæ annis XXIII. moritur: succeditq; ei Otto de Rethberge, qui ipsi ecclesiæ præfuit annis XXX. Hic Otto multas guerras cum ciuibus Paderbornensibus habuit. Vnde accidit, quòd cum ipsi castrum Nouum igne deuastauerant, & post hoc quadam die ad implendum fossata eiusdem conuenissent, episcopus Otto cum fidelibus suis manu forti irruit super eos, & commisso prælio de ciuibus occisi sunt plusquam quingenti, quorum cadauera in plaustris ducebantur in ciuitatem, & in vna fossa magna sepulta sunt. Fuit enim inter episcopum & ciues per certos arbitros facta compositio quæ cum seruari non videbatur, vt debuit, post multas guerras, clades prædicta secuta est. Erat enim hæc compositio facta anno domini M. CC. LXXXI. priusquam ipse dominus Otto esset consecratus in episcopum, & vtrinque fuit iuramentis & sigillis firmata: in qua inter cetera ipsi ciues promiserunt libertates emunitatum illæsas seruare & liberas, & in familias canonicorum & ecclesiasticarum personarū ciuitatis Paderbornensis, nisi prius corā dominis suis conuentos nullam penitus iurisdictionem exercere, & excommunicatos strictius vitare & eos in officio consulatus non habere. Deinde orta discordia super iudicio sæculari, quod exercetur in foro Paderbonensi, electi sunt arbitri, qui visis & auditis propositis hinc inde pronunciauerunt, officium prædicti iudicii esse feudum ecclesiæ Paderbornensis, & hæc pronunciatio facta est anno domini M. CC. XCIX.

Lodouicus R. Franciæ. *Moritur.* *Pacis conditiones inter Christianos & Saracenos.* *Otto episcopus Paderbornensis.* *Paderbornenses ciues cæsi.* *Pacta conuenta inter episcopum Paderbornensem & ciuitatem.*

ADOLPHUS de Nassovve regnauit annis VIII. Hunc ALBERTUS dux Austriæ filius Rudolphi bello afficit, & commisso prælio Adolphus occisus est, & Albertus obtinuit regnum, quoniam vterque eorum in discordia fuit electus.

Adolphus Imp.

Albertus igitur regnauit annis X. & ipse à Bonifacio Papa octauo coronatus est: Et tandem à suis interfectus est. OTTO Paderbornensis episcopus moritur, & vacauit sedes annis duobus. Deinde in discordia electi sunt, videlicet, Guntherus de Sualenberg & Thidericus de Ictere: Sed Thidericus episcopatum obtinuit, & præfuit ecclesiæ Paterfontanæ annos XII.

Albertus I. Imp. *Schisma.* *Theodericus episcopus Paderbornensis.*

CAPUT LXVII.

INnocentius Papa tertius sedit annos XIIX. menses IV. dies XXIIII. Hic fecit hospitale sancti Spiritus Romæ. Anno Pontificatus sui XVII. celebrauit Romæ concilium generale in ecclesia Lateranensi, pro subsidio terræ sanctæ, in mense Nouembri, quod ad differentiam concilii Alexandri tertii in eadem ecclesia celebrati, & concilium Lateranense quod ad differentiā istius dicitur conciliū generale, simpliciter appellatur: cuius statuta & decreta in quinq; libris Decretalium sub distinctis titulis continentur. Sub eo incipit ordo fratrum minorum anno domini M. CC. VI.

Concilium Lateranense generale. *Ordo Minorum.*

Honorius tertius sedit annos X. menses IIX dies XXIIII. Hic primo anno Pontificatus sui confirmauit ordinem prædicatorum, beato Dominico eiusdem

Ordines monachorũ mendicantium confirmati. Indulgentia Pontificia.

ordinis inuentore procurante, anno domini M. CC. XX. Deinde ipse confirmauit ordinem Fratrum Minorum. Ipse etiam concessit visitantibus ecclesiam Paderbornẽsem in anniuersario dedicationis eius XL. dies indulgentiarũ, Anno X. Pontificatus sui, ad instantiam Bernhardi quarti episcopi Paderbornensis, in præsentia eius tunc constituti.

S. Elizabethæ ἀποθέωσις.

Item aliorũ quorundã.

Gregorius nonus sedit annos XIIII. Hic sanctam Elizabeth, filiam regis Vngarorum, relictam Lantgrauii Hassiæ & Thuringiæ, canonisauit. Item beatum Dominicum post mortem eius anno XI. & à confirmatione ordinis anno XVIII. Et postea sanctum Franciscum, & sanctum Antonium de ordine fratrum minorum canonicauit. Ipse etiam concessit, quòd in die Annunciationis Mariæ virginis in ecclesia Paderbornensi solennis fiat processio & quòd sequentia cantetur ad Missam; Sed non concessit singulis eiusdem ecclesiæ sacerdotibus illo die legere sequentiam ad Missam. Item concessit visitantibus eandem ecclesiam in festo prædicto X. dies indulgentiarum. Item concessit porrigentibus manum adiutricem ad reformationem eiusdem ecclesiæ XX. dies indulgentiarum: quia casu cuiusdã turris ipsius in parte destructa fuit, ita quòd necessarium erat quatuordecim testudines eius reformari. Eodẽ tempore in Brũsevvick decem magistri Gildonum à consulibus suspensi sunt, & vndecimus decollatus est, sed duodecimus in peregrinatione existens euasit, & hoc fuit initium multorum malorum ibidem.

Ciues seditiosi Brunsuigæ puniti capite.

Cœlestinus quartus sedit dies XVII. Hic sanctum Petrum de Verona de ordine Prædicatorum canonizauit. Innocentius quartus, natione Ianuensis, sedit annis XI. menses VI. Hic celebrans concilium generale apud Lugdunum, plures ordines mendicantium cassauit, & Fridericum Imp. deposuit. Alexander quartus sedit annos VII. Eodẽ tempore Wilhelmus comes Hollandię à Fresonibus occisus est. Vrbanus quartus sedit annos tres mensem vnum. Hic instituit festũ corporis Christi. Clemens quartus sedit annos tres, menses nouem. Hic vxorem & liberos habuerat, & vxore mortua factus est episcopus Podiensis. Post hoc Archiepiscopus Narbonensis: deinde Cardinalis & episcopus Sabinensis, & demum Papa efficitur. Eo tempore Wernherus archiepiscopus Maguntinus visitans reliquias sancti Liborii in Paderborn, meritis eiusdem sancti, ibidem à calculo liberatus est. Vnde contulit manus porrigentibus adiutrices ad reformationem ipsius ecclesiæ Paderbornensis de prouincia Maguntina existentibus XL. dies indulgentiarum, anno M. CC. LXVII.

Concilium Lugdunense. Wilhelmus Imp. à Frisiis cæsus. Wernerus episcopus Maguntinus.

Gregorius X. sedit annos IV. dies X. Hic celebrauit concilium apud Lugdunum. Et ipse intendebat multitudines ordinum refrenare. Voluit enim ordinare, quòd non essent nisi duo ordines mendicantium, videlicet Prædicatorum, & fratrum Minorum, & tantum tres ordines non mendicantium, videlicet nigrorum monachorum, & Cisterciensium & de Templariis & Hospitalariis tertium ordinem facere voluit, pro vt notat Iohan. Andreæ. Innocentius quintus, de ordine Prædicatorum, sedit menses V. & cessauit Papatus diebus XVIII. Adrianus quintus, natione Ianuensis, sedit mensem vnum, dies IX. & cessauit Papatus diebus octodecim. Iohannes XXI. natione Hispanus, sedit menses octo, dies septem, & cessauit Papatus mensem vnum, dies septem. Nicolaus tertius, natione Romanus de domo Vrsinorum, ordinis fratrum minorum, sedit annum vnum, menses nouem. Hic statuit, vt fratres minores in bonis mobilibus & immobilibus quibuscunq; ipsis collatis seu per ipsos acquisititis haberent tantum vsum fructum: sed dominium rerum illarum ad ecclesiam Romanam spectare deberet. Et sic sub tali colore voluit ditare fratres ipsos, non obstante ordinatione regulæ eorum. Et procuratores ipsorum fratrum hæc bona acquirentes, vendentes, cõmutantes, defendentes, seu de eis quomodolibet de licentia ministrorum prouincialium dispensantes, hæc omnia agerent nomine Romanæ ecclesiæ & tamen nullum ex hoc Romanæ ecclesiæ: sed solum ipsis fratribus profectum quoquomodo possint procurare. Ecclesia Romana in ipsis bonis nomen sine re haberet. Sed Iohannes Papa XXII. hæc omnia reuocauit. Dicitur quòd iste Nicolaus statuit,

Alterum concilium Lugdunense. Consilium bonum. Fucus.

tuit quò quoties ſedes apoſtolica vacaret, deberet eligi Papa de ordine fratrum Minorum. Vnde poſtea quidam ſchiſmatici fuerunt, & adhuc eſſe præſumuntur, qui dixerunt nullum verum Papam fuiſſe à tempore eiuſdem Nicolai, quamdiu nullus de ordine minorum poſtea electus in papam extiterit. Et poſt mortem eius vacauit ſedes menſibus quinque. Martinus quintus ſedit annos tres. Honorius quartus natione Romanus, de domo Sabelliorum, ſedit annos tres. Nicolaus quartus ſedit annos ſex, menſes octo. Cæleſtinus quintus poſtquam electus reſignauit Papatum: ſed quia quibuſdam vertebatur in dubium, an Papa poſſit reſignare papatum, ipſe priuſquam reſignauit, ſtatuit, quòd Papa poſſit reſignare papatum. Bonifacius octavus ſedit annos octo De iſto dicitur fuiſſe prædictum: Intrabit vt vulpes; regnabit vt Leo; morietur vt canis. Vnde dicitur de eo, quòd dum Cœleſtinus Papa præceſſor ſuus fuit electus, iſte Bonifacius, tunc Benedictus vocatus, & Cardinalis exiſtens, Cœleſtinum ad reſignandum papatum fraudulosè induxit. Fecit quandam fiſtulam, quam de nocte per parietem vſque ad lectum Papæ porrexit, & per illam in noctis ſilētio loquens ſub ſpecie boni angeli Papæ ſuggeſſit, vt papatum reſignaret: quoniam ad regimen Eccleſiæ non ſufficeret: Vnde Cœleſtinus motus papatum reſignauit, & factus eſt ſolitarius, & iſte Bonifacius ei ſucceſſit, & ſic intrauit vt vulpes. Deinde regnauit vt leo: multum enim rigidus extitit, vt patet ex multis conſtitutionibus, quas ipſe fecit, quæ in ſexto libro Decretalium continentur, quem librum fecit compilari, & approbauit eum anno pontificatus ſui quarto. Iſte Bonifacius annum pleniſſimæ remiſſionis, qui more Veteris Teſtamenti Iubilæus dicitur, & in partibus Alemanniæ annus aureus appellatur, primum excogitauit, & eum inſtituit anno Pontificatus ſui ſexto: Anno Dn. M. CCC. Et deinde quolibet anno centeſimo obſeruandum. Et conſequi volentes illam indulgentiam, ſi erant Romani triginta diebus, ſi forenſes XV. diebus continuis vel interpolatis Baſilicas apoſtolorum Petri & Pauli habebant deuote viſitare, prò vt hæc omnia continētur in bulla deſuper confecta, quæ in introitu Eccleſiæ ſancti Petri Romæ inter ipſas ianuas in marmore exarata eſt. Bonifacius perſecutionem domus de columna perferens, ab eis, qui tunc Romæ potentes extiterunt, vt dicitur, preſſura colliſus, decubuit, & poſtea in breui defunctus eſt. Et indequaſi canis mortem pertuliſſe creditur prophetatus. Hic Bonifacius conceſſitin quatuor feſtiuitatibus tempore interdicti apertis ianuis celebrari. Et poſt cōmpilationem ſexti libri Decretalium plures conſtitutiones fecit: ſtatuit enim pro debito pecuniario non ferre interdictum, & ſi ſecus fieret, irritum decernit & inane. Ipſe volens ſedare diſcordiam inter rectores Eccleſiarum & fratres mendicantes ſuper ſepultura, confeſſionibus audiendis, prædicatione verbi Dei, & acceſſoriis illarum, fecit conſtitutionem, Super cathedrā, quæ ſolum fratres prædicatores & minores inter religioſos cōprehendit: quare ipſe poſtea ipſam ad fratres ordinis Eremitarū extēdit.

Vide quæ Crantius habet lib. 8. cap. 35. Saxoniæ, vbi tamen Nicolai quarti nomen repetitur, incertum an ſcriptoris errore.

Vaticinium de regimine Papæ.

Anni Iubilæi inſtitutio.

Extrauag. com. lib. 3. titulo 6. capi 2.

CAPVT LXVIII.

HEnricus ſeptimus, qui fuit de Luzeleburg, regnauit annis ſex. Hic coronatus eſt à Clemente quinto. Mediolanenſes ei ſponte ſe ſubdiderunt, & Florentini ei rebellabant. Quare anno VII. imperii ſui Florentiam obſedit, & obſidione durante febre correptus moritur: ſed veneno ipſum fuiſſe intoxicatum à quodam fratre de ordine prædicatorū, dum ablutionē cōmunionis recipit, fama perhibuit.

Henricus 7. Imp.

Obſidet Florentiam. Moritur.

Lodevvicus Dux Bauariæ regnauit annis XXXII. Contra hunc in diſcordia electus fuit Fridericus Dux Auſtriæ conſobrinus ejus, & cum inter eos longa concertatio de regno fuiſſet, tandē ipſi bellum ſibi mutuo ſub certis pactis & pœnis indixerunt, & cōmiſſo prælio Dux Bauariæ triumphauit, & multa hominum ſtrage facta, Ducem Auſtriæ cepit, & ſic regnum obtinuit. Cum autem Ludovvicus ſe de regno poſt hoc intromitteret, Iohannes Papa XXII. ad inſtigationem Regis Franciæ, ſumpta occaſione quòd ipſe ſine approbatione Romani pontificis de regno ſe intromitteret, ipſum excōmunicauit: ſed Rex excommunicationem non curans, anno regni ſui XIV. natiuitatis Domini anno M.CCC.XXVIII. ad vrbem

Ludouicus 4. Imp.

Fridericus Dux Auſtriæ capitur.

Romanam cum exercitu se dirigit. Cumq; esset in vrbe, ipse se gerens pro Imperatore, Papam declarat hæreticum & excommunicatum, & quantum in eo est, ipsum deponit de facto, decernens ei adhærentes priuatos esse omnibus feudis, libertatibus, & priuilegiis ab Imperatore concessis. Anno Ludouici sexto, Bernhardus de Lippia, defuncto Thiderico episcopo Paderbornensi electus est, & præfuit Ecclesiæ Paderbornensi annis XX. minus duobus mensibus. Anno Domini MCCCXXI. principes & nobiles infra scripti præstiterunt homagium ipsi Bernhardo episcopo Paderbornensi, Lantgrauius Hassiæ ratione castri Schouenborg & castri Dreidenborg & syluæ Reinerswalt, Henricus Comes de Waldegge, Hermãnus comes de Euerstein, Guntherus Comes de Svvalenberg, Comes de Rethberge, Comes de Rauensberge, & Bartoldus Domicellus de Buren. Hic Bernhardus rebellantibus sibi ciuibus Paderbornensibus, obsidione vallauit vrbem, & certis interuenientibus tractatibus ciues dederunt sibi quadringentas marcas, & episcopus iuxta pronunciationem arbitrorum pacem cum eis fecit. Et quia quidam articuli arbitrii illorum minus plene expressi sunt, vsque in hodiernum diem quidam, quadam curiositate sibi alios excedere videntes, obseruantiam, octoginta tribus annis iam præscriptam, non contenti iurium quorumcumque determinatione, cotidie infringere tentant. Hic Bernhardus multum magnanimus & in bellis victoriosus fuit. Vnde quadam vice, obtenta victoria contra illos, qui Homelinge dicebantur, turres, cellaria castrorum suorum, & præsertim ciuitatis Paderbornensis impleuit. Ipse fundauit castrum Dringenberg, & reditus castri Driborg illò transtulit: ipse condidit castrum Beuerungen & castra diruta reformauit. Et anno MCCCXL. moritur XIII. die mensis Ianuarii. & successit ei Baldewinus de Steinuorde, qui præfuit ecclesiæ annis XX. Et eodem anno, quo obiit Bernhardus, ciuitas Paderbornensis igne conflagrauit. Hic Bernhardus concessit priuilegium quoddam exorbitans à iure ministerialib. Ecclesiæ Paderbornensis, vt consentirent sibi in exactione pecuniarum hominum suorũ, videlicet, quòd villani non prohibeantur arcas suas in ecclesiis eorũ ponere, & in cœmiteriis eorum ędificia erigere, quotquot velint, dummodò tantũ spacium remaneat in cœmiterio ædificiis non occupatũ, quòd sacerdos parochialis valeat cum cruce cœmiterium circumire. Et istud priuilegium dedit caussam destructionis ferè omnium Ecclesiarum in diœcesi Paderbornensi in rure sitarum.

Bernhardus S. Episcopus Paderbornensis. *Principes qui Episcopo Paderbornensi homagiũ præstiterunt.* *Bernhardus episc. obsidet Paderbornam.* *Homelingii.* *Dringẽbergum castrũ.* *Baldewin' episc. Paderbornensis.* *Priuilegium iuri contrarium.*

Ea quæ huc vsque conscripsi, fere omnia ex libris famosis; pauca de scripturis priuatis; pauciora ex relatu; paucissima propria imaginatione, collegi. Ea verò quæ sequuntur, paucis de scriptis authenticis interpositis, fide dignorũ relatu, aut visus experientia deprehendi.

CAPVT LXIX.

KAROLVS quartus, filius regis Bohemiæ regnauit annis XXXV. Contra hunc fuit electus in discordia Guntherus de Swartzeburg comes, qui cum sibi videretur in electione præualere castrametatus est in campis oppidi Franckenfort, pro vt moris est per electos de nouo in reges Romanorum fieri. Et Karolus Maguntiæ cum exercitu suo se continuit. Et cum vidit se non posse regnum viribus obtinere, ordinauit, prout fama vulgaris volauerat, à quodam medico veneno intoxicari Guntherum, qui ibidem extinctus est. Et deinde Karolus electoribus magna placatis pecunia regnum obtinuit. Et anno regni sui XI. Romam veniens ab Innocentio Papa sexto coronatus est. Postea tempore Vrbani quinti Carolus vocatus ab eodem Domino Vrbano, contra Barrabonem tyrannũ Mediolanensium, qui multas terras Ecclesiæ inuasit, & Ecclesiæ Romanæ plurima damna intulit, venit in Italiam. Cumq; Papa congregato exercitu intra Italiam contra prædictum tyrannum se crederet fortiter acturum, Karolus quanquã plurima sui exercitus dispendia pertulit, pecunia placatus ab Italia discessit. Et post hoc idem tyrannus contra Ecclesiam fortiter infremuit: donec quidam nomine Egidius, natione Hispanus, Cardinalis effectus est. Hic duxit exercitum contra eum, & terras Ecclesiæ potenter recuperauit. Hic Karolus pro libertate Ecclesiastica contra dominos temporales plura statuta edidit. Et ecclesiasticis personis priuilegia liber-

Carolus IV. Imp. *Guntherus Swartzburgicus comes æmulus eius* *Veneno intermitur.* *Barrabo tyrannus Mediolanensis.* *Ægidius Cardinalis.* *Caroli erga Ecclesiasticos fauor.*

tatis

tatis ampliauit. Nam poſtquã ſtatuta laicorum, contra eccleſiaſticam libertatem edita, irritauit, adiecit, quod quicunq; laicus cuiuſcunq; ſtatus aut cõditionis exiſtat, auſu ſacrilego vel propriæ temeritatis audacia, ſacerdotem vel clericum ſæcularem, aut religioſum, diffidauerit, proſcripſerit, captiuauerit, ſpoliauerit, occiderit, mutilauerit, aut in carcere detinuerit, aut huiuſmodi maleficia perpetrantes ſciẽter receptauerit, vel fauorem eis pręſtiterit, eo ipſo ſit infamis, & omni honore priuatus, nec ad placita, aut ad concilia nobilium admittatur quouis modo. Carolus anno regni ſui XXXIII. filium ſuum Wenceslaum apud electores promouit ad regnum. Baldevvinus epiſcopus Paderbornenſis primis huius Caroli temporibus rexit eccleſiam Paderbornenſem. Hic fuit multum gratioſus & affabilis: plura caſtra eccleſiæ acquiſiuit; inimicos ſuos fortiter debellauit. Diem conceptionis beatæ Mariæ virginis per ciuitatem & diœceſim Paderbornenſem, tanquam ſummum feſtum, celebrari inſtituit, & exiſtentib. eo die in diuinis officiis canonicis, & aliis in ipſa eccleſia Paderbornenſi beneficiatis, diſtributionem pecuniariam dari diſpoſuit. Et tandem podagrę & paralyſis vexatus incommodis aſſumſit Dominum Henricum Spegel, Abbatem monaſterii Corbienſis ſibi adiutorem. Et deinde altare quoddam fundauit in medio eccleſiæ Paderbornenſis, duas vicarias eidẽ annectendo, quarum vnius vicarius cotidie miſſam in ortu diei celebraret, & alterius vicariæ vicarius infra ſummam miſſam chori miſſam ſingulis diebus legeret. Sed quia altare illud medium eccleſiæ occupare minus decenter viſum eſt, eo ablato non longè poſt mortem eius, vicariæ ad altare ſanctæ crucis translatæ ſunt. Baldevvinus ante altare prædictum, quod fundauerat fecit fodi ſepulcrum, & more cœmiterii ſpecialiter conſecrauit, & conceſſit circumeuntibus ipſum XL. dies indulgentiarum. Ipſe etiam ſicut prædeceſſores ſui ante eũ fecerant, per ſe ipſum officiũ Pontificatus exercuit, ordines eccleſiaſticos conferẽdo, chriſma cõſecrando, eccleſias dedicando, & cõfirmationis ſacramentũ miniſtrãdo, q; poſt eũ vſq; ad hoc tempus per aliquẽ epiſcopum Paderb. minimè factum eſt. Et in ſummis feſtis, vt plurimum in ipſa eccleſia Paderbornenſi ſolenniter celebrauit. Hic Baldevvinus dedit licentiã cuidam presbytero, quod ipſe quẽdam laicũ debitorem ſuũ ab emunitate monaſterii ſanctorum Petri & Pauli Paderb. vi abſtraxit, & eum ad domum ſuam ductum in lignum detruſit, tenuitque eum ſic detruſum intra emunitatem eccleſiæ SS. Petri & Andreæ, donec ſatisfecit de debito. Et poſtquam præfuit eccleſiæ annis viginti, defunctus eſt, & in ſepulcro, q; conſecrauerat, tumulatur. Et ſuccedit ei Henricus Spegel, abbas Corbienſis ſupra dictus; & quia ille primus erat, cui prouiſum eſt de eccleſia Paderbornenſi per ſedem Apoſtolicam, facta eius, & ſucceſſorem ſuorum inter geſta Pontificum infra dicenda duxi referenda. Anno Domini M.CCC.XLIX. ſurrexit Secta quædam pœnitentium in Alemannia, ita quod multorum ſe ipſos flagellis ſeu ſcorpionibus cedẽtium conuenticula fiebant, & tranſierunt tales caternatim, cruce præcedente, de ciuitate in ciuitatẽ, & de villa in villam, cantus quoſdam lugubres vulgari lingua cantando. Et deinde anno ſequente peſtilentia, de qua ſequitur, inchoante, maxima perſecutio Iudæorum facta eſt, ita vt ferè in omnibus ciuitatibus Iudæi ignibus traderentur: ſi qui tamen fidẽ Chriſtianam ſuſcipere volebant, vitam ſaluare potuerunt. Anno M.CCC.L. tam grauis peſtilentiæ morbus per Germaniam vndiq; deſæuiit, quod non erat in memoria hominũ ſimilem peſtilentiam ante fuiſſe. Vnde in hunc vſq; diem, quamuis multæ peſtilẽtię interim fuerunt, mortalitas magna nominatur. Deducebantur quidem corpora morientium præ nimia multitudine, ſuperſtitibus ad ferendum ea non ſufficientibus, in plauſtris & carris ad cœmiteria in ciuitate Paderbornenſi: & multi adhuc intra ſepulcra viui palpitãtes ex anguſtia, ſeu deſperatione, vel inaduertentia ſepelientium terra obruti ſunt. Et poſt hunc annum rarò ceſſauerunt peſtilentiæ particulares per Germaniam, & maxime quolibet anno ſeptimo poſt annum prædictum, vſq; ad annum domini M.CCC.LXXXIII. incluſiuè in quo magna peſtilentia per Alemaniam & Italiam inualuit. Et deinde peſtilentiæ in vlteriores annos in ciuitate Paderborne & locis circũuicinis delatæ nondũ ad præſens ceſ-

Baldevvinus epiſcopus Paderb.

Henricus abbas Corbienſis coadiutor Paderb.

Balduinus memor mortis.

Nimium indulgens.

Moritur.

Henricus epiſcopus Paderbornenſis.

Secta flagellantium.

Perſecutio Iudaeorum.

Peſtilentia inaudita.

Gobelinus nascitur. Bellum inter Brabantinum & Iuliacensem Duces. Pestis insolita & mirabilis.

sauerunt. Anno Domini M.CCC.LVIII. ego accipiens communem aërem primam vocem emisi plorans. Anno Domini M.CCC.LXXI. XXII. die Augusti factum est bellum inter ducem Brabantiæ & ducem Iuliacensem, & Dux Iuliacensis triumpauit, & obtinuit Ducem Brabantiæ in campo cum multis nobilibus, & multi occisi sunt. Anno Domini M.CCC.LXXIIII. miranda & inaudita pestis Aquisgrani & Coloniæ, ac in aliis ciuitatibus & locis circa Rhenum orta est. Nam plurimi vtriusque sexus homines, quasi furia bacchantes, per plateas, ecclesias, seu domos, more chorisantium saltabant, & tandem, quasi amentes, cadebant in terram, & fascia cincti ventrem, quasi rupturam ex tumore metuentes, fortiter quodam ligno per transuersum fasciæ transmisso, restrinxerunt, nec hoc eis satis erat, quoniam etiam astantes ventres sic cadentium pedibus calcare poscentur, ita vt vnus sic cadens, duos aut tres se calcantes, impetu ventris eleuaret. Insuper pannum rubrum, & calceos rostratos se abominari finxerunt. Vnde primum videntibus eos magnum incusserunt horrorem: Sed postea compertum est, plures ex eis fuisse fallaces. An autem aliqui eorum verè fuerint aliquo tali morbo detenti, seu spiritibus immundis obsessi, mansit incertum.

CAPVT LXX.

Wenceslaus Imp. Wilhelmus Comes de Monte. Incubus. Neuelinus de Hardenberg.

VVENCESLAVS filius Caroli regnum tenuit annis XX. Hic patre præsente Aquisgrani ab archiepiscopo Coloniensi coronatus est. Et ibidē Comes de Monte Wilhelmus Dux factus est. Istis temporibus quidam incubus, nominans se regem Goldemer, coniunxit se familiaritate cuidam viro, armorum mundanis actibus per omnia dedito, Neueling de Hardenberg nominato, in comitatu de Marka prope flumen Rure, in fortalitio seu municiuncula habitanti, & loquebatur secum, & cum aliis hominibus: lusit dulcissimè in instrumento Musicali chordis aptato: lusit ad taxillos, pecunias exposuit, vinū bibit, & sæpè cum eo in lecto vno per noctem requieuit. Multi visitabant eum, tam viri religiosi, quàm sæculares, quibus responsa dedit: Sed sæpè religiosos, ad suæ conditionis reuelationē anhelātes, scelera eorum occulta recitando confudit. Hospitem prædictum sæpius de inimicorum suorum aduentu præmonuit, & qualiter eorum machinationes euaderet sibi consilia dedit. Manus sibi duntaxat palpandas præbuit, sed videri negauit, & erant manus graciles & molles, vt si quis tangeret murem, aut ranam. Christianos fidem in verbis: Iudæos in lapidibus preciosis, & paganos in herbis ponere asseruit. Hæc omnia tunc à multis audiui, & post annos XXVI. ab ipso Neueling plenius intellexi. Hic habuit tunc sororem pulcram, cuius gratia hunc incubum nonnulli moram secum trahere suspicabantur. Vnde solitus erat eum nominare generum suum. Et ipse docuit eum vt hoc versu se signaret: Increatus pater: increatus filius: increatus Spiritus sanctus. Et postquam triennio secum morabatur sine cuiusquam læsione recessit. *Statutum Coss. Paderbornēsium.* Anno eius tertio consules ciuitatis Paderbornensis fecerunt statutum, quòd quicunque ciuis, vir aut mulier, in exequiis alicuius defuncti offerret plus, quā ad vnam Missam, solueret consulibus marcam argenti, cum prius ad tres missas, vt plurimum offerri moris erat, & sic duæ missæ deinceps in exequiis subtractæ sunt. Et quia nemo de rectoribus ecclesiarum parochialium vulneribus vinum infundit, putrescentibus interioribus solo fotis oleo, cicatrices denuo ruptæ sunt. *Eius auctor diuinitus si credere fas est, punitur.* Auctor tamen statuti illius, primò ab hostibus captus substantiam, de qua dominum honorare recusauerat, & proximo suo misericordiam impendere renuit, ad inimicos transferebat inuitus. Et postea contemtibilis omnibus in miseria tabescens, in paupertate defunctus est. *Wenceslaus Imp. inglorius. Tyrannum agit.* WENCESLAVS rex nihil memoria dignum egit, sed Neronianæ crudelitatis sectator esse studuit. Multos etiam viros solennes sine culpa occidit, plures cruciatibus exquisitis puniuit, nonnullos propria manu ludibrii causa peremit. Contra subiectos ei in regno Bohemiæ nimia tyrannide vsus est; quare tandem Anno decimo quinto regni sui surrexit contra eum marchio Morauiæ patruelis eius cum multis nobilibus regni, & cepit eum: *capitur.* Sed IOHANNES marchio Brandenburgensis frater suus, eo liberato, pacem inter eos reformauit, nec tamen emen-

emendatus est. Hoc tempore Witoldus Dux Litouiæ, quem vulgus Teutonię regem vocare consueuit, fidem Christi suscepit, & ipse baptisatus Alexāder vocatus est, & multæ Ecclesiæ in Litouia fundatæ sunt. Anno Dom. 1396. factum est bellum 6. Kal. Octob. inter regem Vngariæ, & regem Turcorum apud vrbem Schildowe, quæ apud Græcos Nicopolis vocatur, de qua Iordanis episcopus sic dicit: Traianus Imperator victis Sarmatis cōdidit ciuitatem in Thracia, & vocauit eam Nicopolim, id est, ciuitatem victoriæ, & est de partibus Bulgariæ. Cum autē Turci Vngaris per annos præcedentes plurimum fuissent infesti, & nonnullas terras regni Vngariæ occupassent, Sigismundus rex Vngariæ litteras suas regib. & principibus Christianis hinc inde direxit, petens auxilia contra Turcos. Vnde plurimi principes, & nobiles, ac alii militares conuenerunt ad eum. Cumque congregato exercitu transiit Danubium Norachbackin rex Turcorum, & Baizabackin filius eius ad bellum ex aduerso se præparant, & non solum viribus, sed etiam fallaciis vincere satagunt. Nam palos acutos ligneos per campum inter rubos, quasi per tria miliaria fixerunt in terram, & vbi non plenè rubis occultabantur, ramos arborum præcisos eis præfixerunt. Cumq; rex Vngariæ expertorum consilio acies ordinare decreuisset, & princeps Walachiæ, qui vicinus Turcis habitauit, & mores eorum in bellis, præcedentibus annis contra se gestis nouerat, primò bellum attentare petiisset, Francigenæ cum suis, si hoc eis non concederetur, æstimantes se despectos, in hoc consentire recusabant, & absque ordine, rege ignorante, Turcos aggrediuntur. Prima igitur acies Turcorum fugam simulat, & per certa loca, inter palos prædictos ad hæc disposita, transiit: quos Christiani per campum quasi fugientes, stimulatis equis calcaribus, persequuntur. Et dum se credunt equorū impetu rubos transire paruulos, in palos in terra fixos incidunt, nec est eis facultas procedendi, nec etiam propter impetum subsequētium retrocedendi. Hinc Turci Christianis sic defixis, in maxima copia erumpūt ab insidiis, & Christianos cæde miserabili prosternunt. Rex igitur Sigismundus nondum paratus ad prælium, & se adhuc securum æstimans, hac amicorum suorum clade cognita, & Turcis contra se ex improuiso venientibus, consilio fidelium suorum, licet inuitus, fuga nauigii se saluauit, & Christianis paucis, respectu illius multitudinis, euadentibus, cæteri capti, vel occisi sunt. Et captiuorum alii capite truncati, alii membris genitalibus, alii oculis priuati, alii venditi sunt. Cōcessit rex Turcorum filio ducis Burgundiæ, tanquam captiuorum insigniori, quòd se cum certo numero militū, quos duceret eligendos, redimeret. Anno 1399. Dux Witold, seu Alexander, contra regem Tartarorum magnum produxit exercitum: sed rege Tartarorum in multitudine quasi innumerabili armatorum ei occurrente, Witold plurimis de suis occisis fugatus est. Eo tempore surrexit quædam secta in Italia quorundam, qui albis induti vestibus limina sanctorum Romæ visitabant certo modo, quem statuerāt, pœnitentiam agentes. Et in tantum numerus eorum augebatur, vt vno die quatuor, aut quinque millia eorum Romam venire crederentur, & multi latrones & maledrini in partibus illis conuersis tali modo pœnitentiam egerunt. Et demum multi viri literati magnæ etiam reputationis ad recipiendum modum huiusmodi pœnitentiæ moti sunt. Et deinde sequenti anno maxima pestilentia per Italiam secuta est. Cum igitur Wenceslaus rex schisma, quod in Ecclesia Dei ab exordio regni sui per annos XV. durauerat, de quo infra dicetur, conniuentibus sustinuit oculis, nec ad exstirpandum ipsum animum quoquo modo intenderet, regnique negocia minus solerter disponens, coronam Imperii tanto tempore recipere neglexit, atque alia plurima decus regni denigrantia commisit, principes electores, post plurimos tractatus singulares, missis epistolis diuersis regni principibus, conuentum publicum in mense Maio in oppido Franckenfort habendum de anno Domini M CCCC. pro negociis regni disponendis, indixerunt. Quibus die statuto conuenientibus, tractatum est de electione noui regis, qui posset & vellet contra Wenceslaum regnum viridicare, defensare & reformare, quique coronam Imperii reciperet, & Ecclesiam Dei reintegraret: sed cum electionis huiusmodi negocium pro tunc non plenum sortiretur effectum, & in diem alium fue-

Witoldus Lithuanus amplectitur Christianismum.

Pugna ad Nicopolim.

Baiazetei tyrannus Turcicus.

Strategemà Turcarum.

Christianorum insignis clades.

Is fuit Iohānes Philippi audacis Ducis Burgūd. F. Vide Rob. Gaguin. lib. 9. cap 3. Iacobi Meieri Annales Flandr.

Lithuani à Tartaris victi.

Noua secta in Italia orta.

Pestis grassatur ibidē.

Wenceslai ignauia.

Comitia Francofordiana.

Deliberatiō de rege nouo eligēdo.

Henricus comes Waldeccensis. Fridericus Dux Brunsuicensis interficitur. Bopardiensis conuentus.

rat prorogatum, principes ab inuicem discesserunt. Cumq; Dux Saxoniæ, & Fridericus Dux de Brunsvvick, cum aliis nobilibus se versus Saxoniam, per diœcesin Maguntinam, nihil hostile suspicantes, dirigerent, Henricus comes de Waldegge, collecta armatorum multitudine, eos hostiliter inuasit. Vnde suis hinc inde dispersis, Dux Saxoniæ cum quibusdam aliis captus est, & Fridericus Dux de Brunsvvick occisus est. Sed quia Henricus, tunc aduocatus in Rosteborg ex parte archiepiscopi Maguntini, asseruit se de mandato eius hæc fecisse, quod archiepiscopus negauit, & coram principibus se de hoc iuramento purgauit, Henricus spoliis restitutis captiuos dimisit. Post hoc principes circa Rhenum propè Bobardiam conuenerunt, & ibi elegerunt regem, Rupertum Ducem de Bauaria & de Heidelberg, virum armis strenuum, consiliis acutum, & Deo deuotum.

Rupertus Bauarus Imp. Coronatur Coloniæ.

Rupertus electus in regem, post electionem suam, in mense Septemb. iuxta opidum Franckford tentoriis fixis in campo, vna cum principibus per septimanas & dies, prout electis ad regnum moris est, sub dio moram traxit, & postea idem opidum festiuis gaudiis intrat. Deinde anno domini M. CCCC. I. in die epiphaniæ, Rupertus ab archiepiscopo Coloniensi Coloniæ coronatus est. Nam ciues de Aquisgrano, vbi locus coronationis esse consueuit, ab episcopo, rege electo & à principibus requisiti, ipsum electum recipere recusabant, asserentes eis hoc non licere, quamdiu ab obedientia regis Wenceslai absoluti non essent. Quapropter ciues Aquenses ab eodem anno, à rege in personis & bonis damnati, per ciuitates Imperii, tanquam rebelles, vsque in præsens multa dispendia ferunt.

Aquisgranenses proscribuntur. Henricus & Bernhardus duces Luneburg. Otto archiepiscop. Bremensis.

Eodem anno HENRICVS Dux de Luneburg, BERNHARDVS frater suus, vna cum OTTONE Archiepiscopo Bremensi fratre eorum, magno congregato exercitu, venerunt contra archiepiscopum Maguntinum, & HENRICVM comitem de Waldegge, mortem fratris sui Friderici vindicaturi, & fuit eis adiutorio Landgrauius Hassiæ, & ferè omnes Duces, Comites & Barones Saxoniæ. Sed quia exercitus magnus erat, ipsi propter victualium defectum, priusquam quidquam perficerent, cogebâtur ad partes suas redire. Et deinde inter arhiepiscopum Maguntinum & Henricum comitem de Waldegge ex vna, & Lantgrauium Hassiæ parte ex altera grauissimæ guerræ continuatæ sunt. Ita quod neuter partium parcebat ecclesiis, aut personis ecclesiasticis, & clerici, seculares & monachi indifferenter capti carceribus & lignis detinebantur.

Bellum exitiosum. Rupertus Imp. transit in Italiam. Comes Virtutum tyrannus Mediolanensis.

Eodem anno Rupertus rex in mense septembri cum exercitu, non tamen, ut expediuerat tam forti, alpes pertransiens venit in Italiã, & receptus ibidem à Venetis, Florentinis & Bononiensibus ac Paduanis Paduæ hyemauit; Sed quia comes Virtutum, Mediolanensium tyrãnus, quem Wenceslaus rex depositus Ducem fecerat, maiorem partem Lombardiæ tenuit, ipse, valido conflato exercitu, totis viribus regi conabatur obsistere. Et interim fideles regis Wenceslaum regem Bohemiæ magnis guerris cõtinuè pulsant. Anno Domini M. CCCC. II. rex videns exercitum suum contra Comitis Virtutum potentiam nõ sufficere, & eos, à quibus in Lombardia susceptus fuerat, ac etiam Papam tam sumtuose & liberaliter sibi nõ assistere, Domino de Padua vicario ibidem constituto in Alemanniam reuersus est. Et eodem anno per quadragesimam Cometa apparuit, & bonum tempus subsecutum est.

Imp. reuertitur in Germaniam. Bononienses vincuntur. Subiugantur.

Eodem anno in mense Iunio Bononienses ab exercitu Comitis Virtutum, traditione quorundam suorum, prælio victi, ciuitatem Bononiensem, cum eius districtu, eidem comiti tradiderunt, qui dirutis quibusdam domibus ciuium, castellum intra ciuitatem ipsam fecit ædificari. Et non longè post hoc ipse defunctus est, reliquens filio suo paruulo sub tutela quorundam suorum fidelium principatum.

Turca à Tartaris victi.

Eodem anno rex Tartarorum terram Turcorum dissipat, & commissum est bellũ, & rex Tartarorum triumphauit, ac regnum Turcorum subegit. Et deinde Saracenos inuadit, multas ciuitates & terras eorum sibi subdens. Anno Dn. M. CCCC. III. Bonifacius Papa nonus III. Kal. mensis Octob. Wenceslao rege Bohemiæ reprobato, Rupertũ regẽ approbauit.

Moguntinus episcop. debellatur.

Eodẽ anno inter Landgrauiũ Hassię, & Henricum ducẽ de Luneborg ex vna parte, & archiepiscopũ Maguntinũ ex altera parte guerrę perseuerãt, & ipsi principes castra quędã ipsius archiepiscopi potẽter

capiunt

Bononiã in libertatem vindicatæ.

capiunt, nec ipse valet eis resistere. Eodem anno Bononia, Perusium & aliæ terræ ecclesiæ, per fideles Papę, de manu domini Mediolanensis, recuperatæ sunt, & ipsi Mediolanenses tyranno suo rebellantes, castra, quæ in ciuitate tenuit, diruunt, & regimen ciuitatis, quibusdã inter se ad hoc electis, committunt. Eodẽ anno Wenceslaus rex Bohemiæ proper tyrannidem, quam exercuit in subditos, à Sigismundo rege Vngariæ fratre suo captus est & custodiæ mancipat⁹: Sed anno sequente è custodia lapsus regnum suum recuperauit. Anno M. CCCC. IV. Dominus de Padua Veronam de manu Mediolanensis tyranni recuperauit, quam postea eo capto Veneti, vna cum Padua & cum pertinẽtiis carũ obtinuerunt, & obtinent vsq; in pręsens. Eodẽ anno Papa concessit regi Ruperto decimam recipere à clero Alemanniæ, certis datis executoribus, qui compellerent soluere contradicentes: cum tamen archiepiscopi & episcopi consentire noluerunt, licet à quibusdam iam colligi incepta est, exactio aliorum prætermissa est. Eodem anno Adolphus comes de Rauensberg, patrem suum, dominum Wilhelmum, ducem de Monte, nihil mali suspicantem, quasi Ducatus dilapidatorem captiuauit, & in custodia detinuit; sed anno sequente elapsus è custodia guerris contra filium insurgit, & interuenientibus tractatibus, filius quædam castra patri restituit, & sic pacificati sunt. Sed Dominus Wilhelmus electus Paderbornensis, frater ipsius Domini Adolphi, pro suo interesse, ipsius Adolphi remansit inimicus, prout infra dicętur. Inter hæc Dominus Fridericus archiepiscopus, & ciues Colonienses, ex certis caussis se tangentibus, contra Adolphum guerris insurgunt, & ducatus de Monte flammis & prædis deuastatur, videlicet anno M. CCCC. IV. Sed anno sequente pacificati sunt. Et Dn. Adolphus factus marschalcus Dn. archiepiscopi Coloniensis circa Rhenum, fratri suo, Dn. Wilhelmo, electo Padenbornẽsi, sibi recõciliato, vt inter fratres decet, & expédit, promisit assistere fauoribus & auxiliis oportunis. Anno domini M. CCCC. V. XV mensis Septemb. consules ciuitatis Paderbornensis ediderunt statutum, quod adhuc vsq; in præsentem diem perseuerat, videl. quod ciues eorum volentes exequias peragere defunctorum, debent illas Dominicis diebus duntaxat peragere. Et fecerũt statutũ illud sub forma mandati per nuncios, seu famulos suos, domatim publicè intimare. Quapropter ego, tunc curam gerens ecclesiæ forensis ibidẽ, zelo domus Dei ductus, piæ correctionis caussa, in sermone publico hoc statutũ redargui: ipsumq; esse contra ecclesiasticam libertatem editum, canonum decretis & Imperialibus sanctionibus contrarium, pro posse meo declaraui, pœnas talia statuentibus, tam à sacris canonibus, quam Imperialibus edictis inflictas exprimẽdo, vt se transgressores emendarent, & ignari sic instructi ad similia deinceps adspirare formidarent. Hinc elati mente, id quod dixi, cura pastorali exigente, ex elationis spiritu, & auaritiæ fomite processisse interpretantes, contra me, quasi reum criminis læsæ maiestatis, seditionem mouere conabantur: Sed quamuis eousq; eorum processit indignatio, vt quibusdam mihi dubitandum de salute videretur: ego tamen iustorum triumphis plurimorum mente confortatus & innixus veritati, ab his quæ dixi, non recessi. Cumq; illi non quiescerent, sed per anfractuũ deuia declinantes, iuris compendia, ad similia propè salutis dispendia, vehementius anhelarent, & nemo medicorum ferrũ, quo membra, quæ fomenta medicinæ non sentiunt, pręciduntur, agitare præsumeret: Ego his verbis beati Ieronymi: Expedit tacere prædicantem propter impietatẽ subditorum, & superiorum etiam, qui vendunt iustitiã; mente pulsabar. Et rursus hoc dicto Prophetico: Clama ne cesses, quasi tuba exalta vocem tuam, & annuncia populo meo scelera eorum: corde grauabar. Quare tandem deliberatus, ne oues meæ conuerterẽtur in lupos, per ipsius forensis ecclesiæ prædictæ, via permutationis, resignationem, oneri pręedicationis me subtraxi. Et deinde, iuxta visionis meæ cuiusdam non vanam intelligentiam, animorum tempestatem, morum verò impietatem temporis decursus aboleuit.

Wenceslaus rex Bohemiæ capitur, & custodia mãdatur. *Verona ex tyrãnis manibus liberata.* *Papa liberalis de alieno.* *Adolphus Comes Rauensb. capit parentem.* *Wilhelmus Paderbornensis episcopus.* *Fridericus archiepiscopus Coloniensis.* *Aliud statutum consulum Paderbornensium.* *Et contradicitur à Gobelino tunc temporis pastore ecclesiæ forensis.* *Qui propterea in odium incurrit.* *Et de vita periclitatur.* *In prophetã Amos cap. 5.* *Esaia. 58.* *Officio prædicationis se abdicat.*

CAPVT LXXI.

BEnedictus Papa XI. de ordine Prædicatorum, sedit annum I. Hoc anno Robertus scholasticus Sozaciensis, à fide Christiana declinans, Iudæus efficitur: & in Franckenford apprehensus vritur.

Robertus Susatensis sacerdos apostata.

Clemens quintus ſedit annos XIII. Huius temporibus anno Domini M. CCCC. IIII. Dominus Georgius de Enhus theſaurarius eccleſiæ Paderbornenſis, & poſtea Decanus, fundauit in eadẽ eccleſia capellam cum altari in honorem ſanctæ Trinitatis, & collata eſt capella Thiderico Lellen. Hic Clemens celebrauit concilium Viennenſe, cuius conſtitutiones Clementinæ appellantur: & quia morte præuentus conſtitutiones illas non fecit publicari; quare Iohannes ſucceſſor eius eas fecit publicari. Iohannes XXII. ſedit annos XIX. Hic multas fecit cõſtitutiones vtiles, quæ hodie cum in corpore iuris nõ continentur, Extrauagantes dicutũr. Vnde ſtatuit, quòd beneficia officialium curię, videlicet Vicecancellarii, Camerarii, notariorum, literarum contradictarum, auditorum, ſcriptorum & abbreuiatorum ſint reſeruata diſpoſitioni ſedis Apoſtolicæ. Item ſtatuit illum, qui de conſuetudine, priuilegio & ſtatuto poteſt recipere fructus beneficii vacãtis in quantitate ſummæ, quam ipſum beneficium in taxatione decimæ ſoluere conſueuerat, vel in medietate obuentionum, ſi ipſum beneficium ad decimam taxari ſolitum non eſt, debere eſſe contentum ſub pœna excommunicationis latæ ſententiæ. Item prohibitiones & pœnas latas & comminatas contra diſputantes ſuper regula fratrum minorum per Nicolaum IIII. Papam vſq; ad beneplacitum ſedis Apoſtolicæ ſuſpendit. Item declarauit ſuſcipientẽ ſacrum ordinem poſt cõtractum matrimonium, quamuis etiam nondum per carnalem copulã conſummatum, in ſic ſuſcepto ordine non debere miniſtrare, nec ad ſuperiores adſcendere ac ad obtinendum beneficium eccleſiaſticum inhabilem: & ſi ingredi voluerit religionem, poterit ſecum diſpenſare ſuper ordinibus per epiſcopum, alias ad inſtantiam ſponſæ matrimonium conſumere cogetur. Item illum declarauit eſſe hæreticum, qui pertinaciter affirmat, dominum noſtrum Ieſum Chriſtum & Apoſtolos nihil habuiſſe in ſpeciali, vel etiam aliquod habuiſſe in communi. Item reuocauit priuilegium per Nicolaum quartum conceſſum Minoribus, videlicet, quòd ipſi fratres nomine Romanæ eccleſiæ poſſent habere propria. Item declarauit publicè citationis edictũ non ſolũ illos qui impediunt, vel faciunt vel cęlant ſe, ne ad eos citatio perueniat, artare: verũ etiam illos, quorũ domicilia, vel loca tutè nõ poſſunt adiri. Item declarauit ordinarios illa, quæ ratione ſui officii ſibi facienda incũbunt, ꝓpriis debere explere ſtipendiis. Itẽ damnauit ſectam illorũ, qui ſe appellant de paupere vita publicè mendicandi & decreuit eos excõmunicationis ſententiæ ſubiacere. Item declarauit bladi quantitatẽ & certam pecuniæ ſummã, quæ pro quolibet menſe vel hebdomada canonicis miniſtratur nõ debere ꝓ cotidianis diſtributionibus computari, ſed illa tantum quæ quotidie pro diurnis horis diſtribuuntur ſine fraude. Item ſtatuit certum modum taxandi literas apoſtolicas & pro quatuor vineis vnũ groſſum Turonẽſem taxauit, & lineam in hoc caſu centũ quinquaginta literas ſeu XXV. dictiones cõtinere æſtimauit. Item epiſcopatũ Tholoſanũ in V. diœceſes diuiſit & eccleſiam in metropolitanã erexit ſubiiciens ſibi reliquas quatuor eccleſias ab ipſa deciſas. Item prohibuit fieri cantũ in horis canonicis & in miſſis cũ diſcantu, triplis & motetis vulgaribus. Nec tamen poſt hoc voluit ꝓhibere conſonãtias muſicales, videl. octauas, quintas & quartas, ſic ꝙ muſica bene notata per ipſas nõ immutetur. Item declarauit & recitauit Imperiũ deuolui ad Romanũ Pontificem per obitum Imp. & ipſe vſus eſt in quibuſdã literis ſuis autoritate ſimul imperiali ſimul & Apoſtolica, vt in extrauagantibus Si fratrẽ & In delictorũ. Ipſe ad complacendũ regi Franciæ Ludouicum regẽ Romanorũ excõmunicauit. Anno Dn. huius Papæ II. curia capellæ Trinitatis, ſitæ in eccleſia Paderbornenſi, eidẽ capellæ donata eſt per Wernherum de Brencken, canonicũ eccleſiæ Paderb. Item ipſe conceſſit gratias exſpectatiuas ad beneficia eccleſiaſtica cũ clauſula anteferri & etiam cõceſſit reſeruationes. Ipſe poſtquã ſenex effectus eſt deſipuit, prædicãs animas ſeparatas à corporib. non videre eſſentiã diuinam viſione faciali, ante diẽ iudicii. Contra ꝙ Thomas Walleis, de ordine prædicatorũ, ſe exponens periculo propter fidẽ Catholicã, publicè prædicauit: ita ꝙ propter hoc Papa miſit eum in carcerẽ, & ibidem fame cruciatus eſt, ſed tandẽ liberatus magno cum honore, Papa etiã anno XX. Ludouici regis in extremis cõſtitutus, ad inſtantiã quorundã amicorũ ſuorum, prædictum errorem reuocauit.

Margin notes: *Gregorius de Enhus.* — *Concilium Viennenſe.* — *Lib. 3. extrauag. com. cap. 13.* — *Tit. 2 cap. Vnico.* — *Titul. 14. cap. 2.* — *Tit. 6. c. Vnico.* — *Titul. 14. cap. 4.* — *Titulo 14. cap. 3.* — *Titulo 7.* — *Titulo 13.* — *Tit. 5. cap. Vnico.* — *Capella S. Trinitatis Paderb.* — *Papa ſeneſcens delirat.* — *Ei contradicit Thomas Walleis monachus.*

Benedictus XII. ordinis Cisterciensis, sedit annos VIII. & paucis dolentibus moritur. Anno ejus II. Thidericus Lelle rector capellæ sanctæ Trinitatis moritur, qui domum ejusdem capellæ primò construxit pro habitatione rectoris ejusdem capellæ, & successit ei Gotfridus de Riuo. Hic Benedictus inter cæteras declarationes, quas fecit, declarauit, quòd gratia specialis beneficio vacaturo extendit se ad beneficia vbique sita, ad collationem illius spectantia, sub cujus collatione cadit gratia concessa.

Theodoricus Lelle.

CAPUT LXXII.

CLemens VI. ordinis S. Benedicti sedit annos X. Huius temporib. claruit Romæ fæmina quædã Brigida, a vulgo Brigitta nominata, quæ de regno Sueciæ post mortẽ viri sui, cuiusdam principis regni illius, cum filia sua Romam venerat peregrinationis caussa, & ibidem vitam cœlibem duxit. Hæc plurimas à Deo visiones habuit, quæ Romæ & Neapoli ac in locis alijs à multis tanquam prophetiæ in scriptis redactæ tenentur. Vnde fuit vir quidam religiosus nomine Alfonsus, confessor & secretarius ejusdem fæminæ, qui postea factus solitarius, ea defuncta de visionibus plurimas reserauit: quarum aliquas infra, prout proposito conuenire videtur, annotabo. Vnde primo anno hujus Papæ Clementis ipsa scripsit sibi, quòd huiusmodi visionẽ habuit, quòd ipse Papa deberet se de Auinione Romam trãsferre, vt vniuersalem ecclesiam posset reformare, & etiam quòd deberet denunciare annum Iubilæum, sed Papa Romam venire nõ curauit, annum tamen Iubilęum, maximè ad instantiam Romanorũ, de centesimo anno ad quinquagesimum annum reduxit. Et inter ecclesias pro indulgentijs anni Iubilæi visitandas consequendis connumerauit ecclesiam Lateranensem: concedens etiam, quòd hi, qui post iter arreptum, in ipso anno Iubilæo legitimè impedirentur, quo minus ad vrbem Romam peruenirent, seu etiam qui numero dierum in ipsis indulgentijs consequendo taxato nondum expleto discederent, dummodo verè pœniterent, indulgentias ipsas consequerentur. Hic Clemens priuauit dominum Henricum de Verneberg Archiepiscopum Moguntinum, pro eo, quòd ipse adhæsit Ludevvico regi, & dedit episcopatum Gerlaco de Nassovve: sed Henricus quamdiu vixit obtinuit episcopatũ, Papa inuito, Gerlacus verò tãtum in partibus Hassiæ exercuit, fauente sibi ad hoc Landgrauio Hassiæ. Innocentius VI. sedit annos X. Huius anno VI. Gotfridus de Riuo, rector capellæ S. Trinitatis ecclesiæ Paderbornensis obijt, qui domum ipsius capellæ ampliauit. Et successit ei Wilhelmus de Warmelo: hic erexit murum domus ejusdem ab occidente cum camino. Et postea ipsam capellam pro alio beneficio cum Ottone de Dicke commutauit. Hic Otto tenuit capellam annis XXIX. Et erexit murum curiæ versus occidentem, procedentem à domo ipsius capellæ, vsque ad curiam Sterenberg. Et omnes supra-dicti rectores auctoritate ordinaria consecuti sunt eam. Hic Innocentius anno Pontificatus sui vltimo prouidit Henrico Spegel, Abbati monasterij Corbiensis, de ecclesia Paderbornensi. Et hic Henricus fuit primus episcopus, cui per sedem Apostolicam fuit prouisum. Et cessauit exercitium Pontificalis officij episcopi Paderbornensis vsque in præsentem diem. Quoniam nec iste, nec aliquis successorum suorum, quidquam Põtificalis officij fecit in propria persona, vsque in præsens. Idem Henricus multum rigorosus & verax atque justitiæ amicus fuit, inimicos suos cõturbauit vndiq;, Comitem de Arnsburg tam frequentibus guerris fatigauit, opido sub castro Arnsburg capto, quòd Comes ipse pacem cum eo confirmare coactus est. Et post hoc idem Comes, non habens liberos, Comitatum de Arensberg ecclesiæ Coloniensi in testamento legauit. Hic Henricus episcopos, Comites & nobiles Westfaliæ induxit ad faciendum pacem, sic quòd ecclesiæ & Comiteria ac personæ ecclesiasticæ, mercatores, peregrini, & arantes cum rebus suis libertate tali gauderent, quòd nemo eis violentiam inferret, & quicunque pacem illam infringeret suspendio interiret. Et hæc pax jurata est seruari & imperiali decreto, vt esset perpetua, HENRICO episcopo procurante, confirmata est. Et multi contrarium huius pacis facientes suspendio perierunt. Inter hæc KAROLVS Imperator, volens Wen-

S. Brigida. *Vatem agit.* *Henricus Archiepiscopus Magunt. deponitur.* *Gotfridus de Riuo.* *Otto de Dicke.* *Henricus Apostolicæ sedis gratia episcopus Paderb. Negligit officium.* *Comes Arnsburgensis.* *Henricus pacẽ publicam constitui curat.*

Carolus Imp. Westphaliam pertransijt.

ceslaum filium suum promouere ad regnum, partes Westfaliæ pertransijt, & veniens Paderbornã, à domino Henrico episcopo, & clero, ac ciuibus, reuerenter susceptus est. Et postquam vna nocte moram traxit ibidem, Henricus episcopus ipsum recedentẽ honorificè prosecutus est. Anno Domini MCCCLXXIX. Henricus episcopus, vna cum Monasteriensi & Osnaburgensi episcopis, & Comite de Marcka, castrum Rhede obsidione vallauit, quia Comes de Tekeneborg quosdam pacis transgressores fouit ibidem. Et non æquo animo domini prædicti castrum impugnabant, & Archiepiscopus Coloniensis hujus pacis consors principalis venire recusauit. Opido destructo & obsidione quasi mensibus sex continuata, concessum est Comiti de Tekeneborg, quòd certa pecuniæ summa obsidionem absoluit, quamuis Henrico episcopo id satis displicebat. Prædicta obsidione durante, episcopus Monasteriensis translatus est ad ecclesiam Trajectensem. Et quidam natione Bohemus, Poto nomine, ecclesiam Monasteriensem obtinuit. Hic Poto cum opido Hamme appropinquaret, inuaserunt eum quidam sibi insidiantes, & multi de suis vulnerati sunt, & alij capti. Ipse verò euasit, & in prædicto opido moram traxit, donec ciues Monasterienses eum honorificè receperunt ad se, & versus ciuitatem cum comitiua magna perduxerunt. Nam à sede Apostolica episcopatum impetrauerat, & nationis alienæ extiterat, ipse tamen, cum à moribus indigenarum alienus & idiomatis ignarus extiterat, cum ignominia recessit.

Rhede castrum obsidione cinctum.

Episcopus Monasteriensis transfertur Traiectum.

Poto Bohemus episcopus Monaster.

CAPVT LXXIII.

VRBANVS quintus primum Abbas ordinis S. Benedicti sedit annos IX. Hic de Abbate factus est Papa, & multum magnificus fuit in factis suis. Anno Pontificatus sui primo, quidam vir religiosus frater Petrus de Aragonia, ordinis sancti Francisci, habuit visionem à Christo, quod Papæ diceret, vt de Auione recederet, & Romam se trãsferret, vt vniuersalem ecclesiam in sanctis moribus reformaret, quam visionem idem Frater Papæ manifestauit. Et post hoc Papa transferre se disposuit, & cum erat in portu Massiliæ volens se mari committere, reuelatum est eidem fratri, quòd si Papa rediret ad locum illum, in quo electus erat in Papam, ipse efficeretur Iosias, incipiens & non perficiens, & daturus esset locum schismati, in proximo venturo, in quo mille millia animarum essent peritura. Et idem Frater hæc ibidem Papæ retulit. Et deinde Vrbanus Papa se Romam transtulit, & multa ibidem expediuit: tandem ipse parentũ affectu, & amicorum ac Cardinalium consilio allectus Auinionem redire disposuit. Tunc Domina Brigida Romæ existens, vidit in visione Beatam virginem Mariam sibi dicentem, Papa vult redire Auinionem, contra Dei voluntatem, & derelinquere propriam sedem, quod dum fecerit statim morietur, rationem de tali recessu & alijs multis Deo redditurus. Hanc reuelationem ipsa domina Brigida tradidit scriptam de manu Fratris Alfonsi confessoris sui, Papæ Vrbano in monte Flasconis in vigilia assumptionis Beatæ virginis: sed dominus Vrbanus hæc vilipendens ab Italia recessit & statim mortuus est.

Petri Aragonij visiones.

Papa Romam reuertitur.

Visio S. Brigitta.

Gregorius XI. sedit annos VIII. Cum fuit electus à collegio Cardinalium, domina Brigida existens Romæ habuit hanc visionem: Audiuit vocem sibi dicentem, quòd ipsa scriberet Papæ, de voluntate Dei esse, quòd veniret Romam cum humilitate & paterna caritate, & non cum pompa. Hanc reuelationem portauit Domino Papæ de Roma ad Auinionem Latinus de Vrsinis miles, nobilis Romanus: sed Papa distulit, & iterum fecit requirere dominam Brigidam super aduentu suo, & quibusdam alijs secretis. Ipsa receptis his ex parte Papæ orauit ad Deum, & habuit responsum in hunc modum: Dic Alfonso eremitæ, olim episcopo, quòd scribat hanc reuelationem & caussam, ac sigillatam portet eam ad illum Abbatem, videlicet, Gerhardum Abbatem majoris monasterij Thuronensis, qui postea factus fuit Cardinalis, & tunc missus erat in Italiam per Papam in thesaurarium, & collectorem vniuersalem terrarum ecclesię, quam ipse statim mittat ad Papam. Scribat etiam ipse Alfonsus dictæ reuelationis copiam in papyro, & portet

Alia ejusdem visio.

Credimus an qui amãt ipsi sibi somnia fingunt.

tet ſecum apertam, & oſtendat eam dicto Abbati, vt ipſe legat, & videat quid contineatur in ea. Poſtea verò in præſentia Abbatis dilaceret ipſam copiam in fruſticula, quia ſicut tunc copia reuelationis in fruſticula laceratur, ita, ſi Papa non veniet Romam, tempore ſibi aſſignato, omnes terræ eccleſiæ, quæ modò ſub vnius Papæ obedientia ſunt, dilacerabuntur per manus tyrannorum, & inimicorum eccleſiæ. Nam in eadem reuelatione determinatum tempus, infra quod Papa deberet venire Romam, continebatur. Et iſtam reuelationem portauit Papæ Dominus Nicolaus Comes de Nola. Poſt hoc domina Brigida tranſtulit ſe Ieruſalem cauſa peregrinationis, & Papa manſit in Auinione. Cumque reuerſa de peregrinatione Neapoli reſideret, prædictus dominus Nicolaus Comes requiſiuit ab ea ex parte domini Papæ, quid voluntatis DEI eſſet de transferendo ſe Romam, & reſponſum eſt dominæ Brigidæ per reuelationem vt prius, cum comminatione indignationis diuinæ. Et iſtius reuelationis reſponſum Alfonſus memoratus portauit Auinionem Papæ, Anno Domini MCCCLXXII. prout ipſe ſcribit in quodam tractatu ſuo, quem de electione Vrbani ſexti poſtea conſcripſit. Sed Papa diſtulit venire Romam, quare terras eccleſiæ perdidit, & ipſæ ab inuicem dilaceratæ & ſeparatæ ſunt. Nam ciuitates & communia terrarum eccleſiæ ligam quandam ſeu conſpirationem fecerunt, & in ſignum rebellionis arma quantum ad illam conſpirationem ſibi communia ante valuas ciuitatum, opidorum & caſtrorum depingebant, videlicet, clypeum blauei coloris, cui literæ aureæ per obliquum declinantes inerant hoc vocabulum LIBERTA exprimentes. Poſt hoc Papa cum pompa magna Romam ſe tranſtulit, ſed terras rebelles eccleſiæ non recuperauit. Et cum Auinionem iterum redire voluit, defunctus eſt, & ad Mariam nouam in vrbe ſepultus.

Nicolaus Comes Nolanus.

Liga ſubditorum Pontificu Romæ.

Papa redit Romam.

CAPVT LXXIV.

VRbanus ſextus natione Neapolitanus de Platea Vindi, ſedit annos XI. menſes VI. Vacante enim ſede poſt mortem domini Gregorij præparabatur cõclaue, vt moris eſt, & interim Cardinales partim inter ſe ſæpè tractabant de perſona eligenda, & diuiſi ſunt in duas partes. Ex vna parte erant Gebennenſis, Glaudacenſis, Britannienſis, Lunenſis & de Aluernio Cardinales, qui attraxerunt ſibi tres Cardinales, videlicet Florentinum, Mediolanenſem & Vrſinum. Ex alia parte erat Lemouicenſis, Vinarienſis, ſancti Euſtachij de agri folio, Pictauienſis & majoris monaſterij Cardinales, qui traxerunt ad ſe Cardinalem S. PETRI: vna pars voluit habere Papam Italicum, alia pars Gallicum. Et cum vtraque pars vidit, quòd neutra earum potuit contra aliam in electione præualere, quia neutra earum habuit duas partes votum Cardinalium, pro vt jura diſponunt, jam antequam conclaue ingrederentur, cogitauerunt, quòd neceſſe haberent, eligere aliquem de extra collegium, & ambæ partes tractabant hoc ſecretè inter ſe, & viſum eſt vtrique parti ad hoc aptiſſimum eſſe dominum Bartholomæum Archiepiſcopum Barenſem. Quidam tamen deſiderabant eligere dominum Martinum de Caluis, Doctorem Decretorũ, Referendarium domini Gregorij: ſed quia ille erat abſens, & ſatis juuenis, complacuit vtrique parti, ſaltem pro majori parte, quòd eligerent prædictum dominum Barenſem, quia ipſe eſſet vir literatus, honeſtus & deuotus, ſciens practicam Cancellariæ Apoſtolicæ: quia ipſe tunc erat Vicecancellarius, & nouerat modum expeditionis negociorum, & ſtylum curiæ Romanæ. Et quòd vtraque pars Cardinalium iſta tractabat, altera neſciente, antequam etiam conclaue ingrederentur, plures Cardinales vtriuſque partis referebant, poſtquam electio facta fuit. Cumq; die Mercurij, ſeptima menſis Aprilis, jam conclaue intrare diſponerent, & magna ſerenitas aëris exiſteret, ecce ſubitò tempeſtas oritur, & ictus tonitrui fortiſſimi tectum palatij Apoſtolici percuſſit, & vſque ad pauimentum ſignum percuſſionis deferẽs, quaſi certum futuræ perturbationis eccleſiæ præbebat indicium. Cumq; Cardinales poſt prandium, die prædicto, cum ſonitu inſtrumentorũ Muſicalium conclaue intrabãt, Romani clamauerunt, Papam Romanum volumus, vel Italicũ. Non tamen clama-

Vrbanus PP.

Diſcordia inter Cardinales electores.

Martinus de Caluis.

Pompa ſolennis.

Consilium de Bartholomæo Barensi eligendo.

bant hæc verbis comminatorijs, sed rogatorijs gestibus. Die sequenti hora tertia vel circa, Cardinalibus per conclaue ambulantibus, quidam eorum colloquia ad inuicem habentes, qui tamen erant de partibus contrarijs, puta Cardinalis Lemouicensis, qui tunc erat Prænestinus, & Cardinalis de Luna tractauerunt de persona eligendi, & vterque alteri eorum indicauit, quòd ipse esset inclinatus ad eligendum Dominum prædictum Bartholomæum. Et illi vocabant ad se quosdam de alijs, & illi consentiebant inuicem, licet erant de partibus contrarijs. Et dixerunt: sedeamus ergo ad eligendum. Et statim quando omnes consederunt,

Ad effectũ deducitur.

concordabant in ipsum dominum Bartholomæum Archiepiscopum Barensem sine aliqua impressione. Et hoc quidam Cardinales reuelabant secretè amicis suis eodem serò, postquam conclaue exiuerunt. Sed Cardinales timentes, quòd

Publicatio electionis differtur.

electio illa displiceret Romanis, noluerunt eum statim publicare. Quare ordinauerunt mittere certas schedulas vnius tenoris ex parte collegij certis prælatis Italicis, Romæ tunc existentibus, scilicet Archiepiscopo Pisano, Archiepiscopo Barensi, episcopo Nucerino, & Abbati montis Cassini, quòd venirent statim visa schedula, & quilibet eorum sigillatim veniret propter ardua negocia, quæ emergerent in conclaui. Quibus venientibus Cardinales ibant ad prandium, quilibet in cellam suam, & prædicti prælati collocati sunt in Camera pauimenti domus Papalis, quæ erat propè conclaue, & ibi prandebant. Deinde circa horam nonam, dum silentium tenuerunt Romani à clamoribus, dixit Cardinalis S. Pe-

Electio solemniter & legitimè instituta.

tri alijs Cardinalibus: Ecce, dum modo nullus clamat de Romanis, sedeamus, & iterum eligamus dominum Barensem, ne postea dicatur, quòd electio fuerit impressiua. Et tunc iterum sederunt, & elegerunt eundem. Deinde hora vesperarum Cardinales exierunt conclaue, non audentes detegere electionem propter

Agapetus de Columna.

populum Romanum. Tunc dominus Agapetus de Columna Romanus, episcopus Vlysbonensis, interrogauit ipsum Cardinalem dicens: Multi multa loquuntur de electione, quam fecistis. Cui Cardinalis respondit: Domine Agapete, si vultis liberare ecclesiam Dei, vadatis cum comitiua vestra, quia magnus estis in hac vrbe, & cum parentibus vestris custodite bene ista nocte Dominum Archiepiscopum Barensem, qui est absconsus in palatio Papali, quia ipsum elegimus, & ipse est verus Papa: licet populus credat, quod Cardinalis S. Petri, qui erat Romanus, foret electus: amici & consanguinei ejus venerunt ad eum, & exhibuerunt ei reuerentiam Papalem, & populus domum ejus spoliauit omnibus supellectilibus, prout moris est, & ipse omnibus respondit, se non esse Papam. Et dein-

Zagarollũ castrum.

de Cardinalis Gebennensis armauit se, & ad castrum Zagaroli se transtulit. Et dominus Agapetus cum amicis suis versus palatium Papæ, ad custodiendum dominum Barensem se transferebat. Deinde die Veneris, summo manè, ipse dominus Barensis misit pro Cardinalibus, tam illis, qui erant in vrbe, quàm illis qui erant extra vrbem, vt cõcurrerent ad inthronisandum, & faciendum eas solemnitates, & illa officia, quæ circa talia moris est fieri. Quibus venientibus, dictus ele-

Bartholomai Barensis pietas.

ctus dixit Cardinalibus in effectu verborum, domini & patres reuerendissimi, quia dicitur, quòd me indignum elegistis in summum Pontificem, rogo & supplico, in nomine Domini nostri IESV CHRISTI, quòd veritatem dicatis mihi, si fecistis hoc per aliquam impressionem, vel fecistis hoc animo libero & voluntario. Qui tunc responderunt ei, & juramento firmauerunt, quòd non elegerunt eum per aliquam impressionem, sed liberè, & electio erat legitima, justa & canonica: sicut vnquam facta fuit electio de aliquo summo Pontifice, post sanctum Petrum. Et tunc consedentibus ipsis Cardinalibus, Florentinus, qui tunc erat Portuensis, ad inthronisationem ejus faciendam incepit per modum sermonis proponere hæc verba Apostoli: Decet enim episcopum &c. Quibus finitis ipse electus etiam per modum sermonis incepit proponere hæc verba: Timor & tre-

Papa in actu coronationis sua ἄλογ&.

mor venerunt super me, & volebat persequi sermonem. Tunc Cardinales interruperunt verba sua, dicentes, quòd non esset moris, quòd ipse faceret aliquem sermonem: sed vt ipse sederet in loco suo ordinato, vt ipsi induerent eum Papalibus indumentis, quo facto ipsi exhibuerunt ei reuerentiam Papalem sigillatim

quilibet,

quilibet, videlicet, Cardinalium osculando pedem ipsius domini Papæ, manum, & os, more in talibus solito, & impositum fuit sibi hoc nomen Vrbanus.

Bartholomæo Vrbani nomen inditum.

Expletis itaque prædictis, præsentauerunt Cardinales in Papam vt verum summum Pontificem præsentibus gentibus & populo Romano. Et deinde per literas suas Imperatori, regibus & principibus Christianis & prælatis multis hoc intimauerunt, quòd dominum Bartholomæum Archiepiscopum Barensem elegissent in Papam. Et deinde die Paschæ, quæ tunc erat XVIII. dies mensis Aprilis ordinata pergula ante primas portas Basilicæ S. Petri ipsum solenniter coronauerunt, & dederunt eum in Papam & Christi Vicarium toti multitudini ex diuersis mundi partibus tunc ibi pro indulgentijs congregatæ.

Vrbani PP. coronatio.

Et deinde duxerunt eum ad S. Iohannem de Laterano, maximum festum ibidem celebrando. Quo facto reduxerunt eum ad Papale palatium apud S. Petrum. Post hoc Cardinales impetrabant ab eo pro se, & alijs, beneficia, & officia, & fecerunt se absolui ab eo, & concedi plenissimam remissionem, prout in consecratione summorum Pontificum fieri solet. Vnde Cardinalis Gladacensis impetrauit ab eo episcopatum Ostiensem.

Papa nouus Cardinales remunerat.

Sed post hoc non longo tempore, ipse dominus Vrbanus Papa incepit Cardinales increpare, & exasperare de multis, & præsertim Cardinalem Ambianensem, qui venerat de Tuscia. Sed Cardinales hanc increpationem ægrè ferebant, ita quòd quadam vice dominus Vrbanus magnas habuit cum eodem Cardinale contentiones, coram alijs Cardinalibus, & tunc respondit ei Cardinalis Gebennensis: Pater sancte, vos facitis modicũ honorem Cardinalibus in verbis & gestis vestris, & non tractatis eos honorificè, sicut antecessores vestri. Et ideo nos fortè taliter faciemus, quòd vos habebitis modicum honorem à nobis. Hæc quidam Cardinales ferebant amicis suis secretis in domibus eorum, postquam reuersi fuerant de palatio. Et deinceps cœperunt tractare secretè de confectione schismatis.

Duriter & acribè increpat.

Audit quæ non vult.

Hęc supradicta de electione Domini Vrbani, & sequelis ejus prædictis, scripsit Alfonsus supradictus, in quodam tractatu, quem de eadem electione conscripsit.

Alphonsi liber de electione Vrbani PP.

Hoc tempore claruit Bononiæ, dominus Iohannes de Lignano, doctor egregius, qui de domino Papa Vrbano prædicto, priusquam schisma fieret, infra scripta prædixit: Hic Papa habebit multos aduersarios, inducentes perditionem principatus, retinebit tamen cum lite, & qui deberent esse auxiliarij, erunt aduersarij: & aliquod tamen pro ipso adjutorium tandem ex alto proueniet. Ipse declinabit multoties à proposito suo, habens semper aliquos exosos & insidiantes sibi ad minus occultè. Regnum ejus aliquantulum erit diuturnum, & non perdet dominium, sed continuè habiturus est æmulos. Cauendum est sibi, in anno Domini MCCCLXXXI. & in anno MCCCLXXXV. Ipse timebitur, & impedimentum in factis suis ex ipso erit, non obstante, quòd erit bonæ legis & religionis. Erit valde rigorosus, per se ipsum multa expediet, & consiliariorum ministerio nõ vtetur. Sanus atque saluus ab infirmitatibus erit. Cum magna fraudulentia aduersarij laborabunt contra eum, & finaliter cadent in persecutionibus suis, & fortè incident in grande infortunium itineris, religionis vel mortis. Inter amicos morietur, & fortè extra propriam terram. Innouabit gesta prædecessorum suorum, de quo non commendabitur. Non erit bonum ei itinerare, licet ipse intendat mediante religione vel itinere augere regnum: quod non fiet ex hoc, sed à populo ipsum nesciente erit augmentum regni. Cardinales non diligent eum, & laborabunt contra eum maximè, qui sunt de natura Iouis: sed qui sunt de natura Martis concordabunt ei. Et immutabunt voluntatem suam infra præsentem mensem Septembrem anno Domini MCCCLXXXVIII. & tendent ad concordiam cum eo.

Iohannes de Lignano futurorum gnarus.

Post hoc idem dominus Iohannes de Lignano, jam schismate inualescente, venit Romam, & à domino Vrbano honorificè susceptus est, & multas habuit cum eo collationes. Et deinde reuersus Bononiam, pestilentia grauissima in partibus Italiæ & Germaniæ inualescente anno MCCCLXXXIII. obijt. Et ea quæ de domino VRBANO prædixerat, ita vt prædixit, euenerunt, prout infra patebit.

Romam veniens cum Vrbano PP. conuersatur.

Moritur peste.

ALFONSVS, de quo sæpius dictum est, in tractatu suo prædicto scribit: quòd postquam schisma in ecclesiam introductum erat, cuidam

in visione dictum fuit: Vrbanus est verus Papa, & sponsus ecclesiæ, sed in regimine suo tenebit modum sine modo.

CAPVT LXXV.

Cardinalis Gebennẽsis cum collegis agit de Vrbano Papa deponendo.

Eligitur Antipapa, & Clemẽtis nomen sumit.

Schisma horrendum.

Clemẽs Papa transfert se Auinionẽ.

Reges & principes orbis Christiani in diuersas partes scinduntur.

Cardinalibus igitur, vt supra dictum est, propter correptionem domini Vrbani commotis, Cardinalis Gebennensis, vnà cum quibusdam alijs Cardinalibus, in mense Iunio, vrbẽ exiens Fundis se recepit. Et receptus à Comite Fundorum, cum alijs Cardinalibus de impugnatione electionis domini Vrbani tractauit. Et tandẽ tribus Cardinalibus alijs, qui cum Domino Vrbano adhuc erant, ad se fraudulenter attractis, idem Cardinalis Gebennensis se in Papam, seu verius in Antipapam eligi ordinauit, &, mutato nomine suo Robertus, Clementem septimum se appellauit. Et sic schisma, quo majus in ecclesia Dei non fuit, confectũ est, & secuta sunt homicidia, incendia, rapinæ, guerræ, destructiones, non solum terrarum, sed etiam regnorum, & calamitates omnibus Christi fidelibus & errores, vsque in præsentem diem. Cardinalis Gebennensis, licet fauori dominæ Iohannæ, reginæ regni Siciliæ, seu Neapolitani, inniteretur, non tamen audens intra regni illius districtum permanere, cum Cardinalibus suis Auinionem se transtulit, & à rege Franciæ susceptus est. Et deinde reges & principes ac prælati diuisi sunt. Rex quidam Franciæ, cum vniuerso regno suo, & tota Hispania, & regina Siciliæ, cum majore regni parte, Roberto Antipapæ adhæserunt. Imperator verò Carolus, & filius suus Wenceslaus rex Bohemiæ, Ludevvicus rex Vngariæ, rex Angliæ, & omnia regna Septentrionalia, nec non prouinciæ Italiæ, extra regnum Siciliæ constitutę, regna Cracouiæ & Poloniæ, domino Vrbano cum subditis suis adhæserunt. Quidam tamen principes Alemanniæ altæ, cum episcopis quibusdam & collegijs, sibi in temporalibus adstrictis, vt Lippoldus dux Austriæ, palàm, & quidam nobiles Alemanniæ bassæ, vt Engelbertus Comes de Marcka, & Adolfus frater ejus, Comes de Cliuis, clàm Roberto adhæserunt. Albertus vero dux Austriæ principalis, frater ducis Lippoldi major natu, domino Vrbano fideliter adhærebat. Dominus verò Vrbanus Robertum Antipapam, cum suis Cardinalibus, excommunicauit, & Cardinalatus honore ac beneficijs & dignitatibus omnibus priuauit. Et processus graues contra eos in regnis ei adhærentibus facit publicare. Anno Pontificatus sui secundo, VIII. Idus Aprilis, omnes adhærẽtes eidem Roberto beneficijs priuauit, & reseruauit illa dispositioni sedis Apostolicæ. Et demum dedit collectoribus fructuum cameræ Apostolicæ debitorum potestatem, partes adhærentes priuare beneficijs, eadem dispositioni Apostolicæ reseruando, prout commissio & subdelegatio venerabilis patris episcopi Wormatiensis, collectoris prouinciæ Moguntinæ, in præmissis mihi directa, continebat.

Vrbanus Antipapam excommunicat.

Adhærentes ei beneficijs priuat.

CAPVT LXXVI.

Vrbanus diuinitus, vti videtur auctori, defenditur.

Qvemadmodum Dominus excelsum faciens Aaron, statuit ei testamentum æternum, & dedit illi sacerdotium gentis signis terribilibus, clementiq; miraculo pandit, dum inuidentibus sibi super ipsius electione, diuinitus facta, diutius contendentibus, aperta est terra, & deglutiuit Dathan, & operuit super cõgregationem Abiron, & exarsit ignis in Synagoga, tandemque dum arentis virgæ cœli rore fœcundati flores se transformarunt in fructus: sic ipse memor in sæculum testamenti sui, dominum Vrbanum prædictum, vt verum Christi filij sui vicarium, honore summo Pontifici hic in terris debito, signis plurimis venerãdum potenter ostendit, cum ejusdem Domini Vrbani maledictionis promulgatio, in amicosq; benedictionis collatio, efficaciæ tantæ fuisse noscuntur, vt exitu harum vtriusque probante, ipse adeo super gentes & regna constitutus credatur non immeritò, vt cujuscunq; potentis terrore despecto, tanquam fronte à Domino supra adamantis silicisq; fortificata duritiem euellat ac destruat & disperdat, ædificet, plantet: prout his, quæ sequuntur, intendo declarare. Anno pontificatus sui secundo, Vrbanus validè intoxicatus haustu veneni tam grauiter, æmulorum suorũ procurante liuore, languebat, vt penè ab omnibus, ei adsidentibus, morti vicinus esse

Frustra veneno tentatur.

Marci 16.

esse crederetur: sed super illud dictum CHRISTI: Si mortiferum quid biberint, eis non nocebit, fides ejus firmiter innixa, intoxicationis scelere validum per dolorem vehementis accessus, lentique recessus, manifesto desideratum ministrantis virus ipsum frustrabatur effectum, non vt absque manifestato doloris aculeo superato veneno huius sceleris reorum immanitas, se non DEI, sed cuiusquam antidoti priuata medela reretur illusam, sed vt ægritudinis ejus caussa pristinæque sanitatis adeptione, partes per vrbis plurimas, diuulgatis à multis ipse protectus cœlitus viroso haustu censeretur inuictus. Post hoc quadam die, populus Romanus contra eum commotus, tumultu concitato, armata manu palatium expetiuit. Cumque tumultuantis multitudinis occursus sibi nunciatur, ipse jubens portas Palatij protinus aperiri, in sedem suam se collocat, & CHRISTI factum imitatus, miraculum, quo CHRISTVS Iudæos terruit se quærentes, mirabiliter innouat. Tumultuantis enim turbæ primores in acie constitutos aspectu serio, & his verbis, Quid vultis? in sui præsentia ita stare compellit, quòd eis promptitudinem respondendi, & furori subsequentium accessum adimit propiorem. Et sic eorum pertinacia leniter, prout res exigit, increpata, eos placatos facit abscedere. Ad declarandum ea, quæ dehinc acta sunt, domina IOHANNA regina Siciliæ deducatur in medium. Hæc enim schismatis execrabilis fomitem plurimum excitauit. Dum enim ad summi Pontificatus apicem electionis Domini VRBANI ad ipsius notitiam certitudo peruenit, in gaudiorum corde suo diuersitatem resoluto, ipsam se de Neapoli Papam sibi factum cunctis gloriari demonstrans, in symphonijs, choreis, epularum conuiuijs, alijsque delicijs plurimis palàm omnibus Neapoli festa multiplicauit. Sperauit siquidem OTTONEM Ducem, de domo Ducum Saxoniæ exortum, tunc maritum suum, Ierusalem & Siciliæ regnorum, quorum ipsa gaudebat titulis, in Regem per Papam coronari: Sed idem Dux maritus ipsius reginæ quartus extiterat, & ipsa jam annos sterilitatis attigerat. Principibus etiam regni renitentibus huiusmodi desiderij effectum à Papa minimè potuit obtinere. Et deinde callidioribus quibusdam inter Papam & ipsam interuenientibus delatoribus, vterque eorum contra alterum exasperatus est. Quapropter cum vt non caput nequius super caput colubri, sic non est ira super iram mulieris, breuisque omnis malitia super malitiam mulieris, ipsa Regina consilij scelesti schismaticorum Cardinalium conscia facta, ROBERTVM Antipapam Vicarium CHRISTI verum furore pertinaci mentis affirmans, vt maritus ejus prædictus regium susciperet diadema, ipsi domino VRBANO suisque fidelibus totis viribus satagebat obesse. Quare Neapolitani, grauibus inter se seditionibus ortis, clamantes per plateas alij, viuat Papa de Roma: alij viuat Papa de Fundis, mutua cæde se pertruncare conantur. Cumque ipsa sic potens in iniquitate in malitia gloriando dilexit malitiam supra benignitatem, DEVS destruxit eam in finem, & euulsit eam de tabernaculo suo. Nam Dominus VRBANVS, justum penes ordinem juris, excommunicationis, honoris, dignitatumque, quarumcunque, & præcipuè regnorum Ierusalem & Siciliæ priuationis contra ipsam sententijs cum maledictione præmissis, regna prædicta domino KAROLO de Duratio, qui à vulgo KAROLVS de Pace dicebatur, contulit, vt ipse auxilio regis Vngariæ, cui consanguinitate conjunctus fuerat, regnum Siciliæ ab ipsa IOHANNA euincendo, sententias Papæ, contra eam latas, tentaret facere ratas. Rex itaque Vngariæ jamdudum contra prædictam reginam ægrum gestans animum ex eo, quòd quondam rex ANDREAS frater ejusdem regis, primus ipsius reginæ IOHANNAE maritus, in Auersana ciuitate noctu in palatio strangulatus, & de fenestra projectus, & de manè repertus in horto fuerat: cuius sceleris ipsam reginam communis fama consciam prædicabat, licet eundem fratrem suum magnificè vindicauerat, ad ipsius reginæ exterminium feruentius anhelabat. Vnde KAROLVS collecto exercitu de Vngaria, per partes profectus Italiæ, Romanam peruenit ad vrbem, vbi à Papa VRBANO, præstitis sibi jure homagij fidelitatis sacramentis, regni Siciliæ diadema recepit. Et deinde sic regni insigni-

Tumultus Romanorũ aduersus Papam.

Vrbani magnanimitas.

Iohanna regina Siciliæ.

Otto Brunsuicẽsis Dux, familia Grubenhagẽsis, coniunx Iohannæ reginæ.

Dissidiũ inter Papam & Reginã.

Regina vindictæ cupida conjungit se cum Antipapa.

Intestina Neapolitanorum discordia.

Iohanna regina excommunicatur.

Et regnum confertur Carolo de Duratio.

Rex Hungariæ infensus Iohannæ reginæ.

Carolus ex Hungaria in Italiam proficiscitur.

Coronatur in regem Siciliæ. *Versus Neapolim tendit.*

bus decoratus Apostolicæ benedictionis gratia confortatus, nouisque generibus armorum adauctus, versus Neapolim cepit dirigere gressus. Cuius dum aduentum Regina & Dux OTTO perceperunt mentis eorum cogitamina non modici terroris turbo dispersit. Veruntamen Dux OTTO, priusquam KAROLVS Neapolim perueniret, se belli conflictibus ei opponere decernens, se contra DEI potentiam pugnaturum non perpendens, de suorum confidens fortitudine & audacia, ipsi obuiam egrediebatur in campum. Cumque itineris transitus, per quos KAROLVS erat transiturus, occuparet, de quorundam suorum, forte sibi non fidelium, consilio secessit à via, vt eodem asserente consilio, KAROLVS cum suis, spacijs illis pertransitis, inter ipsius Ducis OTTONIS exercitum ipsum tunc insequentis à tergo, & ciuitatem Neapolim se cernens interceptum, omni fugæ præsidio destitutus, cogeretur conflictus ingredi belli.

Habet obuium Ottonē Ducem.

Ingreditur, & occupat Neapolim.

KAROLVS igitur illic pertransiens, celeriter versus Neapolim tendens, portis ciuitatis illo, dum venerat, die apertis, suorum consilio fidelium procurante, repertis, ciuitatem ipsam cum suis festinanter intrauit. Dux autem OTTO auidus belli veniens à retro, intelligens KAROLVM introiuisse Neapolim, vehementer obstupuit, & ex alto suspiria pectore trahens, nimio præ dolore querulosis vocibus anxiosa lamenta produxit. Vnde Dux OTTO ad castrum sancti ERASMI supra Neapolim in montis amœnissimi vertice constitutum se recepit.

Otto Dux ad castrum S. Erasmi se transfert.

Carolus rerum suam satagit.

Et KAROLVS intra ciuitatem, suorum fidelium cooperante ministerio, castrum nouum regia venustate decorum, quod regina in extremo ciuitatis in littore maris situm tenuit, plurimis instrumentis bellicis fortiter impetijt, mœnia trium tecta palatiorum saxis ingentibus bombardis aut machinis violenter emissis ex omni parte perforando, & simul inuicem concutiendo. Vt igitur citius KAROLI consilium sui laboris finalem consequeretur effectum, quoddam turpis machinationis genus hunc excogitauit in modum: capiebantur quædam barilia quæ stercore humano mixto cum manibus, pedibus, vel capitibus, aut alijs membris à captiuorum corporibus nimia crudelitate præcisis, impleta, machinis ad aëris alta projecta, dehinc cadentia deorsum, super ipsius castri planiciem, vel ædificiorum structuras, impetuosè magno cum fragore collisa, tantum fudere fœtorem, vt intra castrum existentes, in aëris infecti attractione continua vomere compulsi, ilicò se suffocari timuerunt, ipsisque omnibus, tam crudelis & impia humanorum membrorum dispersio, non immeritò validum incussit horrorem.

Turpe genus machinationis.

Aqua-ductu inciso Neapolitani siti laborant.

Interea aquæ-ductu per ducem OTTONĖM interciso, Neapolitani non solum propter hominum, verum-etiam equorum multitudinem, aquarum penuria angustati, pluuialibus aquis, cisternis diu consotis, sunt contentari coacti. Tandem Dux OTTO corpus proprium pro dominæ & vxoris redemptione se mortis periculo subdere non metuens, dum vt adhuc contra KAROLVM pugnaret, per montem castri supra-dicti, quò adscenderat cum suis armatus descendit equester, gentes CAROLI pedestres, pro-vt proditoriè ordinatum asserebatur, in ipsius montis vineis latitantes, ipsum cum suis eorum insidias aduertentes minimè, absque resistentia quacunque ceperunt.

Otto Dux capitur.

Iohanna regina se Carolo dedit.

Quod dum ad reginæ notitiam peruenerat, ipsa quasi mente deficiens præ dolore, tot se cernens angustijs circumseptā, seipsam dans in manus Karoli castrum quod tenuit, de succursu fideli desperans, tradebat. Hinc aquæductu reformato rex Karolus ciuitatis Neapolis ipsius castrorum trium reliquorum videlicet sancti Erasmi, castri Oui & castri Capuani & ciuitatum aliarum ac casttorum ipsius regni plurimorum potens effectus, Ducem Ottonem carceribus mancipauit.

Iugulatur.

Regina verò in vindictam mortis Andreæ regis supra-dicti secretè jugulata dicebatur: quidam tamen eam in carcere fame spontanea perijsse asseruerunt, & apud sanctam Claram extrà ecclesiam est sepulta.

Ius Caroli de Duratio in regnum Siciliæ.

Caussam successionis hæreditariæ Karoli in regno, & mortis Andreæ regis occasiones has intellexi fuisse: Regina quidem Iohanna habuit sororem pulcram valdè, cui cessit in diuisione hęreditarij juris Ducatus Duracij, cum nonnullis alijs terris Apuliæ. Hanc ANDREAS rex adamauit, & clam grauidam fecit. Vnde misit eam

eam ad Dominum LVDOVICVM regem Vngariæ, vbi peperit filium, qui Karolus est nominatus. Et iste KAROLVS, sic existens filius sororis reginæ IOHANNAE, quamuis illegitimus, cùm tanquam ex duabus coronis regijs procreatus justè succedere posse in regno patris dicebatur, in regem à Papa VRBANO prædicto promotus est. Ex his perpendi potest liquidè Domini Vrbani Papæ benedictio quantæ fuerit efficaciæ, cum rex KAROLVS, absque belli conflictu, sibi tanta subegit, ipsiusque maledictionis sententia in quanta dispendia aduersantés sibi deduxit, cum Domina IOHANNA, Siciliæ regina, Prouinciæ & Pedemontis comitissa, maritusque ejus Dux OTTO, tot diuitijs tantaque potentia fulti, sunt tam subitò ad infelicitatis inuia dejecti: quis enim hæc audiens ipsa vltionis modo diuino contigisse negaret? Hinc NEAPOLITANI noui regis in laudem, vt Troiani Paridis in nuptijs, non quia perpetratione violentiæ gaudebant injustè, sed quia venturæ tribulationis ignari gaudiorum satagebant insistere festis. Campsores igitur etiam pecunias per platearum theatra sparserunt. Hæc igitur tam grandis & horrenda in regni capite, puta Neapoli, inchoata turbatio, totum regnum, cunctas per ipsius prouincias dispersa, magno concussit horrore. Vnde effusa est contentio super principes, & eorum plurimi, cum ciuitatibus, castris, omnibusque subjectis contra KAROLVM inita conjuratione sunt ei rebelles facti. Cumque Neapolitani, inter ceteros captiuos, Teutonicos, in odium Ducis OTTONIS maximè exosos haberent, omnes eos postulabant occidi. Plurimos enim ex eis, licet Duci nihil auxilij præstiterint, solummodo nationis caussa trucidabant. Vnde multi eorum, inter alios populares mechanicis artibus insudantes, vt aliàs degentes ibidem, ab honestis mulieribus misericordia motis intra cisternas & cellaria occultabantur, donec primi tumultus furor quiescebat. Rex KAROLVS, videns Neapolitanorum animos in Teutonicorum necem obstinatos, nec eos flectere valens, nec eis resistere audens, commisit VILLANVCIO militi, duci exercitus sui, vt in hoc articulo quid expediret protinus ordinaret. Quapropter VILLANVCIVS cunctis Teutonicis cum Duce OTTONE captis congregatis in vnum, singulis eorum arma sua reddidit, & conuenientibus eis in planicie, ante castrum nouum, quæ Carreria dicitur, VILLANVCIVS Neapolitanis dixit, vt Teutonicos apprehenderent, si placeret ipsis occidere eos. Neapolitani verò tanto se recusantes submittere periculo, vt Teutonici illi extra regni confinia salui discederent, consensum præbuerunt. Quapropter rex KAROLVS quibusdam galeis aptatis eos extra regni sui districtum saluos perducere fecit.

Num benedictio Papalis profuerit Carolo vel fraus & dolosa machinationes: id manifestum est ex historia Theodorici de Niem de schismate.

Regnũ Neapolitanum conturbatũ.

Teutonici à Neapolitanis ad supplicium postulantur.

Villanucius liberat Germanes prudẽ consilio.

CAPVT LXXVII.

CVM igitur huius-modi gestorum fama, per plurimas mundi partes diffusa, ad regnum Franciæ miranda peruenit, LODEVVICVS Dux Andegauensis, verum regni Siciliæ, post ipsius reginæ Iohannæ decessum, se arbitratus hæredem, congregauit exercitum magnum, castra fortia valdè, & quemadmodum Rex ANTIOCHVS contra Machabæos procedens, ærarij sui claustris apertis, larga stipendia præstans, regni Siciliæ possessionem, KAROLO & cunctis ei fauentibus inuitis, se capturum manu potenti assumsit. Ipse igitur iter arripiens ad Antipapam regiæ coronationis caussæ Auenionem magna cum pompa properauit: & deinde postquam de facto coronatus est, versus Italiam tendens tantum sibi collegit exercitum, vt principem aliquem tantam gentium multitudinem, tam longinquas ad partes, tanto traduxisse decore hominum memoria nulla comprehendat. Nam plurimi de ipsa referentes, audientium quasi mendaces incidére derisum: alij enim ex centenis, alij ex sexagenis lancearum millibus: alij ex tot milibus armatorum eam constitisse contendunt. A quodam tamen, qui se de eodem exercitu fuisse fatebatur, intellexi, quod idem Dux dum versus Italiam tendens Auinionem exiuerat, ha-

Ludouicus Dux Andegauensis regnum Siciliæ ad se pertinere existimat.

Ab Antipapa coronatur.

Ingentem exercitum conflat.

bebat duodecim millia equitum: antequam verò ad regnum Siciliæ peruenit exercitus ejus amicorum ſuorum confluentia, & ſtipendiorum prodigalitate ſic creuit, vt Apuliam ejuſdem regni prouinciam cum ſeptuaginta quinque milibus equitum cenſeretur inire. Ipſe igitur cum tanta veniens poteſtate, per KAROLO rebelles in regem & dominum ſuſceptus eſt. Vnde ſeditiones & & guerræ per cunctas ipſius regni prouincias ſunt multipſicatæ. His itaque aliquandiu continuatis, Dominus VRBANVS Papa Romæ exiſtens, regnum prædictum, ob diſcordiæ grauitatem langueſcens, abundantia pacis ſatiare deſiderans, vt principes & nobiles regni redderet vnanimes, ad regis KAROLI profectum, & contra LVDOVICVM Ducem, jam in exercitu ſuo fame & peſtilentia debilitatum, verſus Neapolim ſe direxit. Cumque rex KAROLVS, juramentis & pactis, Papæ tempore coronationis ſuæ præſtitis & promiſſis, non vſquequaque ſeruatis, Papam verſus Neapolim iter arripuiſſe cognouit, ipſe Papam ob ſuæ perturbationis, & conſanguineorum Papæ promotionis cauſſam venire ſuſpicatus, æmulorum Papæ conſilio, Papæ vi doloque reniti decreuit. Vnde Papa ciuitati Auerſanæ appropinquante, KAROLVS egreſſus obuiam ei, oſculis inde lætitiam ſimulans, ipſum cum reuerentia dolis plena ſuſcepit. Hinc KAROLVS equi Papæ manu propria apprehenſis habenis, Papam ad ipſius ciuitatis caſtrum ducere ſatagebat: ſed Papa, ne forte ſibi liber abſceſſus abinde non pateret, caſtrum aſcendere renuit, ſed curiam epiſcopi, rege quodammodo inuito, adijt. Rege igitur illa, quæ pro cœna fecerat parari, ad curiam epiſcopi mandans deferri, ibidem cum Papa, lupina mente agni vellere recta, cœnauit. Nam die ſequenti tranſacta, quæ fuit vigilia omnium ſanctorum, de anno Domini MCCCLXXXIII. noctiſque ſequentis per vrbem diffuſa caligine, rex damnoſo conſilio circumuentus, ad curiam, in qua Papa reſidebat, quoſdam viros armatos dirigens, Papam ad ſe venire mandauit: Qui cum illam horam, ſe ad regem venire poſtulari, illi horæ, qua Iudæi CHRISTVM comprehenderunt, aſſereret, illi qui miſſi fuerant, in Papam manus violentas mittere tentant. Vnde Papa quaſi malefactor ductus eſt, & nihilominus ſe ducentes excommunicatos denunciat, eoſque vt ſacrilegos voce libera damnat. Et poſtea expertum eſt, quòd principis illius manus & latus dextrum, qui manus primùm miſit in Papam, eodem anno exaruerunt. Tribus itaque diebus Papa ſolatio & conſilio deſtitutus, totaque ejus curia perturbata in caſtro cum rege permanſit inuitus. Et tandem concordatis eis, Papa & rex Neapolim ſe in magna ſolennitate transferebant, & in caſtrum nouum ſe ſimul receperunt. Deinde poſt paucos dies, Papa ad Archiepiſcopi curiam ſe transferens, actus Romanæ curiæ conſuetos, craſtino octauæ Epiphaniæ Domini inſtituit continuari. Procedente verò tempore, dum Sol gratiores dies produxit æſtiuos, KAROLVS, quaſi contra Ducem LODEVVICVM pugnaturus cum exercitu magno profectus eſt, & in Apulia ferè per totam æſtatem reſidebat. Inter hæc Papa futurorum prouidus caſtrum quoddam egregium Nuceria, vel Luceria, Chriſtianorum appellatum, à Neapoli per XXIV. miliaria diſtans, frumento, vino, & alijs victualibus ſufficienter præmuniuit, & in menſe Iunio illuc ſe cum curia ſua transferebat, ſub quo burgus erat vix ſeptuaginta domos habitabiles continens, qui muro, duas habente valuas & portam paruulam, abſque foſſatis, cingebantur: quapropter non ſolùm ob incommoditatem, verumetiam penuriam hoſpitiorum curiales tæduit ibidem trahere moram. Vnde locum ipſum, cum in diœceſi Salernitana tunc extitit, quidam ſubſannativè Miſeriam Sauratæ, quod lingua vulgari Stultæ vel tædioſæ ſonat diœceſis, appellabant. Papa igitur ſedem Apoſtolicam inſtaurans ibidem, caſtrum ipſum in literis Apoſtolicis caſtrum ciuitatis Luceriæ Chriſtianorum appellari decreuit. Accidit deinde ſeptima die menſis Auguſti, circa horam diei ſextam, quòd fumo quodam, non longè ab eodem caſtro, in montibus aſcendente, quidam gentes, neſcio quas, armatas ſuſpicati fore propè, rumorem magnũ de inimicis jam propè exiſtentibus, ad deprædandum Curtiſanos accele-

Recipitur in regem Neapolitanum.

Vrban' PP. ſtudet rebus Caroli.

Carolus ſibi male cõſcius a Papa aliquid mali metuit.

Obuiat tamen ei & more cõſueto excipit.

Agit omnia doloſe.

Locus deprauatus.

Tandẽ Papam ad ſe adduci mãdat.

Papa cõſilij & ſolatij expers.

Demum liberatus abit cum rege Neapolim.

Carolus cũ exercitu abit in Apuliam.

Papa hæret Luceriæ.

Loci incommoditas.

Luceria honeſtiſſimo cognomine donata.

Terror Papæ.

accelerantibus, concitauerunt: quarè perturbatis omnibus, Cardinales, episcopi, Prælati, nec non penè curtisani omnes, versus loca diuersa fugiendo festinabant: sed quia non erat, vt fama detulerat, post dies paucos reuersi sunt. Post hæc die, inter regem Karolum & Lodevvicum Ducem Andegauensem decreto, veniente, quo eorum guerræ importunitatem belli conflictu sopirent, Dux super riuum quendam in campis patentibus castrametatus est, & rex Barletum, seu castrum Baroli exiens inter vineas exercitus sui castra diffudit. Cumque sic triduo vtroque exercitu stante neuter contra alterum aciem dirigeret, Dux LODEVVICVS, victualium compulsus penuria, locum mutans ad loca, quæ propè tenuit munita, secessit. Mortuo duce Andegauensi Dux OTTO soluitur à carcere, & in quodam castello sub bona fide liberè versari permittitur. Et tandem rex missis quibusdam armatis jubet eum adduci ad se, quod fideles Ducis Andegauensis defuncti explorantes insidias per viam posuerunt, & cum juxta se Dux OTTO deduceretur, ipsi ab insidijs erumpentes Ducem OTTONEM liberant, & fugatis his, qui duxerunt eum, ipsum secum abducunt, & ipse Capitaneus eorum factus est: sed non diu eo tempore cum ipsis perseuerauit.

Exercitus hostiles in campū procedunt, sed non confligunt.

Otto Dux è carcere dimittitur.

Fit Capitaneus exercitus Ducis Andegauēsis.

CAPVT LXXVIII.

INter hæc Dominus VRBANVS Papa regnum Siciliæ volens de quodam grauamine, puta de gabellis vini, quæ KAROLVS vendentibus vinum indixit, releuare, mandauit, ne quis vinum vendentium de-cæterò regi gabellum solueret sub pœna excommunicationis. Vnde gabellum in vulgo dicitur certa quota quæ datur de certis vasis vel mensuris vini vendendi domino terræ, vel communi ciuitatis. Quapropter Domina MARGARETA regina vxor KAROLI, rege nondum de partibus Apuliæ reuerso, huiusmodi Papæ edictum molestè ferens, Papæ clàm moliebatur obesse. Quia igitur, ampliato concilio, ipsa perpendens, nullam pestem inimico familiari magis esse nociuam, illos Papæ domesticos, de quibus scriptum est: Væ vobis qui opulenti estis in Sion, & confiditis in monte Samariæ: optimates capita populorum, ingredientes pompaticè domum Israelis: ad se fraudulenter attraxit, qui magis semetipsos, quàm gregem dominicum pascere curantes, super Romanæ curiæ de Luceria translatione, etiam exitio Papæ mediante si fieret, propter habitationum aliarumque rerum mundanis delectabilium notabilem ipsisque intolerabilem defectum, consilia plura sunt exorsi. Quapropter illo dicto Cayphæ: Expedit vt vnus homo moriatur pro populo, proposito, juxta illud quod scriptum est, Exiguum & cum tædio est tempus vitæ nostræ: venite ergo, & fruamur bonis: circumueniamus justum, quoniam inutilis est nobis, & contrarius & operibus nostris, & improperat nobis peccata legis, & infamat in nos peccata disciplinæ nostræ: contumelia & tormento interrogemus eum, morte turpissima condemnemus eum: contra VRBANVM Papam conspirationem temerè statuere complendam. Hinc est quod quinque Cardinales videlicet Comensis, Tarentinus, de Sangra, Ianuensis & Venetianus, prout postea quibusdam officialibus Papæ reuelatùm est, vnde ad me notitia hujus facti deuenit, quia de familia Cameræ Apostolicæ tunc extiti, infra scripto modo procedere determinabant: quilibet eorum, die ad hoc inter se condicto, quando ad ipsum castrum consistorium Papæ juxta morem adiutorijs adscenderent, duodecim familiares armatos, longis vestimentis arma tegentes, se facerent anteire, qui cùm forent in castro congregati, tumultu inopinato excitato, contra Papam impetu facto eum caperent, & de castro ad ecclesiam S. Francisci sub eodem sitam deducerent violenter. Et ibi certi articuli Papæ deberent obijci, quibus respondere cogeretur: & deinde qualitercumque responderet, vel si non responderet, falsi producerentur contra eum testes, quibus ipsi articuli probarentur: & articulis sic probatis Papa tanquam hæreticus condemnaretur puniendus, & statim sententia per ipsos Cardinales tanquam per collegium sic lata, executio ejusdem per ignem

Vrban. grauamina regni Siciliæ leuare conatur.

Gabellum quid.

Margareta regina irascitur Papæ.

Amos 6.

Ioh. 11. & 18.

Sap. 2.

Molitiones quinq; Cardinalium.

Vide Theod. à Niem de schismate lib. 1. cap. 42. Vbi rem longè aliter narrat.

fieret ibidem: & deinde Cardinales illi, reliquos huius consilij ignaros, vel saltem consensus innoxios, aut quia Karoli regis potestatem, in cujus regno residebat, timerent, aut quia statum liberiorem voluntati, delectabiliorem corpori, ac pomposi mundi gloriæ habiliorem ardenter affectarent arbitrãtes hoc factum approbare, alium, quem jam determinabant Papam, Karoli regis & reginæ confisi potestate crearent. Cumque huiusmodi contra Papam clam molirentur insidias, labijs eum glorificabant, cor autem eorum longè fuit ab ipso. Et licet ipsi de sapientioribus mundi erant præcipuè reputati, omnis sapientia eorum deuorata est, dum suum à Domino abscondendo consilium huiusmodi cogitationem suam non judicantes esse peruersam, illud Iesaiæ non timuerunt: Væ vobis filij desertores, vt faceretis consilium & non ex me; & ordiremini telam, & non per spiritum meum, vt adderetis peccatum super peccatum: qui ambulatis, vt descendatis in Ægyptum, & os meum non interrogastis, sperantes auxilium in fortitudine Pharaonis, & habentes fiduciam in vmbra Ægypti. Quapropter in eis completum est illud, quod ibidem subditur, & erit vobis fortitudo Pharaonis, videlicet Karoli, in confusionem & fiducia vmbræ Ægypti, scilicet regni Siciliæ, in ignominiam: dum, vt eis per Prophetam dictum est, migrauerunt in capite transmigrantium. Nam DEVS, qui consilium, quod Achitophel contra Dauid CHRISTVM Domini dedit, Chusi ministrante infatuari voluit, prædictam conspirationem contra Vrbanum Papam factam volens frustari, disposuit, quòd quidam de cæteris Cardinalibus in cõspirationem hujusmodi consentire tentatus, quendam Secretarium suum, super hoc cautè consuluit, qui nesciens se in hoc facto horribili expedire, domino suo Cardinali, vt alium quendam virum literatum consuleret, protinus suasit. Cui cum Cardinalis hujusmodi conspirationem detexit, ille conturbatus respondit: nihil esse salubrius, quàm Papæ illud sine dilatione reuelari. Cardinalis igitur timens, ne forte quisquam eum in hoc præueniret, & ipse conspirationis illius reus diceretur, ad præsentiam Papæ se contulit, & per ordinem hæc omnia recitauit. Papa igitur hoc audiens, non immeritò stupefactus remedium cogitauit apponere. Cumque die Veneris, quæ tunc decima tertia mensis Ianuarij futura erat, istud juxta conspiratorum condictũ perfici debuerat, Papa die Mercurij præcedente, quæ erat XI. ejusdem mensis, videlicet anni natiuitatis Domini MCCCLXXXV. hoc disturbium volens præuenire, dominum Franciscum, principem Capuæ, nepotem suum, ad se vocauit, & ea quæ sibi reuelata erant, ei secretiùs intimauit, vt sibi de fidelibus suis armatis ad hunc diem cautius prouideret. Venientibus igitur Cardinalibus eodem die ad præsentiam Papæ, more consueto, Cardinales de conspiratione prædicta accusatos, cæteris licentiatis, ad Cameram suam Papa conuocauit. Cumque Papa de conspiratione hac eos impeteret, & penitus eam negarent, Papa commisit eos nepoti prædicto examinandos. Ipsi verò dum chordarum tormentis afficerentur, crimen ipsum confessi sunt, sed Dominus Adam, Cardinalis de Anglia, cum eis comprehensus, dum tormentis subdebatur, consilium reliquorum se sciuisse, non tamen eis consensum præbuisse dicebat. Sed quia scitum non reuelauit, quasi fauens conspirationis sceleri vnà cum alijs carceribus mancipatur. Cùm igitur illud Ieremiæ: Verè mendacium operatus est stylus mendax Scribarum: confusi sunt sapientes, perterriti & capti sunt: in eis Papa considerabat impletum, ipse, quia talibus, prout sequitur, dominus promisit: propterea dabo mulieres eorum exteris, agros eorum heredibus, adimplere nõ tardans, ipsos dignitatibus, honoribus & beneficijs omnibus priuauit. Familiaribus verò eorũ hinc inde dispersis, domibusq; eorum publicatis, contra Papam (prout temporib. Cyri contra Danielem ob sacerdotum populum seducẽtium captionem factum est) nõ modicus tumultus est ortus. Nam amici Cardinaliũ detentorum, vna cum æmulis Papę, ad hoc regina Margareta cõniuente, Papam obsidione vallabant. Sed quia priusquã Cardinales detinebãtur, videl. die Lunæ præcedẽte, Dn. Petrus de Lupis, præpositus ecclesię Ianuensis, missus per Papã de Luceria cum quibusdã gentib. armorũ Beneuentũ ad monasterium S. Sophię castri Beneuẽtani in traditione sibi negata rece-

Insidia dolis obducta. *Psal. 107.* *cap. 30.* *Amos 6.* *Machinationes Cardinalium contra Papam deteguntur.* *Papa suis rebus prouidet.* *Franciscus princeps Capuæ.* *Cardinales suspecti detinentur.* *Examinantur.* *Adamus Cardinalis Anglicus.* *cap. 8.* *Tumultus oritur cõtra Papam.* *Papa obsidetur.* *Petrus de Lupis.*

recepit, ego de familia eiusdem prępositi tunc existens circa pręmissorum, & infra dicendorum veritatem experiendam, præcipuam adhibui diligentiã. Vnde accidit quod quadam nocte mensis Aprilis talem ibidem visionẽ habui. Iubebar, cuius nescio, præcepto ascendere turrim monasteri S. Claræ in Neapoli, & perspicere ciuitatem: & cum sic starem in summitate turris mare intumuit contra ciuitatem procellis magnis, & ego perpendens ædificiorum ciuitatis ipsius magnificentiam lacrymabar & ciuitatem ipsam perituram amaro corde deflebam. Et quòd hæc visio non fuit inanis, sequentia plenè declarant. Dum enim Dominus Vrbanus regem & reginam prædictæ conspirationis conscios fuisse cognouit, ipse citauit eos, & in pœnam contumaciæ contra eos rite procedens, ipsos excõmunicauit & vsq; ad quartã generationem maledixit: honoribus & dignitatib. & præsertim Ierusalẽ & Siciliæ regnis, tanquã dominus feudi, & etiam vt summus Pontifex eos priuauit, ac strictissimum interdictum Neapoli, & in terris aliis ei adhærentibus seruari mandauit. Quapropter de consensu reginæ, rege nõ præsente, Papę propinquis & amicis Neapoli habitantib. captis, rebusq; & bonis eorũ dissipatis, in castro Luceriæ est Papa obsidione fortiori cõclusus. Inter hæc rex Carolus de partibus Apuliæ Neapolim reuersus, clericis sub carceris & rerum omnium perditionis pœna celebrare diuina publicè contra mandata Apostolica districtè mandauit: quare quibusdã eorum, paucis tamẽ, inde recedentibus, multi, & præcipuè religiosi, regi plus, quàm Papæ, parebant. Multiplicato inter hæc exercitu Papam obsidente, capta est ciuitas Luceriæ, non sine Papæ fidelium cæde. Et deinde erectis machinis, bombardisq; oppositis, ingentia saxa emittentibus, nec non crebris balistarum sagittis castrum impugnatur, & capto exteriori muro castri hortus magnus ipsius castri per aduersarios Papæ occupatur. Erat autem castrum alio quodam muro alto, quo arx, quæ vulgo Rocka dicitur defendebatur, vndique cinctum. Cum verò Papa, vt sic plurimum suorum destitueretur auxilio, licet speraret in Domino, & hoc dictum sapientis: Nullus sperauit in eo, & confusus est, verũ esse non dubitaret, tamen ne Deum tentare videretur, humana subsidia ex locis diuersis epistolarum secretarum ministerio sibi procurare non distulit. Vnde Ianuenses Papæ fideles, prout temporibus retrò actis sæpius ecclesiæ Romanæ auxiliis astiterunt, decem galeas armatas sibi destinare festinabant. Præterea dominus Raymundus de Baltzio, filius Comitis de Nola, famosæ strenuitatis miles, perlectis sibi per Papam directis epistolis, ad destructionem Caroli totus anhelans, se per terram Papæ auxilia præstiturum esse spopondit. Erat igitur in partibus illis quædam gentium seu prædonum collectio, qui congregationem suam societatem sancti Martini appellabant. Hanc dominus Raymundus de thesauro Papæ largis datis stipendiis sub fide sibi associans, ad visitandum Papam se versus Luceriam manu potente direxit: Sed quia huius societatis capitanei, magnorum munerum à Carolo promissione corrupti, Raymundum in manus ipsius Caroli tradere iam conspirarent, Raymundus castris Papam obsidentibus vna cum societate prædicta appropinquans, aduersariis de castris ipsi⁹ in magna sibi multitudine occurrẽtib. eos, quos adiutores adsumsit, fallaces inuenit. Vnde ipse in tali constrictus articulo, cum suis fidelibus se cõtra occursantes dirigens, animosus equũ suum coëgit in cursum, & sic suorum fidelium adiutorio fultus, in proprię personæ strenuitate, ac equi sui ferocitate, qui naturali quodam instinctu, lanceas aduersariorum, nunc dentium morsibus, nunc pedum ictibus collidens in frusta, inter conflictuum pressuras, à se mirabiliter prohibebat accessus, disrumpens acies, cum paucis suorũ, licet pede sagitta vulneratus, peruenit ad castrum. Illos verò Raymundi traditores, dum fugã simulabant, Franciscus princeps, nepos Papę, ad castrũ Scaphati eorũ saluationis caussa recepit, qui vidẽtes se non posse traditionẽ Raymundi perficere, principem prædictum cum ipso castro Carolo tradiderunt. Inter hęc Raymundus cum Papa in castro perseuerat. Et postquã cum Papa de modo redimendi Papã concordauit, cum suis noctu de castro recessit, & ad Dominum Thomam de S. Seuerino militem strenuissimum, exercitus per Ducem Andegauensem defunctum relicti capitaneum, se confer-

Gobelini visio.

Rex & regina conspirationis cõscij.

Excommunicantur & honoribus priuantur.

Neapoli sæuitur in amicos & propinquos Papæ.

Rex præcipit sacra celebrari.

Luceria capitur.

Rocka castrum.

Ecclesiastici cap. 2.

Genuenses Papæ auxilium præstant.

Raimundus de Balcio.

Societas S. Martini.

Raymundus incidit in summum discrimen.

Elabitur.

Franciscus nepos Papæ à S. Martini societate captus regi traditur.

Thomas de S. Seuerino.

re festinauit,& cum eo qualiter ad destructionem Caroli Papam ab obsidione liberarent,largissima promittens stipendia,ex parte Papæ finaliter ordinauit. Hac itaque obsidione durante,Pheolus Citrulli, capitaneus quidam partialitatis rosæ rubeæ, Carolo, qui partẽ albæ rosæ fouerat, occasione partialitatis obesse desiderans,magno peditum balistariorum & aliorum armatorum conflato exercitu,castrum obsidionis irrupit, & ad castrum Luceriæ, aduersariis Papæ inuitis, ascendit,& breui cum Papa habito colloquio festinè recedens,maiorem priori ad redimendum Papam collegit exercitum. Interea Petrus Tartarus,abbas montis Cassini,Caroli consiliarius præcipuus,in propria persona contra Papam in castro obsidionis cum multis armatis se recepit. Hic ad destructionem Papæ omnem quã potuit diligentiam adhibens, sic omnes ipsius castri vias obseruari disposuit, vt penè nullus aut accedere castrum, aut ab eo de nocte recedere posset, & si quos accedentes aut recedentes huiusmodi capi contigerat,eos idem Abbas variis tormentis affecit. Vnde quidam cursor nomine Petrus,natione Beneuentanus,cum literis Papæ secretis de castro nocte descendens,comprehensus,manibus & pedibus sibi colligatis sacco imponitur, & more saxi cum machina versus castrum iacitur: qui cum tantæ molis, prout instrumenta iactus exegerant,minimè fuerat, ad intra castrum non pertingens,extra murum collisus in frusta cadebat. Propter hanc inhumanitatem & crudelitatem nimiam,villani circum morantes in casalibus à longè, qui vsque ad prædicti Abbatis aduentum sæpius victualibus ad muros ipsius castri clam venditionis caussa deductis, fouebant obsessos, nequaquam castrum accedere de cætero præsumebant. Hinc victualium & præcipuè vini instante penuria, multi cum Papa existentes in castro cotidianis tritici bulliti pulmentis,& aqua cum eodem ad modum cereuisiæ cocta, aut aqua mixta cum aceto se sustentare curabant. Et quamuis per singulas dies castrum hostiliter impugnabatur, nunquam tamen toto obsidionis tempore aliquis de his, qui castrum ab intra defendebant, gratia eos protegente diuina, aduersariorum iaculis aut sagittis occubuit: quamuis per ipsius montis decliuitatem sæpe descendentes in armis, fundis iaciendo lapides dimicabant: plures tamen eorum sagittis vulnerati sunt. Sed quidam scriptor literarum Apostolicarum, natione Beneuentanus, quadam vice ad hostium castra incaute descendens, in campo interfectus est. Interea dominus Pileus Cardinalis de Rauenna,qui legatus Domini Vrbani in partibus Alemanniæ fuerat, & dudum, dum adhuc Papa Neapoli residebat, de legatione reuersus, Cornetum ciuitatem ex parte Papæ regendam susceperat, cum duabus galeis de Corneto Neapolim venit,& Carolum tanquam regem,licet depositum & excommunicatum, reuerenter visitauit. Et deinde sub specie concordiæ inter Papam & Carolum per se faciendæ versus Luceriam cum magna comitiua se direxit: Sed quia nisi Papa certos obsides suis amicis de castro traderet pro libero eius ab inde recessu obtinendo castrum intrare renuit, Papæ suspectum se reddidit,& Papa non salutato recessit. Cumq; circa initium obsidionis illius multi timore perculsi Papam dereliquerunt, & de reliquis, dum eorum in Deum fiducia aquarum potu, tribulationis tempore probaretur,pauci & pro maiori parte clerici, belli & armorum inexperti, vt cum Gedeone lambentes aquam cum Papa manserunt. Aquis igitur anterioris cisternæ circa portam penè exhaustis & victualibus deficientibus, & obsidione iam penè mensibus quinque continuata, Papæ aduersarii castrum fortius impugnantes, exercitus pro redemptione Papæ aduenturi vehementer timidi, ipsum Dominum Vrbanum Papam cum suis exitio graui periturum stridosis vocibus minati fuere dietim,quasi cum Rabsace exprobrando & blasphemando dicerent: Ecce confidis super baculum arundineum confractum istum super Ægyptum, videlicet, exercitum olim Ducis Andegauensis,cui si innisus fueris intrabit manum tuam,& perforabit eam. Et si respõderis in Domino Deo nostro confidimus: nonne ipse est, cuius ecclesiæ excelsa luminaria,scilicet,Cardinales abstulisti? Quapropter Papa in orationibus ad Deum, cum spe firma, vt Ezechias, assiduè suos animis fore constantes de succursu celeri diuinitus ordinando non diffidentes esse debere diligenter admonuit, quen-

Pheolus Citrulli capitaneus. *Monachus miles.* *Et carnifex crudelis.* *Multum incommodat Papa.* *Castrum Luceria quotidie impugnatur.* *Pileus Cardinalis Rauennas ab Vrbano deficit.* *Papa à suis deseritur.* *Eorum qui remanserũt impatiẽtia.* *Papa in periculo constans est animi.*

quendam Dei hominem virum religiosum, Nicolaum nomine, secum continuè commorantem intimè sibi dilectum, super orationibus pro se suisq; fundendis ad Deum effectu speciali requirens, qui succursum fidelem aduenturum sibi, vt Isaias Ezechiæ, Deo disponente spopondit.

Nicolaus vir religiosus.

Eo tempore, quo Papa prædictis tenebatur angustiis, vt Christi fideles, ad liberationem summi Pontificis, si contingeret eum de-cæterò similia perferre incommoda, anhelarent, malignantes in summum Pontificem, pœnis pluribus, vltra pœnas à Bonifacio octauo promulgatas in tales, innodando, sub Bulla decreuit: quòd si in futurum summum Pontificem, obsidionis aut captiuitatis modis prædictis, aut similibus vexari contingeret, omnes Christiani nominis professione gaudentes, propè locum obsidionis, aut captiuitatis, ad decem diętas circumquaq; morantes, sub certis pœnis, in ipso statuto super his edito, contentis, aut in personis propriis, aut rebus suis, iuxta facultatem suam, teneantur Papæ præbere succursum. Et qui in hoc se iuxta suum posse fideles exhibebunt, easdem indulgentias, quas sedes Apostolica, contra Christiani nominis hostes, ad terram sanctam concedere solet transeuntibus ad plenum consequentur. Hanc constitutionem ego legi & vidi bullatam post liberationem in Minorbino ciuitate Apuliæ. Item dominus Vrbanus in eodem castro Luceriæ prima die mensis Maii declarauit, quòd Clerici cuiuscunq; ordinis contra Karolum de Duracio, & gentes suas pro defensione ipsius Domini Vrbani, & aliorum existentium infra castrum Luceriæ bellantes, si contingeret eos occidere aliquem, vel membro aliquo mutilare, nullam sententiam excommunicationis vel irregularitatis incurrerent, & illa indulgentia illoq; priuilegio gaudere deberent, quibus gaudent euntes in subsidium terræ sanctæ. Et hoc idem declarauit de eis, qui ante illam diem aliquem de prædictis occiderunt, aut mutilauerunt.

Bulla Papalis.
Indulgentia liberales.
Clerici à Papa carnifices designati.

CAPVT LXXIX.

A Decima die mensis Ianuarii, cuius vndecima die Cardinales capti sunt, vt prædixi, & per totum tempus, quo maledictionis filii & Pharao nolẽs dimittere populum Domini, nisi in manu forti, durati prædictis contra Papam machinationibus institerũt, ego in seruitiis Cameræ Apostolicæ in ciuitate Beneuentana, à Luceria Christianorũ quasi per triginta miliaria Italica distante, donec cum Papa illo veniente abinde recessi, morabar, super quam quatuor iudicia Dei pessima, per Prophetam transgressoribus fidei comminata, pleniùs inducta perpendi. Cùm enim domina Iohanna olim regina supradicta adhuc regni Siciliæ potestate fungebatur, ciuitas Beneuentana tam in temporalibus, quam in spiritualibus Ecclesiæ Romanę immediatè subiecta, variis affluens delitiis, hominum multitudine fulta, tanta dicebatur eminentia claruisse, vt penè ciuitates singulas ipsius regni portu marino carentes sua venustate pręcellere diceretur. Postquam verò Iohanna deuicta, Dux Andegauensis intrauit fines Apuliæ, super ipsam ciuitatẽ per ipsius Ludowici Ducis prædicti, & suorum diuersos exercitus de foris iudicium gladii constat inductum. Intrinsecus verò, ciuibus ipsis seditiones concitantibus, gladii iudicium fortius inualuit: cùm propter execrabilem partialem contrarietatem, quæ per cunctas ipsius regni partes diffusa plurimas ciuitates euertit, ciues Beneuentani alii de parte Rosæ albæ, alii de parte Rosæ rubrę se asserentes, inter se inuicem sub grauibus personarum & rerum dispendiis, certamina sæpè fouerunt: tandem pars rubra, aliàs per albam partem expulsa, extraneæ gentis procurato iuuamine præualens, dum adhuc Dominus Vrbanus Papa Neapoli residebat, illos, qui partis albæ fuerant, de ciuitate violenter eiecit. Illi verò sic euulsi deforis suæ partis fidelibus congregatis, porta ciuitatis sub castro sita sibi clam aperta, ciuitatẽ ingressi super aduersarios repertos inermes magna ferocitate irruerũt, & miserabili in eos cæde bacchantes, ciuitatem obtinuerunt. His itaq; modis burgis ciuitatis ab vtroque latere destructis, domibusque & bonis expulsorum intra ciuitatẽ desolatis, & hinc inde distractis, ciuitas ipsa in tantum erat deserta, quòd eo tempore vix quarta pars ciuitatis inhabitabatur. Dumq; anni præcedentis æstate, priusquã

Beneuentani diuinitus grauissimè puniti.
Factiones Rosa alba, & Rosa rubra.
Alba Rosa ciues Vrbe eiecti.
Vlciscuntur illatam iniuriam.
Beneuentũ desolatur.

huiusmodi dissensio dictum sortiretur effectum, grauis pestilentiæ morbus plurimas partes mundi inficeret, Beneuentus plurimis habitatoribus sibi eodem morbo subtractis, *Affligitur peste.* iudicium secundum, videlicet, pestilentiæ super se missum esse persensit. Cum verò eodem tempore gentes Ducis Andegauensis propè Beneuentū loca munita tenentes quasi per singulos dies caussa prædæ Beneuētanis vagabantur in campis, ciues ipsi infra biennium nullum penè de agris suis aut vineis percepére profectum: *Fame.* quapropter ciuitatem ipsam intantum iudicium DEI tertiū, puta Famis oppressit, vt pauperes & mediocres castaneis, fabis, & fructibus aliis cum magna penuria se sustentarent, qui non pecuniis abundabant, comederūt in pondere panem. Vnde rotulus panis, qui ponderat vncias XXXII. aut circa pro quinque granis emebatur. Rotulus quidam per ipsum regnum genus ponderis est, & granus genus numeri, videlicet sex denariis paruulis constans. His verò famis angustiis perseuerantibus *A bestiis diuexatur.* iudicium quartum, scilicet, bestiarum super ciuitatem ipsam perpendi patenter inductum: cum lupi circum ciuitatem ipsam intantum hominibus erant infesti, quòd promiscui sexus homines septem de locis circumvicinis existentes illa deuorabant æstate. Vnde die quadam, tempore messis, me vnà cum multis aliis ante portam ciuitatis stante, lupus quidam ferocitatis ingentis in pueros propè ciuitatem ludentes in area vehementer insiliens, quendā puerum *Lupus puerum septennem rapit.* quasi septem annorum dentibus arreptum per macerias vinearum velut agnum saltibus festinis euexit, sed quidam messores occurrentes puerum iam fermè mortuum de faucibus eius repentè eruerunt, qui sic semiuiuus ad ciuitatem deductus, à morsibus lupinis, quos tantum in collo sub occipite susceperat, saluus factus est. Cum igitur Beneuentanos de salute desperantes, huiusmodi angustiarum diuersitas cuiuscunq; sceleris exacerbasset in præceps, nobis, qui ex parte Cameræ Apostolicæ degebamus ibidem, non minor propter ambiguas traditorum insidias periculi mortis timor incubuit, quàm his quos cum Papa cottidie in castro Luceriæ manifestus insultus hostilis angebat.

CAPVT LXXX.

TANDEM cum quinta die mensis Iulii, & tota nocte sequente, gentes Karoli, defensores Papæ propiare scientes, castrum omni modo, quo potuerunt, tam hostiliter impugnabant, *Iesai. 37.* Papa cum Ezechia non immerito dicere potuisset: dies tribulationis, & correptionis & blasphemiæ dies hæc: quia venerunt filii vsque ad partum, & non est virtus pariendi: bonus Dominus & confortans in die tribulationis, & sciens sperantes in se: qui populo suo afflicto in Ægypto prouidit super ductore maris & deserti, se prouidisse de ductoribus clementer ostendit. Nam *Papa clientes student eum liberare.* Raymundus de Baltzio & Thomas de S. Seuerino milites supra-dicti cum gentibus exercitus Ducis Andegauensis defuncti, aliisq; diuersis de partibus Calabriæ & Apuliç collectis, nec non Pheolus Citrulli supra dictus, cum multis de terra Laboris, præcipuè peditibus balistariis, pro redemptione Papæ se versus Luceriam potenti manu transtulerunt. Sed quia per iter angustum, montibus altis vndique cinctum, eis in certis locis erat transeundum, Karoli fideles, sagittariorum copia loca angusta occupantes, *Impediuntur.* transitum eorum prohibebant: Vnde variis innisi consiliis, tandem custodes montana circumeuntes auro corrumpentes, per syluam *Eluctantur.* quandam viam latam secuerunt, per quam transeuntes, gentes Karoli angusta loca occupantes, sic conturbauerunt, quòd omni resistentia seposita castra obsidionis fugere festinabant. Vnde castris conturbatis, & omnib. Papæ aduersariis hinc inde dispersis, castrum cum Papa tenentes fame fatigati, victualia cum ármis aduersariorum in campo relicta, ad ipsum castrum detulerunt. Aduenientibus igitur *Raimundus ingreditur castrū Luceria.* propugnatorum Papæ victricibus castris Raymundus cum quibusdam fidelibus castrum adscendit, & ad præsentiam Papæ se contulit, ordinatisq; vigilātibus excubiis, vndiq; nocte sequente exercitu castrametāte, seu verius aduersariorum castra in campis occupante, cum Papa remansit in castro. *Papa excedit Luceria.* Manè igitur diei sequētis, quæ erat dies Veneris, septima mensis Iulii, Papa supellecti sua bestiis imposita, & castro descendens, Cardinales quos vinculis detinebat secum deducendo

cum

cum uniuerso exercitu versus Salernitana campestria se direxit,& in transitu illo aduersarii viribus resumptis Papam in locis angustis tentant impugnare:sed Papa pertinacia eorum non obstante transiit,non tamen sine rerum suarum dispendio,quas in repellendo aduersarios prædictos milites & pedites sui exercitus quasi furtiui sustulerunt. Cumque prope Salernum castrametati sunt, quidam eorum de stipendiis certificari volētes,nec Papam posse satisfacere arbitrantes, occasionem de fide sibi non seruanda sumere conabantur& eum nisi cautionem præstaret sufficientem Auenionem, qua residebat Antipapa, perducere proponebant. Sed Dominus Raymundus cum Italicis & Teutonicis fidem sibi seruare satagens noluit aliquo modo illis consentire: Vnde sic eis diffidentibus Papa soluit promptè x i. milia florenorum, & x x v i. milibus sub fide & cautione pignoratitia ad certum tempus dandis promissis, post triduum abinde profectus ad castrum Flumeri se recepit. Et deinde Francigenis & Britonibus, ac de Italicis licentiatis plurimis,Raymundū cum suis Italicis fidelib.& Teutonicis,videl.trecentarū lanceārū comitiua retinebat. Hinc statim Beneuentū ad Antonium Bulcanum militem Neapolitanū, consanguineū suum, & Dn.Petrum de Lupis thesaurariū Cameræ Apostolicæ ibidem, directis epistolis eis, se Beneuentum venturum indicauit, de quo ciues Beneuētani malè contenti variis secretè sunt vsi cōsiliis,qua possint Papæ accessum occasione frustrari.Sed cū fraudē cū nullo se nouerāt palliare colore quidā eorum,puræ traditionis modo, quadā nocte,prout Papa fidelibus eiusdem noctis sero reuelabatur,ciuitate Papæ aduersariis tradita,Papæ fideles repertos ibidē decreuerāt dare morti. Vnde Anton. miles ꝑdictus,de hoc pleni⁹ informat⁹,vigilias noctis in castro instātius ordinauit.Circa 3.igitur noctis horā,prope murum ciuitatis strepitu per vigiles castri notabiliter ꝑcepto,in eodē castro pulsatur ad arma. Vnde vulg⁹ ciuitatis hui⁹ traditionis ignarū,excitatū concurit ad arma.Nobis igitur,ex parte Papæ ibidē in monasterio S. Sophiæ degentib. conturbatis,fugere vers⁹castrū anhelantib.illi qui deforis huiusmodi nobis intulere terrorē,videl.vel illi quos venisse timuimus,vel alii,de quibus postea certificati nō fuimus,tumultū populi percipientes lætanter abierunt.Et quia æmulos Papæ quodāmodo irritauimus,dū percupiētes eius liberationē in turri dicti monasterii campanis pulsatis,& luminarib. accensis,clamorib. gratulationis totā ciuitatem cōmouimus, nec erat aliquis in ciuitate vel castro eius,aut extra ea, qui nobis similibus gratulationibus, prout in partib. illis moris est,signis responderet,nobis, qui vix IIII. erant,timendū fuerat. Per plures quidē dies in turri prædicta panē & vinū conseruauimus,ꝙ si impetus aliquis ex improuiso insurrexisset in nos, subitū periculū declinare potuissemus. Dn. Vrbanus de his suorū & ciuitatis periculis apud castrū Flumeri plenius informatus, fraude fraudē deludere volens, se Beneuentum nolle venire simulans,ciuibus indicauit,quod Cardinalem Neapolitanū,qui postea Papa factus est,ad eos dirigere vellet.Et quia visum est ei,quod ciuitatē & castrum aliter recuperare non posset, ipse cū toto exercitu Beneuentū se direxit. Cumq; ciuitati appropinquauit, æmuli eius mente cōfusi, exteriorib. simulatis iudiciis obsistere nō valentes, alio ex eius aduentu dolore, quam illo, quem corde gestabant, intrinsecus se angi simulabant, dicentes: vt quid dominus noster Papa aduentum suum nobis indicare dedignatus super nos sic inopinatè venire voluit, quod ex improuiso præuenti,in apparatu reuerentiæ sanctitatis suæ congruo,& à nobis præcipuè debito,gloria & honore condignis ipsum receptare priuamur? Sed Papa ingressus ciuitatē, ad ecclesiam Bartholomæi castro pertransito deuotionis intuitu se contulit,& oratione facta in castrum cū familiarib. suis & Cardinalib. captiuis adscēdit. Inter hæc decem galeis per Ianuenses in auxilium Papæ destinatis portū Neapolitanū ingressis, patroni earundem ad Papam Beneuentum colloquio secū habito Neapolim redierūt, & ibi cū suis tractatu super receptione Papæ habito, Papā de suorū intentione informaturi redeunt Beneuentū, nihilominus inter Carolū & Papam tractatus quosdam super eorum concordia intermiscentes,& sic tandem cum Papa de introitu galearū concordati, Neapolim reuersi mari se cōmittunt,die noctuq; nauigādo, donec ad partes Apuliæ applicuerūt. Tertia igitur die mensis Augusti, quæ erat dies Iouis, Papa mille florenis à Beneuentanis extortis,

Impugnatur.

Seditio coorta propter stipendia militibus soluenda.

Pars militū dimissa.

Antonius Bulcanus.

Petrus de Lupis.

Beneuentani Papæ aduentum ægrè ferunt.

Minantur eius clientibus.

Tumultus in Vrbe.

Curiales Papæ versantur in discrimine.

Papa proficiscitur Beneuentum.

Ingreditur templum & Deo supplicat.

Mulctat ciues & praefectum vrbi imponit.

regimineq; ciuitatis Raymũdo cum filiis suis fidelibus vna cum ipsius castro commisso, de Beneuento recedens, Flumeri reuersus est. Et sic nos, qui ibidem in angustia degimus seruitiis Cameræ Apostolicæ insudando, deinceps cum Papa profecti sumus terræ marisque per discrimina plura. Die Veneris, qua Papa quieuit Flumeri, trãsacto, Sabbato deinde se transtulit in quoddam castellum Lacedonía dictum, de quo Dominica die recedens, versus Minorbium ciuitatem Apulię se contulit.

Lacedonia. Minorbium.

Et tota illa die, ab ante-ortum solis, vsq; eius post occasum, cibos nobiscum, prout filii Israel fugientes Ægyptios, deferentes, cum locus securitatis per viam defuit, in forti ardore solis carpsimus iter: itaq; vix vna hora circa fluuium quendam in meridie refectionis & somni nobis fuit pausa. Cumq; Minorbium venimus, mansimus ibidem diebus XII. videlicet, donec galeæ ad littus maris Adriatici applicarent: quoniam in littore maris Ionii, seu Tyrrheni, Papæ tutus non erat accessus. Iam tempus vindemiæ propè fuit, & siccitas terræ magna, quæ pluuiam vltra tres menses ibidem non pertulit, nobis aquæ penuriam notabiliter inflixit.

Penuria aquæ & vini.

Vnde per dies aliquot laguncula una, quæ vulgo barile dicitur, pro granis quinque vęniuit; vini quoque non modicum defectum sustinuimus, vnde vt plurimum vinum acre ex aceto & aqua commixtum erat nobis refocillatio potus. Hinc XIX. die mensis Augusti manè ante ortum Solis, ad tubæ sonitum excitati, egressi Minorbium versus mare direximus iter, & cum circa horam diei sextam ad locum galeis deputatum circa Barletum quasi ad tria milliaria peruenimus, galeas ibidem non inuenimus: nec de cuiusdam turris summitate ibidem sitæ galeæ videbantur in mari.

Barletum Carolo regi adhærens.

Vnde Papa non modicum conturbatus, omnibus nobis ad tubæ sonitum collectis in vnum, ita vt nec minimus permitteretur abesse, speculatoribus hinc inde ordinatis, à longe circumeundo Barletum Carolo adhærentem, versus ciuitatem Tranensem se diuertit.

Tranensis ciuitas.

Cumq; per viam proficiscebamur de galearum aduentu solliciti sæpius versus mare prospicientes, tandem circa secundam horam post meridiem angulos velorum galearum à longè prospeximus protensos in altum. Quapropter declinantes à via, per agrorum & vinearum inuia, maris festinabamus ad littus, vbi plures nostrorum propter aquæ defectum, & feruorem solis incensum, si non vuarum liquoris expressione nos refocillassemus, crebrò defecissent.

Papa cũ suis intrat naues.

Cum igitur Papa venit ad littus inter Barletum & Tranensem ciuitatem, à sex galeis ipse cum suis in magno clangore tubarum & fistularum cum reuerentia & honore susceptus est, & manè sequentis diei galeæ ad portum Barensis ciuitatis applicuerũt, vbi quatuor aliæ galeæ Papã exspectabant. Et ibi omnes, qui cum Papa sex galeas intrauerãt, in decem galeas distributi sunt.

Barenses adhærent Duci Andegauensi.

Cumq; ciues Barenses erant de parte Ducis Andegauensis defuncti, non erat nobis ciuitatem ingrediendi facultas, sed quia Raymundus, cuius ordinatione aliâs ciuitas ipsi Duci prædicto adhæsit, ex parte Ducis eiusdem, quamuis tunc defuncti, castrum ciuitatis tenuit, eius saluo conductu ad ciuitatem nobis permittebatur ingressus.

Tumultus inter Barenses & Ianuenses.

Cum verò quidam de nostris ciuitatem ingressi sunt, alii reliquias beati Nicolai visitando, alii victualia comparando, inter Barenses & Ianuenses magnus tumultus est ortus, ita quod Ianuenses alii cum balistis turrim ciuitatis mare contingentem occupantes, alii murum ferreis instrumentis perforantes, alii per portam ciuitatis irrumpentes, ciuitatem ipsam deprędari præsumebant: Sed statim per patronos galearum, & per Dominum Raymundum non tamẽ sine Barensium damno, tumultus ille sedatus est.

Sedatur.

Deinde die Lunæ XXI. mensis Augusti inde recedentes galeæ portum nullum præter Monopolitanum, in quo non plenè duabus horis stabant, ingressi sunt. Donec circumgyrata Apulia ad Rheginensem portum peruenerunt, quo pertransito fretum Siculum, quod inter Calabriam, Rhegii vltimæ ciuitatis Italiæ prouinciam, & insulam Siciliæ mediat, transfretabant, & in portu magno & tutissimo Messanæ ciuitatis in eadem insula stationem receperunt, quæ quidam ciuitas à Barensi ciuitate septingenta miliaria marino transitu distare perhibetur. In hoc portu galeis triduo quiescentibus, processus quos Papa contra Carolum fulminauerat, publicè lecti sunt, & Papa tam à Clero, quàm à ciuibus in multorum victualium pręsentatione honoratus est. Recedenti-

Papa fulminat contra Carolũ regem.

cedentibus inde galeis tempestas maris oritur, vnde galeæ ab inuicem dispersæ, quædam earum montem strumuli, qui, vt mons Ætna, continuè ardet, & tamen ædificia diruta apparent in eo, & vndiq; mari cinctus est à dextris, quædam à sinistris reliquerunt: sicq; nunc velis extensis, nunc remorum ductu nauigabant, donec miliaribus trecentis quinquaginta, inter Messanam & Neapolim mediantibus, ferè pertransitis, sinum Neapolitanum sunt ingressæ, quem peruagãdo nunc ad portum Neapolis, nunc ad portum Castelli-maris, nunc ad portum mariciscapræ, galeæ plures accesserunt, sed galea Papæ portum Neapolitanum non intrauit. Duobus itaq; diebus galeis sic per sinum prædictum nauigantibus, die tertia inde recẽdẽtes portum quendam antiquum circa Neapolim versus occidentem ingressę sunt, vbi locus, in quo ibidem ciuitas condita fuit, propè illa naturalia balnea, quæ ibidem toto orbe mirabiliora sunt, totus in lacum versus est. Et in hoc portu galeas, tertiò per Papam directas Neapolim, vsque ad solis declinationem præstolabantur. Quibus cum sorore Papæ, domina Cicca abbatissã, à Carolo aliquandiu detenta, Caietam nauigabant, tantum tamen vna earum portum Caietanum intrauit, & plus quam quinq; horis ibidem stetit in portu. Et quamuis ciuitas ipsa Carolo adhæsit, ego tamen, & quidam alii sub vmbra Ianuensium ciuitatem intrauimus, S. Erasmi reliquias ibidem visitando. Deinde velis extensis nauigando, ostio Tiberis à dextris relicto, postquam à Neapoli ducenta quinquaginta miliaria perfecerunt galeæ portum Cornetæ sunt ingressę. Stantibus ibi galeis per triduum, Papa tradidit Ianuensibus Cornetum, quæ est de patrimonio S. Petri in pignus, pro illa pecunia, quæ in sumptus galearum ab eis exposita fuit, quę ad quatuor menses, per quos galeæ seruitio Papæ deditæ fuerunt, extendebat se ad octoginta milia florenorum. Quælibet enim galea indigebat pro vno mense in expensis & salario duo milia florenorum. Habebat quælibet earum simul & semel remigantes viros centũ octoginta, & balistarios quinquaginta, pręter familiam patroni & gubernatoris, ac alios officiatos, quibus omnibus quolibet mense certa dabantur stipendia. De Corneto recedentes diuersos portus non accelerando, vt antea, sed magis quasi recreando nos, intrauimus: donec tandem à Corneto trecentis, à ciuitate verò Barensi, ad quam post galearum introitum primò venimus, mille sexcentis miliaribus completis, die Sabbati XXIII. die mensis septembris ad ciuitatem Ianuensem pervenimus vbi Papa ad hospitale sancti Iohannis in occidentali burgo situm se contulit captiuos Cardinales secum deducẽdo, quos ibidem carceribus mancipauit. Eodem anno quadam nocte mensis Decemb. camera, in qua Papa quieuit, tremuit, ita vt cubicularii eius, & alii, prope locum illum quiescentes, perterriti, stratis exilirent, & manè facto alter ad alterum dixit: Nunquid non sensisti hac nocte motum totius palatii factum? Sed licet eodem tempore, ego in eodem palatio dormiebam, non tamen ego, nec aliquis etiam de illis, qui mecum in vna camera quieuerunt, motum illum percepimus: sicut nec plures alii, in diuersis locis ipsius Palatii dormiẽtes, hunc motũ perceperunt. Et inde pręsumptum est, motum illum non fuisse naturalem; & sic etiã factum illud non est divulgatum.

Cicca Abbatissa soror Papæ. *S. Erasmi reliquiæ.* *Cornetum Vrbs ditionis Pontificiæ.* *Sumtus in liberationem Papæ impensi.* *Papa Genuam venit.* *Cubiculum Pontificis quassatum.*

CAPVT LXXXI.

POst hęc quidã de regno Francię ausu sacrilego tumidus Prophetã se simulans, v. die menses Martii, cum quatuor familiaribus Ianuam equitando peruenit. Hic de suorũ verborum disertitudine confisus, quasi missus foret à Deo, Papã circũuenire tentauit. Nam die sequenti, talarib. vestibus nigris indutus, statura magnus, nigrę barbæ prolixitate, & oculorum depressione aspectu serius, versus Papę palatium se direxit. Cuius aduentũ Papa præsciens, certos prælatos, & præcipuè Francigenas, ad se venire mandauit, & prandio facto hunc ad sui præsentiam venire permisit: qui cum ad præsentiã Papæ venit, Latinum loqui se nescire, ptestatus, coram Prælatis supradictis Gallica lingua Papã his verbis aggreditur: Domine ad vos venio, vt ob Dei ecclesię vnionem vobis annunciem ea, quæ mihi reuelatione diuina sunt patefacta. Ego quidem iam annis XV. contemplationibus vacans in Eremo, sanctissimum in Christo patrem & Dominum Dominum Cle-

Propheta impostor. *Adit Papã.* *Indoctum se fatetur.*

mentem verum ſummum Pontificem, & Chriſti Vicarium, voſq; Pſeudopapam eſſe reuelatione diuina percepi: quare ob eccleſiæ Dei vnionem, animæq; veſtræ ſalutem, abrenunciare Papatui dignemini. Cui Papa reſpondit: Vnde ſcis hanc præſentem reuelationem, quam aſſeris diuinam, à Deo factam. Cumq; ille narrationem ſuam, nec ſigno viſibili, nec ſacræ ſcripturæ teſtimonio confirmaret, ſed ad confirmationem ſuam, dicti ſui corporis tormenta nulla ſe formidare aſſerens, verba abſque ratione multiplicaret, Papa videns eum annulum quendam aureum, lapide quodam precioſo ornatum, geſtare digito, credensque in eo ſpiritum fortè quendam teneri incluſum, cuius ipſe inſtigatione ſic intrepidè iſta referret, dixit ad eum: Cum eremitas annulis digitos ornare incõſuetum eſſe dignoſcitur, vnde hic annulus tibi? quem ſic publicè geſtare præſumis. Ipſe reſpondit: Sanctiſſimus in Chriſto pater & Dominus Papa Clemens illum contulit mihi. Et Papa, quanquam ipſum iſta ſerioſitas angebat abintra, quaſi ad verba iocoſa conuerſus, annulum ſibi monſtrari popoſcit, quem cum extenſa manu curuato digito eliciens, ipſumque cuidam tradens ſubridendo dixit: tu ſcis aliqua de nigromancia, vide quid illud ſit. Et deinde Papa familiares ſuos teneri, & ipſum carceribus cũ familiaribus tradi mandauit, quod ita factũ eſt: duo tamen familiares fuga euaſerunt. Hic verò, nec nõ familiares eius ſeorſim tormentis ſubacti ſunt. Vnde reuelationis diuinitatẽ, quam tormentorum ſufferentia ſe iactauerat approbare, ſuggeſtionẽ Diabolicam magis eſſe confeſſus eſt. Cum igitur tanquam reus criminis læſæ maieſtatis propter præmiſſa foret puniendus, intercedentibus prælatis Francigenis, Papæ fidelibus, ne, ſi iſte vltimo ſupplicio puniretur, cognati & amici eorum, in regno Franciæ morantes, ſimilia forſan paterentur, cum hunc nouerant ſpeciali regis Franciæ fauore ſuffultum, Papa conſilio deſuper habito, decreuit, vt ipſe barba raſus, iuramento fidelitatis ſibi præſtito, proxima die Dominica ſequente, in miſſa Papæ, ſermone finito, omnia, quæ cõtra ipſum Dominũ VRBANVM Papam dixerat, publicè reuocaret, eaque reuocando, nullum verum eſſe Papam, quam ipſum Dominum Vrbanum, ſe confiteri referret. Quapropter ſolutus à carcere, & in ſignum cõfuſionis barba priuatus, eadem die Dominica, quæ erat vndecima menſis prædicti, & prima Dominica Quadrageſimæ, omnia præmiſſa, vt dictum eſt, alta voce recantauit. Et deinde diſpenſatione veſcendi carnibus à Domino Vrbano ſuſcepta per dies aliquot Ianuæ commoratus eſt. Et demum, equis & annulo ſibi reſtitutis, verſus Franciam, quaſi pro vnione eccleſiæ ſpecialiter acturus, greſſus ſuos de conſenſu Papæ reflexit. Inter hæc poſt obitum Ludevvici regis Vngariæ, qui dum vixit filiam ſuam Mariam Sigiſmundo, filio Caroli Imp. & regis Bohemiæ deſponſauerat, eundem Sigiſmundum regem Vngariæ deſignans hæredem, Carolus de Duratio ſupradictus cauſſa ſuſcipiendæ coronæ ipſius regni Vngariæ, quorundam principum regni fauori innixus, verſus Vngariã per mare ſe contulit, & à multis principibus & ciuitatibus ipſius regni ſuſceptus eſt. Sed quia benedictionem Domini Vrbani Papæ, qua alias regnum Siciliæ adeptus erat, demeruit, benedictio elongata eſt ab eo, & maledictio eiuſdem Domini Vrbani, ſicut aqua ingreſſa in interiora ipſius facta eſt ei, ſicut veſtimentum, quo opertus in vita, nec morte quidem interueniente exutus eſt. Nam poſtquam magnam Vngariæ partem contra Sigiſmundum ſibi vendicauerat ab aduerſariis, Sigiſmundo fauentibus, inter fideles ſibi commixtis, in caſtro quodam ſibi ſubdito, dum ſe ſecurum credidit, gladio ſubitò percuſſus interiit. Poſt mortẽ Caroli Dux Otto Neapolim recuperauit, & multis de parte ſibi cõtraria interfectis, potentiores quoſdã ſub cuſtodia detinẽdos Tarentũ deſtinauit. Regina verò Margareta vxor Caroli cum filio ſuo fugit, & in ciuitatẽ Caietanam firmiſſimam ſe recepit. Poſt hoc filius Ducis Andegauenſis defuncti veniens cum exercitu magno, Duce Ottone ſubſidium ſibi ferẽte, Neapolim cum multis aliis ciuitatibus & caſtris ipſius regni Siciliæ in deditione ſuſcepit. Eodem anno videl. natiuitatis Domini M. CCC. LXXXVI. Barrabo tyrannus Mediolanenſiũ a filio quodam fratris ſui, videlicet Comite Virtutum, qui Papiam tenuit, captus eſt: & cuſtodiæ mandatus, & priuſquam per annum in cuſtodia degit defunctus eſt, & ipſe

Offert ſe tormentis.

Incarceratur.

Fatetur dolum.

Palinodiam cantat.

Sigiſmundus Caroli 4. Imp. filius rex Hungariæ deſignatus.

Eum Carolus de Duratio regno excludere conatur.

Carolus de Duratio interficitur in Hungaria.

Otto Dux Neapolim recuperat.

Ludouici Andegauenſis filius Neapolim occupat.

Barrabo tyrannus Mediolanenſis capitur. Moritur.

ipſe comes, filiis Barrabonis fugatis, Mediolanũ cũ ſuo diſtrictu obtinuit vniuerſo. Eodẽ tempore Lippold⁹ dux Auſtr. occidentalis cũ magno exercitu intrauit fines Suicerorũ, qui bellum contra eũ inierunt, & ipſe Dux qui Dn. Papæ aduerſabatur, cũ toto exercitu ſuo, vix vno euadente, deletus eſt. Et propter hoc frater eius Albertus Dux Auſtriæ orientalis, multis congregatis principibus profectionẽ fecit contra Suiceros, ſed priuſquam procederetur ad bellum, treugæ factæ ſunt inter eos, & principes ad propria redierunt.. Inter hæc æmuli Papæ pro Cardinalium captiuorum liberatione ad intoxicationem, quam ad ſuos direxere cognatos, proceſſerunt: Sed Papa de hoc informatus quoſdam ſibi ſuſpectos carceribus mancipari mandauit: quoniam paucis antea diebus elapſis, quidam ipſorũ manu armata palatium Papæ noctu inuaſerunt, æſtimantes partim vi & partim fauore quorundam intra palatium exiſtentium, ſic eos poſſe liberari: Sed cum primum ianuam palatii iam aperuerant, audito, quòd Papæ fidelibus excitatis rumor manifeſtus oriebatur, ipſi territi receſſerunt. Cumq; Papa præmiſſorum conatuum auctores diligentius conaretur inueſtigare, Dn. Pileus Cardinalis de Rauenna, & Cardinalis de Petra mala de curia fugiendo, ſe circa præmiſſa ſuſpectos reddiderunt, & tandem Auinionem ſe transferentes, ab Antipapa in Cardinales recepti ſunt. Sed & dominus Pileus in maiorem Domini Vrbani contumeliam capelium, quem ab eo inſigne honoris Cardinalatus accepit Papiæ in foro publicè flamma combuſſit, Comite Virtutum hoc gratum habente. Qui idẽ Comes alias parum ante hoc tempus tentauit effici Rex, & titulum regni Longobardiæ ſibi à Domino Vrbano innouari: Sed Dominus Vrbanus ei non conſenſit. Inſuper idem Cardinalis, poſtquam ab Antipapa receptus eſt, ſcripſit principibus Alemanniæ in detractionem Vrbani, ſe nimis erraſſe, & apertis oculis lumen non vidiſſe, dum Vrbano adhęrens Clementi contrarius extitiſſet: Sed principes hęc in ſui ipſius contumeliam & ſcandalum retorquentes, maximè cum ipſe legationis officio fungebatur, eiuſdem Vrbani gloriam prædicauerat, ipſum in præmiſſis non laudauerunt. Hinc Vrbanus duos Cardinales prædictos excommunicauit, & Cardinalatus honore priuauit. Eodem tempore, verſus quoſdam, quos de geſtis Domini Vrbani ſuperioribus feceram diebus, eidem Domino Vrbano volui præſentare, ſed quia Cardinalium prædictorum auerſionẽ turbabatur, acceſſum ad ipſum habere non poteram oportunum; dimiſi illos apud venerabilem patrem & dominum, Dominum Guillermum Anconitanum, theſaurarium ipſius domini Vrbani, quando de curia Romana receſſi, qui in abſentia mea eoſdem verſus ipſi Domino Papæ poſtea præſentauit, quos quidem verſus, ne tædio legentibus exiſterent, huic loco non inſerendos eſſe decreui: Si tamen quenquam illos videre delectat, ille poſt finem huius libri illos hic infra ſcriptos inueniet. Et prædictorum Cardinalium diſturbium notabilis mei profectus non modicum tali modo præſtitit impedimentum. Eodem anno videlicet natiuitatis Domini M. CCC. LXXXVI. in Sabbato ſancto feſti Paſchæ præteriti, dominus Guillermus epiſcopus ſupradictus de ſpeciali commiſſione Papæ ordines celebrauit, & perſonas quaſi ducentas, inter quos LXXII. ad ſacerdotium tunc promoti ſunt, quorum ego, licet indignus, vnus extiti, ordinauit. Anno M. CCC. LXXXVII. præfectus de Viterbio, qui lõgo tempore Romanę eccleſię rebellis extiterat, à fidelibus Domini Vrbani interfectus eſt. Eodem anno Dux Otto & Domina Margareta vxor quondam Caroli conciliati ſunt. Et deinde Dominus Papa receſſit de Ianua, & in receſſu quinq; Cardinales, quos vſque tunc in carceribus detinuit, ibidẽ mortuos reliquit, ſed quomodo, aut quali morte vitam finierint, non plenè mihi conſtat. Vndecimo tamen anno Domini Bonifacii Papę, ſucceſſoris immediati Domini Vrbani, intellexi à quodam, qui dixit ſe eorum ſepulturæ præſentem fuiſſe, quòd ipſi in carcere iugulati, & in ſtabulo equorum clam noctu ſepulti fuerint. Sed Dominus Adam Cardinalis de Anglia ex cauſſis ſuperius dictis viuus reſeruatus eſt. Eo tempore quidam vir Ianuæ habitauit, qui licet abſq; manibus natus erat, & cum hoc pedibus ambobus à natiuitate caruit lagunculas nouas, quæ barilia vulgò vocantur, fecit opere mechanico tam bonas, quaſi ambas manus habe-

Leopoldus Dux Auſtria caditur ab Heluetiis.

Albertus Dux Auſtria.

Cardinalium captiuorum amici procerum ſalute laborant.

Pileus Rauennas & Cardinalis de petra mala ab Vrbano deficiũt.

Comes Virtutum ad dignitatem regiam aſpirat.

Vrbanus Cardinales apoſtatas excommunicat.

Gobelini Poema de rebus geſtis Vrbani P.P.

Gobelinus ſacerdos ordinatur.

Præfectus Viterbienſis occiditur.

Otto Dux & Margareta regina conciliantur.

Cardinales quinque occiduntur.

Adamus Cardinalis Anglus.

ret, quod multotiens ego cernens ab eo fieri, non solum in opere ipsius admiratus verum etiam quod ipse manibus, & cum hac magna parte brachii inter cubitum & manum ex vtroque latere carens illam artem attentare præsumpsit, quem etiã dominus Vrbanus Papa ad se vocatum artem suam exercere coràm se fecit, & admiratus, voluit illi de quadã præbenda in certo hospitali prouidere, si peteret. Ille verò habens vxorem & liberos magis de laboribus suis, quàm de elemosynis viuere se velle respondit. Eodẽ tempore, quo Dn. Vrbanus Papa prædictus Ianuæ moram traxit, ciuitas Ianuensis vna cum magnificentioribus ciuitatibus totius Italiæ tanto honore, potentia & dignitate fulgebat, sicut vnquam temporibus retroactis fulsisse memoratur, sed quia, quamuis Domino Vrbano in necessitate auxilium præstitit, tamen reuerentiam tali Christi Vicario debitam, de sua potentia nimium præsumens, non vsquequaque exhiberi curauit. Nam de his, qui ob liberationem Cardinalium, in carcere positorum, palatium Papæ noctu vi armata petierunt, nulla iustitia sibi administrata est, quamuis Ianuenses in offuscationem famæ suæ nimium cedere arbitrarentur, si quis cuipiam quamcunq; ibidem violentiam inferret impunè: imò quidam satellites potestatis, seu Ducis Ianuensis, reuerentiæ summi Pontificis minimè deferentes, quosdam Papæ familiares de palatio Apostolico vi distractos tormentis adfecerunt. Quare post Papæ recessũ Ianuenses, qui longo tempore fuere concordes, in tam graues dissensionis & seditionis casus incidere, quod parte contra Papam præualẽte, ciuitas ipsa aliquando domina gentium, & princeps prouinciarum, facta sit sub tributo, dum se regi Franciæ nulla vi extranea, sed intestina clade cogẽte subdiderunt, qui dominium ciuitatis vsq; in præsentem diem noscitur obtinere. Postquam Dominus Vrbanus recessit de Ianua, Lucam se transtulit & stetit ibi quasi mensibus nouem: post hoc transtulit se Perusium & inde recedens intendebat iterum ad regnum Siciliæ dirigere, quoniam Romam ire voluntatis suæ omnino non erat: Sed venit ad eum quidam eremita dicens ei: Velis, nolis, Romam ibis, & ibidem morieris. Vnde post hoc quadã nocte, volũtate mutata, Romã se transferre decreuit. Cumq; versus Romã flecteret iter, visa est imago S. Petri in ea forma, quæ excisa est de petra, stans ante porticum basilicæ eiusdem Romæ, ipsi Papæ, & quibusdam aliis in aëre, quasi viam, quæ versus vrbem protendit, ostendens, & Papa præcepit eis, qui hoc secum viderant, ne cuiquam reuelarent. Et post obitum eius episcopus Tarentinus confessor suus sermonem faciens hoc miraculum publicè prædicauit. Cum igitur vrbi appropinquauit, Romanos obuiam habuit cum magna solennitate, & multis in cãpo tractatibus cũ eo habitis, Romã cũ honore magno regress⁹ est. Dn. Vrbanus, anno Pontificat⁹ sui XI. natiuitatis Domini M.CCC.LXXXIX. tertio Idus Aprilis, tria memorialia insignia instituit. Primum fuit, quod annus Iubilæus, per Clementem sextum de centesimo anno ad quinquagesimum annum deductus, deberet temporibus inde futuris, de tricesimo tertio anno, in tricesimum annum tertium obseruari, & statuit, quod annus natiuitatis Domini, tunc proximè venturus, videlicet M.CCC.XC. deberet esse Iubilæus, & deinceps annus tricesimus tertius semper deberet esse Iubilæus, & mouit eum, quod totum tempus vitæ Domini nostri Iesu Christi in humanitate, postquam natus est de virgine per cuius mortem thesaurus ecclesiæ, vnde indulgentiæ peccatorum quæcunq; emanãt, tumulatus est, triginta trium annorũ curriculo complebatur. Secundum fuit Festum visitationis beatæ Mariæ virginis, quod statuit crastino octauæ S. Iohannis Baptistæ singulis annis in ecclesia celebrari, vt beata virgo suis precibus ecclesiæ vnionem reformare, & reformatam conseruare dignaretur. Tertium fuit, quòd non obstante interdicto ecclesiastico, in Festo corporis Christi possint apertis ianuis, eo modo, quo concessum est per Bonifacium octauum, in quatuor festiuitatibus diuina celebrari. Et sic completum est istud, quod de festo corporis Christi venerabilis doctor Iohannes Andreæ, ante annos LXXX. prædixit, super Clementina si dom. de re & ve. sanc. in glossa super verbo relatum. Insuper Dn. Vrbanus adiecit huic gratiæ, quod quicunq; sequũtur corpus Dominicum, quando defertur de ecclesia ad infirmũ, & de infirmo ad ecclesiam, illi si cõfessi &con-

Genua Papa sibi morãte flores.

Ingrata est erga Pontificem.

In seruitutem redigitur.

Papa transfert se Lucam: inde Perusium.

Eremita Vates.

Ostentum.

Papa Romam ingreditur.

PP. Vrbanus Iubilæum annum de quinquagesimo anno ad 33 deducit.

Festum Visitationis B. Mariæ instituit.

Mandat in festo corporis Christi interdictum suspendi.

Indulgentia Papales.

& cõtriti fuerint centũ dies indulgentiarũ auctoritate Apostolica cõsequentur. Et super omnib. his literæ apostolicæ per Bonifacium IX. post obitum Dn. Vrbani concessæ sunt, quarum copias propter breuitatem, pręsenti libro non inserui, maximè cum ad vsum ipsa reducta sint. Fecit autẽ Dn. Vrbanus quandã declarationẽ super Clementina: Dudũ. de sepul. propter varias opiniones & glossas doctorũ cuius copiã, quia paucis innotuit, decisam infra subiicere decreui. Vrbanus episcopus seruus seruorũ Dei, dilectis filiis, vniuersis religiosis, cuiuscunq; professionis, vel ordinis, præsentes literas inspecturis, salutem & Apostolicã benedictionem. Etsi animarũ affectantes salutem. Et infra: Nos igitur, qui ex suscepti apostolatus officio. Et infra: Vniuersitati vestræ per Apostolica scripta in virtute sanctæ obedientiæ districtè præcipiendo mandamus, quatenus parochianos diebus Dominicis & festiuis non recipiatis decæterò in ecclesiis, seu oratoriis vestris, temerè ad diuina, nec ipsos sine licentia sacerdotis ad pœnitentiã aliqualiter admittatis, cũ si quis alieno sacerdoti iusta de caussa sua voluit confiteri peccata, secundũ statuta concilii generalis, licẽtiam prius postulare, ac etiam obtinere debet à proprio sacerdote, vel alias sibi primo cõfiteri, & recipere absolutionis beneficium ab eodem: Aliter namq; ipse absolui non poterit, cum duplex in iudicando funiculus, pietatis & scientię requiratur, quorum alterum in alieno cõstat deficere sacerdote. Et ne parochialibus ecclesiis deuotio debita subtrahatur, ante missarum solennia, ad quæ audienda parochiani prima diei parte in suis consueuerunt & debent ecclesiis conuenire: Nequaquam enim ecclesiis vestris supradictis, nec hora ipsa solennes eis faciamus sermones, ne propter hos audiẽdos ad vos populus confluens parochiales ecclesias derelinquat. Sed nec ad prædicandũ solenniter ad illas parochias accedatis, nisi à sacerdotibus earum parochiarum fueritis inuitati, vel saltem ab illis humiliter petieritis, & obtinueritis vos admitti. Et vt debitus honor episcopis deferatur, eadem die, quà diœcesanus episcopus, vel alius loco eius solenniter prædicat, maximè in ecclesia cathedrali, nullus vestrum in ea ciuitate, vel loco prædicare præsumat, ne salubris prædicationis doctrina ex frequenti inculcatione, quasi tædiũ generet, cõtemnatur. Si verò in casu licito parochianos alterius ad sepulturam (quã nemo sine iusta & rationabili caussa temere debet eligere) antiquis parentum suorum dimissis sepulturis, in vestris ecclesiis vos recipere contingat: omnium quæ obtentu sepulturæ huiusmodi fuistis consecuti, medietatem vel tertiam partem, vel quartam, iuxta felicis recordationis Gregorii Papæ prædecessoris nostri decretum, & secundum consuetudinem regionis, etiam non requisiti, infra octo dies à tempore receptionis eorũ episcopo vel sacerdoti, de cuius parochia mortuus est assumptus, exhiberi curetis. Et infra. Si quis verò vestrũ huiusmodi præcepti transgressor prouisionis vestræ extiterit, vel contra prædicta, vel aliquid prædictorum venire præsumserit, præter inobedientiæ vitium & excomunicationis sententiam, quam de facto ipsum incurrere volumus, graui suo periculo subiaceat: & nihilominus à loci diœcesano ad præmissa omnia & singula obseruanda censura ecclesiastica, appellatione remota, districtius compellatur, nullis ei contra hoc indulgentiis, vel priuilegiis apostolicis valituris. Datum Neapoli XI. Kalend. Decemb. Pontificatus nostri anno VII. Anno Pontificatus sui XII. Vrbanus iste Romæ obiit, & in capella S. Andreæ apud S. Petrum sepultus est: ad cuius sepulcrum dum postea veneram, & videns corpus eius non mausoleo, sed communi sepulcro reconditum, infra scriptos versus confeci hexametros, nullis intermixtis pentametris, prout antiquorum epitaphiorum moris est, felicem eius fuisse transitum quasi per hoc innuerem, eosq; iuxta sepulcrum eius tabulæ ligneæ clauis adfixi: Sed ab æmulis laudis eius ablati sunt.

Bulla Papæ Vrbani.

Vrbanus PP. moritur

Gobelinus epitaphium scribit.

Bartholomeus nomine, natu Parthenopæus,
Sextus & inuictus Vrbanus Papa, relictus
Huic humili tumbæ: qui dum purgare columbæ
Pennas rebatur heu mox formosa ingatur.
Vnde metus cura prohibet me dicere plura,
Multa per aduersa qui vidi mente repressa.

Credidit inque Deum gestans animum Machabaum:
Me miseret quare sic ipsius ossa cubare,
Forsitan inculta sua sic stant ossa sepulta,
Donec vt in vita signis fiant redimita.

Sepultura Vrbani PP.

Postea tamen corpus eius in ecclesiam S. Petri translatum honorificentiori sepulcro traditum est.

CAPUT LXXXII.

Henrici Antistitis Paderbornẽsis obitus.

ANno Pontificatus domini Vrbani prędicti secundo videlicet natiuitatis Domini M. CCC. LXXIX. prima die mensis Martii dominus Henricus Spegel episcopus Paderbornensis, postquam ecclesiæ præfuit vtiliter annis XIX. plenus dierum obiit: Et successit Simon Decanus ecclesiæ Paderbornensis.

Henricus Comes Sternbergẽsis, Episcop. Paderbornensis.

Simon de Sternberg impetrauit episcopatum Paderbornensem à domino Vrbano sexto, & præfuit ecclesiæ annis octo, mensibus sex, diebus decem. Hic Simon Friderico archiepiscopo Coloniensi, vt eum apud sedem Apostolicã promoueret, & eum postea in possessionem episcopatus potenter introduceret, prout & fecit, maximam summã pecuniæ, in qua ratione officii marschalciatus, quod Henricus episcopus exercuerat, ecclesię Paderbornẽsi obligabatur, capitulo non consentiente, remisit. Ipse munere consecrationis in curia Romana suscepto, reuersus Paderbornam XV. die mensis Iulii solenniter admissus est, nec tamen officium Pontificale exercuit, & vix duas missas in Pontificalibus toto tempore regiminis sui celebrauit. Hic Simon leuis animi fuit: cum archiepiscopo Coloniensi supradicto intrauit partes Hassiæ in exercitu magno, & violata ab eis est pax illa, quam Henricus Spegel episcopus tanquam perpetuis temporibus duraturam introduxerat. Hic Simon quendam presbyterum, videlicet dominum Ludewicum de Buren, rectorem cryptæ sitæ in ecclesia Paderbornensi, pro eo, quòd ecclesiam Rurensem tanquam vacantem impetrauerat à sede Apostolica, captum, per quosdam fautores monialium eiusdem Rurensis ecclesiæ, ad castrum suum Dringenberg duci, & in lignum detrudi iussit. Et quia idem presbyter quædam iura beneficii sui minus discretè defendit, indignationẽ incurrerat, in castro prædicto fame cruciatus, capitulo non contradicente, in sterquilinio mortuus est. Itẽ si quos aliquando Simon episcopus, se vel diœcesin suam hostiliter offendentes, fortuna sibi fauente, comprehendit, quos iustè velut hostes puniuisse potuisset, illos vel verbis sibi subtrahi sinebat, vel in campis abire permisit. Ipse subditos suos laicos non correxit: ministeriales, quibus se nimis familiarem exhibuit, non aduertens, quod nimia familiaritas parit contemptum. Confœderationes, quas prædecessores sui cum principibus & nobilibus soliti erant facere, ipse cum ministerialibus prædictis, quamuis sibi alterutrum nexu fidelitatis de iure constricti fuerant, facere non recusauit: quare tandem quidam eorum, insurgentes contra eum, publici eius hostes effecti sunt. Anno Domini M. CCC. LXXXVIII. 18. nocte mensis Decembris habui visionem, quam de ipso Simone interpretabar, & vera fuit interpretatio, sicut exitus rei comprobauit. Visum quidem mihi est in somno, quòd maxima tempestate aër turbaretur, & lapides grandinis in quantitate malorum punicorum caderent in terram, & ictus tonitrui fortissimus percussit turrim maioris ecclesiæ Paderbornensis, ipsam à summo muri, vsque ad terram in vno latere scindendo. Et ecce subito secundus ictus, fortior priori, subsecutus, percussit ipsam turrim, & proiecit eam in terram, & summitas tecti, quasi ligna collisa de fulmine, cecidit super rotas molarum Paderæ, & turris nusquam comparuit, nec aliquod vestigium ex ea, sed quoddam ædificium nouum pulcrum visu annexum Ecclesiæ in loco turris apparuit, quod tamen in altitudine summitati Ecclesiæ fuit inæquale. Et ego territus incœpi legere Psalmos pœnitentiales, & cum perueni in finem primi versus tertii Psalmi euigilaui totus ex timore sudore madens: & licet (Ecclesiastici cap. 34.) scriptum sit: Quasi qui apprehendit vmbram, & persequitur ventum: sic & qui attendit ad visa mendacia: tamen quia subiungitur: somnia extollunt imprudentes, nisi ab altissimo fuerit emissa visitatio

Sacrorum curam negligit. — *Mouet in Hassos.* — *Ludouicus de Buren sacerdos.* — *Fame enecatur.* — *Simon episcopus negligens in administrãdo magistratu.* — *Accipit hostes.* — *Gobelini Persona visio ominosa.*

tatio, hanc visionem ratus sum, non fore penitus inanem, maximè ex eo, quòd dum sero ejusdem noctis vt dormirem me ad stratum meum reposuerã, memor visionis Danielis, in qua dixit angelus ad eum: à die qua posuisti cor tuum ad intelligendum &c. desideraui quasi rabida mentis cogitatione aliqua futura mihi reuelari. Iudicaui igitur ex hac visione episcopi futurum detrimentum, & ecclesiæ Paderbornensis mutationem notabilem adfuturam. Accidit itaq; statim post hoc, quod episcopus Simon obsedit quosdã ministeriales suos sibi rebelles in munitiuncula Brobeke, & ibi ab vno eorum sagitta in inguine sauciatus est, de cujus vulnere per mensem vnũ decumbens mortuus est, anno Domini MCCCLXXXIX. XXV. die mensis Ianuarij. Eodem mense, secunda die præcedente, dominus Otto de Dyke, præsbyter, rector capellæ S. Trinitatis, sitæ in ecclesia Paderbornensi obijt, & sequenti die auctoritate apostolica mihi prouisum est de eadem, à quo die vsque ad præsens, circa reformationem capellæ, domus, & curiæ ejusdem vltra LXXX. florenos expendi: murum quidem in longitudine XIV. pedum cum camino erexi, & inter domum in ea parte domus, quâ idem murus protenditur, pauimentum ex lapidibus & calce straui: cellarium domus testudine cooperui lapidea: portam de lapidibus sectis & fontem reformaui & solaria superiora perfeci, cæteraque quæ de lignis & eorum pertinentijs fieri feci, quia citius pereunt, non duxi numeranda.

cap. 10. — *Visionis nocturnæ interpretatio.* — *Brobeke.* — *Simon episcopus sagitta ictus moritur.* — *Gobelinus constituitur rector capellæ S. Trinitatis Paderbornæ.* — *Eam exornat.*

Caput LXXXIII.

Post mortem Simonis episcopi Paderbornensis electus seu postulatus est, Rupertus primogenitus Wilhelmi ducis de Môte, sed quia isti jam prouisum erat de ecclesia Patauiensi, & habuit in ea quendam aduersariũ,* cui fauebat dux Austriæ, ipse auxilijs consanguineorum suorum Ducum Bauariæ fretus, guerras magnas cum eodem aduersario suo habuit, quare vltra quindecim menses, quamuis sæpe per capitulum rogatus & requisitus Paderbornã venire distulit: vnde accidit quòd omnes raptores, tam in diœcesi Paderbornensi, quàm in locis circumuicinis habitantes, illis, qui jamdudum contra Simonem episcopum conspirauerãt, adiuncti, diœcesin Paderbornẽsem incendijs & rapinis miserabiliter vastauerũt, quorum omnium principalis Fridericus de Pathberg junior erat. Et dum prosperatum est opus malum in manibus eorum, quidam ex ipsis ausu sacrilego blasphemias in sanctos Dei referebant dicentes: S. Liborium ecclesiæ Paderbornensis patronum esse castratum, quia virilia ad resistendum eis non haberet. Ordinati sunt autem quidam capitanei militiæ per capitulum & ecclesiæ fideles, videlicet, Bertholdus de Nathesungen, & Ludolfus & Hermannus de Herse, fratres, postquam Gerhardus capitaneus & defensor ecclesiæ aliàs electus, à prædictis ecclesiæ aduersarijs nimis inopinatè inermis captus est. Hi cum ijsdem congressi, vna cum fidelibus similiter capti sunt, præter Bertholdum de Nathesungen, qui vix eques euadit. Quare domini de capitulo ecclesiæ Paderbornensis, vt captiuos illos redimere possent, & ne omnino diœcesis Paderbornẽsis destrueretur, necessitate coacti Fridericum de Pathberg inimicum suum præcipuum, in capitaneum suum & defensorem sui & suorum receperunt, & pro certa pecuniæ summa, qua captiui erant ex condicto redimendi, castrũ Dringenberg ei tradiderunt obligatum. Inter hæc dominus Vrbanus Papa sextus Rupertum, ab ecclesia Paderbornensi postulatum, maximè ad instantiam ducis Austriæ de ecclesia Patauiensi ad ecclesiam Paderbornensem transtulit. Et sic post tantas Paderfontanæ ecclesiæ clades ipse dominus Rupertus, Papa Vrbano jam defuncto, venit Paderbornam & VIII. Idus Aprilis inthronisatus est, anno MCCCXC. Hic erat juuenis imberbis, supra canitiem senũ ingeniosus, discretus, justus, magnanimus, Deum timens, & in pauperes maximè liberalis, & tam virtuosus & strenuus, vt in breui, fama ejus diuulgata, timor ejus super omnes latrones & raptores irrueret, nec solùm super illos, verumetiam super principes & nobiles non solum Westfaliæ, sed etiam Saxoniæ. Postquam igitur admissus est, statim soluta pecunia Friderico de Pathberg, pro qua castrũ Dringenberg tenuit obligatum, ipsum castrum recuperauit.

Rupertus F. Ducis de Monte. — **Erat is Georgius comes ab Hohenloe qui à paucioribus Canonicis electus, ope Alberti 3. Austriæ ducis neglecto aduersario Ruperto episcopatu potitus est. Vide Wiguleum Hundt in metropoli Salzburgẽsi pag. 144.* — *Fridericus de Pathbergẽ hostẽ Paderborn. agit.* — *Scommata.* — *Fridericus de Pathberg ex hoste defensor.* — *Rupertus Patauiensi ecclesia relicta Paderbornam transit.* — *Exemplar pij principis Verè patriæ patris.* — *Dringẽberg castrum.*

Bengeler. Fridericus verò, vnà cum ſuis complicibus, qui facinori ſuo nomen Bengeler indiderunt, in cujus oſtentationem fuſtes argenteos ante pectus geſtabant, Domino Ruperto inſidiatur, & ei publicas inimicitias indicit, & multos diſcurſus hoſtiles per diœceſin Paderbornenſem facit, & Rupertus ei fortiter reſiſtere ſatagebat. *Furſtenberg arx.* Tandem prædicti Friderici complices caſtrum Vorſtenberg, quaſi derelictum ſtans abſq; cuſtodia, quadam nocte peruaſerũt, & in eo præſidium ponere tentabant: quare dominus Rupertus ſuis collectis fidelibus illos qui caſtrum ipſum peruaſerant in eodem obſidione concludit. Durante obſidione, Fridericus cum cæteris ſuis complicibus prædis & incendijs circa villas intendens auſu ſacrilego eccleſias hinc inde ſatagit deprædari. Cumq; XVIII. die menſis Iunij circa eccleſiam *Vernde.* & cœmiterium Vernde commiſiſſet ſacrilegium, & cum ſpolijs verſus Pathberg ſe dirigeret, dominus Rupertus quibuſdam fidelium ſuorum in obſidione caſtri relictis, cum cæteris propè opidum Buren ipſi animoſus occurrit, & in *Fridericus Patbergenſ. capitur.* iſto certamine vicit, ac Fridericum cum ſuis, ſeptuaginta octo videlicet viros præſtantiſſimos armatos obtinuit in campo. Tanta ſiquidem elatio mentis eorum *Thraſonica jactantia.* erat, vt duodecim viros de ſecta eorum octodecim viris Paderbornenſibus jactarent præualere, ſumentes ſibi prouerbium blaſphemum dicendo: Decem & octo Paderbornenſes conſtituunt ſolidum. Et inde à Deo juſtè ordinatum eſt, quòd licet dominus Rupertus cum multo majori exercitu ſuorum, quos non longè à loco certaminis in obſidione reliquit, eis occurrere potuiſſet, tamen æquali numero quamuis ignarus ipſis occurrens triumphauit: non enim credidit eos tot *Diuinitus punita.* eſſe, quot fuerant, quando tranſitus eorum ei fuerat nunciatus. Vnde & ipſi victi admirati ſunt, quòd ab illis, quos ſibi cenſebant omnino diſſimiles, audacia & pugnæ peritia quamuis minimè pares ſuperati ſunt: præſertim cum ipſorum victorum plurimi burgenſes extiterunt. Hoc bello peracto res ibidem miranda apparuit: *Oſtentum venturæ mutationis indicium.* Nam cum victores ſingulos captiuos perſpicerent, capreolus quidam ſylueſtris, impetuoſè proſiliens in medium, & inopinatè inter circumſtantes cadens, fractis cruribus expirauit, certum præbens indicium, vehementem mutationem fortunæ fallacis adfuturam. Nam ab illo die, dominus Rupertus cum conſenſu capituli ſtatuit hunc diem, ſicut diem Dominicum, ſingulis annis per ciuitatem *Furſtenberg caſtrum traditur.* & diœceſin Paderbornenſem celebrari. Illi verò, qui obſeſſi erant in caſtro Vorſtenberg, audita ſuorum clade, caſtrum reddiderunt, & ipſi dimiſſi ſunt. Poſt hoc complices captiuorum, qui in bello non fuerunt, licet capti non erant, ſe victos *Heroldus de Brobeke.* eſſe profeſſi ſunt. Vnde Herboldus de Brobecke, qui fuit occaſio mortis Simonis epiſcopi per internuncios à domino Ruperto veniam poſtulauit, quam, poſtquam magnam pecuniæ ſummam domino Ruperto ſoluit, conſecutus eſt. *Conradus Spegel.* Deinde Conradus Spegel miles gratiam domini Ruperti obtinere ſatagebat, quam quodammodo, ſed non funditus, obtinuit. *Pax publica inter principes ſancita.* Dehinc dominus Rupertus cum certis principibus, epiſcopis & nobilibus, de pace ſeruanda in partibus Weſtfaliæ, Saxoniæ & Haſſiæ tractatus plurimos habuit, donec eos induxit ad hoc, quòd ſtatuerunt & jurauerunt, pacem certo modo ad duodecim annos continuos ſe ſeruare, & quoſcunque pacem illam infringentes certo modo exterminare velle. Inter hæc dominus Fridericus de Pathberg, cum quibuſdam concaptiuis ſuis, de ſumma, qua ſe redimere poterat, cum domino Ruperto concordabat, & inducias ad certum diem, quo modum redemptionis ſuæ plenè confirmaret, receperunt, pecuniam pro redemptione ſua mittentes, nequaquam ad prçſtandum juramentum fidelitatis, vt victoribus jurare captiuorum moris eſt, ad dominum Rupertũ *Fridericus Patbergenſ. pacẽ publicam violat.* reuerti voluerunt. Imò ipſe Fridericus, pacem principum totis viribus infringendo, domino Ruperto denuò inimicitias publicas indicit. Quapropter Rupertus, vnà cum principibus & Dominis vniuerſis, qui ſecum pacem prædictam ſtatuerant, *Pathberg caſtrum obſidetur.* magno congregato exercitu, caſtrum Pathberg obſidione concludit, & ſtatim opidum infra arcem in valle ſitum expugnans, defenſores ejus eo relicto fugere compulit. *Rupertus epiſcopus Paderbor. peſte extinguitur.* Cumq; jam ſpes nulla eſſet in caſtris ipſis ſaluandis, dominus Rupertus morbo peſtilentiæ infectus XVIII. die menſis Iunij ab hac vita deceſſit, & obſidio ſoluta eſt, & iterum multiplicata ſunt mala in terra. Corpus epiſcopi Paderbor-

derbornam deductum cum fletu & planctu omnium, tam cleri, quàm laicorum, ante altare S. crucis est sepultum, nec vnquam tantus & tam vniuersalis planctus visus Paderbornæ creditur: tam ab intraneis, quàm foraneis, quantus & qualis in morte ipsius domini Ruperti factus est, quapropter ego memor planctus Ieremiæ Prophetæ, quem fecit super morte Iosiæ regis Iuda, cui hic assimilari non immeritò potuit, versus infra-scriptos columnæ juxta sepulcrum ejus affixi.

Lugetur à subditis. *2. Paral. 35.* *Epitaphij versus.*

Plangite Rupertum, varia virtute refertum,
Montis magnificum Bauariæq; Ducem:
Germen animosum, detestans omne dolosum,
Gloria Westphalicæ qui fuit ecclesiæ:
Huius & electus: nunc terræ tegmine tectus:
Ante triumphator, fœderis atque sator.
Quo pax juratur, quo patria tota beatur,
Ista refota suis viribus adsiduis.
Virtutum cultor, vitiorum strenuus vltor,
Hic judex æquus militiæque decus.
Sensibus antiquis senior, metuendus iniquis,
Cum vinci juuenis marte nequiuerat is.
Linquens magnatis speculum se strenuitatis,
Parcarum sævas pertulit insidias.
Ante diem Iulias terno surgente Kalendas
M. sine sex anni cum C. quater Domini.
Ergo fleamus eum, veluti nostrum Machabæum,
Oremusque Deum, qui sibi saluet eum.
Ad regnum vitæ cœlestis quando venite
Qui stant ad dextrum, dulce sonabit eis.
Clauda quod alterno subsistant carmina metro
Tristia, Naso suo sic docet eloquio.
Carmina quæ pulcra veterum lege scripta sepulcra
Vt decet elegi quæ metra nunc elegi.

Alios etiam versus ad commendationē ipsius domini Ruperti composui, quos, cum facta ejus, & quorundam præcessorū suorum superius expressa comprehendunt, & ne fastidio legentibus essent, hic ponere superfluum existimaui: si tamen quenquam illos legere delectat, post fines huius libri eos scriptos inueniet.

Gobelini Poemata.

CAPVT LXXXIV.

Bonifacius Papa nonus, post obitum domini Vrbani, electus de collegio Cardinalium sedit ferè annis XV. Hic communiter Cardinalis Neapolitanus priùs fuerat nominatus, quamuis plures Cardinales de Neapoli per Dominum Vrbanum creati fuerunt. Nam Dominus Vrbanus in castro Luceriæ antequàm obsidione vallaretur XVII. Cardinales creauit, inter quos erant Treuirēsis, Moguntinus & Coloniensis Archiepiscopi quamuis erant absentes: sed illi non acceptauerunt, & plures erant de Neapoli. Iste tamen ab eodem Vrbano creatus de Neapoli ante hoc tempus præcipuè Cardinalis Neapolitanus appellabatur. Hic Bonifacius coronatus est V. Idus Nouemb. anno MCCCLXXXIX. & statim confirmauit ea, quæ dominus Vrbanus statuit de reductione anni Iubilæi de quinquagesimo ad tricesimum annum, & de festo visitationis Beatæ Mariæ virginis, ac de Festo corporis CHRISTI, nec non de indulgentijs sequentibus corpus CHRISTI, quando defertur ad infirmum. Ipse dominum Adam Cardinalē de Anglia per Vrbanū depositum restituit, & Dn. Pileum Cardinalem de Rauenna ab Antipapa, cuius erat factus Cardinalis, reuersum similiter recepit ad Cardinalatus honorem. Castrum S. Angeli, quod à Romanis in magna parte destructum fuit, pro eo, quòd ex ipso maxima damna sustinuerunt Romani, in principijs schismatis, ab illis, qui de parte Antipapæ fuerunt, & qui vltra annum in eodem à Romanis obsessi, ipsum fame coacti reddiderunt, iste Bonifacius magnificè reformauit.

Bonifacius 9. PP. *Germani Archiepiscopi Cardinalatū repudiant.* *Theodoricus de Niem de schismate lib. 1. cap. 44.* *Adamus Cardinalis Anglicus restituitur in integrum.* *Bonifacius PP. castrum S. Angeli reformat.*

Tyrannum agit.

Item comitem Fundorum, qui principium schismatis stabiliuit, penitus exterminauit, & ipse Romanis non solum vt Papa, sed tanquam rigidus Imperator dominabatur. Multos quidem eorum sibi suspectos de infidelitate, per justiciarios suos fecerat occidi: Capitolium & Palatium suum fortiùs muniuit, nec fuit ante eum quisquam Romanorum Pontificum, qui talem potestatem temporalem

Robertus aliàs Clemens Antipapa moritur.

Rex Frãcia moritur, ejus filius in amentiam vertitur.

Romæ & in patrimonio S. Petri exercuisse legatur. Inter hæc Robertus olim Cardinalis Basilicæ XII. Apostolorum, tunc Antipapa, moritur, & electus est in ejus locum Petrus de Luna, olim Cardinalis, qui se Benedictum nominat. Et deinde rex Franciæ, qui prędictos Antipapas fouit, moritur, & succedit ei filius suus in regno: qui postquam aliquandiu regnauit, in amentiam versus est, & cum per interualla temporum quandoque sanæ mentis effectus est, animum suum, licet debiliter, ad vnionem ecclesiæ intendit. Et quia adhuc vsque in præsentem diem eodem morbo sæpe laborat, sollicitudinem pro reformatione vnionis prædictæ oportunam nondum effectualiter ostendit. Cum autem idem rex Wenceslaum regem Romanorũ & Bohemiæ ad vnionem prædictam, quamuis per eum

Relinquit Antipapam Benedictũ.

ad hoc requisitum, anhelare perpendit, ipse ab obedientia Antipapæ se subtraxit, mandans per vniuersum regnum Franciæ, quòd nemo ei aut collectoribus suis, de quibuscunq; reditibus, censibus aut fructibus, ad ecclesiam Romanã spectantibus, respondere deberet: protestans expressè, quòd de-cætero sibi tanquam Papæ obedire non vellet, nec per hoc intenderet aduersario suo, videlicet domino

Nec tamen Bonifacio se adiungit. Frãcia neutralis. Item alia nonnulla prouincia.

Bonifacio quoquomodo adhærere. Et sic omnes regnicolæ regni Franciæ neutrales sunt effecti, anno videlicet Domini MCCCXCVIII. Deinde neutralitas ipsa etiam ad quasdam ciuitates Flandriæ & Brabantiæ deriuata est. Vnde ciuitas Leodiensis, in vsitatis gratijs, à Domino Bonifacio concessis, mota ab obedientia ejus recessit, & neutralis effecta est. Rex tamen Franciæ in neutralitate illa, quam assumpsit, non finaliter perseuerauit. Anno Pontificatus Bonifacij primo,

Gratia Papales.

multi pauperes clerici curiam Romanam pro gratijs obtinendis satagebant visitare. Et cum examinabantur, modus examinandi inauditus tunc ortus exitus sinistri earundem gratiarum certum præbebat indicium. Nam ministri examina-

Pecunia extorquentur.

torum, ipsis dominis suis non inscijs, ab examinandis pecuniam exegerunt. Cum igitur distributio gratiarum postea facta est, omnibus impetrantibus gratias in rotulis pauperes clerici postpositi sunt, & gratiæ eorum penè inutiles efficiebantur. Annis enim secundo & tertio ipse signauit multas rotulas sub data anni primi, ac si cum alijs rotulis in principio anni primi porrectæ fuissent. Nec erat discretio, quis rotulas illas emitteret, vel qui continerentur in illis. Et isti omnes gratijs pauperum in primo anno obtentis præjudicabant. Deinde successu temporis quasi omnes supplicationes sibi porrectas sub gratijs specialibus cottidie signauit. Postea multi obtinuerunt duas, tres vel quatuor gratias speciales sub data familiarium Papæ. Deinde multi obtinuerunt gratias cum clausula anteferri, quę non solum præjudicabant gratijs pauperum generalibus, sed etiam gratijs specialibus. Postea vacantibus beneficijs, quæ hujusmodi gratias habentes acceptabant, alij impetrabant eadem sub data diei obitus & gratias exspectatiuas quascunque excluserunt. Multi etiam impetrabant gratias, in quibus Papa scripsit, motu proprio se illas concessisse, quamuis Papa personas illas, quibus huiusmodi gratias concessit, minimè nouit. Et sic quilibet excogitauit sibi modum, quo posset alium excludere, nec dubium erat de signatura obtinenda aut literarum expeditione facienda, si impetrans non defecit in pecunia expendenda. Ex prædictis quasi inexplicabiles lites ortæ sunt, & succedentibus diuersis Papæ declarationibus, vix aliquis in beneficio, per gratiam sedis Apostolicæ tunc obtento, sibi securus videbatur. Imò sæpius accidit, quòd duobus litigantibus in curia Romana, & latis duabus sententijs diffinitiuis pro vna parte, ille contra quem latæ fuerunt, jam instante prolatione tertiæ sententiæ, impetrauit à Papa parti, pro qua duæ prædictæ sententiæ latæ fuerunt, imponi silentium, vel saltem mandari auditori tertiæ instantiæ, ne justitiam in illa caussa administraret. Tandem quid parui & infirmi status obtinuerunt gratias in duabus vel tribus diœcesibus, ad omnes collatores

vel collatrices earum ad beneficia absque numero, certo tamen valore, magno quidem valdè, expresso, ita quòd ipsi præcederent omnes ante se gratias obtinentes, paucis exceptis, sub quacunq; forma verborũ concessas: etiam-si contingeret Papam, tales illorum gratias reuocare, nihilominus tamen ipsi gratię optatum impetrantium consequerentur effectum. Pro quibus quidem gratijs nonnulli C. alij XC. alij LXXX. & sic tandem vsq; ad XX. florenos descendendo expendebant. Cum autem prædictæ gratiæ, & quædam aliæ, de quibus infra dicetur, per Cancellariam, regulis ejusdem obstantibus, tanquam à jure & vsu communi exorbitantes, expediri nõ poterant, per Cameram expeditæ transierunt. Tandem adhoc deuenit expeditio literarum Apostolicarum, super huiusmodi gratijs cõficiendarum, quòd volens habere gratiam à sede Apostolica, non habebat sollicitari super signatura supplicationis, aut scriptura minutarũ, aut grossarum, cancellaria, camera, bulla, vel registro, sed solum cum ad huiusmodi ordinatis cõcordare, quantum vellet pro gratia obtinenda sub formam, quam eligeret, expendere, & literas super gratia tali absq; vlteriori sollicitudine reciperet expeditas. Ex prædictis accidit, q̃ rudes & quasi illiterati Magistris & Doctoribus pręferuntur in illis: & clerici simplices nationis plebeiæ Cardinalium prærogatiua quãtum ad pluralitatem beneficiorum, & etiam in eis compatibilitatẽ eorum, licet eis scientia ad hæc minimè suffragatur, attingũt: ita quòd vnus decem vel duodecim beneficia habere comprobatur. Item multi impetrabant dispensationes, quòd possent plura beneficia curata & aliâs incompatibilia possidere. Item plurimi de fratribus ordinũ Mendicantium impetrabant, quòd possent in ecclesijs parochialibus, earum rectoribus inuitis, audire confessionem parochianorũ, & prędicare solenniter in eisdem. Item nonnulli de prædictis fratribus impetrabant, quod possent habere plura beneficia ecclesiastica, secularibus personis debita, etiamsi curam haberent animarum. Item hic Bonifacius statuit, quòd quicunq; fratrum Mendicantium vellet transire ad ordinem non Mendicantiũ, ille ante omnia Cameræ Apostolicæ centum florenos auri soluere teneretur. Sed mirum videtur, vnde Papa voluit illum aliquid soluere, qui nihil habuit, vel saltem nihil debeat habere. *NB.*

CAPUT LXXXV.

EPiscopatus plurimi, & per Alemanniã ferè omnes, istius Papæ temporib. vacauerũt: multisq; ecclesijs personæ indignę, vel inutiles pręfectæ sunt. Et qui plus soluit Papæ episcopatũ obtinuit: vnde pro expeditione circa talia oportuna multi expenderunt decies tantum, quantum soluerunt Cameræ Apostolicæ prædecessores eorum, nam quidam impetrantes Archiepiscopatus XL. milia: alij LX. milia: nonnulli LXXX. milia florenorũ Papæ soluerunt. *Nundinationes infames.* Vacante igitur sede Paderbornensi per mortem Dn. Ruperti, anno Pontificatus Bonifacij quinto, electus seu postulatus est a capitulo Paderbornensi Iohannes de Hoia frater episcopi Monasteriensis. *Iohannes Hoianus comes eligitur episcopus Padeb.* Et tunc statim Fridericus de Pathberg tunc miles effectus, congregato exercitu magno, cum adjutorio comitis de Marcka, diœcesin Paderbornensem flammis & rapinis peruagatur: opidanos opidi Borgentrike certã pecunię summã sibi soluere cogens, opidum Lichtenow sagittis igne cõfectis incendit: & nisi fortes viri armorũ muros ejusdẽ defendissent ipsi opidanos cum spolijs abduxissent vniuersos. *Diœcesis Paderbor. à Fr: Pathbergio vastata.* Interim Iohannes de Hoia nouiter electus, suis cõgregatis amicis, cum Friderico pugnare disposuit, sed propter locorum distantiam amicis ejus tardiùs conuenientibus Fridericus cum suis recessit. Sed postquam prædictus electus à Domino Bonifacio cõfirmatus est: Ipse tendens ipsi Friderico insidias cepit eum, vna cum fratre suo Iohanne & Gotschalco de nouo castro Pathberg, & eos in vincula conjecit. *Frid. Pathbergius capitur vna cum alijs.* Gotschalcus post longam sui detentionem pecunia se redemit, & cæteri duo fuga elapsi sunt: sed Fridericus debilitatus fugere nesciens expeditè iterum comprehensus est. Et deinde multis tractatibus interuenientibus Fridericus & Iohannes prædicti, cum omnibus amicis suis, vtrumque castrum Pathberg tenentibus, episcopo & capitulo Paderbornensi fidelitatem jurauerũt. *Iurat fidelitatẽ episcopo Paderbor.* Et sic fidejussoribus datis, & magna pecuniæ summa soluta Fridericus dimissus est. Post hoc Dominus Iohannes electus Paderbornensis, ad ecclesiam Hildensemensem postulatur: & postquam ecclesiæ Paderfontanæ præfuit annis V. *Iohan. episcopus Pad. transfertur Hildesium.*

per Dominum Bonifacium Papam ad eandem ecclesiam Hildesiensem transfertur. Sed priusquam transferretur ipse de consensu capituli Paderbornensis, & quorundam ministerialium suorum, cum Hermanno comite de Euerstein super comitatu suo diœcesi Paderbornẽsi post mortem Comitis ejusdem incorporando & vniendo, certum contractum consummauit, & assignauit ipsi comiti ad vitam suam castrum Dringenberg, cum opidis & villis ab illa parte sylux Osing sitis vniuersis, præter castrum Steinheim cum pertinentijs suis.

Hermannus comes Euersteinius.

Et deinde domini de capitulo prædicto, de consilijs ipsius domini Iohannis, Wilhelmum filium Wilhelmi Ducis de Monte, fratrem quondam Ruperti supra-dicti, juuenem infra decem & octo annos constitutum, elegerunt. Et illi assignauerunt castrum Nouum cum omnibus pertinentijs ipsius diœcesis ab hac parte Syluæ prædictæ.

Wilhelmus F. Ducis Montensis eligitur episcopus Paderborn.

Inter hæc cum literæ Apostolicæ super translatione domini Iohannis supra-dicti in curia Romana expediebantur, & nemo super prouisione alterius electi ad ecclesiam Paderbornensem apud sedem Apostolicam instaret, dominus Bertrandus de Aruassanis, Canonicus ecclesiæ Rauennatensis, natione Lombardus, de ciuitate Ferraria, Doctor Decretorum, auditor in Palatio Apostolico, episcopatum Paderbornensem à Papa impetrauit, & tandem Paderbornam veniens, quorundam fauori innixus, qui per eum sibi potestatem episcopalem in temporalibus credebant vendicare, à dominis de capitulo, multis mirantibus, receptus est, die videlicet XXVIII. mensis Octobr. anno MCCCXCIX.

Bertrandus de Aruassanus à Papa intruditur.

Eodem anno corpus S. Viti martyris plus quàm per septem menses stetit in castro Lippespringe, & multi de civitate Paderbornensi, tempore veris & æstatis, ipsum ibidem visitabãt: quoniam inter Abbatem & conuentum orta discordia, corpus ipsum à monasterio Corbejensi abstractum, conuentuales sub tuitione Wilhelmi electi Paderbornensis & capituli sui eò perduxerunt: sed XIII. die mensis Iunij ad monasterium Corbejense reductum est.

Reliquia S. Viti.

Cumq; dominus Bertrandus, insinuatis literis suis capitulo, esset admissus, nec haberet locum, quo se reciperet hospitio, in curia Volmari de Brencken, qui eum fouere videbatur, residebat.

Bertrandus episcopus exul.

Ministeriales ecclesiæ Paderbornensis in ipsam ecclesiam conuenientes, in Wilhelmum filium Ducis supradicti concorditer consentire se dixerunt, vt ipse dominus eorum esset, hunc Italicum penitus execrando, ipsumque Dominum Bertrandum accedentes dixerunt ei, quòd ipsi eum pro domino suo nequaquam essent recepturi, nec regimen suum ejus posse prodesse. Et hæc omnia per interpretem ei narrabant, quia linguæ Teutonicæ ignarus erat.

A subditis reijcitur.

Deinde pluribus vicibus à cõsulibus ciuitatis Paderbornensis juramentum fidelitatis sibi præstari postulauit, sed ipsi de die in diem super hoc sibi respondere distulerunt. Cumq; vidit ciues Paderbornenses ad præstandum sibi huiusmodi juramentum graues se reddere, timens sibi periculum imminere, consilio eorum, qui eum fouerunt, edoctus, à proconsulibus ciuitatis Paderbornensis saluum conductum petijt, & obtinuit.

Frustra Paderbornẽses de fidelitate præstanda sollicitat.

Cumq; proconsules prædicti à Dominis capituli sæpè sciscitarentur, an ipsi deberent illi, per eos admisso, juramentum præstare fidelitatis; responderunt: Nos fecimus illa, quæ per nos erant facienda: quid igitur per vos faciendum sit, vos ipsi cogitate: nec tamen apertè dicere voluerunt, quòd juramentum ei præstarent, vel quòd ipsi parere recusarent: cum tamen vsque ad illud tempus obseruatum fuerat, quòd ciues Paderbornenses nulli electo, seu admisso in episcopum, juramentum hujusmodi præstiterint, nisi capitulum ecclesiæ cathedralis hoc fieri decerneret. Postquam igitur Dominus Bertrandus ferè per vnum mensem Paderbornæ moram traxit XXIV. die mensis Nouembr. fugitiuè recessit.

Excedit Vrbe.

Et cum extra ciuitatem perueniret ad campum, à quibusdam equitibus in odium domini Wilhelmi susceptus est, & ad castrum Dringenberg vsque perductus. Hermannus comes de Euerstein, existimans se per eum totius diœcesis Paderbornensis dominium consequi posse, ipsum suscepit gratulanter.

Excipitur à comite Euersteinio Hermanno.

Deinde dominus Bertrandus contra Capitulum & ciues Paderbornenses, nec non contra Wilhelmum graues processus januis ecclesiæ in opido Dringenberg, quasi per edictum publicandos, affixos, emisit: sed pactis & tractatibus quibusdã interuenientib⁹ processus illos reuocauit.

Fulminat contra aduersarios.

Deinde,

Deinde, non obstantibus pactis supra-dictis, alios processus emisit, & ab illis est ad sedem Apostolicam appellatum. Cumq; Dn. Bertrandus in castro Dringenberg degeret, quoties Comitē abesse cōtingeret, ipse victualium competentia sæpè carebat: quoniam omnibus à maximo ad minimum odiosus execratione habitus est. *Interdum eget.* Vnde Comes prædictus, licet confœderationem quandam cum eo contraxerat, cum vidit se nihil de eo consequi posse, quod optauerat, conniuentibus oculis ejus incommoda transijt. Quare tandem quidam in opido Dringenberg sibi ponentes insidias ceperunt eum, & nullo de opidanis defendente, eum ad castrum Nouum, quod Dominus Wilhelmus tenuit, vinctum perduxerunt, & ibi in custodia seruabatur honesta: *Capitur per insidias.* donec eo resignante ecclesiam Paderbornensem, & Papæ pro Domino Wilhelmo supplicante, literis propria manu scriptis, ipsi Domino Wilhelmo per sedem Apostolicam de ipsa ecclesia prouisum est, atque super defectu legitimæ ætatis dispensatum cum eodem. *Resignat jus suum.* Et interim quòd hæc expediebantur in curia Romana, spiritualium regimen per diœcesin Paderbornensem habere censebatur, Domino Wilhelmo & Domino Hermanno Comite prædictis temporalia diuisim tenentibus. Sicque ecclesia Paderbornensis filia cum ecclesia Romana matre sua contagioso partitionis morbo decumbens vnionis solatium toto præstolabatur affectu. Anno igitur natiuitatis Domini MCCCCI. pridie Idus Martij dominus Wilhelmus insinuatis literis suis capitulo admissus est, & dominus Bertrandus receptis duobus equis, & XX. florenis per capitulum sibi sponte donatis, sub certis juramentis & scripturarum munimentis per eum præstitis, dimissus, cum non modica confusione recessit. *Ignominiosè Romam redit.* Inter hæc vxor Hermanni Comitis filium pepererat: quare contractus de Comitatu suo diœcesi Paderbornensi vniendo, juxta quod condictum erat, resolutus est, & diœcesis ipsa anno Domini MCCCCII. redintegrata, Domino Wilhelmo electo & confirmato, tam in spiritualibus, quàm in temporalibus, soli integraliter, prout antecessoribus suis, obediuit. *Contractus cum Euersteinio initus in neruum erumpit.* Eodem anno Dominus Wilhelmus exercens inimicitias singulares contra Henricum de Oer, qui castrum Rauensberg, à fratre ipsius domini Wilhelmi, videlicet domino Adolfo comite de Rauensberg tenuit obligatum, dum versus partes Rheni, fratri suo prædicto & patri suo auxilium laturus, proficisceretur, ab eodem Henrico, in quadam villa, qua cum suis requieuit, nocte captus est, XXVII. die mensis Octobis. *Wilhelmus episcopus capitur.*

CAPVT LXXXVI.

Sicut inusitata quædam circa gratias, à sede Apostolica diuersis personis concessas, tempore istius domini Bonifacij Papæ Noni, cōsueta facta sunt, de quibus supra jam scripsi, sic circa indulgentias diuersis locis concessas, quædam incognita publicata sunt. *Indulgentia inaudita.* Primo quidem Pontificatus ipsius anno, cum juxta ordinationem domini Vrbani Papæ sexti, & approbationem istius domini Bonifacij, plurimi pro indulgentijs anni Iubilęi consequendis, de vniuersis mundi partibus, obedientiam ipsi domino Vrbano præstantes ad vrbē Romanam confluerent, illi qui de regno Franciæ erāt, & alij obedientiam ejus repudiantes, illo anno pro hujusmodi indulgentijs Romam non venerunt: sed juxta priorem ordinationē Clementis VI. anno domini MCCCC. in maxima multitudine pro huiusmodi indulgentijs consequendis Romam venientes limina sanctorum visitabant. Postquam verò annus Iubilæus juxta constitutionem Vrbani & approbationem istius Bonifacij transijt, ipse dominus Bonifacius vnum annum sub anni Iubilæi vrbis Romę indulgentiarum forma Coloniensi ciuitati concèssit: *Iubilæus cōceditur Coloniensibus.* ita quòd venientes Coloniam, vel ibidem habitantes, illo anno durante visitantes certas ecclesias ad hoc decretas, cum oblationibus suis possent consequi indulgentias cōcessas visitantibus vrbem Romam in anno Iubilæo: videl. plenissimam remissionem omnium peccatorum. Quo anno elapso similis annus concessus ab eodem Bonifacio sub eadē forma ciuitati Magdeburgensi. Et ad vtramq; harum ciuitatū missus est collector domini Papę, qui certam quotam recepit oblatorum. *Itē Magdeburgensibus & alijs.* Deinde consimiles indulgentias concessit visitātibus quasdam alias ciuitates Germaniæ ad certos menses: Vnde in Misnia & Praga, ex huiusmodi cōcessione concursus magnus erat popu-

lorum. Deinde concessit multis locis Alemanniæ, quòd visitantes certas ecclesias ipsorum locorum consequerentur indulgentias consimiles, quæ erant quondam concessæ tali vel tali loco, seu tali vel tali ecclesiæ, quæ in ipso priuilegio concessionis exprimebátur, de quibus locis vel ecclesijs fama vulgaris erat, quod visitantibus ea vel eas concessæ essent olim à sede Apostolica indulgentię à pœna & à culpa. Et prædictæ concessiones indulgentiarum non solum concedebantur in locis insignibus, imò in villis & muratis & in monasterijs vel ecclesijs sitis in campis. In omnibus priuilegijs concessionum prædictarum ponebatur clausula, Porrigentibus manus adjutrices: ita quòd videbatur neminem posse hujusmodi indulgentias consequi, nisi ipsis locis vel ecclesijs manum porrigeret offerentem. Et tandem quibusdam locis concedebantur huiusmodi indulgentiæ bis vel ter in anno, & in singulis locis, qui fecerunt sermones, ad populum, indulgentias istas annunciabant, indulgentias esse à pœna & à culpa, quamuis literæ concessionis Apostolicæ hoc non continebant, sed solum remittebant ad alia loca, de quibus ijdem sermocinantes, an in eis tales essent indulgentię, informati legitimè non fuerunt. Vnde quibusdam in locis concedebantur tandem expressæ indulgentiæ à pœna & a culpa, licet quidam summi pontifices absurdum censuisse videntur aliquas indulgentias à pœna & à culpa nominandas, cum à solo Deo culpa deleatur, & indulgentia est remissio pœnæ temporalis: quapropter quidam intelligentes sibi vertebant in dubium, an Papa tales indulgentias concessisset, vel etiam literæ Apostolicæ super talibus de certa scientia Papæ fuissent expeditæ: sed postea manifestè apparuit, omnia prędicta tam de gratijs beneficialibus, quàm indulgentijs de certa scientia facta fuisse, quando ea sub bulla reuocauit, prout infra patebit. Hic Dn. Bonifacius Papa tandem tam prodigus indulgentiarum factus est, vt nemini eas petenti negaret, sed absque pecunia super eis literas expedire, vel eas consequi, impossibile vel difficilimũ visum est. Vnde quidam concessiones huiusmodi magis deceptiones, quàm indulgentiarum concessiones interpretantes, cum eas intuitu lucri temporalis fieri judicabant, dicere non timebant: anima nostra nauseat super cibo isto leuissimo. Inter ecclesias quibus prædictæ tales indulgentiæ concessæ sunt, indulgentiæ, quæ à sede Apostolica visitantibus ecclesiã S. Martini Castellanæ Diœcesis in die ascensionis Domini olim cõcessæ fuerunt, Ecclesiæ majori Paderbornensi pro visitantibus eam in die visitationis beatę Mariæ virginis concessæ sunt. Et quòd capitulum ipsius ecclesiæ eligere posset certos confessores pro audiendis cõfessionibus ipsorum visitantium, qui absoluere possent sibi confitentes ab omnibus peccatis, præter à casibus Papæ reseruatis.

Prolixa Papam concedendis indulgentijs liberalitas.

Indulgentia quid.

Indulgentiæ Papales cõtemnuntur.

CAPVT LXXXVII.

Nundinationes PP. Bonifacij.

POstquam Dominus Bonifacius Papa supradictus gratias, pauperibus & etiam alijs anno primo Pontificatus sui concessas, per nouas gratias cottidie jam per annos XIII. modis prædictis post-tergauit, animosque eorum per tantum tempus spe retardationis insolitæ liberalitatis suspendit, nec etiam in gratijs deinceps concedendis progressus vlterior soliti finis efficax videretur, inopinato ac inaudito modo consolatur eosdem. Quoniam Pontificatus sui anno XIII. XI. Kalend. mensis Ianuarij solubilem desperationis laqueum contexens suspendij fastidium relaxando omnes gratias exspectiuas, sub quacunque verborum forma à se concessas, personis quibuscunque reuocauit: & deinde nouos modos super gratijs beneficialibus inducens statuit, quòd quicunque deinceps gratiam ab eo impetraret, literas super illa gratia infra annum à tempore Datæ computandum procurare deberet, aliàs gratia illa haberetur pro non facta, nec literæ super ea post annum deberent expediri. Et literæ deberent, vt priùs solitum erat, per cancellariam expediri. Et si quæ de-cætero literæ Apostolicæ sub bulla, seu bullatæ, habentes Datam post dictam diem, gratiam seu justiciam in se continentes, sub quauis forma vel expressione conceptæ reperirentur, quæ non forent expeditæ per cancellariam suam, & quæ non haberent signa consueta ipsius cancellariæ: tales deberent & censeri nullæ, & nullius existere roboris

Non mihi si linguæ centũ sint, oraque centum, Ferrea vox, omnes fraudũ comprendere formas, Omnia technarum percurrere nomina possim.

vel mo-

vel momenti, nec eis in judicio, vel extra, aliqua fides eſſet adhibenda, etiamſi in eis continerentur clauſulæ, non obſtante iſta ordinatione, vel alijs cancellarijs, vel quacunq; alia clauſula derogatoria quorumcunque verborum, exceptis duntaxat literis de curia & ſecretis, quæ fierent de mandato Papæ. Item reuocauit omnes gratias cum clauſulis Anteferri & Antelationis, nec non indulta & facultates, quibuſcunque prælatis conceſſas, ſuper conferendis beneficijs in poſterum vacaturis, & eorum prærogatiuis, quæ nondum erant ſortita effectum, non obſtante, ſi in huiuſmodi gratijs, aut aliqua earum contineretur clauſula, ſi contingeret per nos tales gratias, aut aliquam earum quomodolibet reuocare, vel huiuſmodi gratiæ non comprehendantur in genere ſub huiuſmodi reuocatione, niſi de verbo ad verbum de talibus gratijs expreſſa mentio habeatur, vel ſub ſimilibus clauſulis quibuſcunque verbis derogatorijs, vel alijs quibuſcunque. Item irritauit & annullauit omnes vniones parochialium eccleſiarum, monaſteriorum, etiam monialium, ac dignitatum, prioratuum, præbendarum, officiorum & aliorum beneficiorum eccleſiaſticorum, ac eorum locorum quorumlibet hactenus ſiue per ipſum, ſiue per prædeceſſorem ſuum immediatum, aut etiam per quoſuis ordinarios factas, quibuſcunque eccleſijs, vel monaſterijs, vel alijs locis eccleſiaſticis, vel menſis epiſcopalibus, aut capitularibus, vel Abbatialibus ſeu collegijs, officijs, dignitatibus, aut præbendis, aut quibuſuis alijs locis, aut hoſpitalibus, quæ fuerunt ſortitæ effectum, aliàs quàm per obitus illorum qui dicta beneficia vnita obtinebant, tempore vnionum de illis factarum, etiamſi eſſent factæ motu proprio, ac etiam illas, quæ factæ fuerunt ſine magna neceſſitate, vel ex falſis, vel nullis cauſis, etiamſi ſuper ipſis vnionibus lis pendebat indeciſa in quacunque inſtantia fuerat. Et ſimiliter caſſauit, & annullauit, & irritauit quaſcunque confirmationes à ſe factas de vnionibus per ordinarios factis, etiamſi in literis Apoſtolicis ſupradictis vnionibus & confirmationibus continebatur clauſula, & ſi contingeret per nos reuocari vniones in genere, ipſæ per eaſdem literas factæ non intelligantur reuocatæ. Item declarauit & decreuit, quòd prætextu conceſſionum à ſe factarum, quibuſdam prælatis eccleſiarum regularium, aut monaſteriorum, etiam monialium, aut prioratuum, aut locorum quòd poſſunt Parochiales eccleſias, vel beneficia curata, ſeu perpetuas Vicarias eis vnita facere regi per monachos ſuos etiam remouibiles ad nutum ipſorũ vel aliâs qualitercunque nulla parochialis eccleſia, aut perpetua vicaria parochialis eccleſiæ, vel aliud curatum beneficium, quæ priùs regebantur per alios ſæculares clericos, poſſent deinceps regi per monachos, aut regulares canonicos, ſed in eis inſtituerentur perpetui vicarij ſeculares presbyteri: & ſi antè non fuiſſent aſſignatæ congruæ portiones, ſicut de jure aſſignandæ fuiſſent, per locorum ordinarios aſſignarentur, & deinceps tales eccleſiæ parochiales, & curata beneficia, ſeu perpetuæ vicariæ, conſueta priùs per ſeculares clericos regi, & gubernari, nullatenus per monachos vel religioſos alios regerentur, vel etiam gubernarentur, non obſtantibus quibuſcunque conceſſionibus ſeu indultis, eccleſijs regularibus, aut monaſterijs & prioratibus, aut locis alijs religioſis prædictis, ſub quauis forma vel expreſſione verborum factis, vel conceſſis: quæ extunc totaliter caſſauit, reuocauit & annullauit, & voluit, quòd locorum ordinarij poſſent & deberent exemptos etiam auctoritate Apoſtolica compellere ad obſeruandum præmiſſa per cenſuram eccleſiaſticam & alia juris remedia. Item reuocauit & annullauit omnes & ſingulas indulgentias, in quibus continebatur a pœna & à culpa, vel plena indulgentia, vel remiſſio omnium peccatorum, & alias, quæ conceſſæ fuerant ſub forma indulgentiarum eccleſiarum Vrbis anni Iubilæi, vel ſancti ſepulcri Dominici, ſancti Michaëlis Archangeli de monte Gargano, ſancti Iacobi de Compoſtella, & ſancti Marci de Venetijs, ſanctæ Mariæ de Angelis in portiuncula, ſanctæ Mariæ de Calomadijs, & omnes alias, quæ factæ fuerunt ad inſtar Indulgentiarum quibuſuis alijs eccleſijs conceſſarum. Et voluit, quòd nullius roboris eſſent vel momenti, etiamſi in literis Apoſtolicis, ſuper dictis indulgentijs confectis, contineretur talis clauſula, videlicet, ſi conti-

gerit per nos reuocari indulgentias, vel in genere, vel in ſpecie, quòd indulgentiæ per eaſdem literas conceſſæ non intelligantur reuocatæ. Item caſſauit & irritauit indulgentias & gratias conceſſas illis, qui pręeſſent certis pijs locis, eccleſijs vel monaſterijs, quòd ipſi poſſent eligere certos confeſſores, qui audirent confeſſiones confluentium, pro indulgentijs ipſis locis, vel eccleſijs, monaſterijs conceſſis, & abſoluere illos, qui eis confiterentur, etiam in caſibus epiſcopalibus, ac eccleſiæ Apoſtolicæ ſedi reſeruatis. Item caſſauit & irritauit literas ſuas, per quas conceſſerat quibuſdam fratribus de ordinibus Mendicantium, quòd poſſent etiam inuitis & contradicentibus rectoribus parochialium eccleſiarum in ipſorum eccleſijs audire confeſſiones ipſorum parochianorum, ipſosq; abſoluere etiam in caſibus ſupra-dictis: Et plura alia contra Decretalem piæ memoriæ Bonifacij octaui Papæ, quæ incipit: Supra cathedram, & in concilio Viennenſi per felicis recordationis Clementem Papam quintum innouatam. Et voluit omnes tales poteſtates & literas, ſub quauis forma vel expreſſione verborum conceſſas, nullius roboris eſſe vel momenti. Item annulauit & reuocauit omnes gratias diſpenſationum à ſe factarum quibuſcunque fratribus ordinum mendicantium, quòd poſſent obtinere beneficia eccleſiaſtica cum cura, vel ſine cura, conſueta clericis ſecularibus aſſignari, ſi eis alias Canonicè conferrentur, ſub quacunque forma verborum vel expreſſione, quæ non erant ſortitæ effectum. Et illi, qui vigore talium diſpenſationum actu plura beneficia vltra vnum conſecuti, dimitterent illa, & vnum duntaxat retinerent, ſi tamen curatum exiſteret, alijs in manibus ordinariorum dimiſſis liberè: quòd ſi infra ſex menſes à tempore publicationis ipſarum reuocationum non dimitterent, eo ipſo eſſent dicto vnò, & alijs priuati, & diſpenſationes ipſæ omni effectu carerent, & reputarentur pro non factis. Item ordinauit & voluit, quòd illi, cum quibus eſſet per eum vſque ad illum diem diſpenſatum, quòd poſſent plura beneficia incompatibilia, videlicet, dignitates perſonatus, vel officia, vel parochiales eccleſias in ſimul retinere, etiam vltro duo, vel tria, vigore talium diſpenſationum non poſſent aſſequi, vel retinere vltra duo incompatibilia: & ſi qui magiſtri in Theologia, Doctores juris Canonici, vel ciuilis, ſiue illuſtres fuerant, tunc vltra duo talia beneficia aſſecuti, illa quæ vltra duo aſſecuti fuerant, debeant infra ſex menſes ab iſto die computandos permutare pro alijs beneficijs ſimplicibus: & alij, qui vltra duo beneficia incompatibilia tunc poſſidebant, infra dictum terminum, illa quæ vltra duo obtinebant, liberè dimittere verbo & effectu in manibus ordinariorum: alioquin ſi Magiſtri & Doctores & Illuſtres infra dictum terminum non permutarent, & alij prædicti non ea dimitterent, vt refertur, eo ipſo eſſent priuati omnibus incompatibilibus, quæ obtinerent, exceptis Dominis Cardinalibus, Notarijs Papæ, Correctoribus literarum Apoſtolicarum, Subdiacono Papæ, Auditoribus cauſſarum Palatij Apoſtolici, Cubicularijs & Acolytis Papæ, clericis Cameræ Apoſtolicæ, & Secretarijs Papæ, quos ſub hac regula voluit nulla-tenus comprehendi. Item reuocauit & annullauit omnes exemptiones perpetuas à ſe factas, quibuſcunque monaſterijs, vel eccleſijs, aut capitulis, vel prælatis, aut conuentibus, quorumcunque ordinum, ſeu religionum, & ſecularium eccleſiarum, cathedralium, collegiatarum, vniuerſitatumque, quorumlibet caſtrorum, terrarum, vel villarum, & literas ſuas ſuper illis confectas decreuit eſſe irritas, & inanes. Item voluit & ordinauit, quòd illi, qui de ordinibus Mendicantium impetrauerunt Capellanatum honoris, non eſſent propter hoc exempti à juriſdictione ſuperiorum: & ſimiliter perſonæ ſeculares quando poſſent corrigi & puniri ab eorum ſuperiore, non obſtantibus literis Apoſtolicis ſupradictis eis conceſſis, nec etiam proceſſibus deſuper eis conceſſis per Camerarium Papæ, exceptis Magiſtris & Baccalarijs formatis in Theologia, & Doctoribus Iuris Canonici & ciuilis. Item caſſauit & annullauit gratias conceſſas per Dominum Vrbanum Papam ſextum quibuſdam Prælatis, quòd literæ Apoſtolicæ examinarentur per eos, ſeu officiales eorum, alias non admitterentur, ſeu fieret executio earum & ſtatuta aliorum Prælatorum, qui hoc idem per ſtatuta Prouincialia ſeu Synodalia ſtatuerunt, & literas,

literas, quas iidem prælati super approbatione literarum Apostolicarum ipsarum, quas Vidimus appellabant, concedebant, ac statuta prædicta annullauit & cassauit, volens quòd judices & notarij ac alij requisiti possent & deberent exequi literas Apostolicas, absq; talibus literis approbationis, seu Vidimus, & sententias, quas ipsi prælati, seu officiales, contra executores literarum Apostolicarum ferrent, decreuit irritas & inanes. Item reuocauit literas familiaritatis, quas multis concessit, qui familiares ejus continui non extiterant. Item reuocauit concessiones, quas fecerat quibusdam laicis, qui bona monasteriorum aut piorum locorum tenuerant, & voluit, quòd bona illa reuerterentur ad monasteria, & loca prædicta: & decreuit literas desuper concessas irritas & inanes. Item reuocauit facultates à se concessas quibusdam fratribus mendicantibus super prædicando verbo crucis & indulgentijs dandis per eosdem. Sed non obstantibus reuocationibus prædictis, Maguntinensis & Coloniensis Archiepiscopi, nolentes lucro & commodo, quæ de literis Vidimus supra dictis, habere soliti erant, carere, sine eisdem literis Apostolicas literas exequi non sinebant.

Moguntinẽsis & Coloniensis suo commodo fraudari nolunt.

Postquam Dn. Bonifacius prædictas reuocationes, ordinationes, annullationes & cassationes fecit, nouas gratias, non tamen ab antecessoribus suis concedi solitas concessit, & gratias ad beneficia exspectiuas ad quinquennium restrinxit. Vnde nullum eorum, quos reuocationibus gratiarum supradictis offendit, reddidit desperatũ, quin posset iterum plenitudinem potestatis Apostolicæ suis temporibus tentare confidenter, sed pro signatura supplicationis cuiuslibet ducatũ vnum dare oportebat impetrantem. Insuper ipse Dn. Bonifacius, non solum contra Apostolum, sed etiam contra Euangeliũ dispensauit.

Papa contra Euangeliũ dispensat.

Nam Ladislao regi Siciliæ, seu Neapolis, indulsit, quòd ipse, abdicata à se vxore sua legitima, jam multis annis cum eo commorante, aliam superinduxit vxorem. Ecce sicut hic Bonifacius super omnes Romanos Pontifices, prędecessores suos, terreni principatus potestatem rigidius in Romanos ostendit, ita auctoritatis Apostolicæ plenitudinẽ latiùs, quàm ijdem prædecessores in Imperij Romani extremos fines vsq; distendit, nõ ut aurum, quo Petrus claudum sanans caruit, se cumulare mõstraret, sed vt dum vices illius gessit in terris, cui nemo dicere potest: cur id facis? auri sitim auro extingui non posse, nõ solum verbo, verùm etiam exemplo confirmaret. Cum igitur hic lapis offensionis & petra scandali, duab. domibus, clericis, videlic. & laico in principio huius operis expressus, verbis conflatis in aurum, auroque verso in arma, terras ecclesiæ alienatas rebellibus subactis, verbis, auro, armis potenter recuperauit, laudatur in factis suis, ab his qui ambulabant in vijs ejus: Interim tamen, quia vicarius ejus, de quo scriptũ est: Non est quasi homo, vt mentiatur, nec vt filij hominum, vt immutetur, tam mutabilis visus est, auctoritas & reuerentia Papalis ex factis ejus plurimum viluit apud omnes, & à laicis non solum auctoritati ordinariæ ecclesiasticæ, sed etiam his, quę olim à summis Põtificibus sanctis, Spiritu sancto illuminatis, ordinata sunt, licenter detrahitur: clerusq; quotidie magis & magis eisdem laicis vergit in contemptum.

Bonifacius successor Romuli non Petri.

Numer. 23.

Inter hæc Dn. Bonifacius Papa calculi infirmitate grauatur, & dum se opera medicorum satagit sanari, in membro virili putrescit: & sic quamuis torsionibus intolerabilibus cotidie quatitur, tamen aurum sitire non desiuit, donec XV. anno Pontificatus sui in Kalendis Octobr. prædicto morbo defecit.

Bonifacij PP. morbus.

Mors.

Caput LXXXVIII.

Vacante igitur sede, Cardinales infra scripti congregati, videlicet Angelus tituli S. Laurentij Florentinus, Franciscus tunc S. Susannæ Monopolitanus, Henricus S. Anastasiæ Neapolitanus, Cosmatus S. crucis in Ierusalem Bononiensis, Angelus S. Potẽntianæ Laudensis, præsbyteri: Nec non Rainaldus S. Viti in macello de Branchacijs, & Landolfus S. Nicolai in carcere Tulliano Barensis, Diaconi, conclaue intrauerunt, & coram pluribus notarijs & testibus solemnibus compromiserunt, & cõmpromissum seruare jurauerunt, nec vnquam se absolui ab illo juramento se petituros, neq; absolutionem aliquã recepturos se ab eodem, videlicet: quòd ipsi singuli, & communiter, & si quis eorum forte in Papam eli-

Cardinales causa Papæ creandi ingrediuntur conclaue.

In certa quadam capita religiose seruanda consentiunt.

geretur, vellet omnem diligentiam, quam posset adhibere ad hoc, quòd vnitas ecclesiæ reformaretur, etiamsi opus esset adhoc renunciare Papatui, vel resignare illum, qui ex eis Papa fieret, & quòd Cardinales absentes ad simile juramentum præstandum coarctarent. Et si fortè nouos Cardinales postea creari contingeret, quòd ante omnia simile juramentum præstarēt. Et post hoc processum est ad

Cosmatus Cardinalis eligitur Papa & Innocentius 7. nominatur.

electionem, & electus est ex eis Dn. Cosmatus supradictus, & vocatus est Innocentius septimus. Hic statim post electionem suam regimen vrbis Romanis reddidit: vnde elati in superbiam insolentias eis consuetas vltra modum exercere præsumserunt. Dominus verò Innocentius Papa Archiepiscopis & Prælatis, per diuersa regna constitutis, literas suis cum nuncijs solennibus direxit, insinuans

Indicit concilium Romæ celebrandū.

eis, quòd in Kalendis Nouembris, deinde proximè futuris, concilium generale in vrbe Roma pro vnione ecclesiæ esset celebraturus, & exhortans eos, vt se cum prælatis sibi subditis, vel saltem viros idoneos ad idem concilium dirigere curarent. Sed adueniente mense septembri, Romæ inter amicos Papæ, & quosdam

Tumultus Romæ.

Romanorum orto disturbio, quidam Romani æmuli Papæ, à fidelibus ejus trucidati sunt. Quare Papa quasi fugiendo ab vrbe recessit, & Viterbium se transtulit.

Papa transfert se Viterbium.

Vnde multi Curtisani à Romanis capti custodijs deputati sunt, nec non rebus suis spoliati: sed Paulus de Vrsinis nobilis Romanus cum exercitu magno Romam venit, & fugato Iohanne de Columna, nobili Romano, Papæ aduersario, cum suis complicibus, populum Romanum quodammodo pacificum reddidit.

Paulus de Vrsinis. Iohannes de Columna.

Adueniente die pro concilio celebrando prædicto, Prælatis Teutoniæ disturbio supradicto permotis non venientibus, Papa diem Concilij ad diem Beati Martini continuauit, & deinde vsque ad Kalendas mensis Maij futuras ipsum conciliumprorogauit.

Concilium prorogatur.

Hic Dominus Innocentius in principio creationis suæ, more prædecessorum suorum, diuersos rotulos super gratijs beneficialibus signauit: sed volens modum illum, qui vitio Simoniæ inualuit, extirpare, septimo Idus Aprilis omnes gratias & concessiones, viciosè vel Simoniacè,

Gratiæ Papales vitiosæ cassatæ.

seu etiam per scitum & concessum eorum, sub quorum titulis rotuli huiusmodi confecti fuerunt, in rotulis ipsis, seu extra illos, ad instantiam cuiuscunque, seu quorumcunque obtentas, & quæcunq; inde secuta, cassauit & irritauit. Insuper in omnes & singulos, cuiuscunq; gradus, status, vel conditionis existerent, etiamsi Pontificali, aut alia quauis præfulgerent dignitate, quos forsitan in futurum hujusmodi nefanda in rotulis hujusmodi, vel extra illos Simoniacè procurare, vel tractare, aut propterea pecunias, vel alia munera dare, vel promittere, seu recipere contingeret, excommunicationis sententiam promulgauit, à qua per alium, quàm Romanum Pontificem, præterquàm in mortis articulo absolui non possent. Et nihilominus procurantes, tractantes, dantes, promittentes ac recipientes huiusmodi omnes & singulos, siue pro se, siue pro alijs, omnibus beneficijs ecclesiasticis, quæ eo tempore quomodolibet obtinerent, essent priuati & inhabiles ad alia beneficia obtinenda.

Consilium Papæ bonū impeditur.

Sed heu ille mille artifex, zizaniæ sator, semine bono suffocato vincula supradicta, quamuis arctissima suæ calliditatis arte dissoluit, ita quòd literæ super gratijs suspectis de præmissis expeditionem inter cæteras literas receperunt, & concilium prætermissum est, quod ad Kalendas Maij fuerat prorogatum.

Concilium indictum omittitur.

Hoc anno, videlicet natiuitatis Domini MCCCCVI. Pontificatus Dn. Innocentij Papæ prædicti secundo, prima die mensis Iunij, ecclipsis Lunæ facta est, & XVI. die ejusdem mensis Sol obscuratus est, & factæ sunt tenebræ hora quinta ante meridiem, ita quòd vnus alium juxta se stantem vix discernere potuit,

Ecclipsis Solis & Lunæ.

Inundationes aquarū.

& deinde plurimæ inundationes aquarum, quæ à medio Aprilis inchoauerant, vsq; ad medium Septembris, & parum vltra continuatæ sunt, paucis diebus interpolatis aura clara perseuerante. Quidam astrologi dixerunt, hæc damnificamenta Solis & Lunæ, magnum quendam & horribilem euentum significare:

Deliquia Solis & Lunæ quid significent.

quicunq; tamen euentus ille fuerat, ego per obscurationes prædictas luctum quendam Solis & Lunę recipio designatum. Lugendū quippe est, non solum Soli & Lunæ, imò cunctis stellis in principio hujus libri designatis, eò q̄ mulier Solis amicta pallio, Luna de sub pedibus ejus eleuata faciem ipsius obscurante eam,

toto

toto cycli solaris cursus tempore, schismatici deuii sedit in tenebris, & nunquam in aliquo cœli puncto tantum solaris feruor inualuit, quod ipsa filios suos, lunaris fluxus inundatione dilapsos, videre valeret restrictos in vnum. Eodem anno, septima die mensis Nouembris, obiit Innocentius Papa: & post hoc in die beati Clementis Cardinales numero quatuordecim, in cōclaui pro electione summi Pontificis congregati, iurauerunt & compromiserunt, quod quicunque ex eis eligeretur in summum Pontificem, deberet propter ecclesiæ vnionem reformandam Papatui renunciare, si & quando aduersarius eius similiter renunciaret prætensis iuri suo & Papatui, siue decederet, dummodo Anticardinales vellent effectualiter sic conuenire, & concordare cum eis, quod ex eis omnibus collectis sequeretur canonica electio vnici summi Pontificis: & ille, quem sic eligi contingeret ex eis, tunc in cōclaui congregatis statim post inthronisationem eius, deberet infra tres menses mittere solennes ambassiatores ad concordandum de loco habili & decenti pro prædictis. Et deinde electus est ex eis Dominus Angelus tituli S. Marci presbyter Cardinalis, qui fuit Patriarcha Constantinopolitanus, & coronatus XIV. Kalendas Ianuarii Gregorius XII. est appellatus: qui statim direxit literas suas primò, & deinde solennes ambassiatores ad Petrum de Luna, qui se pro aduersa parte Benedictum nominauit, & ille respondit, ad omnia se fore paratum: vnde per totum annum, videlicet, natiuitatis Domini M.CCCC.VII. multi tractatus habiti sunt inter eos per solennes nuncios, & non est effectus secutus intentus. Eodem anno Dominus Wilhelmus electus Padernornesis pridem de captiuitate liberatus bello casuali vicit Comites de Spegelberg, & opidanos de Hamelen, in die beatæ Ceciliæ virginis: & ceciderunt ex eis XVI. & multi ex eis capti vinculis sunt astricti, plurimi intra ipsum opidum recepti euaserunt: & de victoribus nemo cecidit, sed quidam grauiter fuerunt vulnerati. Vnde idem electus de consensu capituli sui diem beatæ Ceciliæ, vt Dominicam diem per ciuitatem & diœcesin Paderbornensem statuit celebrandum. Eodem anno idem electus cum multis principibus & nobilibus contra Simonem Domicellum Lippiensem, & Bernhardum filium eius, ligam iniit, & cum eis opidum Horne obsidione conclusit: Sed obsidione post plures septimanas soluta, guerræ per totum annum continuatæ sunt, donec anno sequente, videlicet natiuitatis Domini M.CCCC.VIII. idem electus ex subditis suis ante opidum Lemego exercitu quingentarū lancearum producto, præfatos Simonem & Bernhardum sibi homagium facere, & fidelitatis iuramentum præstare coëgit: & ipse Horne & Valkenberg ab eo specialiter, & cætera, quæ ab ecclesia Paderbornensi tenebant in genere receperunt in feudum. Et deinde Præfatus electus à rege Romanorum auunculo suo Ruperto obtinuit confirmationem, seu innouationem priuilegiorum Imperalium ecclesiæ Paderbornensis super illis bonis quondam concessorum: inter quæ specialiter Lemego & Dethmelde fuerunt expressa. Eodem anno illustris Dux, princeps WILHELMVS de Monte, pater istius WILHELMI Electi Paderbornensis VIII. Kalendas Iulii decessit: cuius obitu & cōmemoratione versus in Duseldorp & Bilfelde acceptabiles feci infra scriptos.

Innocentius Papa moritur.

Angelus S. Marci Cardinalis eligitur Papa & nominatur Gregorius 12.

Wilhelmus episcopus Paderbornensis vincit Comites Spigelbergices.

Dies Ceciliæ festus habetur.

Comites Lippienses oppugnati.

Lemgionia.

Comites Lippienses iuramentum fidelitatis præstant Paderbornensi episcopo.

Wilhelmus Dux de Monte moritur.

Eius epicedion.

Turbida me cogis, ô mors, insignis Herois
Heu minus egregio gesta referre stylo.
Versibus alternis claudis gradior, quia spernis
Gaudia: cur animo tristior hoc eligo.
Mors Ducis illustris Wilhelmi turbida lustris
Fluxis Virginei bis C. puerperij
Hic anni Iulias septeno stante Kalendas
Bis C, bis octaui vi fuit acta graui.
Hinc fuit ipse bonus pater, ecclesiæque patronus:
Excolit ornatus hanc per eumque datus.
Diuinum cultum dilexit crescere multum,
Factis magnificus qui fuit, isque pius.

Mœnia castrorum turres testantur eorum,
Et quòd collegium condidit egregium.
In Dusel-villa muri turres & in illa
Eius temporibus nobilis in Ducibus.
Si quis erat, dubito, permunificentior isto.

* * * *

Vtque leonina tulit hic insignia bina,
Armorum quod ei contulit vrbs Iulii:
Montis & ipse status meruit quem primò Ducatus:
Sic virtus gemina protulit acta sua.
Hinc generosorum quod haberet more decorum,
Hunc Mausolæum valde deceret eum.
Terra sed ossa tegit, animam qui Tartara fregit
Lucis perpetuæ collocet in requie.

CAPVT LXXXVIIII.

Gregorius PP. metuit sibi ab aduersario.

QVarta die mensis Maii huius anni Gregorius Papa existens in ciuitate Luca, & præsumens aduersarium suū dolose secū agere, mandauit Cardinalib. suis ne sine licentia sui speciali Lucam exirent, & ne inuicem in aliquo loco, sine speciali eius mandato, conuenirent sub pœna periurii: Et si Lucam aliter exirent ipso facto essent Cardinalatu priuati, similiter & beneficiis omnibus quæ haberent. Itē mandauit eis ne tractatus aliquos haberent cū Anticardinalibus aut oratorib. Gallicis. A quibus mandatis, & ab ipso Papa Gregorio, tanquā malè informato, ad eundem tanquā melius informandum, & ad Dominum nostrū Iesum Christum iudicem venturum, & ad concilium generale, & ad futurum Papam, septem Cardinales, in ciuitate Pisana, ad quam se transtulerant, XII. die mensis eiusdem appellauerunt. Inter hæc Ladislaus Rex Siciliæ, seu Neapolitanus filius Caroli de Pace, vsurpauit sibi dominium vrbis Romanæ, & multarum ciuitatum & castrorum patrimonii S. Petri, & ad titulum Romani Imp. visus est aspirare. Supradicti Cardinales tandem miserunt epistolas suas Regibus, archiepiscopis, episcopis & principib. diuersis conquerendo de Papa; & Gregorius Papa simili modo contra Cardinales literas suas direxit eisdem, & quidam ex eis scripserunt, quomodo ipsi recessissent ab obedientia illius. Et deinde Cardinales Petri de Luna, qui se Benedictum nominabat, derelinquentes eum conuenerunt cum Cardinalibus Gregorii apud Ligurinum portum, videl. Pisanum; & illi simul concordauerunt indicere concilium generale celebrandum in ciuitate Pisana, in festo annunciationis beatæ Mariæ virginis, tunc proximè venturo, & hæc deliberatio vtriusq; collegii facta est XXIIII. die mensis Iunii. Cumq; hæc deliberatio venit ad noticiam Gregorii & Benedicti, vterq; generale concilium celebrandum indixit. Gregorius quidam ad festum Pentecostes tunc proximè futurum in prouincia Aquilegiensi, vel in archiepiscopatu Rauennacensi nullum certum locum assignando, & Benedictus apud Parpinianum ciuitatem Arragoniæ ad Festum omnium sanctorum. Et Cardinales in literis suis, quas ad diuersas miserunt prouincias declarabant puncta iurata per Gregorium in conclaui: inter quæ principale fuit, cedere Papatu, & inserebant eisdem literis quasdam conclusiones, in quibus vniuersitates Bononiensis & Parisiensis studiorum consentire docebant, quarum prima fuit ista. Vterq; de Papatu contendens, ex debito pastoralis officii veri, vel prætensi, iuri communi, vel circumscripto quolibet iuramento, stante schismate tam inueterato cum tanto populi scandalo, tenetur, & debet cedere: ex quo propter dubia iuris & facti super Papatu aliter non potest commodè dari vnio & pax in ecclesia Dei, ne plus temporalem dignitatem, quam populi salutem & vnitatem appetere videatur. Secunda conclusio longè fortius ad hoc adstringitur concurrentibus tam solennibus vinculis, promissionis, voti & iuramenti. Tertia cōclusio: Papa stante tali schismate pertinaciter resistendo, non implendo quod vouit & iurauit, ad quod etiam absq; voto & iuramento tenetur, incurrit crimen notorium

Prohibet omnes tractationes cū aduersa parte.

Ladislaus rex Siciliæ Romæ dominatur. Affectat titulum Rom. Imperij.

Cardinales vtriusque Papæ indicunt concilium Pisanum.

Vterq; Papa aliud cōcilium molitur.

Conclusiones à Bononiensi & Parisiensi academiis approbata.

torium,propter quod ſubiicitur prouiſioni Concilii. Et vltra hoc concluditur ſchiſmatis nutritor & fautor,cuius obſtinatione & vetuſtate deſcenditur in hæreſin & fides læditur,cuius prouiſio ſpectat ad Concilium.Quarta concluſio: Stante dubio, an hoc iuramentum ſchiſmatis tranſeat vel an tale ſit delictum, è quo prouiſio ſpectat ad Conciliũ,hoc cognoſcere in dubio ad idem pertinet. Quinta concluſio: Stante dubio Papatus inextricabili propter dubium facti & iuris, ne in ſubuerſionẽ fidei Eccleſia ſic maneat diuiſa perpetuo,cum tanto ſcandalo & animarum perditione,prouiſio ſpectat ad Concilium & Eccleſiam vniuerſalem,vt vtrumque, eis non cedentibus,poſſit à Papatu eiicere. Sexta concluſio: Stantibus terminis,vt ſtant,& ambobus detrectantibus implere, quod iurauerunt & vouerunt, cum ex hoc nutriatur ſchiſma manifeſtum,ſubditi poſſunt & debent ab eorum obedientia recedere,& etiam peccant,ſi ſe non ſubtrahunt,tanquam principaliter ſchiſma facientes, vel ſaltem auxilium indirecte præbentes nutritoribus ſchiſmatis antiqui, nec ſententiis contendentium de Papatu aliquatenus propter hoc valere vel alligare.Septima concluſio:Ex factis & dictis,quæ ſupra ponuntur, quæ vniuerſo mundo notoria ſunt,ſatis notoriè patet,vtrumque detrectare,quod implere debeat,& ad quod tenetur ex debito officii & iuramenti,cùm ſaltem potuerunt cedere per procuratores idoneos,vel vterque in manibus collegii ſui, & ſic dare pacem populo Chriſtiano, maximè cum vterque de iure & forma iuramenti arctetur ad nihil de vtilibus neceſſariis aut quomodolibet opportunis omittendum. Cùm etiam ab vtriuſque dependet pietate, ſoluere perplexitatem conditionum iuramenti,ſi qua ſubſit,& quæ contra hoc excuſationes allegantur. friuolæ ſunt,& earum cognitio eſt concilii. Item Cardinales in prædictis literis accuſabant Gregorium,quomodo Saonem ciuitatem pro loco conuentionis vtriuſque partis approbauit,& poſtea recuſauit,allegans plures ſecuritates ſibi neceſſarias eſſe,quas tamen exprimere non volebat. Item quòd ipſe poſtea conſenſerit in ciuitatem Piſanam,ſed certum tempus exprimere recuſauerit. Item quòd ipſe multos creauerit Cardinales contra formam iuramenti. Hæc & alia plura in prædictis literis continebantur. Vnde archiepiſcopus Maguntinus miſit tranſſumpta literarum prædictarum cum literis ſuis omnibus ſuffraganeis ſuis vocans ad ciuitatem Maguntinam ad feriam tertiam infra octauas Epiphanię Domini tunc proximè venturas occurrentem. Hoc anno Leodienſes obſederunt Traiectũm ſuper fluuium Moſæ ſitum: quia abdicabant dominum electum Leodienſem, fratrem Ducis Hollandiæ,& prælatos ac clericos ei adhærentes beneficiis priuabãt, mediante filio cuiuſdam nobilis,dicto de Perwiis,quem ſibi dominum cõſtituerunt,& eos omnes expulerunt,quibus Traiectum præſidium fuit: ſed congregatis amicis dicti electi, videlicet, Burgundiæ & Hollandiæ Ducibus, inſtauratum eſt bellum contra eos,& victi ſunt Leodienſes,& ceciderunt ex eis circiter triginta ſex millia Dominica die ante feſtum Michaëlis. Et deinde præfatus electus cepit Leodium,& alias ciuitates ſibi rebelles, & occiſi ſunt ac ſubmerſi homines vtriuſque ſexus circa quatuor millia.

Gregorius à Cardinalib. quorundam accuſatur.

Leodienſes obſident Traiectum ad Moſam.

Cauſſa obſidionis.

Leodienſes vincuntur.

Leodium capitur.

Anno Domini M. CCCC. IX. in menſe Ianuario, videlicet, in octaua Epiphaniæ Domini, factus eſt conuentus regis & principum apud Francfordiam, & venerunt illuc duo Cardinales, vnus ex parte Gregorii,alter ex parte collegii,& poſtquam publicè multas altercationes habuerãt, maior pars archiepiſcoporum & prælatorum ac principum declinauit in partem collegii; ſed Rex & archiepiſcopus Treuirenſis,& Duces Bauariæ,cum paucis aliis in partem Gregorii declinabant,cum quibus electus Paderbornenſis illo tempore manſit. Iſto eodem menſe in ciuitate Paderbornenſi in platea vulturis natum eſt monſtrum, cuius tanta fuit deformitas,quòd mulieres ipſum videntes & tractantes expeditam relationem de illo facere non valebant: quoniam loco crurum & pedum plures deciſiones tanquam caudas ſe ſimul inuoluentes, & loco brachiorum ſimiles partitiones ſe mutuo cancellantes & inuoluentes,& duas facies habebat, & natum fuit ex fornicario coitu cuiuſdam presbyteri, vt mater illius aſſeruit, quæ alias pepererat per eundem, quod erat notorium, ſed presbyter ille,verecundia ſuffuſus

Conuentus Francofurtenſis.

Monſtrum natum Paderbornæ.

Aliud ibidē natum.

se patrem illius esse negauit. Et deinde in mense Aprili natum est aliud monstrum in ipsa ciuitate in platea Graue/ qua itur directe de Ecclesia Rurensi ad plateam Kamp/ quod in pectore & ventre tanquam vnum corpus conglutinatum quatuor brachia se complectentia, & duas facies ac discretionem fœminei sexus habebat. Hæc monstra videntur portendisse colligationem patriæ desolatoriam, in ciuitate & diœcesi Paderbonensi postea factam. Prædictis monstris assentire videtur, quod anno sequente natum est in opido Wartberg dictæ diœcesis, de

Tertium natū Warthurgi in eadem diœcesi.

mense Septembri, puer, videlicet, masculus carens lingua, & habens retro sub occipite in ceruice pudenda virilia, & nihilominus membra pudenda habebat in loco debito: quod si ad verecundiam transgressionis iuramentorum linguis fidelitatis cassantibus potest retorqueri, qui legit sequentia diligenter aduertat. In-

Prodigium.

super hoc anno, quo in ciuitate Paderbornensi nata sunt monstra prædicta, vapor igneus descendens ab aere in die S. Martini duas mulieres Ecclesiam monasterii S.S. Petri & Pauli visitare volentes, ante portam Abbatiæ dicti monasterii obruit, vt nimio fulgore perterritæ ab alterutrum in terram ruerent, sed nullam eis intu-

Dissidium inter Abbatem & priorem monasterij Paderbornensis.

lit læsionem. Hoc siquidem anno Abbas eius monasterii cum Priore veniens in discordiam ipsum Priorem priuauit prioratu, & ad inconsuetas damnauit emendas; à quo Prior ad electum Paderbonensem tamquam iudicem Abbatis immediatum appellauit. Sed Abbas reuerentiæ Domini electi non deferens termino ad dandum Apostolos adhuc pendente, aliam Priorem per suos eligi ordinauit, & confirmauit. Et istud fuit exordium futuræ calamitatis, non solùm ipsius ciuitatis, sed etiam totius diœceseos Paderbornensis, nec non locorum quorundam aliorum.

CAPVT XC.

Prorogatio concilij.

CARDINALES vtriusq; collegii Concilium, quod ad Festum Annunciationis indixerant, vsq; ad Festum Pentecostes prorogabant, & tunc conuenientibus ipsis in ciuitate Pisana cum multis Prælatis, Doctorib. & Magistris pronun-

Pisanum concilium cōfirmatur.

ciatum est ibi, congregationem illam esse Concilium generale: Et Gregorium ac Benedictum à Papatu deponendos. Et concilium deponebat eosdem, & deinde

Petrus de Candia eligitur in Papam & Alexander V. nominatur.

electus est ibidem in Papam Petrus de Candia Cardinalis, magister in Theologia præcellens, natione Græcus, & coronatus in die Apostolorum Petri & Pauli Alexander V. est appellatus. Eodem annò Dn. Wilhelmus electus Paderbornensis

Reformatio monasterij in Bœdeken.

tentauit reformare monasterium in Bödeken suæ diœcesis, illud ad ordinem Canonicorum regularium transferendo, quod ferè toti clero, & potioribus ciuitatis Paderbornensis, & multis de ministerialibus displicuit. Vt autem iustæ intentionis pietas & dissentientium sibi in hoc casu immaturitas, pleniùs elucescant, pri-

Priuilegiū reformationis Cœnobij Bodecensis.

uilegii super huiusmodi reformatione concessi hic partem interserere decreui, prout ipsum sub hac forma cōcepi. Wilhelmus de Monte, electus Paderbornensis & confirmatus, ad perpetuam rei memoriam: Quamuis Domini est terra, & plenitudo eius: certa tamen loca pro cultu frequentiori suæ maiestatis, singularibus signorum indiciis plærunque consecrare consueuit, quæ quantò maioris corporis negliguntur incuria, tantò maiori negligentes ipsi rei Dei redduntur iniuria: qui rursus à Deo neglecti, & in desideria cordis sui traditi, nonnunquam sic in vanitatibus suis euanescunt, quòd loca & personæ, diuinæ iustitiæ dispensante secreto, contrectatione mutua tabescentes, ipsa cum personis loca vilescunt. Et

Matth. 21.

quia deuiis à tramite veritatis veritas dicit: Regnum Dei auferetur à vobis, & dabitur genti facienti fructus, ad honorē nominis diuini plurimum cedere non ambigimus, si vepribus & spinis ab agro Dominico funditùs extirpatis, loca sancta inhabitantium culpa in despectionem deducta, nouellis oliuarum, quas in circui-

Psalm. 128.

tu mensæ diuinæ constitutas Propheta commemorat studuerimus fœcundare. Cum igitur monasterium in villa Bödeken/ nostræ diœcesis, quondam ab almo

Meinolfus fundator monasterij Bodecensis.

Christi confessore Sancto Meinolfo diacono, iuxta seculi fastum viro nobili, quem inclitæ memoriæ Karolus Magnus, tunc rex Francorum, & postea Romanorum Imperator, postquam gentem Saxonum Occidentalium fidei Christianæ

iugo

iugo subiecit, de sacro fonte leuauit, pro congregatione fœminarũ, quæ canonicæ sæculares appellantur, singulari quodam diuino miraculo preuento, quod admodum veterum literarũ testimonio didicimus, fundatum, partim negligentia, partim casibus fortuitis & malo statu patriæ incurrentibus, sic penitus desolatum esse conspicitur, quod ex omnibus ipsius ędificiis ipsa ecclesia, plus tamen, fimo & immundicia eius testantib. pro receptaculo bestiarũ, quam pro Dominici cultus exhibitione in parte reformata & in capellis eidẽ ecclesię quondã annexis, nunc verò dirutis, immò super ipsa altaria capellarũ, sicut in saltu virgulta succrescũt, vnde tã canonicæ, quã Rector curię, ac etiã clerici cęteri, sola abbatissa ibidẽ in tugurio rusticano degente, terram fructiferam, tanquã eis versam in salsuginẽ, abhorrentes locum ipsum dudũ reliquerunt. Nos ad loci supradicti reformationẽ, pro diuini cultus restauratione, pietate curæ pastoralis allecti, intensis desideriis aspirantes, ne ficulnea infructuosa rursus terrã perniciosius occupet, eundem locũ, malitia tẽporis, loci qualitate & sexus fragilitate pensatis, non sub huiusmodi canonicarum secularium statu, quem sedes Apostolica approbare non dignatur, sed sub certæ, per eandem approbatæ religionis titulo, cuius professores sexus virilis non solũ carne, sed & aduersitatis turbo non terret, nec arrisus fallacis fortunę dissoluit, decreuimus reformare. Hinc est q. abbatissa, canonicis, & rectore parochiali, cęterisq; ecclesiastici iuris in ipso loco sibi quicquã vendicantibus supradictis ad nostram vocatis pręsentiam, de loci prędicti lamentabili desolatione, non sine sua culpa ad tantum progressa dispendium, & de ipsius reformatione religiosa per nos concepta, tractatu diligenti præhabito, cum eisdem Abbatissa primum ipsius abbatiæ dignitatem, deinde canonicæ, de hinc rector parochialis & demum beneficiati cæteri canonicatus & præbendas, ecclesiam cum cura ipsarum, & beneficia ecclesiastica, ac omne ius, quod eis, & eorum cuilibet, in præmissis, aut aliquo præmissorum, prout ad eos, & eorum quemlibet coniunctim & diuisim spectabant, in manibus nostris communiter & diuisim sponte resignarunt. Nos igitur huiusmodi resignationes admittentes, recipientes ratas, & gratas habentes, cũ honorabilibus viris, Dominis, Præposito, & capitulo ecclesiæ nostræ Paderbornensis prædictæ, tractatu capitulari & matura deliberatione præhabitis abbatiam, ecclesiam & monasterium sic, vt præmissum est, in manibus nostris resignata, cum omnibus prærogatiuis, priuilegiis, libertatibus, immunitatibus, bonis & rebus mobilibus, terris, agris, cultis, pratis, pascuis, siluis, aquis, aquarum decursibus, viis & inuiis, ac pertinentiis eorundem vniuersis, honorabili viro, Iohanni Weil priori monasterii in Svvollis, Traiectensis diœcesis, tradimus, concedimus & assignamus per pręsentes, ita quod ipsa ecclesia ac monasterio supra dictis, prout ei facultas suppetit, reformatis, congregationem conuenientem virorum Deo deuotorum canonicorum, videlicet, regularium, religioni sui monasterii in Svvollis supradicti conformium, iuxta eiusdem religionis exigentiam ibidem instituat, pręsertim cum sanctus Meinolphus eiusdem monasterii fundator supradictus religionis illius creditur fuisse professor. Et infra. Sicque monasterium in Bödeken supradictum de statu canonicarum sæcularium ad obseruantiam canonicorum regularium, de consilio, consensu & beneplacito honorabilium Dominorum, Præpositi & capituli ecclesiæ nostræ prædictorum in DEI nomine transferimus per præsentes &c. Et per totum annum præcedentem concessionem huius priuilegii, quæ facta fuit in mense Majo, tractatus habiti sunt plurimi inter Dominum Electum, & Priorem de Svvollis, super ipsa materia pręscripta. Et cuidam per certas visiones indicatum est, quod factum ipsum esset profectum habiturum. Et priusquam dictus electus ad hanc reformationem seu translationem inductus fuit, ipse cum Decano ecclesiæ Paderbornensis in magna comitiua ad villam Bödeken pro reliquiis S. Meinolphi ad ecclesiam Paderbornensem transferendis propter loci desolationem se contulerat; sed quædam mulieres villæ illius percipientes aduentum eorum, currentes ad ecclesiam, arcam, quæ præfatas continebat reliquias, & satis ponderosa erat, absque omni difficultate ab altari subitò sustulerunt, & retro quandam capsam intra eccleſi-

Canonicarum secularium ordo à Papa non confirmatus.

Canonici regulares succedunt secularibus.

Reliquiæ S. Meinolphi.

am recondebant. Et illis quærentibus, quo arca deuenisset, illæ responderunt ad castrum Welsborg per castellanos illius loci esse deductam. Hoc anno, videlicet, natiuitatis Domini M.CCCC.LX. Wilhelmus electus Paderbornensis, monasterium SS. Petri & Pauli Paderbornense, propter discordiam inter Abbatem & Priorem supradictam, & maximè propter status regularis dissolutionem, quam ipsemet sæpius attendit, in mense Octobri tentauit visitare. Sed abbas de Prælatorum, cleri, & ciuium potiorum ciuitatis, quos conuiuiorum, & munerum frequentia sibi pro maiori parte attraxerat, fauore confisus, introductis potioribus ex laicis supradictis ad locũ capitularem monasterii, quo Dominus electus cum multis Prælatis præsidebat, inter ipsius visitationis secreta scrutinia, in magna numeri quantitate, prædictam visitationem frustrari conabatur. Cumq; ipse Dominus electus præfatos laicos sub debito præstiti iuramenti, præsertim magistros ciuium, & consiliarios ciuitatis, vt locum illum exirent, instanter requisiuit, ipsiq; palàm protestabãtur, se non exituros, priusquam Abbas eos licentiaret, & monachi resistendi audacia concepta, vt correctionem effugerent, in vocem appellationis proruperunt. Vnde Dominus Electus attendens eos friuolis appellationibus sibi velle refragari; ipsis reputatis contumacibus, mandatum quoddam contra eos excommunicationis, monitione præuia canonica, protinus emisit, à quo per Abbatem & monachos appellatione interiecta capitulum ecclesiæ cathedralis appellationi tali ad Alexandrum Papam prouocanti & totus clerus adhæsit, quamuis vsq; ad illud tempus in obedientia Gregorii perstiterunt, nec adhuc per ipsum Electum & capitulum suum determinatum extitit, cuius obedientiam de Papatu contendentium vellent obseruare. Cum enim Dominus Electus & capitulum ecclesię maioris super huiusmodi obedientia tractatus haberent, Dominus Electus summam totius consilii in capitulum refundebat, qui respondentes ei, dixerunt, nos in talibus factis sine consilio capitulorum Halberstadensis & Hildensemensis ecclesiarum, tanquam fraternitate cum illis coniuncti, non consueuimus aliquid diffinire: quare mittemus literas nostras ad illas, & illorum habitis responsis simul deliberabimus, quid in hoc casu finaliter nobis sit agendum. Ad quæ Dominus Electus plenum consensum præbẽs, ad castrum suum se transtulit de ciuitate. Sed vix vnius horæ transacto spacio, capitulum conuocato clero ciuitatis obedientiam Alexandri suscepturum se Domino Electo requisito, vna cum clero determinauit. Cum enim Dn. Electum ad reformationem ecclesiastici status videbãt aspirare, ne ipsi adhæsionis appellationis monachorũ, qui huiusmodi reformationi iam non sine occulto conspirationis susurro cœperunt refragari, exortes remanerent, Alexandro, ad quem appellatio supradicta studiose interposita videbatur, omnes festinabant adhærere. Plurimi quidem ex ipsis arbitrabantur, quod ipse electus tanquam propter regẽ obedientiam Gregorii non relicturus, per Alexandrum veniret ecclesia Paderbornensi priuãdus, & sic quisque correctionem sui status euitaret. Sed priusquam adhæsio fiebat supradicta, Dominus Electus de intẽtione capituli secretius informatus per fideles sibi quod esset grauamen, in quo grauasset monachos propter quod ipsi appellationi eorum vellent adhærere, quod si dicerent, ipse paratus esset illud reuocare, à capitulo fecit inquiri; & rursum omnino non potuit obtinere. Deinde postquam adhæsio huiusmodi facta fuerat, eodem modo fecit inquiri, iterum eorum informationi, vt prius, se subiiciens; & tunc vix ei responsum est, quod ipse per se grauamen posset videre, postquam appellatio sibi foret insinuata. Deinde multis intercurrentibus tractatibus Dominus Electus ad inductionem capituli mandato illo, à quo fuit appellatum, reuocato, monasterium secundo cœpit visitare. Sed Abbate & monachis non comparentibus, & contumacibus reputatis, Electus aliud mandatum contra eos misit, in quo inter cæteras censuras ecclesiasticas, per certa intervalla distinctas, interdictum ecclesiasticum in loco quibus Abbas & monachi degerent, & ad quę deuenirent, generale ferebatur, à quo licet pro parte monachorum fuit appellatum, nemo tamen de clero appellationi illorum adhæsit. Sed Abbas & monachi excommunicati denunciabantur per ecclesias singulas, & per

Historia de reformatione monasterii SS. Petri & Pauli Paderborna.

Appellatio.

Vnio Halberstadensis, Hildesiensis & Paderbornensis ecclesiarum.

Tergiuersatio capituli Paderbornensis.

Interdictũ.

& per ſeptem menſes continuum interdictum generale ſeruabatur per ciuitatem Paderbornenſem. Abbas verò ad curiam Romanam, quam Alexander tenuit, ſetransferens, multos prodigalibus ſumtibus ibidem ſibi conquiſiuit amicos, & citationem contra electum & eius Officialem, cum ſui & ſuorum abſolutione, & interdicti duntaxat ad eccleſiam monaſterii lati relaxationem, ad partes rediens, reportauit. Clerus igitur ciuitatis, tanquam monachorum fauoris auidus, ſolum interdictum ſpeciale relaxatum non aduertens, per totam ciuitatem diuiua reſumſit. Dominus verò electus ciues, qui eum in negotio viſitationis perturbaſſe videbantur, ad conſiſtorium Regis euocauit, ſed negotio ad tempus ſuſpenſo, Rex deceſſit, & inter clerum & ciuitatem pernicioſa diſſenſio ſerpſit. Anno Domini M. C C C C. X. menſis Maji die tertia, Alexander nuper in Papam electus, in ciuitate Bononienſi, ad quam ſecum curiam tranſtulerat, deceſſit: & poſt eius obitum Dominus Balthſar de Coſſa, natione Neapolitanus, Cardinalis Bononienſis vulgariter nuncupatus, electus in Papam VIII. Kalend. Iunii coronatus IOHANNES XXIII. eſt appellatus, in cuius electione multi ſcandalizati ſunt, quia vt tyrannus rexiſſe Bononiam, & vitæ mundanæ deditus dicebatur. Ipſe confirmauit, ſeu confirmari mandauit Hiſtoriam ſeu cantum, quam, vel quem ego anno præcedente de feſto viſitationis beatæ MARIÆ virginis feceram, qui cantus incipit: Tecum principium. Hoc fecit poſt coronationem ſuam infra ſex ſeptimanas, me in præſentia eius conſtituto. Et poſt coronationem eius ſtatim Dominus rex Rupertus defunctus eſt. Hoc anno rex Poloniæ, & Vitoldus Dux Litouiæ, cum maxima multitudine armatorũ præſertim paganorum intrabant Pruſſiam, & per milites cruce ſignatos ordinis domus Teutonicorum inſtauratum eſt bellum contra eos XV. die menſis ſeptembris: & rex Poloniæ triumphauit, & ceciderunt homines vtriuſq; partis XCIIII. millia de quibus ex parte militum prædictorum ad ſex millia ceciderunt, de quibus cruce ſignati milites ſexcenti fuerunt. Eodem menſe principes Electores conuenerunt apud Francfurdiã pro rege eligendo, & Archiepiſcopus Treuirenſis, Ludovvicus Dux Heidelbergenſis Palatinus Rheni, & Burggrauius Noribergenſis, tunc procurator Marchionis Brandenburgenſis quantum ad eligendum, elegerunt Dn. Sigiſmundum regẽ Vngariæ fratrem regis Bohemię, ad quem tunc ſpectabat Marchia Brandẽburgenſis, in Regẽ Romanor. archiepiſcopis Colonienſi & Maguntinenſi adhuc in deliberatione perſiſtentib. Sed rex Bohemiæ & Dux Saxoniæ ad electionẽ non venerunt, & hęc electio facta fuit XX. die dicti menſis. Et ſtatim archiepiſcopus Maguntinus mandauit eccleſias opidi Francford non aperiri, ne illi, qui elegerant, electionis ſuæ publicationẽ & ſolenniſationẽ conſuetas perficiendi haberent facultatẽ. Vnde illis venientibus ad fores eccleſiæ, nec ingreſſum habere valentibus, electionis illius publicatio retrò chorũ ipſius eccleſię facta eſt per eoſdem. Et poſtea Maguntinenſi & Colonienſi archiepiſcopis iterum conuenientibus, Iodocus Marchio Morauię vir grandæuus per ipſos in regem eſt electus, qui poſt hoc eodẽ anno defunctus eſt, & deinde prædicti archiepiſcopi Maguntinenſis & Colonienſis in regẽ Vngariæ ſupradictum cum aliis conſenſerunt. Iohan. Papa Bononiæ reſidens rigorẽ, quo Bononienſib. prius dominabatur, nõ relaxans, maximã pecuniarum ſummã ex gabellis ciuitatis, etiã per eum augmentatis, recepit per ſingulos menſes, ita vt etiã meretrices de ſtatu ſuo circa florenos trecentos ſoluere viderentur in menſe. Tunc Gregorius, quẽ nonnulli partis aduerſæ Errorium malebant appellare ſub protectione Caroli de Malateſta Ariminium ſe contulit, & Benedictus aliquibus Maledictus appellatus ad regnũ Arragoniæ ſe recepit. Deinde Iohannes Papa cum rege Sicilię poſt grauiſſima damna ſub certis pactis, non paruis diſpendiis oneroſis, concordatus, ad vrbem Romanã ſe conferens, Bononienſes ſibi ſenſit eſſe rebelles. Gregorius autem ad protectionem regis prædicti confugiens ad ciuitatem Caietanam, quaſi per centum milliaria Romana ab vrbe diſtãtem ſe contulit: & plus anno reſidens in eadem tandem Ariminium eſt reuerſus. Interea Iohan. Papa conciliũ generale in vrbe celebrare decreuit, quod Alexander prædeceſſor eius in tertio anno poſt concilium Piſanum

Alexander Papa moritur.

Successor eius Balthasar de Coſſa Iohannes 23. nominatus.

Gibelini ſcriptum de viſitatione B. Mariæ.

Ruperti Imp. mors.

Cruciferi in Boruſſia cæſi.

Sigiſmundus R. Hungariæ Imp. eligitur.

Iodocus Marchio Morauiæ ei opponitur.

Iohannes Papa facit rem.

Gregorius Antipapa.

Iohannes Papa Romam abit.

Gregorius Caietam.

ſupradictum decreuerat celebrandum: Sed Prælatis non venientibus in copia, quam rerum poſcebat grauitas, illud concilium non ſortiebatur effectum. Cumque iſtis temporibus nonnunquam literæ Apoſtolicæ, in quibus de Vrbano, Bonifacio, Innocentio, Gregorio, Clemente vel Benedicto per tempora ſchiſmatis præterita ſuper Papatu contendentibus ſupradictis fuit mentio facienda, ſtatutum fuit, vt nullus eorum in dictis literis Papa ſimpliciter, ſed cum hac determinatione, in ſua obedientia, nominaretur.

Iohannes Papa & Ladislaus R. Siciliæ inter ſe diſſident.

Anno domini M. CCCC. XIII. Iohannes Papa & rex Siciliç Ladislaus iteratò mutuo guerris ſe cõturbabant, & rex magno conflato exercitu verſus Vrbem ſe dirigit, & nocte quadam menſis Iunii murò diruto vrbem potenter intrabat: quod Papa non præſentiens cum nonnullis Curtiſanis ſpoliati ſunt, quidam etiam interfecti, & Papa veniens Florentiã ibidem reuerenter receptus eſt. Et tunc in menſe Decembri Concilium in Kalendis Nouembris deinde proxime venturis indixit: locum tamen concilii non determinauit. Quapropter duos Cardinales ad regem Romanorum, tunc in Italia moram trahentem, ad concordandum de loco deſtinauit, qui ſimul in ciuitatem

Concilium Conſtantienſe determinatur.

Conſtantienſem conſenſerunt. Et poſt hoc Papa & rex in Laudenſi ciuitate cõuenientes locum eundem pro concilio generali celebrando approbarunt.

CAPVT XCI.

Wilhelmus Paderbornenſis epiſcopus implicatur bello.

Delbrugga.

ANNO Domini M. CCCC. X. ſupradicto inter Dominum Wilhelmum Electum Paderbornenſem ex vna, & Dominũ Fridericum archiepiſcopũ Colonienſem, & Adolphum Comitẽ de Cliuis & de Marbc parte ex altera, ortæ ſunt guerræ grauiſſimæ. Vnde archiepiſcopus & Comes valido exercitu conflato terram quandam Domini Electi paludibus & foſſatis vndiq; cinctam Delbrugge nominatam, die XIIX. menſis Decembris, potenter intrabant. Villani tamen terræ illius eis occurrentes ingreſſum illorũ per plures horas retardabant: Sed tandem inermes cedentes armatis in paludes ſe receperunt. Dominus vero Electus, à loco ingreſſus hoſtium per pluſquã ſexaginta diſtãs ſtadia, huius facti penitus ignarus, in caſtro ſuo reſidebat. Cumq; flamma incendii domorum, perluſtrans aëra, ſibi indicauit adeſſe præſentiam, ipſe de exercitus eorum informatus potẽtia, bellum cum ipſis inire primò non præſumſit. Et licet Archiepiſcopus & Comes antedicti, in terram illam nocte ſequente caſtrametari decreuerant, mulierum tamẽ loci illius dipendioſo agente miniſterio domibus, quas pro vnius duntaxat noctis commodo, & incendio craſtino præſumſerunt reſeruare, furtiuum per incendiũ fruſtrati, ſubitò ipſi, tanquã principes, plus deliciis, quã nocturni frigoris incommodis aſſueti, ſub dio noctem ducere ſibi graue nimis arbitrãtes, terram illam pro tunc exire, & ipſius exterminationem craſtino reſeruare, ſeq; ad alia loca vicina

Archiepiſcopus Colonienſis & Comes Cliuenſis in periculo verſantur.

ditioni ſuæ ſubiecta transferre, conſilio deliberabant immaturo. Cumq; viam, per quam paulo ante intrauerunt, progreſſu feſtino petiuerunt, illam ſudibus & foſſatis factam proſus inuiam, & baliſtariorum cuſtodia munitam inuenerunt: quapropter declinantes abinde, locum alium per paludes ſibi peruium effecerunt, & poſtquam Archiepiſcopus & Comes, cum nonnullis armatis equitibus, & peditibus ſuis vniuerſis, tranſirent: villani per paludes diſcurrentes, viam hanc, de nouo factam, occupant, & aduerſariorum plauſtra, ſagittas ferentia, cum bombardis, in tranſitu anguſto, fortiter euertunt. Nam quidam villani, ipſi quaſi quatuor millibus ſagittis emiſſis fuerant telis prorſus deſtituti: vnde tunc telis in plauſtris hoſtium euerſis acquiſitis, baliſtas ſurſum trahunt, ſagittas hinc inde, ante & retrò, dirigunt, & aduerſarios propriis eorum iaculis viæ ſic præcluſæ arcent ab

Vix elabuntur.

acceſſu. Vnde, nocte ſuperueniente, principes ipſi inopinatis incommodis fatigati, diuiſim per devia, quaſi tota nocte laborantes, receſſerũt: ſigna ſua, cum magna parte gentis ſuæ, in terra illa dolenter relinquendo. Illos igitur qui ſic inviti remanebant, villani cœcis ictibus ſagittarum tota nocte fatigare non ceſſabant. His auditis, Dominus Electus ſuos fideles eadem nocte, prout circumquaque colligebat, & ſe diluculo cum ſuis ad terram illam feſtinanter conferebat. Illucente igitur diei luce hoſtes hinc inde per ipſius terrç deuia pererrantes, exitus ſui

locum

locum vndiq; quærunt: nec Dominus Electus, tanquam suorum fideliũ aduentus spe suspẽsus oportuni, pugnam cum eis subito inire præsumsit, sed ipsis tanquã laqueis suis comprehensis diligentius obseruatis, quasi fugam simulando, primò diuertit ab illis. Illi autem se sic illaqueatos perpendentes, & aduersariorum suorũ numerũ vidẽtes plus & plus augeri, tanquã mortis desperatione, per paludis inuia transitum facere tentauerunt: Sed pedites Dn. Electi, præsertim ciues Paderbornenses, illos inter paludes excipientes fortiter, quibusdã captis, & nõnullis occisis, hunc eorum frustrabantur exeundi conatum. Multi tamen ex eis, priusquam pedites prędicti eos attigerunt, cum vexillo Comitis euaserunt. Tandem quasi hora post meridiẽ transacta secunda, Dn. Electus eos bello constanter aggreditur, & ipsi ex aduerso instruentes aciem, equorum cursum calcarium stimulis excitabãt. sed ipsi, priusquã ferri probaretur acumen, occursum, quẽ equorũ impetu, armorum collisione, & obiectu lanceãrũ exhibuerunt terribilem, declinantes in obliquũ, subitò verterũt in fugã: sicq; strati sparsim per agros, & equis, ac cursu deuio, & palude deuicti, capti sunt armati numero trecẽti sexaginta, & inermes propè sexaginta: paucíq; ex eis vel occisi, vel palude submersi sunt, quorũ numerus ad sedecim fuit æstimatus, & numerus equorum quos victi perdiderũt ad octingentos equos fuit æstimatus: quamuis inter diuidendum spolia, nequaquam tot equi producti fuerunt. Sequente die Electus Dominus à singulis captiuis iuramento sub certa forma recepto, qui de genere fuerunt militari, vnius mensis inducias eis dedit, populares iussit custodiæ mancipari. Volens tamen ciues de Sosato, cæteris popularibus fama celebriores, militarium prærogatiua gaudere, eis consimiles inducias dedit, puerisq; ministerio cursus equorum deputatis, induciarum tempus vltra tres menses prorogauit. Elapso igitur induciarum mense supradicto, singuli captiui militaris generis, iuxta terminum eis constitutum, vi iuramenti tacti in captiuitatem redierunt. Ciues autẽ de Sosato armati quippe octoginta octo, & famuli eorum sedecim, à quodam Comitis prædicti capitaneo in via, qua ad redeundum in captiuitatem tendere videbantur, studiose capti & custodiæ mãcipati, in captiuitatem minimè redierunt. An autem ciues isti, vel ex eis aliqui, huius captiuitatis, sic ab eorum litis consorte ipsis illatæ, conscii fuerint consilii, tunc multi dubitabant: de consensu tamen Dominorum suorum prædictorum, captiuitatẽ illam prodiisse, multi crediderunt. Tolerabilius tamen nonnullis visum est, factũ hoc in illis, quam si factum fuisset in istis, qui de genere militari fuerunt procreati: cum principes regni Teutoniæ, more Romanorum antiquorum, qui Marcũ Regulum, suis temporibus gloria militari Romanos supergredientem vniuersos, iuramenti religione tactum, in captiuitatem redire volentem, prohibere reueriti pudendum esse censebant, milites suos victos, in fide seruanda, vsque ad illa tempora, non consueuerunt impedire. Exacerbatis autem sic, vt præmissum est, Archiepiscopo & Comite prædictis guerrarum cursus dirius instauratur, ipsique in quatuor opidis, videlicet Brilon, Ruden, Geseke & Lippe in mulitudine armatorum præsidia ponunt, quibus Dominus Electus in duobus diœcesis suę opidis fideles suos opponit, & contractis secum in ligam vnam Ducibus, comitibus, nobilibus & Baronibus numero XXI. eis potenti manu restitit. Hinc fiunt hominum cædes, domorũ incendia, prædæ multiplices & varii hostiles incursus vtrinque. Nunquam tamen Archiepiscopus vel Comes antedicti, post bellum supradictum, in personis propriis terram ipsius Domini Electi intrare præsumserunt: Sed ipse Dominus Electus sæpiùs in persona propria ducens exercitum, terras eorum prædis & incendiis tentauit peruagare, vnde opidum Kalenhart captum ignis incendio dedit. Magnæ vtrobiq; fiebant expensæ, sed quanto magis Domini Arciepiscopus & Comes diuitiis abundabant, tanto in eorum præsidiis fiebant expensæ potiores. Sed Dominus Electus in expensis victualium, quas in magna parte ab aduersariis suis potenter extorsit, & donorum largitione, præsertim in equis militaribus; quorum vltrà ducentos infra tempus huiusmodi litis largiebatur, tam liberalem se exhibuit, quam benignum familiaritatis affatu cunctis se præbuit: quòd plures militares de partibus exteris fama eius tracti ad ipsum

Prælium inter Colonienses & Paderbornenses.

Respectus episcopi Paderbornensis ad ciues Susatenses.

Collusio Susatensium cum capitaneo Comitis Cliuensis.

Principum Germanicorum integritas.

Dissidium inter principes augetur.

Fœdus aliquot magnatum contra episcopum Paderbornensem.

Kalenhart opidum exustum.

Episcopus Leodiensis Paderbornensi hostilia denunciat.

conuenerunt. Tandē postquam guerrarū hęc tempestas IX. durauit mensib. episcopus Leodiensis, ob archiepiscopi Colononiensis fauorē Electo Paderb. literas diffidationis direxit. Cuius Domini potentia ipsum Electū aduersarii sui plurimū terreri ęstimabant Archiepiscop⁹ & Comes supradicti, magnoq; conflato exercitu cum quadrigis multis victualibus & armis onustis, tanquā terram Electi manu potenti peruasuri, ad præsidiorum suorum loca se contulerunt: viros tamen solennes ad certum locum, quasi inter ipsa aduersa præsidia medium, ipsi: & Dominus Electus ex aduerso consimiles illis suos fideles super pace tractanda miserunt.

Tractatio de pace.

Arbitrabantur enim illi, Dn. Electum, exercitus eorum famæ magnitudine territum, vel saltem in aggressu potenti eorum necessitate coactum, pacem ab eis petere, relaxationis sponsione captiuorum: quod electus præsentiens conuocatis amicis ad numerum penè mille lancearum armatorum militarium, absque popularibus armatis subditis suis equitibus peditibusq; peruenit. Demum verò,

Pax constituitur.

multis tractatibus per amicos vtriusq; partis habitis, sexta die mensis Septembris, illarum guerrarum tempestas per viam compositionis amicabilis ad pacis tranquillitatem est redacta.

CAPVT XCII.

Wilhelmi episcopi auctoritas.

His igitur guerris sic sopitis, ipsius Domini Electi nomen celebre factum est per loca vicina circumquaque: nec erat qui eum, aut eius subditos inquietaret, sed omni parte pacis tranquillitas illis allusit. Tunc ipse Dominus Electus decem millia florenorum de pecunia ex captiuorum prædictorum redemtione seu exactione prouentura, quæ ferè quarta pars totius summæ fuerat, ad redimenda castra & bona mensæ episcopalis oppignorata liberaliter assignauit.

Bonum propositum impeditur.

Sed odio, inuidia & rancore, de correctionis monachorum attentione subortis, agentibus, famæ celebritas & pacis tranquillitas cum pecuniarum profectu prorsus sunt absorptæ. Dudum siquidem abbate & monachis monasterii supradicti à Simoniaca fratrum receptione, à mulieris intra septa monasterii admissione, & à pietatis abdicationis contradictione, prout Dominus Electus exegit ab ipsis, desistere

Rigor episcopi aduersus monachos.

recusantibus, ipse monachos, tāquam rebelles sibi, carceribus mancipandos mittebatur. Quod dum capitulum ecclesiæ suæ, cum clero & consiliariis ciuitatis cum populo ægrè ferebant, omnes ipsi defendendi libertatem animo se conflabant in vnum variisque cautelis innisi totis satagunt viribus, aut eum magnis fa-

Maleuolentia subditorum erga principem suum.

tigare laboribus & expensis, vt à proposito desistat, aut ipsum prælationis honore reddere destitutum. Vnde se in obedientia sedis Apostolicæ ei primo difformare studuerunt, vt est supradictum. Interea Dominus Rupertus rex, auunculus maternus Electi, intelligens nepotem suum zelo reformandi statum singulari se velle imitari, monachum quendam senem ordinis S. Benedicti valde deuotum, per quem iamdudum quinq; monasteria eiusdem ordinis ipse reformauit, ad se Heidelbergam fecit accersiri, eumq; cum alio confratre eiusdem religionis ad Domi-

Inhumanitas Padernbernēsium.

nū Electū destinauit, vt per eum factū reformationis ritè posset expedire. Quem dum in domo officialis per dies LX. moram traxit, fereq; per singulos dies in ecclesia cathedrali missæ officium devotè peregit, nemo de prælatis, clero, aut maioribus ciuitatis aliquo caritatis indicio visitauit, vno excepto clerico, qui ei paucula pyra præsentauit. Vnde tandem, cum non videbatur spes superesse reformationis, ipse à Domino ELECTO ad monasterium suum Castrum dictum, & in diœcesi Eistadensi situm, post mensium quinque decursum, quibus cum Do-

Officialis Paderbornensis conflagrat inuidia.

mino Electo & suis fidelibus moram traxit, est cum honore remissus. Anno dehinc sequente, videlicet, natiuitatis Dominicæ M. CCCC. XI. abbatis & monachorum, fautorumque eorundem indignatio in Officialem prædictum seuerius grassabatur. Vnde Abbas palàm eo fuit protestatus, quod ipse animā suam cum corpore vellet submittere periculis, vt se vindicare possit in eum, nec non familiares & fautores eorum, ipsi Officiali publicè minas intulerunt, & non longè post Officialis se veneno sensit infectum, sed repentinis vsus remediis euasit periculum. Deinde die XVII. mensis Martii, postquam vnus ex monachis

cum

cum nonnullis clericis,& laicis, officialem in domo habitationis suæ studiose visitans de domo recessit, rubeo puluere cibis officialis subitò & improuisò adspersis inuentis, de veneno se vna cum aliis reddidit quam vehementi præsumtione notatum. Quot autem, & quantis dolis per illos,& eorum fautores obtendebatur excusatio: qualiter apprehensi sunt ipsi in astutiis suis: non propter personarum, sed propter loci reuerentiam, scribere non intendo. Cumque totum quicquid iniuriæ, contumeliæ, vel minarum officiali sic fuit irrogatum, & prælatis & maioribus ciuitatis, nec non ferè omnibus tanquam ad bestias damnati pugnam spectantium in theatro placitum ferebatur, officialis in episcopali synodo, coram clero ibidem congregato, de insecuritate personæ suæ, propter machinationes in mortem eius attentatas, protestans, de speciali mandato Domini Electi, curiam episcopalem cum iurisdictione sua, ad opidum Bilfelde/ diœcesis Paderbornensis, ipsi Domino Electo de iure patrimoniali pertinens, transferebat. Cuius quidem curiæ translationi pro parte capituli fuit contradictum sola consuetudine in contrarium allegata, nullaque prouisione securitatis officialis adiecta. Postquam rex rebus excessit humanis, vnde citationis contra ciues Paderbornenses factæ supradictæ fuerat frustatus effectus, & ipse Dominus Electus ciues ipsos super transgressione iuramenti fidelitatis sibi per eos præstiti crebro notauit, ciues super huiusmodi asserta transgressione & super aliis impetitionibus eis per ipsum Dominum Electum quibuscunque determinationi capituli maioris ecclesiæ stare se offerunt: in quod Dominus tandem sub certa forma consensit. Vnde capitulum in se sumit arbitrium nulla pœna vallatum, nec partibus in forma arbitrii concordantibus, neque simul coram se constitutis. Et deinde die feriata, non renunciatis feriis, partibus vocatis pronunciauit. Cui pronunciationi, tanquam forma arbitrii non seruata, Dominus Electus, infra triduum, literatoriè contradixit, & an pronunciationi illi stare de iure foret obligatus, determinationi ministerialium ecclesiæ suæ, ac opidanorum diœcesis suæ primò, & deinde episcoporum, principum, Comitum, nobilium, militum, capitulorum & ciuitatum vicinarum se submisit: Sed ciues & capitulum recusabant in hoc consentire. Quapropter ipse omnes ciues Paderbornenses à duodecim annis & supra, ad certum locum extra ciuitatem ad tribunal iudicii sæcularis citauit in campum,& ne possent ibi sibi vim inferre, exercitũ quingentarum lancearum conuocauit. Sed die comparitionis appropinquante, ipse die præcedente hora vespertina iam transacta, quorundam consilio circumuentus, exercitum illum iam in terminis eius castrametantẽ licentiauit, comparitione iudiciali quã prætendit prætermissa. Et deinde nonnulli de suis fidelibus capitulum & ciues diffidationibus, captiuationibus & prædis afficiebant, eo non prohibente. Cum verò ad requisitionem capituli & ciuium inuasorib. eorum resistere denegaret, nisi prius super impetitionibus suis sibi fiat iustitiæ complementum: ipsi ad subijciendum se alteri Domino suos conatus dirigunt. Vnde tandem capitulum, ciuitas Paderbornensis, & opida tria Wartburg, Brabel, & Borgentribe & quinq; de ministerialibus, cũ nobili Bernhardo de Lippia, contra ipsum electum allegationem faciunt, & singuli ministeriales, ac Bernhardus, nec non ciuitas cum supradictis opidis, eidẽ fidelitatem, qua sibi obligabantur, resignant, iuramentis seu homagiis sibi præstitis sibi ipsis relaxatis: nec tamen bona, quorum occasione sibi fidelitatis aut homagii iuramenta præstiterunt, dimiserunt: non obstante quod anno vix transacto idem Dn. Electus per Bernhardum supradictum in compaternitatem fuerat tractus filium eius de fonte sacro leuando, quem etiam honorauit suis donariis munificentia quadã singulari. Cæteri vero ministeriales ecclesiæ, nouis iuramentis & literis contra ligã supradictã vna cum Domino Electo fœdus ineunt: quibus protunc opida certa consentiunt: sicq; periculosum nimis bellum surgit intestinũ, quo honestas excœcatur: virtus infirmatur: animarũ salus languet: impugnatur corpus armis: verbis irritatur animus: fama scriptis læditur: naturale fœdus rumpitur: cognati sanguinis frigescit ebullitio: fides & pręsidia discernũtur lucidè, & fraudibus via panditur atque dolis manifestè. Cumque deinde capitulum & ciues Paderderbor=

Tentatur veneno.

Excedit Grebe Paderborna.

Ciues Paderbornenses periurij insimulati.

Citantur in iudicium.

Grassatio aduersus clerum & ciues Paderbornenses.

Rebellio subditorum aduersus episcopum.

Fœdus contra rebelles:

Iudicium Regium in Westphalia. *Schonelo locus iudicij.* *Bernhardus dux Brunsuicensis arbiter inter dissidentes.* *Bernhardus Lippiensis bello tentatur.* *Socios in auxilium vocat.* *Oblatas conditiones respuit.*

nenses contra Dominum Electum & honorē eius circumquaq; literas dirigunt, ipseq; per consimiles literas illis respondet, tandem ipse Dominus Electus iudicio Regio, soli terræ Westphaliæ prorogato, contra quosdam canonicos huiusmodi, vt dicebatur, iudicii professores & contra nonnullos ciues dudum cōcitato, multorum Ducum, Comitum, Baronum & nobilium fultus auxilio, mille trecentarū lancearum armatorum militarium, cum multis peditibus collegit exercitum, & vna parte exercitus in campis ciuitatis castrametante, ipse cum alia parte in loco dicto Schonelo, comparitione solenni regio tribunali astitit, canonicis ac ciuibus præfatis talis iudicii expeditione conclusis. Deinde cum toto exercitu in campis oppidorum Brackel & Borgentricke sata deuastat, nihilominus tectis domorum Borgentricke igne confectas immittendo sagittas. Post hoc conuenientibus amicis vtriusque partis in oppido Lude pro pace tractanda, illustri Duce Brunsuicensi Domino Bernhardo mediante, post multos tractatus omnes excepto Capitulo, & quibusdam militaribus comitatus de Rauensberg, concordati sunt. Sed quia ciuitas & oppida certas pecuniarum summas, in ipsa amicabili compositione specialiter adiectas, Domino Electo in termino ad hoc adsignato, & vltra plus quàm per sex menses soluere distulerunt, quamuis frequenter moniti & requisiti, vt iuxta promissum satisfacerent & condictum, & multi de militaribus comitatus prædicti propter eos, qui de sui districtus consortibus a compositione præfata seclusi manserunt, Bernhardum Lippiensem statim post compositionis illius pronunciationem diffidarunt, ipsa compositio minus debitum sortita fuit effectum. Vnde rursus ipse Bernhardus Domino Electo inimicitias indicendo ciuitatem & oppida sub debito iuramenti, sibi ratione conspirationis præfatæ præstiti, contra Dominum Electum in subsidium vocauit. Et quamuis in præfata compositione fuit adiectum, quòd via iuris determinari deberet, an prędicta conspiratio seu liga posset de iure subsistere, & ciues ac oppidani ciuitatis & oppidorum prædictorum fuissent pro parte Domini Electi ad discutiendum sæpius requisiti, ipsi tamen illo articulo super illius ligæ substantia concepto, & à partibus hinc inde concesso minimè discusso, dicto Bernhardo contra Dominum Electum assistentiam talem præstiterunt, quòd subditos, fideles & auxiliatores ipsius Domini Electi hostilibus incursibus, & damnis, inimicitiarum denunciatione præmissa, grauiter affecerunt. Vnde non obstante, quod Dominus Electus obtulit se ad satisfaciendum dicto Bernhardo in iure vel in amicitia, ad determinationem ciuium suorum prædictorum super omnibus, de quibus eum impetere vellet, & ad obligandum se ad perficiendum hoc sub pœna pecuniaria, seu per obsides sufficientes, dummodo præfatis Bernhardus simili modo sibi prius, aut post, iuxta iuris militaris exigentiam, iustitiæ vel amicitiæ faceret complemētum, tamen ipso Bernhardo hæc omnia recusante ciues prædicti sibi cōtra Dominum proprium auxilia, vt iam dictum est, præstiterunt.

CAPVT XCIII.

Archiepiscopus Coloniensis Fridericus moritur. *Dissidium de electione noui præsulis.* *Theodoricus comes Morsensis.* *Monachus fatetur scelus suum.*

ANNO Domini M. CCCC. XIV. IIX. Idus mensis Aprilis obiit Dominus Fridericus Archiepiscopus Coloniensis, & die ad præficiendum Ecclesiæ Coloniensi Pastorem, per capitulum eiusdem decreto adueniente, multi principes & nobiles intercesserunt pro Domino Wilhelmo de Monte, electo Paderbornense, vt ipse postularetur & conuenientibus paucis Canonicis ad locum capitularem, alii recedentes de ciuitate ad oppidum Brunnense se transtulerunt. Et quia Dominus Thidericus de Morse, Præpositus Bunnensis, nepos dicti Archiepiscopi, thesaurum & clenodia per eum relicta, & castra quædam diœcesis ipsius Coloniensis iam apprehendit, multorum fauores conquirendo sibi, pro sui electione fortiter instabat. Vnde electio facta est bipartita: illi quidem Canonici, qui Coloniæ remanserant, Dominum Wilhelmum præfatum postulabant: alii verò in præfato opido Dominum Theodoricum prædictum, quinta die post diem ad hoc primò decretum, elegerunt. Eodem mense monachus ille, qui dudum de veneno cibi Officialis Paderbornensis immixto, vt supradictum,

suspectus

ſuſpectus habebatur, de curia Romana veniens, in ducatu Montenſi comprehenſus cuſtodię mancipatur, & de facto veneni interrogatus corã notarijs & teſtibus, pulueres illos, quos officialis præfatus in cibatijs ſuis inuenerat, venenum fuiſſe confeſſus eſt, ſe tamen à conſenſu facti illius conabatur excuſare, quamuis confitebatur ſe ſcire, quòd cocus Abbatis tunc, quando vnà ſecum domum habitationis Officialis intrauerat, habuit voluntatem pulueres illos cibis Officialis immiſcere. Iſto anno in marchionatu Miſnenſi, in opido Sangerhuſen, multi hæretici deprehenſi ſunt, qui articulos infra ſcriptos cõtra fidem Catholicam tenuerunt & occultè docuerunt. Primus erat articulus, quòd ſecta eorum fratres Flagellatores ſeu Crucifratres diceretur, & originem haberet ex quibuſdam ſcriptupturis per angelos ſanctos ſuper altare S. Petri Romæ delatos, circa annum natiuitatis CHRISTI CCCXLIII. Vnde ipſi primo illo tempore per mundum diſcurrentes ſe flagellis ceciderunt. vnde & dixerunt quòd illo tempore DEVS Romanum Pontificem cæteroſq; Prælatos licentiauit, ne deinceps populo Chriſtiano præeſſent, eoſq; omni auctoritate ligandi atque ſoluendi, aut quaſcunq; res conſecrandi priuauit. Nam vt in expulſione negotiatorum de templo Chriſtus propter malitiam ſacerdotum abjecit, & repudiauit ſacerdotium Iudaicum, ita in trãſitu fratrum Crucifratrum, propter ſacerdotum nequitiam, licentiauit DEVS, & abjecit ſacerdotium Euangelicum, & ſic ſex ſacramenta eccleſiæ ceſſauerunt. Item dicunt, quòd in tranſitu Crucifratrum, videlicet, quando tranſiuerũt primò per mundum, cruce præcedente eos, flagellis publicè ſe flagellando, lex baptiſmi in aqua deponebatur à DEO, & lex baptiſmi in proprio ſanguine inſtituebatur. Vnde dicunt cum Chriſtus in Cana Galileæ circa finem conuiuij nuptialis aquam mutauit in vinum rubeum, deſignauit, quòd circa finem mundi baptiſmus aquæ in baptiſmum ſanguinis mutari deberet. Et ſicut vinum rubeum præ omni vino priùs poſito, conuiuantibus magis placuit, ita noua lex baptiſmi ſanguinis, DEO præ cunctis legibus grata exiſtit, & ſic poſt prædictum tranſitum nemo verus Chriſtianus fuit, nec intrare potuit regnum cœlorum; niſi qui proprio ſanguine, de corpore per flagellum in memoriam paſſionis CHRISTI ſpontę excuſſo, fuit baptiſatus. Item in Sacramento altaris nec verum corpus CHRISTI, nec verum Deum eſſe, & quòd ipſum eſſet Kuckuc ſacerdotum affirmabant. Item quòd ad remiſſionem peccatorum nihil prodeſt confeſſio facta ſacerdoti, nec abſolutio facta per eundem, ſed quantumcunque enormia ſint peccata ſufficit cum cordis contritione ſola flagellatio corporis proprij. Vnde omnes indulgentiæ, per quemcunque conceſſæ, nullæ ſunt. Item dixerunt, quòd Helias & Enoch jamdiu apparuerunt in mundo, & mortui ſunt. vnde dicunt Heliam combuſtum ante quadraginta annos in Erfordia, & Enoch fuiſſe magiſtrum Conradum Smet, ſeu Fabrum juxta linguam Latinam, qui huius ſectæ primus diuulgator in Thuringia fuit. Vnde dicunt, quòd DEVS creauerit omnes animas ſimul in principio, & collocauerit eas in Paradiſum cum primo homine, & quando fœtus humanus in vtero matris debet animari, tunc anima per angelum de Paradiſo ſumpta illi infunditur, & quòd ſic animæ Enoch & Heliæ prædictis eorum hæreſiarchis infuſæ fuerint. Item dicunt, quòd iſte Magiſter Conradus Smet eorum hæreſiarcha ſedebit judicium, ſeu præſidebit vt judex in nouiſſimo die, & non CHRISTVS. Item quòd poſt mortem nullum ſit purgatorium: quòd exequiæ eorum defunctorum nihil proſint defunctis, ſed ſint ſolatia viuorum, & repleant marſupia clericorum. Item quòd nullius diei feſtiuitas ſit celebrãda, niſi diei Dominicæ & natiuitatis CHRISTI ac aſſumtionis beatæ Mariæ virginis. Item quòd nullum jejunium ſit obſeruãdum, niſi feriæ ſextæ, & natiuitatis Chriſti, & aſſumptionis beatę Mariæ: & quando dies natiuitatis Chriſti cadit in feriam ſextam, ſuper jejunio illius diei diſpenſari nõ poſſit. Item confeſſi fuerunt, quòd ipſi ſe in obſeruatione feſtorum & jejuniorum, ac in veneratione ſanctarum imaginum, quarum venerationem aſſerebant Idolatriã; alijs Chriſtianis conformant. Hoc ideo faciunt ne notentur ab hominibus, ſed de illo agunt poſtea pœnitentiam flagellis ſe percutiendo. Super præmiſſis articulis

Non audet Stygius Pluto tentare quod audet Effrenus monachus plenaq; fraudis anus.

Hæretici Sangerhuſani.

Elias & Enoch Thuringi.

Conradus Smet judex in vltimo die.

electo in partibus Rheni, cæteris jam traditis, vel treugis quiescentibus castris & opidis, in tres personas fidelium suorum totum æmulorum suorum hostilis conatus est directus, videlicet, in Bernhardum de Horde prædictum, in Fridericum de Driberg, qui opida Lichtenowe & Cleinenberg tenuit, & in Reinerum de Lippe, qui opidum Steinheim cum castro suo tenebat.

Amici Wilhelmi episcopi vexantur.

Castrum itaque Steinheim cum opido aduersa pars obsidione concludere satagit: sed satis vastatis in campis obsidionem soluens secunda die recessit. Deinde præfati ipsius Electi inimici opidum Clenenberg opidanorum ejusdem traditione ceperunt: Sed Fridericus de Driborg cum suis progressus de opido Lichtenowe contra eos bellum instaurat, commissoque prælio campum obtinuit, & cæteris fugam capientibus, notabiliores ex eis septuaginta cepit armatos, quos cum viginti eorum familiaribus etiam captis abduxit.

Friderici à Driburg victoria.

Quapropter liga prædicta nimis exacerbata in vnum se colligens opidum Lichtenowe obsidione concludit, quod tertio obsidionis die, de consensu dicti Friderici, rebus suis & suorum ac personis saluis, traditum est: non obstantibus certis literis, ipsi Friderico, ab episcopo Paderbornẽsi, & capitulo concessis, in contrarium tendentibus manifestè. Deinde ciues Paderbornenses, nocte quadam, tentabãt peruadere castrum Nouum, vel saltem ambitus ejus: sed repulsi sunt suarum cum discrimine personarũ. Et licet ex eis plures fuerũt sagittis sauciati, tamen, quia nemo ex eis cecidit, vicesima sexta die mensis Iunij ad idem redierũt. Et iterum octo eorum mortuis, & vltra quadraginta vulneratis, ad ciuitatem cum ignominia redierunt.

Castrũ Nouum tentatur à Paderbornensib.

Eodem mense, quintodecimo die ejusdem, capitulum ecclesiæ Paderbornensis, à Papa Iohanne, jam à concilio Constantiensi fugitiuo, in opido Friborg sub tuitione Friderici ducis Austrię degente, ecclesiã Paderbornẽsem impetrauit Archiepiscopo Coloniensi, Dn. Wilhelmo electo prædicto inuito, commendari: nõ obstantibus decretis dicti concilij in contrariũ factis. Et literæ Apostolicæ super huiusmodi commendatione confectæ, VII. die mensis Augusti, in dicta Paderbornensi ecclesia sunt insinuatæ, & à capitulo, & ciuitate cum gaudio sunt susceptæ: non obstante, q; præfatus Iohannes Papa, jam in mense Majo, proximè præcedente, per conciliũ pręfatum, etiam propter hæresin, depositus erat à Papatu.

Wilhelmus episcopus à capitulo suo episcopatu priuatur.

Eodem tempore, ecclesia Osnaburgensis, per episcopum Monasteriensem regebatur. Eodem mense Iulio, tertio quidẽ ejusdem die, horribilis tempestas super ciuitatẽ Paderbornensem irruit. Nã grando pręgrandis, glaciei ad pedis & amplius longitudinẽ magnę spissitudinis cõmixta cadebat. Vnde in campis sata vastata: turris majoris ecclesiæ in magna parte, atq; ipsa ecclesia tectorum tegulis, ita vt plurimũ grauis ponderis, per vnum miliare veherẽtur per aëra, ac turris ecclesiæ Rurensis toto suo tecto nudata fuerat: plures q; domus funditus euersæ, & ferè omnes perforatæ, vel in tectis damnificatæ fuerunt: nec tamen in tanta tempestate aliquis mortuus inuẽtus est, quia nondũ Sathanæ data est in carne potestas. Et cum multi de populo ex hoc moti hoc esse vindictæ diuinæ judicium dicerent, quam peccatis eorum exigentib. Deus ipsis manifestaret, ne reuerterentur à via sua praua, quidam presbyter in sermone publico consolatus est eos dicens: Nequaquam esse vindictæ cuiusquam signum, sed operatione elementorum naturali fore productum.

Osnaburgẽsis ecclesia sine episcopo.

Tempestas Paderborna.

Deinde XXIII. die ejusdem mensis turris ecclesiæ S. Iohannis Baptistæ in nouo opido Wartburg, fulmine sub pinnaculo tacta, deorsum ad XL. pedes in longum est combusta: cujus pars inferior cum maximo labore fuit conseruata.

Turris Wartburgensis fulmine conflagrat.

In mense Septembri sequente Dominus Wilhelmus electus de partibus Rheni reuertitur, & conuocatis amicis suis diœcesin Paderbornensem manu forti intrare disponit. Vnde aduersarij sui plurimum trepidabant: sed die statuta veniente Bernhardus & Henricus Duces Brunsuicenses, & exercitus Landgrauij Hassiæ juxta condictum non venerunt: quare profectio illa intermissa est, & aduersarij ejus ex hoc sunt nimiùm consolati. Die dehinc secunda mensis Octob. Archiepiscopus Coloniensis venit Paderbornã, & admissus est pro administratore ibidẽ, & ciues præstiterunt ei juramenta fidelitatis, & quintadecima die post hoc Bernhardus de Horde tradidit Nouum castrũ in manus ejus. Videns igitur Dn. Wilhelmus electus Paderbornensis æmulorum suorum frau-

Theodoric Archiep. Coloniensis diœcesin Paderborn. occupat.

dibus non posse se resistere viribus, & dispensationis super muneris consecrationis delatione sibi quantum ad ecclesiam Paderbornensem à sede Apostolica concessæ tempus infra annum expirare, nec præsumens se posse ad ecclesiam Coloniensem peruenire, quamuis Adolfus Dux Montensis frater ejus guerris grauissimis Archiepiscopum Coloniensem fatigauit, æmulorum prędictorum commenta alia quadam via cautelosè dissoluit: quoniam cum dicto Domino Archiepiscopo amicabiliter compositus se eidem affinitate conjunxit. Nam filiam sororis suæ Alheidim videlicet filiam Comitis de Tekeneborg duxit & celebratæ sunt nuptiæ in castro Arnsberg XIX. die mensis Februarij eodem domino Archiepiscopo præsente, sicque præfati æmuli, illum, quem sibi asciuerant in ipsius Wilhelmi exterminatorem, coacti sunt ejus tolerare defensorem. Caussa etiam illa, quæ inter electum supradictum & Abbatem ac conuentum monasterij SS. Petri & Pauli jam ferè septem annis in perniciem totiùs patrię durauerat, tunc per eundem Dn. Archiepiscopum via compositionis amicabilis est sopita, & monachus ille, qui de veneno, vt supra dictum est, suspectum se reddiderat, à vinculis, quæ casualiter inciderat, & per menses XXI. tolerauerat, est relaxatus.

Wilhelmi ex præsule matrimonium.

Finis controversiæ inter episcopũ Paderb. & Abbatẽ SS. Petri & Pauli.

CAPUT XCIV.

Concilium Constantiense.

ANno Domini MCCCCXIV. supradicto Papa Iohannes venit Constantiam in mense Octobri, pro concilio generali celebrando. Et licet in Kalend. Nouembris, tunc immediatè sequentibus, concilium immediatè inchoari decretum fuerat, tamen propter certas caussas vsque ad quartum diem hujus mensis prorogatum est. Rex autem Sigismundus Aquisgrani ab electo Coloniensi, videlicet, domino Thiderico de Morse, nondum in episcopum cõsecrato, octauo die mensis Nouembris coronatus est. Et deinde Coloniam se transferens dictum electũ Coloniensem cum aduersario suo super ecclesia Coloniensi componere tentauit. Et dum per Ducem Montensem consensus ad hoc non dabatur, ipse Constantiam se transtulit, operam dans concilio incoato. Post plurimos igitur tractatus totum concilium in quatuor nationes est diuisum, quæ quatuor ex se prælatos quælibet, videlicet, vnum elegerunt, qui præsidentes concilij dicebantur: & harum quatuor nationum determinatione singula ipsius concilij negotia decreta fuerunt expediri, quòd Cardinalibus omnino cum Papa displicuit. Vnde Dn. Iohannes pluries a concilio vt cederent, tentabatur. Anno igitur MCCCCXV. secunda die mensis Martij ipse Iohannes Papa vouit & jurauit, quòd cedere vellet, si & quando secum contendentes de Papàtu cederent juxta determinationẽ ipsius concilij, etiamsi alio modo per cessionem suam peruenire posset ad vnionem ecclesiæ: sed pòst vicesima die ejusdem mẽsis transacta, ipse in habitu transformato nocte clam recessit, & in opidum Schafhusen sub protectione ducis Austriæ se recepit. Et deinde cum eodem Duce ad diuersa loca se transtulit: & quidam de Cardinalibus suis secuti sunt eum: propter quod Rex contra ipsum Fridericum Ducem Austriæ infinita ad se multitudine armatorum de ciuitatibus & terris Imperij & principum circumjacentibus concurrente procedens, ciuitates, castra, fortalitia ejus potenter occupat, & Ducem se cum omnibus terris suis in gratiam suam dare compellit, & vt in obstagio Constantiæ stet donec Iohannem Papam sibi præsentet, cogit sub pœna perditionis omnium terrarum, quas tenuit: quæ, si secus ageret, eo ipso ad imperium essent deuolutæ. Vicesima sexta die Martij, quæ fuit tertia feria post Palmas, pronunciatum fuit per Concilium, quòd illa Synodus esset legitimè conuocata, initiata, & vsque tunc sic celebrata: & quòd per recessum Papæ non esset soluta, & quod dissolui non deberet, donec fieret perfecta schismatis extirpatio, & ecclesia reformaretur in fide, & in moribus in capite, & in membris. Item penultima die Martij, quæ fuit vigilia Paschæ, fuerunt pronunciati quidam articuli per vnum de Cardinalibus minus sufficienter: quapropter sexta die mensis Aprilis ijdem articuli per vnum alium de concilio, Rege præsente, pronunciati sunt reformati. Primus hic erat: Synodus in Spiritu sancto congregata generale concilium faciens ecclesiam Catholicam militãtem repræ-

Coronatio Sigismundi Imp.

Concilij diuisio in quatuor Nationes.

Papæ Iohannis votum.

Fuga.

Fridericus dux Austriæ bello petitus.

Synodus Constantiensis confirmata.

Articuli in Synodo propositi.

repręsentans potestatem immediatè habet à Christo, cui quilibet, cujuscunq; sta-
tus vel dignitatis, etiamsi Papalis existat, obedire tenetur in his, quæ pertinent ad
fidem & exstirpationem schismatis, ac reformationem ecclesiæ Dei in capite &
in membris. Tertius articulus, dimissis cæteris, fuit de irritatione gratiarum per
Iohannem Papam factarum post recessum suum à concilio in translationibus,
priuationibus, & commendis factis prælatis inuitis, & de cæteris potestatem judi- *Auisamēta*
ciariam concernentibus. In sexta sessione per vnum de Prælatis auisamenta ista *in concilio*
proposita fuerunt: Prima veritas est, quòd nequaquam in hoc sacro concilio seu *proposita.* *1. Thesis.*
tractatibus, quæ fiunt in ipso, Papa & Cardinales debent interesse: Ratio, quia ibi
agendum est de reformatione ecclesiæ in capite & in membris, scilicet in Papa &
in Cardinalibus, sed illi non possint, nec debeant esse judices in proprio facto.
Secunda veritas est, cum idipsum Cardinales electores Dn. Iohannis Papæ scien- 2.
tes eum esse talē prout fuit, & est, nihilominus elegerūt ipsum in Papam, vbi opti-
mum debebant elegisse, vel saltem mediocriter bonum & vtilem, abusi sunt po-
testate eligēdi, & debent priuari electione, & alias grauiter sunt puniendi: quia per
talem abusiuam electionē ipsorum, totam ecclesiam scandalisarunt: & sic nullate-
nus huiusmodi concilio & ejus actibus debent interesse. Tertia veritas est, ꝙ cum 3.
ipsi domini Cardinales dictum Dn. Iohannem Papā post ejus turpem fugam de
Cōstantia, per quam totam scandalizauit ecclesiā, illicentiati per huiusmodi con-
cilium secuti fuerunt, & eo ipso reddiderūt se suspectos vehemēter prædicto con-
cilio, quòd extunc non poterunt, nec possint, eidem concilio & actibus interesse.
Quarta veritas est, ꝙ cum ipsi Cardinales, vel plures eorum, huc reuersi post ean- 4.
dem fugam, & etiam aliqui eorum, qui hic remanserūt, publicè asseruerint, quòd
per recessum dicti Dn. Ioannis à Cōstantia dissolutum fuerit concilium prędictū,
ita quòd extunc non fuit concilium, sed conciliabulū, videntur enormiter errasse:
& infra per consequens ipsi sic dicentes se-ipsos excluserunt à concilio & actibus
antedictis & cæteris. Quinta veritas est, quòd interim, ꝙ non reuocabuntur, vel 5.
suspenduntur potestates, Papalis & dignitatum, nunquā poterit ecclesia reforma-
ri, in capite & in membris, per quemcunq; etiā ingeniosum, vel potentem, nec per
ipsum concilium: quoniam ipse Dn. Iohannes inueniet semper sibi fauentes, &
potentes, vt lac sugant, id est aurum de ipso: inuenietq; semper emptores dignita-
tum in copia, & ab eis habebit aurū copiosè. Secunda die mēsis Maij decreta fuit
citatio per cōcilium contra Iohannem Papam, & citabatur per edictū ad respon- *Iohannes Papa cita-*
dendum certis articulis in finem ꝙ deponeretur à Papatu. Qui quidē articuli in- *tur.*
ter cætera in se continebant, quòd ipse per Simoniacas mendicationes copiosum *Facinora*
thesaurū sibi acquisiuit, & per Simoniā ad Cardinalatum promotus fuit: & mor- *Iohannis Papæ.*
tem Alexandri Papæ prædecessoris machinatus fuit, illum & medicū ejus veneno
intoxicari procurando. Beneficia, officia, dignitates, & prælaturas plus offerentib.
in precio vendidit, vt illi fructus earum percipiendo presbyteros pro regimine ea-
rum ad libitum ipsorum conducerent: Datam coronationis multis reddidit pro
certa taxata pecunia, videl. pro x x v. florenis: de Camera plures bullas fecit su-
per beneficijs, quas mercatorib⁹ vendēdas tradidit pro certa pecuniæ quantitate.
Plura beneficia in manibus suis fuisse resignata confinxit, & bullis super benefici-
orū illorum vacationibus assertis cōfectis, beneficia illa vendidit, possessores eorū
sic temerè spoliando. Vnde & idem beneficiū pluribus vendidit, & quandoq; vni
& eidem repetitis vicibus. In gratijs exspectatiuis, declarationibus, surrogationi-
bus & per impositionem silentiorum jus acquisitum absorbuit. Multos transtulit
inuitos de ecclesijs suis, vt illas sic vacantes carius vendere posset. Indulgentias &
reliquias sanctorum pro numerata pecunia vendidit: vnde caput S. Iohannis Ba-
ptistæ, quod in monasterio S. Syluestri dignà veneratione cōseruatur Romę, Flo-
rentinis pro quinquaginta millibus ducatorū vendere conabatur, & illos, qui hoc
prodiderunt, incarcerabat & tormentabat, donec vitā magnis pecunijs redeme-
rūt. Item cuidam laico vxorato dedit potestatem deputandi cōmissarios habētes
fulminare censuras ecclesiasticas contra non soluentes sibi certas pecunias, quas
nomine Cameræ apostolicæ in partibus Brabātiæ & locis circumuicinis debebat

postulare,& eidem laico dedit potestatem constituendi confessores pro certa pecuniæ quantitate,quòd haberent auctoritatem absoluendi à pœna & culpa confitentes sibi. Bona & possessiones multarum ecclesiarũ & monasteriorum de vrbe vendidit & alienauit. Item præceptoriam hospitalis S. Iohannis Hierosolymitani vendidit bastardo regis Cypri adhuc infanti quinque annorum,& dispensauit secum,quòd posset in illa ętate profiteri,decernens quòd illa professio illum obligare deberet, aliaq; concessit inaudita & contra ordinis istius priuilegia eidem, pro quibus magnam pecuniarum summam à rege prædicto recepit: & dum à magistro ordinis petebatur ista reuocare,noluit consentire,nisi prius sex millia ducatorum sibi darentur & regi Cypri restituerentur pecuniæ, quas exposuit pro prædictis. Item fratrem dicti ordinis maiorem annis expressè professum, à voto, regula & habitu religionis absoluit & dedit sibi licentiam matrimonium contrahendi: propter quod sexcentos ducatos repetijt ab eodem. Item ipse pertinaciter asseruit, quòd non esset vita post hanc vitam, nec esset futura resurrectio mortuorũ. Item ipse grauiter fuit infamatus,quòd cum vxore fratris sui concubuerit: cum sanctimonialibus incestum,cum virginibus stuprum & cum conjugatis adulterium perpetrauerit,nec non alia flagitia, propter qualia ira DEI descendit in filios diffidentiæ. Item promisit, vouit & jurauit, velle cedere Papatu, sed dum ad hoc fuerat requisitus,denegauit. Vnus articulus qui fuit in ordine sextus plura vitia conclusit sub hac forma. Item quòd dictus Iohannes fuit & est, pauperum oppressor: justitiæ persecutor: iniquorum columna: Simoniacorum statua: carnis cultor: vitiorum fex: à virtutibus peregrinus: infamiæ speculum & omnium malitiarum profundus adinuentor: adeò & in tantum scandalizans ecclesiam Christi, quòd inter Christi fideles vitam & mores suos cognoscentes vulgariter dicitur Diabolus incarnatus. Et quia Iohannes præsentatis articulis supradictis sibi per duos episcopos, & duos Abbates coram protonotarijs duobus & notarijs ac testibus ex parte concilij in oppido Cellis, Constantiensis diœcesis, non audens contradicere,nec contra testes super eisdem productos puta Cardinales, Episcopos, Abbates,protonotarios, auditores,magistros, & doctores aliquid curans opponere,determinationi concilij se submisit, concilium, Rege præsente in regalibus insignijs,sententiam depositionis tulit contra eum, ipsumq; Papatu & administratione illius priuauit,nec non omnes & singulos Christianos ab ejus obedientia absoluit, die XXIX. mensis Maij. Decretum quoq; est per concilium,quòd idem Iohannes sub regis custodia ad ipsius concilij beneplacitũ seruari deberet. Et sic,postquam regi præsentatus est, Rex tradidit eum illustri Ludouico Comiti Palatino Rheni,qui eum ad quoddam castrum suum duxit custodiæ carcerali mancipandum. Eo tempore,quo caussa depositionis Iohannis Papæ adhuc pendebat in concilio,Gregorius, qui Angelus de Carrario dicebatur, de cessione sui juris,quod in Papatu se habere prætendit, plurimum tentabatur. Vnde tandem missis procuratoribus ipse concilium Constantiense approbauit,& IV. die mensis Iulij, Rege cum regijs insignijs præsente, per illustrem domicellum Karolum de Malatestis de Ariminio,ad hoc habẽtem speciale mandatum, Papatui & omni juri sibi in eo competenti in publica sessione coram concilio renunciauit: quam renunciationem Rex & totum concilium gratanter acceptabant, & approbabant, quamuis dudum per cõcilium Pisanum depositus fuisse credebatur: quoniam in aggressu hujus concilij Constantiensis fuit expressè decretum,ꝙ istud esset illius continuatiuum. Vnitis sic istis duabus obedientijs conciliũ decreuit, ꝙ Angelus de Carrario post summũ Pontificem eligendum super omnes Cardinales primũ locũ obtineret,& legatus sedis Apostolicæ in marchia Anconitana ad tempus vitę suæ maneret. Cardinales ejus etiam inter cæteros Cardinales digno recipi deberent cum honore. Postquam Iohannes depositus fuit de Papatu,Rex dedit gratias ad beneficia ecclesiastica exspectiuas,eo sub colore,quòd ipse de cõsuetudine antiqua haberet primarias preces in qualibet collatione beneficiorum ad ecclesiasticas personas spectante. Et licet cõsuetudo illa in memoria hominũ in Alemannia bassa non fuit,plures tamen clerici eo modo beneficia fuerunt assecuti.

Ecce, Christe, Vicariũ tuum, & Petre successorem.

Iohannes Papa deponitur.

Incarceratur.

Papa Gregorius renũciat officio.

Retinet dignitatem Cardinalis.

CAPUT

CAPVT XCV.

Articuli Iohannis Wicleffi.

PENDENTIBVS sic caussis super vnione supradictis, caussa fidei deducta fuit in concilium super articulis cuiusdam Ioannis Wicleff dudum defuncti. Et licet ex libris dicti Ioannis Wicleff extracti fuerunt CCXL. articuli, iam in concilio nuper in Vrbe celebrato damnati, tamen, quia quidam magister in artibus dictus Iohannes Huss articulos ex eis astruere & defendere nitebatur, quos ipse, & alius magister Pragensis dictus Hieronymus publicè prædicabāt Pragæ, & ferè totum regnum Bohemiæ hæresi repleuerunt: ita vt Wenceslaus Rex frater Dn. Sigismund. Regis Romanorum supradicti eis consentiens, ipsos & errores eorum tyrannice defenderet, vnde tandem studium Pragense annihilatum est.

Iohannes Huss & Hieronymum Pragensis sectatores Wicleffi.

Prædicti magistri, videlicet, videlicet, Iohannes Huss & Hieronymus per concilium Constantiense citati sunt ad respondēdum super certis articulis numero XLV. de quorum assertione, prædicatione, & defensione publicè infamati fuerunt: quorum aliqui sequuntur sub hac forma: Substantia panis materialis, & substātia vini materialis, in Sacramento altaris manent. Item accidentia panis non manēt sine subiecto in eodem Sacramento. Item Christus non est identicè in eodem Sacramento, neque realiter in propria præsentia corporali.

Citantur à concilio.

Item si episcopus vel sacerdos est in peccato mortali non ordinat, non conficit, non consecrat, neque baptisat. Item non est fundatum in Euangelio, quòd Christus missam ordinauerit. Item Deus debet obedire Diabolo. Item si homo debitæ fuerit contritionis, confessio exterior est sibi superflua & inutilis.

Articuli ab Hussio & Hieronymo propositi.

Item si Papa est præscitus & malus, & per cōsequens membrum Diaboli, nō habet potestatem super fideles ab aliquo sibi datam, nisi fortè à Cæsare. Item post Vrbanum sextum non est aliquis recipiendus in Papam, sed viuendum more Græcorum sub legibus propriis. Item contra scripturam sacram est, quòd viri ecclesiastici habeant possessiones. Item nullus prælatus debet aliquem excommunicare, nisi priùs sciat eum excommunicatum à Deo: qui sic excommunicat hęreticus ex hoc vel excommunicatus est. Item pręlatus excommunicans clericum, qui appellauit ad Regem & ad concilium regni, eo ipso est traditor regis & regni. Item nullus est Dominus ciuilis: nullus est pręlatus: nullus est episcopus, dum est in peccato mortali. Item Domini temporales possunt ad arbitrium suum auferre bona temporalia ab Ecclesia possessionatus habitualiter delinquentibus, id est, ex habitu non solo actu delinquentibus. Item populares possunt ad arbitrium suum dominos delinquentes corrigere. Item decimæ sunt puræ eleemosynæ, & parochiani possunt propter peccata suorum prę latorum ad libitum suum eas auferre. Item conferens eleemosynam fratribus est excommunicatus ex facto. Item ingrediens religionem priuatam quamcunque tam possessionatorum quàm mendicantium, redditur ineptior & inhabilior ad obseruantiam mandatorum Dei. Item sancti instituentes religiones priuatas sic instituendo peccauerunt. Item religiosi viuētes in religionibus priuatis non sunt de religione Christiana. Item fratres tenētur per laborem manuū suarum victum quærere, non per mendicitatem. Item omnes sunt Simoniaci, qui se obligant orare pro aliis, eis in tēporalibus subuenientibus. Item omnia de necessitate absoluta eueniūt. Item vniuersitates, studia, collegia, graduationes in eisdem sunt ex vana gentilitate introducta, & tantum prosunt Ecclesiæ, quantum Diabolus. Item excommunicatio Papæ, vel alterius cuiuscunque Prælati, non est timenda, quia est censura Antichristi. Item peccant fundantes monasteria, & ingredientes ea sunt viri Diabolici. Item ditare clerum est contra regulam Christi. Item sylueſter Papa & Constantinus errauerunt Ecclesiam ditando. Item omnes de ordine Mendicantium sunt hæretici, & dantes eis eleemosynam sunt excommunicati. Item Papa cum omnibus clericis suis possessiones habentibus est hæreticus, eò quòd possessiones habent, & omnes consentientes eis, scilicet Domini temporales & laici cæteri. Item ecclesia Romana est synagoga Satanę, nec Papa est immediatus & proximus vicarius Iesu Christi & Apostolorum. Item Imperator & Domini sęculares seducti sunt à Diabolo, vt ecclesiam dotarent de bonis temporalibus. Item electio Papæ à Cardinalibus per Diabolum est introducta. Item nō est de necessi-

tate ſalutis credere Romanam eccleſiam eſſe ſupremam inter alias eccleſias. Item fatuum eſt credere indulgentiis Papæ & epiſcoporum. Itẽ iuramenta illicita ſunt quæ fiunt ad roborandum humanos contractus & commercia ciuilia. Item Auguſtinus, Benedictus & Bernhardus damnati ſunt, niſi pœnituerũt de hoc, quòd habuerunt poſſeſſiones, & inſtituerunt & intrauerunt religiones: & ſic à Papa, vſque ad infimum religioſum omnes ſunt hæretici. Item omnes religiones indifferenter introductæ ſunt à Diabolo. Vltra prædictos articulos Iohãnes Huſs tenuit articulos infra ſcriptos. Vnica eſt ſancta vniuerſalis Eccleſia, quæ eſt prædeſtinatorum vniuerſorum. Item Paulus nunquam fuit membrum Diaboli, licet fecerit quoſdam actus actibus malignantium conſimiles. Item præſciti non ſunt partes Eccleſiæ. Item duæ naturæ diuinitas & humanitas ſunt vnus Chriſtus. Item præſcitus, etſi aliquando ſit in gratia ſecundum præſentem iuſtitiam, tamen nũquam eſt pars Eccleſiæ. Et prædeſtinatus ſemper manet membrũ Eccleſiæ, licet aliquãdo excidat à gratia aduentitia, ſed non à gratia prædeſtinationis. Item Petrus non fuit, nec eſt caput Eccleſiæ Catholicæ. Item Papalis dignitas à Cæſare inoleuit, & Papæ perfectio & inſtitutio à Cæſare potenti emanauit. Item non oportet credere, quòd iſte quicunque Romanus Pontifex ſit, caput eſt cuiuſcunque particularis Eccleſiæ ſanctæ, niſi Deus eum prædeſtinaret. Item nemo gerit vicem Chriſti vel Beati Petri, niſi eum ſequatur in moribus: cum nulla alia ſequela ſit pertinentior. Item Papa non eſt manifeſtus & verus ſucceſſor principis Apoſtolorum, ſi viuit morib. contrariis Petro. Et ſi quærit auaritiam, tũc eſt vicarius Iudæ Iſcariotis. Et pari euidentia Cardinales non ſunt manifeſti & veri ſucceſſores collegii aliorũ Apoſtolorũ, ſeruantis mandata & conſilia Domini noſtri Ieſu Chriſti per condemnationẽ huius articuli non datur intelligi, quod Cardinales nõ epiſcopi ſuccedant Apoſtolis. Item Doctores ponẽtes, quòd aliquis per cenſurã eccleſiaſticã emendandus, ſi corrigi noluerit, ſeculari iudicio eſt tradẽdus, pro certo ſequũtur in hoc Scribas & Phariſæos, qui Chriſtum innocentẽ in omnibus, dicẽtes, nobis non licet interficere quenquam, ipſi ſæculari iudicio tradiderunt, & tales ſunt homicidæ grauiores quàm Pilatus. Item per cenſuram eccleſiaſticam, videlicet, excommunicationis, ſuſpenſionis & interdicti clerus ad ſui exaltationẽ populũ laicalem ſibi ſuppeditat: auaritiã multiplicat: malitiam protrahit, & viam præparat Antichriſto. Itẽ ſi papa eſt malus, & præſertim ſi eſt præſcitus, tunc, vt Iudas Apoſtolus, eſt Diabolus, fur, & filius perditionis, & nõ caput ſanctæ militãtis eccleſiæ. Item Papa non debet dici ſanctiſſimus etiam ſecundum officiũ: quia alias rex etiã deberet dici ſanctiſſimus etiã ſecundũ officiũ: prædones dicerẽtur & ſancti, imò Diabolus debet vocari ſanctus, cũ ſit officiarius Dei. Itẽ non eſt niſi ſcintilla apparentiæ, quòd oportet eſſe vnũ caput in ſpiritualib. regens Eccleſiã quod ſemper cũ ipſo Eccleſia militans conſeruetur. Itẽ Chriſtus, ſine talibus monſtruoſis capitib. per ſuos veraces diſcipulos, per orbẽ terrarũ melius ſuã Eccleſiã regularet. Itẽ Apoſtoli & fideles ſacerdotes Domini ſtrenuè in neceſſariis ad ſalutẽ regularunt Eccleſiã, antequã Papæ officiũ foret introductum, & ſic facerent vſq; in diẽ iudicii. Item nulla hæreſis debet dãnari per potẽtiã, ſed per diſputationẽ in ſcholis. Itẽ populus nõ debet credere bullis Papæ. Vnde idem Iohãnes Huſs igni adiudicatus & combuſtus eſt.

Iohannis Huſsi martyrium.

Hieronymus verò magiſter Pragẽſis licet ſupradictos articulos dudum tenuit, & defendit tamen in ſeſſione publica XXIII. die menſis Septẽbris, ſe correxit, nec non prædictos articulos publicè abiurauit. Sed quia nõ perſeuerauit, quoſdã ex eis iterũ præſumens defendere, igni adiudicatus eſt & cõbuſtus: & dũ accedere debebat ad ignẽ cantabat alta voce: Credo in vnũ Deũ, vſq; ad finẽ: deinde cantauit reſpõſorium: Circũdederũt me viri mẽdaces: & poſt hæc cãtauit reſponſoriũ, Chriſti virgo.

Hieronymi Pragenſis martyrium.

In hoc menſe Septẽbri rex Angliæ cũ nauib. M.D.LXX. millibus armatorũ onuſtis mare verſus regnũ Frãciæ trãsfretauit, cõtra quem rex Frãciæ bellũ inſtaurauit & cõmiſſo prælio rex Angliæ triũphauit, & ex parte regis Frãciæ, Dux Brabãtię, Dux Barenſis, Marchio Barenſis, & alii multi principes ceciderũt. & perſeuerauit rex Angliæ manu potenti, regnum donec Frãciæ ſubegit.

Prælium inter regem Angliæ & Franciæ.

Poſtquã Iohãnes olim Papa fuit depoſitus, & Gregorius ſimiliter in ſua obediẽtia Papatui renuntiauit, vt ſupra dictũ eſt, ordinati fuerunt per Conciliũ certi prælati viri

viri

viri ſolemnes ad hoc, vt cū Sigiſmūdo rege Romanorū verſus Hiſpaniæ partes ſe transferrent, pro tractatibus habendis cum Petro de Luna, Benedictus Papa in ſua obedientia nominato. Et profecti ſunt cum rege de Conſtantia in menſe Iulio ſupradicto, & poſt graues itineris labores peruenerunt ad eum, & multis cum eo tractatibus habitis finaliter nihil perfecerunt. Vnde tandē ipſo Petro de Luna ſe in quoddam caſtrum in mari ſitum minutiſſimum recipiente cum theſauro & nonnullis familiaribus ſuis, Rex Sigiſmundus cum ambaſſiatoribus concilii generalis parte ex vna, & ambaſſiatores Arragoniæ, & Caſtellę & Nauarræ regū & Arnigmati & Fuxi comitum parte ex altera, tertia die menſis Decembris, in eccleſia Narbonenſi cōuenerūt, & ipſo Petro de Luna in ſua pertinacia relicto, ſuper vnione mutua, quantū ad reformationem eccleſiæ vniuerſalis, certis modis concordabant, literis iuramentis & ſigillis eorū roboratis, ſub forma publicorū inſtrumentorum confectis ſuper eiſdem. Quibus expeditis Dn. Sigiſmundus Rex verſus regnū Francię ſe contulit: deinde ad regnū Angliæ, vt reges regnorū illorū pacificaret. Vnde per æſtatem & autumnum ſequentes, ſcilicet anni Dn. M. CCCC. XVI. in regnis illis moram traxit: ſed finaliter, quantū ad concordiam regnorum illorū, parū profecit. Et interim quod ipſe perſeuerauit ibidem, ambaſſiatores regū & principū Hiſpaniæ prædictorū, Cōſtantiā venerunt, circa principium æſtatis, & multis tractatib. præcedentib. in cum adhuc Schafhauſen morā trahebant, tandē à concilio cū magno recepti ſunt honore, ipſiq; cū regnis prædictis concilio ſunt vniti, & ſic concilium in quinque nationes eſt diuiſum. Rex igitur Sigiſmundus circa finem Autumni ad partes Alemaniæ eſt reuerſus, & per plures dies Aquisgrani morā traxit, & conuocatis ad ſe ibidem Dominis, Thiderico Archiepiſcopo Colonienſi, & Adolfo Duce Montenſi cum fautoribus & auxiliariis eorum lites & guerras verſantes inter eos magno cum labore diremit, & poſt hoc non longe ad concilium Conſtantiam eſt reuerſus.

Sigiſmundi Imp. iter Hiſpanicum.

Obſtinatio Petri de Luna Pōtificis.

Imperatoris Sigiſmundi iter Francicum & Anglicum.

Concilium Cōſtantienſe in quinque Nationes tributum.

CAPVT XCVI.

DEmum anno Domini M. CCCC. XVII. menſis Martii die XVI. concilium cum Regis conſenſu contra Petrū de Luna citationē emiſit, & citauit eum ad primam diem mēſis Aprilis: ſed terminus ille cōtinuatus eſt vſque in menſem Iuliū: vt interim viri idonei ad accedendū præſentiā eius & vt ipſe ſufficiens haberet tēpus ad præparādum ſe ad viā veniēdi ad cōciliū. Sed eo permanēte in pertinacia ſua, in pœnā cōtumaciæ papatu priuatus eſt, quāuis dudū per conciliū Piſanū priuatus videbatur. Poſt hoc electi ſunt viri literatiſſimi ex omnibus illis nationib. qui nomine totius Eccleſiæ reformationē ſtatus eccleſiæ ordinarent & conſcriberēt. Illis aūt morā in hoc facientib. orta eſt ſeditio inter Regē & nationē Germanię parte ex vna, & cæteras nationes parte ex altera: Rege cū ſuis volēte q priuſquā ad electionē ſummi Pōtificis procederetur, fieret reformatio eccleſiæ, tā in capite quā in mēbris: cæteris cōtendentib. ex aduerſo, q prius procederetur ad electionē Papæ, per quē reformatio eccleſiæ eſſet deducēda ad effectū. Tādē reformatione cōcepta, ipſa tamē nondū publicata, proceſſum eſt ad electionē ſummi Pōtificis. Vnde ex qualibet natione electi ſunt viri literatiſſimi & deuoti 6, qui erāt numero 30, qui vna cū Cardinalib. omnib. debebāt eligere Papā, & iſti ſunt ingreſſi in cōclaue: Cardinales quidē numero 21. & cæteri 30, die Lunæ, 8. mēſis Nouēbris, poſtquā cōciliū iā per annos tres integros cōtinuatū fuerat, intrauerunt & XI. die dicti mēſis cōcordes effecti, elegerūt Dnū. Oddonē de columna, nobilē Romanū Cardinalē, qui de obediētia Vrbani ſexti deſcēderat, & appellatus eſt Martinus 5. Eodem quippe die feſtū B. Martini celebrauit eccleſia. Quod aūt in Papam electus eſt ille, qui de collegio Cardinaliū obediētiæ Vrbani Papæ ſexti deſcēdit, ſpiritus ſanctus quodā myſterio ſingulari egiſſe pręſumitur: cū id, q prius ira, odiū, inuidia, & proteruitas & vltio dubiū facti tēporis diuturnitate ſubortū, de Papatus iuſta poſſeſſione, diſcerni non ſiuerant, hoc iā totius mundi cōſenſus ſimplicitas in cordib. veritatē & iuſtitiā diligentiū ſcintillaret. Sic ēt Gregorius, ſeu Angelus de Carrario, quod Karolo de Malateſta ſuper renuntiatione Papatus dederat, conabatur inſinuare, quāuis Papatus niſi à ſanctæ memoriæ Vrbano 6. per electionē collegii Cardinaliū ab eodē deſcēdentibus translatū ferè fuiſſet. Eo tēpore, quo conciliū iſtud Cōſtātiæ agebatur, abbates, priores & pręlati cęteri ordinis S. Benedicti de prouincia Maguntina ibidem exiſtētes, perpēdentes, quantū ordinis ſui religio per dictā prouinciā, in ipſius ordinis, & totius eccleſiæ ſcādalū, mundanis illecebris offuſcata, à regulari ſua obſeruantia indecenter deuiaret, & quāto Dominus Rex erga reformationem ſtatus Eccleſiaſtici ducebatur affectu generalem, reformationem vniuerſalis eccleſiæ in hoc præuenire cupientes, concordauerunt, quod omnia & ſingula monaſteria dicti ordinis, per præfatam prouinciam con-

Petrus de Luna citatur.

Perſiſtens in propoſito dignitate priuatur.

Reformatio decreta.

Otto de columna eligitur Papa & Martinus 5. nominatur.

Benedictini monachi dioeceſis Moguntinæ de ordine ſuo reformando cogitant.

ſtituta, regulam S. Benedicti per omnia ſeruare deberent, & ad hoc proſequendū & executioni plenariè demandandū viri idonei per ipſam prouinciam mitti deberent. Quapropter quarto die menſis Februarii anni Domini 1418. duo monachi monaſterii Cluniacenſis, cū ſolēni comitiua Paderbornā venerunt ad viſitandū monaſteriū SS. Petri & Pauli ibidē,

Cluniacenses monachi Paderbornā veniunt. Monasteriū SS. Petri & Pauli visitant.

et productis literis Apoſtolici & Dni. Regis ac Abbatis Cluniacēſis, cui idē monaſteriū SS. Petri & Pauli ex ſui primitiua inſtitutione eſt ſubiectū, de auctoritate ſibi ſuper via viſitationis cōmiſſa, abbati & monachis ibidē plenā fidē faciendo, obſeruantiā regulæ S. Benedicti eis ſub magnis pœnis eo modo, quo in præfato monaſterio Cluniacēſi ſeruatur, per omnia tenendā indixerunt, expreſsè iniungentes eiſdem per obedientiam, quod ipſi deinceps tria

Leges veri monachatus.

ſubſtantialia monachatus, videlicet, abdicationē proprietatis, caſtitatē, & obedientiam ante omnia ſeruarent, & quod in refectorio ſimul reficerentur: non carnibus niſi infirmi paſcerentur: ſilentium in locis debitis ſeruarent: cellas moſciis feneſtratas haberent, nec lectis de plumis neque camiſiis lineis vterentur, & quòd nullas ſepta monaſterii intrare permitterent. Hæc omnia Abbas & monachi redimentes tēpus acceptabant, an aūt verè, vel ſimulatè, rerū probabit euentus.

Abbas eiusdem monasterii moritur.

Abbas aūt menſes quatuor poſt hoc in humanis perſeuerās vndecima die mēſis Iunii, magnis torſionib. calculi & colicæ paſſionis quaſſatus, abſq; Sacramentorū perceptione eſt defunctus. Veruntamen vnū de permiſſis inter omnia eis fuit acceptū, videlicet, quod materia habitus eorū precioſior, quàm vſque ad illa tempora eſſe cōſueuerat, eis per ipſos viſitatores fuit indulta: Forma tamen, quæ vtique religionis deuotionem maiorem prætenderet, ipſis diſplicebat. Et ecce, nemo de clero, vel de populo, aut militaribus fuerat, qui dictis viſitatoribus foraneis nutu quidē ſe opponeret; qui prius ſe domino ſuo, vſque ad rerū, corporū, honorumque pericula, ne monachi corrigerētur, oppoſuerant, ipſi nempe traditi in deſideria cordis ſui ſaturati fuerunt conſiliis ſuis: Vnde adhuc degentes ſub Domino archiepiſcopo Colonienſi prædis & rapinis turbantur cotidianis, pœnitenteſque abdicatione prioris domini ſui, videlicet, Wilhelmi de Monte, ſe, ſi ipſius tuitionis priſtinæ poſſent gaudere præſidio, fore felices affirmant. multique ex eis pro eo, quod

Diœcesis Paderbornēsis ampla & populosa nihilominus pauper & despecta.

eccleſia Paderbornenſis habens ſub ſe ciuitatē, opida & caſtra murata plus quā 30. ſponte ruit in tam ignominioſum præcipitium, quod ſe ad electionis Pontificalis prærogatiuā non valet eleuare, graui mœrore tabeſcunt. Poſtquam Dominus Martinus Papa prædictus fuit coronatus per nationes concilii petebatur fieri reformatio eccleſiæ, tam in capite, quàm in mēbris, prout in Reformatorio per ad hoc electos conceptū fuerat. Sed quia non omnes ęque ardenter inſtabant, Cardinalibus ēt in hoc torpentibus, parū profecerunt.

Negocium reformationis frigescit.

Responsum Imp. cordatum.

Vnde natio Gallicana Regē adiit, petens ab eo, vt Papā ad Eccleſiam dignaretur informare: qui reſpōdit eis: dum nos, vt reformatio fieret, priuſquam ad electionem ſummi Pontificis procederetur, inſtabamus, vos nolentes acquieſcere, Papam, priuſquam fieret reformatio eccleſiæ, habere voluiſtis. Et ecce Papā habetis, quem & nos habemus: illum pro expeditione huiuſmodi reformationis adite, quoniam pro nunc noſtri non intereſt, prout intererat ſede Romana vacante. Sunt tamen quædam reformata; quamuis reſpectu conceptorum pauca, verbis quidē & ſcriptis, quæ propter humanā mentis mutabilitatē, diuinitatis excuſantem ſe ſub vmbra hic inſerere non præſumo.

Gobelinus ecclesiæ reformationē optat.

Ego quidem iam annis multis ſtatū pertractans eccleſiæ, per quem modum ad vniuerſalis eccleſiæ reformationem, ſcandalis ſublatis omnibus, perueniri poſſet, curioſa mente reuolui. Quem quidem modum Dominus fortaſſe oſtendet, cum in ſpiritu vehementi conteret naues Tharſis.

Concilio cōstantiensi finis impositus.

Porro anno Domini 1418. ſupradicto 22. die menſis Aprilis iſtud concilium Conſtantienſe abſolutum eſt: & aliud conciliū generale deinde ad quinquennium in Papia ciuitate Liguriæ ſeu Lombardiæ celebrādum, per Papam eſt indictum. Et quia corpus, quod corrumpitur, nimis aggrauat animā, me tædet huiuſmodi ſcriptis amplius occupari. Cùm igitur in vineā Domini ſim inter ſub denarii diurni mercede conductos ingreſſus, ad ipſum agricolā, qui purgando palmites fructū afferentes, infructuoſos palmites nouit auferre, ſub ſpe qua Propheta æſtuando dixit: Deus virtutū conuertere: reſpice de cœlo & vide, & viſita vineam iſtā, & perfice eam, quā plantauit dextera tua, me conuertens, hunc librum, ſub Bonifacio Papa 9. inchoatum, & ſub Martino Papa 5. anno Pontificatus eius primo, die 1. menſis Iunii, anni Dominicæ natiuitatis 1418. illuſtriſſimo Sigiſmundo, Romanorum, Teutoniæ & Vngariæ regnorum in ſceptris agente, conſummatum, hac eccleſiæ orationē concludo: Da nobis Domine quæſumus, vt & mūdi curſus pacificè nobis tuo ordine dirigatur, & eccleſia tua tranquilla deuotione lætetur.

Psal. 79.

Tempus inchoati & absoluti Cosmodromii.

INDEX

INDEX,

ET RES, ET VERBA; IN HOC GOBELINI PERSONÆ OPERE HIſtorico præcipuè memorabilia & vtilia complexus.

In hoc, numerus prior paginam, posterior versum, interiecto saltem puncto notat.

Quando numeri, duobus plures, occurrunt, tum priori cuique virgula, posteriori cuique punctus subiicitur. Numeri quoq; particulam Ex sequentes, siue vnus cum puncto, siue plures cum virgulis, quos tamen postremus cum puncto claudat, versuum sunt indices.

AARON constituitur sacerdos summus, pag. 37. vers. 54 & soror eius murmurantis aduersus Moysem, 37.55 maturè pænitentiā agens pœna prauenit, 338.3. mortuus plangitur per Israelitas omnes diebus xxx, 40.55. præ timore populo conflat vitulum, 36.49

Aaron Rex Persarum, 192.34

Abarces idem qui Arbaces, 73.4. primus Medorum rex, 73.27

Abbas Ioachimus in Sicilia florens, 226.28

Abbas monasterii Paderbonensis SS. Pauli & Petri moritur, 299.6

Abdias quo tempore prophetarit, 70 17

Abelus, 14.25. annorum xv. trucidatur à fratre, 14.30. pastor offert Deo oues, 14.27

Abgarus Edessæ rex, 137.35

Abdia rex fit Iudaorū, 68.5. sacerdotum, quos David moriturus pro templo constituerat, octauus, 65.44

Abiathar, Abimelechi filius, solus è strage patris & aliorū saluus eandē Dauidi nunciauit, 63.18

Abimelechus Dauidem & famulos eius mundos à mulieris panibus propositionis cibat, 63.13. & ipse & ipsius consanguinei propter inobedientiam extirpantur, 63.20. filius Gedeonis regnat super Iudæis annos III. secundum quosdam, 48.15. fratres suos complures, excepto vno, trucidat, 46.32. oppidum Thebes oppugnans vindicta diurna perimitur, 46.34

Abiramus moritur, 69.44

Abiron, 38.18

Abisais frater Ioabi, viros CCC. hasta strauit, 64.30. Saulum transfodere vult, 64.37. solus cum Dauide solo in castra Saulis descendit, & circa Saulem faciunt quæcunq; volunt innoxii, 64.34

Abrahamus annos natus XCIX. se circumcidit, 27.12. habitat in Chaldæa, 25.32. in Ægypto ditatus reuertitur in Canaanam, 26.15. inuenit literas Chaldaorū & Syrorū, 15.20. liberis destitutus metuit, ne Damascus hæres ipsi futurus sit, 26.46. Melchisedecho dat decimas, 26.26. moritur, 28.28. nascitur, 24.30. ob famem diuertit in Ægyptum. 26.13, pater fidelium, 82.38. quando annum Iubilæum instituisse putetur, 26.36. quando natus, 26.29. quando Abrahamus fuerit appellatus, quodq; nomen illud designet, 27.7. vxore ad id eum incitante, ad ancillam ingreditur, & grauidam eā facit, 26.55

Abrahet mons, 42,43

Abrutia prouincia, 11.6

Absolon capillis adhærens quercus ramo, lanceis transfigitur & expirat, 65.7. fratrem Ammonem de stupro sorori eius vterinæ illato perimit, 64.50. intrans Hierosolymam concumbit cum patris vxoribus, 65.2. ob fratrem interfectum in exilium vadit, 64.50. patri reconciliatus in populi fauorem se vsque eo insinuat, vt regnum paternum vi occupare conetur, 64.51. victus fugit exercitum Dauidis patris, 65.6

Abydus vnde sit dicta, 12.30

Academia Bononiensis, 164.34. Parisiensis, 192.27

Academiæ v. singulariter priuilegiatæ, 192.30

Academici dicti fuerant à villa, vbi docuit Plato. 89.16

Accusatores Socratis meritas luunt perfidiæ pœnas, 94 37

Acephali haretici, 179.8

Achabus concupiscit vineam Nabothi, 69.52. Iesabelem ducit vxorem, 69.19. quando regnarit in Israele, 68.55. rex Israelis, 68.46. sagitta percussus in prælio moritur, 70.5. vinea Nabothi possessionem inuadit, 70.1

Acha oppidum à quo conditum, & vbi situm, 18.1

Achaia ab Achæo rege sic dicta, 9.11. sexta Græciæ prouincia, 9.10

Achaz adolet incensum illemet ipse in valle Hennon, 74.33. cladibus compluribus vel motus inimicorum suorū diis immolat, 74.44. domo dominica spoliata regi Assyriorū munera inde mittit, ibid. in excelsis & collibus sacrificat, 74.34. more gentilium liberos suos per ignem traiicit, 74.33. quando cœperit in Iudah regnare & quandiu regnarit, 74.31. statuas Baalim fundendo fabricauit, 74.38

Achialon vallis, 41.52

Achiel Bethelensis reædificat Ierichuntem, 69.43

Achillas Cæsari insidiatur, 119.8

Achilleides Andromachæ è Pyrrho filius, 56.20

Achilles à Telepho fugatus, 48.47. ambit Polyxenam, 52.28. Hectorem ab equo deiicit, in terram, 51.11. Hectorem circa captionē regis cuiusdam occupatum vulnerat tam grauiter, vt animam efflet, 52.12. Hectori duellum indicit, 51.40. interficit regem Larissæ, 51.22. Polei, regis Thessaliæ, filius, 50.24. Polyxenam sibi coniugem ob pulchritudinem singularem dari petit, 52.24. occiditur à Paride, 52.32. pridie vulneratus postridie in aciem prodire nequit, 50.40. regem quendam Philin dictum trucidat, 51.25. templum Apollinis ingressus Polyxenam conspicatur, 52.23. Troiam ingreditur, deius eius interius contemplaturus, 52.22. Troilum fratrem Hectoris de industria occidit, 52.28

Acrazapes rex Assyriorum trigesimus quintus, 72.14

Acindinus quidam, 154.17

Acta Pilati, 137,40

Actus naturalis num peccatum sit, 180.26

Adamantius Origenis cognomē, 149.25

Ada parit Iabelum, 14.50. vxor Lamethi, 14.50

Adamiani, 179.28

Adamus annorum bis centum procreat Sethum, 14 32. creatur, 13.50. docet filios suos offerre Deo, 14.25. in Hebrone sepultus est, 32.3. nomina rebus imponit, 14.21. post Sethum genuit filios vndecim, filias octo, 14.49. sub Enocho mortuus esse putatur, 15.16. vxores duas secundū Iudæos quosdam habuit, 14,47

Adamus Cardinalis Anglicus, 258.40. 267.52 in integrū restituitur, 273.49

Addo vates, 59.6.67.23

Adelbertus Martyr. 205.36

Adeodatus, 182.49

Aditus Paradisi parentibus nostris ob peccatum præclusus, 5.13

Adolphus Comes de Cliuis & Marke, 290.22 Comes Rauensburgensis capit patrem. 245.12. [illegible] imperator factus per Albertū ducis Austriæ filium occiditur, 237.34. dux Montensis pro fratre Vvilhelmo ad episcopatum Coloniensem transferēdo laborat, 296.22

Adonai quid sit, 2.35

Adria ciuitas in Marchia Anconitana, 11.5

Adrianus Ælius imperator, 78,18. 139,49

Adrianus Papa Rom. 192,10.230 26

Adulatores Octauiano inuisi, 122.40

Aer sagittis Alexandri Magni Dariiq; pugnantium quasi nubibus quibusdam spissatus, 100.50. spirituum flabello agitur, 73.52

Ædificatores Hierosolymæ sub Nehemia manu vna gladium tenentes hostem repulerunt, manu altera opus promouerunt, 87.22

Ægea vxor Diomedis impedit eum in regnum suum redire, 56,23

Ægeates insula, 111.5

Ægestus in generatione perceptus, 73.28

Ægialeus, 84.32

Ægidius Cardinalis, 240.52

Ægyptii à Mesraimo oriundi, 18.1. Apim pro deo venerati, 30.35. circūcidūt solos eos, quos sibi constituere volunt sacerdotes, 27.18. cogunt Israelitas ex Ægypto extre. 35.1. colūt ȝlūa. 110.3. Ionem Ammonem in ariete venerantur, 98.14. persequentes Israelitas pereunt in mari rubro, 31.36

Ægyptus, aliàs Aeria dicta, quando & a quo primum dicta sit Ægyptus, 16, 16.41,14

Ægyptus Danai frater, 43.14

Ælius Pertinax, 140.38

Ægystus adulter coniugis dominica suspenditur, 56,11.56,14

Æmilia Italia prouincia decima vnde sic dicta sit, 10.55. nunc, vt & Flāminia, pro parte Lombardia habetur, 11.2

Æmilianus tyrannus, 146.17

Æmilius exercitus Romani dux, 111.87

Æmuli Danielis prius, quàm profundū specus leonum attingant, discerpuntur, 86.36

Æneas condit Lauinium, 59.32. cum suis seditione erga Antenorem mota quid efficiat, 57.50. exilio multatur, 57.47. Fulmine perentitur, 51.38. incurrit in odium Græcorum, 57.43. Lauiniam regis Latini filiā accipit in vxorem, 59.21. naues quibus Paris in Græciam profectus erat, a Græcis acceptas reficit, 57.47. nobiles Romanos primus saltare docuit, 59.37. nū Veneris filius fuerit, 74.4. quando post bellum Troianum venerit in Italiam, 59.20. regem Amphicum perimit, 51.25. Troia discedens per Macedoniam, Siciliam, Italiam denique iactatus, Latino affinitate iungitur, 57 53. Turnum perimit, 59.24

Æneas Syluius rex Latinorum quartus 62.5

Æolus ventorū deus insulis Æoliis nomen dedit, 13.14

Æra Antiochena, 119.35. Iudæorum 36.28

Ærarium regum Persicorum fuit Gaza, 18.21

Æropus Macedonum rex, 81.54

Æsculapius medicus Roma habitus quasi deus, 109.33

Æson pater Iasonis, 46.55

Ætas Abrahami tempore nascentis ei Ismaelis, 27.4. mundi prima, 1.42. mundi quarta, 64.14. mundi quinta, 83.8. &c. mundi secunda, 26.45. mundi sexta, 124.13. mundi tertia, 24.9

Æthiopes à Chuso sunt orti, 18.1. ab Indo flumine consurgentes iuxta Ægyptum considunt, 32.30. Ægyptū inuadunt, 33.16

Æthiopia, 11.53

Aetiani, 179.41

Ætna mons ignē copia omittit magna, 13.7.115.17

Afri vnde orti, 18.2

Africa ab Afro, è posteris Abrahami progenito sic appellata, 21.46

Agag, 40.7

Agag rex Amalechitarū, 62.25. Sauli thesauros promittit, vt saluus è manibus eius euadat, 62.25

Agamemnon exercitus Græcorum dux Troianis pugnaturis se opponit, 50.48. per seruum coniugis Clytemnestra adulterum, ea instigante, perimitur, 56.11. qua in prouincia Græcia regnum tenuerit, 9.16. rex Mycenarum frater Menelai, 50,24. 59.7

Agapetus I. pontifex R. 175.36. vbi & quomodo mortuus fuerit, 175.45

Agar, ancilla Abrahami, ei filium parit, 27.1

Agareni populi ab Agare oriundi, 27.3

Agatho papa, 182.51

Agelmundus, 167.41

Ager Damascenus hominis primi creati locus, 13.50. Iesrael, 70.4. Picenus, 11.3. Picenus a Pico dictus, 11.6

Aggæus inuenis, nondum vates, Zacharia colloga, 88 25

Aginas Capitaneus quidam, 201.43

Agiulfus Longobardorum rex, 174.18. 181,8

Agnus Paschalis quanoctē edi solitus ab Hebræis, 34.50

Agon Olympiacus ab Hercule institutus, 58.52

Agrippa detinetur in carcere, 126.50. Romam adit, 126.47

Agrippa Syluius quando sit exorsus regnare Latinis, &c. 71.2

Ahias Silonites, 66,51.68,47

Ai, 26,17

Aiax Oileus post Græcorū de Troia discessum naufragium patitur, 52.36. Oleusus, 52.39. per Paridem sublatus quisnam fuerit, ignoratur, 52.34. Telamonius clam de nocte iugulatur, 52,35.55,33. Telamonius filius Hesiones Hectori tam fortiter resistit, vt quisnam sit Hector miretur, 51.4. Telamonius irascitur Vlyxi, 55.32

Aidoneus Molossorum rex Orcus etiam dictus, 44.11

Aistulfus, 186.14

Alachis dux Longobardorum, 181.49

Alani Romanis rebelles debellati, 58.7

Alania ad paludes Mæotides vsque pertingit, 7.14

Alaricus Gothorum rex, 163.41

Alba longa per Ascanium condita, 59.48

Alba Syluius rex Latinorum, 66.11

Albania vnde dicta, 6.24

Albertus Austria dux, 267.5. I. Imperator quandiu regnarit, 237.38

Albis Saxonia fluuius, 7,32.106,1

Albio Baptizatur, 190.3

Albuinus Longobardorum rex, 172.10

Albula vnde sic appellata, 71.1

Albusuinda, 173.8

Alcadas rex Assyriorum decimus, 32.5

Alcimus aliàs Ioachimus diuinitus punitur, 114.29. & 30 in principatu per Demetrium confirmatus, 114.26

Alea miles quidam, alea lusus inuentor, 49.30

Alemannia bassa, 107.40. & Teutonia eadem sunt, 10.8

Alethes rex Corinthiorum primus, 62.12

Alexander idem qui Paris, 49.37. imperator, Xerxes Persarum regis victor, 142.27. Macedonum rex, 92.50.96.16.

Alexander Magnus à Ioba pincerna proprio intoxicatur, 105.22. M. ab Armonia reuersus Pausaniam perimit, 99.1 M. ab equo descendens nomen dei, quod in lamina aurea super capite sacerdotis Iaddi cōspicit, adorat, 99.14. M. ad Euphraten fluuium tentoria figit, 100.28. M. ad montes Caspios se vertit, 100.49 M. ad prædam per Darium Darianosque fugientes relictam percensendam diebus viginti quatuor opus habet, 101.8 M. ad syluas India vltimas venit, 102.38. M. aduersus Illyrios & Thracos fœliciter pugnato, Thebisque subuersis, in Persas arma arripuit, 99.8. M. affirmantibus quibusdam vxorem nunquam duxit, 101.42. M. Alexandriam ædificat, 99.22. M. Amazones delet, 53.40. M. Amazones in gratiam recepisse narratur, 53.49. M. Armonios superat, 98 53. M. Athenienses trecentos nobiles, qui ei restiterant, exilio damnat, 100.11. M. Babylonem reuersus principibus suis conuiuium instituit, 105.22. M. Bactrianos subigit, 101.35. M. consulit arbores fatidicas de exitu rerum suarum, 104.35. M. contra Darium bellaturus imbecilliores in Græcia relinquit, 100.16. M. cum exercitu multis per dracones aliaque animalia grauatur incommodis, 102.11. M. Darium in campo quodam reperit mortuum, 101.39 M. duces Persicos apud Granicū flumen sternit, 99.10. M. è centum quinquaginta perfidis via monstratoribus illos in aquam hippopotamis: hos cruribus brachiisque confractis serpentibus deuorandos proiicit, 101.55. M. è faucibus Asiæ angustis armatior discedens ad loca plana cōtra Darium oppugnandum festinat, 100.17. M. elephantem sternit, 100.52. M. elephantes grunnitu suum moto terret & fugat, 102.49. M. epistola Dingdimi regis Brachmanorum perlecta irascitur, 103.41. M. Geonem gigantem humi affligit, 100.52. M. gloria cum magna Babylonem ingreditur, 101.10. M. iactabundè scribit se filium esse Ammonis dei, 98.23. M. in Alexandria magnificè fuit humatus, 105.25. M. in capite & coxa vulneratus, 100.38. 100.47. M. in patriam redire conatur festinanter, 105.10 M. intelligens, Israelitas quosdam propter idololatriam montibus Caspiis inclusos, eos, vt exire possint, non iuuat, sed eis exitum potius omnem præcludit, 105.14. &c. M. interficit Arsibam Syriæ præfectum, 100.37. M. intrat in Iudæam, 99.11. M. intrat in templum Hierosolymitanum, & deo, prout per sacerdotem instruitur, sacra facit, 99.18. M. Iudæis anno quoque septimo à tributo pendendo immunitatem dat, 99.42. M. Lacedæmoniam Græciæque prouincias omnes sibi subdit, 100.13. M. legatis Darii suspendium minatur, 99.47. M. mittit epistolam Dario, cum granis piperis non multis, 100.2. M. Anemonium ducem exercitus Darii vincit, 100.21. M. num prius, quam Alexandriam conderet, cum exercitu iuerit in Italiam, 99.30. M. ob ingenii excellentiam Sayoan interficere non vult, vt vt possit, 100.39. M. ob toxicum epotum sibi moriendū videns testamentum facit, principibus duodecim prouincias obtentas distribuens, 105.23.

M. occi-

M. occisores Darii occidi iubet 101.17 occupat Ægyptum 99.22 pergit contra Porum regem Indorum 101.46 Persepolim funditus euertit 101.45 Porum regem vincit 101.47 M. Porum incolumem conseruatum secum circumducit, tractans vt regem & amicum 102.17 &c. primus Græcorum monarcha 101.16 qua intentione videatur deo sacrum fecisse in templo Hierosolymitano 99.19 M. quærit è Serapide, qua morte moriturus sit 99.25 M. quando mortuus 105.25 M. quando natus 98.5 M. quãdo regnare cœperit in Macedonia 98.51 M. redit ad montes Caspios 105.11 M. regnum Macedonicum adipiscitur 99.3 M. regnum Persarum transfert ad Græcos 101.12 M. Rexanen ducit in vxorem 101.41 M. Sardes capit 99.16 M statuas Herculis perforat, num fusiles sint, scire volens 102.30 M. Talistridi tributum imperat 102.4 M. Thebas subuertit 100.6 M trãsit Euphraten 100.32 M. Tyrum magno cũ labore capit 99.11 M. venit ad Gangem 102.54 M venit ad Gymnosophistas 102.21 M. venit ad locum quendã tam tenebrosum, vt se milites eius inter nosceret non possint 102.34 M venit ad partes Bactrianorum 102.15 M. venit ad statuas Herculis 102.27 M. victimas diis suis imolat 99, 102.53
Alexander Epirotarum rex, Alexandri magni auunculus à Samnitibus occisus 98.48
Alexander Papa Rom. 220.22.230.27 *centimatem se præbet* 225.14
Alexander V. Papa R. moritur 289.11
Alexandria ciuitas ab Alexandro M. in memoriam nominis perpetuam condita 99,23.105.27
Alexius, 168.36
Alirumna Gothorum maga 53,2.155.32
Allophyli 18.13.43.24
Alomon Crotoniensis primus fabularũ inuentor 45.7
Alpes Apennina initium capiunt, vbi Coccia desinunt 10.33.10.34
Alpes Apennina Pannoniam ab Italia secernunt, 9.17
Alpes Apennina vnde sic nominata sint 10.35
Alpes Coccia vnde sint appellata 10.10
Alsatia 11.31
Altades octauus Macedonum rex 85.1
Altitudo turris Babylonica 17.36
Amanus ab omnibus Assueri principibus in honore magno habitus per solum contemnitur Mardochæum, 96.34
Amanus totam Iudæorum gentem propter Mardochæum solum extirpare conatur 96.37
Amanus supplicio, quod Mardochæo intentat, perit ipse, 96.47
Amdram decimus Chanaanis filius 18.24
Amasias ad Dauidis inuitationem populum numerat 72.17
Amasias fugit in Lachin, & ibi trucidatur 72.32
Amasias hostium per se debellatorum idola adorat 72.24
Amasias Idumæos delet 72.22
Amasias occidit patris sui interfectores 672.15
Amasias quo tempore in Iuda regnauit 72.15
Amathæus vndecimus Chanaanis filius 18,25
AmaZones à Gothis oriundæ perhibentur 52.51
AmaZones ab Alexandro secundum quosdam deletæ fuerunt omnes 102.8
AmaZones Armeniã, Ciliciam, Galatiam, Syriam omniaq; Asiæ loca domant 53.30
AmaZones num adhuc reperiantur 53.51
AmaZones templum Dianæ pulchritudinis admirabilis opibus effusis adificant 61.5
AmaZones Troiam veniũt Priamo auxilium latura 59.18
AmaZones vnde dictæ 53.36
AmaZones vsq; Alexandrum Magnum regnant 53.40
ambitio Papalis 197,21.224,15
ambitus Hierosolymæ 131.46
Ambrosius ex præfecto episcopus 159.20
Ambrosius Mediolanensis 159.43
Ambrosius Romanensis. 166.39
Amelberga, 106.34
amici Cardinalium Romanensium captiuorum pro salute ipsorum laborãt 267.7
amici vvilhelmi, episcopi Paderbornensis vexantur 297.2
Ammon deamat Thamarem 64.48
Ammon filius Dauidis primogenitus 64.48
Ammon filius Manassis 80.51
Ammon lingua Ægyptiaca arena est 98.11
Ammon per Absalonem tollitur è vita 64.50
Ammon, vnde Ammonitæ, filius Lothi è filia eius natu minore 27 47
Ammonitæ per Ioathannum subacti, 74.11
amor Achilleidæ erga fratrem suum vterinum maximus 56.20
Amorræi ab Amorræo denominati 18 19 *cæcitate percussi* 43.5
Amorræi Israelitis insidiantur 38.44
Amorræi per Sephorem superantur 38.54
Amorræus quartus Chanaanis filius 18.18
Amosius quando prophetarit 73 25
Amphicius rex per Æneam peremptus 51.25
Amphion cantu citharæ saxa mouet 45.41
Amphion Musicus præclarus 15.5 *regnat Thebis* 45.41
Amphitryo tertius post Cecropem regnauit in Græcia 16.21
Amram pater Moysis 32.36
Amri rex Israelis 68.36
Amulius fratris Numitoris, è regno expulsi filiam in venatu prostituit 73.27 *quando cœperit regnare Latinis* 73.26
Amyntas Rex Macedonum nonus 88, 31.94.35
Amyntes Assyriorum rex xvii. 41.18
Anach pater Sagmaris vel Somegadis 45 7
Anacletus Papa 141 3
Ananus pontifex occisus 130.20
Anastasius Imperator fulmine percussus interit 170.19 *Imperator quandiu imperauerit* 169,40.184,31
Anastasius II. Papa Rom. 163,24.169 33.230,26
Anaxagoras auditor Anaximenis, physicus quando claruerit 89.3. 92,52
Anaximander successit Thaleti Milesio 89.2
Anaximenes successor Anaximandri 89.2
Anchises pater Æneæ 44,21.178.8
Ancona 10,40.11 4.226,16
Ancus Martius post annos regni vigesimum quartum moritur 81.24
Andes pagus non procul a Mantua situs 117.54
Andreas quidam per canem rufum cacũ miracula edit 171.45
Andromacha è Pyrrho grauida parit filium 56.19
Andromacha Hectorũ adhuc vxor per somnium videt illum in prælio succubiturum 51.55
Andromacha Pyrrhi fit vxor 8.39.55,6
Andromacha rogat Hectorem, sed frustrà, à prælio vt abstineat 55.2
Andronicus 114.28
Angaria 166.16
Angeli corporum creatores Platonicis putati 89.8
Angeli dei cum mulieribus concubuerunt 15.45
Angeli duo specie iuuenum Sodomam missi 27.25
Angeli vera lucis creatione intelligũtur creati 3,1.3,23
Angeli mali num cum mulieribus congressi gigantes procrearint 73 44
Angelici 179.30
Angelus apparet Danieli, illum de liberatione populi, aliisq; Messiam concernentibus instituens 86 46
Angelus domini gladio euaginato obstat Balaamo, ne recta proficisci possit ad Balacum 39.27
Angelus domini Goliatho se offert specie non prorsus humana conspiciendum 63.5
Monet Iaddum vt Alexandro Magno supplex fiat 99.13
Angelus domini panem subcineritium affert Eliæ 69 47
Angelus permittit Balaamo eat ad Balacum, modo si dicat, quæ dominus ei suggesturus sit 39.36
Angelus domini quot in exercitu Senacheribi nocte vna contriuerit 76.27
Angelus sancti Marci eligitur Papa, & nominatur Gregorius xii. 283.14
Angli ad Christum conuersi 176.43
Anglia 57.41
Anglia Saxonia noua 166.1
Anglia in Saxonia 166.5
Anglisaxones 12.5
Anicetus Papa 141.44
Anima Euphorbi in Pythagoram testimonio ipsiusmet ingressa 89 9
Anima Israelitarum nauseat super mãna 38.40 *moriens Arabibus non minus quam corpus cũ eodem resurrectura creditur tempore iudicii* 179.53
Anima perfecta licentiat à se vitenses 180.24
anima Peripateticis partim æterna partim mortalis est 89.23
Stoicorum sententia mori visa non minus quàm moritur corpus 89.13
anima Tertulliano immortalis sed interim corporea esse visa est 179.54
anima Vlyxis vbinam post mortem mãsura 55.45
animæ humanæ omnes, quando creatæ cælitus infundantur corporibus 295 39
anima humana quo loco per Origenem habita 142.40 &c.
animæ humanæ peccatis obnoxiæ num in dæmones vertantur 179.55
animæ per circulos annorum multos in corpora diuersa Platonicis intrant 89.8
anima per Gnosticos substantia diuina putata 179.18

Animalia cuncta solis vnius calore viuunt, 21.55. quando & vnde creata, 3.4
Ἀνεψψρία Ludouici Imperatoris pro Ludouico Italiae rege positi, 198.32
Anna mater Samuelis, 61.23
Anni ab egressu Israelitarum ex Ægypto ad ædificationē templi diuini per Salomonem quot, 66.6. post diluuiū ad linguarū confusionem CCCV. vel CCCII. numerantur, 17.24. quibus Salomon idola colendo deum offendit, annis regni eius aliis per scripturam non annumerati putantur, 66.45. quindecim vita Ezechiæ adiecti, 79.49
Annulus in digito quarto cur per inuentorem eius Promethea gestari iussus, 32.7
Annus Hebræorum triplex, 36.21. Iubilaus. 26.38. Iubilaus, annus est remissionis. 26.38. Iubilaus conceditur Coloniensibus per gratiā Pontificis singularem, 277.45. Iubilaus instituitur, 239.21. mensibus duodecim lunaribus, diebus quinque & diei quadrante consummatur, 17.17. Vnus noster decem annos Noei non habet, 17.12
Anotimum Pascha. 142.6
Ansbrandus, 184.27
Anser Capitolinus excitat Manliū, 97.2
Anses idem qui Iesus, Israelitici populi dux, 41.22
Antæus filius terræ Poetis, 48.13. per Herculem peremptus, 59.1
Antenor, 9.31. cum Troianis multis & Paphlagonibus occupat partes Venetiarum, 57.41. per Priamum ad Græciæ principes Hesiones sororis repetendæ caussa legatus, 49.49. Venetiarum conditor quo modo dicatur, 9.36
Anthas plures, 44.14
Anthemius imperator, 167.26
Anthemon vir nobilis per Græcos & captus & per illos in tentoria ipsorum abductus, 51.33
Antherus pontifex Romanus, 149.50
Anthropomorphita, 179.36
Antigone, 49.5
Antigonus, Aristobuli filius, 119.48. & Alexander regnant apud Macedones, 108.37. filius Alexandri rex Iudæorum, 120.50. insidiis petitus, 116.17. regnum Asiæ suscipit, 108.28
Antiochia obsessa, 217.46. per Seleucum Nicanorem condita, 108.33
Antiochus Antiochi magni filius Syriæ rex, 113.25. associat sibi Scopam, 113.44. cum Romanis fœdus init coactus, 112.1. Epiphanes, 113.28. Eupator, 114.17. Eupator ab equitatu peditatuq́ munitissimus venit in Iudæam, 114.19. exercitū mittit contra Simonem, 115.40. Persiæ rex, morbo perit miserabili, diuinitus confessione ipsiusmet immisso, 114.15. profanat templum Hierosolymitanū, 113.47. Samariam solo æquat, 68.43. Syriæ rex bellum magnum parat aduersum Romanos, 111.53. Θεός, 110,27
Antipater Herodis magni pater, 119.43. Idumæus, 117.25. veneno peremptus, 119,11. 125,47
Antipus rex per Diomedem occumbit, 51.24.
Antiquitas ipsa errorem historicorum creauit, 1.35
Antonia castellum Herodis per Romanos occupatum, 131,21.133,9
Antonius Pius & liberi eius, 140.11. Seueri filius, qui & Caracalla Imperator Rom. 142.13
Antonius à Cæsare victus, 122.6. Bulcanus, 263.15. eremita, 155.52. interficit seipsum, 122.12. per Papam canonisatus, 238.9
Anus Iasonem ad concumbendum cum Medea accersit, 47.54
Aedus tempore nocturno solem per incantationem facit visibilem, 45.46
Apamia per Seleucum Nicanorem condita, 108.33
Apelles, 179.23
Apellita, ibid.
Apis Ægyptiorum deus, 28.29. Argiuis fratrem suum præficit, 30.33. condit Memphin, 30.27. cur mortuus Serapis, & temporis progressu Serapis appellatus fuerit ab Ægyptiis 30.37. in Ægyptum profectus moritur ibidem, 30 33. maximus Ægyptiorum deus reputatus est, 30.39. tertius Argiuorum rex, 30,26
Apocalypsis Ioannis quando & vbi per eum scripta, 136 24
Apollinaris quando Rauennæ passus, 135.54
Apollinarista, 179.45
Apollo, 19.46. ambiguè respondet Pyrrho. 109.3. artis medicæ inuentor, 21.53. Carthaginis visis aurea spoliatur, 115.3. natus est in Bœotia, 8.51. pythonem serpentem perimit, 63.40. quo tempore artem medicam inuenerit, 45.37. sui de veste aurea sibi detracta vindex, 115.3. super bello Troianis inferendo consultus, 50.28. Titan & Phœbus cur appellatus, 21.54 vndenam Pithii nomen acceperit, 63 39
Apollonius exercitus Antiochi dux occiditur à Iuda Macchabæo, 114.4
Apostoli Amazonibus prædicauisse non leguntur, 54.1
Apostolici, 179.30
Ἀποθέωσις Caroli Magni, 225.45. Diomedis, 56.36. Elizabethæ regis Vngarorum filiæ, 238.6. Menulphi, 198.16
Appius Claudius Cæcus aquam Claudiam induxit & viam Appiam strauit, 108.24. Appius Claudius contra Virginii filiam, quam paulò antè per vim stuprare nisus erat, sententiā fert talem, qua ipse eius violanda potiretur, 94.3
Appius Claudius inuadit Siciliam, 110.30
Appius Cæcus primus inter scriptores Romanos oratione vsus est soluta, 41.11
Aprilis noster Hebræis est Nisan, 34.49
Apuleius Socratis sectator, 94.43
Apulia decimaquinta Italiæ prouincia, 11.14
Aqua Ægypti in sanguinem conuersa, 34.5 aspersionis, 37.48. contradictionis, 38.35. diluuii montes omnes cubitis quindecim transcendit, 16.14. ex asini mandibula saliens Sampsoni sitim restinguit, 60.17. terram circumiens Oceanus vnde dicta, 4.15
Aqua amara per immissionē ligni, quod Moysi dominus ostenderat, dulces facta, 35.47. Iordanis huc illucq́ diuisa, 71.4. mundi pro Neptuno habita, 21,24
Aquila Bibliorum interpres, 140.5. cur primum vexillis signū fuerit Iouis, 75.47. Ioui Titanibus bellum illaturo apparet, 75.47
Aquilei a anno obsidionis tertio per Attilam capta, 165.29. Fori Iulii caput, 9.25
Aquisgranenses proscribuntur, 244.10
Aquitania finis Galliæ, 11.16
Ara Baalis per Gedeonem destructa, 45.54
Arabes iidem fuere cum Sabæis, 18.9. terram Iuda vastantes thesauros Iorami asportant, 70.21
Arabia quoque dicta fuit Saba, 5.34. 5.54. vnde dicta, ibid.
Arabici, 179.53
Arabissa vxor Iobi, 29.45
Arachæus septimus Chanaanis filius, 18.22
Aradii ab Aradio denominati, 18.24
Aradius nonus Chanaanis filius, 18.24
Aralius rex Assyriorum quintus, 28.12
Aram moritur in Vre Chaldæorum, 25.41
Arator, 175.34
Arbaces Sardanapali præfectus, regnū eius superatis combustisq́ ad Medos transfert, 73,4.& 7
Arbores solis & lunæ fatidicæ, 104.35
Arca domini filiis Heli per Philistinos eripitur, 61.21. domini per Israelitas, è manibus Philistinorum recepta, ponitur in domo Aminadabi, 61.54. Noe in montibus Armeniæ quieuit, 16.17
Arcades in lupos conuerti solent, 57.22
Arcadia etiam Sicyonia dicta, 9.13. finis est Achaia, 9.12
Arcadius imperator Ro. quandiu imperarit, 161,4.161.39
Arcas filius Iouis, Pelasgis subactis regionem illorum Arcadiam vocat, 41.13
Arcesilaus vel Archelaus, 89 19
Archelaus Cappadocum rex, 125.22. Macedonum rex, 94.30. relegatur, 126.1. succedit Anaxagora, 89.3
Archiepiscopatus Magdeburgensis, 203.53. Pragensis, 205.39
Archiepiscopi Germani Cardinalatum repudiant, 273.41
Archiepiscopus Coloniensis Angariæ ducem se esse scribit, 166.18. Coloniensis & Comes Cliuensis in periculo versantur, 290.38. Magdeburgensis, 231.33
Archilochus per Hectorem medius discinditur, 51.15
Archontici, 179.26
Ardea per Tarquinium Superbum oppugnata, 90 38
Ardisus rex Lydorum I. 74.13
Aremulus rex Latinorum XII. 72.33
Aretha Syriæ præfectus, 100.37
Aretium opidum, 111.35
Arsa vicus Iudeæ. 6.11
Argæus rex Macedonum V. quando & quandiu regnauerit, 80.42
Argentina, 155.49
Argo nauis à se fabricante sic appellata 47.20
Argo idem qui Argo iamiam positus.
Argonautæ, 46,52.117.38
Argus rex Argiuorum, 31.34
Aridaus, 108.23
Aries instrumentum bellicum descriptum, 128.46. muris Hierosolymitanis diruendis adhiberi iussus, 128.45
Arietes pro numinibus culti, 19.53
Ariminum in Gallia quando conditum, 108,41.111 42. quondam Romanis Gallia Cisalpina fuit. 108.42
Arioli & magni Balthasari regis sua visionem

fionem eius expedire non possunt 86. 10
Ariphilis, 48.54
Aristaus, 109.55
Aristobolus filius Herodis 121.48
Aristobulus sibi post patris Hyrcani obitum diadema primus imponit, 115.53
Aristobulus Iudaus, peripateticus philosophus summus, in libros Moysis commentarium Ptolemao Philometori dicat 115.6
Aristoboli veneno sublatus 116, 19. 119,41.
Aristoteles auctor peripateticorum deambulando solitus disputare. 89 22. eloquio Platoni impar, 98.35. excellentis ingenii vir 98.34. Platone adhuc viuente discipulos acquisiuit 98.36. Platonis discipulus. 98. 34. primus Nomen & Verbum inuenit. 98.32. prodigium & in natura tota grande miraculum putatus, 98. 39. quàm grauis auctor visus fuerit Isidoro etymologo 98.28. quando floruerit 98.29. sapientum saturorum princeps 98.38.
Arius rex Assyriorum quartus 27.52.
Armatrites rex Assyriorum VII. 29. 27.
Armenii 6,3.6,27.
Armenia ab Vle descenderunt 17.52. per Alexandrum Magnum victi 98 53.
Arminfridus rex Turingorum 106.34.
Arnoldus Bauaria dux 198.55. Lubecensis, 228.6.
Arnsburgum obsidetur, 225.43.
Arnulfus, 174.18. imperator, 196. 39 debellat Normannos 196.43 inauguratur Roma, 197.1. moritur 197.1. reiicit Hunnos, 196.40.
Arphaxad Noei filius genuit Salam 17. 19.
Arphaxad Semi filius moritur 25.31.
Arphaxat quidã, Medus, Niniuen instaurat, 91.28
Arrius haresiarcha 152.6. moritur 154.36.
Ars fabricandi arietes & testa vide 46. 40. ferraria per Tubalcainum reperta 15.1.
Arsames, Ochi filius, 98 49.
Artabanus Armenia rex. 121.51.
Artaxerxes, à Iudais Assuerus appellatus, 94.34. Esdra idem est cum Cambyse 91.14. pracipit vt Gracia positis armis tota viuat in pace 95.6. Longimanus, quanto tempore regnauerit 93.11. Ochus, rex Persarum II. 97.51. rex Persarum VII. 86.53.
Artes magica, 109.24
Articuli ab Iohanne Hussio & Hieronymo Pragense propositi 301. in synodo Constantiensi propositi, 298.53. Iohannis VVicleffi 301.
Artotyrita, 179.32
Arturus Britannia rex 169.18.
Arx montis Sionis obsessa 114.17.
Asa excelsa idolis destinata non tollit 68.16. moritur 68.23. petit auxilium regis Syri contra regem Israel 68. 17. vincit Æthiopem Saram 68.16.
Asaphus, 65,46.65,52.
Ascalon 6.5.
Ascanei, 18.30.
Ascanius 61.6. rex fit Latinorum 59. 40. condit Albam longam 59.48.
Ascatades 34.46.
Asculum 11. 4.
Asenab 18.24.
Asenem 18.23.
Aser, 29.1.
Asia, 5.3.
Asina Balaami 39.32.
Assaracus gignit Capyn, 44.22.
Assenetha 29.33.
Assuerus, qui duxit Estheram, non est iste, qui Esdra Cambyses est 91.15. quinam fuisse videatur 85.51
Assur 5.21.
Assyria, 5,18.5,53.
Assyrii idem qui Chaldai 73.23. per Bethulienses fugati, prostrati 91. 46. ab Assuro orti 17.48.
Astabari qui prius Sabatani, 18.10.
Asterius 42.17.
Astyages aliquibus binomius 85.50. capitur 85.44. Darium adoptat 85.39 filiam militi cuidam plebeio coniugem cur det 85.10.
Asyla, 42.3.
Asylum per Romulum institutũ 75.35.
Athalia 70.30.
Athanasius ab exilio reuocatus 157.47.
Athenienses vnde Iones dicti 4.32. se Thebanis potentiores esse glorantur 100.7.
Atlas astronomia inuentor 22,4.32,17. cælum humeris sustentat 32,26.5,51. 32,19.
Atreus 95,5. 115,29.
Attica, 34.33. 8.46. 8.44.
Attila, 165, 28. 165,36.
Auaros seu Huni 8.26.
Auctoritas VVilhelmi episcopi Paderbornensis, 292.19.
Auond, 23.15.
Auentinus mons ab Auentino, quodam sic appellatus, 72,34.81,23.
Aufidus, 11.12
Augusta, 68,44.206,15.
Augustinus 97.5
Augustulus 168.36
Augustus Cæsar porcus esse maluisset Herodis, quam filius 125.33. moritur 126.3. triumphat 122.25
Augustus mensis 122.31
Auisamenta in concilio Constantiensi proposita 299.6
Aurelianus 146.51
Austria 8,12.190,9.224.32
Autharius 173.28
Azarias 72.34

B.

Baal cum templo eius per Iehu dirutus 72.4
Baalsta 69.33. Baalem inuocantes saxum Sisyphi versant. 69.30. per Iehu mactati 72.3
Baasa 68.31
Babylon 5,33.85,55.86,18
Baccha 45.15
Bacchanalia ibid. 18
Bacchides 114.38
Bacchus 34,38.98,12
Bactria 6.20
Bactriani 17,55.101,35
Bactrus 6.26
Baduradus 92.37
Baganda 147.19
Baghardi 180.14
Baiazetes 249.12
Baioaria qua & Bauaria 8.14
Bala 28.52
Balaamus 39.25. vbi catera de eo scitu digna leges.
Balacus 39.37. vbi totam historiam eius habes descriptam.
Balduinus episc. Paderbornensis 240.23
Balduinus Flandrensis Cæsari rebellis 218.8
Balista à βάλλειν dicta 13.25
Baleares insula 13.22
Baleus rex Assyriorum IX. 30.19. VI. idem qui & Xerxes 28.48
Balmeus 13.24
Balthasar abnepos Nabuchodonosoris 85.53. vbi vide.
Balthasar de Cossa 289.13
Banaias 64.30
Baracus 45.21
Barathrum Roma factum 98.1
Barenses 264.36
Barletum 264.29
Barrabo 240,47.260,53.266,55
Bartholomaus Cardinalis Barensis nomen Vrbani sortitus 251.2
Basan 38.48
Basilica XII. Apostolorum 274.7
Basilius magnanimus & cõstans 159.29
Baso, aliis Biso 210.47
Bassus 169,9.169,3
Bathuel 27.54
Bauari 208.51
Beatrix Augusta 226.6
Beda 183,17. 183,26
Beolphegor 25.16
Beelzebub 25,22.76,43
Begga 178.4
Belgica 11.26
Belisarius debellat Gothos 171,9. 171, 22.175,48
Bella Dauidis 65.15
Bella Roma socialia 116.35
Bellatores viri Dauidis 64.28
Bellius mons 10.35
Belloparet 44.1
Bellua monstrosa Alexãdro visa 102.13
Bellum Amazonum contra Thebas 58.53. Caroli Italicum 190.6. Pannonicum ibid. 7. ciuile Romanum primum 116.37. ciuile inter Gracchũ, Scipionem & Pompeium 115.31. Danicum 232.17. Gallicum contra Romanos 111.33. in Gallia 199.20 in Thuringia 231.15 inter Antonium & Augustum 121.52. inter Astyagen & Persas 85.41 inter Brabantia & Iuliaci duces 242.2. inter Dauidem & Absolonum 65.6. inter filios Ludouici Pii 194 44. inter Hungaria & Bohemia reges 236.27 inter Romanos & Pyrrhum secundum 109.12. inter tribus Israeliticas XI. & Beniamiticam 44.27. inter Wandalos & Sueuos 164.7. intestinum Hierosolymitanum 130.52 Iudaicum per Iosephum descriptum 128.17. Mithridaticum 117.3. Pharsalicum 118.38. Punicum 110,33. 111,8. Punicum II. 112.3. Romanorũ cum Samnitibus 108.9. sacrum 217, 19. 228,31. Saxonicum 186.36. sociale 117.16. Tarentinum 108.52 Troianum 59.17
Belochus 30,4. 42,28
Belphagor 25.9
Belus 18,8.24,24.&c.
Benedicẽs populo Dei benedicetur 40.12
Benedictus Antipapa Imperatori deditur 203.48. moritur Hamburgi in exilio, 203.51. I. Papa Rom. 176.24 II. Papa Rom. 183.8. V. Papa Rom. 207.51. VI. Papa Rom. ibid. 53. XI. Papa Rom. 245.54
Beneuentani 261,33. 263,18
Beneuentum 11,12.108,43.261,53.262, 7.& 12
Bengeler 272.8
Beniamin 28.54
Beniamitæ 44.18
Beor 41.8

Berengarius 198,43.199,9.201,8.202,22. 203.17.203,37
Bergomum, 97.32.&c.
Bergius, 52.53.
Birnhardus abbas Clarevallensis 230. 25. Brunswicensis, 294. 12. Comes Lippiēsis 227.24.217.39.294. 10. &c. dux Lunaburgensis 244. 22. filius Caroli Grossi 196. 46. 294. 24. I.episcopus Padebornensis 222. 43. IV.episcopus Pad.232.29.V.episcopus Pad. 240. 12. II.episcopus Pad. 231. 42. III.Episcopus Padeborn.228.29.
Bernhardus, 208.25.
Bersabea, 64.4.64.43.
Bertertius, 181.41.
Bertrandus de Arnassanis, 277.9.&c.
Beseleal, 37.50.
Bessus, 101,23.101.35.
Bestia quaedam magnitudinis inusitata, 102.13.
Bethel, 26.17.28.44.
Bethlehema, 28.45.
Bethulienses, 91.47.
Bezetha 131,38,131.44.
Biblia Hebraea sumptibus Ptolemaei Philadelphi Graeca facta, 109 54.
Bibliotheca Ptolemaei Philadelphi quanta 109 53.
Bigamia, 14.46.
Biso qui & Baso, 198.7.
Bithynia Berisia prius dicta 6.37.
Blanckenborg, 228.11.
Blandina faemina quantũ possint, 66.41.
Blasius Sebasta episcopus 151 34.
Blasphemia Chosroes 177.29. Iuliani 157.38.
Blithilda, 178 1.
Bodicken, 192.44.
Bockennorda, 209.4.
Boethius, 170.34.
Boeotia, 8.48.
Bohemia, 8.10.
Bohemus quidã Christianus fit 200.20.
Bonifacius episcopus Moguntinus, 185. 17.191.9 & 30.
Bonifacius II. papa R. 168.46.175.24. 182.29. IV.papa R.182.30.V.papa R. 182.34. IX.papa Rom. 273,37.274. 1 281,41.
Bononia, 10,52.236,53.245,1.
Bononienses, 244.45.
Booz, 41.44.60.36.
Borgentrike, 275.41.294.10.
Bos agnum enixa 134.2. Roma locutus. 111.43.120,29.
Brabantia 11.31.
Brachman, 203.1 &c.
Brackel, 294.10.
Brandenburgum, 200 1.
Brennus, 97.21.
Brigida vatem agit 247.13.
Britannia, 12.9.57.41.140.52.
Britannia dua. 12.9.
Briton, 12.5
Britones, 165.47.
Brixia, 97.32.
Brobeke, 228.50.271,8.
Brocardus, 214.48
Bruchi corrodunt quicquid in Aegypto viret, 34.10
Brundusium, 11.15.
Bruno comes & dux Saxonia, 196.17. episcopus Tullensis, 215,41.220 4. filius ducis Carinthiae Papa creatus 205.33. Ludolphi ducis Saxoniae filius, 195.33.
Brunsuiga, 221.22.
Brutania, 57.40.
Brutia, 113.12.
Brutus fabulosus priami filius 57.37.
Buccina, ad Ierichuntis destructionem adhibita 41.35
Burgo, 158.24.
Bulgari, 195.35.181.31
Bulgaria, 8 32.
Bulla papalis, 261,8.269.4.
Byzantium, 11,50.80,48.

C.

CAbades, 170.47
Cacanus, 178.42.
Cacodaemones ἀμοιροι, 62.30.
Cades, 38.34.
Cadamus, 8,48.15,25.42,15.43,54.
Caesar, 118.4.
Caesares Absolonis, 65.14.
Caseta, 59.36.
Casnan, 15.11.
Cainus,14.24.14.26.14,29.14 36. & 39
Caius Iulius Caesar, 118,2 &c.
Caius Caligula, 126,51.
Calabria, 11,14,110.30.
Calculus Hartwigo in somno exemptus & in manus datus. 210.3.
Caleb, 388.8.
Calamitas episcoporũ è schismate, 220. 44.
Calices ad coenam celebrãdam vitrei pro ligneis substituti 148.9.
Calixtus I.papa Rom. 148,10.230,21.
Callinicus patriarcha Constantinus 184 3.
Calpurnia, 120.20.
Cambyses, 18,21.91,36 &c.
Camillus, 96.53
Cãpana unde originẽ habuerint 68.51
Campania, 10,16.68,50.109,7.
Campen, 8.6.
Campi Cathalaunici, 165.8. Hemiscius. 6.31.
Cancrius numerum numinum relati 19.53.
Canes cum carnibus ossa devorant 111. 29. tanquam dii pergentes honorati 19.53
Canonici regulares succedunt secularib. 287.38
Capella sancta Trinitatis Paderbornẽsis 246 47
Capetus filius Capys 70.11
Capitolium 96.1.55.94,44.82,1
Cappadoces 18.29
Cappadocia 6.3.6 29
Capua 10 16.68,49
Caput Nicanori abscissum, & Hierosolymam perlatum 114.36
Capys 44,22.68,49
Caranus primus rex Maced. 73.19
Carched.n Syrius 66 1
Cardiceas 79 47
Cardinalatus an fuerit Hieronymi tẽporibus 159.51
Cardinales quinque iussu Papa occisi 267 47
Cardinalis de Petramala 267.15. Gebennensis 252.5.& 10
Carentus 11.15
Caria 6.51
Carij 17.53
Carinthia 8.13
Carmen Cumanum 76.47. Moysis heroicum 41.7
Carmenij 17.52
Carmentis 15.31 & 33
Carmina 39,7.41.9.66,26
Caro ad imaginem Dei creata non est Ambrosio 13.47
Carolomannus 172,15
Carolus Augustus 190.43
Carolus Calvus Francia rex 196.2. Crassus 196.26. de Malatesta 289. 47. Gallia rex. 109.22. Imperator 248.1. Magnus 182,21.192,20.193,18 225.45. Martellus 182,21.185,14
Carpathus 12.47
Carpocrates 179.16
Carpocratiani 179.16
Carthaginenses 112.48
Carthago 11,50.65,55.58,51.66,52.72, 37.110,40.111,7.114,50 & 54
Carus Imp. 147.45
Casdai 18.45
Casethus idem ibid.
Cassander 208.30
Cassandra 49,42.49,43.50,15.54.41
Cassibalus 51.9
Cassinus mons 185.43
Castitas filiarum Rombilda 278.54
Castor 48.23
Castor & Pollux fratres 50 9
Castrum Lucretia 260.25. novum per Paderbornens.obs.297.17. S.Angeli 273.53. Welcorum 177.50. Wittekindi 189.37
Catalogus haereticorum 179.14
Catena Petri 168.55
Catina 79.45
Caucasus 5,32.&c.
Causa Traiecti ad Mosam obsessi 285.33
Cecropia 34.33
Cecrops 21,38.33,36.34.32
Cedron torrens 68 18
Cenez 42,52. 22 & 52. 43,25.43,46. 43 50
Census Roma actus 82,10.108,38
Cerdo quidam magus 140 21
Ceres 19,47,21,25.28 22
Cerevisia 8.27
Cerinthiani 179.17
Cervisium 9.40
Certamen quinquennale 74 19
Certamina artis palaestricae Antaeo notissima 48.14
Cerval 43 4
Cethimus 18.34
Charemon Stoicus 145.7
Cham 15,51.17,7
Chaon 8.41
Chaonia 8 38
Charta cur papyrus appellata 30,28. 30,29
Cherinthus 139.27
Chilpericus Francorum rex 172.19
Chius 13.2
Choroebus Eliensis 74.15
Chosroes 177.29
Chrisma 37.50
Christiani 127,37.137.49
Christianismus Clodovaei regis 175.15. Saxonum Britannicorum 177.23
Christianus Moguntin. Archiep. 225.52
Christus 77.40.77,41.79,39.87,12 & 14.123,27.179,24 & 25
Chronica Eusebij 43.53
Chus 17,50.18,1. Seminepos 17.50
Cilices 18.33
Cilix 7.2
Circius ventus 9.23
Circuitus Babylonis 86.3
Circumcisio 7. & 21.41.29.179.17
Cison torrens 45.25.69.37
Cithai 18.34
Cives aliquot Brunsv.capite plexi 238.17. Paderbornens. concisi 237.20. Rosa alba ex urbe electi 261 49
Civitas Travensis 264.25
Civitates fugitivorũ 42.3. Italica Imperatori reconciliata 227.1. Iudah per Sesacum capta 67.47
Clades Christianorum 243.25. Romanorum. 112.28
Clava Geonis 200.53
Claudia vestalis 82.7

Clau-

Claudius Drusus, 108.1. Imp. Romanorum, 127,16 & 31.146,48
Clemenberg, 297.4
Clement Papa V. 246.1. VI. 247.6. III. 230.48
Cleopatra, 119,24.120,13.122,17
Cleph, 173.11
Clerici à Pap. carnifices designati, 261.21
Cletus pontifex, 138 32
Clientes Vrbani Papæ student eum obsidione liberare, 261.37
Clodius Francorum rex, 167.22
Clodoteu, idem ibid.
Clodouæus, 164,25.169,41 & 45
Cluniacum, 210.16
Clusium, 97.34
Clytemnestra, 56.11
Clytus, 100.47
Cn. Fuluius, 112.1
Cn. Pompeius, 117 3
Coccus, 10.11
Codex Iustiniani per eum confirmatus, 171.55
Cœlestinus Papa Rom. 164,26.168,52. 230,24.230,49
Cœlibatus 148 10
Cœlius mons 80.46
Cœlum apud Hetruscos ardet, 111.42. hiatu magno scinde visum, 112.14
Cœnobium Cistertiense, 220.29
Cœnus, 74 6
Colchis, 47.4 & 47.27
Colloquium Alexandri Magni cum sene quodam palatii solis & lunæ incola, 104.29
Collusio Susatensium cum comitis Cliuensis capitaneo, 291.27
Colonia Agrippina, 123.16. Vbiorum 225,24
Colossus a colendis ossibus appellatus, 12,42. solis areus, 12.48
Coluber Græcis ὄφις. 179.19
Columba, virgo quadam sancta, 146.55
Columbanus, 177,17
Columna marmorea Alexandri magni iussu erecta, 104.11
Columnæ Adami duæ, 12,54. Alexandri Magni, 105.5. Herculis, 4, 22.12,14
Comes Arnsburgensis, 247.45 de Anhalt, 173.47. de Arnstein, 173.17. de Hamersleue, 173.48. de Wernigrade, 173.47. Vuttini 244,35.267,20
Cometa, 133 53.218,55.219,4
Comitatus Flandrensis, 196.3. Wartbergensis, 211.41
Comites Lippienses, 283.28 & 34
Comitia Bambergensia, 221 16. Francofurtensia, 231,52.243,50. Gelenhusiana, 227,51. Magdeburgensia, 227,34.231,10. Mindensia. 213.44. Northusana, 218.28. Wirtzburgensia, 222.1
Commemoratio sanctorum omnium vita functorum, 107.10
Commodus, 140.29
Concertatio de regno Francorũ, 106,36
Concilium Aquisgranense, 193.46. Arelatense I. 155.12. Arelatense II. 155.16. Brixiense, 216 39. Constantiense, 290,16.298,19 & 28 Episcoporũ Romæ habitum, 162,45. Fritzlariense. 221.45. Lateranense generale, 237.48. Lateranense speciale, 230.31. Lugdunense. prius, 238.23. Lugdunense alterũ, 238.35. Pisanum confirmatũ 286.29. principum Græcorum, 55.17. Romanũ, 282.22. 231.40. Sardicense, 154.54. Tremoniẽse, 211.51. Viennense, 246. 5. Wormatiense, 216.19
Concubinæ Salomonis CCC. 66.38
Conditiones pacis inter Christianos & Saracenos, 237.6
Confusio linguarum, 17.20
Coniuratio aulicorum contra Dariũ, 101.24. contra Amasiam, 70.31
Cono legatus pontificius 221.42
Conon papa 183.7
Conradus Abbas paderbornensis 212. 47. frater Friderici ducis Alsatiæ 222 36. I. Imperator 198.48. & 53.199 5. IV. imp. 236.7 & 11. II. Imperator 213.31. III. Imperator 223.18.224.1 Smet, 295.44. Spiegel, 272.37
Cõsiliũ Cardinaliũ, 129,41.250,5.282,40
Consonantia musicales per Iubalẽ inuenta, 14.51
Constans Imperator, 154,32.180,55
Constantia Basilii, 129,5.159,20
Constantinopolis, 8.28
Constantinus 148,1.150.51.152,5.154,2. 180,30 & 49.181.24.185.46.192,4 & 5
Constitutiones Clementinæ, 246.5
Consulatus Caii Iulii Cæsaris, 118.2
Consules post Tribunos Rom. electi, 91. 6. quare duo annis singulis Romæ ordinati 91.10. Romæ regnant, 80. 13. vnde dicti, 91.9
Contẽtio inter Aiacẽ & Vlyxẽ, 55,23,54
Conuentus Bopardiensis, 244.9. Francofurtensis, 285.43
Conuersio Nabuchodonosoris in bestiã qualis aliquib. fuisse videatur, 84.38
Conuiuium cruentum, 205.13
Coos, 12.32
Corbia, 187.46
Core, 38,19 & 21
Cori simila quot in cibum dietim necessarii fuerint Salomoni, 66.13
Corinthus, 9,12.34.46
Cornelius Papa, 110,33.150,12
Cornetum, 10,15.265,21
Cornutus, 145.8
Corona per Athenienses Alexandro missa, 100,9
Corporalia, secundum Manem, à diabolo sunt facta, 147.7
Corpus Barnabæ repertum, 169.24 liberũ violari prohibitum 110.32. sancti Marci, 9,38.168,9. S. Viti, 185.50
Corsa, 13.21
Corsica etiam Κύρν vocata est, 13,20, 110.33
Cortina, 39 21
Corui cibant Esaiam, 69.38
Cosmatus, 282.6
Coturnices, 36.5
Cracouia, 8.10
Creatio angelorũ, 3.23. hominis. 13,29.53
Creatura nulla fiebat antequã fieret, 3. 50
Cres rex Cretensium I. 25.38.28,13
Crescentius, 205.44
Creta, 9,14.12,28.25.39
Creusa, 49.41
Cruciferi, 289.24
Crucifratres, 296 2
Crudelitas Maxentii, 151.55
Crux Domini reperta, 162.35
Crypta sancti Michaelis, 169 31
CS pro X ante tempora Octauiani scribi solita, 105.46
Cubiculũ Pont. Vrbani quassatũ 265.34
Cubitus arcæ per Noeũ constructæ fuerunt Geometrici, 16.9. communis & geometrici pedes quot habeant, 16.10
Cultelli verius ab hominib. quàm homines à cultellis nomen traxerũt 106.28
Cultri lapidei. 41.29. Cuma, 76.49
Cumanum castrum 191.2
Cunibertus 183.37
Currus falcati Darii & Sisaræ, 45,24.
101.3. Gordii 100.22
Custodes Samaritani 75.5
Cyaxares 81.29
Cyclades, 12.34
Cynici 89.24
Cynophes Ægyptii, 34.7
Cyprus 12,28.116,47
Cyrene 45.12
Cyriacus fictitius 149.13
Cyrillus 164.27
Cyrnus 13.21
Cyron 45.37
Cyrus 85,11 & 18,20,22.39,45. 86,24 & 25.88,12 & 14,17,36,37,39
Cythera 12,49.50.4
Κύων 89.28

D

Dacia 12.21
Dado 182.22.
Dædalus 46.38 & 42
Dæmones 24,40.39,14.94,53.95,1.56,50
Dagon 61.41
Dalmatia, 8.39
Damascus 17,49.26,45
Damasus Papa 163,8.220,1.
Dalila 60.25
Dan 29.1
Dani 12.23
Danaus 42.13
Daniel 84.21 & 22,23,24,28.86,12 & 28.35.38
Danubius 8,14 & 17
Danus Christianismum amplectitur 200.20
Dardania, 32,25.44,9
Dardanida, 58:16
Dardanus, 6.46.32,23.41,18
Darius, 85,48 & 49 & 52.86,12,26,28 99,42 & 43 53.100,35,43 101,2,11,28 Arsamides, 99.6. Hystaspis, 92,13 Nothus, 94.9
Dea eadem nominib. diuersis à populis diuersis appellata, 23.1. magna, 21.9
Deastri 18,50.19,1 &c.
Debora 45.21
Decemuiri abdicati 94.20
Decima episc. Saxonicis denegata. 189.46
Decius Imp. R. 146.3
Decretum Assueri, de Iudæis in Persia tota trucidandis 96.41. synodi superstitiosum 212.1
Dedicatio 91.46.197,45.210,25
Defectus solis 75,54.137,27.176,35
Deianira 59.10
Deificatio Romuli credita, non facta, 76.14
Deioces, 80.34
Deiphobus 49,38.52,30
Delbrugga, 290.24
Deliquia Solis & Lunæ quid prætendãt, 282.55
Delphi, 97.26
Delus 12.35
Dementia gentilium, 19.52
Demetrius, 108.36.110,26.114,23 & 25
Democritus, 89,20.92,51 94,24
Demosthenes, 98,29
Denarius per Abrahamũ in Chanaanã introductus, 27.23
Dercillus, 62.8
Dercylus 64,2.64,16
Descendentes Caini & Sethi quomodo nominati, 14.35
Descriptio Carthaginis, 114.54
Desiderius rex Longobardorũ, 186.16
Deucalion, 16,23.34,41
Deus Platoni in mundi constitutione coniunxit terram & ignẽ, 95.26. qualeesse nouerit, 2.33. quia quadam non potest, ideo omnipotens quoque est, 2.38 & 40. quidnam sit, 1.48. respicit ad oblationem Abelis, 14.27.

Salomonis iratus, regnū eius post mortē eius diuidit, 66.42. sex dieb. omnia creauit, & septimo quieuit, 2.54. sine cōmutatione sui nil patiendo mutabilia facit, 2.18. sine habitu continet omnia, 2.17. sine indigentia creator, 2.16. sine loco vbiq; totus, 2.17. sine qualitate bonus, 2.16. sine quātitate magnus, ibid. sine situ præsens, 2.17. sine tempore sempiternus. 2.18, Socralis qualis fuisse videatur, 94.46. solus æternus est, 2.26. spiritualiter habet, quæ ipsi carnaliter attribuuntur, 13.42. spiritualis quadā mens esse creditus est etiam teste Catone, 89.55. valde excelsus est, 4.8
Deusdedit, papa Rom. 182.31
Deuteronomicum, 41,3 & 5
Dextra (auris) audit dominum per noctem, 61.37
Diabolus. De hoc nomine vide paginas 14.2.63,51.143,4
Diana dea venatorum dicta fuit, 19.47. 22,8 & 9
Dictatura, 91.20
Dido, 65.1
Didymus, 158.6
Dies Ægyptiaci qui, 34.15. afflictionis, 37.28. Cecilia festus, 283.26. creationis tres priores sine sole perfecti, 3.10. creationis vnus ad numerum septenarium constituendum repetitus, 3.26. expiationis, 37.30. Ezechia ægrotantis tempore horis decem solito longior effectus, 80.1. homines sicut vmbra prætereunt, 1.37. obitus Hectoris anniuersarius, 52.21. propitiationis, 37.20. quo deus omnia creauit, ineffabiles, 3.6. Saturni seu sabbati, Germanis aliquibus est Satertag, 23.10. secundum gentes diuersas diuersò inchoatur, 23.28. septimana per ethnicos à planetis denominatus, 22.14. septimana quilibet Iudæis sabbatum feria dici potest, 23,17 & 21. tempore Noes cæterorumq; patriarcharum tantus fuit, quantus est, nunc, 17.14. vnus è duobus factus, 41.53
Digesta Iustin. per eū confirmata, 171.55
Dii. De hoc vide paginas 18.50.76. 14.97,18,99,28.102,52.
Diluuia particularia, 12,36.16,13 & 18 20,24.25,40,41.30,6.34,42
Dina, 29 12 & 35
Dino, 22.32
Dingdimus, 103,7 &c.
Dingestag, 22,32 &c.
Dinorvvefchingen, 8.15
Diocletianus, 147,15.147,32.152,21
Diodorus Siculus, 119.6
Diœcesis Augustensis, 10.1. Paderbornensis à Frederico Padbergico vastata, 275.39
Diogenes, 89,3.95,3
Diomedes, 48,47.50,25.51,24 & 33.56, 23 & 28
Dionysius. De hoc vide paginas 21,32. 34,36.38,17. 43.55. 45,13 & 17.45, 17.89,54. 94,30.96,18 & 19.150,36. 176,3
Dioscorus episc. Alexandrinus, 164.47.
Dis idem qui & orcus. 21.29
Discordia inter Cardinales electores, 249.30. inter episcopos de coronatione Imperatoris, 201.10. Neapolitanorum intestina, 253.36. Westphalorum, 227.18
Dissensio inter Imperatorem & Papam iterata, 221.16
Diffidia in Imperio, 221.19
Dissidium circa electionem archiepiscopi Coloniensis nouj. 294 46
de episcopatu Paderbornensi, 217.1. de regno Iudaico, 117.22. inter Abbatem & Priorem monasterii Paderbornensis, 286.16. inter duces Romanos, 130.33. inter episcopū Coloniensem & Comitem Arensbergensem, 218.10. inter Imperatorem & Papam, 224.13. inter Papam & reginam Siciliensem, 253.29. inter principes auctum, 291.39
Districtus Bononiensis Romandiola vocatus, 11.21
Dithimus, 65.46
Diuinacula, 39.20
Diuinationes ex astris, 23.36
Diuisit lucem & tenebras, quid sibi velit, 14.4
Dochils, 168.27
Dodanim filius Iauanis, 18.34
Dominus de nocte in columna ignis, de die in columna nubis præ iens ducat Israelitas, 35.2
Domitianus, 136.17
Domus Achabitica per Iehu subuersa, 71.55. Aminadab sit arca domini hospitium, 61.55. Baalis destructa, 70 34. Baalis ornamentis templi diuinis per Iezabelem ornata, ibid. Dei per Ioam consilio Ioiadæ reformata, 70,33. discalceati, 60.47
Donatio Constantini fabulosa, 152.52
Donatus hæreticus, 152.41. Papa 182.50. post Aristotelem partes orationis octo reperit, 98.33
Donnerstag, 22.45
Donum Papale Bernhardo Episcopo Paderbornensi collatum, 222.51
Dordrecht, 8.2 & 8
Dorius Papa Rom. 207.52
Dorothea 151.22
Dorreringe 107.52
Draco igneus Dario præfertur 100.36
Dracones infestant exercitum Alexandri Magni 102.11
Driborg 188.22
Driburgum 228.42
Dringenbergum castrum 240,21.271.55
Drusus veneno sublatus 126.14
Duces Longobardorum XXX. 173.12 regis Persarum per Alexandrū Magnum superati 99.10 Saxonum vnde orti 189.33
Dudo episcopus Paderbornensis 206.46
Duellum inter Hectorem & Achillem 51.42
Dulmena 221.55
Duiburgum 208.24
Dusis 73.49
Dux Austriæ in regem sublimatur 233.3 de Brunswick 173.46
Dynastia 28.6

E

Ebelus Leuites 44.34.22
Ebessa 59.4
Ebionita 139.26
Ebolus Hispaniæ insula 13.22
Ecbatana 91.29
Ecclesia Osnabrugensis episcopo cares 297.30
Ecclesia Paderbornensis dedicata 197 45 10.55 148.55
Ecclesiasticus 111.46
Eckhardus Marchio Missinensis 207.23
Eclipsis Solis & Lunæ 182,3.282,45
Edelhardus 185,29.189 35
Edemon 52.14
Eden 5.8
Edessa 87,41.108,33
Edissa 96.30
Editio scripturarum sacrarum sexta vbi & quando reperta 142.30
Effigies populorum turrim Babylonicam eleuantium mutata 17.38
Egesippus 140.9
Eginhardus 193.37
Eglon 44.3 & 4
Ego sum qui sum 2.30
Ehudus 44.1 & 2
Eistad 185.40
El 2.20
Elam 42.44
Elamita 7.47
Eleazarus 40,30.64,25.109,49.110,7 114,2
Electio Episcoporum per Imperatorem Papa concessa 220,38.222,5
Electra 32.22
Elephantes infestant Alexandrum 102 39
Elephas occisus ab Alexandro 100.52
Eleutherius 141.50
Eliachimus idem qui & Ioachimus 81.30
Elias propheta 69,20 & 30,38,39 46,51. 70,1 & 43,45.71,4 & 15
Elias Thuringus 295.37
Eliezer dispensator Abrahami 26 45 pseudopropheta 70.18 vates ad Iosaphatum missus 69.14 Elion 2.25
Elu 74.16
Elisa 18.31
Elisai Græci 18 31
Elisæus cibum amarum dulcem facit 71 40 ditat viduam quandam oleo 71.28 diuidit & sicco pede transit Iordanē 71.17 munera Naamanis recusat 71.45 per lignum in aquam iniectum ferrum super ea natatile facit 71.50 petit ab Elia, vt dona duplo plura cōsequatur quàm ipse 71.7 post Eliam prophetizat 69.21 prædicit mulieri sterili quod filium paritura sit 71.36 quando mortuus fuerit 72.35 regibus Iuda, Israelis & Edomi aquam Iosaphati solius gratia impetrat à deo 71 23 resuscitat puerum quendam mortuum 71.36 sanat aquas Iericuntis 71.19 sicut & Naamanem Syrum à lepra 71.42 viros C. satiat panibus hordeaceis XX. paruulis 71.41
Elizabetha filia regis Vngarorum desponsata 238.6
Elon 59.6
Eloquentia Titi Liuii Tragœdi mirabilis 114.48
Elusdiani 179.51
Emon rex Thessaliæ 33.32
Emor Enaus 29.10,29.23
Empedocles 94.24
Encomium Paderbornæ 189.13
Encratita 140.24
Engelsthen 166.29
Engere 166.15
Engersthen 166.30
Engele 166.31
Enochus 14.37 & 42.15,14 & 15.105,2. 295,37
Enochus vrbs in honorem Enochi condita 14.38
Enosus 15.11
Epaphus 11.45
Ephesus 53.31
Ephraimus 31.1
Epicurai 89.46 & 47,49
Epiphanius 158.16
Epirus 8.38
Episcopatus Bābergēsis fundatus 112.20 De his vide paginas 185,38. 189,43 190,36.194,27.212,20.213,9
Episcopi assentatores puniti 195,11.197 52.232.41

per Mo-

per Moguntinum ab officio suspensi, 218.22. Saxonici ab imperatore assicti. 217.9. Wirtzburgensis & Aichstatensis confirmati, 191.18
Episcopus Coloniensis in gratiam pontificis lucro suo carere non vult, 281.12. Leodiensis Paderbornensi hostilia denuntiat, 291.1. Moguntinus debellatur, 244.53. Monasteriensis hostes suos persequitur, 227.21. Monasteriensis Traiectum transfertur, 248.12. Traiectensis ante Conordiam casus, 232.21
Epistola Alexandri M. ad Aristotelem magistrum, 101.50. Alexandri M. ad Dingdimum regem Brachmanorum, 103.3.103,44. Alexandri M. ad Talistridem Amazonum reginã, 102.3. Darii ad Alexandrum magnum iniuriosissima. 99.42. Friderici II. Romanorum Imperatoris ad principes. 234.8 quadam suspecta, 139.10. regis Galliarum ad Imperatorem, 232.47
Epistola Origenis, 145.54
Epistropus rex, è partibus Orientalibus, Græcis multa tulit incommoda, 51.27
Epitaphium Beda monasticon, 183.25. Ruperti episcopi Paderbornensis auctore Gobelino Persona, 273.6. Vergilii, 112.52. Vrbano VI. per Gobelinum Personã conscriptũ, 269.47
Ephra ciuitas, 45.51
Ephrata ciuitas Iudah cur Bethlehema fuerit appellata, 28.45
Epocha seu ara Iudaorum, 36.28
Equa quo authore primùm ab asinu sint inita, 9.3
Equus Darii hinniens facit, vt Darius ipse rex Persarum fiat, 92.19
Erconradus, 194.17
Eremita quidam vates, 268.27
Ereneides, 91.54.92,4
Eresberg, 187.11
Eresburg, 186.37
Erfordia, 191.14
Ericthonius Atheniensium rex, 42.9. Dardani filius, 44.8. ob pedum turpitudinem vsum curruum primus inuenit, 42.11
Erichtion, 38.16
Error Cypriani, 150.27
Errores Origenis, 142.43
Eruditio Origenis, 143.52
Eruditio Iudaorũm, ex Hierosolyma in Titum irruentium, 131.20
E-vvete, 210.34
Esaias Ezechia regi mortem annunciat, 79.51
Esauus alio nomine dictus fuit Edomus, 28.15 & 32.33,40
Esdras, 93,51 & 13,14.29
Esebon, 59.4 & 5
Essai, 93.40
Esthera, 96.31.96,42
Esus carnium sine sanguine quando permissus, 16.53
Ethas, 18.16
Ethenu, ibid.
Ethanus, 65.46
Ethenu, 47.5
Ethnici dies à Planetis denominarunt, 22.14
Etymologia colossi, 12.42
Etymon Anglorum, 166.27. cereuisia, 28.27. Paderborna, 188.32. Turingorum, 107.52
Eua, 13,53.14,7.32.3
Euai, 18 19
Euanu, ibid.
Euangeliũ S. Matthai Simplicio monstrante repertum, 169.14
Euaristus, 141.17
Eudoxia, 168.54
Energisus, 225.9
Eugenius, 160,30.161,23.182,47.230,14
Euilmerodachus, 43,34.81,50,83,28 & 33
Eulalius, 168.49
Eulenberg, 8.7
Eunomiani, 179.42
Eunuchi à quo primùm instituti, 136.17
Eupales 65.54
Euphemia, 176.9
Euphorbus, 89.10
Euphrates, 5,32.86,19
Europa pars orbis, 7.8
Europe filia Agenoris, 7,8.48,8. Phœnicis, 42.17
Europs, 6,43.24,31
Eurus, 9 23
Eurystheus, 62.11
Eusebius episcopus Vercellensis, 158.6. Papa Rom. 162.33
Eutychianus, 150.40
Excidium Sodoma & Gomorrha, 27.37.
Examen per ferrum candens, 206.5
Exauctoratio militum xx. millium per Augustum facta, 113.20
Exconsules quinã dici consuerint, 91.18
Exercitus Priami contra Græcos. 50. triplex tempore vno Roma emissus, 112.41
Exilium Ænea, 57.47
Exitium Saguntinorum, 111.12
Expeditio C. Iulii Cæsaris in Galliam, 118 9. Græcorum ad Troiam, 50. 22. Imperatoris in Italiam iterata, 226.51. Lotharii Bohemica, 222.32
Expeditiones Ottonis II. Imp. 204.23
Exploratores terra promissa, 38.8
Ezechias, 76,21 & 22.79,49.80,6
Ezechiel, 84.10 & 13,16,19

F

Faba, 17.1
Fabianus pap. R. 145,54.150,5.182,26
Fabius ad Annibalem legatus, 112.16. Gallis occurrens caditur, 97.36. Romuli dux, 75.33
Fabula de Hercule canem infernalem vincente quam habuerit originẽ, 44. 12. de Tiberio, à ventris fluxu liberato, 126.38. de virginibus vndecies M. 149.16. monastica, 213.13. quadam de sacerdotib. Ægyptiis, 83.48
Fabula quo authore primùm inuenta, 45.7
Fabulosa de ossibus Iosephi, 35.13
Facies Moysis, 37.11
Facinora Ioannis Papa XXIII. 299.34
Facinus Astyagis, 85.29. Theodosii, 160.41
Facta virorũ fortium in porticu Atheniensi depicta, 89.13
Factiones rosa alba & rubra, 261.49
Factũ Archelai regis Cappadocũ, 124.53 Imp. Constantini laudabile, 153.12
Facula ardentes ex aere lapsa tentoria Alexandri M. comburunt, 102.52
Fagus, 17.1
Fames horribilis, 69.13.132,27.177,8. 195,22
Familia Iuliorum, 61.6
Familia de domo Aaronis XXIV. 65.42
Fauces Asia angusta, 100.19
Fauetus, 18 35
Fauni, 53.4.73,48
Fauor Karoli IV. in Ecclesiasticos, 240 54
Faustinianus mathemat. quidã, 20.38
Faustus Manichæus. 79.22
Felicitas, 140.27
Felix I. pap. R. 150,38.169,25.175,21
Feria, 23.22. prima, secunda, & ita deincepi, dies septimana prima, secunda, &c. Iudaus ost, 23.19
Ferramundus, 164.24
Festa Iudaorum minus solemnia, 37.26. pracipua septem, 37.20. Liberi turpissima, 19.30 Veneris Cythera sub aduentu Paridis peracta, 50.4
Festũ inuentionis sancta crucis, 162.34. Neomenia, 37.22. Paschatis, ibid. Pentecostes, ibid. purificationis Maria, 171,44. sabbati, 37.21. sancti Bonifacii & fratrum VII. 211.38. sanctorum omnium, 197.18. tubarum, 37.23. visionis, 211.31. visitationis Maria, per Vrbanum Pontif. institutum, 268.46
Fides an Troia proditorib. seruanda sit, quaritur, 55.19. Christiana apud Danos periclitatur, 214.21. Græca 223.49
Figmenta iussu tyrannorũ pro diis culta, 25.6. poetarum, 21.5
Figura senis palatium solis & luna incolentis monstrosa, 104.51
Firma ciuitas ita dicta, 11.4
Firmamentum, 3.2
Filia Iephthes immolandã se sistit, 58.39
Filia Cocali. 58.55. Danai, 43.13. Lothi, 27.44. Romhilda, 178.54. Priami, 49 36.41
Filii Aaronis, 37.54. 65.41. Achabi LXX. per Iehu trucidati, 72.1. Ægyptii numero L. 43 14. Antiochi Romani obsides ab ipso dati, 112 2. Iacobi ex Bala & Zelpha. 29.1. ex Lia & Rachele, 28,53. Iairi, 58.21. Israelis ab Ægyptiis pressi, 26.52. tribuũ decem montibus Caspiis inclusi, frustrà, quin incommodo etiam magno, petunt ab Alexandro, sinat eos vt inde exire possint, 105.11. Iuda cum Ieremia descendunt in Ægyptum, 83. 40. legem Domini transgressi per Sesacũ affliguntur, 67.45. Ludouici Imp. 193.51. Priamo XXX. 49.36 & 44.51,50. Samuelis, 62,13. Sethi, 15.
Filimerus, 52.55
Filius Abrahamo promissus, 27.6. ducis Andegauensis Ludouici, 266.51. Manlii Torquati, 99.6
Fimbria, 97.16
Finis atatis mundi quarta, 82.30. belli ciuilis, 119.33. boni quid Augustino. 94.40. regni Assyriaci, 75.8. Israelitici in Samaria, 75.5. Longobardorum, 188.5
Flagellatores Sangershusii flammis exusti, 296.1
Flamen Ioui consecratus, 76.6
Flamines Romanis fuere tres, 76.8
Flaminia Italia prouincia. 10.55. pars Lombardia nunc esse affirmatur, 11.2
Flaminius consul, 111.44
Flandria, 11.33
Flauianus, 164.49
Flumina exundant, 225.30. paradisi IV. 5.12
Flauius Hircanus, 5.17. quidã calidus 102.36
Fœdus aduersum rebelles quosdam Paderbornenses initum, 293.50. circũcisionis inter Deum & Abrahamum, 27.7. magnatum quorundã aduersus episcopũ Paderbornensem, 297.42
Fœmina quadam vates, 44.18
Fœmina Gothica, 53.17
Folckmarus, 207.42
Fons Danubii, 8.16. è paradiso medio erumpens, 5.12. Paderbornensis 188, 43. Paradisi in flumina IV. distinctus, 5.12
Forma purgationis canonica certa, per quẽ Paparũ fuerit introducta, 298.15
Formosus Papa, 196.55
Fortitudo Israelitarum rhinocerotea 39.

53. Titi Vespasiani, 131.22
Fortuna, 19.50
Forum Cornelii, 10.52. Iulii, 9.35
Fotmiani, 179.40
Franci à tributo exempti, 158.32. olim dicti fuere Sicambri, 154.48. Saxonibus coiuncti Gallos infestant, 147. 22. Thiadericum, filium Hugonis, regis ipsorum, naturalem, eligunt in regem, 106.36
Franciae neutralis, 274.22
Francio, 58.9
Franciscus, 39.9. Capuae princeps, 258.33. Papae nepos captus, regi Karolo de Duratia traditur, 259.45
Franckennord, 188.28
Franconia, 7.31
Frater Iaddi pontificis templum constituit in monte Garizim, 98.50
Fratres Chami pudenda patris ipsorum tegunt, 17.7. Dinae Vterini, 29. 17. Iephthes, 58.28. Iosephi, 30. 14. Iudae Macchabaei, cur omnes dicti sint Macchabaei, 114.1. Matathiae V. 113.55
Frea, 22.48
Fretum Gaditanum, 4.21. Siculum, 10,32.110,28
Freige, 22,49.23,10
Fridaslar, 188.11
Frietag, 22.47
Fridericus archiepiscopus Coloniensis, 245,20.290,21. archiepiscopus Coloniensis. 201,50.294,42. Austriae dux bello petitus, 298.42. captus, 239.48. Coloniensis episcopus, 224. 51. Comes Arnsbergensis, 222.12. Comes de Altena, 224.11.232,10 & 14. Driburgicus, 297.8. dux Brunsuicensis, 244.5. Moguntinus, 202.33. Padbergicus, 271.31 & 41.272.14 & 48.275. 47 & 52. I.imperator, 224.6. II.imperator, 231,48 & 54. 233,10 & 12,54. 234.2. 235,55.236,2
Frien, 22.49
Frigeding, 7,44.22.33
Fritzlaria, 188.12
Fructus alterū in agros alios num transferri queant, 74.2
Furstenberg castrum, 72,5.272,31
Fulda, 185.36
Fulgentius episcopus ecclesiae Ruspensis, 170.18
Fulmarus, 206.53
Fulmen Papale, 233.19
Fundamenta Hierosolymae sub Zorobabele iacta, 88.29
Fundatio episcopatus Bambergensis, 20
Fundator Monasterii Bodekensis, 286. 53
Funera principum quorundam, 229.41
Furor domini ab Israelitis per Phinea factum auersus, 40.31
Fursens, 180.46

G

GAba, 18.20
Gabaonita, 18,20.41,46
Gabullum quid, 257.23
Gades, 4.22.12,13 & 16
Gadus vates cum Ieroboamo prandere non vult, 29,1.65,27.67,33. prophetizat contra altaria Bethlis, 67. 23. quo tempore prophetizarit, 65. 52. sibi per senem quendam imponi sinens, per leonem perimitur, 67.35
Gaiani, vel potius Caiani, haeretici, 180.5
Γάλα, 11.24
Galata, 18.27
Galatia, 6.40
Galba, 130.33
Galerius, 148.1
Galenus, 146 27
Galilaea, 6,13.130,1
Galli castrati deae magnae seruire soliti, 21.20. cū Romanis iuncti, Romanos multos occidunt, 116.24. quinam Galatae dicti, 97.28. Senones, 6,42. 96,54. 97,25 & 37,43.46
Gallia Braccata, 11.17. Cisalpina, 97.32. Comata, 11.17. Europae prouincia, 11.23. per antiquos consideratione montium, syluarum & marium distincta, 11.23 Togata, 11.17. transalpina, 97.33. triplex, 11.17
Gallicia, 11.41
Gallograeci, 6.42
Gallus apostolus Germanorum. 177.17 Imp.Rom. 146.9
Gangarida, 18.44
Ganges, 5,51.102,54
Gangulphus, 191.54
Garganus, 56.39
Gaza, 18,20 & 21
Geberichus, 155.21
Gebhardus episcopus Constantiensis, 218.35. Eustatensis fit Papa, 215.40
Gedeon, 45,42 & 51,53,54.46,2 & 21
Gelasius, 230,20.169,28
Geminus Cons. 109.43
Genealogia regum Troianorum, 44.19
Genera ludorum vbi videantur inuenta 49.25. philosophorum duo, 88. 54. tormentorum, 90,36
Genistas, 43.42
Genitalia Putipharis ob quid exiccata fuerint putata, 30.25
Genius, 19,46.21,22 & 23
Gennadius de viris illustribus, 160.50
Gens Iudaea à Iectane descendit, 17.54. Christum crucifixit, 77.44
Gensericus Vandalorum rex, 164.20. 166,51
Gentes Babyloniae in ciuitatibus Samariae collocatae, 75,4. Chananaeorū decem vnde ortae, 18.2. Saxonum distinctae, 107.40
Gentiles animalia bruta pro diis habuerunt, 19.52
Genua in pontificem ingrata, 268.10. in seruitutem redacta, 268.21. Papa praesente floret, 258.7
Genuenses Papae auxiliū praestant, 259, 30
Genus machinae turpe, 254.26
Geon Aegyptius quidam gigas, 100,52 & 54
Gepanta, 53.14
Gepida, ibid.
Georgius Comes ab Hohenloe, 271.25
Gerdrudis filia Pipini canonizata, 178. 5
Gergessai, 18.19
Gergessaeus, ibid.
Germani, 118.21
Germania, 7.26
Geroldus, 211.15
Gerra Sicula, 9.34
Gernasius, 160.22
Gessur, 64.51
Gesta Domitiani, 136.32
Getholiel, 43.3
Getherus, 17.50
Getuli, 18.9
Gigantes, 15,44 & 40,47.104,14
Gihezi, 71.45
Gihon, 5.50
Gisa, 180.55
Giscala, 139.1
Giselbertus Lotharingiae dux, 199,1. 201,48
Gisulphus, 183.42
Gizid, 185.7
Gladius Domini & Gedeonis, 46.20. Goliathi, 63.16
Glycerius, 167.38
Gnossa, 180.7
Gnostici, 179.14
Gobelinus operis huius auctor, 242,1. 245,30 & 36,40,49. 267,42. 269,47. 271,11
Codaricus, 53.8
Godefridus Viterbiensis, 206.8
Godehardus episcopus Hildesiensis, 214. 33 & 48
Godan, 22,40.186,44
Godenstap, 22,38.22,42.186,47
Goliathus, 61,55.62,43. 63.3 & 4
Gomer, 18.27
Gomor, 36.13
Gordianus. 145.40
Gordius, 101.22
Gorgias, 114.7
Gorgona, 45.10
Goslaria, 200 55
Gotfridus Bulionius, 218.7. de Rino, 247.32
Gothi, 18,28. 52,52 & 55. 53,8.161,42. 163,50.172,36
Gracchus, 115.32
Graeci, 8,44.48,31.50,28 & 37. 51,10 & 17 33,35.37.47.53.52,17 & 18,45.88. 46.101,43.200,22
Graecia, 8.32
Graeculi castrati, 200.25
Grando, 34,10.41,50
Granicum flumen, 99.10
Grassatio in clerum & ciues Paderbornensis, 293 35
Gratiae Papales, 274,27.281,27
Gratianus, 157,53.160,6
Gregorius XII. 284,17 & 22.39.285, 24.289,46 & 52 300,43 & 48. Magnus, 175.48. VIII.Papa Roman. 230.47. I.Papa Rom. 176.39. V. R. 208.1. II. Papa Rom. 190.51. VII.Papa R. 220.17. III.Papa Ro. 191.40. Turonensis, 176.23. XI. Papa Rom. 248.44
Grimoldus, 180,59.181 28
Gusleke, 119.1
Guncelinus, Comes Suerinensis, 227.37
Guntherus, Comes Schwartzgicus. 240 34.240.44
Guido Cremonensis, 225.29
Gundericus rex Wandalorum. 164 8
Guntramus Francorum rex, 174.34 & 44
Gymnasium Hierosolymis per Oniae fratres apostatas extructum, 113.38
Gymnosophista, 89,40.182,21 & 23,26

H

HAbitus monachalis per Constantinum publicè dehonestatus, 185. 44. Saxonum vetus, 106
Hadelaria, 106.11
Hadolaum, idem ibid.
Ἅδης, 4.37
Haeresis Acephalorum, 179.8. Eutychiana, 164.41. monothelitarum, 178.14. Nestoriana, 164.38. Pelagiana, 163.36. quaedam Euangelistas abolere conata, 231.18
Haereses in Ecclesia pullulantes, 139.23
Haeretici Sangershusani, 296.7
Halberstad, 189 44
Haldensleue, 227,43.228,5
Hamburgum, 232.9
Hannibal à Carthaginensibus domum reuocatur, 113.14. à Romanis postulatus ad regē Bithyniae fugit, 113.21 à Scipione Africano praeliis tam frequentibus

quentibus obruitur, & vt pacem, & colloquium eius exoptet 113.18. ab Africa recedens ad Antiochum confugit 113.20. ad Bruttum contendit 113.12. ad castra profugere per Marcellum compellitur 113.4. ad muros Romæ castrametatur 113.4. dux exercitus Pœnorum est 10.36. ex Italia discessurus milites omnes, eum in Africam sequi recusantes, interficit 113.16. Italiam ingreditur 112.20. iterum vincit Romanos ibid.27. nunc vincit, nunc vincitur ibid.23. obsidet Saguntum ibid.4. permittit Romanis, vt redimant captiuos ibid.31. veneno epoto moritur ibid.22. victos supplicijs varijs afficit ibid.33

Harmonia tristem tristiorem, lætum lætiorem facere perhibetur 62.30

Hartuigus à calculo liberatur 210.2. coronatur vnà cum coniuge 210.5. intrat Apuliam 209.54. sedat tumultum Papiensem ibid.52. Pseudorex ibid 42

Harpagus 85.12

Harpalus consilium dat Persis, Spartatum regem constituant 85.73. filium proprium epulatur ignorans 85.31. iniuriam sibi per Astyagem illatam vlciscitur ibid.37

Hassia 7.30

Hasdrubal 112.54

Hasta Saulis ei per Abisain aufertur 64.36

Hatumarus 190.16

Hebdomada Danielis LXX. quomodo supputanda 86,43.86,52. septem sexaginta dua annos quot faciant 87.6

Heberus 17,20.30.4

Hebræi ab Hebro descenderunt 17.54

Hebron 15,47.26,19.29,30

Hector 49.36.51,1.& 34.46,50,52.55, 1.& 7,12,14,15,24.38,40,48,52,9 & 10.12

Hecuba 55,20.54,47

Hela rex Israelis 68.32

Helena Constantini mater 162,35

Helena Agamemnonis vxor 50,6 & 8. 55.7 & 30

Helenus 8.41.49.39.54.47.61.2

Heliodorus 113.13

Heliopolis 30.23

Helis 60,14 & 32.61,13 & 21

Hellas prouincias habet duas 8.47. tertia Græcia prouincia vnde sic dicta 8.43

Hellespontus 4.43

Helmigisus 172.46

Helmstadium 231.11

Hemanus 65.46

Heneti 9.30

Hengistus 166.21

Henricus antistes Paderbornens.270.16

Henricus Archiepis. Moguntinus 247.27. Bauariæ dux 201,32.223,19 & 23. Comes Arnsbergensis 221.1. Comes Waldeccensis 244.3. de Aslo 218,15. 218.41. dux Luneburgēsis 244.22. episcopus Paderbornēsis 230,51.247,49. Imperator 199.47.216,32.219, 15. Leo 227,49 & 53.228,14 & 17. IV. 215,54. 216,1. V. 220,32. 221,18. 222,22. Saxoniæ dux 199.1. Schonfeldt 247,40.296,1. secundus Imp. 208,18. septimus Imp. 239,42,44 & 45. sextus Imperat. 228,20.229,47 & 52. Spegel 241,16 & 34. tertius Imp. 215.50

Hera 187.16

Heraclet 143.48

Heraclitus 179.37

Heraclitus cognomento Tenebrosus 92, 51. Imperator 177,21 & 35.178,7 & 14,19,26

Herbipolis 191.26

Herboldus de Brobeke 272.34

Hercules 4,22.8,51.44,10.47,24.48, 13 & 18,43.52,1 & 8

Herdehusen 233.41

Heresberg 187.26

HergeWete 199.55

Heribertus 183.47

Hermannus Alsatiæ dux 208.32. comes Euersteinius 276.3. comes Palatinus 227.44. comes Rauensbergensis ibid 27. Lucemburgius 216.44

Hermanricus Gothorum rex 155.26

Hermes Ægyptius Trismegistus 19.6. maior dictus Trismegistus ibid.15

Herodes Antipas 126,53.127,7. Ascalonita 117.31. tetrarcha 120.47

Heroes aulici Dauidis 64.20

Herstello 190.23.

Heruli 170.2

Hesione 48.37

Hesperia 21.38

Heuila 18.2

Hiatus terræ maximus in foro Romano factus 97.54

Hiazīel Leuites 69.7

Hibernia 12.12

Hieronymus Pragensis 30.1

Hierosolyma 82,13.87,1.117,44.131,13, 13.135,3.3.132,43.134,38.218,1.228.14

Hilarius episcop. 156.12

Hilarius Pap.Rom. 169.17

Hildebertus Francorum rex 173,51. 174,1

Hildebrandus 215,30.220,18

Hildegardis Augusta 192.42

Hildensheim 189.44

Hildericus 167,37.186,4

Hippias 94.25

Hippocrates 13,32.94,24

Hippolyta Amazonum regina 53.43

Hircania 6.22

Hircipro dijs habiti 19.53

Hispalis 218.52

Hispania 11,37.51,40.112,45

Historia de factis Alexandri M. 99.29. de Henrico IV. Imperatore 219.19. de Moyse 32.52 de reformatione monasterij SS. Petri & Pauli Paderbornensis 288.2. Esthera, quando conscripta sit 96.12. gentilis, res ante Ninum gestas, Eusebio teste, nulla describit 16.25. quædam fabulosa 181. 4. ridicula 200.26. Romana maximè famosa 99.32 Troiana 46.53

Historia de Sibyllis diuersa 76.14

Historia super regno Medorum ad Persas deuolutione discrepantes 85.5

Historici varia dicentes imperitè condemnandi non sunt. 1.34

Hoierus comes Falckensteinensis 232.3

Hollandia 11.32

Holocaustomata Deo per Noemum oblata 16.46

Holofernes 91,41 & 42

Holsatia 7.36

Holstein 127.43

Holtgeding 22.33

Holtsassen 107.42

Homelingij 240.19

Homerus quo tempore plerisque videatur fuisse 59,50.62,8

Homines carnibus comestis ossa relinquunt canibus 111.31. de domo Abimelechi iussu Saulis interficiuntur 8 mnes 63.19

Homo noster interior ad imaginem Dei factus 13.37

Homo nullus ante diluuium ad annos M. vt ut diutissimè vixerit peruenit, 17.10. quando & vnde creatus 3.4. quo modo Deum capiat 3.14. quatenus ad imaginem Dei factus 13.34. vbi conditus 13.42

Honorius Papa Rom.170.21. I. Imperator 161,39.163,39.182.36

Hormisda 175.13

Horsa 166.21

Hortus 3.8

Hostia quando fidelibus vilescere cœperint 88.6

Humilitas Saulis ad regiam dignitatem vocatis 62.18

Hugo de S. Victore 233,24. 233,27. Francorum orientalium rex 186.33

Hungari 8,26.196,32.198,36 & 50.199, 31.200,10.201,29.202,37

Hungaria 8.24

Huni 8,26.53,6.149,20.155,23 & 42

Hur 36.48

Husus 29.48

Huxaria 227.28

Hyacinthus 232.36

Hydromantia 80.17

Hydruntum 11.16

Hyginus Papa 141.36

Hymnus Moysis 35.40

Hyrcanus 111,21.119,54

Hyems Romæ asperrima 100.32

Hyssop 51.23

I.

Iabelus 14.50

Iabes 45.23

Iaboc 20.4

Iacobus 18,16 & 33,41,47.29,2 & 6.7, 9,10,29.31,1 & 48,50,55.40,56.41,1

I.

IActātia Friderici Padbergēsis Thrasonica diuinitus punita 272,16. 272,22

Iaddus 99,12 & 40.41

Iael 45.27

Iairus 58.22

Ianiculum 81.13

Ianua 4.28

Ianus 19.46.80,51.81,30

Iaphet 15.51

Iared 15.18

Iason 46,55.47,24 & 55.48,3 & 4, 5.49,6

Iauan 18,28

Iberia 6,29.11.37

Iburgum 188,17.228,39

Icaria 12.51

Icarus 12,53.46,42

Ido 194.16

Idola 111.45

Idololatria quem habuerit authorem 24.50

Idolum in Iacobo nullum est 29.51. Iouis Olympici in templum Hierosolymitanum introductum 113.48

Idomeneus 55,42 & 46

Idumæa 28.16

Idumæi 73,22.74,40

Idus Martiæ Cæsari exitiales 120.27

Iebus 18.16

Iebus ab Adriano filio Ælia dicta fuit 64.21

Iebusa eadem quæ Hierosolyma 64. 21

Iecchenburg 200.6

Iechonias idem fuit qui & Ioachimus 81,36 & 47.50

Iechonias regi Babylonio rebellans capitur, & Babylonem abducitur 81. 50

Iechonias rex Iudæorum 81.47

Iehuum rex, 71,52 & 63.72,5 & 7. Vates, 68.47
Ieiunium, 38.14.148,18
Iephis. 28.26. &c.
Ieremias, 83, 40 & 42,43,44,52
Iericho, 41.33 & 40.69.43
Ieroba, 45,43.46,5
Ieroboamus, 66,53. & 55.67,4. & 5,11. 15,22.29.72,54
Ierusalem, 6.10
Iesspaam, 64.22
Iesbibenob, 65.16
Iesolle sine Isela. 8.6
Iesrael, 70.4
Iesus Anani filius, 134,10 & 25. Christus, 137.1. filius Iosedechi, 88.24. frater Onia, 113.35. Naue, 41.21. Syracides, 111.46
IeZabel, 69,19 & 53.70,8
Ignatius, 139.42
Ignauia Imperatoris Halieni. 146.27. Wenceslai Imperatoris, 243.47
Ignis consumens omnia, calefaciendo vitam ministrat, 25.43. inextinguibilis, 205.3. Platonis vspiā cali locus est, 65.27. pro deo cultus à Chaldais, 25.42. solus nihil gignit, 23.6
Ilion, 49.24
Ilium, idem quod Ilion, 6.51.44,20,42, 24.07,15.48,7 & 18.27
Ilus, 44.20
Illusio quadam diabolica. 182.11
Illyrum per Alexandrum Magnum victi, 99.9
Imadus, 215.43
Imagines è templis eiecta, 185.8
Imago ioni consecrata, 48.1. S. Petri Vrbano Papa Romam redituro visa, 268.28
Immola, 10.52
Impatientia eorum, qui apud Vrbanum Papam remanserunt 260.47
Imperator Fridericus aquis suffocatur, 229.36. Fridericus sui similis, 229.35. Graculus insolens, 225.3. pontifici electionem & inuestituram episcoporum relinquit, 222.5. profectionem in terram sanctam detrectat, 232.53
Imperatores Gracus & Romanus reconciliati. 229.17. quidam Friderico 21. substituti, 236.28
Imperium Romanum de Gracis ad Germanos translatum, 121.48. Romanum in Augustulo cessat, 168.13
Incantatio quid possit, 39.7
Incantatores Pharaonis, 33.55.34.2
Incendia in agro Paderbornensi, 228. 42
Incendium Paderbonense, 222,53 & 225 28. sub Phaethonte 34.43
Incubi, 73.48
Incubus, 242.21
Incursus AmaZonum repentinus, per Asiam factus, 64.3
Indictio, 124.26
Indulgentia Papales, 207, 25. 238, 2. 261.25. 268,54. 278,27
Indus, 5.15
Infans Bersabea, ex adulterio Dauidis conceptus, die quo nascitur, eodem moritur, 64.43. per matrem suam coctus & comestus, 133.24
Infantes Hebrai masculi omnes in flumen proiici iubentur, 38.33
Infortunium Richardi, Anglia regis. 230.7
Ingenium Romuli asperius. 75.54
Inhumanitas Paderbornensium, erga Bertrandum quendam Roma missum, 202.41
Initium diei gentibus aliis aliud, 23. 30. regni Laurentini, 45.32. Macedonici, 73.19. Saracenici, 177. 40.
Innocentius I. pontifex R. 168. 33. II. pontifex R. 230.22. VII. pontifex R. 282,11.282,16,283,2.
Insolentia Imperatoris Graculi, 229.3
Insula Diomedaa, 56.39
Insula Æolia etiam Vulcania dicta, 13. 14 & 15
Interpretes LXX. 110,8 & 12
Io, 4.33.28.20
Ioab, 64,11 & 23,42
IoachaZ, 72,7 & 15,37.81,17 & 30
Ioachimus idem qui & Eliachimus 81, 30 & 42
Ioas, 70,15 & 30,31,35,40.72,15 & 28, 40
Ioathamus OZia filius 74,7 & 10.81, 30
Iob, 17,51.29,31 & 44,49.
Iobab, 29.48
Iochabeda, 32.36
Iocus Augusti super Herode liberos suos occidente, 125.33
Iodocus, Marchio Morauia, 289.40
Iohanna Sicilia regina, 253.18. 254. 44
Iohannes, Comes de Hoia, 275.38 de Columna, 282.19. de Lignano, 251. 28 & 49,53. de Mandauilla 53.50. de temporib. 233.26. XIX. Papa R. 219.31. XVIII. Papa R. ibid. XIV. papa R. 207.54. XV. Papa R. 55. XVI. Papa R. 207.55. XIII. Papa R. 207.38. episcopus Paderbornensis, Hildesium translatus, 275.55. Simon capti, 131,27.132,24.134.51. Euangelista 136,24.139,18. frater Matathia, 114.1. Hussius comburitur. Hussius sectator Wicleffi, 301. Onia frater 113.35 I. pontifex R. 175. 17. I. V. pontifex R. 182.38. V. pontifex R. 183.6. II. pontifex R. 175.30. VI. pontifex R. 190.47. III. Pontifex R. 176.21. XXII. Pontifex R. 246. 7. XXIII. pontifex R. 289,43 & 49.290,7.299,33.300,20 & 30.36
Ioiadas, 70,27. & 32,35
Ion, 4.32
Ionas, 69.42.73.25
Ionathan, 214,2.115.9
Iones, 18.28
Ipram, 69,16.70,14 & 18.20,23,24.53. 71.53
Iordanes Episcopus, 8,17.53,50, fluuius, 41.25.71,4
Iosaba soror OchoZia, 70.27
Iosaphat, 68,55.69,13 & 16
Iosephus. De hoc vide paginas. 30.31.32
Iosias. De hoc vide paginas 80.81
Iosippus, 111,20.128,17.129,18, & 21,48, 55
Iosua. De hoc vide paginas 41,42
Iosua mortuus 41.8
Iouinianista, 179.49
Iouinianus, 157.43
Iotapata, 128,16.129,14
Iringus 106.45
Iris, 16.51. & 52
Irmenseul, 186.40.187.8
Irminfridus 106.55
Isaacus, De hoc vide paginas 27,28
Isaias quando prophetarit. 73.35. 76. 30
Isaschar 28.54
Isauria 7.1
Iselorde, 8.5
Isis, 81,22.28,81 30.41
Ismael 270, & 13
Ismaelita 27.8
Israelita, 28.16 & 17.35,1.30.36.38,49. 40,52.41,25 & 33.62,14.63,54.67,6. 74.51
Ister 5.45.8,30
Italia, 9,19 & 20,21.88,55
Italus 9.21
Iubal 14.51.15,8
Iubilaus 277.45
item 277.58
Iudaa, 6,8.74.42 82,29
Iudas, 82,25.83,44.88,20.93.85.96.49. 110,1.111,52.117,49.128,6.132,48.133, 49. 139,44. 140,1. 217,33.241.48
Iudas Iacobi filius, 69.28,54
Macchabaus. De hoc vide pagin. 113. 114
Iuditha Suena, filia Guelfi, Augusta 104.33
Hebraa, 91,38 & 43,48
Iulianus. De hoc vide paginas 156. 157
Iulia vicus Iudaa 6.15
Iulius Casar 9.35
Papa R. 162.58
princeps Hunnorum fabulosus, 149. 54
Iuno, 19.47 21,38
Iupiter, 19,46.21.34 & 35.42,17 98,10, 11,13,14
Iustina Augusta, Arriana 160.15
Iustinianus, 187,39.184,10 & 16
Iustinus Imperator, 170,21 & 27.172,2. philosophus 140.18

K.

K Litera dicitur superuacua, 15.36 nec à Latinis, nec ab Hebrais agnoscitur, 15.35 per Sallustium ludimagistrum literis Latinis adiecta, 15. 34
Kalende Octobris vnde Saxonibus festa 107.4. sola per K apud Latinos scribuntur 15.37
Kalenhart opidum exustum, 291.48
Karolomannus 185.33 & 42
Karolus de Duratio. De hoc vide pagin. 253,254,256,259
Karolus Magnus nascitur 185.33 Magnus, Francorum rex 7.32.186.33
Martellus, 185.33
Karolus IV. 240.38 & 54
Kilianus Germanorum apostolus 183.10
Kuckuck 295.38
Kunigunda Augusta, 208,47.213.2.214, 10
Kunibertus 183.37

L.

Laban 28.47
Labdon 59.19
Labyrinthi quatuor 46.49
Labyrinthus descriptus, 40.42. & 44. &c.
Lac specie pluuia cadens è cælo, 110. 24
Lacedamon, 9.15,41.18
Lacedamones 10.18
Lacedamonia 9.15
Lacedonia 264.5
Lactantius 153.28
Lacus Constantiensis 8.15
Lacus Tiberiadis, 6.18
Ladislaus, Sicilia rex, 284, 27. 290, 7.
Lambertus 282.28
Lamech, 14.46.15,50
Lampares 45.20
Lampeto 53.20
Lamprides 44.17

Lampsacus 25.12
Lando Papa 206.47
Laodicea 108.23
Laomedon 44.20.47.23.48.33
Laosthenes, 66.50
Lapidoth 45.21
Lapitha 9.1
Lapitha 854.9.1
Latinus 59.21.& 24.59.24.
Lauinia, 59.21.& 39.41
Lauinium 59.32
Laurentius 146.30
Lecke 8.8
Legenda sancta Catharina 151.30
Legio Romana securi percussa, 102.44
λείψανα Liberii 194.11. Marci 168.9. Matthiae Apostoli, 22.39. trium regum 225.24
Lemannus lacus 7.48. Vbi sit 10.1. imperator 167.22, 269.8. 183.1.192.12
Leodiensis, 285.32.& 38
Leodium 285.49
Leontius imperator, 182.16
Lepoldus 267.8
LeWenberg 227.35
Lex Dei, 36.44.60.40.113.48
Lia 28.51
Libido Rombilda 178.45
Liborius Conomanensis, 159.44
Libri de incarnatione domini, per Iustinianum conscripti, & in prouincias diuersas dissemmati, 171.55. Didymi caci, 158.6. Iosephi, Vel Iosippi, historici 135.50 magici Numa Pompilii, 80.25. Origenis ab Ecclesia reiecti, 143.24. ab hæreticis deprauati, 142.37. Platonici, Verbis scriptura Veteris & noui Testamenti tanquam flosculis per Platonistas ornati, 95.32. quidam somniorum exponendorum circumferuntur, Danieli falso inscripti, 84.49 Veteris Testamenti, tempore, quo Plato per Ægyptum peregrinabatur, nondum erant ex Hebraeo translati, 95.21
Libya Cyrenensis, 11.49. Romanis testamento legata, 119.2. tertia pars orbis, quippe eadem quæ & Africa, 11.44. Vnde dicta 11.45
Lybica a Phuto orti 18.1
Lichtenberg 228.11
Licinius Cæsar 152.30
Liechteno W, 275.42
Liga subditorum Pontificis Romani, 249.18
Lignum sanctæ crucis industria Heraclii recuperatum 178.7
Liguria, 4.27.9.26.& 41.44
Limites Norici, 174.10.
Linus pontifex, 138.29
Lingua Æolis seu Æolica, 18.32. Hebraa 17.44. Latina quadruplex 59.27. Moysis Vnde balbutieris, 33.6. &c. Sclauonica a quibus Germaniæ populis Vsurpetur 8.11
Lingua primaria, 107.37. toti mundo procreata, quot fuere gentes, ex filiis Noei procreata, tempore turris Babylonica, 17.40
Linus, Thebanus, harmonia musica quibusdam est inuentor 15.5
Lippa stricta, 189.7
Litera Chaldaeorum Syrorumque per Abrahamum inuenta, in quo differant ab Hebraeis 15.20. Græca quando fuerint à Cadmo reperta, 43.54. Hebrea cœperunt à Moyse per legem, 15.21.15.32.126.30
Lithuani, 243.39
Liuonia, 7.24.235.31
Lobet, 7.52
Leuis 28.54
Loca Ægypti omnia ranis replentur 34.6.133.2
Locus quidam Philonis deprauatissimus, 49.50.102.34
LodeWicus, Francorum rex, 170.9
Lombardia, 9.44
Longimanus, 93.11
Longobardi. 9.44.& 48.167.47.168.3, 172.8.& 33.174.26.186.51
Longobardia, 9.44
Lotharius abdicata coniuge, aliam ducit, 195.6. Imperator, 194.42.32.48 223.16, Italiæ rex, 201.6. Lotharingia rex 195.35. Saxo imperator 221.30
Lothus. De hoc Vide paginas 26.27
Lubeca, 238,12.232,8.
Lucania 10.21
Luceria 11.15.256.51.259.21
Lucia, 147.45
Luciferiani 179.48
Lucina 162,28.& 32
Lucius Arrianus 159.2. Aurelius 140.29. I. Papa Rom. 150,29. II. Papa Rom. 230.46. XI. Papa Rom. 140.52
Lucretia, 90,40,& 41,44.54.40.54
Lucus Baalis 45.34
Ludgarda, 125.27
Ludgerus, 192.38
Ludi pecunia quadruplicata per Romanum magistratum cur fuerint restaurati 19.22
Ludolphus Saxoniæ dux 195.27
Ludouicus Caroli Magni filius, 193.23 de Buren 270.25.& 31. dux Andegauensis, 255.41.& 47.256.4. Franciæ rex, 237.1. & 6. Galliæ rex, 201.55. Hassiæ Landgrauius, 227.43.231.7 imperator, 195.49.196.3. Pius imperat. 193.42. IV. Imp. 139.47. II. Lotharii filius, 195,12
Ludus alea, 49.28. scacchorum, 49.31. & 32
Luide, 224.12
Luitharius, 197.48
Luithdolphus, 195.30
Luithprandus 184.34
Lumen templum Hierosolymitanum tempore nocturno luce replet tanta, Vt dies esse Videatur 133.54
Luminaria cæli quando creata, 3.4
Luna 19.47.33.7
Luna tres à se inuicem distantes de die Visa 111.43
Lupa, 75.39
Lupus gladium è Vagina educit 112.13 puerum septennem abripit 262.19
Lutatius Catulus, 111.4
Lux, 3.12
Luza, 28.42
Lyaus, 21.31
Lycaonia, 6.51
Lycia, 7.4
Lydia, 6.52
Lydii, 17.49
Lydus, 17.49
Lysias 214.10
Lysimachus, 209.30

M

Macedo, 9.5
Macedones, 105.31
Macedonia 9.5.& 8
Macharens, 59.49. 258.19. Macrinus, 142.19.156.16.18.28.22.32
Maones, 17,201.18,159.20,253.13,66.12
Magnificentia templi Paderbornensis 209.38
Magog, 18.27.178.32.167.22.& 23.
Malalechus, 15.11
Malchus, 120.11
Malenentum 108.48
Malitia hominum super terra Noei tempore 15.58
Mambre 26.18
Mamillus, 33.14
Mamitus 32.11
Mammea 145.11
Manahen 73.22
Manasse 30.55.80.34.&c.
Mancaleus 32.16
Mandatum primis parentibus nostris à Deo datum 14.1
Mandibula asini 60.14
Manes hæreticus 147.7
Manfredonia 236.13
Manfredus 236.13
Manhu 36.8
Manihel 14.43
Manlius Torquatus 97.122.6.11,40
Manna. De hoc Vide paginas 36.38.41
Manus cum tunica frustis eorum, qui Apollinem Carthaginensem spoliarant, in templo eius inuenta 114.3. aliqua ex aduerso candelabri apparet Balthasari, Babyloniorum regi, Verba scribens, 86.9. Ierebeami arida facta, & ad preces Gadi restituta 67.30
Marcellinus Papa Rom. 162.8. & 11.22
Marcellus 113.2. Papa Rom. 162.25
Marchia Anconitana 11.5
Marchio Brandenburgensis 173.46 de Mysen 173.46
Marcion 140.13
Marcomirus, 160,53.164.23
Marcus Antoninus, qui & Seuerus 140.28, Attilius Regulus, 110.34. & 37.40.44.48. Aurelius Antoninus, 142.22, Crassus 118.17. Curtius, 98.2. Fabius, 111.3
Marcellus, 110.32. Papa R. 162.48
Marcus Varro 115.50
Mardochaus 96.29
Mare Adriaticum, 4.36. Ægeum, 8,29. Britannicum, 4.54. Caspium, 4.59.5. 41.6.23. Cimmerium 6.34. exundat, 225.30. Gallicum, 4.53. Germanicum, 4.54. Icarium, 12.51. Ionium 4.31.& 35. magnum seu mediterraneum 4.17 mortuum, 27.40. Oceanum 4.52.5 39. rubrum, 4.52.5.17.5.30. Siculum 4.42, Tyrrhenum, 4.36
Mareon 68.32
Margaretha Siciliæ regina, Caroli de Duratio coniunx 257.25
Margariton 53.8
Mariamne, 120.41.121.42
Marpesia fœmina quadam Gothica, 53.22
Mars, 19,46.20,16.21,27.& 49.73,41 187.30
Martianus imperator 166.5.164.54
Martinus de Caluis 249.42. Papa 180,38.182.42. Turonensis, 159.43
Martyres sub Alexandro Imp. R. 141.30
Martyrium ab Origene, ex ephebis nondum egresso, expetitum, 144.15. Laurentii, 146.30. Luciæ, 147.45
Mase, 8.1
Massilia. 8.12
Matathias, 113.52.& 54
Mater Darii, 100.44
Mathanias 81.52
Mathusalem, 14,44.15,43
Mauricius imperator 173.17
Mauritania Vnde dicta 11,58
Maxentius. De hoc Vide paginas 151.152

Maximinus Imperator, 145,26. 151, 18, & 47
Maximus, 145,26.160,11.161,5.166.47. & 54
Mazaus, 101.10
Mechtildis, 200 47
Medea, 47,28 & 29.30,41.49,7
Medebachium, 227.41
Medi, 18,18.49,8
Media regio, 5.24.49,8
Medidus, 74.31.79,43
Mediolanenses, 224,44 & 48.225,18
Mediolanum, 9,42,79,30.165,32.224, 38
Medus, 49.7
Meinolfus monasterii Bodekensis fundator, 286,53
Meinvercus 209,12 & 26.214,4 & 28
Melinore cadaueris leonini inuentū, 59. 55. insula Sardinia amarum esse fertur, 13.19
Melchiel, 31.37
Melchisedech, 18,17.26,24 & 26
Melciades pontifex R. 162,38
Meleager, 100.40
Melos, 13.1
Memphis, 30.27
Menander, 139.24
Menelaus, 50,6 & 20. 51,20. 56,22. 59,2
Mensa per quem primum excogitata, 46. 41
Menses embolismales, 87.35
Mensis Augustus 111.31. tantus fuit tempore Noes, quantus & nunc est, 17,16
Mercurius, 19,13 & 46. 22,3 & 4,5,6. 28,25
Meretrices ob quid lupa dicantur, 73. 37
Merion, 51.3
Merobaudes, 160.12
Mersberg, 187.35
Mesa, 170.50
Mesopotamia, 5,30 & 53
Mesraimus, 18.1
Messana, 48,50.110,30
Metamorphosis, 56.45
Metellus cons. 111.2
Methodius, 15,47.146,37
Metropolis Cilicum, 28,33
Michas, 44,30.45,3
Micheas, 70,6 & 17
Miconium, 12.52
Miles quidam Iuliani, eum, per quem aqua benedicta aspergebatur, Iuliano intuente & irascente colaphizat, 157, 10
Milites Alexandri Magni, 122,50. Darii, 100.44. per Augustum exauctorati, 122,18. vnde manipuli primitus vocati, 75.46
Mimigardevord, 189.43
Minden, 189.44
Minerua, 19,47.21.33.34.35.42,10.54, 47
Minorbium, 264.6
Minos, 44,7.48,53.58,55
Minutia Vestalis, 100.5
Miracula per canem quendam rufum, eundemq; cacum, edita. 171.47. sancta Maria, 176.15
Miraculū in fluuio Sala deprehensum, 195.40
Mirum quid, modò verum sit, 289.50
Misaco Polonus, 284.18
Miseria Iudaorum per Titum obsessorū extrema, 132.54
Misnia, 7.30
Missa Graca, 140,7.159.36
Mitrams, 58.30
Mithridates, 115,14.117,10
Mnemon, 100.20
Mnestheus, 51.1
Moab, 27.48
Moabita, 25.8
Modin, 113.55
Medæcia, 181.9
Modus exercizandi per Salomonem inuentus, 66.29. Orandi Deum per Sethum inuentus, 15.10. scribendi cum stylo vnde, 30.32. scribendi Iudaicus per quem primū repertus, 93, 14.
Mœnia Troia partim ferreis instrumētis partim igne deiecta, 55.8
Mœsia, 8,23 48,44
Molossia, 8.28
Molossus, ibid.
Monachi Cluniacenses monasteriū SS. Petri & Pauli Paderborna visunt.
Monachi Fuldenses cum ossibus S. Bonifacii fugiunt, 189.31
Monarchia Gracorum in regna IV. distracta, 108.18
Monasterium Corbeiense. 193,53.197, 54. Heruordiense, 199,37.211,21. in Bœdeken, 286.34. Paderbornense, 210.19. Sanpetrinum Erfurdiense, 177.53
Moneta ex corio facta, 202.7
Monimentum Alexandro M. erectum, 104.11.105,5
Monothelita, 178.14
Mons Flasconis, 248.40. Garizim, 98.50. Hera, 187.13. Martis, 187. 27. quidam mirabilis, ad quē Alexander M. accessit, 104.22 &c.
Monstrum Paderborna natum, 285.49
Montes Caspii, 101.49. Amorrhaorū solitudinisq; vel inclinantes se, vel recedentes transitum prabent Israelitis, 35.46.38.45
Mora temporum in creatione rerū necessaria num fuerit, 3.30
Mor bonas, 93.41
Mores Brachmanorum, 103.8 &c.
Mors Antiochi, 114.15. Aristobuli, 116.12. Arrii, 154.36. Augusti, 126. 3. Claudii imperatoris, 127.31. Cleopatra regina, 122.17. Diocletiani, 152.21. Herculis, 59.10. Herodis, 125.51. Iacobi Patriarcha, 31.40. in olla, 71.39. Iosia regis, 81.14. Iuliani, 157.17. Maxentii, 152.11. Mithridatis, 117.10. Moysis, 40. 34. Nicomedis regis Bithynia I. 116. 40. Osii, 115.10. Palamedis, 56. 2. Ptolemai regis Ægyptiorum postremi, 119.22. Valentis imperatoris, 159.41. Virgilii poeta, 123.49
Mortalis immortalitatem dare nonpotest, 102.15
Mortalitas magna castra Gracorum & Troianorum inuadit, 51.53
Mortuus in Elisai sepulchrum coniectus reuiuiscit, 72.10
Mos turpissimus Roma circa scorta fieri solitus, 161.19
Mosa, fluuius, 285.32
Mosochus, 18.39
Moys, 32.42
Moyses. De hoc vide paginas, 32,33,34, 35,36,37,38,40,41
Moyses episcopus quidam catholicus, 159.9
Mulier quadam Imperatori Valenti negotium facessit, 158.53
Mulieres barbata, 102.43. maga Gothica, in desertū deiecta, 53.2. quadam mirabiles Alexandro M. visa, 101.36
Multitudo gentium maxima venit aduersus Iosaphatum, 69.4. Pedibus Darii conculcatur, 101.3
Mundus cum deo qualiter necessario animal vnum sit, 90.6. prouidentia Dei nulla gubernari visus 89.49. visibilis hic ex elementis IV. sensu corporeo deus aliquis esse putatus, 82.53
Munera Darii localia quo sensu acceperit Alexander ille magnus, 99.52. Salomoni per reginam Sabaorum oblata, 66.34
Munificentia Casaris erga episcopū Paderbornensem iterata, 209.18
Murus Babylonis qualis, & quantus, 86 2. Hierosolyma primus per Titū Vespasianum dirutus, 132.10
Musca magna Ægyptum replent vniuersam, 34.8
Musici per Dauidem constituti, 65.46
Muttanus, 130.55
Mysena, 9,16.65,55
Mynda, 190.25
Mysia, 48.44

N

Naa, 2.2
Naamanes, 71.44
Nabathaa, 6.15
Naboth, 69,53 & 55
Nabuchodenosor, 81,38 & 40. 82,27. 83,20.84,34 & 36,52,54
Nabuzardan, 82,23 83,37
Nachor, 18,45.23,40 & 43.29,40.68.24
Nadab, 68.24
Nanea, 23.10
Narbazanes, 101,24 & 36.37
Narratio de adificatione turris Babylonica ex Philone, 17.26. de Ceneze è Philone supposititia apocrypha & fabulosa, 42.23. de Macedonum in Germaniam nauigatione suspecta, 105.31. fabulosa alia è Philone petita, 25.47
Narses, 171,51.172,10.
Nasica, 111.15
Nathanes Dauidē de adulterio, & homicidio reprehendit, 64.45
Natiuitas Abrahami, 24.30. Christi, 123,37.124. Moysis, 32.32
Natura intellectualis qualibet num per se ipsa naturaliter beata sit, 180.21
Naues Galea, 204.55. Graca Troia versus mittenda fuerunt MCCLII. 50.26. Romana spoliata, 109.39
Nauigatio Argonautarum quo tempore facta, 46.53
Naufragia principum Gracorum, 56.12
Nauta Tyrrheni se in mare pracipitant, 4.30
Naxos, 12.54
Nazarai vnde vocati, 179.25
Neapolis, 10,18.201,27. primitus Parthenope dicta, 123.54
Neapolitani, siphonibus aquam ducentibus incisis, aqua penuria laborant, 254.34
Necessitas peccandi non euitabilis hominib. opiniōe quorundā è cœlo est, 20.31
Necromantia, 80.33
Nectanabon, 97,52.98,8 & 19
Neglisar, 83.37
Negotium formanda Ecclesia Romana friges,
Nehemias, 86,54 & 55.93,18 & 26.39
Nemroth adificat Edissam, 17,28 & 41
Neomenia, 87.20
Neoptolemus, 52.45
Nephthali, 29.1
Nepotes Semi ex Aramo, 17.50
Neptunus, 19.47
Nero, 127,35 & 37
Nerua, 136.32
Nestor dux Insula Pyli, 48.29

Nestor

Nestor episcopus Constantinopolitanus hæresis Nestorianæ author 164.36
Neuelinus de Hardenberg 242.23
Nicanor 114.7
Nicanor 114.7 & 34.36
Nicephorus Græcorum imperator 189.25
Nicolaita 139.30
Nicolaus Comes Nolanus 249.8
Nicolaus I. Papa 246.17
Nicolaus vir religiosus 261.1 zelotypus 139.32
Nicomedes 116.40
Nicomedia 113.22
Nicostrata 15.31
Nihil è virgine sola nascitur 23.6
Nihil fieri potest, quod efficientem non habet 90.20
Nihil fortius desperatis 128.43
Nilus 5.50
Nimias 25.37
Niniue 81.20
Ninus 16.26.24.26 & 50.25.53
Nisan 34.49
Nisus 81.31
Nitiugis 92.2 & 12
Niues altissima 109.32
Noba 44.34.63.19
Nobiles Athenienses, per Alexandrum Magnum ob rebellionem, exilio mulctati, ad Darium confugiunt 100.12
Nodus Gordij 100.25
Noe 15.50.16.8 & 11.46.17, & 68.9.10
Noema 15.6
Noettani 179.43
Nola 113.2
Nomen Christianorum Antiochia sumpsit initium 137.49
Nomen colonia generale est 123.18 dei tetragrammatum quale 2.45
Nomina dei Hebræa x. 2.17
Nomina rebus omnibus per Adamum imposita 14.21
Norberga 213.36
Normanni 196.158.21
Norsberchen 211.7
Norwegia 12.21
Nouatiani 179.39
Nubes in cacumine montis Olympi sentiuntur nulla 9.10
Numa 79.48. 80.13 & 24.17.28.30
Numantia per Scipionem obsessa 115.18
Numantini bellatores fortissimi 115.19 & 28
Numegen 7.53
Numerus senarius, sexta, tertia, dimidia deniq; sui parte completur 3.33
Numitores per quem, & vbi primum instituti 20.53
Numidia 11.50
Numina ethnicorum electa: & alia quidem masculina, alia fœminina 19.44
Numitor 73.27
Nummus 80.14.111.11
Nuncius Balaci 39.18
Nundinationes Bonifacii IX. mirabiles & dictu ineffabiles, 278.38 episcopatuum & beneficiorum aliorum infames 275.32
Nunquam non dicitur, vbi non est tempus 4.3
Nuptia Henrici Imperatoris 220.53 Henrici Leonis, 226.14 Ottonis Imperatoris secunda 202.2
Nursia 11.8
Nyctages 182.3

O

OBed 74.38
Obitus regum quorundam 217.17
Oceanus 56.2
Occisores Darii 101.10
Oceanus 4.16
Ochozias, De hoc vide paginas 69.70.71
Ochus 97.51
Octauianus Augustus imperator 79.18 & 41.120.36.122.36 & 40
Odelricus 199.33
Odoacer 168.22
Oetes 47.5
Officialis Paderbornensis 292.48.293.8 & 11
Officium Ambrosianum 193.2
Ogus 38.47
Ogygius 16.19
Oliuerius 232.24
Olybrius 167.27
Olympias 74.14 & 16 98, 6 & 8 15.19
Olympius 169.51
Olympus 9.9
Omne quod fit, quodam ordine causarũ fit certo 90.22
Omnipotentia in deo qualis intelligenda 2.38
Ontas 109.48.111.17
Opera creationis 3.1 Gregorii Magni 176.48
Opes Salomonis quanta 66.12
Ophita 179.19
Ophni 61.17
Ophratanes 70.14
Ophrateus 68.54
Opinio de Enocho fabulosa 105.1 Origenis multiplex, eaq; erronea 142.43 143.3 philosophorum de deo, & eo quidem vno 3.1.89.53
Ops 11.9
Oraculum Delphicum, de Troia euertẽda per Græcia principes consultum 50.28
Oratio Dauidis ad Goliathum 62.53 Iosippi ad socios suos 129.30 Medea ad Iasonem 47.34 Samuelis resuscitati ad Saulem & phytonissam 63.31
Orbis solis minus visus 112.13
Orcades 12.11
Orcus 19.47.44.11
Orcus quid fuerit poetis 11.25
Ordines mendicantium duo duntaxat esse debuerunt 238.36 Monachorum mendicantium confirmati 238.1 Senatorum Romulo authore tres instituti 75.42
Ordo Canonicorum secularium à Papa non confirmatur 287.15 Carthusiensium 220.26
Ordo militum Teutonicorum 230.5 minorum 237.52 prædicatorum 230.16 Pramonstratensis, 220.42. Wilhelmitarum 192.17
Oreb 69.52 rex Madianiticus 46.54
Orestes Ægystum è furca suspendit 56.14
Orestes Macedonum rex 94.39 matrẽ publicè trucidat 56.14
Orestes Pyrrhum Delphis Apollini sacrificaturum ex insidiis occidit 56.18
Oriens per Alexandrum Magnum subiugatus 99.33
Origenes 143.35
Origenes Adamantius cognominatus 25.245
Origenes docet Alexandria 144.23 duo fuerunt 143.17 è pagano Christianus euadit 145.4 ecclesiæ Alexandrinæ doctor 144.34 martyres consolatur 144.27 martyrium desiderat 144.15 qua fuerit eruditione 143.52 scribit ad Philippum Imperatorem, & vxorem eius 145.54 secundum quosdam de erroribus suis omnibus pœnitẽtiam egit 143.30
Origo belli punici 309.38
Origo belli sacri 217.20 campanarum 68.51
Origo comitatus Flandrensis 196.3 deastrorum 18.50 ducum Saxonicorum 189.33 Lapitharum 8.54 Venetorum per Titum Liuium descripta 9.29 vitri 116.36
Orosius historicus 169.54
Orpha soror Ruthæ relicta via domini idola coluit & ita facta fuit mater Goliathi 61.55
Ὄρνιθες Græcis quid sint 15.38
Ortygia, eadem quæ Delos vnde sit dicta 13.37
Oseas filius Ela 74.52 filius Nunis, de tribu Ephraimitica, populo, non minus quam Calebus, de terra promissa obtinenda spem facit 38.9
Oseas quando prophetarit 70.17.73.35 76.31
Osenbrugge 189.44
Osius episcopus Cordubensis, apostata vitam cum morte commutat 155.1 155.16
Ossa ante Hyrcanum super mensa, per aulicos simul accumbentes coniecta 111.24 diui Bartholomæi 205.6 Iosephi difficulter, & miré tandem reperta 35.13 hominum super altare Bethelis sicuti Gadus prædixerat, cremantur 67.27.35.19
Ossa Moysis prophetantia 35.19
Ostentum, mutationis futura indicium 272.25
Oster 174.15
Osterricke 190.10
Ostia 81.24
Ostrogothi 168.17
Oswaldus Britanniæ rex 180.34
Osyris 28.23
Othelricus episcopus Augustensis 204.18
Othoniel Israelitarum præfectus 42.28
Otto archiepiscopus Bremensis 244.23 comes Rauenburgicus 233.11 de Diecke 247.35 dux Brunsuicensis 253.24. 254.41. 257.10 & 15. 266.47
Otto dux Luneburgensis 232.16 episcopus Paderbornensis 237.16
Otto filius Henrici imperatoris vxorem ducit 200.17 Imperator coronam accepit à Papa 202.8
Otto Imperator de episcopatu Magdeburgensi erigendo frustra laborat 202.45 nuptias celebrat secundas 202 I. Imperator 201.6 IV. Imperator dysenteria morbo moritur 231.38 IV. Imperator Galliæ regi bellum infert 231.34 IV. Saxonũ dux à Papa confirmatur Imperator 231.5.231.25
Ouidius in exilium relegatus 123.2 natus 122.44
Ouis loquens ossa Iosephi monstrauit Moysi, eaq; per Israelitas in deserto circumducta fuit 35.20
Ozias contra hostes suos victoriosus 72.44
Ozias idem qui & Azarias 72.32 lepra percussus, ex ea laborat quandiu vixit 72.51 officium sacerdotale sinistrè vsurpat 72.48 regnat in Iudah 72 80.72.44

P.

PActa inter episcopum Paderbornensem & ciues eius conuenta 237.25
Pader 189.8

Paderborna 188.32
Paderborna incendio vastata 205.48
Paderbornenses casi 237.20. periurii insimulati, 223,18. vocatur in iudicium 293.30
Padus Westphalicus, antè Lippia dictus 189.1
Palaestina 6.5
Palaestini 18.14
Palamedes 19,26.50,25.52,32
Palatium solis Alexandro peruium factum 104.26
Palladium Palladis imago 54.48
Vlyxi adiudicatum 55.30
Palladius, episcopus pro Scotis per Caelestinum Papam consecratus. 164,26
Paludes Caprae, 75, 51. Maeotides 6.21
Pancratius 146.39
Panes propositionis sacerdotibus solis erant offerendi 63.14
Panis albus, 211.34. omne id, quod mandi solet, complectitur, 17,2. subcinericius Eliae per Domini genium allatus 69.47
Pannitas 45.40
Pannonia 8,23.9,17. & 18
Pantapte Cambysis siue Nabuchodonosoris filia 91,54
Pantheon conflagrat 130,28
Papa contra Euangelium dispensat 281, 22. cum Cardinalibus capitur, 281,7. Imperatorem excommunicaturus die summo obiit, 225.1. in actu coronationis suae ἄλογος esse iussus, 250.52. iubet crucem praedicari, 223.44. liberalis est de alieno, 245,12. mutat nomen, posteris occasionem id similiter faciendi praebens, 127,29. nouus Cardinales creatores suos remunerat, 251,12. nouus Cardinales suos duriter & acerbè perstringit, 258,16. nouus dicens quae vult Cardinalibus, quae non vult, audit a bellis, 251,21. Senescens delirat 246.50. Siciliae regnū ad Gallos trāsfert, 236.33. Syluester Diabolo se dat, 208.5
Papia Ticinum quoque vocatur, 9,42. 97,29
Papienses Mediolanensib. bellum inferunt 232.45
Papyrius consul Romanus Alexandro Magno, siquidem hic in Italiam venisset, resistere voluisset, 99.33. contra Samnites feliciter pugnat 108.12
Parabola Salomonis 66.26
Parentes Melchizedechi in sacris non narrantur 29.52
Paris, De hoc vide paginas 49.50.51.52 52
Parisii vrbs Galliae, à C. Iulio Caesare fundata 118.15
Parma propter seditionem punita, 10, 52.214 38.
Parmenides quando claruerit, 94, 25
Parnassus Thessaliae mons Apollini quōdam sacer, 9.3
Pars Italiae quaenam Gallia Cisalpina dicta, 97.32. mundi terrena & infima & intima poetis fuit Orcus, 21, 25. quaedam Saxoniae Westphalia dicta 166.12
Partes mundi Europa, Africa, Asia, à se inuicem per mare magnum discriminata, 4.19. orationis nomen & verbū per Aristotelem primo omnium proposita. 98.31. orationis octo per donatum introducta 98.33
Parthenope eadem quae Neapolis 50 34
Parthenopolis 201,24
Parthi à Gothis oriundi, 53.12. Scythis fugaces sunt, 5,23. suos fugiendo progenitores, terras coluerunt alienas, 5.24
Parthia dicta fuit à Parthis 5, 16. 5, 22
Partus monstrosi, 173, 20. 233, 1. 226,11
Pascha non raro agnus paschalis ipse est, 35,10. quādo sub papa Pio ab Aquileia celebrari solitum 141. 40. vespera quandoque illa est, qua agnus immolari solebat 35.7
Paschalis papa Rom. 239.20
Pastor quidam vxori suae puerperae Cyrū affert lactandum, 85.17
Pastores Latini & Thusci, 75.36. reges in Assyria 29.28
Pater per filium ingratum dignitate exutus, 218.46. Praestantius in caballum mutatus 57.10
Paterniani, 179.52
Patres conscripti 75.41
Patria Achillis, 8.54
Patripassiani 179.44
Pathberga castrum episcopo Paderbornensi datum, 213.53. obsidetur, 272, 51
Patroclus Graeciae princeps quidam, Achillis amicus, 50,50. per Hectorem iugulatus 50.51
Paulinus, episcopus Nolanus, pius, 167,7
Paulus apostolus, an fuerit episcopus, 150 56. de Vrsinis 282,18. Diaconus, 9.47 eremita, 146.45. & Petrus morte mulctantur, 138,21. Warnefridus, 167. 39
Pausanias Byzantium condit 80.48
Pausanias Macedo, vir fortis & potens, contra Philippum, regem suum manum cogit armatam 98.54 per Alexandrum Magnum necidatur 99.2
Pax cum Hungaris conuenta 199.42
Pax inter episcopum Coloniensem, comitem Cliuiae, & episcopum Paderbornensem 292 14. publica inter principes sancita, 214,45. 272.38
Peccatum Sodomiticum, 27.29
Pecudes Aegypti moriuntur 34.9
Pecunia apud Ruthenos è pellibus adhuc fit pecuniis, 80.16. vnde priscis fuerit appellata 80.15
Pelagius haereticus 163 32
Pelagius I. papa Ro, 176.27. II. papa Ro. 176.38
Peleus frater Aesonis 46.54. Thessaliae rex, 48.22. metuens, ne per Iasonem filium regno priuetur singularem eius è medio tollendi technam meditatur 47.2
Pella vrbs, per Seleucum Nicanorem, aedificata 108.34
Peloponnesus insula à Pelope rege sic vocata 8 52
Pelops rex Mycenarum I. 45.36
Penelope Vlyxem post annos x. è bello redeuntem laeta recipit 55.47
Pentapolis regio qualis sit, 61, 13. 12, 42
Penthesilea, Amazonum regina, bellicosa, Hectorem & diligit & obstrenuitatem videre cupit 54.6
Perdiccas. cassside Darii transfixa, capitis illius ossa tangit, 10.42. Macedonū rex, 79.44 93 17.96,18
Peregrinatio Gobelini in maris siculi 107 28. Henrici Saxoniae ducis cum militibus D. Hierosolymam instituta. 226, 17
Perfectio operum Dei per numerum senarium indicata 3.38
Pergamenum cur etiam membrana dictum, 30. 31. originem suam habuit in Pergamo 30.30
periculum Caesaris 119.13
Peripatetici vnde nomen adepti, 89, 22
Periuriae episcoporum Romanorum 163, 42
Perimrium punctum 210.54
Pernocephali Alexandro infesti, 103, 46
Persae per Heraclium victi, 177.35
Persecutio Iudaeorum 241,41
Persepolis per Alexandrum magnum funditus euersa, 101.45. regni persici caput per Perseum condita, 45.9
Perseus 45.8
Persida 5.29
Persia ibid.
Persidia 45.9
Persis 5.22
Pertinacia Iudaeorum 133.19
Perusium 10,15
Pestilentia grauis annorum duorum 110, 25. inaudita, 241.45. Inguinaria. 176, 36
Pestilentia Romae multa 109.31
Pestis horribilis, 182.4.195,25
Pestis insolita & mirabilis 242.5 Romā vastat 94 54. Scabies, 182.34, vexat populum Dauidicum 65.25
Petitio Elisai Eliae proposita, quae videatur habere sensum 71.9
Petronius ecclesiae Bononiensis episcopus, vitas patrum scripsit 169.39
Petrus Apostolus, 137.54. Aragonius habet visiones, 248.24. Damianus, 209,34
Petrus de Candia eligitur in pontificem, & Alexander V. appellatur 286.31, Cantor in ecclesia etiam ipsa fulmine tactus 182.28. de luna in abstinatione sua persinerans dignitate priuatur. De lupis 258. 52. 263. 16. manducator, 16.34. quidam monachus belli sacri inceptor, 217.28. vnà cum Paulo supplicio mortis affectus 138.21
Phaceas filius Manahemis, 74.8. filius Romeliae 74.9
Phagor mons 25 9
Phalecus, 45 32
Pharan, desertum 38.4
Pharao coronam Dei sui capiti Moysis adhuc pusilli imponit, 32.54
Pharao Nechaa rex Aegypti, 81,11. 81 33. persequitur Israelitas 35.24
Pharisaei vnde dicti 93.36
Phase domino per Iosiam celebratum, 81. 10
Phase Hebraeum transitus est Latine, 35, 6,
Phaselus tetrarcha declaratus, 120. 47
Phasga mons 39,48
Pheolus Citruli capitaneus 260.3
Pherecydes historicus quando claruerit, 91,22.93.16. Syrus primus inter Graecos oratione soluta scripsit 41.10
Philippi senior & iunior Impp. Rom. vbi nam sint occisi 146.1
Philippicus 184.13
Philippus Alexandri Magni pater è vita abit 99.3
Philippus Alsatiae dux, aemulus Ottonis IV. Saxonum ducis, in imperio optinendo praeualet 231,6
Philippus Imperator occiditur, 145,46. 231,23
Philippus Macedo pater Alexandri verus esse videtur 99.24

Macedo

Macedo Nectabonis magia illusus, 98.19. Macedo quando regnare cœperit Macedonibus, 81.35.98.3. Macedo, Pausania occurrens ipse, grauiter vulneratus, tandem diem suum obit 98.55.

Philistina, 6.5

Philistini arcam dominicam in templo Dagonis statuere non verentur, 61.40. obseruant Sampsonem ad scortum ingressum, vt ab eo egredientem laqueis immodent, 60.19. oculos ambos Sampsoni eruunt, eumque vinctum in carcerem detrudunt, 60.26. petunt Sampsonem ad mortem, 6.7. propter arcam domini mirum in modum afflicti de consilio diuinorum suorum eam Israelitis remittunt, 61.42. Sampsonem, vt satrapis ipsorum & plebi quoque ipsi ludibrio sit, ergastulo producunt, 60.27. terram Iuda deuastant, 70.24. Veteribus Allophyli, recentioribus Palæstini fuerunt, 18.13. vnde sint orti 18.13

Philosophi deum quendam vnum esse opinati sunt & ipsi. 2.1. in sectas varias diuisi, 89.5. ortum suum a Pythagora sunt nacti, 88.45. qui per Augustinum cæteris antepositi, 2.5. quidam ab auctoribus eorũ, quidam a locis, vbi conuenire solerent, vocati, 89.6.

Philosophia moralis quid, 95.11. naturalis contemplatione naturæ deputata, 95.12. rationalis verum a falso diuidit, 95.13

Philosophus est idẽ quod amator sapientiæ, 88.46. quidam conuersus fit Christianus 153.37

Phinees, 40.30. perfodiens Zambri & scortum eius in locis genitalibus, occidit vtrunque, 40.30

Phison, fluuius idem qui Ganges. 5.55.

Phlegon Olympiadum computator eximius 137.15

Phocas quandiu imperarit 177.18

Phocenses a Cyro fugati, nauibusque Galliæ finibus appulsi, Massiliam condunt 88.33

Phœnices primi literarum Græcarum inuentores 15.23. vnde orti 18.2

Phœnicia a Phœnice fratre Cadmi dicta, 6.3

Phœnix Cadmi frater, 42.17. & Cadmus Thebis relictis in Syriam profecti apud Tyrum Sidonemque regnarunt, 42.15

Phogor mons, 40.1

Phoronaus, 29.55

Phraortes, 80.51

Phrisia, 7.25

Phrisonia, ead. ib.

Phrygas frater Æneæ fabulosus, 58.1

Phryges transmarini, 75.37.

Phrygia cur Dardania fuerit appellata, 6.43.6.46. Troia, 47.22

Phrygia duæ, 6.50

Phut, Mauritaniæ fluuius, 18.2. tertius Chami etiam filius nomen habuit, ibid.

Phthiriasis è diuina vindicta Arnulpho Imperatori immissa, 197.2

Picenus, fluuius sanguineus, 111.42

Pictor quidam saluatorem sub imagine Iouis pingere ausus, manus ariditate punitus est, 169.20

Picus Saturni filius, 45.33

Pietas Paulini, episcopi Nolani, 167.7 Theodosii quanta, 160.34

Pilatus de miraculis Christi in literis suis mentionem fecit, 126.30. Iudææ præfectus, ib. 16. 126.30.

Pileus Cardinalis Rauennas deficit ab Vrbano Papa 260.32 267.15

Pipinus bigamus est, 182.19. Brabantiæ dux primus, 178.5. Francorum dux 184.38

Piritiades, 68.2

Pirithous, à Cerbero pene deuoratus, Herculis ope liberatur. 44.10

Pisa, 10.40

Pisces gentilibus etiam loco numinum fuere, 12.52

Pius ab Aquileia pontifex, 148.39

Placentia, 10.52

Placidia Augusta, 168.47. soror Honorii Augusti, 163.58

Plaga Ægypti X. 34.4

Planeta quilibet per horam vnam dominari putatur, 22.15

Plato creditur in peregrinatione sua libros diuinos vidisse, 95.20. doctrinam pythagoricam in Italia percepit, 95.10. gentilium doctor, 20.4. in Ægypto peregrinatus, didicit quæcunque præclara docerentur ibidem, 95.9. moritur, 98.42. philosophiam tripertito distinxit, 95.11. Philosophus quando vixerit, 95.8. physicam post Thaletem descripsit, 81.29. quando natus fuerit, 94.27.

Πλεονεξία Turcorum, 289.31

Plotinus Platonicus, 1.58

Pluto & Dis idem, 81.29

Pluuia soluens niues Alexandro magno molesta, 102.51

Pluuia sanguinea, 195.23

Poema Gobelini, ne pontificis Vrbani gestis concinnatum, 267.31

Poemata Gobelini 273.38

Pœna capitalis erat in Ægypto, si quis Apin hominem fuisse dixisset, 30.40. periurii, 210.54. qua Adamus & Eua ob violatum dei mandatum afficiuntur, quanta sit, 14.10

Pœni bellum paci, anteponunt, 112.18. iidem cum Afris sunt, 110.35. Siciliæ auxiliantes vincuntur, 111.2

Pœnitentia in extremis nulli neganda, 168.53

Pollux frater Castoris, cum eodem prouinciæ Spartanæ rex, 48.23

Polonia Germanorum prouincia, 8.10

Polycarpus, 148.32

Polygamia Herodis, 125.28. Salomonis 66.35

Πολυπραγμοσύνη Romæ exorta, 147.26

Polystratus Alexandri M. miles, 102.38

Polytronius episcopus Hierosolymorum ambitiosus, 169.4

Polyxena soror Hectoris, anno mortis euoluto, plangit ad sepulchrum eius, & occiditur, 52.24. 54.45. tertia filiarum Priami, pulchritudinis miranda, 49.43

Pompa Cardinalium pontificiorũ, 249.53

Pompeius bellum contra Cæsarem mouet, 118.31. fugit in Ægyptum, 118.42. ingreditur in Iudæam, 117.39. Iudæos tributarios sibi facit, 117.49. occisus, 118.45. occupat Hierosolymam, 117.44. Trogus, 140.19

Pons classicus Alexandri M. 100.29. quidam inter Auentinum & Ianiculum factus, 81.22

Pontia insula, 176.2

Pontianus, 149.10

Pontifices maximi apud Iudæos, 129.47

Poppo Brixiensis, 255.40. Episcopus Paderbonensis, 216.27

Populus Israeliticus Moysen & Aaronẽ lapidare vult, 38.23. Romanus è gentibus variis conflatus, 75.38. Romanus heres ab Attalo rege relictus, 115.30

Porphyria Vestalis, de stupro conuicta, viua defossa est, 83.45

Porphyrius, Christianorum inimicus, quando vixerit, 153.41. Origenis scripta calumniatur, 144.43. philosophus, 145.39

Porta Romæ triumphalis, 135.34. templi Hierosolymitani, difficilimè apertilis, per se patere visa, 134.2

Porta Babylonis centum 86.2. Caspia ab Alexandro Magno constituta, 53.25

Porta Gazensis à postib. auulsa, & in montem per Sampsonem asportata, 60.20

Portatilia quid 14.50

Portus, Siganum, vocatus, 48.15. Thessalonica 50.27

Porus ab Alexandro Magno deuictus, 101.47

Porus Indorum rex in exercitu multos habet Elephãtos cum turribus ligneis instructos, 101.47. secundum quosdã per Alexandrum Magnũ in vita non seruatus 102.20

Poto Bohemus, episcopus Monasteriensis 248.13

Posteri Hectoris, posteris Antenoris eiectis, Ilium recuperant, 61.a, Iapheti 18.17

Posteri Semirecensiti 17.46

Posteritas Chami, 18.1

Potentiana, 140.32

Potestas regia Romanorum quando cessarit, 91.2. tonandi Ioui soli attributa 22.46

Præfectus Viterbiensis occisus, 267.44

Præda è regno Achaz i per Syria regem abacta, 74.35

Prædia ecclesiæ alienari prohibita, 175.12

Prælium à Saxonibus & Turingis commissum, 106.47. ad syluam Welphonis, 221.25. dieb. XXX. per Troianos aduersus Græcos continuatum, 51.46. Gothorum & Hunnorum acerrimum 165.15

Prælium inter Alexandrum Magnũ & Darium ab ortu solis ad occasum eiusdem perpetuatum, 100.51. inter Colonienses & Paderbornenses. 291.10 inter Darium & Alexandum M. 100.37

Præscientia Dei per philosophos plerosq. negata, 90.9. Dei præscientia nos aliquid mali facturos, causa non est nobis, vt malum illud faciamus, 90.13

Praxedis, 140.32

Priamus bellum aduersus Græcos, ad Hesionem ipsis eripiendam, parat 49.33. excidio Troiæ audito, mox cum exercitu, quem absens habet, domum redit, 49.13. filius Laomedontis post Troiam destructam superstes, 49.12. in Apollinis templo per Pyrrhum confossus, 54.40. inducias mensium VI. petit à Græcis, 51.58. legatos mittit in Græciam ad Telamonem, Hesionem repetitum, 49.47. quando Troiæ regnarit, 58.50. regem Thoantem occidere vult, sed Hectore & Ænea resistentibus omittit, 51.28. rex Troianorum vxorem habet Hecubam, 49.35

Priamus Francorum rex, 154.50

Priapus Deus, qui fœcunditatem conferret habitus est, 25.18. idolum Latinorum 25.11

Primogenita Ægyptiorũ omnia per angelum dei percussa, 34.12 & 51
Primogenitis a Semo omnes vsque Aaronem sacerdotes fuisse dicuntur, 26.33
Principes Cæsari militantes, 234.40. Christiani in partes scissi, 252.18. electores instituti, 206.23. episcopo Paderbornensi homagium præstantes 240.7. Germani integri & synceri, 291.34. Græcia, Hesionen Priami sororem ei restituere noluerunt, 49. 50. Græcia omnes Menelao ad Helenam recuperandam suppetias ferunt, 50.22. prouinciarum Persicarum Zorobabeli Hierosolymam reædificare satagenti obstaculo sunt, 92. 15. super omnia Salomonis opera quot fuerint constituti, 66.23
Principia librorum cur colore phœniceo scribantur, 15.24
Priscianus Grammaticus quando floruerit, 175.33
Priscillianus hæreticus, 153.18
Priuilegium quoddam iuri contrarium 240.26. Papale, 207.47. reformationis Cœnobii Bødekensis 286.40
Problema per Sampsonem sociis eius propositum, 60.1
Probus imp. Rom. 147.4
Procas Syluius rex Latinorum, 73.28
Proconsules consulibus subiecti, 91.12. vnde dicti, 91.12
Proculus episcopus Constantinopolitanus, 164.39
Prodigia, 116.29. Hierosolyma excidium prænunciantia, 133.52. multa bellum Saguntinum antegressa, 111,41 112,12. pestis nuncia. 110.34
Prometheus annulorũ vsũ inuenit, 32.6
Promissio de Messia Abrahamo facta, 26.8
Promulgatio legis diuinæ, 36.36
Propheta impostor adit Vrbanum Papã, 265,44.265.49. fatetur dolũ suum, 266.20. carceratur, 266.16. indoctum se fatetur esse, 265.51. verũ ut dicat, offert se tormentis, 266. 6. palinodiam cantat, 266.30
Prophetare tempore Samuelis erat, Deũ iugiter laudare, 62.3
Prophetia Adami de iudiciis duobus.14. 52. Gadi aduersus altare Bethelicum, 67.23. Ragaus de Abrahamo, 23.33
Prosper historicus, 167.18
Propontis Thraciæ opposita, 8.28
Prosopographia Caroli, 193.28
Protenor ab Hercule medius dissecatur, armis non obstantibus, 51.15
Protesilaus rex Philardorum per Hectorem necatur, 50.38
Prothasius, 160.22
Protheus, 232.26
Prouincia Gallia Narbonensis, 4.25. in qua Roma sita est, nunc à Thuscia distincta patrimonium Ecclesiæ vocatur, 10.14. Italia VIII. Lucania est, 10.21. Italia IV. Venetia est, 9.24. Italia II. quænam sit, 9.41. Neapolim continens, terra laboris iam dici consueuit, 10.18
Prouinciæ complures, quæ olim Galliæ fuerunt, nunc ob idioma Teutonicum Teutoniæ annumerantur, 11.28. Græciæ VII. 8.33. Helladis II. 8. 47. in Germania multæ, 7.17. Italiæ complures nomina mutarunt, 11.18
Prusias, Bithyniæ rex, 113.21
Prussia, 7.25.105.37
Psalmus per Dauidem coram Saulo per cacodæmonem vexato psalli solitus, 62.32
Pseudoprophetes Hierosolymitanos obsessos ad Tito rebellandum incitat, 133 43
Pseudoreges Italiæ lucem fugiunt, 203.6
Ptolemæus Ceraunus, 109.30. Dionysius, Cleopatræ frater, 117.2. Epiphanes quandiu regnarit, 113.45. Euergetes Ægypti rex, 115. 34. Euergetes per Alexandrinos è regno eiectus, 115.38. Euergetes, quando, quamq; diu regnarit, & Euergetes vnde dictus, 111.14. Euergetes, sororem stuprat, stupratam in coniugẽ ducit, ductam repudiat, & priuignã ex ea in locum eius adsciscit, 115.34. Lagi filius obtinet Ægyptum, 108.19. Lagi filius templum Hierosolymitanum ingressus Iudæos multos ad leale suspicantes abducit, & gentibus circumuicinis vendit, 108 25. Macedonum rex, 96.17. Philadelphus, Biblia ex Hebraica in linguam Græcam transferri curat, 109.51. & 54. Philadelphus literarum omnium sagacissimus, libros astronomicos multos conscripsit, 109.52. Philometor quandiu regnarit, 115.6. Philopator, 111.51. Physcon, vel Soter, per matrem suam regno expulsus, 116.23. quidam ex Alexandri Magni ducibus, strenuè præliatur, 100.48
Ptolemais, 217.51
Pudenda Adami & Æuæ ante lapsum pudenda non erant, 14.13. virilia per compita Italiæ in honorem Liberi culta, 19.32
Pudor naturalis quantum opinioni Cynicorũ non naturali repugnarit 89.38
Puellæ ex omnibus Assueri prouinciis ad eũ adducuntur, vt ex illis eligat quã velit in Vasthi repudiatæ locũ 96.27
Puer biuertex Byzantii natus 173.22 ex vtero matris nondum totus egressus in eundem tempore Sagunti per Hannibalem obsessi regressus 112. 6 quadrupes Byzantii natus 173.20 quatuor habens pedes, manus, oculos aures totidem, ex ancilla quadã Romæ natus 315.15 farmentis ludendo, disponendis illis voces efficit legibiles 315.22 septennis per lupum abreptus 362.19
Pueri, Elisæo illudentes per vrsos è syluis egressos, lacerati 71.21
Pugna inter Hectorem & Achillẽ strenuissima 51,13 Vngarorum & Turcorum apud Nicopolin 243.4
Pugnatores mille, à numero millenario, per Romulum electi 75.43
Pulchritudo Gorgonæ meretricis, quanta fuerit erga spectatores eius efficacia 45.10
Purgatio canonica 120.40
Pustula, tanquam vesica, in hominibus turgentes 34.9
Putiphar exercitus Pharaonii dux 30.22 Heliopoleos sacerdos factus fuisse putatus est 30.23 Pharaonis gener habitus 30.22 vt sacerdotio fungendo aptus esset, exectum ferunt 30.24
Pyrrhus à Romanis victus 109.15 Achille natus, idem fuit qui & Neoptolemus 52.46 Achillis filiorum vnus 8.38 Andromacham duxit vxorem 55,6.56,16 Campaniam depopulatur vniuersam 109.6 captiuos gratis remittit 109.8 cum viribus Epiri, Thessaliæ, Macedoniæ totis, incognitisq; ante id tempus elephantis Tarentinis in bello gerendo suppetias fert 108.55 Epirotarum rex 108.54 in Græciã reuersus post multa bella saxo ictus occũbit 109.16 mortuus igne comburitur 109.17 Orestis insidiis occisus 8,40.59,48 Penthesileam gladio percussam in fluuia concidit 54.13 quandiu apud Macedones regnarit 108.55 terras armis captas retinere vult 109.15 vxorẽ Orestis rapit 56.17
Pythagoras 15.27 à Iudæis ortus est creditus 88 52 artis Musicæ harmonicæ author est, secundum Græcos 15.4 in philosophia naturali excellit 95.12 moritur 92.52 quando vixerit 88.44 Samius natus 13.4 se philosophum non sophistam esse dixit 88.48 tyrannidẽ fugiens, è Samo in Italiam venit 88 44
Pythia 44.18
Python serpens in monte Parnasso per Apollinem enectus 63.39
Pythonissa per Saulem consulta 63.27 & 30

Q.

QVadratus quidã, discipulus Christi Adriani formator 132.50
Quæ apud gentes has Venus, eadem apud alias Ceres, apud alias Vesta, apud alias freige dicebatur 23.1 argumenta, Tiglathum Philassarem eundem esse cum Salmanassare conuincant 75.11 fœmina Sibyllæ dicantur 76.15 promulgationem legis præcesserint, è Philone notata 36.37 & c
Quæcunque per genesin alicui dictãtur, ea illi necessariò, secundum quosdam, eueniunt 22.43
Quæstio quid fecerit deus ante mundum creatum quærens, curiosa est 3.29
Quantum Sibyllarum oraculis tribuẽdum 79.20
Qui in genealogiis sacris nominantur, non omnes putandi sunt primogeniti, sed tales, per quos numerando ad Noeum peruenitur 15.12
Qui manna minus quàm ordinatũ fuerat, collegerat, non indigebat tamen 36.14 opinantur sydera sine voluntate diuina aliquid posse, iudicio Augustini ab auribus omnium repellendi sunt 20.8 seipsum vulnerasset, vt moreretur, loco carnificis haberi solitus 129.33
Quicunque Iudæi vitulum conflari fecerant, signo certo ab aliis distincti pariter omnes Moyse iubente iugulati sunt 37.4
Quid Æthiopibus, Arabibus & Phœnicibus valeat circumcisio 27.21 fortius leone, quid dulcius melle 60.3
Quid fuerit philosophis quibusdam deus 89.53
Quidelinborg 200.55
Quiris lingua Sabina quid 76.18
Quisquis inter Chaldæos ignem pro deo colere nollet, in ignis caminum conijciebatur 25.44

R.

RAba fluuius 215.20
Rabanus, poeta 194.35
Rabba ciuitas 64.42
Rachel 28.52
Ragau 23.32.27,49
Raguel 33.47
Rahaba 41,41 & 43
Rapina in agro Paderbornensi exercita 228.48

Rathelfus

Ratbolfus 195.48
Rauenna 10.54
Raymundus de Malzio 259.42 & 48
Razis 74.49
Reate regio Marsorum 11.12
Rebecca 27.54 & 55.28.33
Rebellio Absalonis in patrem Dauidem 64.51
Rebellio subditorum Paderbornensium aduersus episcopum ipsorum 293.40
Redichen, comitatus 214.8
Regaffar 83.36
Reges Ægypti quotquot post Ptolemæũ Lagi filium regnarunt, Ptolemæi vocari consueuerunt 108.22
Reges Assyrii Babylonios se nominarũt 75.23
Reges Francici 164.23 Gabaonitici per Iosuam suspensi 41.54 Græcorum III. ab Hectore vita priuati 51.24
Reges Italiæ ante Latinum quot & qui fuerint 59.31
Reges Iuda & Israelis 70.15. Medorum in ordine illustrium positi 75.26 orbis Christiani in partes diuersas scissi, 252.18 quidam moriuntur 217.16 triginta vno gladio Iosua percussi 42.2 Troiani vnde sint orti 32.26
Regimen vrbis Romæ Ludouico Imperatori commissum 197.11
Regina Sabæorum 66.31 & 34. Siciliæ 252.30
Regna mundi duo primaria 24.15
Regnum Ægypti Cleopatræ confirmatur 120.13
Regnum Ægypti tempore Nachoris ortum 23.39
Regnum Alexandri M. post mortem illius in regna IV. diuisum 108.18 Aragonia, Castella, Nauarra, Portugallia 11.40. Argiuorum quando cœperit, quamque diu durarit 28.19 45.34 Artaxerxis aut Assueri, quam latè se extenderit 96.25 Assyriorum & Sicyoniorũ tempore Thari initium cepit 23.41
Regnum Assyriorum quando desierit 73.8 Assyriorum quanto tempore durarit 24.22 Atheniensium quando ceperit initium 33.36 Atheniensium quando desierit 80.43 Corinthia cum quando cœperit 62.11 Gothorũ quando desierit 171.30 Ieroboami, regnum Israeliticum quando dici cœptum 67.12 Israeliticum à Saule per dominum ablatum Dauidi confertur 62.36 Israeliticum in Samaria finem capit 75.5 Israeliticum quando diuisum 66.53 Iudah instauratum 116.1 Iudæorum quando destructum 82.15 Lacedæmoniorum quando defecerit 74.14 Lacedæmoniorum quando habuerit exordium 62.10 Latinorum regnum Romanorũ postea vocatum est 59.36 Laurentum à Latino rege, Latinorum nominatum est 59.25 Laurentium quando habuerit initiũ 45.32. Lydorum quando cœperit 74.13 Macedonicum quando incoatum fuerit 73.19 Menelai, iuxta insulam Cytheram 50.5 Menelai Lacedæmonia dictũ 50.6 Neapolitanum cõturbatũ 255.16 Persarum trãsit ad Græcos 101.12 Ptolemæi, qui filius Lagi fuit, cur sæpe regnũ Græcorũ vocetur 108.19 Scytharũ quo tẽpore incœperit 23.32 Siciliæ Carolo de Duratio per Vrbanũ Papã collatũ 253.43 Siciliæ per Papam ad Gallos translatũ 236.33 Sicyonium à rege Sicyone dictum 9.13 Sicyonium post quot annos cessarit 61.12 Syriæ à Seleuco Callinico obtẽtum 111.12
Reinoldus Coloniensis archiepiscopus 235.53
Reliquiæ Erasmi 265.18
Reliquiæ Geruasii & Prothasii quando repertæ 160.22 Marci vbi conseruẽtur 9.38 Meinolfi per mulieres absconditæ 287.51 sanctorum quorumcunque 210.11 Stephani Hierosolymis Romam adductæ 168.55 Viti 276.20
Remus Auentinum occupat 75.31
Requiet dei ab operibus eius quid sibi velit 3.18
Res ab Imperatore Friderico I. in Italia gestæ 234.6
Res Gotica per Iordanem Episcopum descripta 8.17 Ottonis Italica 204.9 per Longobardos gesta, opera Pauli Diaconi descripta sunt 9.47
Respectus Friderici II. Romanorũ Imperatoris erga ecclesiam 235.33
Respõsum Friderici Imperatoris ad Imperatorem Græculum decens 239.7 Hyrcani argutissimum 111.29 Iasonis ad Medea orationem 47.45 Imperatoris ad regẽ Galliarum epistolã 233.50 Pyrrhodatum 109.2
Resurrectio per Seuerianos negata 179.35
Retharius episcopus Paderbornensis damnum Paderbornæ vastatæ resarcit 205.52 moritur 109.16
Rex Daniæ, cliens Imperii fit 223.4 Daniæ Imperatori gladiũ præfert 233.12 Franciæ moriens filium relinquit mox infantem 274.9 Hungariæ ad Christianismum adductus 213.6 Hungariæ regina Siciliensi infensius 253.47 Persarum è parte Troianorũ perit 52.20
Rhadagisus Gothus, 161.47
Rhadamantus, Lyciæ rex, 42.18
Rhætia I. & II. vbi sita, 9.46
Rhea, 73.33
Rhede, 248.6
Rhegium, 10.23.109.44
Rhenus, 7.25 & 46.8.15
Rhodanus, 13.18
Rhodis, 18.34
Rhodus, 12.35 & 39.30.52.115.5.180.41
Richardus Angliæ rex infortunatus, 230.7. Cornubiæ comes, 236.24
Richimorius, 167.36
Riphæi montes, 5.42
Riphan, 18.31
Ριφάθ, 5.43
Rigor episcopi Paderbornensis aduersum monachos effrenes, 292.30. Ottonis Imperatoris in delictis puniendis, 202.20
Risus Zoroastris iam nascentis portentosus, 24.36
Robertus, aliàs Clemens, antipapa moritur, 274.6. sacerdos Susatensis, apostata, 245.54
Roboamus, 67.8 & 43.66.45.68.4. 73.53
Robur Maximi siue Maximini, 145.30
Rocka castrum, 259.25
Roma, 10.13.76.2.86.5.97.11 & 14.54. 162.33.163.41.166.43.167.1.216.48
Romaldus, 180.52.181.34
Romandiola, 11.22
Romani, 53.52.76.12.94.22.98.46.97.3.11.37.108.28 & 29.109.5 & 10.110.30.13.127.203.32 & 35.
Romhilda libidinosa, 178.45 & 51
Romulus. De hoc vide paginas 73.74. 75.76.79
Rosimunda, 172.43
Rothardus, 201.52
Rotharius, 181.13. Rothfredus, 207.40
Rotho, 214.28
Roxane, 101.41
Ruben, 28.53
Rucia eadem quæ Dania, 7.15
Rudolphus Habsburgensis, 236.50. Lotharingus, 199.28. Sueuus, pseudorex, 216.33
Rugia, 105.37
Rupertus Bauarus, 244.12.344.15 & 32.42. episcopus Paderbornensis, 271.49 & 45.53
Rufinus, 160.45
Rutha, 62.55
Rutheni, 8.16

S

S Geminũ ante tempora Augusti pro Z scribi solitum, 15.43
Saba, 5.54
Sabai, 18.9
Sabaoth, 2.24
Sabata, 18.10
Sabatani, ibid.
Sacerdotes Baalis, 69.24. & Leuitæ Ieroboami, in regnum Roboami commigrant omnes, 67.20. Philistinorum ob Dagonem humi, præsentia arcæ Dei veri, collapsum, crucifiguntur, 61.41
Sacerdotium à domo Helis ablatum, 61.15. Hierosolymitanum sub Hyrcano defecit, 87.5
Sacri Priapi, 68.11
Sacramentum altaris quo loco per hæreticos quosdam sit habitum, 225.30
Sacrificium quando, teste Augustino, rectè fiat, 58.41
Sadas, 2.38
Sadducæi, 93.37
Sadocus quo tempore prophetarit 66.51
Sanitia Simonis & Iohannis ducum Hierosolymitanorum, 132.34
Sagittarius quidam monstrosus, 51.30
Sagmar, 45.6
Saguntini, 112.8
Saguntum, 112.5
Sala, 17.19
Saladinus, 229.32
Salandria, 204.51
Salathiel, 81.49
Sale, 18.17.28.29
Salem, 26.30
Salernum, 10.18
Sallustius, 116.55
Salmana, 14.37
Salmanassar, 74.55.75.1 & 2
Salmon. De hoc vide paginas 65.66.67
Salus, 5.18
Samaria, 6.12.68.43
Samarita, 17.53
Samaritani & Deum verum & falsos simul honorant, 75.10
Sambstag, 23.16
Samnia, 11.11
Samnites, 98.46.108.53
Samnium, 11.18
Samothracia, 32.34
Sampson. De hoc vide paginas 59 & 60
Samuel. De hoc vide paginas 61.62.63
Samos. Vide Samus statim sequens.
Samus, 12.32.13.3
Sanctio de ieiunio seruando, 218.23. Leonis Papæ pia, 207.14
Sanguis è fontibus compluribus Romæ scaturiens, 110.24. in flumine Piceno visus, 111.42
Sapiens Stoicus tristis esse nequit, 89.15
Sapientia mundi stultitia est apud Deũ, 98.40. Salomonis quanta, 66.25
Sara, 27.10 & 11.28.13.68.15
Saraceni. De his vide paginas 27.178,

180.181.185.194.212.228
Sarcasmus Iuliani 157.4
Sarcophagus, 30.37
Sardes 99.10
Sardanapalus à Medis subactus, 73.6. de Victoria sui tantum sentit dolorem Vt se combu rat ipse, 73.7. inter scorta colum tractat. 73 3. muliere corruptior, 53.3 rex Assyriorum postremus, 72.43. Voluptuosissimus, 73.1
Sardinia, 13.18. absinthio abundans mel facit amarum, 13.19. insula a Corn. Scip. capta, 110.33
Sardus, 13.18
Sarepta, 69.39
Sarmata, 18.30
Saroas, 200 38. & 39.40
Sarpedon, 42.18
Sarug 23.39
Sassen 106.26
Sasi, 106.25. & 26
Saturnus, 9.21.19.46.20,50.21,22
Saulus. De hoc Vide paginas 61.62.63
Saxa, cithara Amphionis emollita, 45.41
Saxe, 106.30
Saxones à Britannis in auxilium Vocati 165.44. à Gallis Burgundiones appellati, 158.22. à Karolo Magno rege Francorum subacti, 7.37. à Macedonibus oriundi, 107.15. a Marpesia saxo Vocati. 53,26. a Valentiniano debellati, 105.50. apostata, 189. 29. aquatici 107.44. caduntur à Sueuis, 173.41. cultellos longos soliti portare, 106.41 cũ Lõgobardis ingrediũtur in Italiã, 172.12. cur à cultellis acutis sint appellati, 106.24. Francis adscitis Gallos Vexant, 147 22. in Britannia Christiani facti. 177.23. in Germaniam quando Venerint, 106.3. ita simpliciter Vocati, quinam videantur, 107.45. Italia relicta domum redeunt, 173 30. occupant Burgundiam, 158.21. orientales Christianismum amplexi 188. 29. & ita baptizati 189. 51. per Drusum Tiberiumque Victi, 123.10. per Valentinianum oppressi, 158.18 qualis populus, 105.50. rebelles capite plexi, 189.54. Vrbem Schidingen capiunt, 106.53. Thuringos cultellis inuadentes, principes eorum omnes interimunt, 106.23. Vnde in Saxoniam Venerint 105.43
Saxonia, 7 25. & 30.105.43.200,16
Saxum Marpesia, 7,28 53,24 105,40
Scala Iacobo, dum in Mesopotamiam pergeret, somnianti Visa, 28.43
Scanzia, 53.16.167.41
Scaurus, 117.36
Scelera Iohannis Papa 203.25
Schale, 172.40
Schidingen, 106.53
Schildese, 201.54
SchildeWe, 243.4
Schisma, 216,55.230,28.252,18
SconegWia 149.41
Scientia Ægyptiorum 31.21
Scipio Africanus, 112.45. frater Scipionis Africani, 111,55. minor, 114.50
Sclauonia, 8.11.8,36
Scomma, per Gymnosophistas in Alexandrum Magnum iactatum 102.26
Scopas, 113.43
Scorpiones per gentes pro diis culti, 19.53
Scotia, 12.12
Scripta Origenis per Porphyrium carpta 144.43
Scriptores antiqui, licet circa terrarum descriptionem diligentiam magnam adhibuerint, prouincias tamen Germania praterterunt, 7.18
Scriptum Gobelini de Visitatione S. Maria, 289.18
Scuta duo sanguine manantia, 112.14
Scyphus Sauli potorius per Abisain & Dauidem auferiur 64.36
Scytha, 18.28
Scythia 6,20.7,12
Sebastia, 68.44
Secta flagellantium, 241.38. noua in Italia exorta, 243.37
Secta Iudaeorum, 93.35. philosophorum diuersa 89.5
Seculum aureum 123.54
Sedechias, De hoc Vide paginam 82
Sedes Romana 141.11
Sedilia per quem primum excogitata, 46 41
Seditio Hierosolymis mota, 117.22. in regno Paphlagonia, post bella Troiana facta. 9.30. Israelitarum aduersus Moysen & Aaronem excitata. 35.50 38,18. propter stipendia, militibus soluenda, exorta 263.7
Sehon, 38.46
Selandia 11.31
Seleucia Isauria, 108.33.139.47
Seleucus Callinicus, 112.12. Ceraunus, 111.13. Nicanor, 108.33. & 39.110.26
Sella, 14,50.15.21
Sellumus, 73.21
Sem, 15.51.26.30.29.50
Semegad, 45.6
Semele, 43.54
Semiramis, 25,15. & 33
Semmaus, fortium Dauidis heroum Vnus 64.16
Sempronius, 113.13
Senatores, 75.39. & 42
Seneca, 127.42
Senex Alexandro M. in palatio solis ac luna Visus, num fuerit Enochus, 105.1
Senez, qui & Othoniel, 42.22
Sennaar, 17.29
Sennacherib, 68.41.75,22.76,25. & 29
Senogallia, 97.25
Senones, 97.22
Sententia sacra cur libris Platonis alicubi sint inspersa, 95.39
Sephora Moysis Vxor, 33.47
Septemuiri electores, 206.27
Sepulchrum Imperatoris Valentiniani Andernaci delectum, 216.47
Serapis, 99.23. & 26
Seres, 18.42
Sermo, quasi medius, inter homines currit, 22.7
Seron, 114.5
Serpens aneus 38.42.76.23. & 24
Serpens in paradiso Virtutis cognitionem induxit 179.20. magnitudinis mira per M. Att. Regulum occisus 110.37
Serpentes carminibus è cauernis extrahuntur 39.10. igniti multos Israelitas interficiunt, 38.41
Serug, 23.53
Seruius Tullus, 82.5. & 10,11
Seruus Senacheribi in Deum blasphemi, 76.26
Seruitus Abrahamidarum Ægyptiaca Abrahamo diuinitus pramonstrata 26.50 32.17
Seruus, ne ad clericatum admitteretur, Zosimus sanxit. 168.42
Sesacus, 67.45
Seth, 14.34.15,9
Sethiani, 179.29
Sethiner, 7.47
Seueriani 179.54
Seuerinus papa 181.37
Seuerus Sulpitius, historicus, 162.46. Tripolitanus. 140.44
Sextus Tarquinius, 90.40
Sibylla Cumana quando claruerit, 77,46. 79.14. Erythraa Cumana quoque dicta fuit, 77.37. Erythraa quãdo claruerit, 76.31.77.34 Samia quando floruerit, 77,48,80,50 Sibylla Samia Sami nata, 13.4
Sibylla quot fuerint & Vnde orta, 76.17 Vnde dicta, 76.16
Sicanus, 15.5
Sichema, 29.24
Siccitas annorum III. & mensium VI. sub Elia 69.23. magna 177.7
Sicilia, 13.5
Siculus, 13.6
Sicyon rex Ægialeorum XIX. 45.4. rex Arcadia 9.13
Sidon, 18.15
Sidon Vrbs 97.51
Sidones, 18.14
Sidus gladio simile super Hierosolymis in calo apparet 133.52
Sigaum promontorium 78.25
Sigebertus, abbas Paderbornensis, 216.48
Sigfridus, episcopus Paderbornensis 227.31
Sigismundus, Caroli IV. Imperatoris filius, rex Hungaria designatus, 266.36. Imperator electus, 289.31
Signa Vexillorum quem primum habeãt authorem, 75.46
Signum draconis ignei Dario in Vexillo pralatum, 100.36. Zodiaci, Gemini nominatum, 50.13
Siler 10.17
Silo, 44.41
Simeon, 28.53
Simon de Sternberg, De hoc Vide paginas 236.170.271. Giora filius occisus 130.48.135.42. Ionatha fratris mortem Vlcisci cupit, 115.38 Magus, 138.1.7.14. Matathia frater, 113.55. Onia patri succedit, 111.48. Teckenburgensis comes, 227.38
Simonia 197.34
Simplicius papa R. 169.23
Simulachra aurea VII. 41.27 se mouentia à Dadalo fieri, cur dici solitum, 46.39
Simulachrum in Israele nullum, 39.51. Minerua solum Troia saluum manet reliquis in templo per incendium consumptis 97.13. non seruat hominem, sed illud ipsum ab homine seruatur 55 3
Sinistra [auris] audit angelum per noctem 61.37
Sinus Adriaticus, 4.35. Arabicus, 4.51. Balearicus, 42.4, Bosporus, 4.49. Creticus, 4.42. Gallicus, 4.25. Hellespontiacus, 4.47. Ibericus, 4.14. Illyricus 4.48. Ionius, 4.30. Ligusticus, 4.27 Persicus, 4.51. maris rubri Persicus, transitum prabet Israelitis, 35. 35. Tyrrhenus, 4.29
Sipontini, 236.14
Sipontum, 11.15
Siricius papa, 163.16
Sisara, 45.26
Situs Hierosolyma, 131.31. templi Hierosolymitani, 131.6
Sixtus, Papa I. 141.27. Papa II. 150.33. Papa III. 168.54
Slaui debellati, 221.32. rebellant 204.31
Smyrna in Phrygia maiore sita. 6.50
Societas Sancti Martini 259.36

Socii

Socii Diomedis in aues mutati, 56. 32. Vlyxis in bestias conuersi 55.40
Socrates aurum in mare proiecit, vt studiis philosophiæ liberè vacaret, 44.51 discipulos multos reliquit, omnes quid bonum summum esset, potissimè scrutatos. 94.39. discipulus Archelai fuisse perhibetur, 80.4. falsi criminis accusatus, venenum, ex quo mortuus est, hausit 94.36. in philosophia morali excelluit, 95.12. magister Platonis, 89.4
Sodoma 26.19
Sodomitæ, 27.27
Sagor 27.37
Sogdianus 94.27
Sol 19.47
Sol Apollo vocatus, quod ei consecratus esset 21.52. cum luna pugnat, 112.13. die IV. factus est, 2.50. gradibus X in Zodiaco, ad votum Ezechiæ, retrocessit, 72.15. incantamentis Aodi tempore noctu ostensus, 45.46. obscuratus, 182.46. planeta, IV. 21.50. Soles III. Romæ apparentes, 120.29
Somer mons, vnde Samaria dicta, videtur 68.39
Somnium Andromachæ, 52.1. Astyagis de Cyro nepote, 85.6. Calpurniæ Cæsaris vxoris, 120.21. Iacobi, 28.42. quoddam satis mirum, 57.16
Sonnenauend, 23.11
Sophia, Iustini Imperatoris vxor, Narsen nuncio probrosè perstringens, vehementer offendit 172.8
Sophistæ ante Pythagoram qui fuerint, 88.46
Sophronia martyr, 151.12
Sorec vallis 62.22
Sosares 45.5
Sosarmus, 48.12.74.5
Sosibius Tarentinus, 112.8
Soter 110.27.141.46
Sparametus 33.35
Sparta quando condita fuerit 32.5
Spectrum diabolicum 219.35
Speusippus moritur, 98.51. post mortem Platonis Academiam tenet, 98.43
Spharus 32.39
Spica cruenta cum pluuiis cruentis in corbem lapsa 112.15
Spiritualia sola (quod Manes opinatus est) à Deo facta 147.7
Spiritus Dei ferebatur super aquis 95. 29. malus Saulem vexat, 62.28. mali num semen humanum aliunde abreptum, mulieri prurienti infundere queant, 74.1. mali præstigiatricū pronunciant etiam ipsi, Dauidem regem Israelitarum fore, 63.34. quando videantur facti, 62.36
Statua Iouis, in templo Iudæorum collocata, 127.11 Nabuchodonosori per somnium visa, 84.28
Statua num Romā ire vellet interrogata, se ituram respondet 96.52
Statua Herculis duæ, quales, quantæ, vbi posita, 102.27. &c. Herculis per Alexandrum M. detecta, 102.33
Statutum Paderbornense, oblationes exequiales concernens 242.39.245.26
Steinheim, 297.5
Stella è Iacobo oritura 40.19
Stellæ omnes in Ioue vno celi sedita, 21.40
Stachades insula 13.17
Stoici animam cum corpore perire dixerunt, 89.14
Strabus 124.26
Straßburg 155.50
Strategema Iosippi. 128.33. Turgorum 243.14
Stramuli mons quidam sic vulgo dici consuetus 13.11
Studium Bononiēse per Theodosium iuniorem priuilegiatum 164.35
Stultus solus Stoicis est tristis. 89.15
Styria 8.12
Swalenburga 228.32
Suenuus 212.31
Suentibaldus 196.52
Sueui, Caii Iulii Cæsaris tempore partes Alemanniæ superioris quasdam tenuerunt, 108.7. in Germaniā veniunt 107.53 vnde dicti 108.2
Sueuia 8.14.9.45
Sueuus mons 108.2
Suffraganei episcopatus Magdeburgensis 201.3
Suidigerus, episcopus Bambergensis, 215, 37.219.45
Sumptus in liberationem Papæ Vrbani impensi, 265.24
Sunnauend 23.12
Sunnentag, 22.33
Suppellex domus Salomonis vniuersa ex auro erat purissimo 66.16
Supputatio hebdomadarum Danielis & multiplex & diuersa 86.53. &c.
Sur, desertum 35.47
Suris 32.19
Sus, loco dimidiæ pilorum partis lanam habens, Nomenclationem Mediolano dicit 97.30
Susa 93.20
Susanna, vxor Ioachimi, de adulterio accusata per iudicium Danielis & à crimine & à morte liberata, 84.24
Susatenses cum comitis Cliuensis capitaneo colludunt, 291.17. episcopi Paderbornensis captiui, cæteris captiuis honestius tractati 291.21
Suscitare semen fratri suo 60.44
Sutborchen, 211.7
Sylua Welphonis 221.25
Syluani 73.47
Syluerius, per Belisarium pontificatum depositus, & in Pontiam insulam relegatus, mortuus est ibidem, 176. 1. vt Papa factus 175.46
Syluester papa R. 162.41.208.4
Syluii, Latinorum reges ex quo tempore & quare, cognominati, 59.43
Syluius, Æneæ posthumus, ab Ascanio fratre vterino hæres regni Latini relictus, 61.8. vnde Syluius fuerit vocatus, 59.43. Latinus quando regnum sit exorsus, & quandiu regnarit, 64.8
Symmachus exconsul, à Theodorico Rauenna gladio feritur, 170.34. librorū sacrorum, quæ Biblia dicuntur, interpres 142.47. papa Rom. 175.3
Synodus Constantiensis confirmata, 298.46
Synodus Constantinopolitana, 161.34. 162.54.182.43. Nicena, 153.8. Nouiomagensis 212.40
Syracusa in Italia condita, 79.45. per Marcum Marcellum inuasa 110.32
Syri, 17.49.18.46
Syria, ab eodem, quo Syri nominata, 6. 1. per Romanos subacta. 116.44. tota per Ochum Persarum regem, vastata 97.53
Syrus, 18.46. quidam pseudoChristus 185.5

T.

TAbernacula Iacobi pulchra, 40. 5.
Tabernaculum pro arca Domini in Silunte 44.42
Tabula noua per Moysen excisa, & ad Dominum in montem, prout priores allata, 37.7
Tatiani, qui & Encratitæ, 179.35
Tacitus, Aureliani successor, mox interemptus, 147.1
Talestris Amazonum regina, ad Alexandrum M. profecta, ex eo fœtum concipere auet, 102.6.102.9. Alexandro M. tributum soluit, & encenia mittit multa 102.5
Tancmarus, 201.33.201.38
Tancredus, 229.53
Tapsus 13.13
Tarditas linguæ vndenam Moysi, 33.6 populos Thusciæ armis frequentibus subegit, 82.2. expellitur ex vrbe 90. 37. occiso socero regnum obtinet, 82. 12
Tato 169.34
Tannasis, 53. 9. Vesosim in Ægyptum fugat, & indidem reuertens Asiam subiugat pene totam 53.10
Tauri pronuntiusbus per gentes culti, 19 53
Taurus mons, 5.33.112,1
Tautanes 58.54
Telamon, 48.21. & 28
Telchines patria pulsi, Rhodum occupāt 32.2
Telegonus 55.52
Telemachus 55.51
Telephus Achillem, Aiacē, Diomedem, Vlyxem, in fugam vertit, 48.47. bellum contra Græcos gerit. 48.46
Telephus Herculis filius falsò putatus 48.47
Telesphorus papa 141.38
Tellus 19.47.21.9
Tempestas conflictum Romanorum cum Hannibale impedit 113.8. Paderbornæ quanta fuerit orta 296.32.297.33
Templa per Constantinum nudata 152. 48
Templum à Salomone constructum 66.2
Templum Apollinis Delphis quando ædificatum 38.15
Templum Dianæ per Amazonas erectū 53 31.61,5
Templum Hierosolymitanum per M. Crassum spoliatur 118.17
Templum Hierosolymitanum quo situm fuerit 132.6
Templum Hierosolymitanum sub Dario absolutum 87.4
Templum in monte Garizim, per fratrē Iaddi quando fuerit ædificatum 98.50 Paderbornense dedicatum 123.37 Salomonis 209 34 sancta Sophia 178 1. sancti Pauli monasteriense conflagrat 281.52 Sibylla Cumana, vbinam adhuc reperiatur 76 58
Tempus Hierosolyma capta 135.3 incœpti & consummati Cosmodromii passionis Christi 137. 22 sine creatura, nullum 4.4 Troia capta 55.9
Tenebræ densissimæ Ægyptum totā per dies III. opacant 34. 11 nox vocata, 3. 12
Tenedos, 12.43.50.29
Tenes, 12.44
Tentoria Israelis pulchra, 40.5
Tephoses 173.10
Tergiuersatiō capituli Paderbornensis, 288.44
Termini terræ primi, à Caino positi, 14. 41
Terra, dea magna. 21.10 deglutit Dathanem & Abironem, 38.20. eadem & Ceres & Vesta veterum ethnicorum plerisque fuit 23.4

laboris eadem, qua Samnia, 11. 11. quando Gigantũ plena fuerit, 73.45. quomodo diuisa sit 5.3. Roma se aperit in foro, 97.54.
Terræ motus, 147,40.158,1. horrendus, 183.51. maximus, Constantinopoli factus, 164.28. vniuersalis, 171.50.
Terror panicus quidam, 156.52.
Tertullianista, 179.54.
Tessera decadita, 180.1.
Testerbant, comitatus, 214.5.
Testimonia quædam & gentilium & Iudæorum de Christi miraculis extare perhibentur, 137.11.
Teudelinda, 174.3.181,8.
Teutoni, 52.47.
Teutones quomodo loquantur, 107.31. à Neapolitanis ad supplicium postulati, 255,19.à proprio illis idiomate, Teutschen appellati, 9.53. à lacu Lemanno Alemani dicti, 10.1.
Thales Milesius, philosophorũ Ionicorũ auctor, 80.1.81,19
Thamar, 64.49.
Thamus, regis Æthiopiæ filia Moysi ciuitatem suam procedit, vt ipse eam in coniugem postea ducat, 33.34.
Thamus, rex Scythiarum L. 23.33.
Thau, ciuitas Ægypti, 15.47.
Thares, cum liberis & cognatis, è Chaldæa egreditur, 23,31,25,40.
Tharsis, filius Iauanis, 18.33.
Theba, a Cadmo constructa, in loco illo, vbi bouem repererat quiescentem, 8. 49. Ægyptiaca, 28,8. per Alexandrum Magnum versa, 99,8.106,6.
Thebæi regno præsunt Ægyptio, 22, 40. 24.33.
Thebes, 46.34.
Thedbaldus, 200,23
Themee, 14.36.
Theodebertus, Baioariorum dux, 184. 27.
Theodectes, Tragœdiarum scriptor, cur oculis captus fuerit, & quomodo visum receperit, 110.18.
Theodo, Boiorum dux, 190.55.
Theodomer, 168.17.
Theodoricus de Niem, 173. 44. comes Morsensis. 294.48. comes Morsensis, archiepiscopus Coloniensis, diœcesin Paderbornensem occupat, 297.51. & per Iohannem papam XXIII. confirmatur, 296,3.296,14. episcopus Paderbornensis, 206,37.237.41. Gothorum rex, cadit in prælio, 165,4. 165, 26. Lelle, 147. 2. Papa, 182. 41.
Theodosiani, 180.5.
Theodosius imperator, 164.12.per Ambrosium reprehensus pœnitentiam agit, 161. 8. quando mortuus, 164 50. sanctè gessit non pauca, 149. 34. III. imperator, 184.42.
Theodotion, 140.36.
Theodulphus, 194.6
Theophania, Græca, Imperatoris filio Ottoni nubit, 204.12.
Theophili episcopi plures fuere, 162.1.
Theophilus, ecclesiæ Alexãdrinæ episcopus, Origenis æmulus, 143. 44. quidam licet diabolo homagium fecisset, saluatus tamẽ est ope Mariæ, 176.14.
Theopompus, 110.17.
Thermæ Diocletiani, Romæ factæ, 147. 19.
Thermodoan, 53.45.
Therla, 68.57.
Thersander, 48,46.56.26.
Thesauri domus dei per Sesacum, in Ægyptum asportati, 67.48.
Thesaurus, lingua Persarum, gaza dicitur, 18.22.
Thessalia, 8.52.
Thessalonica, 8,54.48,5.
Thidericus, comes de Aldenburg, 200. 47. filius Hugonis, Francorum orientalium regis, naturalis, 106.35.
Thoas, Mineruæ sacerdos, auro corruptus Troiam prodit, 54.53. rex à Troianis captus, 51.21. rex, Cassibalum occidit, 51.9.
Thola, 48.17.
Tholomai, 64.51.
Thomas de Aquino, quando natus fuerit. 235.31. de sancto Seuerino, 259. 14. Wallen, monachus, papa contradicit, 146.52.
Thomyris. 88.37 & 39
Thraces, 18. 30. per Alexandrum Magnum victi. 99.9
Thracia, 8.27.
Thuringia, 7.30.
Thuscia, 10.12.
Thyle, 22.10.
Thyneni, 61.11.
Tiberias, 137.7.
Tiberis, glacie duratus, 109.
Tiberius, imperator, 126,6.& 38.127, 14 & 29.
Titium, 9,42.97,19,
Tiglathus Philassar, ciuitates in Galilæa multas capit, & terram Nephthalim subigit vniuersam, 47.50. in Samariam irrumpit, 74.24. munera sibi per Achazum missa, vastat Damascum. 74.47.
Tigris, 5.19.5.31. & Euphrates, è paradiso egressi, absorbentur vtpiã a terra, & sub caucaso, monte rursus oriuntur, 5.46.
Tile, 7.54.
Timæus, Platonis dialogus, 95.23.
Titanes, 15.49.
Titus Latinus, rusticus Romanus, 19. 17. Liuius, scriptor Tragicus, quando floruerit, 114. 47. Vespasiani filius, 128.11. Vespasianus, filium cum exercitu Hierosolymam mittit, 131. 3. Hierosolyma capta exhibet spectacula. 135. 10. increpat Romanos, 133.11. Iudæam fortiter resistit. 131.22. moritur, 136.15. quam diu regnarit, 136.1. quid post captam Hierosolymam Romæ gesserit, 136. 1. &c. victor Iudæorum Romæ magnificè excipitur, 135.17.
Thobias, 75.14.
Tonosconcoleros, 72.42. rex Assyriorum postremus, 75.26.
Topicum in historia negligendum non est, 4.13.
Totila, 171.35. per Narsen occisus, 171. 52. Romam capit, 171.39.
Traditio Hebræorum, 37.15.
Tragœdi, 82.37.
Traianus, 139,16 & 47.
Traiectum, 177.47.
Transitus Israelitarum per mare rubrũ, 35.32.
Translatio veteris testamenti ex Hebræa in linguam Græcam, 110.20.
Transmigratio Babylonis, 64.15.
Transyluani, origine Saxones, 198.38.
Trasamundus, 169.48.
Tremonia, 308.48.
Trenga, inter Troianos & Græcos in menses II. firmata, 51.11.
Treueri, ciuitas, 11.16.
Tribuni plebis instituti. 21,5.94.20.
Tribus Aaronita, sacerdotio fungendo sacra, 38.30. Beniaminita, per cæteras bello impetita, expugnata, 44.44. XII. Israelitica, è XII. Iacobi liberis orta, 19.2.
Tributum Hungaris denegatum, 200.3.
Trinacria, 13 6.
Tripodes, 32.21.
Tripolis, 11.49.
Tritheita, 180.8.
Triumphus Augusti. 122.25. patrem filium Vespasianos, actus, 135.23.
Triumuiri Hierosolymitani, 131.9.
Troia, 6. 49. per Antenorem & Æneam, consiliarios Priami familiarissimos, Græcis prodita, 54. 20. per quem condita, 44.9. quando capta. 55,9.59,20.
Troiani captis armis, Græcos à litore arcere nisi, 50.36 Græcis præualrucci, ignes in naues eorum iniiciunt, tentoriaq; despoliant, 51.5. Græcos bello petunt, 48.30. qui è cæde supersunt, fugiunt, 48.34.
Troilus, 49.40.
Tros, 44.8. & 19. regnat apud Dardaniam, 44.18. Troiam condit, 44.9.
Turcus, 44.8.
Trypho, 111.25.
Tubal, 18.32.
Tubalcain, artis ferrariæ inuentor, 15.1.
Tudertum, 167.23.
Tullus Hostilius, fulminis incendio, cum domo sua exustus, 80.47. quando regnare cœperit apud Roman. 80.44
Tumultus, cõtra Papam Vrbanum, exortus, 258.48. in vrbe Beneuento, motus, 263. 25. inter Barenses & Ianuenses exortus, 264.40. Papia factus, 47. Romæ propter Innocentium VII. concitus, 282.14. Romanorum, aduersus Papam susceptus, 253.8.
Tunica Christi, 174.50.
Turci, à Tartaris victi, 244.42. cæsi, 229.28.
Thuringi, vnde dicti, 106.45.
Turnus, regis Hetruscorum filius, ob Lauiniam ipsi desponsatam quidem; Æneæ verò desponsatam, datam, Latino & Æneæ bellũ indicit, 52.28.
Turpitudo Liberi sacrorum, 19.32.
Turres Romæ quot, 66.6.
Turris Babylonica, quam alta fuerit, 17.36 Babylonica, temporibus Phalegi ædificata. 17.20. Wartburgensis, fulmine cælesti tacta, conflagrata, 227.43.
Turres super muris Hierosolymitanis: 131 49.
Tusculum, 90. 51.
Tyberinus Syluius, quotus Assyriorum rex, & quamdiu fuerit. 70.53.
Tibur, 11.12.
Tyras, filius Iapheti 8.27.
Tyras, filius Iapheti VII. 8,27.18.30.
Tyrimus rex Macedonum III. 74.23.
Tyrrhenus, Lydi, Lydiæ regis, frater, 6. 52.
Tyrus, per Alexandrum M. labore maximo capta, 99.11. vrbs, a Phœnicib. in Phœnicia, condita, 6.4.

V.

VAleni, Imperator, 157.52.159.41. 158 39.
Valentiniani, 179.81.
Valentinianus, Imperat. 157.52.106.7. 164.6.106.6.
Valerianus, 146.23.
Vallis Beneuentana, 11.13. Hennonia, 74.33.
Vaphres, Ægypti rex, 82 35.
Varme castrum, 191.4.
Varro, 19.32. Romanorum doctissimus, 81.36.90,2.

Vae

Vas iussu dei, per Aaronem manna impletum 36.18 *per genium domini, Eliua affertur aqua plenum* 69.47
Vasa, è quibus Salomon potaret, aurea fuerunt omnia 66.16
Vasa Sancta 13.4
Vasthi 96.28
Vaticinium Athanasii. de interitu Iuliani 157.14 *Cenezis obscurissimum* 43.25 &c. *de Christo venturo* 40.18 *de Constantino Copronymo* 185.3 *de regimine Papæ* 239.11 *Gobelini de ecclesia Romana* 83.40 *Ieremiæ, Ægyptiis factum* 83.47 *Sibyllæ de Christo* 77.32
Veientum 96.50
Vellus aureum 46.53.47.8
Velum templi Hierosolymitani scissum 87.45
Veneti, manu armata, corpus sancti Marci, de Alexãdria Venetias trãsferũt 168.9 *pacẽ ab Imperatore petunt* 228 *quasi venientes Heneti* 9.34 *vndenam orti* 9.39
Venetia 9.24 *quando condi cœpta* 9.39
Venti, summo montis Olympi cacumine nulli 9.10
Venus 19.48.22.2.22.48 *è Saturno genita* 22.1 *ob pulchritudinem in cœlũ trãslata fuisse per gẽtiles credita* 22.1 *planetarum quintus* 21.55 *populis aliis Ceres, aliis, Vesta, aliis, alia* 23.1 *vnde dicta* 22.21
Verba dei, Et erunt dies eorũ anni CXX. quomodo secundum Augustinum accipienda 15.53 &c. *euangelii Iohannis initialia, apud Platonem inueniuntur* 95.40 *sæpe plus posse videntur quam corpora* 39.1
Verden 189.44
Veritas in occulto iacet, prout in puteo fundum nullum habente 89.21
Verna Abrahami circumciduntur omnes 27.15
Vernde 272.11
Verona 9.43 *è manibus tyranni liberata* 245.8 *per Attilam capta* 165.32
Versus, de Sibylla Cumana, ex Ouidii vetula supposititia, aliquãmulti, non satis boni 77.52 &c.
Vesesa 53.9
Vespasianus, imperator designatus 130.41 *in Iudæam amandatus* 128.11 *quo morbo, & quãdo mortuus* 135.52 *stando mortuus* 135.54
Vesta 21.9.19.48.21.9 & 28.23.5
Vete Zobra 133.26
Via Latina 113.6
Victima Alexandri M. placant ei deos eius 102.53
Victor, filius Maximi, apud Gallias occisus 161.7 *I. Papa Rom.* 141.53.220.6
Victoria per Drusum & Tiberium de Saxonibus obtẽta 133.10 *Iosaphati* 69.11. *Longobardorum in Italia* 172.33
Victoria Saracenorum 178.30 *Saxonum iterata* 215.13
Victorinus 156.1
Vigilia Solis 23.12
Vigilius 176.2
Villanuccius 255.29
Vindicta sacrilegii 212.21
Virga Aaronis germinans 38.30 *ex Israele consurrectura* 40.19
Virgæ XII. tribus Israeliticas totidem, repræsentantes 38.26
Virgilius moritur 128.49 *nascitur* 117.54
Virgines sola cur Vestæ seruierint 23.6 *vndecies M. quando, & vbi martyrium passæ* 164.54
Virginius 23.47.94.17
Virgo sola nihil gignit 23.6
Viri XII. per Moysem, vt terrã promissam exploratum irent, missi 38.4. *fortes Dauidis III. castra Philistinorũ perrumpentes, afferunt ei aquam de cisterna Bethlehemitica desideratam* 64.27 *in domibus suis domini esse per Artaxerxem iussi* 96.27 *DCCC. per Dauidem vno impetu vno perempti* 64.20 *Romani per vxores, intoxicato potu sublati* 98.44
Virtus Romanorum plus per Samnites, quam gentes alias fracta 108.11
Vis incantationis 39.7
Visio Basilio oblata 157.25 *Gobelino obiecta* 25.3 *Mariæ sorori Moysis, super fratre eodem oblata* 38.47 *Nabuchodonosoris* 83.20 *ominosa, Gobelino manifestata* 270.40
Visio qua mendico cuidam, sub specie Mariæ apparuit, 111.22 *regi Balthasari perniciem denuncians* 86.8 *sancta Brigitta* 248.36
Visiones, Petro Aragonio oblatæ 248.24
Vita Brachmanorum 103.8 &c. *Christi, breuiter tacta* 137.4 &c.
Vita Ezechiæ annorum XV. spacio prolongata 79.49
Vitæ patrum 163.39
Vitalianus 182.48
Viterbium 10.15
Vitis à Dionysio inuenta 38.16 *è genitalibus filiæ Astragis orta, Asiam complet vniuersam* 85.7 *per Noëum reperta* 17.6
Vitoldus 289.22
Vitrum quando inuentum 126.26
Vituli aurei, per Iehu quoq; ipsum culto 72.6
II. per Ieroboamum ad idololatriam exercendam, facti 67.15
Vtricus, episcopus Augustanus 199.33
Vltio diuina Simoniacis immissa 197.39
Vlus, Semi, ex Aramo nepos 17.50
Vlyxes, à Telepho in fugam coniectus 48.47
Vlyxes Achaia rex 10.25 *Circen impregnat* 55.38 *Idomeneo fortunam suam omnem exponit* 53.43 *in Cretam venit* 55.48
Vlyxes per filium è Circe Telegonum, nõ volente perimitur iaculando 55.50 *per pyratas omnibus, quæ habet exuitur* 55.48 *saluus ad Penelopen suam* 55.47 *scacchorum ludum inuenit* 49.31
Vnio ecclesiæ Paderbornensis, cum Halberstadensi & Hildesiensi 288.26
Vniuersitas Neapolitana confirmata 235.24
Vnstrothus 106.54
VnWanus, episcopus Paderbornensis 206.46
Vocabula, deo humani quid attribuentia transsumptiuè capienda 13.40
Voluptas corporis Epicuro summum bonum 89.48
Volusianus I. R. 146.9
Votum Godehardi, sed propter mortem Meinwerci, quandiu viuat, ab esu similæ abstenturum proponentis 214.35
Votum idololatricum 102.42 *Iephthei* 58.32
Votum Papæ Iohannis XXIII. 298.34
Vox Iacobi, Iacobum illum esse prodit 28.39
Vr 25.44 *quibusdam ciuitatis Chaldaicæ nomen est* 26.4
Vrbanus Papa, adhærentes Clementis antipapæ beneficiis priuat 252.33 *annũ Iubilæum de anno L. ad XXXIII. deducit* 268.37 *Antipapam excommunicat* 252.29 *Beneuenti ingreditur in templũ* 264.46 *Beneuentum proficiscitur* 262.40 *Cardinales apostatas excõmunicat* 267.28 *cõsilii & solatii expers* 256.33 *contra Karolum de Duratio fulminat* 264.54 *cũ suis intrat immanet* 264 *defenditur, vt Gobelino videtur, diuinitus* 252.49 *deseritur à suis* 260.40 *Genuam venit* 265.35. *grauamina regni Siciliæ leuare conatur* 257.20 *hæret Luceriæ* 256.42 *in periculo constantis est animi* 260.53 *Luca Perusium se transfert* 268.25 *Lucam se confert* 268.24 *magnanimus* 253.13 *mandat infesto corporis Christi interdictum suspendi* 268.51 *mulctat Beneuentanos florenis, & vrbi præfectum imponit* 264 *obsidetur* 258.51 *rebus suis prouidet* 258.28 *Romam ingreditur* 268.35 *rebus Caroli de Duratio studet,* 265.9 *tandem liberatus, cum rege Neapolim pergit* 256.34 *veneno frustra tentatus* 252.53 *I. Papa Rom.* 248.29 *VI. Papa Rom.* 249.37.269.43 *VI. secundò sepultus honorificentius, quam prius* 270.5 *III. Papa Rom.* 230.47
Vrbes à Caino cur & condita & habitata 14.41 *ab Imperatore Henrico constructa* 200.55
Vrbinum 10.35
Vrias 64.40 & 42
Vrsa pro numinibus habita 19.53
Vrsinus pontificatu excidens episcopus fit Neapolitanus 163.9
Vsus literarum Græcarum, per Phœnices primum repertus 15.25 *literarum memoriæ causa inuentus* 15.17 *molarum quando excogitatus* 17.4 *malorum per quem primum repertus* 9.8 *ignis mundi dictus fuit à gentilibus* 19.46.21.23
Vulcanus Erichthonii pater 42.10
Vulpes Sampsonis 6.5
Vxor Asdrubalis se flammis ipsa iniecit, & exussit 114.53 *Darii capta* 100.44 *Ebelis Leuitæ per stuprum confecta* 44.35 *Lothi in statuam salis conuersa* 27.41 *Moysis Æthiopissa* 38.1 *Scipionis, de morte eius suspecta* 115.33
Vxores Dauidis, ex quo per filium eius stupratæ sunt viduæ manent Dauide viuente 65.5. *per Artaxerxen viris subditæ iubentur esse* 96.27 *reginæ Salomonis sunt DCC.* 66.38

W

Wael, de fluuiis Rheni vnus 7.53
Waldenberg 128.12
Walfridus quidam 196.55
Wallia 163.52
Walo 210.41
Wandali Gallias vastant 161.50 *Romã captam despoliant* 166.43.167.1
Wasenberg 231.4
Welpeshole 221.30
Welsberg 288.2
Wenceslaus, Bohemiæ rex captus custodiæ mandatur 245.4 *filius Karoli IV.* 242.19.241.8 *captus* 242.53 *ignauus* 243.47 *IV. inglorius* 242.48
Wenceslaus Imperator IV. tyrannum agit 242.50
Wernerus episcopus Moguntinus 228.30
Wesegothi 168.29
Wesera 7.25.188.30
Westphali natione primaua Saxones, Phrisiis vicini, ab eisdem Saxones vocantur 106.30

Westphali occidentales nutantes seu dubitantes, exponuntur 7.36
VVestphali quidam, sabbatum vocant, Satertag, 23.10 Saxonum plerique vocant 107.47
Westphalia, discordat inter se ipsa 227.18
Westphalia inter Weseram Rhenumque fluuios est sita 7.25 Saxoniae pars a Westphalis, habitatoribus eius, dicta 7.35
Wichbrachtus 216.54
Wichmannus 230.3
Widekindus 195.31
Wigulens Hundt 271.33
Wilbrandus 232.27
Wilbrordus 183.15
Wilckenburg 177.50
Wilhelmita 192.17
Wilhelmus Bastardus 216.3
Wilhelmus, Comes de Monte 248.21
Wilhelmus de sancto amore 231.28 de Warmelo, 247.33 dux Montensis humanis exemptus 283.40 ducis Montensis filius, in episcopum Paderbornensem delectus 276.8
Wilhelmus episcopus Paderbornensis 245.18 authoritate pollens 245.18 278.59
Wilhelmus episcopus Paderbonensis bello inuolutus 290.20 captus 277.30 comites Spegelbergenses vincit 283.21 per capitulum Paderbornense & exauctoratus & episcopatu emunctus, 296.46. 297.22 praesulatu Paderbornensi priuatus, coniugium contrahit, 298.7 vicarios constituit 296.40
Willa regina capta & rursum dimissa, 203.25 obsessa 203.13
Willibaldus 85.42
Willigisus 208.21
Wiltharius 214.49
Winfridus 184.42
Winuli 167.39
Witiges 171.20 & 26.30
Witikindus baptizatur 190.3 Comes de Sualenberg. 228.32 monachus Corbeiensis 187.46
Witoldus, Lithuanus, fit Christianus 243.1
Woansdag 22.43
Wodan 22.40. 186.44
Wolfaldus 184.37
Wolfgangus quidam, ecclesiae cuiusdam fundator 211.4
Wodensdag 22.43
Worethein, 7.55
Wormatia 222.20
Wurtzeburg 185.39

X

X, ante tempora Augusti apud Latinos non erat, 15.37 ante tempora Octauiani nota quoque nondum fuit 105.45 ingrediens in compositionem, literam s sequentem excludit 15.39
Xanthus 226.11
Xenocrates 98.51
Xerxes 4.45 Ægyptum recuperat 92.54 filius Darij annis xx. regnat 92.53 Graeciam vastaturus apparatum bellicum cogit incredibilem 93.1 Graeciam vastauit, & bella multa gessit 92.55 idem qui & Baleus 28.18 pontem è nauibus compactum effecit 12.32 praelio nauali per Athenienses deuictus, suis contemptibilis est factus, domumque reuersus ab Artabano praefecto iugulatus 93.6 secundus regnat apud Persas 44.27

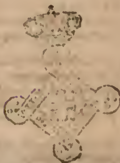
Y

Y, à Pythagora Samio primum inuentum 15.27 per Latinos à Graecis mutuo acceptum 15.41

Z

Z, propter voces, origine Graecas, per Latinos usurpari coepit 15.41
Zabulon 28.54
Zacharias regnat in Israele 73.20 Baptistae pater, de vice Abia, 65.43 Ioiadae filius, per idololatras ioa principes occisus 70.37 post Roboamum, vel Ieroboamum, patrem regnat 72.55 vates natus in Chaldaea 88.25
Zagarollum 250.42
Zambri de tribu Simeonis, ad mulierem Madianitidem in conspectu omnium ingressus 40.29 rex Israelis 68.33 desperans se ipse occidit 68.38
Zameis 25.37
Zaroes 24.36
Zebul regum Madianiticorum vnus 40.24 Israelitarum, post mortem Cenezi praefectus 43.51
Zelotypia 113.3
Zelpha Iacobi ancilla 28.51
Zelus militis cuiusdam Valentiniani 57.10
Zeno Imperator, quandiu imperarit 89.14. 94.25. 168.17 Papa Romanus, alias Dorius appellatus 207.52
Zepherinus, Papa R. 148.6
Zethus arte Musica celebratus 15.5
Zizamus Enochi filius 14.43
Zoroastres, dum nasceretur, risisse fertur 24.36 magus 14.36
Zorobabelus, Dario Hystaspi familiaris 92.13 huic tantum concessum est, vt sub eo templum Hierosolymitanum readificare veritus non sit 92.14 Iudaeorum, è Babylone sub Cyro Hierosolymam redeuntium dux 88.24 licentiam templi Hierosolymis restaurandi a Dario impetrat 92.39
Zosimus, Papa Romanus 168.42

FINIS.

APPENDIX
ad
COSMODROMION
GOBELINI PERSONÆ.

Auctore
HENRICO MEIBOMIO,
LEMGOVIENSE.

Anno
M. D. XCIX.

ACROSTICHIS COMPREHENSA IDYLLIO in nomen CL. viri HENRICI MEIBOMII.

H orrida discipulos vmbravit Socratis arbos,
E rigone siccam cùm canis vssit humum.
N omen inextinctum conservat voce Platonis;
R es famulans claris, fit quoq; clara, viris.
I nsita Teutonicis viret ARBOS *nobilis hortis,*
C æsariæ laurus vimine nexa sacro.
(V surpanda capit quæ tanti serta decoris,
S e numquid celebrem colligat esse magis?)
M aius et nomen facit. an quia lætior illo
E sse nequit mensis, nescit & illa parem?
I ntus Apollinei ditissima venula fontis
B ullit, mellificas & fouet intus apes:
O re melos promunt volucres prædulce canoro,
M ultas quæ ramis abdidit ille suis.
I n volucres & apes fer aquas & nectar & vmbram:
VS que vire lauru carminibusque tuis.

IOANNES HOFMANNVS,
Theologus & Poeta.

APPENDIX AD COSMODROMIUM GOBELINI PERSONÆ.

DILIGENTIA auctoris in concinnando hoc opere, nemini legentium id obscura esse potest. Veteres, quos secutus est, bona fide exscripsit, neq; eos reticet: de suo quæ addit, ea cādide & synceriter referuntur. Alicubi tamē narrationes sunt obscuriores, & est vbi impingat. Huic rei mederi voluimus per appendicem, breuem illam, fateor: sed, vti confido, non insuauem neque infrugiferam. Fruatur hac opella Lector, & plura antiquitatis Germanicæ monumenta è bibliotheca nostra expectet.

AEtatis 2. capite 2.

Vt scribit Philo] Quæ in hoc & sequentibus aliquod capitibus ex Philone citantur, extant in libro Biblicarum antiquitatum, qui nomine Philonis circumfertur. Verum quia nec cum sacris literis, neq; cum Iosepho conuenit, inter suppositios est habendus. Indubitata Philonis opera à diuersis interpretibus conuersa Lugduni excusa sunt, & duobus tomis comprehenduntur. De eruditione eius legantur Euseb. lib. 2. cap. 17. Histor. Ecclesiast. August. lib. 12. cap. 2. contra Faustum Manichæum. Suidas in Lexico: Volaterranus in Anthropolog. lib. 18. Ab Hieronymo scriptoribus ecclesiasticis accensetur.

AEtatis 3. cap. 16. & AEtat. 4. cap. 10.

Ouidius in libro de Vetula dicit, quod Vlyxes fuit inuentor] Inter cætera poëmatia, quæ indigna elegantissimo eius ingenio, Ouidio Nasoni adscribuntur, recensetur à Lilio Gyraldo de Poët. hist. dialogo 4. liber de Vetula: qui qualis sit, pnunciare non possum, cum integrum nondum viderim. Meminit eius Theodoricus de Niem in Nemore vnionis, tractat. 6. cap. 38. his verbis. Si quis delectaretur plenius videre cursum hominis in prædictis tribus ætatibus, recurrat ad libros Ouidii de Vetula, vbi exemplariter actam vitam eius in iuuentute, & in media ætate longo tractu describit. Sed eius perfectam ætatem & speculationem in secundo libro, vbi vates esse videtur, subtilibus metris & profundis sententiis cōprehendit, & in quo consummationem mundi in igne fieri, & sex sectas, quibus asserit omnes viuentes diuersis ritibus principaliter inhærere, in vnam prius redire debere. Hæc ibi. Auctor Rudimenti nouitiorum, operis inquam ampli & prolixi, quod post Henricum de Heruordia, in Saxonia scriptum est, suspectum habuit hunc librum. Verba addo. Ætate 6. Ouidius etiam scripsit secundū quosdam librum de Vetula, quod probatur ex titulo libri, & quod dicitur ibi in principio:

Ouidius Naso Peligni iuris alumnus
Edidit hunc librum, &c.
Imposuitq; suo titulum nomenq; libello
De Vetula——

Sed neque authenticus est, nec habetur in vsu: ex pluribus tamen ibidem contentis patet alium vtiq; libri istius auctorem fuisse. Hactenus Rudimentum.

AEtat. 5. cap. 11.

Saxonum origo a Græcis] Fabulosæ Saxonū originis, qua à Macedonibus arcessuntur, primus assertor est Witichindus Monachus Corbeiensis. Eum secuti sunt Gotfridus Viterbiensis in Pantheo: Conradus abbas Vrspergensis, Albertus Stadensis in Chronico, Theodoricus de Niem in libro cui titulus: Priuilegia & iura Imperii. Wernerus Roleuingius de laudibus Westualiæ, itē Chronicon Saxonicum German. excusum anno 1492. Ex recentioribus hanc opinionem amplexi sunt Ioannes Boemus Aubanus, Cornelius Kempius Phrisius,

&

& post vtrumque Suffridus Petrus, ordinum Phrisiæ historicus, multis argumētis defendendam suscepit. Meras autem fabulas esse, quæ ille de Frisone, Saxone & Brunone, totidem distinctarum gentium conditoribus, ex annalibus & monumentis Phrisiæ commemorat, extra omne dubium est: neque est opus, vt in illis refellendis operam ponamus. Præstitum huius aliquid à Crancio, Nicolao Cisnero, Petro Albino Reineccio & aliis. Vera autem & indubitata Saxonum origo est à Sacis gente Scythica in Asia: à quibus Sassones Ptolemæi, qui in Scythia, vel Asia Boreali, supra montes Alanos citra tamen Imaum montem habitârunt. Hi ex Asia in occidentem, & deinde in prouincias, quæ nunc Germaniæ sunt immigrarunt: etsi quo definito tempore, quibusq; ducibus & occasionibus id factum sit, nullus tradat.

Thuringorum nomen] De Thuringorum etymo veriore item origine vide Petr. Albinum in Progymnasmat. nouæ Saxonum historiæ pag. 187. & Reineccium de Mysondu origine.

Sueui à monte Sueuo] Sueui non à monte Sueuo, nec à Sueuo Gambriuii F. de quo fabulæ Berosianæ, sed à moribus gentis nomen habent: id sonat vagabūdos. De antiquitatibus gentis consule Althamerum in Germaniam Taciti, & Reineccium parte tertia Historiæ Iuliæ in regno Germanico.

Ætat. 6. cap. 14.

Quidam nescio quibus fabulis intenti] Fabulam de vndecim millibus Virginum, Gobelinus rationibus nequaquam leuibus refutat: plures, si operæ precium esset, adduci possent. Nam & de D. Vrsulæ, quam ducem harum virginum faciunt, parente variant fabulatores: aliis eum Scotiæ, aliis Britanniæ regem facientibus. Nec de anno inter eos satis constat. Taceo apud scriptores horum temporum expeditionem istam Amazonicam reticeri, quod factum minime fuisset, si tale quid euenisset. Baleus centuria 1. cap. 39. ex scriptoribus Britannicis veram de Vrsula recenset historiam, videlicet, quod genere fuerit Britanna, Dinoti Cornubiensium Ducis filia, ingenio & eruditione clara. Cum autem post subactas à Maximo Britannorum rege, Romanoq; Cæsare, Armoricas terras, quas minorem Britanniam hodie vocant, Gallicarum mulierum aspernati connubia Britanni, vxores ex sua petebant gente, factum est, vt frequens mulierum numerus illuc ex insula nauigare statuerit, & inter illas Vrsula Canani Ducis eorum designata coniunx. Sed ea cum vndecies vtriusque sexus millibus vi tempestatum periit, cæteris ad littus à contrariarum factionum tyrannis cæsis. Quæ de monacha Schongauiensi, eiusq; reuelationibus Gobelinus addit, intelligimus de Elizabeta eius loci abbatissa: cuius & miracula & reuelationes diuersæ reclitantur. Scripsit peculiarem librum de vndecim millibus virginum Coloniensium. obiit anno 1162.

Ætat. 6. cap. 29.

Ipse debellabat Saxones & quemcunq; virum] Engelhusius sub annum 633. hæc ad Slauos refert, & Dagoberto tribuit. Guillermus Brito Armoricus Philippidos lib. 10. Carolo M. adscribit: verba addo.

Francorum rubuit gladiis Saxonia dudum,
Cum meritis subiit Carolo sub vindice pœnam:
Qui nullum superesse marem permisit in illa,
Illius gladio qui corpore longior esset.

Robertus Gaguinus facit cum Gobelino, lib. 3.

Ætat. 6. cap. 38.

Wodan dicebatur] Wodan deaster, vel idem cum Saxonico, vel diuersus ab eo, vna cum Friccone cultus est à Sueonibus: testis est M. Adamus Brunensis in historia populorum Septentrional. Lipsius ad Tacitum pro Wodan legendum censet Wonstam, vel Wondam, à lucro nomine deducto: de qua coniectura nihil dico.

Ibidem.

A Witikindo prædicto Duces Saxoniæ] Explodendus itaque Theodoricus

de Niem, qui tractatu de priuilegiis & iuribus Imp. Witikindum non nisi vnicū filium eumq; illegitimum reliquisse fabulatur.

Ibidem.

Quandoque Rex nominatur, quandoque Dux] Witikindus à Dithmaro Mersepurgio libr. 1. Rex nominatur. Idem fit in epitaphio eius, quod sepulchro adscriptum est. Witikindus Corbeiensis magnum ducem vocat. Annales Francici ad annum 887. vnum è primoribus Westphalorum dicunt. Nos sequitur Abbas Vrspergensis. Quæ vero à Suffrido Petro de Witikindo, cuius nomen ante baptismum Ludgerus fuerit, à Phrysiis capto, & regi Carolo tradito, pro vero affirmantur, ea nullam merentur fidem.

Ibidem.

Witikindus Dux Saxonum & Albio Saxo] Si anno post Christum natū 772. incoatum est bellum Saxonicum, vt Annales Francici, item auctor vitæ Caroli M. à Reineccio editus testātur: Et Witikindus autem baptismum accepit anno 785. vt iidem scribunt, & hic à Gobelino repetitur, quomodo constabit, quod est apud monachum Corbeiensem, Witikindum cum Carolo M. triginta ferme annis bellum gessisse. Rectius Eginhardus & Helmoldus Burouiensis lib. 1. cap. 3. qui triginta tribus annis cum vniuersis Saxonibus pugnatum scribunt.

Ibidem.

Herstelle] Herstelle arx, seu prædium potius, agri Paderbornensis in ripa Visurgis occidentali: Haristallium nominant annales Francici. Nomen inditum à Carolo M. qui ibi castra metatus fuerat, vt volunt monachus Engolismensis in vita Caroli M. & auctor ἀνώνυμος à Reineccio editus. Cum vtroque facit Regino ad annum 797. & Crantieus in metropoli libr. 1. cap. 12. Ego vero non tam de castris ibi locatis, quàm de palatio quodam Francico denominatum puto, cui fortassis situ loci & amœnitate simile fuit. Palatii istius meminit auctor vitæ Caroli M. vbi villam nominat: meminit auctor vitæ Ludouici Pii, & post hos Regino. Idem ad annum 772. expressę dicit Carolum reuersum in Franciam Natalem Domini in Heristallio celebrasse. Præterea annales Francici ad differentiam alterius disertę nominant Haristallium Saxonicum. Et simile exemplum suppeditat Padus Saxonicus ab Italico denominatus: suppeditat Corbeia ad Visurgim à Francica Corbeia ad Somam appellata. Ex Chronico Mindensi M. S. constat episcopatum Paderbornensem primam sedem habuisse Heristallij, atq; inde Paderbornam tanquam in locum commodiorem translatum. Arcem ipsam diu possedit equestris Falkenburgiorum familia, donec eam episcopus Henricus ex illustri Laoburgensium principum domo repigneraret.

AEtat. 6. cap. 40.

Carolus Saxones Trans-albianos transtulit in Franciam] Annales Francici ad annum 804. item scriptor vitæ Caroli à Pithoeo editus. Eginhardus huc atq; illuc per Galliam & Germaniam multimoda diuisione dispersos dicit.

AEtat. 6. cap. 41.

Quæ Welp. dicta fuit] Vxor Ludouici Pii Imp. altera fuit Iudith, filia Huelpi comitis, vt annales Francici ad annum 819. Welphonis nobilissimi comitis, vt auctor vitæ Ludouici Pii. Ignominia huic fœminæ eiusq; fratribus Conrado & Rudolpho illata describitur à Thegano, de gestis Ludouici Imp. Nithardo histo. lib. 1. Restitutionem in integrum iidem commemorant.

AEtat. 6. cap. 42.

Dalmatas sibi tributarios] Hi à Witikindo monacho Dalmatæ: ab aliis Dalmatici: à Dithmaro Dalemincii appellantur. Sunt autem Sclauorum populus, vt Dithmarus, lingua patria dicti Glomacii. Sedes habuerunt ea in regione, quę deinceps Misnia dicta est.

Ibidem.

Luithgardam filiam Luithdolphi Ducis Saxoniæ] Ludolphus hic Witikindi M. ex Wigberto F. pronepos fuit, quem à Gobelino Ducis nomine appellari notandum est. Filios habuit Brunonem, qui iussu Ludouici Imp. contra Danos pugnans

pugnans occubuit,& Ottonem. Vtrique horum nomen Ducis attribuitur: huic à Witikindo monacho lib.1.Adamo Bremensi cap.34.illi à Dithmaro Mersepurgio lib.1.Falsum itaque, quod Helmoldus lib.1.cap.10.affirmat Saxoniam à Caroli tempore vsq; ad Hermannum Billingium Ducibus caruisse.

Ibidem.

Brun fuit occisus à Normannis] Annales Francici ad annum 880. vbi Bruno Dux nominatur. Cæsi dicuntur cum eo episcopi duo & comites 12. quorum nomina ibi reperias. Episcopi sunt Marquardus Hildesiensis,& Theodoricus Mindensis: consentit Dithmarus lib.1.item Albertus Stadensis. Crantius plures duobus istis per errorem cæsos affirmat. Vide metrop. lib.2. cap.3.

Ætat.6.cap.45.

Sergius prius dictus fuit os Porci] De mutatione nominum teneatur dictum Bedæ: Quando mutantur nomina mutantur & opera. Constat enim Pontifices Romanos, qui post hæc tempora vixerunt, à maiorum suorum virtutibus plane degenerasse, ac monarchiam politicæ gubernationi similem in ecclesiam inuexisse.

Ætat.6.cap.46.

Ludouicus à fidelibus Berengarii capitur & excœcatur] Ludouicus Arnolphi F.Imp.non excœcatus est Berengario,sed anno 12.regni sui placidè mortuus est: testis Gotfridus Viterbiensis & Sigebertus Gemblacensis. Qui vero à Berēgario excœcatus est, is fuit Ludouicus F.Bosonis regis Burgundiæ. Ille enim euocatus in Italiam, cum incautius ageret, Veronæ à Berengario captus, & regno oculisque priuatus est.

Ibidem.

Saxones Transyluani nominantur] Sunt qui Transyluanos coloniam Saxonum velint à Carolo M. eo deductam, videatur Ant. Bonfinius rerum Hungar. Decad.1.lib.9.& Decad.4.lib.6. Item Ioan. Boëmus de moribus gentium libr.3. cap.5. Sed hæc assertio caret veterum documentis. Videtur autem verisimilius Transyluanos Getarum & Dacorum reliquias esse, & per illas linguam Germanicam in iis oris conseruatam.

Ætat.6.cap.47.

Henricus rex minis & precibus extorsit] Consule Albertum Stadensem ad annum 920. Viterbiensis à Bosone rege prouinciæ lanceam sacram ad Imperium translatam dicit. Eum sequitur Theod. de Niem in Nemore vnionis tractatu 6.cap.33.

Ibidem.

Monasterium in Heruorde] Dabimus hoc vrbi elegantissimæ, quæ auū meū maternum, Ioannem Dreierum Doctorem Theologum, ecclesiasten primarium habuit, vt de eius antiquitatibus nonnulla referamus. Floruit Heruordia sub Carolo M.& ita quidem, vt comitem habuisse legatur. Vltimus familiæ, cum ἄτεκνος esset, hortatore eodem Carolo, nobilium puellarum cœnobium Heruordiæ instituit, amplissimeque dotauit. Fundatio hæc incidit in annum Christi 790.Ludouicus Pius Imp.anno regni sui sexto cœnobium hoc, per Wolderum Comitem sibi commendatum, manumisit (sic loquuntur veteres libri) & in defensionem suscepit. Anno 12.Imper. sui Ludouicus secundus quasdam decimales ecclesias in diœcesi Osnaburgensi,consentiente episcopo & omni clero, cœnobio Heruordiensi tradidit. Quomodo Cobbo comes Tekelburgius, cuius socer ibi abbatissam agebat, hoc monasterium ditârit, refert Ertvvini Ertmanni Chronicon Osnaburgense, & repetit ex eo Crantius in metropoli: Sed hæc bona nō sine controuersia possedit, videatur idem Ertvvinus. Secuta deinde euersio per Hungaros facta: Secuta instauratio,quam Gobelinus infra cap.52.explicat: vbi notandum, quod eo tempore Immam abbatissam habuerit. Primaria eius loci ædes S. Cruci dicata condita est à Meinvverco antistite Paderbornensi. Inter doctos viros,quos hęc vrbs multos extulit,merito numeratur Henricus de Heruordia,qui perperam à Trithemio Erfordiensis nominatur. Scripsit is prę-

ter alia nonnulla volumina, Historiam Vniuersalem ab orbe condito vsque ad annum Christi 1355. in qua de rebus Saxonicis multa notatu digna reperiuntur. Vixit autem vsque ad annum 1370. quo obiit die Dionysii, sepultus Mindæ in monasterio S. Pauli, reliqua petantur ex Chronico Mindensi MS. quod σὺν θεῷ breui edemus.

Ibidem.

Edgith filiam regis Angliæ] Hæc à Witikindo monacho lib.2. Edidis: à Dithmaro Editha: à Liutprando libr.4. cap.7. Otgit nominatur. Diplomata vetusta, referente M. Georgio Torquato in Chronico Magdeburg. MS. Ædgidam vocant. Continuator historiæ Ecclesiasticæ Anglicæ à Beda scriptæ Eggittam appellat. Fuit autem filia Ethmundi Anglorum regis, non Eduardi, vt Rosuitha Poëtria scribit.

Ibidem.

Thiderici Comitis de Aldenburg.] Huc Crantius Saxon. lib.3. cap.2. Comitem de Ringelheim appellat. Sigeberto Gemblacensi est Rex Saxoniæ sed falso. Cum Gobelino facit Ioannes Sciphovverus in Chronico Oldenburgensi MS. & Ertvvinus in historia Osnaburgensi. Coniunx Theodorici huius fuit Reinhildis, auctor Dithmarus lib.1.

AEtat. 6. cap. 48.

Tenuit vrbem Eresburg.] Recte Gobelinus: nam apud Dithmarũ Merspurgum minus recte dicitur. Id quod liquet ex illis, quæ de Irmensul idolo ibi culto narrantur: ea enim Mersepurgo non competunt. In hoc discedit Gobelinus ab aliis, quod Henricum Imperatoris Fr. Eresburgi captum dicit. Witikindus enim lib.2. & continuator Regimonis in præsidio Badeliki hoc factum volunt. Est autem Badelicum vel Badulinum, vt Rosuitha, forte Bellick, infra Rhuden opidum in Westphalia Notetur & hoc Tanemarum à Dithmaro Tammonem dici: cęsum autem à Theobaldo filio notho Cobbonis comitis Tekelburgici.

Ibidem.

De corio antiquo incidere nummos] De hoc sic scribit Theodoricus de Niẽ lib. de priuil. & iuribus Imp. Otto fuit vindex & iustitiarius magnus, vt patet in multis ipsius exemplis: & præsertim quando Mediolanenses falsificarunt eius monetam auream & argenteam, iniunxit eis, vt moneta facta de corio vterentur, prout factum fuit ex tunc semper eo viuente.

Ibidem.

Hildevvardus cappellanus regis] Huius meminit Dithmarus lib.2. sed vt modice variet de nomine, vocat enim Hillibardum. Patrẽ habuit Ericum, qui reus conspirationis in Cæsarem Ottonem M. capite truncatus est. Meminit Witikindus, aliter tamen de morte eius explicans. In Catalogo episcopor. Halberst. à Bruschio concinnato Hildevvaldus comes Werlouianus dicitur. Est autem Werla opidum veteris Saxoniæ. De morte huius episcopi habet Dithm. lib.4.

AEtat. 6. cap. 49.

Exclamatio irrisionis facta est contra clericos] Vide de eadẽ re querelã Dithmari libr.3.

Ibidem.

Sedes episcopalis quæ postea Lubeke translata] Falsum hoc est. Vide Helmoldum lib.1. cap.9. Crantium in metropoli lib.6. Translatio episcopatus Aldẽburgensis Lubecam accidit anno 1161. vt Rudim. Nouit.

Ibidem.

Ignem omni re præter acetum inextinguibilem] Intelligit ignem Græcum, quem historia miscella lib.19. ignem marinum vocat & eius inuentorem laudat Callinicum architectum: quæ repetit Fasciculus temporum. Meminit Gulielmus Neubringensis libr.4. cap.19. rerum Anglicarum verbis sequentibus: Fiebant ab obsessoribus diuersi generis machinæ arte & sumtu inani. Muris enim admotæ incendebantur ab hostibus quodam ignis genere, quem Græcum dicunt. Denique hoc genus arte confectum miræ esse potentiæ dicitur: nec contra-

trario cedere elemento. Item Sigonius de regno Italiæ lib. 6. his verbis: Arderícus Archiepiſcopus Mediolani miſſis ad Imperatorem legatis triremis ignemq; Græcum ſibi dari poſtulauit, cuius ea vis erat, vt niſi liquore aceti infuſo nequiret extingui. Vide præterea Zonaram tomo 3. & Arnoldum Lubecenſem libr. 4. cap. 36.

Ibidem.

Obiit Otto dux Bauariæ] Hic Otto fuit filius Ludolphi Ducis Sueuiæ, nepos Ottonis M. Ducem Bauariæ appellat Dithmarus lib. 3. nam Henrico rebelle expulſo Bauariam vna cum Carinthia accepit regendam: id factum anno 976. vt Schafnab. Sed Henrico ad officium redeunte, ceſſit de prouincia Bauariæ, & retinuit Carinthiam. Errat autem Gobelinus, quod Henricum nominat Ottonis F. qui conſanguineus fuit.

AEtat. 6. cap. 50.

Filium Ottonis Ducis Carinthię] De Brunone Germano, qui ab Ottone tertio ad Pontificatum euectus, Gregorius quintus nominatus eſt, quædam diſcrepantia eſt apud hiſtoricos. Recentiores filium faciunt Ludolphi Ducis Sueuiæ, ſed errant: cum fuerit ex filio Ottone nepos. Confunditur deinde à quibuſdam cum Brunone epiſcopo Verdenſi, qui Amelungo ſucceſſit, ſed inepte, vti patebit. Bruno Verdenſis præſul obiit circa annum Chriſti 976. cum Bremæ Antiſtitem ageret Adaldagus. Erat tum Bruno prouectæ ætatis, vt diſerte indicat Dithmarus lib. 2. Bruno autem, qui Gregorii S. nomen aſſumſit, Papa factus eſt anno 996. vt Sigebertus vel 995. vt Onuphrius. Erat tunc temporis iuuenis ætate, vt ex epitaphio eius, quod Romæ extat, & ab Onuphrio recitatur, palam fit. In eo & hoc indicatur, egiſſe eum in vrbe Vangia, hoc eſt, Wormatiæ ſacerdotem egiſſe. Conciliet iſta qui poteſt. Theod. de Niem de priuil. & iuribus Imp. Brunonem filium facit CONRADI DVCIS Franciæ Orientalis, quem Auentinus ſequitur.

Ibidem.

Quendam comitem fecit decollari] Hiſtoria hæc deſcribitur prolixe à Gotfrido Viterbienſi Chronici parte 17. à Sigfrido Miſnenſi libro 1. & in Chronico Saxonico Germanico. Quos auctores Crantius Cuſpinianus & alii imitati ſunt. Sed mirum eſt, neque Dithmarum Merſepurgium neque Hermannum contractum, neque Lambertum Schafnaburgenſem, neque Ottonem Friſingenſem eius mentionem feciſſe.

AEtat. 6. cap. 51.

Syluester natione Gallus] Syluester Papa non à Gobelino tantum, verum ab aliis etiam hiſtoricis magiæ accuſatur. Vide continuationem hiſtoriæ eccleſiaſticæ Bedæ lib. 2. cap. 13. 14. 15. & 16. vbi multa de eo referuntur. Perperam tamen Ioannes 15. vocatur. Credibile vero eſt, quod refert Theod. de Niem de priuil. & iuribus Imperii, videlicet mathematicum fuiſſe, & ob id apud imperitos in ſuſpicionem magiæ perueniſſe. Idem meminit ſcriptorum Philoſophicorum, quę reliquerit. Epitaphium habet Onuphrius. Vide etiam Dithm. lib. 6.

AEtat. 6. cap. 52.

Palichi] Dithmarus Palithi lib. 5. Schafnaburg. Poletha. Eſt autem Poleda monaſterium ordinis S. Benedicti diœceſeos Moguntinæ.

Ibidem.

Meinvvercus decimus Epiſcopus] De Epiſcopo Paderbornenſi Meinvverco multa habet Dithmarus libr. 7. & 7. Soror eius fuit Emma, quæ Lothario vel Luidgero, vt ADAMVS BREMENSIS nominat, Billingio nupſit: & marito annos 40. ſuperſtes, mortua eſt anno 1042. vt Chronicon Bremenſe & Albertus Stadenſis. Encomium eius lege apud Cranticum libr. quarto. cap. 29. Saxoniæ.

Ibidem.

Sed Walo Abbas] Vide Dithmarum libr. 7.

Ibidem.

Hic mendicus] Adi Dithmarum lib. eodem, cuius hæc verba ſunt: Ad ſupra memoratam ſolemnitatẽ & ad prædictum locum (Immaleshuſen) quidam ruſticus de occiduis veniens partibus nouam Imperatori legationem detulit, & hanc nulli niſi ſoli vnquam aperire voluit, portans adhuc ſtimulum hunc, quo tunc pecus arans minauit, cùm hoc ei cœlitus per columbam iuſſum fuit. Et hic erat tantæ longitudinis, vt omnes qui eum viderant, nimis admirarentur.

Ibidem.

In Tremonia habuit concilium] Ex hoc loco ſuppleri poteſt lacuna illa, quæ eſt apud Dithmarum lib. 6. vbi fit mentio huius Synodi, & tempus celebratę eius indicatur, videlicet annus Chriſti 1005. Non. Iulii: Sed decretum eius deſideratur. alludit ad id Dithm. pag. 93.

Ibidem.

Epiſcopus Wirtziburgenſis nolens] Vide Dithmarum lib. 6. Loquitur autem de Henrico Comite à Rotemburg. qui 16. eius loci epiſcopus numeratur.

Ibidem.

De adulterio quadam vice ſuſpectam] Hanc hiſtoriam eleganter expoſuit Ioachimus Camerarius in Chronologia Nicephoriana pag. 132. & ſeq. De vomeribus ignitis diſcrepant Hiſtorici: videatur Fabricius Orig. Saxon. lib. 2.

AEtat. 6. cap. 53.

Ad importunam inſtantiam] Bruno Henrici Imp. germanus 17. fuit Epiſcopus Auguſtanus. Fratris felicitati ſemper inuidiſſe ſcribitur ab Alberto Stadenſi. Repetit idem ex Eccardo hiſtorico Rudim. Nouit. & addit Imperatorem iſtas iniurias patienter tuliſſe, & æmulum beneficentia emollire conatum. meminit eius Dithm. lib. 5. & 6.

Ibidem.

Solemnem curiam habuit in Minda] Conradus 2. Imp. biennium Mindę aulam habuiſſe, ſcribitur in Chronico Mindenſi MS. Et ibidem anno 1030. Adolphus nobilis à Santerſleue (male Salingſleue, vt Crantzius & eum ſecuti) ex diœceſi Magdeburg. oriundus, primus Schovvenburgenſis comes creatus eſt. Agebat tunc temporis Mindæ epiſcopum Sigebertus, ordine 15. qui Adolpho in conſequenda hac noua dignitate plurimũ profuit. Plura habet Chronicõ Schovvenburgẽſe MS. auctore Hermãno de Lerbeke, monacho Dominicano, quod ſuo tempore publici iuris faciemus.

Ibidem.

Anno Domini MIII.] Numerus eſt deprauatus. In canone citato extat annus MXII. Quæ de fundatione epiſcopatus Spirenſis dicũtur, ita ſe habent. Iniuria temporũ plane ille collapſus erat, bonis & reditib. diſſipatis: cui malo ſuccurrit pius Imp. Conradus, nec ademta tantum reparauit, ſed noua adiecit. In hac pia contentione æmulam habuit coniugem Giſelam: inde factum, vt hi religioſi cõiuges non bene factores epiſcopatus, ſed ſecũdi fundatores dici meruerint. Vide Bruſchium in Catalogo epiſc. Sp.

AEtat. 6. cap. 54.

Erat quidam carpentarius] Vide Reineri Reineccii appendicem ad Chronicon Alberti Stadenſis.

Ibidem.

Prius dictus erat Suigerus] Sindgerus, vt Adamus Bremenſis, vel Suidegerus, vt Herm. Contractus, fuit capellanus Hermanni Archiepiſcopi Bremenſis, Bambergenſibus deinde datus eſt Epiſcopus, vbi ſumma cum laude præfuit quadriennium. Papa creatur anno Chriſti 1047. moritur ſequenti.

Ibidem.

Succeſſit ei Immadus] Immed Schafnaburgenſi, ſicut anteceſſor Immadi eidem Rudolfus dicitur. Karſenbruchius in Catalogo Epiſcop. Paderb. Immadũ comitem Pleſſenſem vocat: Schafnab. Wilhelmi antiſtitis Traiectenſis conſobrinum dicit.

AEtat.

Ætat. 6. cap. 55.

Successit ei Poppo Bauenbörgēsis ep.] Poppo nobilis ab Holte, vt Kersenbruchius, Præpositus fuit Bamberg. teste Schafnab. & suis factiosis molitionib. tantum effecit, vt Hermannum eius loci episcopum loco mouerit. Vide etiam Bruschium.

Ibidem.

Altmannus episcopus Patauiensis.] Altmannus à Wiguleio Hund in metropoli Salisburg. sub catalogo episcopor. Patauiensium scribitur fuisse Saxo, aut Westphalus, ex vetusto Putinensium ducum genere. Quos si quis cum Wiguleio Wetinenses accipiat, nō dissenserim: manet interim origo Altmanni Westphalica, à Widikindo videlicet, satore familiæ Wetinensis. Quomodo ad episcopatum peruenerit, indicat Herm. Cōtractus, & eius cōtinuator Bertholdus Constantiensis: item Schafenburg. qui Altmannum vocat virum apostolicæ conuersationis, & magnarum in Christo virtutum. Cōiugium sacerdotum iussu Pontificis Rom. insectatus est, ob id ordini suo maxime inuisus. Qua re ad Imp. Henricum 4. delata, factus ille ex amico & patrono hostis acerrimus, Altmannum proscribit. Itaq; exul aliquandiu vixit Halberstadij. Illinc digressus Paderbornæ hæsit. sed cum ibi etiam, propter impugnatum cōiugium sacerdotum, in odio esset, Romam adijt Pontificis opem imploraturus. Sed Imperator, nōnullis eum instigantibus, Altmannū ab episcopatu plane exclusit, frustra restitutionem eius vrgente Pontifice: à quo tandem in odium Imperatoris legati honore affectus est. Obiit exul anno 1091. 6. Idus Aug. vt habet Bertholdus Constantinus. Meminit Auent. lib. 5. Vide reliqua apud Wigul. in metropoli Salisb. pag. 127. & seqq.

Ibidem.

Multi principes & episcopi versus terram sanctā] Historia belli sacri, quod in Concilio Claromontano principib. persuasum, & deinceps à Gotfrido Bulionio gestum est, descripserunt Gulielmus Tyri archiepiscopus, Robertus de Monte monachus, Fucherius Carnotensis capellanus Balduini regis, Benedictus de Accoltis, & alius quidam auctor ἀνώνυμος editus à Reinero Reineccio. Videantur prętera P. Æmilius lib. 4. Gaguinus lib. 6. Blondus decad. 2. lib. 4. & alij.

Ibidem.

Dux Bohemiæ suæ gentis Rex factus est] Dignitas regia quando & à quo Ducibus Bohemiæ indulta sit, dissensione historicorum pene incertum redditur. Gobelinus Henrico 4. Imp. tribuit: cum quo faciūt Paulus Langius in Chronico Citizensi, & Æneas Syluius in historia Bohemica, cap. 24. indicāt hi annum coronationis 1086. & primum regem Vratislaum nominant. Eadem habet Procopius Lupacius in ephemerid. Bohemica ad diem 15. Iunij. Alij, vt Radeuicus lib. 1. c. 13. Guntherus in Ligurino lib. 6. ad Fridericum Barbarossam hoc referunt: quos sequitur Peucerus in Chronico. Addit Auentinus lib. 6. Ladislaum à Friderico regem salutatum, hac lege, ne ea dignitas ad posteros transiret: sed ei honori successor exhæres foret. Tādem à Philippo rege integrum ius eligendi regis Bohemis datum est, vt habet Lupacius in eph. Bohem. ad 6. Iunij.

Ibidem.

Fridericum comitem Westphaliæ alias de Arnsberg] Arnsbergēsis vel Arnsburgensis comitatus est in Westphalia cis Rhenum, in diœcesi Coloniensi. Eius dynasta Fridericus potens & bellicosus nominauit se comitē Westphaliæ. obijt āno 1124. vt Alb. Stadensis. Filiarum vnam elocauit Godefrido de Arne, ex quo matrimonio nati Henricus & Fridericus, comites Arnsbergēses. Henricus cum Imp. Henrico 5. Romam profectus, moto in vrbe tumultu, Romanis obses datur, vt Gobelinus infra cap. 58. Fridericus Lothario Duci Saxoniæ contra eundem Henr. 5. militauit. Quomodo comitatus Arnsbergensis ad Coloniensem episcopatum peruenerit, meminit Gobelinus infra cap. 72. à quo dissentit Ioannes Schipheweruss in Chronico Oldenburg. MS. nam à Gotfrido Comite Arnsbergensi, episcopo Bremensi, ecclesiæ Coloniensi donatum scribit. Videatur Hermannus Hamelmannus lib. 1. Familiarum Saxonicar. emortuarum, & Petrus Mersæus in catalogo Electorum Coloniensium.

Ætate 6. cap. 58.

Hugo de S. Victore natione Saxo] Hugo ex domo & familia comitum Blankenburgenſium ad ſiluam Harcyniam oriundus fuit. Iuuenis vixit in monaſterio Hamerslebienſi diœceſis Halberſtadenſis, quod teſtatur liber de arrha animæ, quem monachis eius loci inſcripſit. Studiorum gratia Pariſios miſſus in monaſterio S. Victoris vixit, inde nomen aſſecutus. Epitaphium eius habet P. Langius in Chronico Citizenſi. Scripta recenſet Trithemius lib. de ſcriptoribus eccleſiaſticis & in Chronico Hirſaugienſi.

Ætate 6. cap. 59.

Alberto marchione de Brũſuick] Legatur Helmoldus Chronici Slauor. cap. 55. Albertus Stadenſis ad annum 1138. & alij. Perperam autem Albertũ Brunſuigi marchionem vocat. Fuit enim marchio Brandeburgenſis ex familia Aſcania, cognomento Vrſus, ſeu Pulcer.

Ætate 6. cap. 60.

Fridericus comes in Altena] Origines & res geſtas comitum Marcenſium deſcripſit Leonoldus à Northoff eques Weſtphalus & Canonicus Leodienſis, in Chronico Marcenſi, quod MS. habemus, & luci dabimus. Ab eo toto cœlo diſſidet Pontius Heurnius, cuius genealogiæ aliquot, & inter has Principum Cleuenſium ſtemma, extant plenæ craſſiſſimis erroribus.

Ibidem.

Dux in propria perſona S. Thomã inuaſit] Quæ Gobelinus de cæde Thomæ Cantuarienſis, ab Henrico Leone promota, commemorat, habent etiã Crancius & alij, verum ſunt ea plane fabuloſa. Eſt is hominum mos, vt quo fortuna, eo etiã animi & calami inclinent. Magnas fuiſſe in Leone virtutes dubium non eſt: nihilominus cum in calamitates extremas prolaſus eſſet, nihil non de eo inepti & iniqui ſcriptores commenti ſunt. Erant illi temporib. Leonis ſacri ordinis homines, canonici aut monachi, plæriq; indocti & venalis linguę mancipia. Cõſtat autem epiſcopos Leoni infortunium ſuum cõflaſſe, quod tota hiſtoria oſtendit, & continuator Sigeberti Gemblacenſis Robertus de Monte diſertis verbis affirmat. Sed de hoc alias: nunc de cæde Cantuarienſis. Occiſus eſt ille anno Chriſti 1171. vt Albertus Stadenſis, Robertus de Monte, Matthæus Pariſienſis, Hermannus de Lerbeke & alij teſtãtur. Additur etiã dies videlicet 29. Decemb. ſed hoc anno Mechtildis Anglicana vltra biennium in matrimonio Leonis fuerat. Etenim añо 1166. nuptias haſce procuraui t Reinoldus archiepiſcopus Colonienſis, hoc nomine ab Imp. Friderico in Angliam amandatus. Anno 1168. Sponſa miſſa eſt in Germaniã, & Mindæ in ſummo templo ante altare S. Petri Henrico Leoni matrimonialiter (verba ſunt Lerbecij) copulata eſt: quanquam iſta in annum ſequentem reijciat Robertus de Monte: ſed cum Lerbecio conſentit Albertus Stadenſis, qui anno 1168. nuptias Brunſuigæ celebratas dicit, hoc addens Mechtildin ſponſam Leonis fuiſſe relictam viduam regis Franciæ, quod, Crantio excepto, à nemine quoquam indicatum eſt. Cõſtat præterea Leonem ad ſocerum in Angliam nauigaſſe, id quod anno 1170. factum eſt, ſed eodem domum reuerſum & ædem primariam in vrbe Lubecenſi fundaſſe ex Annalib. Saxonicis conſtat. Mira eſt hominum in fabulis comminiſcendis libido. Sed gratificandum erat Pontificibus, vt optimis princeps, qui præter meritum affligebatur, magis ſua culpa, vindicante priora delicta Nemeſi, quam aliorum machinationibus in calamitates illas delapſus videretur. Addam hoc in loco aliud, his non diſpar. Saxo Sialandicus hiſtoriæ Danicæ ſcriptor vetuſtus neque inuenuſtus, exemplo Timæi, quem ἐπιτίμαιον Græci dixere, inductus, vt puto, Henricum Leonem principem omnium teſtimonio & religioſiſſimum & fortiſſimum, acerbiſſimis verbis ex qui litiſſimiſque calumnijs perſtringit: Referre iſta pudet: itaque lectorem eo remitto. Oppono autem logodædalo huic Radeuicum Friſingenſem canonicum, qui lib. 2. cap. 38. Leonem his verbis deſcribit: Erat idem princeps (Leo) filius Henrici Ducis, & Gertrudis filiæ Lotharij Imper. Qui à primis cunabulis patre & matre orbatus, vbi primum adoleuit, pollens viribus, decora facie, ſed

multo

multo maxime ingenio validus, non se luxui neq; inertiæ corrumpendum, sed (vti mos Saxonum est) equitare, jaculari, cursu cum æqualibus certare: & cũ omnes gloria anteiret, omnibus tamen carus esset. Eius studium (vt de quodam dicitur) modestiæ, decoris, sed maxime seueritatis erat. Cum strenuo virtute, cum modesto pudore, cum innocente abstinentia certabat. Esse quam videri bonus malebat. Ita quo minus appetebat gloriam, eo magis illam assequebatur. In omnibus gloriosis plurimum facere, & minimum ipse de se loqui, &c. Audin' hæc Grammatice? Sed mentiri tibi non insolens. Saxonibus tribuis leuitatem: qua gente quæ fuit constantior? Fridericum I. Imper. hominem vocas fallacissimum: quis vero eo principe,

Siue fide, seu quis bello est expertus & armis,

melior inuentus est? Oppono tibi totam antiquitatem, oppono ipsos Græcos, ex quibus Nicetam Chaniatem si produxero, erit instar omnium. Sed in re manifesta quid opus est verbis? *Ibidem.*

Temporibus vel minis circumuenit] Præfectos Henr. Leonis ab Imp. corruptos esse indicat etiam, quanquam obscurius, Arnoldus continuator Helmoldi lib. 2. cap. 2. sub finem. Nominatur Ecbertus Wolfenbutelensis: de quo & hoc habet Chronicō Saxoniæ à Leone captũ, & in perpetua custodia asseruatũ esse.

Ibidem.

Petitioni Dux assensum non præbuit] Initium dissensionis inter Cæsarem & Leonem profluxit ex eo, quod indicauit Gobelinus; cui accessit aliud fomẽtum, nimirum repulsa, quam passus est Leo. Cum autem à solo continuatore Ottonis de S. Blasio hoc referatur, verba quibus vtitur, referã: exstant cap. 24. Dux Henricus, vt pote solus ad subueniendum Imperio hoc tempore opulentia & potentia idoneus, Goslariam ditissimam Saxoniæ ciuitatem iure beneficij pro donatiuo ad hoc expetijt. Cæsar autem tale beneficium sibi inuito extorqueri ignominiosum existimans, minime consensit: pro quo Henricus iratus ipsum in periculo constitutum recedens reliquit.

Ibidem.

Eodẽ anno Bernhardus de Lippia] Bernhardus hic comes Lippiensis à Bernhardo Wittio in Chronico Lippiensi MS. princeps exercitus Ducis Saxoniæ appellatur. Comes indigitatur ab Helmoldo lib. 2. c. 30. à Chronico Bremensi opera Erpoldi Lindenbruch edito: item ab Alberto Stadensi ad annũ 1219. Hos auctores sequitur vetus Chronicō Saxon. Moguntiæ excusum, q; tam hunc, quam eius posteros comites nominat. Videatur ad annum 1181. 1221. 1404. & 1464. Quorum testimonijs refellitur Crantius qui lib. 7. c. 40. Metropol. familiæ Lippiensi comitatus dignitatem derogat. Bernhardi huius historiam descripsit Iustinus Lippiensis poëmate cui titulus Lippiflorium quod MS. habemus.

Ibidem.

Multæ querimoniæ] Adi Arnoldum Lubecensem lib. 2. cap. 29.

Ibidem.

Castrum ipsius Ducis Haldensleue] Vide eundem Arnoldum libro prædicto cap. 30. & Chronicon Saxonicum ad annum 1181.

Ætate 6. cap. 63.

Vastauit incendio Helmestede] Helmestadiũ, nunc Academię Iuliæ hospitiũ, vrbs est antiqua. Conditam scribunt tempore Caroli M. Imp. à Diuo Ludgero, primo ecclesiæ Monast. Antistite. Dith. lib. 4. & Saxonicum Chronicon. Is eam vna cum cœnobio prope vrbem exstructo Abbati Werdensi regendam tradidit: cuius imperio subfuit vsq; ad annum Christi 1490. tum enim in Ducũ Brunsuicensium potestatem transijt. *Ibidem.*

De periculis nouissimorum temporum] Liber ille adhuc exstat, & scriptus est contra monachos mendicantes: Verum iussu Pontificis Alexandri 4. combustus est. Sabellicus tomo 2. Enn. 9. lib. 6.

Ibidem.

Otto Imp. cum Ferrando comite Flandrię] Bellũ Gallic. inter Philippũ regem

& Ottonem Imp. descriptum est à Guillermo Britone libris posterioribus Philippidos: videatur simul Gaguinus lib. 6. caussam belli indicat Chronicon monachi Paduani lib. 2.

Ibidem.

Fridericus comes de Altena] Atrocis huius delicti atroci pœna puniti mentionem faciunt Albertus Stadensis, Sigfridus Misnensis, Ertwinus Ertmannus, Lonoldus Northoff, Chronicon Coloniense & alij scriptores plurimi.

Ibidem.

Episcopum Bremensem] Gerhardum Lippiensem intelligit: de quo legatur Chronicon Bremense, Albertus Stadensis, Metropolis Crantij lib. 7. c. 40. & 47.

Ibidem.

Episcopus Traiectensis ante Couordiam] Lege historiam integre apud Ebbonem Vmmium in historia Phrisica Mersæum & Hadrianum Barlandum in catalogo episcoporum Traiectensium, & alios. Accidisse hoc anno 1227. scribit Alb. Stadensis. Fuit autem hic episcopus Otto familiæ Lippiensis comitis Bernhardi, de quo supra, filius.

Ibidem.

Bernhardus quartus, qui rexit ecclesiam] Bernhardus eius nominis quartus Paderbornensis episcopus, Ottonis Traiectensis Antistitis frater fuit, filius Bernhardi comitis Lippiensis. Ante hanc dignitatem præpositum egerat Embricæ ad Rhenum, vt Stadensis, & Chronicon Bremense.

Ibidem.

A tribus Baractoribus] Meminit huius rei compilatio Chronologica, edita à Ioanne Pistorio his verbis: Hic (Fridericus 2.) iniquitatem in excelso locutus est, ponens in cœlum os suum dixit, audiente Henrico Landgrauio, tres, inquit, seduxerunt omnem mundum, videlicet Moses Hebræos, Christus Christianos, Mahometus barbaros. Quamobrem, si principes Imperij institutioni meę assentirent, ego vtique meliorem modum credendi & viuendi ordinare vellem.

Ætate 6. cap. 65.

Simon episcopus qui rexit] Hunc eius nominis primum Paderbornensem episcopum Kersenbruchius Schartenbergium vocat, sed male: fuit enim ex familia Lippiensi Hermanni comitis F. Fuit homo bellicosissimus, sed in prælijs infelix, in episcopatu Bremensi patrui vices gessit ad annos 7. & eo extincto cum Gerhardus Lippiensis electus esset, ipse eius partes tutatus est. Legantur de eo plura in Chronico Bremensi edito à Lindenbruchio. Iustinus Lippiensis poëma suum de origine comitum Lippiensium circa annum Christi 1254. huic Simoni inscripsit.

Ætate 6. cap. 70.

Cum electionis huiusmodi negocium non pl. sort. effectum] Imo sortita est effectum, & electus est Fridericus Dux Brunsuicensis, vt Chronicon Saxoniæ, ad annum 1400. & Peucerus in Chronico: sed optimo principi obstitit inuidia Moguntinensis episcopi, cuius fraude oppressus est. Exstat epitaphium eius admodum querulum perfidiam & tyrannidem auctori cædis exprobrans.

Ætate 6. cap. 71.

Robertus scholasticus Sosaciensis] Hæc Rudimentum nouitiorum ita refert: Anno 1298. Robertus canonicus & scholasticus ecclesiæ Sosaciensis celebris opinione moritur. Nam anteą factus fuit Iudæus, & circumciditur Francofordię, & multis annis iudaisauit: quo mortuo, in quodam vasculo traditur cuidam rustico, & in ponte per quendam iuuenem ante ciuitatem vas pugione perforatur, & continuo exiuit terribilis flamma: tandem vas cecidit de plaustro in aquas, nec extinguebatur flamma in aquis, donec miserum corpus cum vase integrum absumebatur.

Ætate 6. cap. 73.

Gregorius XI. sedit annos VIII.] Quia Gobelinus in describẽdis negocijs Põtificum Rom. deinceps multus erit, sequẽtium PP. sex mores, vbi depinguntur à Theo-

Theodoro à Niem tractatu 6. cap. 39. Nemoris vnionis, hic præmittam. Verba eius hæc sunt: Ego iam lustris septem & parumper vltra, sequendo Romanam curiam recolo vidisse me, & peroptime cognouisse electos interim quinq; summos Pontifices, videlicet Gregor. x i. qui fuit, dum eligebatur in Papam, forsitan circa 35. annos & sic attigit mediam ætatem: vir fuit paruæ staturæ, Licentiatus in LL. acutus, studiosus in libris, & libenter cum intelligentibus disputabat, & diligebat eosdem, liberalis, honorabilis & verecundus. Omni enim petenti se tribuit, nec sciuit aliquid iuste petenti denegare, eleemosynarius magnificus in publico & priuato, & valde compatiens omnibus afflictis, habens prudentissimos referendarios, ac etiam Secretarios mundos & honestos: qui licet haberet patrem, nec non duos fratres, ac etiam quosdam nepotes adhuc viuos, dum ab Auinionensibus recederet causa veniendi in Italiam, tamen illi eum retrahere non potuerunt, quod vlterius in Auinione remaneret: sed transfretando per mare, eandem Italiam intrando multa sustinui pericula maritima me vidente &c. Cum in Papatu successit Vrbanus PP. v i. ætatis L x. annorum & vltra tempore suæ electionis in Papam, qui diu ante fuit in Romana curia conuersatus, totus humilis & deuotus communiter reputatus: qui etiam fuit solemnis Doctor Decretorum, & habuit manus mundas, quia non erat Simoniacus, nec avarus: sed in Papatu subito postquam electus & coronatus fuerat, mutatus in virum alium cœpit tyrannisare, ac dominos Cardinales, qui eum elegerant male tractare, & alia multa inordinata facere inconsulte: qui habuit quendam nepotem Franciscum Pregnanum nuncupatum, hominem prorsus inutilem, & plus quam decet libidinosum, & nõ nisi ocijs & voluptatibus incubantem. Huic plures ducatus & comitatus in regno Siciliæ dare voluit, ipsumq; de illis intitulauit, & libenter etiam si potuisset, in Soldanum Babyloniæ erexisset, licet apertissime idem Franciscus despota, seu œconomus vnius domunculæ non fuisset. Et postremo ipso Vrbano nullus in Papatu repertus est hactenus truculentior & sæuior, ita etiam, vt multos Episcopos, & alios Cardinales faceret immanissime trucidari, secum super hoc, vt æstimo, Diabolo dispensante. Cui in Papatu successit Bonifacius i x. pulcræ staturæ, sed vitiosi subiecti. Nemo enim vnquam in sede Apostolica legitur præsedisse, qui adeo publice & inuerecunde Simoniæ vitium præsumeret exercere, scandalisando indifferenter propter pecuniæ quæstum, valde multos archiepiscopos, episcopos, & aliorum statuum ecclesiasticos prælatos ordinando nec non clericos & sacerdotes, omnia vitiose faciendo: qui etiam fratres suos marchiones & duces ac comites fecit, eos vltra modum ditando ac etiam exaltando. Qui fuit ætatis circiter quadraginta annorum, vel circa, dum eligebatur in Papam. Cui successit Innocentius Papa v i i. in quo virtutes & vitia militabant. Fuit enim magnus simulator & blesus, & carnali affectione similiter ardens. Suos statim in diuitijs temporalibus sublimauit, nec, quam vouit & iurauit se facturum vnionem, in ecclesia generali facere curauit. Qui dum eligeretur in Papam, sexagesimum quintum cõpleuit annum, vt audiui. Cui successit præsens Dn. Gregorius Papa x i i. modernus in Papatu, qui septuagesimũ annum peregerat dum assumeretur in Papam: sed qualiter ipse cum suis consanguineis, & circa eandem vnionem per ipsum faciendam, se hactenus habuit & habet, satis clarum est. Et hi quatuor vltimi eleemosynas non dederunt, quod est signum damnationis, & pessimum in prælato: quia nemo sine caritate saluatur, vt 1. Ioh. 3. in epistola dicitur videlicet, Qui habuerit substãtiam huius mundi, & viderit fratrem suum necessitatem habere, & clauserit viscera sua ab eo, quomodo caritas Dei manet in eo? Item: Gloria episcopi est opibus suis pauperum necessitati prouidere. Hactenus Niemius.

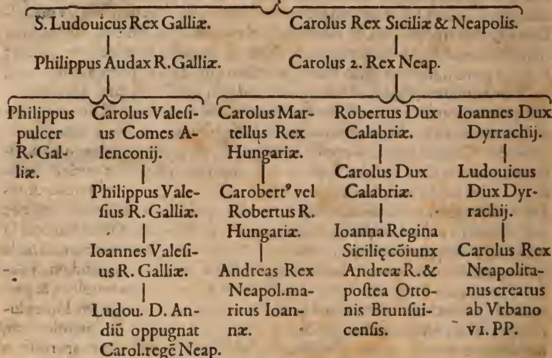
Ætate 6. cap. 76.

Ottonẽm Ducẽ de domo Ducum Saxoniæ] Otto maritus Iohannæ reginæ Siciliæ & Neapol. fuit Dux Brunsuicens. & Lunæburg. familiæ Grubenhag. Patrẽ habuit Henricũ cognom. Mirabilẽ F. Alberti M. Multis añis militauit in Italia, ac in 40. prælijs victoriã abstulisse scribitur. Videatur Theodoric. de Niẽ in historia

ſchiſmatis lib.1.cap.6.7.8.17.23.24. Item lib.2.cap.3. obijt anno ætatis octuageſimo Foggiæ in Apulia. A Theodorico pater principum & norma nobilium nominatur.

Ibidem.

Regis Vngariæ cui conſanguinitate coniunctus fuerat] vt hæc hiſtoria illuſtrior ſit, adſcribam partem Genealogiæ.

Ætate 6.cap.78.

Franciſcum principem Capuæ nepotẽ ſuum] Franciſcus Pregnanus cognomento Butyllus Vrbani 6. Papæ ex fratre nepos fuit: Theod. de ſchiſmate lib. 1. cap.8. homo effœminatus & inutilis lib.1. cap.21. libidinoſus & voluptuarius, vt idem in Nemore vnionis tractatu 6. cap.39. cui patruus Pontifex Capuanum & Amalfitanum ducatus, item multos in Sicilia comitatus acquiſiuit, de ſchiſmate lib.1.cap.21. & ſi potuiſſet regnum Siciliæ ipſi contuliſſet. Spolijs hiſce poſt obitum patrui rurſus exuitur, & deinceps Romæ contemtus & deſpectus in paupertate viuit. lib.1.cap.69. Inde in Siciliam abiens vixit apud Raimundum de Baucio, & quadam die ex conuiuio ſurgens ſeipſum aliquoties vulnerat, ſed non lethaliter, lib.2.cap.31. tandem in Venetias nauigaturum mare vna cum matre, filio ac filia abſorpſit. ibidem. Scelera eius recenſentur à Theodorico Niemio dicto lib.1. cap.33. & 67. ad quæ cum patruus non tantum cõniueret, ſed ea excuſaret, diuina vltio reum corripuit. Matrimoniũ alaſtoris huius habet idem lib.1. c.34.

Ibidem.

Raymundus de Baltzio] Theodoricus Raymundum de Baucio nominat lib. 1. de ſchiſmate cap.44. & 51.

Ætate 6. cap. 81.

Bartholomæus nomine, natu Parth.] Onuphrius aliud ponit epitaphium Vrbani, quod exiſtimo idem cũ eo, cuius Hartmannus Scheddel in Chronico ſuo meminit, & ineptum ruſticumque dicit.

Ætate 6. cap. 83.

Qui facinori ſuo nomẽ Bengeler] Fuſtuarij hi, ijdem aut non multum diuerſi fuerunt ab illis, quos hiſtoria de Landgrauiis Thuringiæ cap. 155. nominat Tritas, idem eſt, Flegelers/ à flagellis, quibus frumentum excutitur. Erat autem colluuies hominum ex infima fece vulgi, puta meſſoribus, trituratoribus & agricolis collecta, quæ ſpe conſequendæ melioris fortunæ impleta, ſub ducibus comite Suarceburgico & Barone Helderungio, in finibus Saxoniæ & Thuringiæ graſſabatur. Fabricius in orig. Saxonicis lib.7. factionem Tribulariam vocat. meminit Spangebergius in Chronico Saxonico.

Ætate

Ætate 6. cap. 85.

Episcopatus plurimi & per Alemanniam fere omnes] Indicat idem Crantius in Metropoli lib. 11. cap. 13. De quo illud, quod ante diximus, repetimus, videlic: eum integras pagellas ex Gobelino exscripsisse. Videatur lib. 10. cap. 11. 12. 13. 14. 16. 17. 18. 19. Item ibidem caput 21. 39. 50. lib. 11. caput 16. 17. 18. *&c.*

Ætate 6. cap. 90.

Balthasar de Cossa, natione Neapolitanus] Huius monstri vitam & mores peculiari libro prolixe & grauiter depinxit toties à nobis laudatus Theodoricus de Niem: quem librum MS. habemus, & Deo dante, cum ecclesia communicabimus. Non merentur eius scelera cognosci aut legi, sed ecclesiæ interest, vt hosce Alastoras norit. & quidē quales à testibus fide dignis minusq; suspectis depingūtur. Talis est Niemius scriptor grauissimus, qui vt ipse de se scribit, tract. 6. cap. 39. Nemor. Vnionis, vltra 35. annos Romę vixit, & quidem in contuberniis procerū primariorum. Habuit autem patriam, vt id addam, Westphaliam, natus in oppido Nihem diœceseos Paderbornensis. Impetrauit ab hoc Bonifacio PP. Episcopatum Verdensem: sed non diu ibi præfuit, paulo post enim Cameracum translatus est: cætera de eius vita & scriptis reservabimus suo loco.

CONTINVATIO CATALOGI EPISCOPOR. PADERBORNENSIVM.

GOBELINVS catalogum Antistitum Paderbornensium, à prima Episcopatus fundatione vsque ad sua tempora, huic operi inseruit. Sequentes ad pręsentem vsque diem breui mentione indicabimus.

Theodoricus Comes Morsensis, archiepiscopus Coloniensis, episcopatus Paderbornensis administrator postulatus est abdicato Wilhelmo: præfuit diœcesi annos 38. obiit anno Christi 1463. die Valentini.

Ei successit Simon huius nominis 3. numero 36. comes Lippiensis: qui prudentissime & summa cum laude diœcesin gubernauit años 35. obiit anno 1498.

Hunc excepit Hermannus Hassiæ Landgrauius: qui cum antecessoris sui senis & valetudinarii vices per decennium gessisset defuncto surrogatus est. obiit anno 1508. 27. Septembr cum ecclesiam 10. annos rexisset.

Hermanno successit Ericus ex familia Grubenhagēsi Brunsuicēsis Dux, princeps opt. qui cum vtilissime præfuisset annis 24. obiit anno 1532. die 14. Maij.

Huic surrogatus est Hermannus eius nominis secūdus, Comes à Wedda: qui cum Christū recte inuocaret, & de abusibus tollēdis cogitaret, in episcopatu cōmorari diu nō potuit, itaq; anno regiminis 15. eo priuatus est. anno Christi 1547.

Hermanno successor datus est Rembertus à Kersenbruch eques Westphalus, quadragesimus Paderbornensis præsul: qui 21. annis diœcesin tranquille administrauit. Decessit anno Christi 1568. 12. Febr.

In locum Remberti demortui inauguratus est, Ioannes comes Hoiensis, princeps doctus & expertæ industriæ: qui non diu præfuit. Extinctus est anno Christi 1574. 5. die Apr. cum sexennium regnasset.

Huic successit Salentinus comes Isenburgius, Coloniensis elector. Sed triennio exacto munus suum resignauit anno 1577. die 5. Septembr.

Salentino collegiū substituit Henricū principem Laoburgens. Is tenuit clauū Reip. vsq; ad annū Christi 1585. quo, die Apr. 20. extinctus successorem accepit.

Theodoricum a Furstemberg, equitem Westphalum, qui adhuc hodie Episcopatum gubernat.

¶ Si quis plura de hisce Præsulibus cognoscere auet, legat catalogos Episcoporum Paderbornensium M. Hermanni Kersenbruchij & Casparis Bruschij. In primis vero adeunda est cōtinuatio Saxoniæ & metropoleos Crātianæ auctore Dauide Chytræo Theologo & Polyhistore incomparabili.

FINIS.

